شى شۇەن ، جىن چۇنمىڭ

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىكى سىرلار

— «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ تارىخى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

«دۇنيادىكى ئەڭ زور ئىشلار» دىكى سىرلار

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ISBN 7-228-05810-0/D·650

ISBN 7-228-05810-0

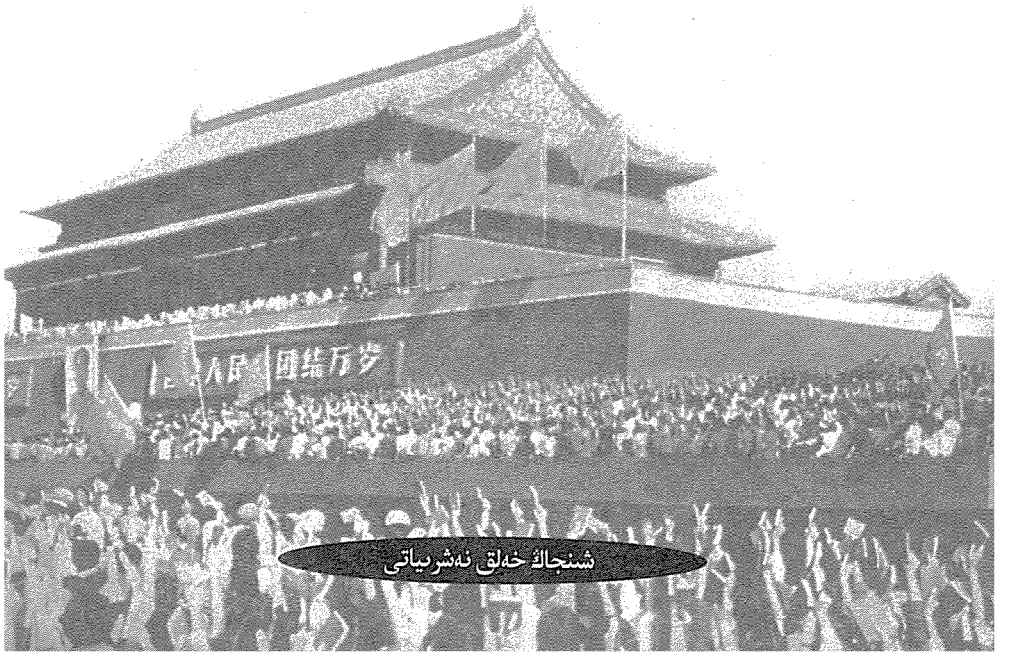
9 787228 058105 >

شى شۇەن ، جىن چۇنمىڭ

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىكى سىرلار

— « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تارىخى

تەرجىمە قىلغۇچى : دىلشات سۇلتان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

"文化大革命"简史:维吾尔文/席宣,金春明著;迪利夏提译。— 乌鲁木齐:新疆人民出版社,1999.11

ISBN7—228—05810—0

Ⅰ.文… Ⅱ.①席 … ②金…③迪… Ⅲ.文化大革命 — 研究 — 维吾尔语(中国少数民族语言)Ⅳ.D652

中国版本图书馆CIP数据核字(2000)第30784号

责任编辑:阿布力米提·伊明

封面设计:刘堪海

责任校对:乌麦尔江

新疆人民出版社出版

(乌鲁木齐市解放南路348号 邮政编码830001)

新疆新华书店发行

新疆人民出版社微机室排版

新疆新华印刷三厂印刷

850×1168毫米 32开本 18.625印张 2插页

2000年8月第1版 2000年8月第1次印刷

印数:1——3,000

ISBN7—228—05810—0/D·650 定价:22.00元

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تارىخىي ئارقا كۆرۈنۈشى ۋە قوزغىلىشىدىكى سەۋەب 1

1 . « سول » چىققىل نەزەرىيە ۋە « سول » چىل ئەمەلىيەتنىڭ گىرەلەشمە تەسىرى 4

2 . شەخسىي ھاكىممۇتلەقلىق ۋە شەخسكە چوقۇنۇشنىڭ گىرەلەشمە تەسىرى 32

3 . خەلقئارادىكى شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش بىلەن دۆلەت ئىچىدىكى شيۇ جېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇشنىڭ گىرەلەشمە تەسىرى 56

4 . ئۇچ خىل گىرەلەشمە تەسىرنىڭ يامان ھالەتتە تەكرارلىنىشتا چەكتىن ئېشىپ كېتىشى 77

ئىككىنچى باب « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئومۇمىيۈزلۈك قوزغىلىشى 100

1 . بىر ھەيران قالارلىق پىلتە 102

2 . ئومۇمىيۈزلۈك ھەرىكەتلەندۈرۈشنىڭ پروگرامىسى ۋە رەھبەرلىك ئورگىنى 125

3 . « قوماندانلىق شتابىنى توپقا تۇتۇش » ۋە « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەنى » نى قاتتىق پىپەن قىلىش 155

ئۈچىنچى باب ئومۇمىيۈزلۈك ھوقۇق تارتۈۋلىشنى ئالاھىدىلىك قىلغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يۈقىرى دولقۇنى 189

1 . « شاڭخەي يانۋار ئىنقىلابى » ھوقۇق تارتىۋلىشىنىڭ پۈتۈن مەملىكەتكە قانات يېيىشى 191

2 . ھەققانىيەتتە چىڭ تۇرغان فېۋرالدىكى قارشىلىق 209

3 . « خائىن تۇتۇش » غوۋغاسى ئىچىدە پەيدا بولغان لیۇشاۋ چىغا ئۇۋال قىلىنغان ئەنزە..... 234
4 . « پۇتۇن دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش قىپقىزىل بولۇشى » ۋە قاتناشمىغان ئادەمنى ئەڭ كۆپ بولغان پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئومۇمىي يىغىنى..... 273
تۆتىنچى باب « مەددەنىيەت زور ئىنقىلابى » ۋەزىيىتىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن قىلىنغان تىرىشچانلىق ۋە لىن بیاۋ ۋەقەسى..... 301
1 . « ئىسیانچىلار » غەلىبە قىلغان پارتىيە 9 ـ قۇرۇلتىيى... 302
2 . « كۈرەش قىلىش ، پىكىر قىلىش ، ئۆزگەرتىش » يېڭى قالايمىقانچىلىقلارنى كەلتۈرۈپ چىقاردى..... 316
3 . لۇشەندىكى ۋەزىيەتنىڭ ئۇشتۇمتۇت ئۆزگىرىشى..... 339
4 . لىن بیاۋ گۇرۇھىنىڭ بەربات بولۇشى..... 355
بەشىنچى باب « لىن بیاۋنى پىكىر قىلىپ ئىستىل تۈزىتىش » ۋە « لىن بیاۋنى ، كۆڭزىنى پىكىر قىلىش »..... 367
1 . « لىن بیاۋنى پىكىر قىلىپ ئىستىل تۈزىتىش » ۋە جۇ ئېنلەينىڭ « سۆل » چىللىقىنى تۈزىتىشتە كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقلىرى..... 368
2 . 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ خاتالىقىنى داۋاملاشتۇرغان پارتىيىنىڭ 10 ـ قۇرۇلتىيى..... 386
3 . شاخلىتۇېتلىگەن « لىن بیاۋنى ، كۆڭزىنى پىكىر قىلىش » ھەرىكىتى..... 396
ئالتىنچى باب تەرتىپكە سېلىش بىلەن تەرتىپكە سېلىشقا قارشى تۈرۈش ، « مەددەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئاخىرلىشىشى..... 420
1 . دېڭ شیاۋپىڭنىڭ خىزمەتلەرگە رىياسەتچىلىك قىلىشى ۋە ئومۇمىيۈزلۈك تەرتىپكە سېلىش..... 421
2 . تەرتىپكە سېلىش جەريانىدىكى ئىلىشىش ۋە ئەگرى ـ توقايلىقلار..... 448
3 . توساتتىن پەيدا بولغان « دېڭ شیاۋپىڭنى پىكىر

قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما
زەربە بېرىش ھەرىكىتى » 469
4 . جۇ ئېنلەيگە تەزىيە بىلدۇرۇش ، تېيەنئەنمېن ۋەقەسى... 485
5 . ماۋ زېدۇڭنىڭ ۋاپاتى ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ
تارمار قىلىنىشى..... 500
يەتتىنچى باب ئون يىللىق بالايىئاپەتتىن كېيىنكى ئويلىنىش..... 518
1 . ئون يىللىق ئىچكى قالايمىقانچىلىقنىڭ ئېغىر ئاقىۋىتى... 518
2 . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئۆزۈل ـ كېسىل ئىنكار
قىلىش كەيپى..... 542
3 . مەڭگۈ ئۇنتۇلمايدىغان ساۋاق..... 559
4 . تارىخنىڭ تۆلىمى..... 580

بىرىنچى باب

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تارىخىي ئارقا كۆرۈنۈشى ۋە قوزغىلىشىدىكى سەۋەب

1966 ـ يىلى يۇز بەرگەن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » خۇددى تۈيۇقسىز كۆتۈرۈلگەن قۇيۇندەك ، ھەش ـ پەش دېگۈچە پۈتكۈل جۇڭگو زېمىنىنى قاپلاپ ، خەلقنى ئون يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت بالايىئا-پەت دېگۈزىغا غەرق قىلدى . بۇ بالا ـ قازانىڭ قەيەردىن كېلىپ چىققانـ لىقىنى كىشىلەر بىلمەيلا قېلىشتى . ئادەتتىكى پۇقرالارنى ئېيتمايلى ھەتتا جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلىرىمۇ خېلى بىر ۋا-قىتلارغىچە « ھېچ چۈشىنەلمەي ، ئەستايىدىل بولالماي ، ئۇنىڭغا كۆچ قوشالماي » قالدى . كىشىلەر پەقەت ئەڭ ئالىي يوليورۇق ، مەركەزنىڭ ھۆججەتلىرى ، باشلىقلارنىڭ سۆزلىرىدىن « روھىنى بىلىپ » ، كوچا خەۋەرلىرىدىن « ئەھۋالنى قىياس قىلىپ » يۈرۈشتى . بۇ خىل ئالاھىدە تـارىخىي ھادىسە ، يەنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلىنىشىدىنلا چۈشەنگىلى بولمايدىغان تۈس ئالغانىدى .

1976 ـ يىلى جياڭ چىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھى تارمار قى-لىنغاندىن كېيىن ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ جىنايى قىلمىشلىرى پاش قىلىنىپ ، پىپەن قىلىنغاندا ، پارتىيە ئىچى ـ سىرتىدىكى زاتلار ، چەت ئەللىك ئالىملار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ئۈستىدە نۇرغۇنلىغان باھالارنى بەردى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قوزغىلىش سەۋەبى ئۈستىدىكى ئىزدىنىش تەتقىقاتىنىڭ تېخىمۇ قىزىق نۇقتىسى بولۇپ قال-دى . كىشىلەر سىياسىي ، ئىقتىسادىي ، مەدەنىيەت ، خالقئارا كوممۇنىزم

ھەربكتى قاتارلىق جەھەتلەردىن ، ئوخشىمىغان تەرەپ ، بىردەك بولمىغان قاتلاملاردىن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ سەۋەبىنى ئىزدەشكە كىرىشتى ، بۇ خىل قىممەتلىك تىرىشچانلىقلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى نىقابلاپ تۇرغان تۇمانلىق پەردىلەرنى ئېچىپ ، كۆپچىلىككە بىر قىسىم سەۋەب ـ نەتىجە مۇناسىۋىتى ۋە قانۇنىيەتلىك نەرسىلەرنى كۆرسىتىپ بەردى .

لېكىن ، مۇلاھىزىلەر ھەرخىل ، مەسىلىلەر كۆپ بولغاچقا ، ھەرقانچە قارىغان بىلەنمۇ ئېنىق كۆرۈش مۇمكىن ئەمەس ئىدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن بۇرۇن جۇڭگو جەمئىيىتىدە ساقلانغان بارلىق ئىللەتلەر « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يۈز بېرىشى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىكتەك بىلىنىدى . ھەتتا بەزىلەر « 50 ـ يىللارنىڭ يولى (مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى) غا ئېچىلغان يول » دەپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى سوتسىيالىستىك تۈزۈمنىڭ مۇقەررەر مەھسۇلى ، دېيىشتى . ھالبۇكى ، كىشىلەر نەزىرىنى بۇرۇنقى سوتسىيالىستىك دۆلەتلەرگە سالغىنىدا ، جۇڭگو جەمئىيىتىدە مەۋجۇت ئاساسلىق نۇقسانلارنىڭ ، يەنى مەسىلەن ، سىياسىي ، ئىقتىسادىي تۈزۈلمىنىڭ قاتمالليقى ، ھوقۇقنىڭ ھەددىدىن زىيادە مەركەزلىشىپ قېلىشى ، شەخسكە چوقۇنۇشتەك ئىشلارنىڭ باشقا بۇرۇنقى سوتسىيالىستىك دۆلەتلەردىمۇ بارلىقىنى كۆرۈشتى ، پەقەت ئۇلارنىڭ ئىپادىلىنىش شەكلى ۋە دەرىجىسىلا ئوخشمايتتى . ئۇ دۆلەتلەردە گەرچە بەزى قالايمىقانچىلىقلار بولغان بولسىمۇ ، ئەمما « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بولمىغانىدى . جۇڭگودىكى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئالاھىدە مەزمۇنى بار ئىدى : ئۇ سوتسىيالىزم شارائىتىدا ، ھاكىمىيەت بېشىدىكى پارتىيىنىڭ داھىيسى ئۆزى قوزغىغان ۋە رەھبەرلىك قىلغان ، ئاتالمىش « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەرىيىسى » نى يېتەكچى قىلغان ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى قارار چىقىرىپ ، پۈتۈن خەلقنى قاتنىشىشقا چاقىرىق قىلغان ، شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ ئالدىنى ئېلىشتەك مۇقەددەس نۇرلۇق چەمبەر تاج قىلىنغان ، ھەربىرىكەتنىڭ مۇھىم

نۇقتىسى ئاتالمىش پارتىيە ئىچىدىكى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھو-
قۇدارلار بولغان ، « بىر سىنىپ يەنە بىر سىنىپنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش »
خاراكتېرىنى ئالغان سىياسىي چوڭ ئىنقىلاب بولۇپ ، مىليونلىغان ئا-
مىنى تۆۋەندىن يۇقىرىغىچە قوزغىتىپ ، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ قاراڭغۇ
تەرىپىنى ئېچىش ، ھوقۇقنى ئومۇمىيۈزلۈك تارتىۋېلىش شەكلىنى ئالغا-
نىدى . ناھايىتى ئېنىقكى ، بۇنداق « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » خەلقئارا
كوممۇنىزم ھەرىكىتىدىكى مىسلى كۆرۈلمىگەن ، جۇڭگونىڭ ئالاھىدە تا-
رىخىي شارائىتىدىكى ئالاھىدە مەھسۇلى ئىدى .

تارىخشۇناسلىقنىڭ ئىلمىي قىممىتى ، ئەمەلىي تارىخىي ماتېرى-
يالالارغا ئاساسلىنىپ ، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش ئاساسىدا كونكـ
رېتنى تارىخىي جەريان ئۇستىدە تەتقىق ئېلىپ بېرىپ ، ماھىيەتلىك ،
قانۇنىيەتلىك تونۇشنى كۆرسىتىپ بېرىپ ، ئۇنى ئەينەك قىلىشتىن ئىبا-
رەت . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قوزغىلىش سەۋەبى ئۇستىدە
ئىزدەنگەندە ، شۇ چاغدىكى ۋە ئۇنىڭدىن بۇرۇنقى تارىخىي جەريانلار
ئۇستىدە كونكرېتنى تەھلىل ئېلىپ بېرىپ ، ئۇنىڭدىن كونكرېتنى ، مۇ-
ھىم سەۋەبنى تېپىپ چىقىش كېرەك . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن
بۇرۇنقى جۇڭگو جەمئىيىتىدە ساقلانغان ھەرخىل ئىللەتلەرنى ئەمەلىي
مىسال قىلىپ ، ئۇنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا باغلىغاندا ، بەزىبىر
سەۋەبلەرنى چۈشەندۈرگىلى ، ئادەملەرنى قوزغاتقىلى ۋە تەربىيە بەرگىلى
بولسىمۇ ، لېكىن يەنىلا نېمە ئۈچۈن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » جۇڭگو
خەلقىنىڭ بېشىغا كەلگەنلىكى ھەققىدە تارىخىي ، ئىلمىي جاۋاب بەرگىلى
بولمايدۇ .

پارتىيە 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 6 ـ ئومۇمىي يىغىنـ
ىنىڭ « دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مە-
سىلىلەر توغرىسىدىكى قارارى » دا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ
قوزغىلىش سەۋەبى ئۇستىدە ئىلمىي ھۆكۈم چىقاردى . ئۇن نەچچە يىل-
لىق ۋاقىتنىڭ سىنىقى بۇ ھۆكۈملەرنىڭ تارىخىي رېئاللىققا ئۇيغۇن ،
چوڭقۇر ، توغرا مۇقىملاشتۇرغان ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى تەتـ

قىق قىلىشتا يېتەكچى قىلغىلى بولىدىغان نوپۇزلۇق ھۆججەت ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » جۇڭگونىڭ ئالاھىدە تارىخىي شارائىتىدا يۈز بەرگەن ، بىزنىڭچە بۇ خىل ئالاھىدە تارىخىي شارائىتنى تۆۋەندىكىدەك ئۈچ جەھەتتىن چۈشەندۈرۈشكە بولىدۇ.

1 . « سول » چىل نەزەرىيە ۋە « سول » چىل ئەمەلىيەتنىڭ گىرەلەشمە تەسىرى

دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەتكە بەرگەن خاتا ھۆكۈمدىن باشلانغان

بۇ يەردە ئېيتىلغان « سول » چىل نەزەرىيە ۋە « سول » چىل ئەمەلىيەت 1957 ـ يىلىدىن كېيىنكىگە قارىتىلغان . نېمىشقا 1957 ـ يىلىنى چەك قىلىمىز ؟ چۈنكى ، 1956 ـ يىلى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىك تۈزۈمى ئۈستىدە ئېلىپ بېرىلغان ئۈچ چوڭ ئۆزگەرتىش تاماملىنىشتىن بۇرۇن جۇڭگو بىر سىنىپىي جەمئىيەت ئىدى . ئۇ چاغدا پارتىيە ئىچىدە كۆرۈلگەن « سول » چىل خاتالىق ئاساسەن ، دۆلىتىمىزنى دۈشمەن دەپ بىلىش ، زەربە بېرىش دائىرىسىنى كېڭەيتىۋېتىش ، ئىنتىپاقداشلىرىمىزنى ئازايتىۋېتىش ؛ كۈرەش جەريانىدا ناموۋاپىق تاكتىكا ۋە ۋاستە قوللىنىش قاتارلىقلاردا كۆرۈلگەنىدى . ئۈچ چوڭ ئۆزگەرتىش تاماملانغاندىن كېيىن ، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ سۇبىيېكتىپ ئەھۋالى ۋە ئاساسىي زىددىيەتتە تۈپ خاراكتېرلىك ئۆزگىرىش بولدى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە پارتىيىنىڭ ۋەزىپىسىدىمۇ تۈپ خاراكتېرلىك ئۆزگىرىش بولدى ، يەنى « كونا دۇنيانى پاچاقلاپ تاشلاش » دىن « يېڭى دۇنيانى بەرپا قىلىش » قا ئۆزگەردى . شۇڭا ، 1957 ـ يىلىدىن كېيىنكى « سول » چىل خاتالىق ئاساسەن ، سوتسىيالىستىك جەمئىيەتنىڭ خاراكتېرى ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش باسقۇچلىرى ھەققىدىكى توغۇنۇش ، سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتىكى سىنىپىي كۈرەشنى قانداق توغرا تونۇش ۋە ھەل قىلىش قاتارلىق مەسىلىلەردە ئىپادىلەنىدى . بۇ چاغدىكى

« سول » چىل نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەت ، بۇرۇنقىسى بىلەن تونۇش مەنـ بەسى ۋە تارىخىي مەنبە قاتارلىق جەھەتلەردە ئالاقىسى بولسىمۇ ، سۇبـ يېكتىپ ئىجتىمائىي شارائىت ۋە نەزەرىيە ، ئەمەلىيەتنىڭ مەزمۇنى جەـ ھەتتە چوڭ ئوخشىماسلىققا ئىگە ئىدى . بۇ پەرقنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېـ لىش ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قايسى خىل « سول » چىللىق نـەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەتنىڭ يامانلىششى كەلتۈرۈپ چىقارغانلىقىنى بىلىۋېـ لىشىمىزدا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە .

ئوبيېكتىپ تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدىن قارىغاندا ، 1957 ـ يىلىدىن كېيىنكى پارتىيە ئىچىدىكى « سول » چىل ئىدىيىسىنىڭ ئەۋج ئېـ لىشى ھەقىقەتەنمۇ دۆلەت ئىچىدىكى سىنىپىي ۋەزىيەتنى نامۇۋاپىق مۇل چـەرلەش ۋە دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەتكە خاتا ھۆكۈم چىقـ رىشتىن باشلانغان .

ئەسلىدە جۇڭگو زېمىنىدە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىغە بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىگە بولغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن تاماملانغاندىن كېيىن ، جۇڭگو كومپارتىيىسى ئۆز ۋاقتىدا توغرا قارار چىقىرىپ ، ئاساسىي زىددىيەتنىڭ ئۆزگەرگەنلىكى ، خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسى ئۆزگەرگەنلىكى توغرىسىدىكى زور سىيا سەتنى ئوتتۇرىغا قويدى . 1956 ـ يىلى ئېچىلغان جۇڭگو كومپارتىيىسـ نىڭ 8 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىدا ماقۇللانغان سىياسىي دوكلات توغرىسـ دىكى قارارنى مۇنداق دەپ كۆرسىتىلگەن : « ئېلىمىزدىكى ئاساسىي زىد ـ دىيەت ئەمدى خەلقنىڭ ئىلغار سانائەت دۆلىتى قۇرۇش تەلىپى بىلەن قالاق يېزا ئىگىلىك دۆلىتىدىن ئىبارەت رېئاللىق ئوتتۇرىسىدىكى زىددـ يەت ، خەلقنىڭ ئىقتىساد ، مەدەنىيەتنى تېز تەرەققىي قىلدۇرۇش ئېھتـ ياجى بىلەن ھازىرقى ئىقتىساد ، مەدەنىيەتنىڭ خەلقنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالمىغانلىقى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت بولۇپ قالدى . بۇ زىددىيەتـ نىڭ ماھىيىتى دۆلىتىمىزدە سوتسىيالىستىك تۈزۈم ئورنىتىلغان ئەھۋال ئاستىدا ، يەنى ئىلغار سوتسىيالىستىك تۈزۈم بىلەن قالاق ئىشلەپچىقىرىش كۈچى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتتىن ئىبارەت . » دۆلەت ئىچىدىكى زىد ـ

دىيەتنى بۇنداق ئىپادىلەشنىڭ خەت يۈزىدە تازا توغرا بولمىغان يەرلىرى بار . بىرىنچىدىن ، ئۇ كىشىلەردە ئوڭايلا يېڭىلا قۇرۇلغان سوتسىيالىستىك تۈزۈم ھەرقايسى جەھەتلەردىن ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىدىن ئېشىپ كېتىپتۇ ، دېگەن ئۇقۇمنى پەيدا قىلىپ قويىاتتى ، ئەمەلىيەت بولسا ئۇنداق ئەمەس . ئۇنىڭدىن باشقا بىر خىل ئىجتىمائىي تۈزۈم ۋە ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋىتىنىڭ ياخشىلىقى ، ئىلغارلىقى ، ئۇنىڭ ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ماسلىشىشى ھەم ئۇنى ئىلگىرى سۈرۈشىدە ئىپادىلىنىشى كېرەك ، ئۇنداق بولمايدىكەن ، ئۇنىڭ ئىلغارلىقىدىن گۇمانلىنىشقا توغرا كېلىدۇ ، قانچە يوغان ، قانچە ئومۇمىي بولسىلا شۇنچە ئىلغار بولغان بولمايدۇ . ئىككىنچىدىن ، ئۇ كىشىلەردە ئوڭايلا بېزىنىڭ سوتسىيالىستىك تۈزۈمنىڭ مۇكەممەللىشىپ بوپتۇ ، ئىسلاھ قىلىش ، تەرتىپكە سېلىش مەسلىسى مەۋجۇت ئەمەسكەن ، دېگەن ئۇقۇم پەيدا قىلىپ قويىاتتى . گەرچە « 8 ـ قۇرۇلتاي » نىڭ دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەتنى ئىپادىلىشىدە خەت جەھەتتە تازا توغرا بولمىغان يەرلىرى بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ ئىپادىلىگەن ئاساسىي روھ توغرا ئىدى ، كىشىدە ئېنىق بىر تونۇش پەيدا قىلالايىتتى . يەنى ، بۇنىڭدىن كېيىن ، پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش .

« 8 ـ قۇرۇلتاي » نىڭ سىياسىي دوكلاتى توغرىسىدىكى قارار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا تەشۋىق قىلىپ يۈرگەندەك ، « لىۇ شاۋچى ماۋ زېدۇڭدىن يوشۇرۇنچە قىلغان » مۇ ؟ « سىنىپىي كۈرەش ئۆچىتى نەزەرىيىسىنى تەرغىب قىلمىغان شىۋجېڭجۇيىچە پەتىۋا » مۇ ؟ ئۇنداق ئەمەس . ئەمەلىيەتتە لىۇ شاۋچى « 8 ـ قۇرۇلتاي » سىياسىي دوكلاتىنى يېزىپ چىقىشقا مەسئۇل بولغان مەزگىلدە نۇرغۇن قېتىم ماۋ زېدۇڭ بىلەن مەسلىھەتلەشكەن ھەمدە ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرىگە ئاساسەن ئەستايىدىل ئۆزگەرتكەنىدى . ماۋ زېدۇڭمۇ ئوبدان ئۆزگەرتىلىپتۇ دەپ ، دوكلات نۇسخىسىنىڭ تىتولىغا ئۆز قولى بىلەن : « جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 8 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك

قۇرۇلتىيغا قىلغان سىياسىي دوكلاتى » دەپ يېزىپ ، ئاستىغا « لىۇ شاۇچى » دېگەن خەتنىمۇ يېزىپ قويغانىدى . 8 ـ نۆۋەتلىك ئومۇمىي يىغىندا ماۋ زېدۇڭ بۇ دوكلاتنى « ناھايىتى ئوبدان بىر تېزىس بوپتۇ » دەپ ماختىغانىدى .

« 8 ـ قۇرۇلتاي » مەزگىلىدە سىياسىي دوكلات ھەققىدىكى قارارنىڭ لايىھىسىدىكى ئاساسىي زىددىيەتنىڭ خەت بىلەن ئىپادىلىنىشىگە ماۋ زېدۇڭ ھەقىقەتەنمۇ قايتا ئويلىشىپ كۆرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرگەنىدى . مەسىلەن ، ئۇ ئاساسىي زىددىيەتنىڭ ماھىيىتىنى كۆپرەك ئادەم بىلەن تەبىئەت دۇنياسىنىڭ زىددىيىتىدىن يىغىنچاقلاش كېرەك ، دەپ تونۇغان . بۇنىڭدىن بۇرۇن ئۇ كۆپ قېتىم بارلىق ئاكتىپ ئامىللارنى قوزغاپ ، ھەرخىل زىددىيەتلەرنى ئوبدان بىر تەرەپ قىلىپ ، كۈچنى مەركەزلەشتۈرۈپ « تەبىئەت بىلەن كۈرەش قىلايلى » ، « يەر شارىغا ئۇرۇش ئېلان قىلايلى » دېگەندەك پىكىرلەرنى بەرگەنىدى . ئەمما ئۇ نەزەريە جەھەتتىن يىغىنچاقلىمىغانىدى ، بۇ ئۇنىڭ بۇ مەسىلىدىكى پىكرى تېخى پىشىپ يېتىلمىگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ . بۇنىڭدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى ، ئاساسىي زىددىيەتنىڭ ئۆزگەرگەنلىكىدەك نېگىزلىك مەسىلىدە ، ئۇنىڭ مەركەزدىكى باشقا رەھبەرلەر بىلەن كۆز قاراشى بىردەك ئىدى . سىياسىي دوكلاتنىڭ لايىھىسىنى قاراپ چىقىشتا ، ئەگەر ئادەم بىلەن تەبىئەتنىڭ زىددىيىتىنى كۆرسەتسەك ، كىشىلەر ئانىلا ئەمەلىي مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان تۈرلۈك ئىجتىمائىي زىددىيەتلەرگە سەل قاراپ قالىدۇ ، دېگەن بىرلا پىكىر چۈشكەنىدى ، ماۋ زېدۇڭ بۇ پىكىرنى قوبۇل قىلىپ ، ئازراق مەجبۇرىي ھالدا بولسىمۇ ، « 8 ـ قۇرۇلتاي » سىياسىي دوكلاتىنى تۇغرىسىدىكى قاراردىكى مەزمۇنغا قوشۇلغان .

« 8 ـ قۇرۇلتاي » دىن كېيىن ، دۇنيانى زىلزىلىگە سالغان ۋېنگىرىيە ۋەقەسى ① يۈز بەردى . غەرب دۆلەتلىرى پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ، خروشچېۋنىڭ مەخپىي دوكلاتىدىن كېيىنكى يەنە بىر قېتىملىق كومموئىنزمغا قارشى يۇقىرى دولقۇن قوزغىدى . بۇ قېتىملىق بوران ـ

چاپقۇن ئالدىدا جۇڭگو كومپارتىيىسى ئېغىر ـ بېسىق ، سالماق بولدى . ئومۇمىي جەھەتتىن قارىغاندا ، ماۋ زېدۇڭ بىر مەزگىل « 8 ـ قۇرۇلتاي » نىڭ دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەت ۋە سىنىپىي كۈرەش ۋەزىيىتىگە بەرگەن تۈپ باھاسىنى ئۆزگەرتمىدى . لېكىن ، ماۋ زېدۇڭ ۋىنگىرىيە ۋەقەسىدىن « شەرقىي ياۋروپادىكى بىر قىسىم دۆلەتلەردىكى ئاساسىي مەسىلە سىنىپىي كۈرەشنى ياخشى ئېلىپ بارمىغانلىقىدا » دېگەن ئەڭ تۈپكى ساۋاقنى يەكۈنلەپ چىقتى ، بۇ ئۇنىڭ كېيىنكى ۋاقىتلاردا دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەت ۋە ۋەقەلەرنى تەھلىل قىلىشىغا ، ھۆكۈم قىلىشىغا تەسىر قىلمايتتى .

ۋىنگىرىيە ۋەقەسىنىڭ يۈز بېرىشى ، ماۋزېدۇڭنىڭ كۆپ كۈچ سەرپ قىلىپ ، خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش مەسىلىسى ئۈستىدە ئىزدىنىشىگە تۈرتكە بولدى . بۇ مەزگىلدە ماۋ زېدۇڭ دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەت مەسىلىسىنى چۆرىدىگەن ھالدا بىيىجىڭ ۋە باشقا جايلاردا كۆپ قېتىم نۇتۇق سۆزلىدى . ماۋ زېدۇڭ 1956 ـ يىلى ئېلان قىلغان « خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتلەرنى توغرا ھەل قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدا » دېگەن ئەسىرىدە پارتىيە خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنىڭ ئۆزگەرگەنلىكى مەسىلىسىنى نەزەرىيە سەۋىيىسىگە كۆتۈرۈپ شەرھلىگەن . ئۇ : « بىزنىڭ تۈپكى ۋەزىپىمىز ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىشتىن ىبارەت ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋىتى ئاستىدا ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى قوغداش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشقا ئۆزگەردى » دېگەنىدى . بۇنىڭدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى ، تاكى 1957 ـ يىلىنىڭ باشلىرىغىچە ماۋ زېدۇڭنىڭ دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەتكە بولغان كۆز قارىشى يەنىلا « 8 ـ قۇرۇلتاي » قارارىدىكى بەلەن بىردەك ئىدى .

ئوڭچىلارغا قارشى كۈرەشنىڭ قاتتىق تەسىرى

ئارىدىن 2 ـ 3 ئاي ئۆتۈپلا ، ئوڭچىلارغا قارشى كۈرەش باشلاندى . ئۇ « بىر مەيدان كەڭ كۆلەملىك ، ئاممىۋى خاراكتېرلىك

سىنىپىي كۇرەش » دەپ تونۇلدى . ئەمەلىيەتتە بۇ « سىنىپىي كۇرەش » نى ئاساسىي جەھەتتىن ئادەملەر كەلتۈرۈپ چىقارغانىدى . ئوڭچىلارغا قارشى كۇرەش بىر زور تۈركۈم زىيالىيلارنى ، ۋەتەنپەرۋەر دېموكراتىك زاتلارنى ۋە پارتىيىلىك كادىرلارنى خاتا ھالدا « ئوڭچى » قىلىپ قويۇپ ، ئۇلارنى ۋە ئائىلە تەۋەلىرىنى زور بەختسىزلىككە گىرىپتار قىلىپلا قالماي ، يەنە جۇڭگو پەن ـ مەدەنىيىتىنىڭ تەرەققىياتىنى ئاستىلاتقۇتى ، « سول » چىل ئىدىيىنى ئەۋج ئالدۇرۇپ ، جۇڭگو جەمئىيەت تارىخىي تەرەققىياتىغا ۋە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يۈز بېرىشىگە زور تەسىر كۆرسەتتى .

ئوڭچىلارغا قارشى كۇرەش جۇڭگو كومپارتىيىسى ئىستىل تۈزىتىش ئىلىپ بېرىۋاتقاندا يۈز بەردى . 1957 ـ يىلى 27 ـ ئاپرېلدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى توغرىسىدىكى يولىورۇق » نى تارقاتتى . « يولىورۇق » تا مۇنداق دېيىلگەنىدى : ئىنقىلاب دەۋرىدىن قۇرۇلۇش دەۋرىگە ئۆتۈشتىن ئىبارەت يېڭى ۋەزىيەتكە ماسلىشىش ، پارتىيە ئىچىدە ئەۋج ئىلىۋاتقان بيۇروكراتىلىق ، مەزھەپچىلىك ۋە سۇبيېكتىپچىلىقنى يېڭىش ئۈچۈن ، پۈتۈن پارتىيە ئىچىدە ئومۇميۈزلۈك ، چوڭقۇر ھالدا ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى ئىلىپ بېرىش تولىمۇ زۆرۈر . 30 ـ ئاپرېلدا ماۋ زېدۇڭ ھەرقايسى دېموكراتىك پارتىيە مەسئۇللىرىنى ۋە پارتىيىسىز دېموكراتىك زاتلارنى تەكلىپ قىلىپ ، سۆھبەت يېغىنى ئۆتكۈزۈپ ، ئۇلارنىڭ كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ئىستىل تۈزىتىشىگە يارەم بېرىشنى قارشى ئالىدىغانلىقىنى بىلدۈردى . 1 ـ ماي كۈنى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ « ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى توغرىسىدا يولىورۇق » ى « خەلق گېزىتى » ۋە باشقا گېزىت ـ ژۇرناللاردا ئوچۇق ـ ئاشكارا ئىلان قىلىندى . 2 ـ مايدا « خەلق گېزىتى » « نېمە ئۈچۈن ئىستىل تۈزىتىش ئىلىپ بارىمىز » دېگەن تېمىدىكى باش ماقالە ئىلان قىلىپ ، كەڭ ئاممىغا كوممۇنىستىك پارتىيىنىڭ ئىستىل تۈزىتىشىگە يارەم بېرىش توغرىسىدا چاقىرىق قىلدى . ئۇ چاغدا پۈتۈن مەملىكەتتە كەڭ ئامما پارتىيىگە ئاكتىپلىق بىلەن پىكىر ۋە تەكلىپ بېرىدۇ

غان دولقۇن كۆتۈرۈلدى . مۇتلەق كۆپ ساندىكى كىشىلەر سەمىمىي نە-
يەتتە ئىدى ، لېكىن بەزى جايلاردا ۋە ئورۇنلاردا ھەقىقەتەنمۇ ناھايىتى
ئاز ساندا پارتىيە رەھبەرلىكىگە ۋە سوتسىيالىستىك تۈزۈمگە دۈشمەنلىك
بىلەن قارايدىغان ئۇنسۇرلارنىڭ بارلىقىنى ئىنكار قىلىشقا بولمايتتى . ئۇلار
ۋىنگىرىيە ۋەقەسىدىن كېيىنكى خەلقئارادىكى كومموئىنزمغا قارشى دول-
قۇنىنىڭ ئىلھامى بىلەن ، جۇڭگو كومپارتىيىسى ئىستىل تۈزىتىش ئېلىپ
بارغان پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ ، قۇتراتقۇلۇق قىلىپ ، پارتىيىنىڭ رەھ-
بەرلىك ئورنىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاشقا ئۇرۇندى . بىر قىسىم ئاما پارتىيە-
نىڭ ئىستىل تۈزىتىشىگە ياردەم بېرىش جەريانىدا ، ئىجتىمائىي تەجرە-
بىسىنىڭ يوقلۇقى ياكى ئىدىيە جەھەتتىكى ئالدىراقسانلىق تۈپەيلىدىن
بەزى بەك ئۆتكۈر ، ئەمەلىيەتكە تارتا ئۈيغۇن بولمىغان سۆزلەرنى قىلىپ
قويدى ، مۇراجىئەت قىلىش ، نامايىش قىلىشتەك پائالىيەتلەرگە قاتنىشىپ
قالدى ، نەتىجىدە بىر مەزگىل قالايمىقانچىلىق تۈغۈلدى . شۇ چاغدىكى
ۋەزىيەتكە قارىتا ماۋ زېدۇڭ دەسلەپتە ئۇنى « بىر مەھەللىك شامالنىڭ
كۆل سۈيىنى دولقۇنلىتىشى » دەپ مۆلچەرلەپ ، ئېغىر ھېس قىلمىغان ؛
ھەتتا ھەرخىل يول ۋە جامائەت پىكرى تەشۋىقاتى ئارقىلىق كۆپچىلىكنى
دادىل ئېچىلىپ ـ سايراشقا رىغبەتلەندۇرگەنىدى . كېيىن ئۇ ۋەزىيەتكە
بولغان كۆزقارىشىنى ئۆزگەرتتى ، « قارا بۇلۇت شەھەر ئۈستىگە بېسىپ
كەلمەكتە » دەپ تونۇپ ، ئەگەر ئۇنىڭغا قايتۇرما زەربە بەرمىسەك ، بەزى
پارتىيە تەشكىلاتلىرى ۋەيران بولۇپ كېتىشى مۇمكىن ، دېگەن يەرگە
كەلدى . شۇنىڭ بىلەن ، پۈتۈن پارتىيىنى قايتۇرما زەربە بېرىشكە ھە-
رىكەتلەندۇرۇپ ، كەڭ كۆلەملىك ، ئاممىۋى خاراكتېرلىك كۈرەشنى قا-
نات يايدۇردى ، نەتىجىدە ئوڭچىلارغا قارشى كۈرەشنى ھەددىدىن ئارتۇق
كېڭەيتىۋېتىش ۋەزىيىتى شەكىللەندى .

بۇ ئىشتىن ئىككى يىل كېيىن ، يەنى 1959 ـ يىلى ، بىر قېتىملىق
چەت ئەللىك مېھمانلارنى قوبۇل قىلغاندا ماۋ زېدۇڭ : ۋىنگىرىيە ۋەقەسى
بىز ئۈچۈن ناھايىتى چوڭ ساۋاق . جۇڭگودا نەچچە مىڭ كىچىك ۋىن-
گىرىيە ۋەقەسى بولدى . بۇنداق قىلىش سوتسىيالىزم ئۈچۈن ناھايىتى

خەۋپلىك ، دېگەنىدى . بۇ سۆزلەردىن ۋىنگىرىيە ۋەقەسى ماۋزېدۇڭنىڭ جۇڭگو ئەھۋالىنى مۆلچەرلىشىگە قانچىلىك تەسىر كۆرسەتكەنلىكىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ .

ئوڭچىلارغا قارشى كۈرەشنىڭ ئېغىر دەرىجىدە كېڭەيتىۋېتىلىشى پارتىيە ۋە دۆلەتكە نۇرغۇن يامان ئاقىۋەتلەرنى ئېلىپ كەلدى . ئەڭ بىۋاستە ھەم ئومۇميلىققا ئىگە بولغىنى ، دۆلەتنىڭ سىياسىي ۋەزىيىتىگە بولغان خاتا مۆلچەر ۋە دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەتكە بەرگەن ھۆكۈمنىڭ تۈيۇقسىزدىن ئۆزگىرىشى بولدى . ئوڭچىلارغا قارشى كۈرەش جەريانىدا ماۋ زېدۇڭ نۇرغۇن يولىيورۇق ، ماقالە ۋە باش ماقالىلەرنى يېزىپ ، سىنىپىي كۈرەش مەسىلىسىنى ھەددىدىن ئارتۇق ئېغىر دەپ يەكۈن چىقاردى . مەسىلەن ، « خەلق گېزىتى » نىڭ 1 ـ ئىيۇل ئۇچۇن يازغان باش ماقالىسى « نۇر گېزىتىنىڭ بۇرژۇئا يۆلىنىشى پىپەن قىلىنىشى كېرەك » دە ، ئوڭچىلار بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچىلىرى ، دەپ يەكۈن چىقاردى . بۇنداق دېگەنلىك بۇرژۇئازىيە مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان بىر پۈتۈنلۈككە ئىگە سىنىپ ، دېگەنلىك ئىدى . « 1957 ـ يىلى يازپەسلىدىكى ۋەزىيەت » دېگەن ئەسىردە ماۋ زېدۇڭ : « مەملىكىتىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب دەۋرىدە ، كوممۇنىستىك پارتىيىگە قارشى ، خەلققە قارشى ، سوتسىيالىزمغا قارشى بۇرژۇئا ئوڭچىلىرى بىلەن خەلق ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت دۇشمەن بىلەن ئۆز ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ، قارىمۇقارشى ، مۇرەسسە قىلغىلى بولمايدىغان ، ھايات ـ ماماتلىق زىددىيەت » دېگەنىدى .

دەل مۇشۇ بىر قاتار « سول » چىل ھۆكۈملەرنى ئاساس قىلىپ تۇرۇپ ، 1957 ـ يىلى سېنتەبىردىن ئۆكتەبىرگىچە ئېچىلغان پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭ : « پرولېتارىيات بىلەن بۇرژۇئازىيە ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ، سوتسىيالىزم يولى بىلەن كاپىتالىزم يولى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ، بۇنىڭدا شەك ـ شۈبھە يوق » دەپ جەزملەشتۈرگەن . بۇ سۆز بىر يىل بۇرۇن ئېچىلغان « 8 ـ قۇرۇلتاي » نىڭ دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەت

توغرىسىدىكى ھۆكۈمدىن تۈپتىن پەرق قىلاتتى . ماۋ زېدۇڭنىڭ دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەت توغرىسىدىكى خاتا يەكۈنى بۇ قېتىمقى ئومۇمىي يىغىنىنىڭ قوشۇلۇشىغا ئېرىشتى . بۇنىڭ پارتىيىنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى ۋە پۈتكۈل سىياسەتلەردە مۇناسىپ ھالدا ئۆزگىرىش پەيدا قىلىدىغانلىقى تەبىئىي ئىدى . بۇ زور نەزەرىيە خاتالىقى ۋە سىياسەت خاتالىقى ئىدى .

دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەتكە بەرگەن ھۆكۈمنىڭ ئۆزگەرگەنلىكى توغرىسىدا مۇشۇ 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىنىڭ بىر قېتىملىق گۇرۇپپا باشلىقلىرى يىغىندا ماۋزېدۇڭ چۈشەندۈرۈپ مۇنداق دېگەنىدى : « 8 ـ قۇرۇلتاي » ھۆججىتىدە كەڭ كۆلەملىك سىنىپىي كۈرەش ئاساسىي جەھەتتىن ئاخىرلاشتى ، دېيىلگەن ، چۈنكى ئۇ چاغدا بۇرژۇئازىيە داڭا ـ دۆمباق چېلىپ چىقىپ ، رايىشلىق بىلەن بويسۇنغان ، مەسىلە تولۇق ئاشكارىلانمىغانىدى . بۇرژۇئازىيە زىيالىيلىرى مەسلىسى ، ھاللىق ئوتتۇرا دېھقانلارنىڭ ئىدىيۇى مەسلىسى ، بۇرژۇئازىيىنىڭ سىياسىي كۆچلىرى ۋە ئىدىئولوگىيە مەسلىسى ۋە ئۇستقۇرۇلمىدىكى مەسىلىلەرنى ئۇ چاغدا ئانچە ئېنىق كۆرەلمىگەنىدۇق . بۇ قېتىمقى ئېچىلىپ ـ سايراشتا ، بۇرژۇئازىيە ئىسيان كۆتۈرمەكچى بولغاندا مەسىلە ئايدىڭلاشتى . شۇڭا ، بۇرژۇئازىيە بىلەن پرولېتارىياتنىڭ زىددىيىتى ئاساسىي زىددىيەت دېيىش كېرەك . بۇ سۆزدىن ، 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئاساسىي زىددىيەتكە بەرگەن خاتا يەكۈنى ، ئوڭ چىلارغا قارشى كۈرەشنىڭ ئېغىر دەرىجىدە كېڭەيتىلىۋېتىشىنىڭ نەزەرىيە جەھەتتىكى ئىنكاسى ئىكەنلىكىنى ئېنىق كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ .

خاتا ئەمەلىيەتنى يىغىنچاقلىغاندا ، خاتا نەزەرىيىۋى كۆز قاراش پەيدا بولغان ، ئۇنى ئەمەلىيەتكە يېتەكچى قىلىپ ، ئاندىن يەنە نەزەرىيە دەرىجىسىگە كۆتۈرگەن ، خاتا نەزەرىيە بالداقمۇ بالداق ئۆرلەۋەرگەن . ئۇ يەنە ئەمەلىيەتكە يېتەكچى قىلىنغان ، بۇنداق گىرەلەشمە تەسىر ئوڭ چىلارغا قارشى كۈرەشتىن باشلانغان .

بىر قاتار خاتالىقلارنىڭ كېلىپ چىقىشى

ئاساسىي زىددىيەتكە نىسبەتەن خاتا ھۆكۈم چىقىرىلغانلىقتىن ، سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتىكى سىنىپ ۋە سىنىپىي كۈرەش توغرىسىدىكى نەزەرىيىۋى كۆز قاراشتا بىرقاتار خاتا يەكۈنلەرنىڭ كېلىپ چىقىشى مۇقەررەر ئىدى .

ئالدى بىلەن ، پرولېتارىيات بىلەن بۇرژۇئازىيە ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنىڭ ئېلىمىز سوتسىيالىستىك جەمئىيىتىدىكى ئاساسىي زىددىيەت ئىكەنلىكىنى بېكىتىش ئۈچۈن ، سوتسىيالىزم شارائىتىدا يەنىلا مۇكەممەل مەنىگە ئىگە بۇرژۇئازىيە سىنىپىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى مۇقىملاشتۇرۇش كېرەك ئىدى . 1958 ـ يىلى مارتتا ئېچىلغان چىڭدۇ يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭ ، دۆلىتىمىزدە ئىككى ئېكسپىلاتاتسىيە سىنىپى ، ئىككى ئەمگەكچى سىنىپ مەۋجۇت دېگەنىدى . بۇ كۆزقاراش شۇ يىلى مايدا ئېچىلغان 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىكى لیۇ شاۋچىنىڭ خىزمەت دوكلاتىدا ئېنىق مۇقىملاشتۇرۇلغان ھەمدە : ئىككى ئەمگەكچى سىنىپ ئىشچىلار ۋە دېھقانلارنى كۆرسىتىدۇ ، ئىككى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپ ، « بىرى سوتسىيالىزمغا قارشى ئوڭچىلار ، ئاغدۇرۇلغان پومېشچىك ، كومپرادور سىنىپلار ۋە باشقا ئەكسىيەتچىلەر ؛ يەنە بىرى ، مىللىي بۇرژۇئازىيە ۋە ئۇلارنىڭ زىيالىيلىرى » دەپ چۈشەندۈرۈلگەنىدى . شۇنىڭ بىلەن ، پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك 2 ـ ئومۇمىي يىغىنى ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى نوپۇزى بىلەن 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 1 ـ ئومۇمىي يىغىنىنىڭ دۆلەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەت توغرىسىدىكى توغرا يەكۈنىنى ئىنكار قىلىۋەتتى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، 1956 ـ يىلى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئاچقان زىيالىيلار مەسىلىسى توغرىسىدىكى يىغىنىنىڭ زىيالىيلارنىڭ تەۋەلىكى ئۈستىدە چىقارغان توغرا ھۆكۈمىنى ئۆزگەرتىۋەتتى ، يەنى زىيالىيلارنىڭ « مۇتلەق كۆپ ساندىكىسى ھازىر دۆلەت خىزمەتچىسى بولدى ، ئۇلار سوتسىيالىزم ئۈچۈن خىزمەت قىلماقتا ، ئۇلار ئىشچىلار سىنىپىنىڭ بىر قىسمى بولدى » دېگەن يەكۈنىنى ئۆزگەرتىۋەتتى .

8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىنىڭ زىيا-
لىيلارنى باشقىدىن خاتا ھالدا بۇرژۇئازىيە ئىچىگە كىرگۈزۈپ قويۇشـ
دىكى سەۋەب ئېنىق ئىدى . ئوڭچىلارغا قارشى ھەرىكەتتە 550 مىڭ
ئوڭچى ئۇنسۇر بېكىتىلدى ، ئۇلارنىڭ مۇتلەق كۆپ سانىدىكسى زىيالىي
ئىدى . ② شۇڭا شۇ چاغدا مۇنداق بىر نەزەرىيە پەيدا بولدى ، ئىشلەپچـ-
قىرىش ۋاستىلىرىگە بولغان مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىگە نىسبەتەن سوتسىيا-
لىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىلىپ ، كونا بۇرژۇئازىيىنىڭ مال ـ مۇلكى
تارتىۋېلىندى ، ئۇلارنىڭ ھېچقانداق كۈچى قالمىدى . ھازىر پرولېتارىيات
بىلەن رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تالىشىۋاتقىنى ، ئاساسلىقى بۇرژۇئازىيە زىيا-
لىيلىرى ، چۈنكى ئۇلارنىڭ بىلىمى بار ، ئۇلارنىڭ كاللىسىدىكى بىلىمنى
تارتىۋالغىلى بولمايدۇ . شۇڭا ، ئۇلارنىڭ بىز بىلەن رەھبەرلىك ھوقۇقىنى
تالىشىدىغان دەسمايىسى بار . زىيالىيلارنىڭ تەۋەلىكى توغرىسىدىكى خاتا
ھۆكۈم ، ئوڭچىلارغا قارشى ھەرىكەتتىن ئىبارەت خاتا ئەمەلىيەتتىن
كەلگەنىدى .

سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە قەدەم قويغان جۇڭگو زېمىنىدە يە-
نىلا ئىككى ئېكسپىلاتاتسىيە سىنىپى مەۋجۇت دەيدىغان نەزەرىيە ، نەزە-
رىيە جەھەتتىمۇ زور مۇجمەللىككە ئىگە ئىدى . چۈنكى ، ماركسزمنىڭ
تۈپ پرىنسىپى بويىچە سىنىپ بىر ئىقتىسادىي كاتېگورىيە بولۇپ ، ئۇنى
پەقەت ئىقتىسادىي مۇناسىۋەتتىن ، يەنى سىنىپنىڭ مەۋجۇت بولۇشى ۋە
ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكىنى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى ئىگىلەپ تۇرۇش
مۇناسىۋىتىدىن چۈشەندۈرۈشكە بولاتتى . مانا بۇ سىنىپنى بېكىتىش ۋە
پەرق ئېتىشنىڭ ئاساسى . بۇ خىل نەزەرىيىۋى كۆز قاراشلارنى ماركس ،
لېنىن ئاللىقاچان تولۇق ئىسپاتلاپ بولغان ، نەزەرىيە جەھەتتىن گۇمانلى-
نىدىغان ھېچقانداق يېرى يوق ، ئەمەلىيەتتىمۇ شۇ بويىچە قىلىنغانىدى .
جۇڭگو كومپارتىيىسى ئۇزۇن مۇددەتلىك خىزمەت جەريانىدا ، مەيلى يەر
ئىسلاھاتى ، ياكى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشتە بولسۇن ، كىشىلەرنىڭ
ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى ئىگىلەپ تۇرغانلىقىغا ، نېمىنى ئىگىلەپ
تۇرغانلىقىغا ، قانچىلىك ئىگىلەپ تۇرغانلىقىغا ، قانداق ئىشلەتكەن دې-

گەندەك ئىقتىسادىي ئەھۋالىغا قاراپ سىنىپ تەۋەلىكىنى ئايرىغانىدى . شۇڭا ، دۆلەت ئىچىدە يەنىلا ئىككى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپ مەۋجۇت دېگەننى ئوتتۇرىغا قويغاندا ، شۇ چاغدىلا ، ئېلىمىزدە يەر ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلغان ، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىك تۈزۈمى ئۇستىدىن ئېلىپ بېرىلغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن تاماملانغان تۇرسا ، يەنە نېمىگە ئاساسەن ئىككى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپ مەۋجۇت دەيمىز ، دېگەن سوئال چىققانىدى . بۇ چوقۇم جاۋاب بېرىشكە تېگىشلىك سوئال ئىدى .

ماۋ زېدۇڭ بۇنىڭغا جاۋاب بەرگەندەك بولدى . 1958 ـ يىلى نويابردا ۋۇچاڭدا ئېچىلغان يىغىندا ئۇ ئىقتىسادىي ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغان سىنىپنى يوقىتىش ئاسان ، بىز ئۇلارنى ھازىر يوقاتتۇق دېيەلەيمىز ؛ يەنە بىر خىل سىياسىي ئىدىيەدىكى سىنىپ بار ، ئۇنى يوقاتماق تەس ، ئۇ تېخى يوقىمىدى . بۇنى بىز بۇلتۇر ئىستىل تۈزىتىش جەريانىدا ھېس قىلدۇق ، دېدى . شۇ يىلى نويابىردىن دېكابىرغىچە ئېچىلغان پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 6 ـ ئومۇمىي يىغىنى مەزگىلىدە ، ماۋ زېدۇڭ ئۆزىنىڭ نۇقتۇق تېزىسىغا مۇناسىق دەپ يازغان : ئېكسپىلاتاتسىينى ۋە سىنىپنى يوقاتتۇق دەپ ئېلان قىلىشقا ئالدىراپ كەتمەسلىك كېرەك (ئىدىيەدىكى ۋە سىياسىيدىكى پومېشچىك ، بۇرژۇئازىيە سىنىپى ۋە ئۇششاق بۇرژۇئازىيە سىنىپى يەنىلا مەۋجۇت) . بۇ مارکسزمنىڭ تۈپ پرىنسىپلىرىغا خىلاپ كۆز قاراش ، يەنى ئاتالمىش « ئىقتىسادىي جەھەتتىن ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىدىغان سىنىپ » دىن باشقا يەنە « سىياسىي ئىدىيە جەھەتتىمۇ سىنىپ بار » دەيدىغان خاتا كۆزقاراش ئىدى . بۇ كۆزقاراش بويىچە لوگىكىلىق خۇلاسە چىقارغاندا ، سىنىپ ۋە سىنىپىي كۈرەش سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتە ھەر زامان ، ھەر جايدا بولۇپ تۇرىدىغان ئومۇميۈزلۈك ھادىسە ، دەپ تونۇشقا توغرا كېلىدۇ . بۇ نەزەرىيە جەھەتتىكى زور خاتالىق ، سىنىپ ۋە سىنىپىي كۈرەش مەسىلىسىدە تارىخىي ماتېرىيالىزمدىن تارىخىي ئىدېئالىزمغا ئۆتۈپ كېتىشنىڭ باشلىنىشى

نىشى بولۇپ ، ئەمەلىيەتكە يېتەكچىلىك قىلىش جەريانىدا بارغانچە ياماڼ تەسىرلەرنى پەيدا قىلدى .

بۇ خاتالىق خاتا ئەمەلىيەتتىن كەلگەن . ئوقۇچىلارغا قارشى كۆرەشتە « بۇرژۇئا ئوقۇچى ئۇنسۇرلىرى » نى يېكىتىشمۇ ، تارىختىكى ۋە شۇ چاغدىكى كىشىلەرنىڭ ئىپادىسى بويىچە يېكىتىلدى . ھەربىر ئەكىتىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە « ئوقۇچى ئۇنسۇرلارنى يېكىتىش ئۆلچىمى » تۇزۇلۇپ ، 16 ماددىلىق « ئۆلچەم » يېكىتىلگەن بولسىمۇ ، ئەمەلىيەت مۇتلەق كۆپ سانداكىلەرنىڭ خاتا يېكىتىلگىنىنى ئىسپاتلىدى . ئادەملەرنىڭ سىنىپىي تەركىبىنى ئايرىيدىغان بىر خىل سىياسىي ئىدىيىۋى ئۆلچىمنى تېپىپ چىقىش ، ئىلمىي بولمىغان ، شۇنداقلا مۇمكىن بولمايدىغان ئىش . چۈنكى ، كىشىلەرنىڭ سىياسىي ئىدىيىۋى ئەھۋالى ئاددىي ، ئۆزگەرمەس بولماستىن ، بەلكى ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ ، ئىچى ـ تېشى ئوخشاش بولماسلىقىمۇ مۇمكىن . سىياسىي ئىدىيە ئەھۋالىغا قاراپ سىنىپ ئايرىشنىڭ ئىلمىي بولمايدىغان يېرىمۇ مانا مۇشۇ يەردە .

ئىككى سىنىپ ، ئىككى يول ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت دۆلىتىمىزدىكى ئاساسىي زىددىيەت دەيدىغان كۆزقاراش يېكىتىلگەندىن كېيىن ، ئاساسىي زىددىيەتنى تۇتساق ، باشقا زىددىيەتلەر ئۆزلۈكىدىن ھەل بولىدۇ ، دەيدىغان پەلسەپە كۆزقارىشى بويىچە ، سىنىپىي كۈرەشنى تۇتۇش جۇڭگونىڭ سىياسىي تۇرمۇشى ، ئىجتىمائىي تۇرمۇشى ۋە ئىقتىسادىي تۇرمۇشىنىڭ ئاساسىي تېمىسى بولۇپ قالدى ، شۇنىڭ بىلەن سىنىپىي كۈرەشنى كېڭەيتىۋېتىش ، مۇتلەقلەشتۇرۇۋېتىشنى ئالاھىدىلىك قىلغان « سول » چىل ئىدىيە تەدرىجىي ھالدا پارتىيە ئىچىدە ، جەمئىيەتتە ئەۋج ئالدى .

« سول » چىل نەزەرىيىنىڭ ئۆرلەپ كېتىشى

1958 ـ يىلى باشلانغان « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » نىڭ مەزمۇنى گەرچە تەبىئەت بىلەن كۈرەش قىلىش بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ ئوقۇچىلارغا قارشى كۈرەشتىن كېيىنكى « كادىرلارنى تۆۋەنگە چۈشۈ-

رۇش » ، « زىيالىيلار پارتىيىگە قەلبىنى تاپشۇرۇش » ، « قىزىل بايراقنى قاداپ ، ئاق بايراقنى يۇلۇپ تاشلاش » ، « چەتتە قاراپ تۇرغۇچىلار » نى ۋە « كېيىن ھېساب ئالغۇچىلار » نى پىپەن قىلىش قاتارلىقلارنىڭ سىياسىي بېسىمى بىلەن داغدۇغىلىق باشلىنىپ كەتتى . ئۇنى سىياسىي ھەربىكەت قىلىش ئۇسۇلى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتىنى تېز ئىلگىرى سۈرمەكچى بولغان بىر قېتىملىق سىناق دەپ ئېيتىشقىمۇ بولىدۇ . « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » ھەربىكتىنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە ، « سول » چىل ئىدىيە تازا ئەۋج ئالغان ، « مال ـ مۇلۇكنى ئومۇمنىڭ قىلىۋېتىش شامىلى » تازا كۈچەيگەن بولۇپ ، ھەر جەھەتتىكى خىزمەتلەرگە يامان ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈردى . ماۋ زېدۇڭ قاتارلىق مەركەزدىكى رەھبىرىي يولداشلار بۇ ئەھۋالغا دىققەت قىلدى . ئىككى قېتىملىق جېڭجۇ يېغىنى ، ۋۇچاڭ يېغىنى ، كېيىنكى شاڭخەي يېغىنىدا « سول » چىللىقنى تۈزىتىش جەھەتتە بەلگىلىك تىرىشچانلىقلارنى كۆرسەتتى . ئەمما بۇ تۈزىتىشلەرنىڭ مۇھىم نۇقتىسى بەزىبىر ئەمەلىي خىزمەتلەرگە قارىتىلغان بولۇپ ، ھەربىكەتنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسىگە قارىتىلمىغانىدى . 1959 ـ يىلى ئىيۇلدا ئېچىلغان پارتىيە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىغا (لۇشەن يىغىنى) كەلگەندە ، « سول » چىللىقنى تۈزىتىش بىردىنلا ئوڭچىلىققا قارشى تۇرۇشقا ئۆزگىرىپ ، تېخىمۇ « سول » ھالدا ، پارتىيە ئىچىدىمۇ سىنىپىي كۈرەش مەۋجۇت ، دەيدىغان كۆزقاراش ئوتتۇرىغا قويۇلدى ، بۇنىڭ بىلەن « سول » چىللىق نەزەرىيە يەنە بىر دەرىجە ئۆرلەپ كەتتى .

لۇشەن يىغىنى ئېچىلىدىغان چاغدا « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » كەلتۈرۈپ چىقارغان يامان ئاقىۋەتلەر ناھايىتى روشەن ئاشكارىلىنىپ قالغانىدى . بۇ يىغىن ئەمەلىي خىزمەتتىكى « سول » چىل خاتالىقلارنى تۈزىتىش ئۈچۈن ئېچىلغانىدى . يىغىن جەريانىدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ ئەزاسى ، دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرى پېڭ دېخۇەينىڭ ماۋزېدۇ ئىغا يازغان خېتى مەزمۇنىنى يىغىنچاقلا

لمغاندا ، ئەمەلىي خىزمەتتىكى بەزى « سول » چىل خاتالىقلارنى تۈزەتتىشتىن باشقا ، يەنە بىتەكچى ئىدىيە جەھەتتىكىمۇ « سول » چىللىقنى تازىلاش كېرەك ، دېگەندىن ئىبارەت ئىدى . بۇ خەت مەيلى مەزمۇن جەھەتتىن بولسۇن ، مەيلى ئىپادىلەش ئۇسۇلى جەھەتتىن بولسۇن ، توغرا ئىدى . بۇ جەھەتتە تارىخ ئاللىقاچان خۇلاسە چىقاردى . لېكىن بۇ خەت « ئوڭچىل ئاغمىچىلارنىڭ پروگراممىسى » دېيىلىپ ، شۇ چاغدىكى پارتىيە ئىچى ـ سىرتىدىكى « ئۈچ قىزىل بايراق » ③ دىن گۇمانلانغان ئادەملەرنى بېسىشنىڭ ۋە ئۇلارغا زەربە بېرىشنىڭ ، شۇنداقلا « ئوڭچىل ئاغمىچىلارنىڭ غالجىرانە ھۇجۇمى » نى قايتۇرۇشتەك مەملىكەت خاراكتېرلىك ھەرىكەت قوزغاشنىڭ سەۋەبى بولدى . يېڭى دېخۇمىنى پىپەن قىلىشتەك خاتا ئەمەلىيەت ، ماۋ زېدۇڭنىڭ نەزەرىيە جەھەتتە يەنە بىر يېڭى خۇلاسە چىقىرىشىغا تۈرتكە بولدى . ئۇ بىر تەستىقا شۇنداق دەپ يازغان : « لۇشەندە بۇ قېتىم كۆرۈلگەن كۆرەش بىر مەيدان سىنىپىي كۆرەش ، ئون يىللىق سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب داۋامىدىكى بۇرژۇئازىيە بىلەن پرولېتارىياتتىن ئىبارەت ئىككى قارىمۇ قارشى سىنىپىنىڭ ھايات ـ ماماتلىق كۆرىشىنىڭ داۋامى » بۇ ، پارتىيە ئىچىدىكى ئوخشىمىغان پىكىرلەر ئارا بولغان مۇنازىرىنى خاتا ھالدا سىنىپىي كۆرەش دەپ بىلىپ ، سىنىپىي كۆرەشنى بىۋاستە پارتىيە ئىچىگە ئېلىپ كىرگەنلىك ئىدى .

لۇشەن يىغىندىن كېيىنلا ئېچىلغان 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 8 ـ ئومۇمىي يىغىندا پېڭ دېخۇمىي ئۇستىدە خاتا ھالدا پىپەن قوزغىتىلدى ھەمدە لۇشەن يىغىندا پېڭ دېخۇمىنىڭ كۆز قارىشىغا ئاساسىي جەھەتتىن قوشۇلمەن دەپ پىكىر قىلغان خۇاڭ كېچىڭ (پارتىيە مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى ، ئازادلىق ئارمىيە باش سەنمۇجاڭى) ، جاڭ ۋىنتىيەن (پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ كاندىدات ئەزاسى ، دىپلوماتىيە مىنىستىرلىقىنىڭ 1 ـ مۇئاۋىن مىنىستىرى) ، جۇ شىياۋجۇ (پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ كاندىدات ئەزاسى ، خۇنەن ئۆلكىلىك پارتكومنىڭ 1 ـ شۇجىسى) قاتارلىق يولداشلارنى ئاتالمىش پارتىيىگە قارشى گۇرۇھ ، دەپ بېكىتتى . ئومۇمىي يىغىن « يولداش

پبلك دېخوەي باشچىلىقدىكى پارتىيەگە قارشى گۇرۇھنىڭ خاتالىقى توغرىسىدىكى قارار » ۋە « پارتىيەنىڭ باش لۇشيەننىي قوغداپ ، ئوگچىل ئاغمىچىلىققا قارشى كۇرەش قىلايلى » دېگەن قارارنى ماقۇللىدى . ئومۇمىي يىغىن : « ئوگچىل ئاغمىچىلىق ھازىرقى پارتىيە ئىچىدىكى ئاساسىي خەۋپ بولۇپ قالدى . پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ ، باش لۇشيەننى قوغداپ ، ئوگچىل ئاغمىچىلىقنىڭ ھۇجۇمىنى قايتۇرۇش ، پارتىيەنىڭ نۆۋەتتىكى مۇھىم جەگگىۋار ۋەزىپىسى بولۇپ قالدى » دەپ تونۇدى .

8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 8 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن مەركەزدىن تارتىپ ئاساسىي قاتلامغىچە ئادەم چۈشىنىپ بولمايدىغان « ئوگچىلىققا قارشى » كۇرەش قانات يايدۇرۇلدى . « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » تە بەكلا « سول » بولۇپ كەتكەن بەزى كادىرلارمۇ ئۆزىنىڭ « ئوگچىل » لىقىنى تەكشۈردى ؛ « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » ، خەلق كومموئنىسى قۇرۇش جەريانىدىكى خاتالىقلار توغرىسىدا بىرنەچچە ئېغىز راست گەپ قىلمىغان ئادەملەر « ئوگچىل ئاغمىچى ئۇنسۇر » قىلىپ قويۇلدى . شۇنىڭ بىلەن ، « ئۈچ قىزىل بايراق » مۇقەددەس مايماك قىلىنىپ ، ئۇنىڭغا قارىتا ھېچقانداق تىل تەگكۈزۈشكە بولمايدىغان بولۇپ قالدى .

« ئوگچىللىققا قارشى تۇرۇش » نىڭ باشلىنىشى بىلەن « سول » چىل خاتالىقلارنى تۈزىتىش ئىشى توختاپلا قالدى ، يەنە ئۆزىمىزنىڭ قەيسىن ئەھۋالدا قېلىۋاتقانلىقىمىزغا قارىماي ، « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەشنى قەتئىي داۋاملاشتۇرىمىز » دېگەن شوئار ئوتتۇرىغا قويۇلدى ، نەتىجىدە بىز سۇبېيېكتىپ ئېقتىسادىي قانۇنىيەتنىڭ جازاسىغا ئۇچرىدۇق . مانا بۇ ، ئېقتىسادىي نىسبەت تەگپۇگسىزلىشىپ ، ماددىي ئەشيا ئېغىر دەرىجىدە كەمچىل بولۇش ، خەلق تۇرمۇشى ئېغىر قېينىچىلىقتا قېلىش ، نۇرغۇن ئادەم نورمالسىز ئۆلۈپ كېتىشىتەك ئۇچ يىللىق ئېغىر ئېقتىسادىي قېينىچىلىق ۋەزىيىتىنىڭ كېلىپ چىقىشىدىكى ئاساسىي سەۋەب .

هالقىلىق رول ئوينىغان 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 10 ـ ئومۇمىي يىغىنى

سىنىپنى سىياسىي ئىدىيىگە قاراپ ئايرىش ۋە پارتىيە ئىچىدىمۇ سىنىپىي كۈرەش مەۋجۇت دەيدىغان كۆزقاراش ، « سول » چىل نەزەرىيىنىڭ بىر مۇھىم ئاساسى . بۇ خىل كۆزقاراش تىكلىنىدىكەن ، كىشىلەرنىڭ سىنىپىي كۈرەش توغرىسىدىكى دىققەت ـ ئېتىبارى كۆپەرەك پارتىيە ئىچىگە مەركەزلىشىدۇ ـ دە ، پارتىيە ئىچىدىكى مۇناسىۋەت جىدىيلىشىپ ، سىياسىي تۈرمۇش نورمالسىزلىشىدۇ . بۇنىڭدا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ پەيدا بولۇشىدىكى ئاساسىي سەۋەب بار . ئېچىنارلىقى شۇكى ، نەزەرىيە جەھەتتىكى تونۇش خاتالىقى ۋاقتىدا تۈزىتىلمەي ، ئەمەلىيەت جەريانىدا بارغانچە چوڭقۇرلىشىپ كەتسە ، ئاخىرىدا بىر پۈتۈن گەۋدە بولۇپ شەكىللىنىدۇ ، ئۇ پارتىيىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلسە ، ھەر تۈرلۈك خىزمەتلەرنى ئېلىپ بېرىشتىكى قوللانما ، پارتىيە ئەزالىرى ، كادىرلار ، ئاممىنى تەربىيىلەشنىڭ ئاساسىي تېمىسى بولۇپ قالىدۇ . بۇ جەريانىدا ، 1962 ـ يىلى سېنتەبىردە ئېچىلغان پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 10 ـ ئومۇمىي يىغىنى ھالقىلىق رول ئوينىدى .

8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 10 ـ ئومۇمىي يىغىنى ۋە ئۇنىڭدىن بۇرۇن ئېچىلغان بېيدەيخې مەركىزىي خىزمەت يىغىنىدا ، ماۋزېدۇنىڭ سىنىپ ، ۋەزىيەت ، زىددىيەت ۋە پارتىيە ئىتتىپاقى مەسىلىسى توغرىسىدا كۆپ قېتىم سۆز قىلدى . ئۇ ، سوتسىيالىزمنىڭ پۈتكۈل تارىخىي دەۋرىدە بۇرژۇئازىيە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ ھەمدە كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈشكە ئۇرۇنىدۇ ، مانا بۇ پارتىيە ئىچىدىكى شىۋجېڭجۇيىنىڭ مەنبەسى . شۇڭا ، پرولېتارىيات بىلەن بۇرژۇئازىيە ، سوتسىيالىزم يولى بىلەن كاپىتالىزم يولى ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەش ئۇزاق مۇددەتلىك بولىدۇ ، دەپ تونۇغانىدى . شۇڭا ئۇ پۈتۈن پارتىيىدىن سىنىپىي كۈرەش مەسىلىسىنى ھەر يىلى سۆزلەشنى ، ھەر ئايدا سۆزلەشنى ، كۈندە سۆزلەشنى تەلەپ قىلدى . ئۇ سىنىپىي كۈرەش بولمىسا ، ماركسىزم بولمايدۇ ،

سىنىپىي كۆرەشنى 10 مىڭ يىل قىلمىز ، دەپ بىلەتتى . ئۇنىڭ بۇ سۆزـ لىرى كېيىن يېغىنچاقلىنىپ ، جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ سوتسىيالىزمنىڭ پۈتكۈل تارىخىي باسقۇچىدىكى تۈپ لۇشيەنى قىلىندى ھەمدە كىشىلەرگە ئىجتىمائىي تۈرمۇشتا بارلىق نەرسىلەرنى سىنىپىي كۆرەش نۇقتىسىنەزىرى بويىچە كۆزىتىش ، تەھلىل قىلىش ، « سىنىپىي كۆرەشنى ھەرگىز ئۇنـ تۇماسلىق » توغرىسىدا تەربىيە بېرىلدى .

8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 10 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭ ، مېنىڭ بۇ قېتىم « سىنىپىي كۆرەشنى باشقىدىن تىلغا ئېلىشىم » دېدى . بۇ سۆز تەھلىل قىلىپ بېقىشقا ئەرزىيدۇ . يۇقىرىدا سۆزلەپ كەتكىنىمىزدەك ، سىنىپىي كۆرەش ئۇنىڭ سۆزلىرىنىڭ ئاساسىي مەزـ مۇنى ، تۇتىدىغان خىزمىتىنىڭ مۇھىم ساھەسى بولۇپ كەلگەن ، ئۇنى ھەرگىز بوشاشتۇرۇپ قويمىغان ، تاشلاپ قويۇشتىن ئەسلا ئېغىز ئاچقىلى بولمايتتى ، « باشقىدىن تىلغا ئېلىش » دېگەن مەۋجۇت ئەمەس ئىدى . لېكىن بۇ قېتىملىق « باشقىدىن تىلغا ئېلىش » نىڭ ھەقىقەتەنمۇ مەلۇم ئالاھىدە ئارقا كۆرۈنۈشى بار ئىدى .

ئۇچ يىللىق ئېغىر ئىقتىسادىي قىيىنچىلىقنى باشتىن كەچۈرگەن كىشىلەرنىڭ كاللىسى سەل سەگەكلەشتى ، ئۇلار « ئۇچ قىزىل بايراق » تۇغرىسىدا سەل ئەستايىدىل ئويلىنىشقا باشلىدى . 1962 ـ يىلى يىل بېـ شىدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بېيجىڭدا كېڭەيتىلگەن خىزمەت يىغىنى ئاچتى (7 مىڭ كىشىلىك يىغىن دەپمۇ ئاتىلىدۇ) . 1958 ـ يىلدىن بۇـ يانقى خىزمەتلەردىكى تەجرىبە ـ ساۋاقلارنى مۇزاكىرە قىلغاندا ، ھەر ـ قايسى جايلاردىكى ، ھەر دەرىجىلىك مەسئۇل كادىرلار ئۆز پىكرىلـ رىدە « ئۇچ قىزىل بايراق » قا مۇناسىۋەتلىك كۆرۈلگەن بەزى مەسىلـ لەرگە قارىتا ئۆز نارازىلىقىنى ئىپادىلىدى . ماۋ زېدۇڭ گەرچە ناھايىتى كەڭ قورساقلىق بىلەن « كۈندۈزى قورساق كۆپۈكىگىلارنى چىقىرىڭلار ، كەچتە ئويۇن كۆرۈڭلار » دەپ ، ئۆز سۆزىدە پىرىنسىپ جەھەتتە بەزى خاتالىقلارنىڭ رەھبەرلىك مەسئۇلىيىتىنى ئۇستىگە ئالىدىغانلىقىنى بىلـ دۇرگەن بولسىمۇ ، لېكىن جياڭ چىڭنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى »

دىكى سۆزلىرىدىن ئاشكارىلىنىشچە ، ماۋ زېدۇڭنىڭ شۇ قېتىملىق يىغىنغا « قاتتىق قورساق كۆپۈكى بار » ئىكەن ، پەقەت لىن بياۋنىڭ (پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ، 1959 ـ يىلدىكى لۇشەن يىغىنىدىن كېيىن پېكىڭ دېخۇەينىڭ ئورنىغا دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرى بولغان) سۆزگىلا « چىن كۆڭلىدىن رازى بوپتۇ . »

7 مىڭ كىشىلىك يىغىندا لىن بياۋ بۇ قېتىمقى چاقىرىقنىڭ بولۇشى « دەل بىزنىڭ ماۋ جۇشىنىڭ يولىورۇقى ، ماۋجۇشىنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشى ، ماۋ جۇشىنىڭ ئىدىيسى بويىچە ئىش قىلمىغانلىقىمىزدىن بولغان » ، بىزنىڭ خىزمىتىمىزنىڭ ئوبدانراق بولغان ۋاقتى ، ماۋ جۇشى ئىدىيسى ئوگۇشلۇق ئىزچىللاشقان ، ماۋ جۇشى ئىدىيسى توسالغۇلارغا ئۇچرىمىغان ۋاقتى . ئەگەر ماۋ جۇشىنىڭ پىكرى ھۆرمەتكە سازاۋەر بولالمىسا ، ياكى زور توسالغۇغا ئۇچرىسا ، ئىشلىرىمىزدىن چاتاق چىقىدۇ » دېگەنىدى . بۇ خىل سۆبېيكتىپ ئەمەلىيەتكە خىلاپ ، مەقسەتلىك قىلىنغان خۇشامەت سۆزلىرى ماۋ زېدۇڭغا يېقىپ كەتكەنىدى .

ئۇ چاغدا ، ئىقتىسادىي ۋەزىيەتكە بولغان تونۇش ۋە ئۇنىڭغا قولىنىدىغان سىياسەت تەدبىرلىرى توغرىسىدا پارتىيە ئىچىدە ئوخشىمىغان كۆزقاراش ۋە تەشەببۇسلار بار ئىدى . ئىقتىسادىي ۋەزىيەتنى مۆلچەرلەشتە ، ماۋ زېدۇڭ ئەڭ قېيىن ۋاقىتلار ئۆتۈپ كەتتى ، دەيتتى . لېيۇ شاۋچى قاتارلىق مەركەزدىكى رەھبەرلەر 1962 ـ يىلدىكى مالىيىدە كۆرۈلگەن قىزىل رەقەمگە ، تاۋار تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى پەرقنىڭ چوڭلۇقىغا قاراپ ، بىز ھازىرمۇ « ئالاھىدە ئەھۋال » دا تۇرۇۋاتىمىز ، دەيتتى . بەزى سىياسەت تەدبىرلىرى ، مەسىلەن ، يېزىلاردا پەيدا بولغان « مەھسۇلاتنى ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش » قاتارلىق شەكىلىلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش مەسئۇلىيەت تۇرۇمى ، « ئاق بايراقنى يۇلۇش » ، « ئوڭچىلىققا قارشى » قاتارلىق ھەرىكەتلەردە خاتا تەنقىد قىلىنغان ۋە جازا بېرىلگەن پارتىيە ئەزاسى ، كادىرلارنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش قاتارلىق خىزمەتلەردە ئوخشىمىغان تونۇش بار ئىدى . پارتىيە ئىچىدە تونۇش جەھەتتە پىكىر ئوخشىماسلىقنىڭ ھەتتا بەس ـ مۇنازىرىنىڭ بولۇشى ،

ئەسلىدە نورمال ئەھۋال ئىدى ، تەكشۈرۈپ ـ تەتقىق قىلىش ، دېموكرا-تىك مۇزاكىرە ئارقىلىق ھەل قىلىۋېلىشقا بولاتتى . ئەمما ، ماۋ زېدۇڭ 1962 ـ يىلى سېنتەبىردە ئېچىلغان 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومى-تېت 10 ـ ئومۇمىي يىغىنى ۋە ئۇنىڭدىن بۇرۇن ئېچىلغان مەركەزنىڭ خىزمەت يىغىنىدا ، 7 مىڭ كىشىلىك يىغىننىڭ ئالدى ـ كەينىدىكى ئە-ھەلىيەتنى خاتا مۆلچەرلىدى ۋە خۇلاسىلىدى . ئۆزى بىلەن ئوخشىمىغان پىكىرداشلىرنى « قارا قۇيۇن » ، « يەككە ئىشلەش شامىلى » ، « ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلى » دەپ تەنقىد قىلدى ھەمدە بۇ خىل پىكىر ئوخشـ-ماسلىقىنى سوتسىيالىزم يولىدا مېڭىش ياكى كاپىتالىزم يولىدا مېڭىشتىكى كۈرەش دەپ تونۇدى ، ھەتتا بۇنى پارتىيە ئىچىدە ، يۇقىرى قاتلامدا پەيدا بولغان شىۋجېڭجۇيى دەپ بىلىپ ، تېخىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا « پارتىيە دۆلەت ئىچىدە ، پارتىيىدە پەيدا بولغان شىۋجېڭجۇيىغا قارىتا قانداق مۇئامىلىدە بولۇش مەسىلىسى » توغرىسىدانى ئوتتۇرىغا قويدى ، بۇنىڭ بىلەن سىنىپىي كۈرەشنى كېڭەيتىۋېتىش ، مۇتلەقلەشـ-تۈرۈۋېتىش خاتالىقى بارغانچە كۈچەيىپ كەتتى .

بۇ مەزگىلدە ، خەلقئارا ، دۆلەت ئىچىدىكى ۋەزىيەتتىكى بەزى ئۆزگىرىش ۋە تەرەققىيات ، پارتىيە ئىچىدىكى « سول » چىل ئىدىيىگە مەدەت بولدى . مەسىلەن : جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئىبارەت ئىككى پارتىيىنىڭ مۇنازىرىسى بارغانچە كۈچەيىپ كەتتى ، ئىختىلاپ ئاشكارىلاندى ھەمدە دۆلەت مۇناسىۋىتىگە تەسىر يەتكۈزدى . سوۋېتىت-تىپاقى رەھبەرلىرى چوڭ دۆلەت شوۋىنىزمى پوزىتسىيىسى بىلەن ، ھەر-بىي ، سىياسىي ، ئىقتىسادىي جەھەتلەردىن جۇڭگوغا بېسىم ئىشلەتتى . ئامېرىكا 1961 ـ يىلىدىن كېيىن ۋېتنام ئۇرۇشىغا كىرىپ ، پۈل خەجلەپ ، قورال چىقىرىدىغان « ئالاھىدە ئۇرۇش » دىن ، ئاخىرى ئۆزى بىۋاستە ئۇرۇشقا قاتناشتى ؛ ئۇرۇش ئوتى جۇڭگونىڭ جەنۇبىي دەرۋازىسىغىچە كېڭەيدى . ھىندىستان ئارمىيىسى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ قوللىشى بىلەن جۇڭگونىڭ شىنجاڭ ، شىزاڭ رايونلىرىغا تاجاۋۇز قىلىپ كىردى . تەي-ۋەن دائىرىلىرى بىرقاتار سىياسىي قوزغىتىش ۋە ھەربىي ئورۇنلاشتۇ-

رۇش ئېلىپ بېرىپ ، چوڭ قۇرۇقلۇقتىكى ۋاقىتلىق ئىقتىسادىي قىينىچىلىق بولغانلىقىدىن پايدىلىنىپ ، « چوڭ قۇرۇقلۇققا ھۇجۇم قىلىمىز » دەپ داۋراڭ سالدى . جەمئىيەتتىكى بەزى ئەكسىيەتچى ئۇنسۇرلار ، خىيانەتچى ، ئوغرىلار ، جىنايى ئىشلار جىنايەتچىلىرى پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ھەرىكەت قىلغاچقا ، ھەرخىل جىنايى قىلمىشلار كۆپىيىپ قالدى . بۇ خىل ۋەزىيەتكە قارىتا ، پارتىيىنىڭ ئاساسلىق رەھبىرى بولغان ماۋ زېدۇڭنىڭ پۈتۈن پارتىيىنى سىنىپىي كۈرەشنى تۈتۈش مەسىلىسىگە دىققەت قىلىشى توغرىسىدا ئاگاھلاندۇرۇشى زۆرۈر ئىدى ، توغرا ئىدى . مەسىلە ، بىر مەزگىل ، بەلگىلىك دائىرىدىكى سىنىپىي كۈرەشنىڭ مەلۇم دەرىجىدە كۈچىيىپ كېتىشىنى ئومۇمىيۈزلۈك سىنىپىي كۈرەش دەپ ، سىنىپىي كۈرەشنى ھەممىنى بېسىپ چۈشىدىغان ئورۇنغا قويغانلىقىدا . بۇ پارتىيە ئىچىدىكى زىددىيەتنى ۋە دۆلەت ئىچى ـ سىرتىدىكى ۋەزىيەتنى ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولمىغان ھالدا مۆلچەرلىگەنلىكىنىڭ نەتىجىسى ، سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتىكى سىنىپىي كۈرەش مەسىلىسى توغرىسىدىكى نەزەرىيىدە ئۆتكۈزۈلگەن بىر قېتىملىق ئاقىۋىتى ناھايىتى ئېغىر بولغان خاتالىق .

سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكىتى « سىنىپىي كۈرەش »نى قوزغىدى

8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 10 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭ ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ شەھەر ـ يېزىلىرىدا سوتسىيالىستىك تەربىيە ئېلىپ بېرىش مەسىلىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى . يىغىندىن كېيىن بەزى رايونلار ئىستىل تۈزىتىش ۋە كوممۇنىنى رەتكە سېلىشتىن ئىبارەت ، سوتسىيالىستىك تەربىيە ئېلىپ باردى . خېبېي ئۆلكىسى باۋدىڭ ۋىلايىتى « 4 نى ئېنىقلاش » (ھېساباتنى ، ئىسكىلاتنى ، مال ـ مۈلۈكنى ، ئىش نومۇرىنى ئېنىقلاش) نى ئېلىپ بېرىپ ، بىر قىسىم كادىرلاردىكى كۆپ يەپ ، كۆپ ئىگىلىۋېلىش ، خىيانەت ، ئوغرىلىقتەك قىلمىشلارنى تەكشۈرۈپ چىقتى . خۇنەن ئۆلكىلىك پارتكوم ئۈچ ئاي ۋاقىت سەرپ قىلىپ ، 10 ـ ئومۇمىي يىغىنىنىڭ روھى بويىچە ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى باشلىقى

دىن يۇقىرى بىر مىليون 200 مىڭ كادىرنى تەربىيىلەپ چىققان . تەربىيىلەش ئارقىلىق بۇ كادىرلار مۇنداق تونۇشقا كەلگەن : « نۆۋەتتە سىنىپىي كۇرەش ناھايىتى كەسكىن ، مەيلى يېزا ياكى شەھەر ـ بازارلاردا بولسۇن ، سىنىپىي دۈشمەنلەرنىڭ بۇزغۇنچىلىق ھەرىكىتى بەكلا ھەددىدىن ئېشىپ كەتتى ؛ سوتسىيالىزمغا قارشى قارا قۇيۇن بارغانچە كۈچەيمەكتە » ؛ « سىنىپىي كۇرەشنىڭ پارتىيە ئىچىدىكى ئىنكاسىمۇ بەكلا كۈچلۈك بولماقتا . »

ماۋ زېدۇڭ 1963 ـ يىلى فېۋرالدا ئېچىلغان مەركەزنىڭ خىزمەت يىغىنىدا ، خۇنەن ئۆلكىسىنىڭ سوتسىيالىستىك تەربىيە ئېلىپ بارغانلىق ۋە باۋدىنىڭ ۋىلايىتىنىڭ « 4 نى ئېنىقلاش » ئېلىپ بارغانلىق تەجرىبىسىنى تونۇشتۇرۇپ ، « سىنىپىي كۇرەش تۈتۈلغان ھامان ، ھەممە ئىش يۇرۇشۇپ كېتىدۇ » دېگەن ھۆكۈمنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ، ھەرقايسى جايلارنىڭ سىنىپىي كۇرەش ۋە سوتسىيالىستىك تەربىيە مەسىلىسىگە دىققەت قىلىشىنى تەكىتلىدى . بۇ قېتىمقى يىغىن ، يېزىلاردا بىر قېتىملىق ئومۇمىيۈزلۈك سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىشنى ، شەھەرلەردە « 5 كە قارشى » (خىيانەتچىلىككە ، ھايانكەشلىككە ، ئىسراپچىلىققا ، تارقاقچىلىققا ، بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇش) ھەرىكەت ئېلىپ بېرىشنى بېكىتتى . شۇنىڭ بىلەن سىنىپىي كۇرەشنى مەركەز قىلغان يەنە بىر قېتىملىق سىياسىي ھەرىكەت پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا قانات يايدۇرۇلدى .

« سىنىپىي كۇرەش تۈتۈلغان ھامان ، ھەممە ئىش يۇرۇشۇپ كېتىدۇ » دېگەن ئىدىيىنىڭ يېتەكچىلىكىدە سوتسىيالىستىك تەربىيە ئېلىپ بارغان شەھەر ، يېزىلاردىكى ئورۇن ، ئورگانلار بىر تۈتۈپلا بىر مۇنچە ئاتالمىش سىنىپىي دۈشمەنلەرنى تېپىپ چىقىپ ، بىرمۇنچە ئاتالمىش سىنىپىي كۇرەش ھادىسىلىرىنى پاش قىلدى . شۇڭا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى : « نۆۋەتتە جۇڭگو جەمئىيىتىدە ئېغىر ھالدىكى كەسكىن سىنىپىي كۇرەش ئەھۋالى كۆرۈلمەكتە » دېگەن تونۇشقا كېلىپ ، يېزىلاردىكى « 4 نى ئېنىقلاش » ھەرىكىتىنى ۋە شەھەرلەر-

دىكى « 5 كە قارشى » ھەربىر كەتنى « كاپىتالىزم كۇچلىرىنىڭ غالجىرانە ھۇجۇمىغا زەربە بېرىدىغان ۋە ئۇنى تارمار قىلىدىغان سوتسىيالىستىك ئىنقىلابىي كۇرەش » دەپ بىلىدى . 1963 ـ يىلى سېنتەبىردە ماۋ زېدۇڭ « سىنپىي كۇرەشنى تۇتقا قىلىش » يېتەكچى فاكتىنى رەسمىي بېكىتتى . سىنپىي كۇرەشنى « تۇتقا » ئورنىغا قويۇش ، ئەمەلىيەتتە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 10 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىلا بولغان ئىش ئىدى .

سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكىتىگە « سول » چىل ئىدىيە يېتەكچىلىك قىلغاچقا ، نۇرغۇن مەجبۇرلاش ۋاستىلىرى قوللىنىلدى ، بەزى « 4 دە ئېنىق ئەمەس » دەپ گۇمانلانغان كادىرلارنى ، بەزى تۇرمۇش ئىستىلىدا ، خىزمەت ئىستىلىدا ، يا ئۇنداق ، يا مۇنداق چاتىقى بار كادىرلارغا ئىسپات تولۇق بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا بۇزۇق ئادەملەر قاتارىدا مۇئامىلە قىلىندى . شۇنىڭ بىلەن بىر تۇركۇم ئاتالمىش سىنپىي دۇشمەنلەر تۇتۇپ چىقىلدى . نەتىجىدە « بىلمەي يۇرۇپتىكەنمىز ، بىر تۇتۇندۇق ، ئادەمنى چۆچۈتكۇدەك ئەھۋال پاش بولدى » دېگەندەك خاتا ئۇقۇم پەيدا بولدى . بۇ خىل چۆچۈشتىن كېيىن يەنە ئوڭغا مايىلىقنى تەكشۈردۇق ، ئاندىن بىرىپ يەنە « سىنپىي دۇشمەن » لەرنى تۇتۇشقا كىرىشتۇق . ئوڭچىل ئىدىيىگە قارشى تۇرغانىرى « سول » لاشتۇق ، « سىنپىي دۇشمەن » لەرنى شۇنچە كۆپ تۇتتۇق . تۇتۇپ بولۇپ ئۆزىمىز چۆچۈپ كەتتۇق ، ئاندىن يەنە « ئوڭچىل » ئىدىيىنى تەكشۈردۇق ، يەنە تۇتۇشقا كىرىشتۇق ، شۇنىڭ بىلەن بىر خىل گىرەلەشمە تەسىر پەيدا بولدى . سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكىتى بەزى رايون ، ئورۇنلاردا ئېلىپ بېرىلغانىدى ، ئاخىرى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا تۇتۇشۇپ كەتكەچكە ، پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا ئېلىپ بېرىلمىدى ، شۇنداق بولسىمۇ ئۇنىڭ جەمئىيەتتىكى تەسىرى ۋە زىلزىلىگە سېلىشى ناھايىتى زور بولدى .

سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكىتى جەريانىدا بىرنەچچە قېتىم سىياسەتلەر تەڭشەلدى ، ھەرىكەت داۋامىدا كۆرۈلگەن بەزى چەتنەپ

كېتىشلەرنى تۈزەتتى ، بۇ ئىشلار مەلۇم دەرىجىدە كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان زىيانىنى ئازايتتى . ئەمما بۇ ھەرىكەت بىلەن « سىنىپىي كۈرەش » دائىرىسى بەكلا يوغانلاپ ، « سىنىپىي دۈشمەن » لەرنىڭ سانى بەكلا كۆپەيىپ ، كىشىلەردە سىنىپىي كۈرەشنىڭ ۋەزىيىتى ھەققەتەن بەك كەسكىن ئىكەن دېگەن خاتا ئۇقۇمنى پەيدا قىلدى . بۇنداق خاتا ئۇقۇمنىڭ رەھبەرنىڭ سىياسەت بەلگىلىشىگە بولغان تەسىرى بەكلا چوڭ بولدى ، « سول » چىل نەزەرىيىنىڭ ئۆرلىشىگە زور تۈرتكە بولدى .

1964 ـ يىل دېكابىردا ماۋ زېدۇڭ بىر سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكىتىنىڭ نۇقتا دوكلاتىغا يازغان تەستىقىدا ، « بيۇروكراتلار سىنىپى »ۋە « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان رەھبەر » دېگەن سۆزنى ئىشلەتتى . 1965 ـ يىلى يانۋاردىكى « يېزا سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكىتىدە نۆۋەتتە ئوتتۇرىغا قويۇلىدىغان بەزى مەسىلىلەر » (23 ماددا) دا مۇنداق ئوتتۇرىغا قويۇلدى : « بۇ قېتىمقى ھەرىكەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسى پارتىيە ئىچىدىكى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ ئەدىپىنى بېرىش » ، « ئۇ ھوقۇقدارلارنى قوللىغانلارنىڭ بەزىلىرى تۆۋەندە ، بەزىلىرى يۇقىرىدا » ، « بەزىلىرى ھەتتا ئۆلكە ۋە مەركىزىي ئورگانلاردا ئىشلەيدىغان ئاشۇ سوتسىيالىزمغا قارشى كىشىلەر . » بۇ سىنىپىي كۈرەشنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى پارتىيە ئىچىگە ۋە پارتىيىنىڭ رەھبەرلىك ئورگانلىرىغا يۆتكەشتە نەزەرىيىۋى سىياسىي ئاساس بولدى .

ئىدىئولوگىيە ساھەسىدىكى ھەددىدىن ئاشقان پىپەن

سىنىپىي كۈرەشنى كېڭەيتىۋېتىش ۋە مۇتلەقلەشتۈرۈۋېتىش خاتالىقىنىڭ ئىدىئولوگىيە ساھەسىگە كېڭىيىشىدىن ساقلانغىلى بولمايتتى . 1963 ـ يىلى مايدا شاڭخەي « نۇر گېزىتى » شۇ چاغدىكى شاڭخەي شەھەرلىك پارتكومنىڭ 1 ـ شۇجىسى كې چىڭشى بىلەن ماۋ زېدۇڭنىڭ رەپىقىسى جيالۇ چىڭ ئادەم ئۈيۇشتۇرۇپ يازغان ماقالىسىنى ئېلان قىلدى . ماقالىدە ، مېڭ چاۋ يازغان كۇنجۇي تېياتىرى « لى خۇيىنياڭ » ۋەقەسىنىڭ (شۇ چاغدىكى بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكوم بىرلىكسەپ بۇ-

سىنىڭ باشلىقى لياۋ مۇشا) يازغان « جىنىڭ زىيىنى يوق نەزەرىيىسى » دېگەن ماقالىسى ئۇستىدە سىياسىي پىكىر ئېلىپ بېرىلغان بولۇپ ، بۇ ئەسەر ۋە ماقالە ئىدىئولوگىيە ساھەسىدىكى سىنىپىي كۈرەشنىڭ ئوچۇق ئىپادىسى ، دەپ كۆرسىتىلگەنىدى . شۇنىڭدىن كېيىن پۈتۈن مەملىكەتـ تىكى گېزىت ـ ژۇرناللاردا بىر قىسىم رومان ، كىنو ، تىياتىرلار ، مەسـ لەن ، « لىـۋ جـىدەن » ، « غەزەپ ئوتى » ، « شىمالدىكى جياڭنەن » ، « باش باھارنىڭ فېۋرالى » ، « سەھنىدىكى ئاچا ـ سىڭىل » ، « لىن ئا ـ ئىلىسىنىڭ دۇكىنى » ، « كېچە بولماس شەھەر » ، « ئەسكەرلىككە تۇـ تۇش » ، « قىزىل قۇياش » قاتارلىقلار ئۇستىدە پىكىر ئېلىپ بېرىلدى . پىكىرنىگە ئۇچرىغان بۇ ئەسەرلەرنىڭ كۆپىنچىسى شۇ مەزگىلدە ئىجادىيەتتە ۋە ئاممىغا قويۇشتا بىرقەدەر مۇنەۋۋەر دەپ ئاتىلىپ كەلگەن ئەسەرلەر ئىدى . بۇ ئەسەرلەرنى ئۆتكۈر سىنىپىي كۈرەش ۋە ئىككى يول كۈرىشـ نىڭ ئىپادىسى دەپ ، ئۇلارغا « بۇرژۇئازىيە » ، « شىيۇجېڭجۇيى » نىڭ ، « زەھەرلىك چۆپ » دېگەندەك سىياسىي قالپاقلار كىيدۈرۈلدى . بۇ زور ئالقىشقا ئېرىشكەن ئەسەرلەرنى كۆرگەن كىشىلەر بۇ خىل قاتتىق تەنـ قىدلەرنى كۆرۈپ چۈشەنمەيلا قېلىشتى . سىنىپىي كۈرەشنى تۇتقا قىلغان « سـول » چـىل ئىدىيە ۋە ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەن سىنىپىي تەربىيـ نىڭ تەسىرىدە ، كىشىلەر سەممىيلىك بىلەن ياكى ئۆز ئىرادىسىگە خىلاپ ھـالـدا ئـۆزىـدىكى « سىنىپىي كۈرەش كۆز قارىشىنىڭ ئاجىز ـ لىقى » ، « ماۋ جۇشىنىڭ تەلىمىنى ئۇنتۇپ قالغانلىقى » نى تەكشۈرۈشكە باشلىدى ، بۇ كەڭ ئاممىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » نى قوبۇل قى ـ لىش ئىدىيىۋى ئاساسى بولۇپ قالدى .

1993 ـ يىل ئاخىرىدا ۋە 1994 ـ يىل ئوتتۇرىلىرىدا ماۋ زېدۇڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەت خىزمىتىگە ئىككى قېتىم تەستىق سىلىپ ، قاتتىق تەنقىد قىلدى . ئۇ مەدەنىيەت مىنىستىرلىقىنى « پادىشاھ ، خان ، ۋەزىرلەر مـىنىستىرلىقى » ، « ئۆلىما ، ساھىبجامالىلار مىنىستىرلىقى » ، « چەت ئەلـ لىك ئۆلۈكلەر مىنىستىرلىقى » دەپ تەنقىد قىلدى . ئۇ : « سەنئەتنىڭ ھەرخىل شـەكـىللىرىدە ـــ دراما ، تىياتىر ، مۇزىكا ، گۈزەل سەنئەت ،

ئۇسسۇل ، كىنو ، شېئىر ۋە ئەدەبىيات قاتارلىقلاردا مەسىلە ئاز ئەمەس ، ئادەمنۇ ئاز ئەمەس ، سوتسىيالىستىك تەربىيىنىڭ نۇرغۇن ئورۇنلاردىكى ئۇنۇمى تازا دېگەندەك بولمىغان »دېگەن تونۇشتا بولغان . شۇ چاغدىكى ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىلىرى توغرىسىدا ماۋزېدۇڭ : « بۇ بىرلەشمىلەر ۋە ئۇلار ئىگىلەپ تۇرغان ژۇرناللارنىڭ كۆپىنچىسى (ئاڭلاشلارغا قارىغاندا بىرنەچچە ياخشىسىنۇ بار ئىكەن) 15 يىلدىن بۇيان ئاساسىي جەھەتتىن (ھەممە ئادەم ئەمەس) پارتىيىنىڭ سىياسىتىنى ئىجرا قىلمىدى ، ئەمەلدار ، غوجاملاردىن بولۇۋالدى ، ئىشچى ، دېھقان ، ئەسكەرلەرگە يېقىنلاشمىدى ، سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇشنى ئەكىس ئەتتۈرمىدى . يېقىنقى بىرنەچچە يىلدا ھەتتا شېئۇجېڭجۇيىنىڭ گىرۋىكىگە بېرىپ قالدى . ئەگەر ئەستايىدىل ئۆزگەرتمەيدىغان بولسا ، ھامان بىر كۈنى ۋىنگىرىيەدىكى پىدوفى كۇلۇبىغا ئوخشاش تەشكىلات بولۇپ قالىدۇ » دېگەنىدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەت خىزمىتىنى بۇنداق قاتتىق تەنقىد قىلىشى ھەقىقەتەن ئادەل بولمىغانلىق ، ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلىك . شۇ چاغدىكى ئەدەبىيات ـ سەنئەت سېپىدە ھېچقانداق يامان خاھىشلار يوق ئىدى ، بۇرژۇئازىيىنىڭ ھېچقانداق تەسىرى يوق ئىدى دەپ ئېيتالمايمىز ، لېكىن ئومۇمىي جەھەتتىن قارىغاندا ، شۇ چاغدىكى ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىدە « سول » چىللىق ئاساسىي ئورۇنىدا تۇراتتى ، « بارچە گۈللەر تەكشى ئېچىلسۇن ، ھەممە بەس ـ بەستە سايرىسۇن » دېگەن فاڭجېن تازا دېگەندەك ئومۇملاشمىغان ئەھۋال مەۋجۇت ئىدى . ماۋ زېدۇڭ ئۇلارغا تېخىمۇ « سول » چىللىق نەزەر بىلەن قاراپ ، سىياسىي جەھەتتىن تەنقىد قىلغان . بۇ ئەدەبىيات ـ سەنئەت سېپىدىكىلەرگە قاتتىق تەسىر قىلدى . مەدەنىيەت مىنىستىرلىقى ، ھەرقايسى ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىلىرى ۋە مەدەنىيەت مىنىستىرلىقنىڭ ھەرقايسى ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئورۇنلىرى ئىككى يولىيورۇق بويىچە تەكشۈرۈش ئېلىپ بارىدى ، ئىستىل تۈزىتىش قىلدى . مەدەنىيەت مىنىستىرلىقىنىڭ مۇئاۋىن مىنىستىرى چى يەنمىڭ ، شىيايەن ، شۇي گۇاڭشياۋ ، شۇي پىڭيۈي ، چېن خۇاڭمېي ، يازغۇچىلار جەمئىيىتى

پارتگۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى شاۋ چۇەنلىن ، مەملىكەتلىك ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ياڭ خەنشېڭ ، مەملىكەتلىك تېياتىر چىلار جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى تيەن خەن قاتارلىق بىر تۇر-كۇم ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىدىكى ۋەكىل خاراكتېرلىك كىشىلەر خاتا ، ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەن پىپەنگە ئۇچرىدى ، مەدەنىيەت مىنىستىرلىقىنىڭ رەھبەرلىك بەنزىسى ئالماشتۇرۇلدى .

1964 ـ يىلى يازدىن باشلاپ ، بۇ خىل پىپەن پەلسەپە ، ئىقتىسادشۇناسلىق ، تارىخ ، پېداگوگىكا قاتارلىق ھەرقايسى ئىلىم ساھەلىرىگە كېڭەيدى . پەلسەپە ساھەسىدىكىلەر پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى پارتىيە مەكتېپىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ياڭ شيەنجېننىڭ « ئىككىنىڭ قوشۇلۇپ بىر بولۇشى » نەزەرىيىسىنى ؛ ئىقتىسادشۇناسلىق ساھەسىدىكىلەر جۇڭگو ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى ئىقتىساد تەتقىقات ئورنىنىڭ باشلىقى سۇن يېفاڭنىڭ ئىقتىساد ئىدىيىسىنى ؛ تارىخ ساھەسىدىكىلەر ئاتاقلىق تارىخشۇناس جيەن بوزەن ، ۋۇ خەن قاتارلىقلارنىڭ ئاتالمىش « سىنىپ-سىز كۆزقاراش » ۋە « يول قويۇش سىياسىتى » نەزەرىيىسىنى پىپەن قىلدى . پىپەن جەريانىدا ئىلىم ساھەسىدىكى ئىككى خىل ئوخشىمىغان كۆزقاراش ئىككى سىنىپ ، ئىككى يول كۈرىشى دېيىلىپ ، ئىلىم مەسـ-لىسىمۇ سىياسىي مەسىلە دەپ قارالدى ، مۇناسىۋەتلىك ئادەملەرگە خاتا ھالدا « شيۇجېڭجۇيىچى ئۇنسۇر » ، « پارتىيىگە قارشى ئۇنسۇر » دېـ-گەندەك سىياسىي قالپاقلار كىيدۈرۈلۈپ ، ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولمىغان يەكۈن چىقىرىلدى . ھەددىدىن بەك ئاشقىنى شۇ بولدىكى ، مەلۇم بىر ئىلمىي كۆزقاراش پىپەنگە ئۇچرىغان بولسا ، شۇنىڭغا ئوخشاش كۆز-قاراش بولغان ، ئەمما پىپەن قىلىنغۇچىنى تونۇمايدىغان ئادەملەرمۇ چې-تىلىپ ، تېنگىشلىك بولمىغان زەربىگە ئۇچرىدى .

ۋەزىيەت توغرىسىدىكى قورقۇنچلۇق مۆلچەر

سىنىپىي كۈرەشنى كېڭەيتۈېتىش ، مۇتلەقلەشتۈرۈۋېتىش نەزە-رىيىسى ۋە ئەمەلىيەتنىڭ گىرەلەشمە تەسىرى بىلەن 1965 ـ يىلىغا كەل-

گەندە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ۋە ماۋ زېدۇڭ دۆلەتنىڭ ئىچكى ۋە-زىيتىنى ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولمىغان ھالەتتە مۆلچەرلەپ ، كۆز ئالدى-لىرىغا بىر قورقۇنچلىق مەنزىرىنى كەلتۈردى .

يېزىلاردىكى ھۆكۈمەت ھوقۇقىنىڭ ئۇچدەن بىردىن كۆپرەكى بىزنىڭ قولىمىزدا ئەمەس ؛

زاۋۇت ـ كارخانىلارنىڭ خېلى كۆپ ساندىكىلرىنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقى ماركسىزمچىلار ۋە ئىشچىلار ئاممىسىنىڭ قولىدا ئەمەس ؛

مەكتەپلەر بۇرژۇئازىيە زىيالىيلىرى ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان دۇنيا ؛

ئەدەبىيات ـــ سەنئەت ساھەسىدىكىلەرنىڭ كۆپ سانىدىكىلىرى تېيىلىپ ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ چېتىگە بېرىپ قالدى ؛

جۇڭگودا « ئىشچىلارنىڭ قېنىنى شۇمۇرۇۋاتقان » بىر « بيۇ-روكراتلار سىنىپى »مەۋجۇت ، پارتىيە ئىچىدە « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار » مەۋجۇت ؛

پارتىيىگە ، ھۆكۈمەتكە ۋە ئارمىيىگە بۇرژۇئازىيىنىڭ بىر تۈركۈم ۋەكىللىك ئادەملىرى ۋە ئەكسىلئىنقىلابىي شيۇجېڭجۇيىچى ئۇنسۇرلار سۇقۇنۇپ كىرىۋالغان .

ۋەزىيەتكە مانا مۇشۇنداق باھا بەرگەچكە ، ماۋزېدۇڭنىڭ ئويىچە ، « پارتىيىنىڭ شيۇجېڭجۇيىلىشىپ ، دۆلەت رەڭگىنىڭ ئۆزگىرىپ كېـ-تىشى » رېئال خەۋپ بولۇپ قالغانىدى . شۇڭا ئۇ ھەرخىل سورۇنلاردا كۆپ قېتىم « مەركەزدىن شيۇجېڭجۇيى چىقسا قانداق قىلىش كېرەك » دېگەن مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويغانىدى . 1965 ـ يىلى 10 ـ ئۆكتەبىردە ، ماۋ زېدۇڭ چوڭ رايونلارنىڭ 1 ـ شۇجىسى ۋە چوڭ ھەربىي رايونلارنىڭ قوماندانلىرى بىلەن ئۆتكۈزگەن سۆھبىتىدە : مەركەزدىن شيۇجېڭجۇيى چىقسا قانداق قىلىسىلەر ؟ ئەگەر مەركەزدىن شيۇجېڭجۇيى چىقسا ، ئىسـ-يان كۆتۈرۈڭلار ، دېگەنىدى . بۇ ۋەزىيەتنى ئوڭشاشنى ماۋ زېدۇڭ قانداق ئويلىغاندۇ ؟ ئۇ بىز زاۋۇتلاردا كۆرەش ئېلىپ بارىدۇق ، يېزىلاردا كۆرەش ئېلىپ بارىدۇق ، ئەدەبىيات ساھەسىدە كۆرەش ئېلىپ بارىدۇق ،

سوتسیالیستیك تەربیيە ھەربكتتىنى ئېلىپ باردۇق ، ھەممىسى مەسلىنى ھەل قىلالمىدى ، چۈنكى ئۇلار ياماپ ، ياساپ قىلغاندەك ئىشلار ئىدى ، پۈتۈن بىر سىنىپنى كۆرەش دەپ تۇتمىدۇق ، دەپ ئويلاپ ، شۇڭا بىر خىل شەكىل بىلەن مىليونلىغان ئاممىنى قوزغاپ ، تۆۋەندىن يۇقىرىغىچە ئۆزىمىزنىڭ قاراڭغۇلۇقىنى پاش قىلىشىمىز كېرەك ، دېگەن تونۇشقا كەلگەن . ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى مەسلىنى تۇيۇتتىن ھەل قىلىدىغان ئاممىۋى ھەرىكەت كېيىن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دەپ ئاتالدى .

« سول » چىل نەزەرىيە ۋە « سول » چىل ئەمەلىيەتنىڭ گىرەلەشمە تەسىرى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » قوزغىلىشىدىكى بىر تۈپكى سەۋەب .

تۈپكى سەۋەب بىردىنبىر سەۋەب ئەمەس ، باشقا سەۋەبلەرنىڭ بۆسۈپ كىرىشى ، ئۆزئارا تەسىرى بولمىسا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ پەيدا بولۇشى ناتايىن . باشقا جەھەتتىكى سەۋەبلەرنى بىز تۆۋەندە مۇلاھىزە قىلىمىز .

2 . شەخسىي ھاكىمىيەتلەشكەن ۋە شەخسكە چوقۇنۇشنىڭ گىرەلەشمە تەسىرى

ھوقۇق شەخسكە ھەددىدىن ئارتۇق مەركەزلىشىپ قالسا ، پارتىيە ئۆز داھىيسىنى كونترول قىلىش ئىقتىدارىنى يوقتىپ قويىدۇ . تەشكىلىي تۈزۈم جەھەتتىكى بۇ مۇھىم نۇقسان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قوزغىلىشىدىكى يەنە بىر مۇھىم سەۋەبلەرنىڭ بىرى . چۈنكى ، نەزەرىيە-دىكى خاتالىق ۋە ۋەزىيەتكە بولغان خاتا ھۆكۈم دېموكراتىيىنى كەڭ قا-نات يايدۇرۇش ، كوللېكتىپنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتىنى مەركەزلەشتۈرۈش ئارقىلىق ھەل قىلىپ كەتكىلى بولمايدىغان مەسىلە ئەمەس . سىياسىي نەزەرىيىدىكى خاتالىققا تەشكىلىي تۈزۈم جەھەتتىكى نۇقسان قوشۇلسا ، داھىينىڭ خاتالىقىنى توختاتماق ۋە تۈزەتمەك تەس بولىدۇ .

مەسىلە نەدىن چىقتى ؟ دېڭ شياۋپىڭ بۇنىڭغا مۇنداق جاۋاب بەرگەن : « بىز تۈزۈمنى ھەل قىلغۇچ ئامىل دەيمىز ، شۇ چاغلاردا تۈزۈم

ئاشۇنداق ئىدى . شۇ چاغلاردا كۆپچىلىك ھەممە تۆھپىنى شەخسكە مەنسۇپ قىلىپ قويياتتى . بەزى مەسىلىلەردە بىزمۇ ھەقىقەتەن قارشى تۇرمىغانىدۇق ، شۇڭا ، ئۆزىمىزمۇ ئاز تولا جاۋابكارلىقنى ئۈستىمىزگە ئېلىشىمىز لازىم . دەرۋەقە ، شۇ چاغدىكى شارائىتتا قارشى تۇرۇشمۇ تەس ئىدى . » بۇ يەردىكى « شۇ چاغلاردا تۇزۇم ئاشۇنداق ئىدى » ④ دېگەنـ لىك پارتىيىنىڭ توغرا تەشكىلىي تۇزۇمىگە قارىتىلغان بولماستىن ، بەلكى ھوقۇقنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق مەركەزلىشىپ قېلىشى ۋە شەخسكە چوقۇنۇشقا قارىتىلغان . ئۇنداقتا ، ھوقۇقنىڭ بۇنداق مەركەزلىشىپ قېـ لىشى ۋە ئـەسـەبـىيلەرچە شەخسكە چوقۇنۇش قانداق پەيدا بولدى ؟ ئۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قوزغىلىشىغا قانداق تەسىر كۆرـ سەتتى ؟ مانا بـۇلار ئـۇسـتـىـدە تارىخىي تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىشـ مىزغا توغرا كېلىدۇ .

ھوقۇقنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق مەركەزلىشىپ قېلىشىنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە تەرەققىي قىلىشى

ھەممىمىزگە مەلۇم ، جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ تۇپكى تەشكىلىي پرىنسىپى دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۇزۇمى . بۇ تەشكىلىي پـ رىنسىپنى لېنىن ئوتتۇرىغا قويغاندىن كېيىن , ئۇچىنچى ئىنتېرناتسىئـ نـالغا تەۋە ھەرقايسى ئەل كومپارتىيىلىرى قوبۇل قىلغان . جۇڭگو كومـ پارتىيىسى بۇنى ئۆز نىزامنامىسىگە يازغان . نەزەرىيە جەھەتتىن ئېلىپ ئېيتقاندا ، دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۇزۇمى بۇرژۇئازىيىنىڭ دېـ موكراتىيە تۇزۇمىدىن يۇقىرى تۇرىدىغان توغرا تەشكىلىي پرىنسىپ . ماۋ زېدۇڭمۇ كۆپ قېتىم تەكىتلەپ ، دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۇـ زۇمى دېموكراتىيە ئاساسىدىكى مەركەزلەشتۈرۈش ۋە مەركەزلەشتۈرۈش يېتەكچىلىكىدىكى دېـمـوكراتىيە . مۇشۇ تۇزۇمنى ئەمەلگە ئاشۇرغاندىلا : « بىر تەرەپتىن ، پارتىيە ئىچىدىكى دېموكراتىك تۇرمۇشنى ھەقىقىي رەۋىشتە كېڭەيتكىلى ؛ يەنە بىر تەرەپتىن ، چېكىدىن ئاشقان دېموكراتـ يـلەشتۈرۈش ۋە ئىنتىزامنى بۇزىدىغان ئەركىنلىك يولىغا كىرىپ قېلىشـ تىن ساقلانغىلى بولىدۇ . » ⑤ دېگەنىدى .

لېكىن ، بۇ تەشكىلىي پرىنسىپ ئەمەلىيەت جەريانىدا تەدرىجىي مۇكەممەللىشىدىغان ھەمدە قوللانغىلى بولىدىغان كونكرېت ئۆلچەم بولۇپ شەكىللىنىدىغان بولغاچقا ، بولۇپمۇ ھەرقايسى ئەل كومپارتىيىلىرى قۇرۇلغاندىن باشلاپلا كەسكىن سىنىپىي كۈرەش ئىچىگە كىرىپ كېتىدىغان بولغاچقا ، دېموكراتىيە تازا دېگەندەك قانات يايماي قالدۇ ، ئەكسىچە مەركەزلەشتۈرۈشكە بەكرەك ئەھمىيەت بېرىدۇ ۋە تەكتلىنىدۇ ، بۇنىڭ بىلەن دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش ھەرقايسى ئەل كومپارتىيىلىرى ئىچىدە دېگەندەك توغرا ئىزچىللىشىپ كېتەلمەيدۇ . ئوبيېكتىپ جەھەتتىن ئېيتقاندا ، پرولېتارىيات تېخى ھاكىمىيەتنى قولغا ئالمىغان ، كومپارتىيە يەر ئاستى كۈرىشى ، قوراللىق كۈرەش ئېلىپ بېرىۋاتقان ئەھۋالدا مەركەزلەشتۈرۈشنى تەكىتلەش توغرا . بۇ تارىخىنىڭ مۇقەررەرلىكى . 1919 ـ يىلى ئۆچىنچى ئىنتېرناتسىئونال قۇرۇلغاندا ، ئىنقىلابنى ئىلگىرى سۈرۈش ۋە ئۇنىڭغا رەھبەرلىك قىلىشنى نەزەردە تۇتۇپ ، ئىككىنچى ئىنتېرناتسىئونالنىڭ چېچىلاڭغۇلۇق ساۋۇقىنى ۋە روسىيە بولشېۋىكلار پارتىيىسىنىڭ پارتىيە قۇرۇش تەجرىبىلىرىنى قوبۇل قىلىپ ، مەركەزلەشتۈرۈپ رەھبەرلىك قىلىش تۈزۈلمىسىنى قوللاندى . جۈملىدىن كومپارتىيىسى ئۆچىنچى ئىنتېرناتسىئونالنىڭ بىر ياچېيكىسى بولغاچقا تەبىئىي ھالدا ئۇنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغاندى . كېيىنكى خەلقئارا كوممۇنىزم ھەرىكىتىنىڭ تارىخىي ئەھمىيىتى ، ئۆچىنچى ئىنتېرناتسىئونالنىڭ بۇنداق يۇقىرى دەرىجىدە مەركەزلەشكەن تەشكىلىي پېتەكچىلىك قىلىش تۈزۈلمىسىنىڭ پايدىسىدىن زىيىنى كۆپ ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى . 1935 ـ يىلى كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ 7 ـ قېتىملىق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىدا بۇ جەھەتتە چوڭ ئۆزگىرىش بولدى . ئۇنىڭدىن كېيىن كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالمۇ تارقالدى ، ئەمما ئۇنىڭ تەسىرى يوقاپ كەتمىدى .

جۈملىدىن كومپارتىيىسى قوراللىق كۈرەش ئېلىپ بېرىشتەك ئالاھىدە شارائىتتا تۇرغاچقا ، دەھشەتلىك ئىنقىلابى ئۇرۇشنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىش ئۈچۈن ، يۇكسەك دەرىجىدىكى مەركەزلەشكەن بىردەكلىك

نىڭ بولۇشى زۆرۈر ئىدى . شۇ چاغدىكى قارارلار پرىنسىپ جەھەتتە توغرا ئىدى ، ئۇرۇش شارائىتىدا پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيە ، خەلقنىڭ ھەرخىل تەشكىلاتلىرىنىڭ مۇناسىۋىتىنى تەڭشەش ، كۈچنى مەركەز-لەشتۈرۈپ بىر تۇتاش رەھبەرلىك قىلىش ، ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ غەلە-بىسىگە كاپالەتلىك قىلىشتا مۇھىم رول ئويناندى . لېكىن ، پارتىيىنىڭ مەركەزلەشكەن رەھبەرلىكى ئەمەلىيلىشىش جەريانىدا كۆپ ھاللاردا ئوخشىمىغان دەرىجىدە پارتىيە ھەممىنى بەلگىلەيدىغان ، ھەتتا پارتىيە ھەممىنى باشقۇرىدىغان ھالەتكە ئۆزگىرىپ قالاتتى . گەرچە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى كۆپ قېتىم ، پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكى ئىدىيە ، سە-ياسىي جەھەتتىكى رەھبەرلىك ، ئۇ پارتىيە ئەزالىرىنىڭ نەمۇنىلىك رولى ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشىدۇ ، دەپ تەكىتلەپ كۆرسەتكەن بولسىمۇ ، لېكىن ئىنقىلابىي ئۇرۇش يىللىرىدا ھەر جەھەتتىكى خىزمەتلەرنىڭ ئۆز ئورنىنى تاپقۇزىدىغان ئېنىق بىر بەلگىلىمە يوق ، ئۇنداق بىر بەلگىلىمىنى بېكە-تىشمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى . پارتىيە ھەممىنى بەلگىلەش ، پارتىيە ھەم-مىنى باشقۇرۇش ئەھۋالىنىڭ « ھەممە ئىش ئۇرۇشقا بويسۇنۇش » شەرتى ئاستىدا ھېچقانچە ئىللىتى كۆرۈنمەيتتى .

دۆلەتنىمىز قۇرۇلغاندىن كېيىن ، مەركەزلەشكەن رەھبەرلىكنىڭ ھوقۇق يۇقىرى دەرىجىدە مەركەزلىشىش تۈزۈلمىسى داۋاملىشىپ كەلدى . دۆلەت قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە ، بىر تەرەپتىن ، دېموكراتىك ئىنقىلابتىن قېچىلغان ۋەزىپىلەرنى داۋاملىق ئورۇندىدۇق ؛ يەنە بىر تە-رەپتىن ، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلدۇق ؛ ھەر تە-رەپتىكى خىزمەتلەر مۇرەككەپ ، كۈرەش كەسكىن ئىدى ، قەدەمنى بىر-لىككە كەلتۈرۈش ، كۈچنى مەركەزلەشتۈرۈش زۆرۈر ئىدى . شۇ چاغ-دىكى ۋەزىيەتنىڭ تەلىپىگە ماسلىشىش ئۈچۈن ، « تارقاقچىلىققا قارشى تۇرۇش » شوئارىنى ئوتتۇرىغا قويدۇق .

سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇندالغاندىن كېيىن ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ھوقۇق ھەددىدىن ئارتۇق مەركەز-لىشىپ قالغان تۈزۈلمە تىنچ قۇرۇلۇش شارائىتىدا مۇۋاپىق بولمايدىغان-

لىقى ، هوقۇقنى نسپىي ، مۇڭاپىق هالدا تارقاقلاشتۇرۇش لازىملىقىغا دىققەت قىلىشقا باشلىدى . ماۋ زېدۇڭ 1956 ـ يىلى قىلغان « ئون چوڭ مۇناسىۋەت توغرىسىدا » دېگەن ئاتاقلىق دوكلاتىدا ، مەركەز بىلەن يەرلىكنىڭ مۇناسىۋەت مەسىلىسى توغرىسىدا ئالاھىدە توختالدى . ئۇ : « مەركەزنىڭ بىر تۇتاش رەھبەرلىكىنى مۇستەھكەملەش شەرتى ئاستىدا يەرلىكنىڭ ھوقۇقنى ئازراق كېڭەيتىش ، يەرلىككە كۆپرەك مۇستەقىللىق بېرىش ، يەرلىكنىڭ كۆپرەك ئىش قىلىشىغا يول قويۇش كېرەك » دەپ كۆرسەتكەنىدى . جۇڭگو كومپارتىيىسى مەملىكەتلىك 8 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىدا لىۇ شاۇچى بەرگەن سىياسىي دوكلاتىدا مۇنداق دەپ كۆرسەتكەنىدى : « نۆۋەتتە ھۆكۈمەت خىزمىتىدىكى بىر مۇھىم ۋەزىپە دېموكراتىك تۈرمۇشنى يەنمۇ كېڭەيتىش ، بيۇروكراتلىققا قارشى كۈرەشنى قانات يايدۇرۇش » ئۇ يەنە : « يېقىنقى بىرنەچچە يىلدىن بۇيان مەركەزدىكى بەزى ئورۇنلار ھەددىدىن ئارتۇق كۆپ ئىشنى ئۆز قولىدا تۇتۇۋالغان . . . بۇنداق بولسا ، يەرلىكنىڭ خىزمىتىگىمۇ پايدىلىق بولمايدۇ ، مەركەزنىڭ زېھنىنىمۇ چېچىۋېتىدۇ ، بيۇروكراتلىقنى كۈچەيتىۋېتىدۇ . بىزنىڭكىدەك بۇنداق چوڭ دۆلەتتە ، مەركەزنى دۆلەتنىڭ ھەر خىل ئىشلىرىنى ھەممىسىنى ھۆددىگە ئېلىپ كېتىدۇ ھەمدە ھەممىسىنى ئوبدان ئورۇنداىدۇ ، دەپ تەسەۋۋۇر قىلىشقا بولمايدۇ . » دەپ كۆرسەتكەنىدى . سىياسىي دوكلاتتىكى بۇ بايانلار ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ھوقۇقىنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق مەركەزلىشىپ قېلىشى بيۇروكراتلىقنى پەيدا قىلىدىغانلىقىنى ، خەلق ئاممىسىنىڭ ئىجادىي روھىنى جارى قىلدۇرۇشقا پايدىسىز بولغان بىر مۇھىم سەۋەب ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ يەتكەنلىكىنى ئەكس ئەتتۇرۇپ بېرىدۇ . دېگەن شياۇپىڭ « پارتىيە نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدا دوكلات » تىمۇ « ھوقۇقنى مەركەزگە نامۇۋاپىق ھالدا ھەددىدىن زىيادە مەركەزلەشتۇرۇۋېلىش ئىقتىسادىي خىزمەت ، مەدەنىيەت خىزمىتى ۋە دۆلەتنىڭ باشقا مەمۇرىي خىزمەتلىرىدىلا ئىپادىلىنىپ قالماستىن ، پارتىيە خىزمىتىدىمۇ ئىپادىلەندى . » دەپ كۆرسەتتى . شۇڭا ، پارتىيە نىزامنامىسىدە مەركەز بىلەن

يەرلىكنىڭ ، يۇقىرى دەرىجىلىك تەشكىلاتلار بىلەن تۆۋەن دەرىجىلىك تەشكىلاتلارنىڭ ھوقۇق دائىرىسىنى مۇۋاپىق ئايرىپ بەرگەن . دېڭ شىياۋپىڭ بۇ دوكلاتتىدا تارىخىي تەجرىبىلەرنى شەرھلىگەندە مۇنداق دەپ كۆرسەتتى : « ‹ سول › چىل ئاغمىچىلىق پارتىيىدە ھۆكۈمران ئورۇندا تۇرغان چاغلاردا يۇقىرى دەرىجىلىك تەشكىلاتلار بىلەن تۆۋەن دەرىجىلىك تەشكىلاتلارنىڭ مۇناسىۋىتىدىكى ئېغىش مەركەزلەشتۈرۈشنى ھەددىدىن ئاشۇرۇۋېتىشتىن ئىبارەت بولدى . »

« 8 ـ قۇرۇلتاي » دا ماقۇللانغان ھەرقايسى چوڭ قارارلار ئەمدىلا ئەمەلىيلىشىشكە باشلىغاندا ، ئۇنى ئوڭچىللىققا قارشى تۇرۇش ھەرىكىتى ئۇزۇۋەتتى . سىنىپىي كۈرەشنىڭ كېڭەيتىلۋېتىشىگە ئەگىشىپ ، مۇتلەقلىقنى ئالاھىدىلىك قىلغان « سول » چىل ئىدىيىنىڭ تەرەققىي قىلىشى بىلەن ھوقۇقنىڭ ھەددىدىن زىيادە مەركەزلىشىپ قېلىشىدەك ھالەت ھەل بولۇشتا تۇرماق ، ئەكسىچە تېخىمۇ كۈچىيىپ كەتتى . بۇ جەريانىدا ، 1958 ـ يىلىدىكى « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » تە ماۋ زېدۇڭ ، پارتكوملارنىڭ بىرىنچى شۇجىلىرى « ماركسىزمنىڭ چىن شىخۇاڭلىرى » دىن بولۇشى كېرەك ، دەپ ئوتتۇرىغا قويدى .

بۇنداق نامۇۋاپىق سۆزلەر پارتىيىنىڭ مەركەزلەشكەن رەھبەرلىك پرىنسىپىنى تېخىمۇ ئېنىق ، تېخىمۇ مۇقىملاشتۇرغان ھالدا « پارتىيە ھەممىگە رەھبەرلىك قىلىدۇ » دەپ يېغىنچاقلىدى . ھەمدە يولغا قويۇش جەريانىدا بۇ پارتىيە ھەممىنى بەلگىلەيدۇ ، پارتىيە ھەممىنى باشقۇرىدۇ ، دېگەنگە ئۆزگىرىپ كەتتى . ھەتتا پارتكوملارنىڭ بىرىنچى شۇجىلىرى ھەممىگە رەھبەرلىك قىلىدىغان ، ھوقۇقنى ئۆزى يالغۇز ئىگىلىۋېلىپ شەخسىي ھاكىمۇتلەقلىق قىلىدىغان بولۇپ كەتتى . بۇ ھالەت كۆپ يىللار داۋاملاشقاچقا ، پارتىيە ئىچى ۋە سىرتىدا ھەيران قالغىلى بولمايدىغان ئادەتتىكى ئىشقا ئايلىنىپ قالدى .

شەخسىي ھاكىمۇتلەقلىقنى كۈچەيتىۋېتىدىغان بەلگىلىمىلەر ۋە ئادەتلەر

پارتىيىنىڭ تەشكىلىي پرىنسىپىدىن قارىغاندا ، كوللېكتىپ رەھ-

بەرلىك پارتىيە رەھبەرلىكىنىڭ ئەڭ ئالىي پرىنسىپلىرىنىڭ بىرى ، دېمو كراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىنىڭ پارتىيە رەھبەرلىك خىزمىتىدىكى ئىپادىسى . پارتىيە ھەممىگە رەھبەرلىك قىلىدۇ ، دېگەنلىك پارتىيىنىڭ كوللېكتىپ رەھبەرلىكىگە ، يەنى ھەر دەرىجىلىك كومىتېتلىرىنىڭ رەھبەرلىكىگە قارىتىلىشى كېرەك . بۇ تۈزۈم ئوبدان ئىجرا قىلىنسا ، نۇرغۇن خاتالىقلارنىڭ سادىر بولۇشىدىن ساقلانغىلى بولاتتى . ئەمما ، ئەمەلىي خىزمەتتە « كوللېكتىپ رەھبەرلىك دېگەن قالپاق بىلەن شەخسىي ھاكىمىيەتلەقلىقنىڭ ماھىيىتىنى يېپىش » تەك (دېڭ شياۋپىڭ 8 ـ قۇرۇلتاي دوكلاتىدا ئېيتقان) ئەھۋال كۆرۈلدى . بۇ خىل ئەھۋالنىڭ پەيدا بولۇشى جۇڭگونىڭ فېئودالىلىق ئەنئەنىنىڭ تەسىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ، لېكىن بەزى شەخسىي ھاكىمىيەتلەقلىقنى كۈچەيتىۋېتىدىغان بەلگىلىمىلەر ياكى قەغەزگە يېزىلمىغان ئادەتلەر بىلەنمۇ ناھايىتى زور مۇناسىۋەتلىك .

1943 ـ يىلى مارتتا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۈروسى يىغىندا ماۋۇللانغان « مەركىزىي ئورگانلارنى تەڭشەش ۋە قىسقارتىش توغرىسىدىكى قارار » دا : « ئىككى قېتىملىق مەركىزىي كومىتېت ئومۇمىي يىغىنى ئارىلىقىدا ، مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۈروسى پارتىيىنىڭ پۈتكۈل خىزمىتىگە رەھبەرلىك قىلىشتەك مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالىدۇ ، شۇڭا بارلىق چوڭ مەسىلىلەرنى بەلگىلەشكە ھوقۇقلۇق . سىياسىي بيۈرو يولداش ماۋ زېدۇڭنى رەئىس قىلىپ بەلگىلىدى . سىياسىي بيۈرو ھەر ئايدا ئىككى قېتىم يىغىن ئاچىدۇ » ، « شۇجىچۇ سىياسىي بيۈرو بەلگىلىگەن فاكىجىلارغا ئاساسەن كۈندىلىك خىزمەتلەرنى بىر تەرەپ قىلىدىغان ئورگان . ئۇ تەشكىلىي جەھەتتە سىياسىي بيۈروغا بويسۇنىدۇ . لېكىن ، سىياسىي بيۈرو بەلگىلىگەن فاكىجىلار ئاساسىدا بارلىق كۈندىلىك خىزمەتلەرنى بىر تەرەپ قىلىشقا ۋە بەلگىلەشكە ھوقۇقلۇق . » ، « يېڭى شۇجىچۇ ماۋ زېدۇڭ ، لىيۇشاۋچى ، رېن بىشى قاتارلىق ئۈچ يولداشتىن تەركىب تاپىدۇ ، ماۋ زېدۇڭ رەئىس . يىغىندا مۇزاكىرە قىلىنغان مەسىلىلەر توغرىسىدا رەئىسنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا قارار

قىلىش هوقۇقى بولىدۇ . » دەپ بەلگىلەنگەن . بۇ بەلگىلىمىدە شۇجىچۇ-
نىڭ خاراكتېرى ۋە هوقۇق دائىرىسى بەلگىلەنگەن بولسىمۇ ، لېكىن با-
زىلارنىڭ تارقاق بولغانلىقىدىن ئۇرۇش مۇهىتى تۇپەيلىدىن سىياسىي ب-
يۇرونىڭ يېغىنى بەلگىلىمە بويىچە هەر ئايدا ئىككى قېتىم ئېچىلمىدى ،
شۇنىڭ بىلەن شۇجىچۇنىڭ رولى ئالاهىدە زور بولۇپ ، ماۋ زې-
دۇڭغا بېرىلگەن « ئەڭ ئاخىرىدا قارار قىلىش هوقۇقى » بارغانچە يو-
غانلاپ كەتتى . ماۋ زېدۇڭ ئالاهىدە ئەقىل ـ پاراسەتلىك ، سىياسىي
تەجرىبىلەرنى كۆپ ئۆتكۈزگەن ، بىلىملىك بولغانلىقى ئۈچۈن پۈتۈن
پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقى ئۇنىڭ رەهبەرلىكىدە دېموكراتىك
ئىنقىلاب ۋە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ ئۇلۇغ غەلىبىسىنى قولغا
كەلتۈردى . بۇ تارىخىي جەريانىدا ماۋ زېدۇڭنىڭ « ئەڭ ئاخىرىدا قارار
قىلىش هوقۇقى » نى قالايمىقان ئىشلەتمىگەنلىكىنى ئىقرار قىلىشىمىز
كېرەك . بىز تارىخىي ماتېرىياللاردىن ، ماۋ زېدۇڭ مەيدانى مۇستەهكەم
بولۇش ، يېراقنى كۆرۈش ، پەم ـ پاراسەت جەهەتلەردە باشقىلاردىن
ئۈستۈن تۇرۇپلا قالماي ، يەنە ئوخشاش بولمىغان پىكىرلەرنى ئاڭلايدى-
غان ، ئۆزىگە قارشى چىققان ئادەملەر بىلەن ئىتتىپاقلىشالايدىغان تەرىپى
بارلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز . ئۇ ئىقتىدار جەهەتتە باشقىلاردىن يۇقىرى بو-
لۇپلا قالماي ، توغرا تەدبىردە چىڭ تۇرىدىغان ، كۆپ سانلىقلارنى هۆر-
مەت قىلىدىغان ، ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋالمايدىغان ئادەم . مانا بۇلار-
نىڭ هەممىسى ئۇنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابى ئۈچۈن ئۆچمەس تۆهپە يارا-
تىپ ، پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ چىن كۆڭلىدىن
ئىززەتلىشىگە سازاۋەر بولۇشىدىكى سەۋەب .

پارتىيىنىڭ 7 ـ قۇرۇلتىيى ۋە 8 ـ قۇرۇلتىيى ئۇنداق « ئەڭ ئا-
خىرىدا قارار قىلىش هوقۇقى » نى قايتا بەلگىلىمىدى . ئەمما ، ماۋ زې-
دۇڭنىڭ ئۇنداق يۇقىرى ئىناۋىتى ۋە مەركەزلىشىپ قالغان هوقۇقى ، ئە-
مەلىيەتتە ئۇنىڭغا قارشى چىقىشقا بولمايدىغان هالەتكە كەلتۈرۈپ ، دا-
هىينىڭ ئۆز بېشىمچىلىق قىلىشىغا شارائىت يارىتىپ بەردى . بۇنداق
شارائىتتا ، داهىينىڭ شەخسىي ساپاسى ، ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئىشلىرى-

ىنىڭ گۈللىنىش ۋە بەربات بولۇشىدا ناھايىتى مۇھىم رول ئويناپىدۇ . ئە-
گـەر داھـي جەمئىيەت تارىخىي شارائىتىنى توغرا تونۇپ ۋە تەھلىل قە-
لـىپ ، خەلق ئاممىسى بىلەن بىرلىشىپ ، خەلقنىڭ ئارزۇسىنى توغرا
ئەكس ئەتتۈرۈپ ، خەلق مەنپەئىتىگە ۋەكىللىك قىلىپ ، خەقنىڭ ئىرا-
دىسىنى ئىجرا قىلسا ، ئىشلىرىمىز غەلىبە بىلەن راۋاج تاپىدۇ ، ئەكسىچە
بولسا ، ئىشلىرىمىز توسقۇنلۇققا يولۇقىدۇ ، مەغلۇپ بولىدۇ . جۇڭگو
كومپارتىيەسىنىڭ تارىخىغا نـەزەر سـالـىدىغان بولساق ، بۇنداق مە-
ساللارنى ناھايىتى كۆپ كۆرىمىز .

ماۋ زېدۇڭنىڭ رەھبەرلىك خىزمىتىگە قارىتا دېڭ شياۋپىڭ ناھا-
يىتى ئەمەلىي ھاھا بەرگەن : « ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا ، 1957 ـ يىلدىن
ئىلگىرى ، يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ رەھبەرلىكى توغرا بولغانىدى ، 1957 ـ
يـىلدىكى ئوڭچىلارغا قارشى كۈرەشتىن كېيىن ئۇنىڭ خاتالىقى بارغا-
سېرى كۆپەيىشكە باشلىدى . » ⑥ « 1958 ـ يىلى قاراملىق بىلەن ئىلگە-
رىلەشكە قارشى تۇرۇش تەنقىد قىلىنغان ۋە 1959 ـ يىلى « ئوڭچىللىققا
قـارشى كۈرەش » ئېلىپ بېرىلغاندىن كېيىن ، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ دې-
موكراتىك تۈرمۇشى پەيدىنپەي نورمالسىزلىشىپ كەتتى ، بىرلا ئادەم
سۆزلەش ، چوڭ ـ چوڭ مەسىلىلەرنى شەخس بەلگىلەش ، شەخسكە
چوقۇنۇش ، شەخسنى تەشكىلدىن ئۈستۈن قويۇش قاتارلىق ئائىلە باش-
لىقلىق ئەھۋاللىرى ئۈزلۈكسىز ئەۋج ئېلىپ باردى . » ⑦ رەھبەرلىك
ئىستىلىدا ئۆزگىرىش بولۇشىدىكى سەۋەب نېمە ؟ بىز يەنە بىر ھۆججەت-
تىن بىر ئابزاس نەقىل كەلتۈرەيلى : « پارتىيىمىز ئۆز خىزمىتىنىڭ مۇھىم
نۇقتىسىنى سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشقا يۆتكەشتىن ئىبارەت يېڭى ۋەزىپىگە
يۈزلەنگەن ۋە شۇ سەۋەبتىن ئالاھىدە ئېھتىياتچان بولۇشقا توغرا كەلگەن
پـەيتته ، يولداش مـاۋ زېـدۇڭـنـىڭ ئابرۇيىمۇ يۇقىرى پەللىگە يەتتى .
ئۇ بارا ـ بارا مەغرۇرلىنىپ ، ئەمەلىيەتتىن ۋە ئاممىدىن ئايرىلىپ قالدى .
ئۇنىڭ سۇبيېكتىپچىلىق ۋە ئۆز بېشىمچىلىق ئىستىلى كۈندىن ـ كۈنگە
ئېغىرلىشىپ ، ئۆزىنى بارغانسېرى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىن ئۈس-
تۈن قويدى ، نەتىجىدە پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ سىياسىي تۈرمۇشىدىكى

كـوللـيكتيپ رەھبەرلىك پرىنسىپى بىلەن دېموكراتىك ـ مەركەزلەشتۈرۈش تـۈزۈمى ئاجىزلىشىپ كېتىۋەردى ، ھەتتا بۇزۇلدى . » يۇقىرىقى ئۇچ ئابزاس نەقىلدىن بىز بىر ئۇلۇغ ئىنقىلاب داھىيسىنىڭ خاتالىق يولىغا قەدەم قويۇشىدىكى سەۋەب ۋە جەريانىنى كۆرۈۋالالايمىز .

شەخسىگە چوقۇنۇشنىڭ كۈچلەندۈرگۈچىسى

ھوقۇقنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق مەركەزلىشىپ قېلىشى بىلەن شـەخسكە چوقۇنۇش ئۆزئارا تەسىر كۆرسىتىدۇ : ھوقۇقنىڭ ھەددىدىن ئارتـۇق مـەركـەزلـىشىپ قېلىشى شەخسكە چوقۇنۇشنى ئۆستۈرىدۇ ، شەخسكە چوقۇنۇش بولسا شەخسىي ھاكىمىيەتلەقلىقنى كۈچەيتىدۇ . نەتىجىدە تارىخىي تراگېدىيە پەيدا بولىدۇ . بۇ خىل تەسىر كۆرسىتىشتە شەخسكە چوقۇنۇش كۈچلەندۈرگۈچى بولىدۇ ، بۇنى بىز تارىخنى كۆزەتسەكلا ناھايىتى ئېنىق كۆرۈۋالالايمىز .

شەخسكە چوقۇنۇش كونا جەمئىيەتتىن قېپقالغان چىرىك تارىخىي مىراس . شەخسكە چوقۇنۇشقا قارشى تۇرۇش ماركسىزمنىڭ ئىزچىل پرىنسىپى . ئەمما ، خەلقئارا كوممۇنىزم ھەرىكىتىنىڭ تارىخىدىن قارىغـاندا ، ئۇنىڭ تەسىرى ۋە يامان ئاقىۋىتىنى سەل چاغلاشقا ، تۆۋەن مـۆلچەرلەشكە بولمايدۇ . ئۇنىڭدا ئىككى قېتىم ئېغىر ھالدىكى شەخسكە چوقۇنۇش بولغان ، يەنى ستالىنغا بولغان چوقۇنۇش ۋە ماۋ زېدۇڭغا بولغان چوقۇنۇش ئېغىر ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقاردى .

ئەسلىدە ، جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋە ماۋ زېدۇڭ ئۆزىمۇ بۇرۇنلا شەخسكە چوقۇنۇشنىڭ پەيدا بولۇشىدىن ساقلىنىشقا دىققەت قىلغان ھەمـدە بـەزى ساقلىنىش تەدبىرلىرىنىمۇ قوللانغانىدى . دۆلىتىمىز قۇرۇلۇش ھارپىسىدا ئېچىلغان پارتىيە 7 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭنىڭ تەكلىپى بىلەن ، پارتىيە رەھبەرلىرىنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى تەبرىكلىمەسلىك ، يەر ناملىرى ، كوچا ، كارخانا قاتارلىق جايلارنىڭ نامىنى ئۇلارنىڭ ئىسمى بىلەن ئاتىماسلىق توغرىسىدا قارار ماقۇللىغانىدى . بۇ ئەلۋەتتە بىر مۇھىم ، يىراقنى كۆرەرلىك قارار

بولسمۇ ، لېكىن كېيىنكى ئەھۋالىيەت بۇنداق تەدبىرنىڭ بولۇشىلا شەخسكە چوقۇنۇش ئىدىيىسىنىڭ پەيدا بولۇشىدىن ساقلىنىشتا ھەل قىلغۇچ رول ئوينىيالمايدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى .

دېڭ شياۋپىڭ جۇڭگو كومپارتىيىسى مەملىكەتلىك 8 ـ قۇرۇلتىـ يىدا بەرگەن پارتىيە نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى دوكلاتىدا شەخسكە چوقۇنۇشقا قارشى تۇرۇش مەسىلىسىنى ئالاھىدە ئوتتۇرىغا قويدى . ئۇ : « شەخسكە چوقۇنۇش ۋە پەيدا بولغىنىغا ئۇزۇن ۋاقىت بولغان بىر خىل ئىجتىمائىي ھادىسە ، بۇنداق ھادىسە پارتىيىمىزـ نىڭ ھايـاتـى ۋە ئـىجتىمائىي ھاياتىدىمۇ ئاز ـ تولا ئەكس ئەتمەي قالمايدۇ . » دەپ كۆرسەتتى . بۇ سۆزلەر گەرچە سىپايىلىك بىلەن ئېيـتىلغان بولسىمۇ ، لېكىن مەسىلە ئېنىق قىلىپ ئوتتۇرىغا قويۇلغان ، ئەپـ سۇسلىنارلىقى شۇكى ، جۇڭگو كومپارتىيىسى 8 ـ قۇرۇلتىيى بۇ خىل ئېنىق تونۇش ئاساسىدا ، پۈتۈن پارتىيىنىڭ تونۇشىنى يەنىمۇ ئۆستۈرـ مىدى ۋە شەخسكە چوقۇنۇشتىن ساقلىنىش توغرىسىدا كۈچلۈك تەدبىر بـەلگىلەپ ، شەخسكە چوقۇنۇش ئىدىيىسىنىڭ كەڭ يامراپ كېتىشىنى ئۈنۈملۈك توسمىدى . بۇنىمۇ تارىخىي چەكلىمىنىڭ بىر خىل ئىپادىسى دېيىشكە بولىدۇ .

دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى تارىخقا نەزەر سالىدىغان بولساق ، 1957 ـ يـىـلـدىن بۇرۇن پارتىيىنىڭ ئىچى ـ سىرتىدىكى سىياسىي تۇرـ مۇش خېلى نورمال ، ساغلام بولغانلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز . لېكىن ، شۇـ نـىمۇ كۆرۈشىمىز كېرەككى ، شۇ چاغلاردىلا بەزى مەسىلىلەر ساقلانغاـ نـىـدى ، مەسىلەن ، نەزەرىيىدە ، تەشۋىقاتتا داھىينى بىر پۈتۈن كوللېكـ تىپ دېمەستىن ، بىرلا ئادەم دەيدىغان ، ئىنقىلاب نەزەرىيىسىنى كوللېكـ تىپنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتىنىڭ جەۋھىرى دېمەستىن ، بىر ئادەمنىڭ تۆھـ پىسى دەيدىغان ، بارلىق نەتىجىلەرنى بىر ئادەمنىڭ دەپ ، پارتىيە ۋە خەلق ئاممىسىنىڭ رولىنى سۆزلىمەيدىغان ياكى ئاز سۆزلەيدىغان ، داـ ھىينى مۇتلەق توغرا دەپ ، داھىيدىمۇ كەمچىلىكلەر بولىدىغانلىقىنى ، ھەتتا بەزىدە خاتالىق ئۆتكۈزىدىغانلىقىنى ئېغىزغا ئالمايدىغان ئەھۋاللار

بار ئىدى . مۇشۇنداق مەسىلىلەرنىڭ ساقلانغانلىقى ۋە ۋاقىتىدا تۈزىتىل-مىگەنلىكى تۈپەيلىدىن شەخسكە چوقۇنۇش توسالغۇسىز كۈچىيىپ كەتتى .

شەخسكە چوقۇنۇشنى ئىلگىرى سۈرىدىغان ئۇچ خىل كۆچ

شەخسكە چوقۇنۇشنى ئۇچ خىل كۆچ ئىلگىرى سۈرگەن .

بىرى ، كەڭ ئاممىنىڭ داھىيغا بولغان سەمىمىي مۇھەببىتى ، جۇڭگو كومپارتىيىسى خەلققە رەھبەرلىك قىلىپ ئازادلىققا ئېرىشتۈردى ، خەلق ئازاب ـ ئوقۇبەتتىن قۇتۇلۇپ ، يېڭى جۇڭگونىڭ خوجايىنى بولدى ، ئامما پارتىيىگە بولغان مىننەتدارلىقىنى ناھايىتى ئوڭايلا پارتىيە-نىڭ داھىيسىغا يېغىنچاقلاپ ، ئۇنى قىزىل قۇياش ، نىجات يۇلتۇز ، شەپە-قەتچى دەپ مەدھىيىلەيدۇ . بۇ بىر خىل ساددا ھېسسىيات ، بۇ ھېسسىياتقا جۇڭگودىكى ئۇزۇن مۇددەتلىك فېئودال ھۆكۈمرانلىقنىڭ تەسىرى ۋە ئۇششاق ئىشلەپ چىقارغۇچىلارنىڭ ئۆزىدىكى ئىدىيۇى چەكلىملىك ئاڑىلاشقان بولىدۇ . كونا جۇڭگو ئۇششاق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ زېمىنى ئىدى . كونا جەمئىيەتتىن كەلگەن بۇنداق ئەنئەنىۋى تەسىر ، ئۇنداق تېز يوقالمايدۇ ، ئەمما تەربىيە لايىقىدا بولسا ، توغرا باشلانسا سوتسىيالىزم شارائىتىدا ، بۇنداق ئەنئەنىۋى كۈچ شەخسكە چوقۇنۇش ئىدىيىسىنىڭ ئىلگىرى سۈرگۈچ كۈچى بولالماسلىقى مۇمكىن ، ئەمما ئۇ شەخسكە چو-قۇنۇشنىڭ چوڭقۇر ئىجتىمائىي ئاساسى ۋە ئوبدان مۇھىتى .

يەنە بىرى ، رەھبەرلەرنىڭ شەخسكە چوقۇنۇشقا جىم تۇرۇپ يول قويۇشى ، خۇشال بولۇشى ، ھەتتا تەشەببۇس قىلىشى چوڭ تەسىر قە-لىش كۈچىنى پەيدا قىلىدۇ . 1958 ـ يىلى مارتتا ماۋ زېدۇڭ چىگدۇ يە-غىنىدا ، ئىككى خىل شەخسكە چوقۇنۇش بار ، بىرى توغرا ، ئۇ بولسىمۇ ماركس ، ئېنگېلس ، لېنىن ، ستالىنىنىڭ توغرا نەرسىلىرىگە چوقۇنۇش . چۈنكى ،ھەقىقەت ئۇلارنىڭ قولىدا ؛ يەنە بىرى ، خاتا چوقۇنۇش ، يەنى تەھلىل قىلمايلا ، قارىغۇلارچە بويسۇنۇش ، دېگەندى . ماۋ زېدۇڭ-نىڭ بۇ سۆزى قارىماققا توغرىدەك بىلىنسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە خاتا ئىدى ،

ئۇنىڭ ئەجەللىك يېرى شۇكى ، ئۇنىڭدا ھەقىقەتكە چوقۇنۇش بىلەن شەخسكە چوقۇنۇشتىن ئىبارەت ئىككى خىل تۈپتىن ئوخشىمايدىغان ئىشنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەن . ئۇنىڭ سۇبيېكتىپ ئۇنۇمى جۇڭگو كومپارتىيىسى ئىچىدە بىخلانغان ۋە تەرەققىي قىلغان شەخسكە چوقۇنۇشقا يېقىن چىراغ يېقىپ بېرىشتىن ئىبارەت . شۇ يىغىندا جۇڭگو كومپارتىيىسى شاڭخەي شەھەرلىك كومىتېتىنىڭ 1 ـ شۇجىسى بولۇۋاتقان كې چىڭشى ئوتتۇرىغا چىقىپ : « ماۋ جۇشىغا خۇراپاتلىققا ئىشەنگەندەك ئىشىنىش ، ماۋ جۇشىغا قارىغۇلارچە بويسۇنغاندەك بويسۇنۇش لازىم » دېدى . مارکسزىم پرىنسىپىغا پۈتۈنلەي خىلاپ بولغان بۇنداق سۆز لايىقىدا تەنقىدكە ئۇچراش بۇياقتا تۇرسۇن ، ئەكسىچە ئالقىشقا ئېرىشتى . يىغىنغا قاتناشقان بەزى رەھبەرلەر بۇنى يىغىنىڭ مەزمۇنى قاتارىدا پارتىيە ئەزالىرىغا يەتكۈزگەن . ئىككى ئايدىن كېيىن يەنى مايدا چاقىرىلغان پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 5 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا ، بۇ قارىغۇلارچە بويسۇنۇشنى تەشەببۇس قىلغان رەھبەر پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىغا تولۇقلاپ سايلاندى .

ئۇچىنچى ئىلگىرى سۈرگۈچى كۈچ ، پارتىيە ئىچىدىكى ئاز سانلىدىكى قارا نىيەتچى ، سۇيىقەستچىلەر ۋە باشقا نىيەتتىكى كىشىلەر . « توغرا شەخسكە چوقۇنۇش » دېگەن كۆزقاراشنىڭ تىكلىنىشى بىر قىسىم قارا نىيەتچىلەرنى « سىياسىي كىلىمات » قا ئىگە قىلدى . ئۇلار شەخسكە چوقۇنۇشنى « بىر ئادەمنىڭ ھوقۇق تۈتۈپ ، جاھان سورىشى » شەخسىي ھوقۇقىغا ئېرىشىشنىڭ ئەڭ ئەپلىك يولى دەپ بىلدى . 1958 ـ يىلى يازدا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ كاندىدات ئەزاسى ، مەركىزىي نەزەرىيە گۇرۇپپىسىنىڭ مەسئۇلى كاڭ شېڭ : « ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ماركسزىم ـ لېنىنىزمنىڭ يۇقىرى پەلىسى » دەپ ئوتتۇرىغا قويدى . 1959 ـ يىلى يىل ئاخىرىدا كاڭ شېڭ يەنە : « ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ماركسزىم ـ لېنىنىزمنىڭ ئەڭ ئالىي ئۆلچىمى ، ئەڭ ئاخىرقى ئۆلچىمى » دېدى . شۇنىڭغا دىققەت قىلىش كېرەككى ، ئۇ چاغدا دېيىلگەن ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ھازىر شەرھلىنىۋاتقان

قاندەك كوللېكتېپنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتى بولماستىن ، بەلكى بىرلا ئادەمگە مەنسۇپ ئىدى . شەخسكە چوقۇنۇشنى ھەممىدىن بەك تەرغىب قىلغىنى ئەلۋەتتە لىن بياۋ ئىدى . لۇشەن يىغىنىدىن كېيىن لىن بياۋ دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرى بولۇپ ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ خىزمىتىگە رىياسەتچىلىك قىلدى . ئۇ ھەربىي قىسىم ئىچىدە « سىياسىنى گەۋدىلەندۈرۈش » نى قانات يايدۇرۇش نامى بىلەن ماۋ زېدۇڭغا بولغان شەخسكە چوقۇنۇشنى كۈچەيتتى ، ئۇ بۇنىڭ بىلەن ئۆزىنىڭ سىياسىي مەقسىتىگە يەتمەكچى بولدى . 1962 ـ يىلىنىڭ بېشىدا ئېچىلغان « يەتتە مىڭ كىشىلىك يىغىن » دىكى سۆزىدە ماۋ زېدۇڭ « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » تىن بۇيانقى خاتالىقلاردىكى ئۆزىنىڭ مەسئۇلىيىتىنى پىرىنسىپ جەھەتتىن ئۈستىگە ئالدى . ئەمما ، لىن بياۋ بولسا « ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى ھامان توغرا » دېدى ھەمدە مەسىلە چىقىشى ، قىيىنچىلىق پەيدا بولۇشىدىكى سەۋەب ، ماۋ زېدۇڭنىڭ يولىورۇقى « بويىچە ئىشلىمىگەنلىك » ، « ماۋ جۇشىنىڭ پىكرى لايىقىدا ھۆرمەتكە سازاۋەر بولمىغانلىقى ياكى ناھايىتى چوڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىغانلىقى » دىن ئىكەنلىكىنى قايتا ـ قايتا تەكىتلىدى . 1966 ـ يىلىنىڭ بېشىدا لىن بياۋ ماۋ زېدۇڭنىڭ سۆزىنىڭ « ھەر جۇملىسى ھەقىقەت ، بىر جۇملىسى تۈمەن جۇملىگە تەڭ » دېگەننى ئوتتۇرىغا قويدى . لىن بياۋنىڭ بۇ سۆزلىرى ئەملىيەتتە ماۋ زېدۇڭنىڭ ماختىشىغا سازاۋەر بولدى . لىن بياۋنىڭ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ نۇقتىئىنەزەرلىرىنى ئايرىۋەتكەنلىكىمۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ قوللىشىغا ئېرىشتى . ماۋ زېدۇڭ 1963 ـ يىلى 16 ـ دېكابىردا ھەربىي قىسىم رەھبەرلىرىگە يازغان خېتىدە : ئازادلىق ئارمىيىنىڭ سىياسىي ئىدىيىۋى خىزمىتى ۋە ھەربىي ئىشلىرى ، يولداش لىن بياۋ تۆتتە بىرىنچى ، ئۈچتە سەككىز ئىستىلىنى ئوتتۇرىغا قويغاندىن بۇيان بۇرۇنقىغا قارىغاندا چوڭ ئىلگىرىلەشكە ئېرىشتى ، تېخىمۇ كونكرېتلاشتى ۋە تېخىمۇ نەزەرىيىلەشتى ، دېگەنىدى . شۇڭا ، لىن بياۋ قىلغان بىر يۇرۇش نەرسىلەر « پۈتۈن مەملىكەت ئازادلىق ئارمىيىدىن ئۆگىنىش » شوئارى ئاستىدا ناھايىتى تېزلىك بىلەن پۈتۈن مەملىكەتكە تارقالدى .

لىن بياۋ ، كاك شېك قاتارلىقلار پارتىيە ئىچىدە يۇقىرى ئورۇندا تۇرغان-لىقى ، قوللىرىدا مەلۇم جەھەتتىكى ھوقۇقنى ئىگىلەپ تۇرغانلىقى ، يەنە ئۇستىدە « ماۋ جۇشى ئەسەرلىرىنى ئەك ئوبدان ئۆگەنگەن » ، « ماۋ زېدۇك ئىدىيىسى بايرىقىنى ئەك ئېگىز كۆتۈرگەن » ، « مارکسزم نەزە-رىيىسى نوپۇزى » دېگەندەك ئادەمنى قورقۇتقۇدەك نىقابلىرى بولغانلىقتىن بىر قىسىم ئادەملەرنى ئېزىقتۇرۇپ ، زور قۇتراتقۇلۇق رول ئويناندى .

داھىنىك پوزىتسىيىسى ھەل قىلغۇچ رول ئويناندى

شەخسكە چوقۇنۇش ئەگەر داھىنىك ماختىشىغا (ھېچبولمىغاندا جىم تۇرۇپ يول قويۇشقا) ئېرىشمىسە كىلىمات بولۇپ شەكىللىنەلمەيدۇ . مارکس ، ئېنگېلس پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيىسىنى قۇرۇش ئەمەلىيە-تىدە ، ئىشچىلار ھەرىكىتىدە دائىم پەيدا بولۇپ تۇرىدىغان رەھبەرلەرنى پرىنسىپسىز ماختاپ ، مەدھىيىلەيدىغان ئىشقا ئىنتايىن نەپرەتلىنىدىغانلە-قىنى كۆپ قېتىم ئېيتقانىدى . ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىك غەلىبىسىدىن كېيىن لېنىن باشقىلارنىك ئۆزىنى پرىنسىپسىز ماختاپ مەدھىيىلىگەنلىكىگە قەتـ-ئىي قارشى تۇرغانىدى ، شۇڭا خەلقئارا كوممۇنىزم ھەرىكىتىدە مارکس ، ئېنگېلس ، لېنىنغا نىسبەتەن شەخسكە چوقۇنۇش بولمىغان . جۇڭگودا 1957 ـ يىلىدىن بۇرۇن شەخسكە چوقۇنۇش ئانچە گەۋدىلىك ئەمەس ئىدى ، شۇنىڭدىن كېيىن بولسا بارغانچە كۆچۈرۈپ كەتتى . بۇنىڭدا ماۋزېدۇڭنىك ساقت قىلىپ بولمايدىغان مەسئۇلىيىتى بار . 1970 ـ يىلى ماۋزېدۇڭ ئامېرىكا مۇخبىرى سنو بىلەن بولغان سۆھبىتىدە : « ئاز ـ تولا شەخسكە چوقۇنۇش بولىدۇ ـ دە » ، « ئۇ چاغلاردا مەن شەخسكە چوقۇنۇشقا بىر نېمە دېمەك تەس ، ئەمما ئازراق شەخسگە چوقۇنۇش لازىم ئىكەن دېگەنىدىم » ، « ئۆتكەنكى بىرنەچچە يىلدا ئازراق شەخسكە چو-قۇنۇش بولغىنى زۆرۈر ئىدى » دېگەن . بۇ قارىماققا ھەقىقەتەن ھەيران قالارلىق ئىش . بۇرۇن شەخسكە چوقۇنۇشنىك پەيدا بولۇشىدىن ساقلە-نىش ئۈچۈن قارار قوبۇل قىلىشنى تەكلىپ قىلغان ، تەدبىر قوللانغان ئادەم ئەمدى قانداق قىلىپ ئوچۇق ـ ئاشكارا ھالدا شەخسكە چوقۇنۇشنى

تەشەببۇس قىلىدۇ ؟ قائىدە بويىچە ، بىر داھىي ئوتتۇرىغا قويغان ۋە يۇرگۈزگەن خاتا فاكتىنىڭ خاتالىقىنى ئەمەلىيەت ئىسپاتلىغان ، ئاپەتلىك يامان ئاقىۋەت كەلتۈرۈپ چىقارغان ھەمدە بەزى مەسئۇل يولداشلارنىڭ قارشى تۇرۇشىغا ئۇچرىغان بولسا ، داھىي مەسىلىگە سوغۇققانلىق بىلەن توغرا پوزىتسىيە تۇتۇشى كېرەك . لېكىن ، داھىي ئۆزىنى توغرا دەپ بىلىپ ، جامائەت پىكرىگە پىسەنت قىلماي ، « ئېقىمغا قارشى » چىقسا ، ئۆزىنىڭ خاتا فاكتىنىنى يۇرگۈزۈپ ، دېموكراتىك تەرتىپ بويىچە كۆپ سانلىقنىڭ قوللىشىغا ئېرىشەلمىسە ، ئۆزىنىڭ شەخسىي مۇتلەق نوپۇزىغا تايىنىشقا تېخىمۇ موھتاج بولىدۇ . شۇڭا ئۇ شەخسكە چوقۇنۇشنى ھەققەتەن « زۆرۈر » دەپ بىلىدۇ .

شەخسىي ھاكىممۇتلەقلىق بىلەن شەخسكە چوقۇنۇشنىڭ گىرەلەشمە تەسىرى بىلەن پارتىيە ئەزالىرى ، پارتىيە تەشكىلاتى داھىيغا بولغان نازارەت ۋە چەكلەش رولىنى يوقىتىدۇ ؛ كوللېكتىپ رەھبەرلىك پرىنسىپى ۋە دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى نامى بار ، ئەمەلىيەتتە يوق نەرسە بولۇپ قالىدۇ . شەخسىي ، كوللېكتىپ ۋە تەشكىلىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ قالىدۇ . بۇ خىل ئەھۋال « 1958 ـ يىلى قارامىلىق بىلەن ئىلگىرىلەشكە قارشى تۇرۇش تەنقىد قىلىنغان » دىن كېيىن بارغانچە گەۋدىلىك بولدى .

1958 ـ يىلى يانۋاردا ئېچىلغان نەنىنىڭ يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭ 1956 ـ يىلى 20 ـ ئىيۇندا « خەلق گېزىتى » دە ئېلان قىلىنغان « كونسېرۋاتىزمغا ، شۇنداقلا ئالدىراقسانلىق كەيپىياتىغا قارشى تۇرايلى » دېگەن تېمىدىكى باش ماقالىسىنى قاتتىق تەنقىد قىلدى . بۇ باش ماقالە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ پىكرى بىلەن يېزىلغانىدى . ئۇ چاغدا سانائەت ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىدا ، شۇنداقلا يېزىلاردىكى ساۋاتسىزلىقنى يوقىتىش قاتارلىق خىزمەتلەردە ئالدىراقسانلىق ، قارامىلىق قىلىش خاھىشى كۆرۈلگەنىدى . باش ماقالىدە : « تۆۋەندە كۆرۈلگەن ئالدىراقسانلىق ، قارامىلىق قىلىشنىڭ كۆپىنچىسى يۇقىرىنىڭ بېسىمى بىلەن بولغان . » دەپ كۆرسىتىلگەنىدى . ئۇچ ئايدىن كېيىن ئېچىلغان

غان « 8 ـ قۇرۇلتاي » ماقۇللىغان « سىياسىي دوكلات توغرىسىدىكى قارار » دا ئېنىق قىلىپ : « پارتىيىنىڭ ۋەزىپىسى ، ئوكچىل كونـ سېرۋاتىپ ياكى « سول » چىل تەۋەككۇلچىلىك خاھىشىدىن ھەر دائىم ساقلىنىش ۋە تۇزىتىشكە دىققەت قىلىش ، خەلق ئىگىلىكىنى ئاكتىپلىق بىلەن ، شۇنداقلا پۇختا ، ئىشەنچلىك ئىلگىرى سۈرۈش » دەپ كۆرـ سەتكەنىدى . ئەمما ، ماۋزېدۇڭ قاراملىق بىلەن ئىلگىرىلەشكە قارشى تـۇرۇش فاكتېرلىك خاراكتېرلىك خاتالىق ، « 600 مىليون خەلقنى ئۈمىدـ سىزلەندۈرۈپ قويدى » دېگەندە چىڭ تۇردى . ماۋزېدۇڭ ، قاراملىق بەـ لەن ئىلگىرىلەش دېگەن گەپنى ئېغىزغا ئالماكلار ، بۇ سىياسىي مەسىلە ، دېگەن . ئۇ يەنە ، ئوكچىلارنىڭ ھۇجۇمى ، بەزى يولداشلارنى ئوكچىلارـ نىڭ يېنىغا ئاپىرىپ قويدى ، ئارىلىقى ئارانلا 50 مېتىر قالدى ، ئۇلار ھوـ دۇقۇپ كەتتى ؛ « ھازىرقى بۇرۇنقىغا يەتمەيدۇ » ، « قاراملىق بىلەن ئىلگىرىلەشنىڭ زىيىنى كونسېرۋاتىپلىقنىڭ زىيىنىدىن زور بولدى » دېـ گەنلەرنى دېگەن . نېمىشقا قاراملىققا قارشى ھېلىقى باش ماقالىنى يازغانـ لىقىنى تەتقىق قىلىپ بېقىش كېرەك . مەن « كۆرمەيمەن » دەپ تەسـ تىقلاپ بەرگەن ، ئۇنىڭدا مېنى تىللاپتۇ ، شۇڭا مەن كۆرمەيمەن دېگەـ نىدىم ، دېگەن . ئارقا ـ ئارقىدىن ، قايتا ـ قايتا قاتتىق تەنقىد قىلغان . ئۇ بۇ مەسىلىنى بەك ئېغىر دەپ ھېسابلىغاچقا ، ئۇ باش ماقالىنى ئېلان قىلىشنى تەشەببۇس قىلغان لىيۇ شاۇچى ، جۇ ئېنلەي ، چېن يۈن قاتارـ لىق مەركەزدىكى رەھبەرلەر ئۆزلىرىنى تەكشۈرۈشكە مەجبۇر بولغان . شۇنىڭدىن باشلاپ « سول » چىللىققا قارشى تۇرۇش ، قاراملىق بىلەن ئىلگىرىلەشكە قارشى تۇرۇش چەكلەنگەن رايون بولۇپ ، « سول » ئوكىدىن ياخشى ، مەيلى « سول » بولسا بولسۇنكى ، ھەرگىز ئوڭ بولـ مىسۇن دەيدىغان « سول » چىل ئىدىيە تېخىمۇ كۈچىيىپ كەتتى ، ئارـ قىدىنلا « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » بولدى . نەتىنىڭ يېغىنىدىن كېـ يىن ، ماۋزېدۇڭ سىياسىي بيۇرو يېغىنلىرىغا ئانچە قاتناشمايدىغان بوـ لۇۋالدى ، دائىم يېغىندىن بۇرۇن كۆپچىلىكنىڭ مۇزاكىرە قىلىشىغا بەزى مەسىلىلەرنىي ئوتتۇرىغا قويۇاتتى ، يېغىندىن كېيىن بولسا دوكلات

ئاگلايتتى ، ئۇ قوشۇلسا ئاندىن ھېساب بولاتتى . بولمسا ، ياكى باشقىدىن مۇزاكىرە قىلناتتى ، ياكى ئۇنىڭ پىكرى بويىچە ئىجرا قىلناتتى . ماۋزېدۇڭ بىلەن مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇرو ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت ئەمەلىيەتتە يۇقىرى ـ تۆۋەن مۇناسىۋىتىدەك بولۇپ قالغانىدى .

مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېت ئەزالىرى ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت بارغانچە نورمالسزلىنىشقا باشلىدى . 1959 ـ يىلىدىكى لۇشەن يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭ پېك دېخۇەينى پىپەن قىلىشنى بەلگىلەندىن كېيىن ، بىر قېتىملىق كىچىك كۆلەملىك يىغىندا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى جۇدې سۆز ئېلىپ ، پېك دېخۇەينى مىجەزى قوپال ، تەرسا ، ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋالىدۇ ، دەپ تەنقىد قىلدى . ماۋ زېدۇڭ بۇنى « پاقالچىقى قىچىشسا ، قونجىنى تاتلىغانلىق » دەپ ، ئۇنىڭ سۆزىنى ئۆزۈۋەتتى . لۇشەن يىغىنىدىن كېيىنكى « ئوڭچىللىققا قارشى » ھەرىكەتتە جۇدې يەنە سەۋەبسزلا تەنقىد قىلدى . مانا بۇ سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېت ئەزالىرىنىڭ مۇناسىۋىتى باراۋەر مۇناسىۋەت ئەمەسلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ . 1964 ـ يىلى دېكابىردا مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇرو ئاچقان مەملىكەتلىك خىزمەت يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭ دېڭ شياۋپىڭ رىياسەتچىلىك قىلمۇاتقان مەركىزىي كومىتېت شۇجىچۇسى بىلەن لى فۇچۇن رىياسەتچىلىك قىلمۇاتقان دۆلەتلىك پىلان كومىتېتىنى « ئىككى مۇستەقىل پادىشاھلىق » دەپ تەنقىد قىلدى . بىر شەخسنىڭ مەركەزدىكى مۇھىم رەھبىرىي ئورگانىنى مۇنداق ئاساسسز ئەيىبلىشى رەھبەرلىك مۇناسىۋىتىنىڭ نورمالسزلىشىدىكى ئەكس ئەتتۇرۇپ بېرىدۇ . « 23 ـ ماددا » نى مۇزاكىرە قىلغاندا ، ھەرىكەتنىڭ خاراكتېرى ۋە « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » قاتارلىق مەسىلىلەردە ماۋ زېدۇڭ بىلەن لىيۇ شاۋچىنىڭ پىكرىدە ئىختىلاپ بار ئىدى ، شۇڭا ئۇلار يىغىنىدا ھەر قايسىسى ئۆزىنىڭ پىكرىنى قىلدى . مەسىلىلەرنى مۇزاكىرە قىلغاندا پىكرىنىڭ ئوخشىماسلىقى ئەسلىدە نورمال ئەھۋال ئىدى ، ئەمما بۇ ماۋ زېدۇڭغا قىلىنغان ئەڭ چوڭ

هۆرمەتسىزلىك دەپ تونۇلدى . شۇنىڭ بىلەن ، لىيۇ شاۋچى ماۋ زېدۇڭ دىن ئالاھىتەن كەچۈرۈم سورىدى . يۇقىرىغا ئوخشاش ئەھۋاللار شۇنى كۆرسىتىدۇكى ، بەزى چوڭ مەسىلىلەر مەركەزدىكى رەھبەرلەرنىڭ پىكرىدە ئوخشىماسلىق بار . ئەمما بۇ خىل ئىختىلاپ ھەرگىز ئاشكارىلانمىغان ، ھەمدە ئەڭ ئالىي مەخپىيەتلىك دەپ قاتتىق ساقلانغان . بۇ بىر تەرەپتىن مەركەزدىكى رەھبەرلەرنىڭ پارتىيىنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى ، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ مەنپەئىتىنى مۇھىم دەپ بىلگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ ، بۇ جۈڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ئىسىل ئەنئەنىسى ، شۇنداقلا پارتىيىنىڭ كۈچىنىڭ مەنبەسى . يەنە بىر تەرەپتىن ، بۇ خىل باشقا رەھبەرلەرنىڭ ئۆمۈلۈقنى كۆزلەپ ماۋزېدۇڭغا بويسۇنۇشى مەلۇم پاسسىپ رول پەيدا قىلىپ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ دېموكراتىك تۈرمۇشى ۋە كوللېكتىپ رەھبەرلىكىگە زىيان يەتكۈزىدۇ ، ماۋ زېدۇڭنىڭ شەخسىي ھاكىمۇتلەقلىقنى ئۆستۈرىدۇ .

شەخسىگە چوقۇنۇشنىڭ تونۇش سەۋەبى

رەھبەرلىك تۈزۈلمىسىدىن شەكىللەنگەن شەخسىي ھاكىمۇتلەقلىقنىڭ يەنە نەزەرىيىۋى تونۇش جەھەتتىمۇ سەۋەبى بار . ئۇزاقتىن بۇيان جۈڭگو كومپارتىيىسى تارىخى توغرىسىدىكى كىتاب ۋە ھۆججەتلەردە پارتىيە ئىچىدىكى لۇشيەن كۇرىشىنى سۆزلىگەندە ، خاتا لۇشيەننىڭ ۋەكىللىرىنى تىلغا ئالماي قويمايتتى . خاتا لۇشيەننىڭ ۋەكىللىرى بولغانىكەن ، ئەلۋەتتە توغرا لۇشيەننىڭ ۋەكىللىرى بولىدۇ . جۈڭگو كومپارتىيىسىنىڭ تارىخىدا ماۋ زېدۇڭ كۆپ قېتىم توغرا لۇشيەننىڭ ۋەكىلى بولغان ، بۇ ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن ئىدى . لېكىن ، لۇشيەننى بارغانچە ئېغىرلاشتۇرۇپ ، بارغانچە مۇقەددەس كۆرسىتىپ كەتكەچكە ، مۇتلەقلاشتۇرۇۋېتىدىغان نۇقسان كېلىپ چىقتى : لۇشيەن خاتالاشسا ، ھەممە نەرسە خاتالىشىدۇ ؛ لۇشيەن توغرا بولسا ، ھەممە نەرسە توغرا بولىدۇ . ماۋ زېدۇڭ توغرا لۇشيەننىڭ ۋەكىلى بولغاچقا ، كىمكى ئۇنىڭ پىكرىگە قوشۇلمىسا ، تەبىئىي ھالدا توغرا لۇشيەنگە قوشۇلمىغان بولىدۇ دەپ تو-

نۇلدى ، ھەتتا توغرا لۇشيەنگە قارشى چىققانلىق دېدى . بۇ سياسىي قالپاقنىڭ ۋەزنى ھەقىقەتەن ئېغىر ئىدى . شۇڭا ، ماۋ زېدۇڭ بىر خىل تەشەببۇستا چىڭ تۇرغاندا ، ئۇخشمايدىغان پىكىر ئاڭلانمايتتى ، كۆپ-چىلىك « روھىنى چۈشىنىش » كە ، « ئاكتىپ ئىزچىللاشتۇرۇش » قا تىرىشاتتى . لىن بياۋ بازارغا سالغان « چۈشەنسەكمۇ ئىجرا قىلىمىز ، چۈشەنمىسەكمۇ ئىجرا قىلىمىز » دېگىنى ئەسلىدە مۇستەقىل پىكىر قى-لىشنى ئىنكار قىلىپ ، قارىغۇلارچە بويسۇنۇشنى تەشەببۇس قىلىدىغان نادانلىق نەزەرىيىسى ئىدى ، ئەمما ئۇ خېلى كۆپ ساندىكى كىشىلەرنىڭ ماختىشىغا ياكى ھەرىكىتىمىزنىڭ قىبلىنامىسى دېيىشىگە سازاۋەر بولۇشى-دىكى سەۋەبمۇ مانا مۇشۇنداق سۇبيېكتىپ مۇھىتنىڭ بولغانلىقىدىندۇر . بۇنداق ھادىسىگە قاراپ ، مەركەزدىكى باشقا رەھبەرلەردىن « نادانلارچە سادىقلىق قىلغان » ، « جۇرئەتسىزلەر » ، پەقەت « ئۆزلىرىنىڭ ئەمەلدار-لىق قالىپىقىنى ساقلاپ قالماقچى بولغانلار » دەپ ئاغرىنىشقا بولمايدۇ . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن بۇرۇنقى رەھبەرلەردىن لىن بياۋ ، كاڭ شېڭ ، چېن بودا قاتارلىق ئاز ساندىكى قارا نىيەتچىلەردىن باشقا-لىرى ئاساسەن پارتىيىنىڭ ئىتتىپاقلىقى ۋە ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىناۋىتىنى قوغداشنى مەقسەت قىلغان (شۇ چاغدا بۇ پارتىيىنىڭ قىممەتلىك بايلىقى دەپ تونۇلغانىدى) . شەخسىي ھاكىممۇتلەقلىق ھۆكۈم سۈرۈۋاتقان ئەھۋالدا داھىيغا بولغان پوزىتسىيىنىڭ قانداق بولۇشى ئەڭ يۇقىرى تەر-تىپ ـ ئىنتىزام دەپ قارىلاتتى . ئەگەر كىمكى ماۋ زېدۇڭ قىلماقچى بول-غان مەلۇم تەشەببۇسقا قارشى چىقىدىكەن ، ماۋ زېدۇڭغۇ يول قويمايتتى ، يەنە كېلىپ رەھبەرلىك كوللېكتىپىنىڭ چۈشىنىشىگە ۋە قوللىشىغىمۇ ئې-رىشەلمەيتتى . شۇڭلاشقا ،« شۇ چاغدىكى شارائىتتا قارشى تۇرۇشمۇ تەس ئىدى ، بۇنىسى ھەقىقىي ئەھۋال . »

ماۋ زېدۇڭ ئەلۋەتتە ئۇلۇغ پرولېتارىيات ئىنقىلابچىسى ، ئۇ ئەزەل-دىن نەزەرىيە جەھەتتە دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى ۋە كوللېكتىپ رەھبەرلىك دېگەندەك پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيىسىنىڭ تەشكىلىي پرىنسىپىنى ئىنكار قىلغان ئەمەس . ئەمەلىيەتتە ، ئۇنىڭ ئىن-

قىلابىي هاياتىدا ، دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى ۋە كوللېكـ تىپ رەھبەرلىك دېگەنلەر ئۇ دائىم سۆزلەيدىغان تېمىلار ئىدى . ئۇ بـ كىتكەن زور قارارلار ، ئادەتتە مەركەزدىكى رەھبەرلەر كوللېكتىپىگە تاپـ شۇرۇلۇپ بەلگىلىك يىغىندا مۇزاكىرىدىن ئۆتكۈزۈلەتتى . لېكىن ، پارتـ يىنىڭ دېموكراتىيە تۈرمۇشى نورمالسىزلاشقان ئەھۋالدا ئۇ بېكىتكەن قارارغا ھەممەيلەنلا قوشۇلاتتى . بۇنداق « كوللېكتىپ رەھبەرلىك دېگەن نىقاب شەخسىي ھاكىممۇتلەقلىقنى يېپىۋالغان » ئەھۋال ، ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىرادىسىنى چىكىتىپ ، ئۇنى ھەقىقەت ھەمىشە مېنىڭ قولۇمدا دەيدىغان ، ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرىدىغان قىلىپ قويدى . ئۇ ئۆزىچە ھەقىقەتتە چىڭ تـۇردۇم دەپ جـامـائـەت پىكـرىنى چەتكە قاققان ، « ئېقىمغا قارشى تۇرغان » دا ، بۇنداق قىلىشنى پارتىيىنىڭ تەشكىلىي پرىنسىپى بويىچە ئىش قىلغاندىنمۇ مۇھىم دەپ بىلگەن . شۇڭا ئۇ ئۆزىنىڭ قارىشىدىكى توغرا سىياسىي لۇشيەندە چىڭ تۇرۇش ئۈچۈن ، شەخسىي ھاكىممۇتـ لەقلىق قىلىشنى لايىق كۆرگەن . بۇنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغىغاندىكى بىرنەچچە ئىشتىنلا كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ .

شەخسىي ھاكىممۇتلەقلىقنىڭ بىرنەچچە مىسالى

« خەيرۇينىڭ مەنسەپتىن قالدۇرۇلۇشى » دېگەن دراما ئۇستىدىن پىپەن ئېلىپ بېرىش « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ مۇقەددىمىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ . بۇ پۈتۈن پارتىيىنى ، پۈتۈن مەملىكەتنى قوزغىتىپ ئاتالمىش چوڭ پىپەن ئېلىپ بارىدىغان چوڭ ئىش ئىدى ، ئۇنىڭ ئۇسـ تىگە ماقالىنىڭ تىغ ئۇچى بىۋاستە جۇڭگو كومپارتىيىسى بېيجىڭ شە ـ ھەرلىك كومىتېتىغا قارىتىلغان بولۇپ ، بۇ ئىش يەنە مەركەزدىكى خېلى نـۇرغـۇن رەھبەرلەرگە چېتىلىق ئىدى . شۇڭا ، بۇنداق ماقالىنى ئادەتـ تىكى پىپەن ماقالىسى دېيىشكە بولمايتتى ، بۇ چوڭ سىياسىي ئەھمىيەتكە ئىگە زور ئىش ئىدى . ئەمما ، ماقالە يېزىلىشقا باشلاپ تاكى ئېلان قىلىنـ غۇچە بولغان سەككىز ئايدىن ئارتۇق ۋاقىتنىچە پۈتۈنلەي پارتىيە مەر ـ كىزىي كومىتېتىدىن مەخپىي تۈتۈلغان ، بۇنى مەركىزىي كومىتېت سە ـ

ياسىي بيۇروسى ۋە شۇجىچۇدىكى يولداشلار بىلمىگەن ، پارتىيە مەركـ
ىزىي كومىتېتى تەشۋىقات بۆسىدىكى مەسئۇللارمۇ بىلمىگەن ، پەقەت ماۋ
زېدۇڭ ئۆزىلا قارار قىلىپ بەلگىلىگەن . مانا بۇ شەخسىي ھاكىممۇتلەقلىق
بىلەن ئومۇمىي ۋەزىيەتتىكى چوڭ ئىشنى بەلگىلىگەنلىكىنىڭ بىر مىسالى .

1965 ـ يىلى دېكابىردا مەركىزىي كومىتېت شۇجىچۇسىنىڭ شۇـ
جىسى ، گوۋۇيۈەننىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىسى ، جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمـ
يىسىنىڭ باش سەنمۇجاڭى لورۇيچىڭنى كۆرەش قىلىشنى ماۋ زېدۇڭ لىن
بياۋنىڭ بەدناملىرىغا ئىشىنىپ ، شاڭخەيدە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي
بـيۇرو دائىمىي كومىتېت كېڭەيتىلگەن يىغىنىنى ئېچىشنى ۋاقتىلىق بەلـ
گىلەپ ، شۇ يىغىندا قارار قىلدۇرغان . شۇ چاغدا بېيجىڭدا مەركەزنىڭ
كۆندىلىك خـــزمـەتـلىرىگە رىياسەتچىلىك قىلىۋاتقان مۇئاۋىن رەئىس
لىيۇ شاۋچى يىغىن ئېچىش ئۇقتۇرۇشىنى تاپشۇرۇۋېلىپ يىغىن مەزمۇنىنى
بىلمىگەچكە ، ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ كۆندىلىك ئىشلىرىغا مەسئۇل
بولۇۋاتقان سىياسىي بيۇرو ئەزاسى ، مارشال خې لۇڭدىن سورىغان ، خې
لۇڭ : « قىزىق گەپ ، سىز بىلمىگەن ئىشنى مەن قانداق بىلەي » دەپ
جاۋاب بەرگەن . يىغىنغا قاتناشقان يولداشلار يىغىن مەزمۇنىدىن ئالدىن
بىخەۋەر بـولـغـاچـقـا ، دېـگەن گەپلەرگە شۇنداق ئوخشايدۇ دەپلا
ئولتۇرغان .

1966 ـ يىلى پېڭ جېن رىياسەتچىلىك قىلىپ بېكىتكەن « مەدە
نـىيەت ئىنقىلابى بەش كىشىلىك گۇرۇپپىنىڭ نۆۋەتتىكى ئىلمىي مۇھا
كىمىدىن دوكلات قىلىش تېزىسى » (فېۋرال تېزىسى دەپمۇ ئاتىلىدۇ) ،
بېيجىڭدىكى دائىمىي كومىتېت ئەزالىرى مۇزاكىرە قىلىپ قوشۇلغان
ھەمدە شۇ چاغدا سىرتتا تۇرۇۋاتقان ماۋ زېدۇڭغا ئالاھىدە بېرىپ
دوكلات قىلغان (ماۋ زېدۇڭ ئۇ چاغدا قوشۇلمايدىغانلىقىنى بىلدۇرمـ
گەن) دىن كېيىن ئاندىن مەركىزىي كومىتېت ھۆججەتنى قاتاردا تارقـ
تىلغانىدى . ئۇزاق ئۆتمەي ماۋ زېدۇڭ ئۆزىلا « فېۋرال تېزىسى » نى ئە
مەلدىن قالدۇرۇپ ، ئۇنى پىپەن قىلىشنى بەلگىلىدى . مانا بۇ شەخسىنىڭ
كوللېكتىپ قارارىنى ئىنكار قىلىۋەتكەنلىكىنىڭ مىسالى .

1966 ـ يىلى مايدىكى مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇرونىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ رەسمىي باشلانغانلىقىنىڭ بەلگىسى . بۇ يىغىننىڭ مەزمۇنىنى ، مەسىلەن ، پېڭ جېن ، لو رۇيچىڭ ، لۇ دىڭيى ، ياڭ شياڭكۇنلەرنىڭ كۇرەش قىلىش ، ھەمدە ئۇلارنى « پارتىيىگە قارشى گۇرۇھ » دەپ بېكىتىش ، « 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » نى ماقۇللاش قاتارلىقلارنى يىغىندىن بۇرۇن ماۋ زېدۇڭ رەبەرلىكىدىكى مەركىزىي كومىتېتنىڭ سىياسىي تۇرمۇشىنىڭ بەكلا نورمالسىز ئىكەنلىكىنى مەملىكەتلىك قۇرۇلتاي ۋە مەركىزىي كومىتېت ئومۇمىي يىغىنىدىنلا كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ . « 8 ـ قۇرۇلتاي » ماقۇللىغان پارتىيە نىزامنامىسىدە ، مەملىكەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىينى بۇنىڭدىن كېيىن دائىمىي ۋاكالەتلىك تۈزۈمىدىكى قۇرۇلتايغا ئۆزگەرتىشنى ، ۋاكالەت مۇددىتى بەش يىل بولۇپ ، ھەر يىلى بىر قېتىم يىغىن ئۆتكۈزۈلىدۇ ، مەركىزىي كومىتېت ئومۇمىي يىغىنى يىلدا ئاز دېگەندە ئىككى قېتىم ئۆتكۈزۈلىدۇ ، دەپ بەلگىلىگەنىدى . « 8 ـ قۇرۇلتاي » پارتىيە نىزامنامىسىدە مۇنداق بەلگىلىشىدىكى سەۋەب ، بۇ « پارتىيىنىڭ دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىنىڭ تۈپكى تەلىپىنىڭ بىرى بولغانلىقى ، شۇنداقلا پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك قۇرۇلتايلىرىنى قەرەلدە ئېچىپ ۋە رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ » ، « قۇرۇلتايىنى پارتىيىنىڭ تولۇق ، ئۇنۇملۇك تەدبىر كۆرگۈچى ئالىي ئورگىنىغا ۋە نازارەتچىلىك قىلغۇچى ئالىي ئورگىنىغا ئايلاندۇرۇش » ⑧ ئۇچۇن ئىدى . ئەمەلىيەتتە 1958 ـ يىلى ئېچىلغان 8 ـ قۇرۇلتاي 2 ـ قېتىملىق يىغىنىدىن كېيىن ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غىچە ھېچقانداق قۇرۇلتاي ئېچىلمىدى . 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 10 ـ ئومۇمىي يىغىنى « سىنىپىي كۈرەشنى باشقىدىن ئوتتۇرىغا قويغان » دىن كېيىن ، تۆت يىل ئۆتۈپ ، ئاندىن

دىن 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 11 ـ ئومۇمىي يىغىنى ئېچىلدى . قۇرۇلتايىنى ۋە ئومۇمىي يىغىننى ۋاقتىدا ئاچالمىغانلىقىنىڭ سەۋەبى كۆپ ، ئەمما پۈتۈن ھوقۇق بىـر ئـادەمگە مەركەزلىشىپ قالغان شارائىتتا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ « تەدبىر كۆرگۈچى ئالىي ئورگان ۋە نازارەتچىلىك قىلغۇچى ئالىي ئورگان » نىڭ ھېچبىر لازىمى يوق دەپ تونۇغانلىقىنى مۇھىم سەۋەبلەرنىڭ بىرى دېمەي تۇرالمايمىز . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە مەركىزىي كومىتېتنىڭ كۆپ ساندىكى ئەزاسى ئاساسسىز كۆرەش قىلىندى ، سولاندى ، ھەر دەرىجىلىك پارتكوملار پاچاقلاپ تاشلاندى ، كوللېكتىپ رەھبەرلىك شەكلىمۇ يوق بولدى . « ماۋ جۇشىنىڭ ئۇلۇغ ئىستراتېگىيىلىك ئورۇنلاشتۇرۇشى » « ئەڭ ئالىي يوليورۇق » نامى بىلەن بۇ ئاسته پۈتۈن مەملىكەتكە تارقىتىلىپ ئىجرا قىلىندى . بۇ شەخسىي ھاكىممۇتلەقلىقنىڭ ئەڭ روشەن ، شۇنداقلا ئەڭ يۇقىرى شەكلى .

شەخسىي ھاكىممۇتلەقلىق بىلەن شەخسكە چوقۇنۇشنىڭ گىرەلەشمە تەسىرى داھىي بولغان شەخسنى ئامما ۋە مەركىزىي رەھبەرلىك كوللېكتىپىنىڭ ئۈستىدە تۇرىدىغان ، مۇقەددەس نۇرلۇق چەمبىرىكى بار نوپۇزلۇق ئورۇنغا ، ھەممىنى ئىدارە قىلىدىغان ، ھەممىنى بەلگىلەيدىغان ھوقۇقى بار ئورۇنغا چىقىرىپ قويدى . بۇنداق شارائىتتا ، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ چوڭ ئىشلىرىنى مۇڭاپىق بىر تەرەپ قىلىش ـ قىلالماسلىق كۆپ ھاللاردا داھىي بىر ئادەمگە باغلىق بولۇپ قالدۇ . ئۇنىڭ ھەربىر سۆز ـ ھەرىكىتى مىليونلىغان خەلقنىڭ خۇشاللىق ـ قايغۇسى ، ھەتتا ھايات ـ ماماتى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇپ قالدۇ . بۇ مەندىن شۇنى كېسىپ ئېيتىشقا بولىدۇكى : « پارتىيە ئىچىدە دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىنىڭ بولمىغانلىقى ، كوللېكتىپ رەھبەرلىكىنىڭ بولمىغانلىقى ، 〈 مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى 〉 نىڭ پەيدا بولۇشىدىكى تۈپكى سەۋەب . »

دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى ۋە كوللېكتىپ رەھبەرلىك پرىنسىپىغا خىلاپلىق قىلىش خاتالىقى ، پارتىيە ، دۆلەت ۋە ھەر

مىللەت خەلقىگە زور بەختسىزلىك ئېلىپلا كەلمەي ، يەنە شەخسىي ھا-
كىممۇتلەقلىق يۈرگۈزگەن داھىينىڭ ئۆزىگىمۇ بەختسىزلىك ئېلىپ كې-
لىپ ، زور تارىخىي تراگېدىيە پەيدا قىلىدۇ . مانا مۇشۇ مەنىدىن دېگەن
شىئاۋپىڭ : « بىزدە بۇرۇن يۇز بەرگەن تۇرلۇك خاتالىقلار دەرۋەقە بەزى
رەھبەرلەرنىڭ ئىدىيىسى ۋە ئىستىلى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ، ئەمما تەش-
كىلىي تۈزۈم ۋە خىزمەت تۈزۈمى جەھەتتىكى مەسىلە تېخىمۇ مۇھىم . . .
يولداش ماۋ زېدۇڭدەك ئۇلۇغ شەخسىمۇ بەزى ناچار تۈزۈملەرنىڭ قانتىق
تەسىرىگە ئۇچراپ ، پارتىيىگىمۇ ، دۆلەتكىمۇ ، ئۆزىگىمۇ چوڭ پېشكەللىك
تۇغدۇردى » ⑨ دېگەنىدى . بۇ بىز « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ
پەيدا بولۇش سەۋەبىنى تەتقىق قىلغاندا ، تۈزۈم مەسىلىسىنى ناھايىتى
مۇھىم ئورۇنغا قويۇشقا مەجبۇر بولغانلىقىمىزنىڭ سەۋەبى .

3 . خەلقئارادىكى شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش بىلەن دۆلەت ئىچىدىكى شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇشنىڭ گىرەلەشمە تەسىرى

يۇقىرىدىكى ئىككى پاراگرافتا بىز ئاساسلىق دۆلەت ئىچى ، بو-
لۇپمۇ ھاكىمىيەت يۈرگۈزۈۋاتقان پارتىيە — جۇڭگو كوممۇنىستىك پار-
تىيىسىنىڭ ئىچكى سىياسىي ئەھۋالى ۋە تەشكىلىي ئەھۋالى ئۈستىدە
ئەسلەش ۋە تەھلىل ئېلىپ باردۇق . لېكىن ، ھازىرقى دۇنيادىكى ھەر-
قانداق بىر دۆلەتتە يۇز بەرگەن ھەرقانداق بىر چوڭ سىياسىي ئۆزگە-
رىشنىڭ خەلقئارا ئارقا كۆرۈنۈشى بولماي قالمايدۇ ، شۇنداقلا شۇ چاغ-
دىكى ئالاھىدە خەلقئارا مۇھىتتىن ئايرىلالمايدۇ . « شيۇجېڭجۇيىغا (رې-
ۋىزىئونىزم) قارشى تۇرۇپ ، شيۇجېڭجۇيىدىن ساقلىنىش » ، « جاھان-
گىرلىك ، شيۇجېڭجۇيى ، ئەكسىيەتچىلەرنى يوقىتىش » نى مۇقەددەس
نىشان قىلغان جۇڭگونىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا ئوخشاش
بۇنداق پۈتۈن يەر شارىغا چوڭ تەسىر كۆرسەتكەن سىياسىي بوران —
چاپقۇنىنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە تەرەققىي قىلىشى خەلقئارا ۋەزىيەتنىڭ تە-

رەققىيات ئۆزگىرىشى بىلەن ، بولۇپمۇ جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى مۇنا-سىۋىتىنىڭ تەرەققىيات ئۆزگىرىشى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك بولماي قالمايدۇ . شۇڭا بۇ بىزدىن بۇ جەھەتتە قىسقىچە تەكشۈرۈش ئېلىپ بې-رىشىمىزنى ھەمدە ئۇنىڭ دۆلەت ئىچىدىكى سىياسىي ۋەزىيەتنىڭ تەرەق-قىيات ئۆزگىرىشى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى تېپىپ چىقىشىمىزنى تە-لەپ قىلىدۇ .

جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى مۇناسىۋىتىنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە شىۋجېڭجۇيغا قارشى تۇرۇش شوئارىنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى

سوۋېت ئىتتىپاقى دۇنيادىكى تۇنجى سوتسىيالىستىك دۆلەت ، ئۇ شۇ چاغدىكى سوتسىيالىزم لاگېرىدىكى ئەڭ قۇدرەتلىك « ئاكا » ئىدى ، ئۇنىڭ ئىنقىلاب غەلبىسىگە ئېرىشكەنلىكىنى كېيىنكى جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋە جۇڭگو ھەر مىللەت خەلقى ئارىسىدا ئىناۋىتى ناھايىتى ئۇستۇن ئى-دى . ئۇ چاغلاردا « سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بۇگۈنى ، بىزنىڭ ئەتىمىز » دەيدىغان شوئار ھەممە ئائىلىلەرگە سىڭىپ كەتكەن ، نۇرغۇن ئادەملەر-نىڭ ئارزۇسىغا ۋە غايىسىگە ئايلانغانىدى . لېكىن ، 1953 ـ يىلى ستالىن ۋاپات بولغاندىن كېيىن ، ئەھۋالدا تەدرىجىي ئۆزگىرىش بولدى . جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى مۇناسىۋىتىدىكى بۇرۇلۇش خاراكتېرلىك ئۆزگىرىش 1956 ـ يىلى فېۋرالدا ئېچىلغان سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتى-يىسى مەملىكەتلىك 20 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتېيىدىن باشلاندى .

سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى مەملىكەتلىك 20 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتېيىنىڭ تارىخىي ئارقا كۆرۈنۈشى ، ئاساسىي مەزمۇنى ۋە تارىخىي ئورنى توغرىسىدا دۆلەت ئىچى ـ سىرتىدىكى ئالىملارنىڭ ھەرخىل باھا-لىرى بار . لېكىن ، بىر نۇقتا ناھايىتى ئېنىقكى ، ئۇ بولسىمۇ سوۋېت ئىت-تىپاقى كومپارتىيىسىنىڭ 1 ـ شۇجىسى خروششېۋ قۇرۇلتايدا مەخپىي دوكلات بېرىپ پارتىيىنىڭ داھىيسى ستالىنغا ھەدەپ ھۇجۇم قىلىپ ، ئۇنى پۈتۈنلەي ئىنكار قىلىۋەتكەن ، بۇنىڭ بىلەن خەلقئارا كوممۇنىزم ھەرىكىتىگە زور زىيان سالىدىغان سىياسىي بوران ـ چاپقۇن پەيدا قىل-غان ، بۇ ئىش ماۋ زېدۇڭنىڭ ھوشيارلىقىنى قوزغاپ ، ئۇنىڭ تونۇشىنى

« سول » تەرەپكە بۇرغان ھەمدە ئۇنىڭ شيۇجېڭجۇيغا قارشى تۇرۇش شوئارىنى ئېنىق قىلىپ ئوتتۇرىغا قويۇشىدىكى مۇھىم سەۋەبلەرنىڭ بىرى بولغان .

سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى مەملىكەتلىك 20 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيى ئېچىلغان چاغدا جۇڭگو كومپارتىيىسى تىنچلىق بىلەن ئۆتۈش مەسىلىسىگە ئوخشىمغان پىكىردە بولغاندىن باشقا بۇ قۇرۇلتايىنى مۇئەييەنلەشتۇرگەنىدى . ماۋ زېدۇڭ رىياسەتچىلىك قىلغان جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللىغان ، 1956 ـ يىلى 5 ـ ئاپرېلدا ئېلان قىلىنغان « پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ تارىخىي تەجرىبىلىرى توغرىسىدا » دا مۇنداق كۆرسىتىلگەن : « شەخسكە چوقۇنۇش ئىنسانىيەتنىڭ ئۇزۇن يىللىق تارىخىدىن قېيقالغان بىر خىل چىرىك مىراس . » « سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى 20 ـ قۇرۇلتىيىدا ئېلىپ بېرىلغان شەخسكە چوقۇنۇشقا قارشى كۈرەش ، سوۋېت ئىتتىپاقى كوممۇنىستلىرى ۋە سوۋېت ئىتتىپاقى خەلقىنىڭ ئالغا ئىلگىرىلەش يولىدىكى ئىدىيىۋى توساقلارنى تازىلاش ئۈچۈن ئېلىپ بارغان بىر ئۇلۇغ قەھرىمانە كۈرىشى . » لېكىن بىر يىل ئۆتمەيلا ، بولۇپمۇ 1956 ـ يىلى ئىيۇلدىن ئۆكتەبىرگىچە بولغان پېلىشا ۋەقەسى⑩ ۋە شۇ يىلى ئۆكتەبىرنىڭ ئاخىرىدىن نويابىرغىچە بولغان ۋېنگرىيە ۋەقەسىدىن كېيىن ، ماۋ زېدۇڭنىڭ سوۋېت كومپارتىيىسى 20 ـ قۇرۇلتىيىغا بولغان كۆز قارىشىدا روشەن ئۆزگىرىش بولدى ، بۇنىڭ بەلگىسى 1957 ـ يىلى قىلغان « خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتلەرنى توغرا ھەل قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدا » دېگەن دوكلاتىدا شيۇجېڭجۇيغا قارشى تۇرۇش مەسىلىسىنى ئېنىق قىلىپ ئوتتۇرىغا قويدى . ئۇ : « شيۇجېڭجۇيى ياكى ئوڭچىل ئاغمىچىلىق بىر خىل بۇرژۇئازىيە ئىدىيىسى ، ئۇ دوگماتىزمغا قارىغاندا تېخىمۇ خەۋپلىك » دېگەن .

ئۇ چاغدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان « شيۇجېڭجۇيغا قارشى تۇرۇش » پەقەت ئىدىيىۋى سەپتىكى مۇھىم ۋەزىپىلەرنىڭ بىرى بولۇپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا « شيۇجېڭجۇيغا قارشى تۇرۇش ، شيۇجېڭجۇ-

يىدىن ساقلىنىش » نى ئىدىيۇى سەپ ۋە سىياسىي سەپتىكى ھەممىنى بېسىپ چۈشىدىغان ئەڭ چوڭ ۋەزىپە قىلىش بىلەن ناھايىتى چوڭ ئوخشىماسلىقى بار ئىدى .

1957 ـ يىلى قىشتا ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللەر ئۆمىكىنى باشلاپ ، روسىيە ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ 40 يىللىقىنى خاتىرىلەش مۇراسىمىغا قاتنىشىش ئۈچۈن موسكۋاغا باردى ، ئۇ يەنە سوتسىيالىستىك دۆلەتلەر كومپارتىيىلىرى ۋە ئىشچىلار پارتىيىلىرى قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىپ ، جۇڭگو ـ سوۋېت ئىككى پارتىيە مۇناسىۋىتىنى تەڭشەشتە خېلى نەتىجىلەرگە ئېرىشتى . قۇرۇلتايىنىڭ خىتابنامىسىگە جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋەكىللەر ئۆمىكىنىڭ نۇرغۇن پىكىرلىرىنى كىرگۈزدى ھەمدە سوتسىيالىزم يولىدا ماڭغان دۆلەتلەر چوقۇم ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك بىر قىسىم ئورتاق ئاساسلىق قانۇنىيەتلەر توغرىسىدا تونۇشنى بىرلىككە كەلتۈردى . بۇ قېتىمقى يىغىندا خروشچېۋ ، سوۋېت ئىتتىپاقى 15 يىلدىن كېيىن ئەڭ ئاساسلىق سانائەت ، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ مەھسۇلات مىقدارى جەھەتتە ئامېرىكىغا يېتىشۋالىمىز ياكى ئېشىپ كېتىمىز ، دېدى . ماۋ زېدۇڭمۇ ، جۇڭگومۇ مۇشۇ مۆھلەت ئىچىدە پولات ـ تۆمۈر ۋە باشقا مۇھىم سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ مىقدارى جەھەتتە ئەنگلىيىگە يېتىشۋالىمىز ياكى ئېشىپ كېتىمىز دېدى . بۇ 1958 ـ يىلى قوزغىتىلغان « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » نىڭ ئاچقۇچى بولدى . خروشچېۋ جۇڭگونىڭ 1958 ـ يىلىدىكى « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » ۋە خەلق كومموۇنىسى ھەرىكىتىنى مەسخىرە قىلغانلىقى ، جىنمىننى زەمبىرەك ئوقىغا تۇتۇشنى ⑪ ئەيىبلىگەنلىكى ۋە جۇڭگو سوۋېت بىرلەشمە فلوت قۇرۇش ، جۇڭگودا سوۋېتلىكلەر باشقۇرىدىغان ئۇزۇن دولقۇنلۇق تېلېگراممىا ئىستانسىسى قۇرۇپ ، جۇڭگو دېڭىز ئارمىيىسىنى كونترول قىلماقچى بولغان ئورۇنسىز تەلەپلىرى ماۋ زېدۇڭنىڭ قەتئىي رەت قىلىشىغا ئۇچرىغانلىقىدەك ئېشىلارنىڭ يۈز بېرىشى بىلەن ، جۇڭگو ـ سوۋېت ئىككى پارتىيىنىڭ مۇناسىۋىتى بارغانچە يىرىكلىشىپ كەتتى . بولۇپمۇ 1959 ـ يىلىدىكى لۇشەن يىغىنىنىڭ ئالدى ـ كەينىدە ماۋ زېدۇڭ : « يېقىندىن بۇيان

ئوڭچىل ئاغمىچىلىق غالجىرلىق بىلەن ھۇجۇم قىلىپ ، خەلق ئىشلىرىنىڭ ئۇنىمسىزلىقى بولمىدى ، بۇنىمسىزلىقى بولمىدى ، دېيىشتى . دۇنيادىكى جۇڭگوغا ، كوممۇنىزمغا قارشى ئۇنسۇرلار ۋە ئىلىمىزنىڭ پرولېتارىياتى ئىچىدىكى ، پارتىيە ئىچىگە بۇرۇن سۇقۇنۇپ كىرىۋالغان بۇرژۇئازىيە ، ئۇششاق بۇرژۇئازىيە ئۇنسۇرلىرى ، ئىچكى ـ تاشقى جەھەتتىن بىرلەشىپ ، بىرلىكتە غالجىرلىق بىلەن ھۇجۇم قىلماقتا » دەپ تونۇدى . شۇڭا ئۇ : « ھەممە گۇللەر بەس ـ بەستە ئېچىلىش ، خەلق كوممۇنىسى ، چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش ، بۇ ئۇچ نەرسىگە خروشچۇ قارشى چىققان ياكى گۇمانلانغان . . . بۇ ئۇچ ئىش پۈتۈن دۇنياغا ، جۈملىدىن پارتىيە ئىچىدىكى كۆپلىگەن ئۆكتىچىلەر ۋە گۇمانخورلارغا جەڭ ئېلان قىلدۇ » دېگەنىدى .

لېكىن سۇبېبكتىپ ۋەزىيەتنىڭ تەرەققىياتى كىشىلەرنىڭ ئوبېيېكتىپ ئىرادىسىگە بويسۇنمايدۇ . خروشچۇ جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ قىلغانلىرىغا چىداپ تۇرالمىدى ، ئۇ جۇڭگو كومپارتىيىسىگە ھۇجۇم قوزغىدى . 1960 ـ يىلى 24 ـ ئىيۇندىن 26 ـ ئىيۇنغىچە رۇمىنىيە پايتەختى بۇخارىستتا ئېچىلغان سوتسىيالىستىك دۆلەتلەر كومپارتىيىلىرى ۋە ئىشچىلار پارتىيىلىرى ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى ، ئىككى پارتىيە مۇناسىۋىتىدىكى بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولدى . يىغىندىن بۇرۇن خروشچۇ باشچىلىقىدىكى سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى ۋەكىللەر ئۆمىكى تۇيۇقسىزلا ھەرقايسى دۆلەت ۋەكىللەر ئۆمىكىگە سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى 2 ـ ئىيۇندا جۇڭگو كومپارتىيىسىگە تاپشۇرغان ئۇقتۇرۇشنى تارقاتتى . يىغىن جەريانىدا خروشچۇ يەنە باشلامچىلىق بىلەن جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋەكىللەر ئۆمىكىدىكىلەرگە قورشاپ ھۇجۇم قىلدى ، جۇڭگو كومپارتىيىسىنى « سارائكلار » ، « ئۇرۇش قوزغىماقچى » دەپ ھاقارەتلىدى ، پېكىن جېن ئۆمەك باشلىقى بولغان جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋەكىللەر ئۆمىكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بەلگىلىگەن پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش ، ئىتتىپاقلىقتا چىڭ تۇرۇش فاكىجىنى بويىچە ، بىر تەرەپتىن ، جىددىي كۆرەش ئېلىپ بارىدى ھەمدە يىغىندا يازما بايانات تارقىتىپ ، خروشچۇنىڭ بۇ يىغىندا

تۈيۇقسىز ھۇجۇم قىلغان رەزىل قىلمىشنى ئەيىبلىدى ؛ يەنە بىر جەھەتـ تىن ، يەنىلا ئومۇملۇقنى كۆزدە تۇتۇپ يېغىن ئېلان قىلغان ئاخباراتقا ئىمزا قويدى . سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى رەھبەرلىرى يىغىندا جۇڭگو كومپارتىيىسىنى بويسۇندۇرالمىغانلىقىنى كۆرۈپ ، يىغىندىن كېـ يىن بېسىم ئىشلىتىپ ، جۇڭگو ـ سوۋېت پارتىيىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى ئىدىيىۋى ئىختىلاپنى دۆلەت مۇناسىۋىتىگە كېڭەيتىۋەتتى .

1960 ـ يىلى 16 ـ ئىيۇلدا سوۋېت ئىتتىپاقى ھۆكۈمىتى جۇڭگو ھۆكۈمىتىگە تۈيۇقسىزدىن نوتا تاپشۇرۇپ ، جۇڭگودا خىزمەت قىلىۋاتقان مۇتەخەسىسلىرىنى ئۆزى قارار قىلىپلا چېكىندۈرۈپ كەتتى . 28 ـ ئىـ يۇلدىن 1 ـ سېنتەبىرگىچە 1390 مۇتەخەسىسنى ئەكەتتى ، كېلىدىغان 900 نەپەر مۇتەخەسىسنى كەلگۈزمىدى ، 343 پارچە توختام ۋە توختام تـولۇقلىمىسىنى يىرتىپ تاشلاپ ، 257 تۈرلۈك پەن ـ تېخنىكا ھەمكارلـ شىش تۈرىنى ئەمەلدىن قالدۇردى . ستاتىستىكىغا قارىغاندا ، 1 ـ بەش يىللىق پىلاندىن بۇيان ، سوۋېت ئىتتىپاقى جۇڭگوغا ھەمكارلاشماقچى بـولغان تۈر 304 تۈرلۈك بولۇپ ، 1960 ـ يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىغىچە قۇرۇلغىنى 103 تۈر ، قۇرۇلۇۋاتقىنى 201 تۈر . سوۋېت مۇتەخەسىسلىرى كەتكەندە بارلىق چېرتيوژلار ، پىلان ۋە ماتېرىياللارنى ئەكەتكەنتى ھەمدە قۇرۇلۇشقا جىددىي لازىملىق مۇھىم ئۈسكۈنىلەر بىلەن تەمىنلەشنى تـوختاتتى ، نەتىجىدە زور قۇرۇلۇش تۈرلىرى ۋە پەن ـ تەتقىقات تۈرـ لىرى ئىلاجسىز توختاپ ياكى ئۇزۇلۇپ قېلىپ ، ئېلىمىزنىڭ سوتسىيا ـ لىستىك ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ئىشلىرىغا زور زىيان كەلتۈردى .

1960 ـ يىلى نويابىردا لىيۇ شاۋچى جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋەكىلـ لەر ئۆمىكىنى باشلاپ ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ 43 يىللىقىنى خاتىرىلەش مۇراسىمىغا ۋە 81 كومپارتىيە ، ئىشچىلار پارتىيىسى ۋەكىللىرى قۇرۇلتـ يىغا قاتنىشىش ئۈچۈن موسكۋاغا باردى . سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتـ يىسى يەنە بىر قېتىم بوخارىستتا ئىشلەتكەن ھۇنىرىنى ئىشلىتىپ ، 26 دۆلەتتىن تەركىب تاپقان لايىھە تۈزمەش كومىتېتى كۆپ قېتىم مۇزاكىرـ لەشكەن كېلىشىمگە پەرۋا قىلماي ، يىغىندىن بۇرۇن ھەرقايسى دۆلەت

ۋەكىللەر ئۆمىكىگە ، جۇڭگو كومپارتىيىسىگە قوپاللىق بىلەن ھۇجۇم قىلىنغان 60 مىڭ خەتتىن كۆپ ئۇزۇن بىر پارچە خەتنى تارقاتتى . يېغىن جەريانىدا يەنە جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋەكىللىرىگە بولغان قورشاپ ھۇجۇم قىلىشنى تەشكىللىدى ، نەتىجىدە يېغىن بۇزۇلۇپ كەتكىلى تاس قالدى . نۇرغۇن قېرىنداش پارتىيىلەر ئىتتىپاقلىقنى قۇۋۋەتلەپ ، بۆلگۈنچىلىككە قارشى تۇرغانلىقتىن ، ئۇنىڭ ئۇستىگە لىيۇ شاۋچى باشچىلىقىدىكى جۇڭگو ۋەكىللەر ئۆمىكى ئاكتىپ تىرىشچانلىق كۆرسەتكەنلىكتىن ، جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى ئىككى پارتىيە ئۆزئارا ئاز ـ تولا يول قويدى . يېغىن ئاخىرىدا « دۇنيا ھەرقايسى دۆلەت كومپارتىيىلىرى ۋە ئىشچىلار پارتىيىلىرى ۋەكىللىرى قۇرۇلتىيىنىڭ باياناتى » نى ماقۇللىدى ۋە ئېلان قىلدى . ئەمما ، جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى ئىككى پارتىيىنىڭ مۇناسىۋىتى بارغانسېرى يامانلىشىپ كەتتى .

1961 ـ يىلى ئۆكتەبىردە ، سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى مەملىكەتلىك 22 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىنى ئۆتكۈزدى . جۇڭگو كومپارتىيىسى جۇ ئېنلەي باشچىلىقىدىكى ۋەكىللەر ئۆمىكىنى ئەۋەتتى . يېغىندا خروششىۋ ستالىننى ئوچۇق ـ ئاشكارا ھاقارەتلىگەندە ، جۇئېنلەي يېغىن مەيدانىدىن چىقىپ كېتىش بىلەن نارازىلىق بىلدۈرگەن ھەمدە ئالاھىتەن قىزىل مەيدانغا بېرىپ ، ستالىن قەبرىسىگە گۈلچەمبىرەك قويغاندى . ئۇ نىڭدىن كېيىن يۇز بەرگەن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا ۋەقەسىدە ⑫ سوۋېت ئىتتىپاقى ئوچۇق ـ ئاشكارا بايانات ئېلان قىلىپ ، جۇڭگونى ئەيىبلىدى . كۇبا راكېتا كرىزىسىدا ⑬ خروششىۋ ئامېرىكىغا مۇرەسسە قىلىپ ، يول قويدى : مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى ماۋ زېدۇڭ ۋە جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ شىۋجېڭجۇيىنىڭ خەۋپىگە بولغان تونۇشىنى چوڭقۇرلاشتۇرتتى .

مۇشۇنداق خەلقئارا مۇھىت ۋە 1959 ـ يىلى دۆلىتىمىزدە ئېلىپ بېرىلغان « ئوڭچىل ئاغمىچىلىققا قارشى تۇرۇش » نىڭ تەسىرى بىلەن ماۋ زېدۇڭنىڭ سوۋېت شىۋجېڭجۇيىسىغا بولغان تونۇشى بارغانچە ئۆزگەرەي . 1962 ـ يىلى بېيدەيخېدا ئېچىلغان مەركىزىي كومىتېت خىز-

مەت يەنىندا ماۋ زېدۇڭ ، شيۇجېڭجۇيىنى خەلقئارا كاپىتالىزم ئۇچۇن خىزمەت قىلدۇ ، ئەمەلىيەتتە ئەكسىلئىنقىلابچىلار ، دەپ ئەيىبلىدى . ئۇ تەكىتلەپ ، بىز ئون مىڭ يىل سىنىپىي كۈرەش قىلىمىز ، بولمىسا بىزمۇ گومىنداڭ ، شيۇجېڭجۇيىچىلاردىن بولۇپ قالمامدۇق ، دېدى . پارتىيىنىڭ 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 10 ـ ئومۇمىي يىغىندا ماۋ زېدۇڭ ، جۇ ئىگودىكى ئوڭچىل ئاغمىچىلارنىڭ ئىسمىنى ئۆزگەرتسەك بولغۇدەك ، جۇ ئىگو شيۇجېڭجۇيىچىلىرى دېسەك بولىدىغاندەك تۇرىدۇ ، دېدى . بۇ چاغدا ماۋ زېدۇڭنىڭ نەزىرىدە شيۇجېڭجۇيىنىڭ خاراكتېرىنى بېكىتىپ بولغانىدى ، ئەمدىكى مەسىلە ئۇلارغا قارشى تۇرىدىغان كونكرېتنى تەد- بىرده قالغانىدى . ئۇنىڭ بۇ خىل پوزىتسىيىسىنى چەت ئەللىك ئالىملار ئېنىق كۆرۈپ يەتكەنىدى . بىر ئامېرىكا پروفېسسورى مۇنداق دەپ ياز- غان : « ماۋ زېدۇڭ بۇنىڭدىن بۇرۇن ، خروشچۇ خاتالىق ئۆتكۈزگەن يولداش ، يامان يولدىن قايتىپ قالدۇ ، دەپ تونۇپ كەلگەنىدى ، ئەمدى بولسا خروشچۇ قۇتۇلدۇرۇڭالغىلى بولمايدىغان خائىن دەيدىغان بولدى . »

بىر مەيدان كەڭ كۆلەملىك خەلقئارالىق بەس ـ مۇنازىرە

1963 ـ يىلى مارتتىن 1964 ـ يىلى ئۆكتەبىرگىچە جۇڭگو ـ سو- ۋېت ئىتتىپاقى ئىككى پارتىيە « خەلقئارا كومۇنىزم ھەرىكىتىنىڭ باش لۇشىيەنى توغرىسىدا » بىر مەيدان كەڭ كۆلەملىك بەس ـ مۇنازىرە ئې- لىپ باردى ، بۇنىڭغا خىلى كۆپ دۆلەتلەرنىڭ كومپارتىيە ۋە ئىشچىلار پارتىيىسى قاتناشتى ، بۇ خەلقئارالىق بولۇپ ، تەسىرى خىلى زور بولدى .

1963 ـ يىلى مارتتا سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىغا بىر پارچە خەت يوللىدى . خەتتە ، دۇنيا ۋەزىيىتى ۋە خەلقئارا سەھنىدىكى سىنىپىي كۈچلەرنىڭ ئۆزگىرىشى « دۇنيا كومۇنىزم ھەرىكىتىدىكى ئۇنىڭ ھازىرقى باسقۇچتىكى تۈپكى ۋەزىپىسىگە ماس كېلىدىغان باش لۇشىيەننى بېكىتىشنى تەلەپ قىلماقتا »

دېيىلگەن ، شۇڭا خەتتە سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى مەركىزىي كو-
مىتېتى بـۇنـى « قـېـرىنداش پارتىيىلەر دىققەت قىلىدىغان مەركەز » ۋە
« بىزنىڭ ئورتاق ئىشلىرىمىز ئۈچۈن كۈرەش قىلىدىغان مەركەز » نىڭ
بىرقانچە پرىنسىپال مەسىلىسى » دەپ تونۇيدىغانلىقى ئېيتىلغانىدى . 14 ـ
ئىيۇندا جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى « خەلقئارا كومموۇنىزم
ھەرىكىتىنىڭ باش لۇشيەنى توغرىسىدا تەكلىپ » تېمىسىدا ئۇزۇن خەت
يـېزىپ ، بۇنىڭغا جاۋاب بەردى . جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ خېتىدە
مۇنداق دېيىلىدۇ : « بىزنىڭچە ، بىز بۇ يەردە ئېيتىلغان مەسىلىلەر خەلق-
ئارا كـوممۇنىزم ھەرىكىتىدە زۆرۈر بولغان ۋە ھەل قىلىشقا تېگىشلىك
مەركىزىي مەسىلىلەر . » ھەر ئىككى تەرەپ ئۆزلىرى ئوتتۇرىغا قويغان
مەسىلىلەر خەلقئارا كوممۇنىزم ھەرىكىتىدە ھەل قىلىش زۆرۈر بولغان
مـەركىزىي مەسىلىلەر دەپ ئوتتۇرىغا قويغانىدى ، ئەمما ھەر ئىككى تە-
رەپنىڭ نۇرغۇن كۆز قاراشلىرى پۈتۈنلەي ئوخشىمايتتى ، ھەتتا قارىمۇ ـ
قارشى ئىدى ، شۇڭا مەسىلىھەتلىشىش زۆرۈر ئىدى .

5 ـ ئـىيۇلدا جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش
شۇجىسى دېڭ شياۋپىڭ باشچىلىقىدىكى جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋەكىللەر
ئۆمىكى سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ شۇ-
جىسى سوسلوف باشچىلىقىدىكى سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى ۋەكىل-
لەر ئۆمىكى بىلەن موسكۋادا سۆھبەت ئۆتكۈزدى . سۆھبەتنىڭ ئىناق
كـەيپىياتتا بولمىغانلىقى ئېنىق ئىش ئىدى . سۆھبەت داۋاملىشىۋاتقان
مەزگىلدە ، يەنى 14 ـ ئىيۇلدا ، سوۋېت ئىتتىپاقى تۈيۈقسىزدىن « سوۋېت
ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ھەرقايسى دەرىجىلىك پار-
تىيە تەشكىلاتلىرى ۋە بارلىق پارتىيە ئەزالىرىغا يازغان ئوچۇق خېتى »
نى گېزىتتە ئېلان قىلدى ۋە رادىئودا ئاڭلاتتى . بۇنىڭ بىلەن ئىككى
پارتىيە ئوتتۇرىسىدىكى ئىختىلاپنى جاھانغا ئاشكارىلىۋەتتى . جۇڭگو
كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى بۇنى سوۋېت ئىتتىپاقى ، ئامېرىكا ،
ئەنگلىيە ـــ ئۈچ دۆلەت رەھبەرلىرىنىڭ سۆھبىتى باشلىنىشتىن بۇرۇن
خروششېۋنىڭ « ئامېرىكا جاھانگىرلىرىغا خۇشامەت يۇزىسىدىن ، ئۇلارغا

قىلغان بىر ئەتىۋارلىق يۇز كۆرۈشۈش سوۋغىتى بولدى »دەپ تونۇدى . سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيەسىنىڭ ئىككى پارتىيە سۆھبىتىنى ئۆتكۈزۈشتە سەممىي نىيىتى بولمىغاچقا ، جۇڭگو كومپارتىيەسى ۋەكىللەر ئۆمىكى سۆھبەتنى ۋاقىتلىق توختىتىشقا تەكلىپ بېرىپ قايتىپ كەلدى .

سۆھبەت بۇزۇلۇشى بىلەنلا ھەر ئىككى تەرەپنىڭ گېزىت ، رادىئو ، تېلېۋىزىيە قاتارلىق ئاخبارات ۋاستىلىرىدىن پايدىلىنىپ كەڭ كۆلەملىك ئېلىپ بارغان جىددىي مۇنازىرىسى باشلىنىپ كەتتى . سوۋېت ئىتتىپاقى تەرەپ ئوچۇق خەتنى ئېلان قىلغاندىن تارتىپ ئۆكتەبىرنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان ئۇچ ئايدىن ئارتۇق ۋاقىت ئىچىدە جۇڭگو كومپارتىيەسىگە قارشى 2000 پارچىدىن ئارتۇق ماقالە ئېلان قىلدى . باشقا دۆلەتلەرنىڭ كومپارتىيە ۋە ئىشچىلار پارتىيىلىرى سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيەسىنىڭ قوماندانلىق تايىقىغا ئەگىشىپ ، جۇڭگو كومپارتىيەسىگە قارشى نۇرغۇنلىغان ماقالىلەرنى ئېلان قىلدى . جۇڭگو كومپارتىيەسى مەركىزىي كومىتېتى بۇنىڭغا ناھايىتى ئەھمىيەت بەردى ، ھەرقايسى گېزىت ـ ژۇرناللارنىڭ قايتۇرما زەربە بەرگەن ماقالىلىرىدىن باشقا ، مەركىزىي نەزەرىيە گۇرۇپپىسى مەسئۇل بولغان يېزىش گۇرۇپپىسى جۇڭگو كومپارتىيەسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ كۆز قارىشىنى شەرھىلەيدىغان ۋە سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيەسىنىڭ سەپسەتىلىرى ، ھاقارەتلىرىگە جاۋاب بېرىدىغان سىستېمىلىق ، مۇھىم ماقالىلەرنى يازدى . بۇ ماقالىلەر 1963 ـ يىلى 6 ـ سېنتەبىردە « سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيەسى رەھبەرلىرى بەلەن بىزنىڭ ئىختىلاپىمىزنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە تەرەققىي قىلىشى » دېگەن بىرىنچى ماقالە ئېلان قىلىنغاندىن تارتىپ ، 1964 ـ يىلى 14 ـ ئىيۇلدا « خروششېۋنىڭ يالغان كوممۇنىزمى ۋە دۇنيا تارىخىدىكى ساۋاق » دېگەن ماقالە ئېلان قىلىنغۇچە جەمئىي 9 پارچە ماقالە ئېلان قىلىنىپ ، « 9 باھا » دەپ ئاتالدى . 1964 ـ يىلى ئۆكتەبىردە سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيەسى مەركىزىي كومىتېتى ئومۇمىي يىغىنى خروششېۋنىڭ بارلىق رەھبەرلىك ۋەزىپىسىنى ئېلىپ تاشلىغاندىن كېيىن ، جۇڭگو كومپارتىيەسى مەركىزىي كومىتېتى « خروششېۋ تەختتىن قانداق چۈ-

شۇپ كەتتى » دېگەن خـۇلاسـە خـاراكـتېرلىك ماقالە ئېلان قىلدى . ماقالىدە : « خروشچېۋنىڭ تەختتىن چۈشۈشى پۈتۈن دۇنيا ماركسىزم ـ لېنىنىزمچىلىرىنىڭ شيۇجېڭجۇيىغا قارشى كۈرەشنى داۋاملاشتۇرغانلىقىنىڭ ئۇلۇغ غەلبىسى ، بۇ ھازىرقى زامان شيۇجېڭجۇيىسىنىڭ مەغلۇپ بولغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ . » « ئون بىر يىلدىن بۇيان خروشچېۋ-نىڭ قىلغان ـ ئەتكەنلىرى ئۇ ئىجرا قىلىۋاتقان سىياسەتىنىڭ ، جاھانگىر-لىك بىلەن بىرلىشىپ ، سوتسيالىزمغا قارشى تۇرۇش ؛ ئامېرىكا بىلەن بىرلىشىپ ، جۇڭگوغا قارشى تۇرۇش ؛ ھەرقايسى ئەل ئەكسىيەتچىلىرى بىلەن بىرلىشىپ ، مىللىي ئازادلىق ھەرىكىتى ۋە ھەرقايسى ئەل ئىنقىلابىغا قارشى تۇرۇش ؛ تېتو گۇرۇھى ۋە ھەرخىل خائىنلار بىلەن بىرلىشىپ ، بـارلىق ماركسىزم ـ لېنىنىزمچە قېرىنداش پارتىيە ۋە جاھانگىرلىككە قارشى كۈرەش قىلىۋاتقان بارلىق ئىنقىلابچىلارغا قارشى تۇرۇشتىن ئىبارەت » دەپ كۆرسىتىلگەن . بۇ يۇقىرى پىرىنسىپقا كۆتۈرۈلگەن ، ئىشـلەتكەن سۆزلىرى ناھايىتى قاتتىق ماقالىلەر ئىدى . ئۇ چاغدا قارشى تەرەپ بولغان خروشچېۋ تەختتىن چـۈشـۈپ كـەتـكـەن بـولـغاچقا ، بۇ مۇنازىرىمۇ تەبىئىي ھالدا ئاياغلاشتى .

بۇ بەس ـ مۇنازىرە توغرىسىدا دېڭ شياۋپىڭ 1989 ـ يىلى 16 ـ مايدا سوۋېت ئىتتىپاقى ئالىي سوۋېتىنىڭ رەئىسى ، سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى گۇرباچېۋ بىلەن كۆرۈشكەندە : « كۆپ يىللاردىن بۇيان ماركسىزمنى ، سوتسيالىزمنى چۈشىنىش مەسىلىسى ساقلىنىپ كەلدى . 1957 ـ يىلى 1 ـ قېتىملىق موسكۋا سۆھبىتى ئۆتكۈزۈلگەن ۋاقىتتىن تارتىپ ، 60 ـ يىللارنىڭ ئالـدىنقى يېرىمغىچە بولغان مەزگىلدە جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى پارتىيـلـىرى ئوتتۇرىسىدا قاتتىق مۇنازىرە بولدى . مەن شۇ مۇنازىرىگە قاتناشـقانلارنىڭ بىرى . مەن شۇ مۇنازىرىدە مۇھىم رول ئالغان . 20 نەچچە يىللىق ئەمەلىيەتنى باشتىن كەچۈرگەندىن كېيىن ، ئۆتكەن ئىشلىرىمىزغا قارايدىغان بولساق ، ھەر ئىككى تەرەپ نۇرغۇن قۇرۇق گەپ قىلىپتىكەنـمىز . »[14] دېگەنىدى . ئۇ يەنە : « 60 ـ يىللاردا سوۋېت ئىتتىپاقى پۈتـ

كۆل جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى چېگرىسىدا ، جۇڭگو ـ موڭغۇلىيە چېگرىسىدا ھەربىي مۇئەسسەسىلىرىنى كۈچەيتتى ، باشقۇرۇلىدىغان بومبىلىرىنى ئۇزۇلۇكسىز كۆپەيتتى ، بۇلار سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بارلىق باشقۇرۇلىدىغان بومبىلىرىنىڭ ئۇچتىن بىرىگە توغرا كېلىدۇ ، ھەربىي قوشۇنىنىڭ ، جۈملىدىن موڭغۇلىيەگە ئەۋەتىلگەن ھەربىي قوشۇنىنىڭ ئادەم سانىنى ئۇزلۇكسىز كۆپەيتىپ ، جەمئىي 1 مىليونغا يەتكۈزدى . جۇڭگوغا سېلىنۋاتقان تەھدىت نەدىن كېلىدۇ ؟ بۇ ھەقتە ، جۇڭگو يەكۈن چىقاردى . بۇ ناھايىتى تەبىئىي ئىش . 1963 ـ يىلى مەن ۋەكىللەر ئۆمىكىنى باشلاپ موسكۋاغا باردىم ، سۆھبەت بۇزۇلدى . شۇنداق دېيىش كېرەككى ، بىزنىڭ مۇناسىۋىتىمىز 60 ـ يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن باشلاپ يامانلاشتى ، ئاساسىي جەھەتتىن ئۇزۇلدى . بۇنىڭدا ئىدىئولوگىيە جەھەتتىن مۇنازىرە قىلىنغان مەسىلىلەرنى كۆزدە تۇتۇۋاتقىنىم يوق ، بۇ جەھەتتە بىزمۇ ھازىر شۇ چاغدا دېگەنلىرىمىزنىڭ ھەممىسى توغرا دەپ قارىمايمىز . بۇنىڭدىكى ھەقىقىي ماھىيەتلىك مەسىلە ـــ تەڭسىزلىك ، جۇڭگولۇقلار خورلانغانلىقىنى ھېس قىلدى . شۇنداق بولسىمۇ ، بىز جۇڭگونىڭ 1 ـ بەش يىللىق پىلانى مەزگىلىدە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ سانائىتىمىزگە بىر ئاساس سېلىپ بەرگەنلىكىنى ھېچقاچان ئۇنتۇپ قالغىنىمىز يوق . » ⑮ دېگەنىدى .

بۇ قېتىملىق مۇنازىرە ماركسىزمنىڭ تۈپ نەزەرىيىسىدىكى نۇرغۇن جەھەتلەرگە چېتىشلىق بولۇپ ، يادرولۇق مەسىلە سوتسىيالىزم دېگەن نېمە ۋە سوتسىيالىزمنى قانداق قۇرۇش كېرەك دېگەن مەسىلە ئىدى . نۇرغۇن مەسىلىلەرنى رەتلەشكە ۋە خۇلاسىلەشكە توغرا كېلىدۇ ، ئەمما ئۇ بۇ كىتابتا ھەل بولىدىغان مەسىلە ئەمەس . ئەمما شۇنىسى ئېنىق بولىدىكى ، بۇ قېتىملىق مۇنازىرە ئارقىلىق جۇڭگو كومپارتىيىسى ئىچىدە پەيدا بولغان « سول » چىل كۆزقاراش سىستېمىلاشتى ۋە نەزەرىيىلەشتى ھەمدە پۈتۈن پارتىيىنىڭ ئىدىيىۋى تەربىيە ۋە ھەربىر پارتىيە ئەزاسىنىڭ ئىدىيىسىگە سىڭىپ كىرىپ چوڭقۇرلاشتى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە بۇ قېتىملىق مۇنازىرە ماۋ زېدۇڭنى سوۋېت ئىتتىپاقىنى شىۋجېڭجۇيى تەختىگە

چىقتى ، لېنىن ئۆز قولى بىلەن قۇرغان دۇنيادىكى بىرىنچى سوتسىيالىستىك دۆلەتنىڭ رەڭگى ئۆزگىرىپ كەتتى ، دېگەنگە تېخىمۇ ئىشەندۇرىدى ، ئۇ جۇڭگوغا قاراپ ، سوۋېت ئىتتىپاقىدىن شىۇجېڭجۇيى چىقتى ، بىزدىنمۇ شىۇجېڭجۇيى چىقىپ قېلىشى مۇمكىن ، دېگەن يەكۈننى چىقاردى . شۇنىڭ بىلەن ، ئۇنىڭدا جۇڭگودا شىۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇپ ، شىۇجېڭجۇيىدىن ساقلىنىش كۇرىشىنى ئېلىپ بېرىشنىڭ زۆرۈرلۈك تۇيغۇسى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتى .

خروششېۋدىن كېيىنكى جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى مۇناسىۋىتى

خروششېۋنىڭ تەختتىن چۈشۈشى سوۋېيەتتە جەھەتتە جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى پارتىيىلىرى مۇناسىۋىتىنى ياخشىلاشقا بىر خىل مۇمكىنچىلىك يارىتىپ بەردى . جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى بۇنىڭغا ناھايىتى ئەھمىيەت بەردى . شۇڭا ، ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ 47 يىللىقىنى خاتىرىلەشتىن پايدىلىنىپ ، جۇپ يىللىق چوڭ تەبرىكلەش مۇراسىمى بولمىغان شارائىتتىمۇ جۇ ئېنلەي باشچىلىقىدىكى يۇقىرى دەرىجىلىك جۇڭگو پارتىيە ـ ھۆكۈمەت ۋەكىللەر ئۆمىكىنى موسكۋاغا ئەۋەتتى . لېكىن ، جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى ئىككى پارتىيىنىڭ سۆھبىتى تېخى رەسمىي باشلانمايلا ، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ بىر يۇقىرى دەرىجىلىك گېنېرالىنىڭ بىمەنە ھەرىكىتىدىن بۇزۇلۇپ كەتتى . يەنى 7 ـ نويابىر كەچتە سوۋېت ئىتتىپاقى ھۆكۈمىتى ئۆتكۈزگەن كۇتۇۋېلىش زىياپىتىدە ، خې لۇڭ سوۋېت ئىتتىپاقى مارشالى ژۇكوۋ بىلەن پاراڭلىشىۋاتقاندا ، سوۋېت ئىتتىپاقى دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرى مالىنوۋىسكىي خې لۇڭغا : « بىز ھازىر خروششېۋنى ئاغدۇرۇۋەتتۇق ، سىلەرمۇ بىزنى دوراپ ، ماۋ زېدۇڭنى تەختتىن چۈشۈرۈۋېتىڭلار . شۇنداقتا بىز ئىناق بولۇپ قالىمىز » دېگەن . ئۇنىڭ زەھەرخەندىلىكى كۇشكۇرتۇشىنى خې لۇڭ قېقىۋەتكەن ھەمدە دەرھال جۇ ئېنلەيگە مەلۇم قىلغان . جۇ ئېنلەي شۇ ھامان بېرىڭبۇ قاتارلىق سوۋېت ئىتتىپاقى رەھبەرلىرىگە سوئال قويدى . بېرىڭبۇ مالىنوۋىسكىينى مەست بولۇپ قاپتۇ ،

دەپ ئىشنى ياپماقچى بولدى . جۇ ئېنلەي شۇئان ، بۇ ھەرگىز « مەست بولۇپ قېلىپ دېگەن گەپ ئەمەس » ، بەلكى « ھاراق ئىچىپ قىلغان راست گەپ » دېگەن . ئۇنىڭدىن كېيىن ، ئۆتكۈزۈلگەن ئىككى پارتىيە ۋەكىللەر ئۆمىكىنىڭ سۆھبىتىدە جۇ ئېنلەي يەنە سوۋېت ئىتتىپاقى تەرەپكە قاتتىق نارازىلىق بىلدۈردى ، نەتىجىدە بېرېژنېۋ ئامالسىز كەچۈرۈم سورىدى . بۇ ئىشنى باشقا ئىشلار بىلەن بىرلەشتۈرۈپ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بېرېژنېۋنىڭ قىلىۋاتقىنى « خروشچېۋ يوق خروشچېۋنىزم ئىكەن » دېگەن يەكۈننى چىقاردى . شۇندىن كېيىن جۇ ئىگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى مۇناسىۋىتى ياخشىلاندى ئەمەس ، بەلكى ئەكسىچە بارغانچە يامانلىدى . سوۋېت ئىتتىپاقى جۇ ئىگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى چېگرىسىغا مىليون ئەسكەر كۆپەيتتى ، موڭغۇلىيىگە ئارمىيە كىرگۈزدى ، جۇ ئىگو چېگرىسىنى كۆپ ئەسكەر قورشاپ ياتقان ۋەزىيەت شەكىللەندى .

بۇ ئىشنىڭ ماۋزېدۇڭغا قانچىلىك تەسىر بەرگىنىنى ئېنىق بىلىش ئەلۋەتتە تەس . لېكىن ، كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونال دەۋرىدە سوۋېت ئىتتىپاقى كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ تەشكىلىي ۋاستىسى بىلەن باشقا دۆلەت پارتىيە رەھبەرلىرىنى ئۆزگەرتىۋەتكەن . كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونال تارقالغاندىن كېيىن ، ستالىن دەۋرىدە ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى بىر مەزگىلدە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ باشقا دۆلەت پارتىيىلىرى ئىچىدىن گۇماشتا تېپىپ ھەم بېسىم ئىشلىتىپ ، تەسىر كۆرسىتىپ ، ئىچكى جەھەتتىن ئاغدۇرمىچىلىق قىلىش بىلەن ئۆزىنىڭ قوماندانلىقىغا بويسۇنمىغان رەھبەرلەرنى ئۆزگەرتىپ كېلىۋاتقانلىقى ھېچبىر مەخپىيەتلىك ئەمەس ئىدى . سىياسىئون ۋە ھەربىي مۇتەخەسسىس بولغان ماۋزېدۇڭ ئەلۋەتتە قورغانىنى ئىچىدىن ئېلىش ئەڭ ئاسان بولىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى ، شۇڭا ئۇ بۇ جەھەتتە ئېھتىيات قىلماي قالمايتتى . شۇنداق بولغاچقا ، ئۇ دىققەت ـ ئېتىبارىنى « يېنىدا ئوخلاۋاتقان خروشچېۋ » نى سېزىۋېلىش مەسلىسىگە كۆپرەك بېرىدىغان بولدى ، بۇ ئەلۋەتتە چۈشىنىشلىك ئىدى . ئېچىنارلىقى شۇكى ، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك بۇنداق زور سىياسىي مەسىلىدە ماۋ زېدۇڭ دە-

ئالىكتىك ماتېرىيالىزم مەيدانىدا چىقىۋ تۇرماي ، بەلكى ئەكسىچە يولغا ماڭدى .

ئىنسانىيەت جەمئىيىتىنىڭ تارىخىي تەرەققىياتىدا ، كۆپىنچە نۇر-غۇن تاسادىپىي ئەھۋاللار بولۇپ تۇرىدۇ . مەسىلەن ، يۇقىرىدا سۆزلەن-گەن مالنوۋسكىي ۋەقەسى . لېكىن ، بۇنداق قارىماققا تاسادىپىي بولغان-دەك ۋەقەلەر كۆپ ھاللاردا سۇبيېكتىپ تارىخ قانۇنىيىتىنىڭ مۇقەررەرلى-كىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە تاسادىپىي ۋەقە-لەردىكى ئادەملەرنىڭ ئورنى ۋە ھوقۇقىنىڭ ئوخشىماسلىقى بىلەن تارىخ تەرەققىياتىغا بولغان تەسىرى ۋە رولىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ . شۇڭا تارى-خىي ماتېرىيالىزم بىزگە تارىخ مۇقەررەرلىكىگە ھۆرمەت قىلىش ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ھەر خىل تاسادىپىيلىققا سەل قارىماسلىق توغرىسىدا تەلىم بېرىدۇ . ماركس شۇنداق كۆرسەتكەنىدى : « ئەگەر تاسادىپىيلىق ھېچ-قانداق تەسىر كۆرسىتەلمىسە ، ئۇنداقتا دۇنيا تارىخى ناھايىتى سىرلىق خاراكتېردە بولۇپ قالىدۇ . بۇ تاساددىپىيلىقلارنىڭ ئۆزى تەبىئىي ھالدا ئومۇمىي تەرەققىيات جەريانىغا كىرگەن ھەمدە باشقا تاسادىپىيلىقلار تە-رىپىدىن تولۇقلانغان بولىدۇ . لېكىن ، تەرەققىياتنىڭ سۈرئىتى ۋە ئارقىغا سوزۇلۇشى ، زور دەرىجىدە دەسلەپتىلا ھەربىرتنىڭ ئەڭ ئالدىدا تۇرغان ئاشۇ ئادەملەرنىڭ مەجبۇرىدىن ئىبارەت بىر خىل ﴿ تاسادىپىي ئەھۋال ﴾ نى ئۆز ئىچىگە ئالغان شۇ ﴿ تاسادىپىيلىق ﴾ قا باغلىق بولىدۇ .» بۇ نوقتىئى-نەزەر بىزنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ پەيدا بولۇش سەۋەبىنى مۇلاھىزە قىلىشىمىزدا بېتەكچىلىك ئەھمىيەتكە ئىگە .

خەلقئارادىكى شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇشنىڭ دۆلەت ئىچىدىكى شيۇ-جېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇشنى ئىلگىرى سۈرۈشى

شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش مەسىلىسى سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى مەملىكەتلىك 20 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيى بىلەن پەيدا بول-خان . دەسلەپكى باسقۇچتا جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇشى ، ئاساسلىقى خروشچۇ ۋەكىللىكىدىكى ھازىرقى زامان شيۇ جېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش ئىدى . لېكىن ، جۇڭگو ـ سوۋېت ئىت-

تىپاقى ئىككى پارتىيە زىددىيىتىنىڭ بارغانچە كەسكىنلىشىش ۋە خەلقئارالىق مۇناسىۋەتنىڭ قانات يېيىشى بىلەن ، « سىنىپىي كۈرەشنى تۈتقا » قىلغان « سول » چىل كۆزقاراش تەدرىجىي سىستېمىلاشتى ۋە نەزەرىيەلەشتى . بۇ خىل « سول » نەزەرىيە بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقى ۋە باشقا سوتسىيالىستىك دۆلەتلەرنى كۆزەتكەندە ۋە تەھلىل قىلغاندا ، سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيەسىنىڭ رەھبەرلىكىنى شيۇجېڭجۇيى گۇرۇھى ئىگەلەپ بوپتۇ ، لېنىن ئۆز قولى بىلەن قۇرغان دۇنيادىكى تۇنجى سوتسىيالىستىك دۆلەت رەڭگىنى ئۆزگەرتىپتۇ ، دۇنيادىكى كۆپ سانداكى كومپارتىيە ۋە ئىشچىلار پارتىيىلىرى ماركسىزم ـ لېنىنىزمغا ئاساسى تولۇق ئەمەس ، ھۆكۈمى توغرا ئەمەس دەپ ئىشەنمەيدىغان بولۇپ قاپتۇ ، دېگەن خۇلاسىنى چىقارغىلى بولاتتى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە تەبىئىي ھالدا شۇ خىل نەزەرىيە بىلەن ئۆزىمىزنى كۆزەتسەك ، جۇڭگو كومپارتىيەسىدە شيۇجېڭجۇيى پەيدا بولۇشنىڭ شەرتى بارمۇ ، شيۇجېڭجۇيى كۆچلىرى پەيدا بولدىمۇ ، كۆچىيۇاتامدۇ دەپ تەھلىل قىلىپ مۇلاھىزە يۈرگۈزۈشمىزگە توغرا كېلىدۇ . بۇنىڭ بىلەن ، خەلقئارادىكى شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش بىلەن دۆلەت ئىچىدىكى شيۇ جېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش ۋە ئۇنىڭدىن ساقلىنىش بىۋاستە باغلانغان بولىدۇ .

ماۋ زېدۇڭ دۆلەت ئىچىدە شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش ، شيۇجېڭجۇيىدىن ساقلىنىش ۋەزىپىسىنى ئوتتۇرىغا قويغاندا ، مۇھىم نۇقتا شيۇجېڭجۇيىدىن ساقلىنىش ئىدى . يەنى جۇڭگو كومپارتىيەسىدە شيۇجېڭجۇيىنىڭ پەيدا بولماسلىقىدىن قانداق ساقلىنىش ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ يىلتىزىنى قانداق قىلىپ مۇداپىئە خاراكتېرلىك يۇلۇپ تاشلاش كېرەك دېگەن مەسىلىدە ئىدى . مەسىلەن ، 1963 ـ يىلى مايدا ماۋ زېدۇڭ جېجياڭ ئۆلكىسىنىڭ كادىرلارنىڭ ئەمگەككە قاتنىشىشى توغرىسىدىكى يەتتە ماتېرىيالغا تەستىق سالدى . ئۇ ، كادىرلارنىڭ ئەمگەككە قاتنىشىشى « شيۇجېڭجۇيىدىن ساقلىنىش » نىڭ بىر ئوبدان ئۇسۇلى ، دەپ تونۇپ ، پۈتۈن پارتىيىنى ، ئەگەر سىنىپىي كۆرەشنى بوشاشتۇرۇپ قو-

يىدىغان بولساق ، ئۇ چاغدا ئانچە ئۇزۇن ئۆتمەيلا ، ئاز دېگەندە نەچچە يىل ، ئون نەچچە يىل ، كۆپ بولغاندا نەچچە ئون يىلدا مەملىكەت خاراكتېرلىك ئەكسىلئىنقىلابىنىڭ تىرىلىشىدىن ساقلانغىلى بولمايدۇ ، ماركسىزم ـ لېنىنىزمچى پارتىيە شىۋجېڭجۇيىچى پارتىيىگە ، فاشىستچە پارتىيىگە ئايلىنىپ ، پۈتۈن جۇڭگونىڭ رەڭگى ئۆزگىرىپ كېتىدۇ ، دەپ ئاگاھلاندۇرغانىدى . شۇ چاغدا ئېچىلغان خاڭجۇ يىغىنىدىمۇ ماۋ زېدۇڭ تەكىتلەپ ، بىر نەچچە سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب قىلىشىمىز ، شەھەر-لەردە « 5 كە قارشى » تۇرۇشىمىز ، يېزىلاردا « 4 نى ئېنىقلاش » نى ئېلىپ بېرىشىمىز ، شىۋجېڭجۇيىنىڭ يىلتىزىنى يۇلۇش ئۈچۈندۇر ، دېگەنىدى . بۇ ماتېرىياللاردىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى ، شۇ ۋاقىتتىقچە ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان دۆلەت ئىچىدىكى « شىۋجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش ، شىۋجېڭجۇيىدىن ساقلىنىش » ۋەزىپىسىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى يەنىلا « شىۋجېڭجۇيىدىن ساقلىنىش » دا ئىدى . ئۇنىڭ پارتىيىنىڭ شىۋجېڭجۇيى بولۇپ كېتىشىدىن ، دۆلەت رەڭگىنىڭ ئۆزگىرىپ كېتىشىدىن ئەنسىرىشى ، ئۇنىڭدىكى ھەددىدىن ئارتۇق سىياسىي ھوشيارلىقتىن بولۇۋاتقان ئىش ئىدى .

ئەسلىدە ھاكىمىيەت يۈرگۈزۈۋاتقان پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيە داھىيسىنىڭ ئېچكى جەھەتتە خەلقنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىدىغان ، تاشقى جەھەتتە زومىگەرلىك قىلىدىغان خاتا يولغا مېڭىپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ، پارتىيىدە ۋە دۆلەتتە ساقلىنىۋاتقان يامان تەرەپلەرنى پاش قىلىشقا ، تۈزىتىشكە دائىم دىققەت قىلىشى كېرەك ھەم زۆرۈر ئىدى . شۇڭا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ شىۋجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش ۋە ئۇنىڭدىن ساقلىنىش تەشەببۇسىنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى قوبۇل قىلدى ھەمدە پارتىيە ئىچى ـ سىرتىدىكىلەرنىڭ قوللاپ ـ قۇۋۋەتلىشىگە ۋە ھىمايە قىلىشىغا ئېرىشتى . مەسىلە شۇ يەردىكى ، ئەگەر پەقەت بىر خىل سىياسىي ھوشيارلىق بولۇپ ، ئۇ ئاز ـ تولا ھەددىدىن ئېشىپ كەتسىمۇ بەك چوڭ يامان ئاقىۋەت كەلتۈرمەيتتى . لېكىن بۇ ھوشيارلىق ئەمەلىي پەرەز قىلىش ۋە سىياسەتكە ئايلىنىپ كەتسە ، ئۇنىڭ خاراكتېرى باشقىچە بولاتتى .

ماۋ زېدۇڭ پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ سىياسىي ۋەزىيىتى ، شۇنىڭدەك جەمئى-يەتتىكى سىنىپىي مۇناسىۋەت ئۈستىدە پۈتۈنلەي ئەملىيەتكە ئۇيغۇن بولمىغان پەرەزدە بولسا ، نېمىنىڭ شيۇجېڭجۇيى ئىكەنلىكى توغرىسىدا ئېنىق بىر تەبىر بەرمەيلا ، خاتا فاكتجېن قوللانسا ، تەبىئىي ھالدا ئاقىۋىتى ئازرۇسىغا پۈتۈنلەي ئوخشىمايدىغان نەتىجە كېلىپ چىقاتتى . مانا بۇ ماۋ زېدۇڭ تراگېدىيىسىنىڭ پەيدا بولۇش نۇقتىسى .

ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو كومپارتىيىسى ئىچىدىكى ۋە دۆلەت ئىچىدىكى سىياسىي ۋەزىيەتنى ھەددىدىن ئارتۇق ئېغىر دەپ پەرەز قىلغانلىقتىن ، دىققەت ـ ئېتىبارىنى شيۇجېڭجۇيىدىن ساقلىنىشتىن شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇشقا ، شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇشنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى تۆۋەن قاتلامدىن يۇقىرى قاتلامغا ، ھەتتا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ بىرىنچى سېپىدىكى ئاساسلىق رەھبەرلەرگە قاراتتى . بۇنى ئۇ تەستىقلىغان بەزى تەستىقلاردىن ئېنىق كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ . مەسىلەن ، 1964 ـ يىلى 5 ـ دېكابىر كۈنى ماۋ زېدۇڭ شۇ چاغدىكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى ، جامائەت خەۋپسىزلىكى مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرى شې فۇجىنىڭ نۇقتىدا تۇرغان جايى توغرىسىدىكى دوكلاتى « شىنياڭ مېتال تاۋلاش زاۋۇتىدىكى كاپىتالىزمچە ئىگىلىك باشقۇرۇش ئۇسۇللىرى-نىڭ خىللىرى » غا يازغان تەستىقىدە : « بىزنىڭ سانائىتىمىزنىڭ زادى قانچىلىكى ئىگىلىك باشقۇرۇش جەھەتتە كاپىتالىزملىشىپ كەتتى ، ئۇچ-تىن بىرىمۇ ، ئىككىدىن بىرىمۇ ياكى بۇنىڭدىن كۆپرەكمۇ ، بۇنى بىر-مۇبىر تەكشۈرۈپ ئۆزگەرتكەندىن كېيىنلا ئاندىن بىلگىلى بولىدۇ » دې-گەن ، يەنە شۇ تەستىقتا ، بۇ خىل كاپىتالىزمچە ئىگىلىك باشقۇرۇشنىڭ « ئاساسلىق مەنبەسى » يۇقىرىدىن كەلگەن ، دېگەن . 12 ـ دېكابىر كۈنى ماۋ زېدۇڭ مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى ، يېزا ئىگىلىكىنى ماشى-نىلاشتۇرۇش مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرى چېن جىڭرىننىڭ لوياڭ تراكتور زاۋۇتىدا نۇقتىدا تۇرغانلىقى توغرىسىدىكى دوكلاتىغا يازغان تەستىقىدا مەسىلىنى تېخىمۇ ئۆتكۈر ، تېخىمۇ قاتتىق قىلىپ ئوتتۇرىغا قويغان . تەستىقتا ئىككى سىنىپىي دۈشمەن توغرىسىدىكى يېڭى ئۇقۇم-

نى ، « بيۇروكراتلار سىنىپى » ۋە « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان رەھبەر-لەر » دېگەننى يازغان . تەستىقتا ، بيۇروكراتلار سىنىپى بىلەن ئىشچىلار سىنىپى ، كەمبەغەل ، تۆۋەن ـ ئوتتۇرا دېھقانلار بىلەن تىغمۇ تىغ قار-شىلاشقان سىنىپ . بۇ ئادەملەر ئىشچىلارنىڭ قېنىنى شۇمۇرىدىغان بۇر-ژۇئازىيە ئۇنسۇرلىرىغا ئۆزگىرىپ كەتتى ۋە ئۆزگەرمەكتە . . . بۇلار كۈ-رەشنىڭ ئوبيېكتى ، ئىنقىلابنىڭ ئوبيېكتى ، سوتسىيالىستىك تەلىم ـ تەربىيە ھەرىكىتىدە ھەرگىز ئۇلارغا تايىنىشقا بولمايدۇ ، دېگەن . 1965 ـ يىلى يانۋاردا مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسى بېيجىڭدا مەملىكەتلىك خىزمەت يىغىنى ئېچىپ ، « يېزا سوتسىيالىستىك تەلىم ـ تەربىيە ھەرىكىتىدە نۆۋەتتە ئوتتۇرىغا قويۇلغان بەزى مەسىلىلەر » (« 23 مادداً ») نى تۈزۈپ ماقۇللىدى . ئۇنىڭدا ، ھەرىكەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسى پارتىيە ئىچىدىكى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ ئە-دىپىنى بېرىش ، دەپ ئېنىق بەلگىلەنگەنىدى . يىغىندا ماۋ زېدۇڭ بېيە-جىڭدا ئىككى « مۇستەقىل پادىشاھلىق » بار دەپ تەنقىدلىدى (مەركە-زىي كومىتېت باش شۇجىسى دېڭ شياۋپىڭ رەھبەرلىك قىلىۋاتقان مەركىزىي كومىتېت شۇجىچۇسى ۋە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇ-روسىنىڭ ئەزاسى ، گوۋۇيۈەننىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىسى لى فۇچۈن رەھبەر-لىك قىلىۋاتقان دۆلەت پىلان كومىتېتىنى دېمەكچى) .

1965 ـ يىلى كۈزدە ، ماۋ زېدۇڭ ، ئەگەر مەركەزدىن شيۇجېڭ-جۇيى چىقىپ قالسا ، قانداق قىلىش كېرەك دېگەن مەسىلىنى ئېنىق ئوت-تۇرىغا قويدى . 1965 ـ يىلى سېنتەبىردىن ئۆكتەبىرگىچە ئېچىلغان مەر-كىزىي خىزمەت يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭ : « ئەگەر مەركىزىي شيۇجېڭجۇيى چىقسا ، سىلەر قانداق قىلسىلەر ؟ » دېگەن سوئالنى قويدى ھەمدە « چىقىشى مۇمكىن ، بۇ ئەڭ خەتەرلىكى » دېدى . 10 ـ ئۆكتەبىر كۈنى ماۋ زېدۇڭ چوڭ رايونلارنىڭ 1 ـ شۇجىلىرى بىلەن سۆھبەتلىشۇېتىپ ، مەركەزدىن شيۇجېڭجۇيى چىقسا ، سىلەر قانداق قىلسىلەر ؟ ئەگەر مەركەزدىن شيۇجېڭجۇيى چىقسا ، سىلەر ئىسيان كۆتۈرۈڭلار ، ھەرقايسى ئۆلكىلەردە كىچىك ئۈچ سەپ بار ، ئىسيان كۆتۈرۈشكە بولىدىغۇ ، دې-

دى . بۇنىڭدىن ماۋ زېدۇڭنىڭ پارتىيىدىن شيۇجېڭجۇيى چىقىشى ، دۆ-
لەت رەڭگىنىڭ ئۆزگىرىپ كېتىشىنى قاش ـ كىرپىك ئارىلىقىدا قالغان
رېئال خەتەرلىك ئىش دەپ بىلىۋاتقانلىقىنى ، « شيۇجېڭجۇيىغا قارشى
تۇرۇش ، ئۇنىڭدىن ساقلىنىش » نىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى « شيۇجېڭجۇ-
يىغا قارشى تۇرۇش » قا ئۆزگەرتىپ ، ئۇنى ئۆز خىزمىتىنىڭ بىرىنچىسى
قىلغانلىقىنى ئېنىق كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ .

يۇقىرىدا ئېيتىلغان خەلقئارادىكى شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش
بىلەن دۆلەت ئىچىدىكى شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇشنىڭ گىرەلەشمە
رولى تەبىئىي ھالدا جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ئەزالىرى ۋە كەڭ ئاممىنىڭ
ئىدىيىسىگە ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ سىياسىي تۇرمۇشىغا زور ھەم چوڭقۇر
تەسىر كۆرسەتتى .

ئۇ تۆۋەندىكىدەك بىرنەچچە جەھەتتە ئىپادىلەندى :

بىرىنچى ، بارلىق پارتىيىلىك كادىرلاردا شيۇجېڭجۇيىنىڭ تىرە-
لىش خەۋپى بارلا ئەمەس ، بەلكى بۇ قاش ـ كىرپىك ئارىلىقىدىكى
ئىش ، دېگەننى ھېس قىلدۇرۇپ ، بىر خىل كۈچلۈك سىياسىي خەۋپ
تۇيغۇسى پەيدا قىلدى . شۇنىڭ بىلەن ، ماركسىزم ـ لېنىنىزمدا چىڭ
تۇرۇپ ، شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇپ ، دۇنيا ئىنقىلابىنى ئالغا سۈرۈش-
تەك تارىخىي بۇرچنى ئادا قىلىش تۇيغۇسى پەيدا بولدى . بۇ خىل قار-
غۇلارچە ئەسەبىي ئېتىقاد ، نۇرغۇن ئادەملەرنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنـ
قىلابى » غا قاتنىشىشىدىكى بىر خىل ئىدىيىۋى ھەرىكەتلەندۇرگۈچ كۈچ
بولدى .

ئىككىنچى ، خەلقئارالىق مۇنازىرىنىڭ تۇرتكۈسى بىلەن ، جۇڭگو
كومپارتىيىسىدە ساقلىنىپ كېلىۋاتقان « سول » چىللىق نەزەرىيە بار-
غانچە كۈچەيدى ۋە سىستېمىلاشتى ، ئۇ : « ماركسىزم ـ لېنىنىزم-
نىڭ پرولېتارىيات دىكتاتورىسى توغرىسىدىكى تەلىماتىنى دەۋر بۆلگۈچ
ئۇلۇغ تەرەققىياتقا ئېرىشتۇردى » ، « ماركسىزم ـ لېنىنىزم تەرەققىي قە-
لىپ بىر يېپىيېڭى باسقۇچقا ، يەنى ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى باسقۇچىغا يەتـ
كەنلىكىنىڭ بىر ئۇلۇغ بەلگىسى » دەپ ئاتالدى .

ئۇچىنچى ، كەڭ تەشۋىق قىلىش ۋە چوڭقۇر ئۆگىنىش ئارقىلىق شيۇجيڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش تەشۋىقاتى ھەربىر ئائىلىلەرگە يەتتى ، ھەر بىر ئادەم بىلدى دېگۈدەك دەرىجىدە چوڭقۇرلاشتى ۋە ئومۇملاشتى . بۇ ئەھمىلىيەتتە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قوزغىلىشىدا ئىدىيىۋى ۋە جامائەت پىكرى جەھەتتىكى تەييارلىق بولدى .

تۆتىنچى ، « سوۋېت ئىتتىپاقى شيۇجيڭجۇيىسى بىلەن قارشى ئىش قىلىش » نى ئالاھىدىلىك قىلغان مېتافىزىك تەپەككۇر ئۇسۇلىنى ئىلگىرى سۈرۈپ ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇپ ، گۇمانلىنىدىغان ۋە ئىنكار قىلىدىغان ، پىكىر بېرىشكە جۈرئەت قىلالايدىغان ھەرقانداق ئىجادچانلىق تەپەككۇرنى يوق قىلدى . « دۇشمەن قارشى تۇرغانلىكى نەرسىنى بىز ھىمايە قىلىشىمىز لازىم ؛ دۇشمەن ھىمايە قىلغانلىكى نەرسىگە بىز قارشى تۇرۇشىمىز لازىم . » ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ بىر ئابزاس ئۆزۈندىسى مۇتلەقلەشتۈرۈلۈپ ، ھۆكۈمران ئورۇننىڭ تەپەككۇر فورمۇلىسىغا ئايلىنىپ قالدى . ھەرقانداق ئادەمدە كىچىككىنە ئوخشىمايدىغان كۆز قاراش بولسىلا ، گەرچە ئۇ ناھايىتى ئورۇنلۇق پىكىر بولسىمۇ ، غەيرىي ئەقىدە دەپ قارىلىپ ، تەنقىد قىلىشقا ۋە زەربە بېرىشكە ئۇچرىدى ، ھەتتا شيۇجيڭجۇيىچى دېگەن قالپاق كىيدۈرۈلۈپ رەھىمسىزلەرچە قىينالدى . بۇ خىل ھالەت قارىغۇلارچە بويسۇنۇشقا مەدەت بېرىپ ، مۇستەقىل پىكىر قىلىشنى يوقاتتى ، نەتىجىدە پۈتۈن مىللەت خاتا يېتەكلىنىپ ، پالاكەت گىردابىغا پاتتى .

يۇقىرىقىلاردىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى ، جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى ئىككى پارتىيە مۇنازىرىسىنى مەركەز قىلغان ئاتالمىش ھاۋىرقى زامان شيۇجيڭجۇيىسىغا قارشى تۇرۇش كۈرىشى ھەقىقەتەنمۇ بىر كۆچلۈك كاتالىزاتور بولۇپ ، جۇڭگو كومپارتىيىسىدىكى « سول » چىل ئىدىيە ئېقىمىنىڭ بارغانچە يوغىناپ كېتىشىدىكى مۇھىم ئامىل ، ئۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » قوزغىلىشى ئۈچۈن ئىدىيىۋى نەزەرىيە تەييارلىقى بولدى .

4 . ئۇچ خىل گىرەلەشمە تەسىرنىڭ يامان ھالەتتە تەكرارلىنىشتا چەكتىن ئېشىپ كېتىشى

ئۇچ خىل گىرەلەشمە تەسىر 50 ـ ، 60 ـ يىللاردىكى جۇڭگونىڭ رېئال تۇرمۇشىدا زىچ بىرلەشكەن بولۇپ ، بىر ـ بىرىنى شەرت قىلىپ ، ئۆزئارا ئىلگىرى سۈرۈپ ، قارشى تۇرۇش تەس بولغان زور ئېقىمنى شەكىللەندۈرگەنىدى . ماۋ زېدۇڭ بۇ ئېقىمنىڭ باشلامچىسى ۋە يېتەكـچىسى ئىدى ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، ئۇنىڭ پىكىر قىلىشى ۋە ھەرىكىتى ئۇ ئېقىمنىڭ تەسىرى بىلەن ، ئۇزلۇكسىز « سول » چىللىقنىڭ چېكىگە قاراپ كېتىۋەردى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ جۇڭگو سىياسىي ۋەزىيىتى ئۈستىدىكى ئېغىر خاتا مۆلچەرى ، ئۇنىڭدا ھەتتا پايتەخت بېيجىڭدا « ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىش » بولۇپ قېلىشى مۇمكىن دېگەن ئەندىشىنى پەيدا قىلدى ، شۇڭا ئۇ ئالدىنى ئېلىش ئۈرۈنلاشتۇرۇشلىرىنى قىلىپ قويدى . 1966 ـ يىلى مايدىكى مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا لىن بياۋ بىر خەۋەرنى ئاشكارىلاپ قويدى . ئۇ : « ماۋ جۇشى يېقىنقى بىرنەچچە ئايدىن بۇيان ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىشتىن ساقلىنىشقا ئالاھىدە دىققەت قىلىپ ، نۇرغۇن تەدبىرلەرنى قوللاندى . لو رۇيچىڭ مەسىلىسى چىقاندىن كېيىن ، ئۇ بۇ مەسىلىنى ئېيتقان . بۇ قېـتىم پېڭ جېن مەسىلىسى يۈز بەرگەندىن كېيىن ، ماۋ جۇشى يەنە باشـقىلارغا بۇ مەسىلىنى سۆزلىگەن . ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىشـتىن ساقلىنىش ، ئۇلارنىڭ بىزنىڭ مۇھىم ئورۇنلىرىمىزنى ، رادىئو ئىسـتانسىسى ، ئالاقىلىشىش ئورنى قاتارلىقلارنى ئىگىلىۋالماسلىقى ئۈچۈن ئەسكەر يۆتكىدى . ھەربىي قىسىم ۋە جامائەت خەۋپسىزلىكى سىستېمىسى ئورۇنلاشتۇرۇش ئېلىپ باردى . ماۋ جۇشى مۇشۇ بىر نەچچە ئايدىن بۇـيان مۇشۇ ئىشنى قىلدى . » لىن بياۋنىڭ بۇ سۆزىنى كېيىن ماۋ زېدۇڭ كۆرۈپ چىقاندىن كېيىن ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ھۆججىتى قىلىپ تارقاتتى . ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ سۆزلەرنى ئۆزگەرتمىگەنلىكى ئۈنى

ئېتىراپ قىلغانلىقىنى كۆرسەتتىدۇ .

ماۋ زېدۇڭنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلۈپلىشقا ئەڭ ئۇستا بولغان لىن بياۋ 1966 ـ يىلى مايدىكى مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۈروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا ۋاقىراپ تۇرۇپ : « ماۋ جۇشى ھاياتلا بولىدىكەن ، مەيلى ئۇ 90 ياش ، 100 ياشقا كىرسۇن . ھامان بىزنىڭ ئەڭ ئالىي داھىيمىز ، ئۇنىڭ سۆزى بىزنىڭ ھەربىكەت مىزانىمىز . كىم ئۇنىڭغا قارشى چىقىدىكەن ، پۈتۈن پارتىيە لەنەت ئوقۇيدۇ ، پۈتۈن دۆلەت لەنەت ئوقۇيدۇ . كىمكى ئۇنىڭ كەينىدىن خروشچۇقا ئوخشاش مەخپىي دوكلات قىلىدىكەن ، ئۇ چوقۇم قارا نىيەتچى ، ئەڭ يامان ئادەم ، پۈتۈن پارتىيە لەنەت ئوقۇيدۇ ، پۈتۈن دۆلەت لەنەت ئوقۇيدۇ » دېگەن . بۇ سۆزلەر ماۋ زېدۇڭنىڭ كۆڭلىگە ياققانىدى . لىن بياۋنىڭ ئۈچ ئايدىن كېيىن ماۋ زېدۇڭنىڭ بېكىتىشى بىلەن ئىزباسار بولالىشىدا ، ئۇنىڭ يۇقىرى ئۆرلىشىدە بۇ سۆز مۇھىم شوتا بولغان بولۇشى مۇمكىن.

ماۋ زېدۇڭ بىر ئۆمۈر ئىنقىلابىي غايە ئۈچۈن كۈرەش قىلغان ، قەيسەر ئىرادىلىك ، باش ئەگمەس ئىنقىلابچى . ئۇ توغرا دەپ تونۇغانلىكى ئىشنى ، ھەرقانچە كۆپ ئادەم قارشى تۇرسىمۇ قىلاتتى . ئۇنىڭ ھاياتىدا مەغلۇپ بولغان ئىشلىرى ناھايىتى ئاز بولغان . مانا بۇ ئۇ تەشەببۇس قىلغان « ئېقىمغا قارشى تۇرۇش » روھى . بۇ خىل ئەھۋال 1966 ـ يىلى 8 ـ ئىيۇلدا ئۇنىڭ جياڭ چىڭغا يازغان خېتىدە ئېنىق ئىپادىلەنگەن . ئۇ : « پۈتۈن دۇنيادا 100 دىن كۆپ پارتىيە بار ، ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى ماركسىزم ـ لېنىنىزمغا ئىشەنمەس بولۇپ قالدى ، ماركس ، لېنىنلارنىمۇ كىشىلەر پاچاقلاپ تاشلىدى ، بىزدە قانداق بولماقچى ؟ » دېگەن . ئۇ خەتتە يەنە ، جۇڭگودىكى پارتىيىگە قارشى ئۇنسۇرلار « ئۇلار پۈتۈن پارتىيىمىزنى ۋە مېنى يوقاتماقچى » دېگەنىدى . ۋەزىيەتنى بۇنداق كەسكىن ھالەتتە دەپ مۆلچەرلەش ، پۈتۈنلەي ئۇنىڭ قىياسەن ھۆكمى ئىدى . بۇ ھۆكۈمگە ئاساسەن ئۇ ، چوقۇم كۆكرەك كېرىپ چىقىپ ، « ئېقىمغا قارشى تۇرۇش » پرىنسىپى بويىچە ، ماركسىزمنى ، جۇڭگونى ۋە دۇنيا ئىنقىلابىنى شيۇجېڭجۇيىنىڭ شىددەتلىك قورشاۋىدىن

دىن قـۇتـۇلـدۇرۇشۇم كېرەك دەپ ھېس قىلغان . بۇنىڭ ئۈچۈن ئۆزى « پاچاقلاپ تاشلانسىمۇ » پىسەنت قىلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن . ئۇ پە- رەز قـىلغان جۈڭگو « شيۇجېڭجۇيى » كۆچلىرىنىڭ يىلتىزى چوڭقۇر ، ھـەممە يەرگە چىرمىشىپ كېتىشىدەك ۋەزىيەتكە قارىتا ، ماۋ زېدۇڭ ئام- مىنى قوزغىتىپ ، ئاممىنىڭ كۈچىگە تايانغاندىلا ، ئاندىن غەلىبە قىلىش مۇمكىن دەپ تونۇغان . شۇڭا ئۇ مىليونلىغان ئاممىنى قوزغىتىپ ، مەم- لىكەت خاراكتېرلىك سىنىپىي كۈرەش ئېلىپ بېرىپ ، پۈتۈن جاھاننى مالىماتاڭ قىلىپ ، بارلىق جىن ـ شەيتانلارنى تازىلىۋەتكەندىن كېيىن ، ئاندىن جاھاننى تۈزىمەكچى بولغان . مانا بۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۆزى تە- سەۋۋۇر قىلغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » .

ماۋ زېدۇڭنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاشتىكى ئە- ساسىي ۋە مۇددىئاسىنى تەتقىق قىلىپ بۇ يەرگە كەلگەندە خېلى بىر ئېنىق چۈشەنچىگە ئىگە بولىمىز . لېكىن ، يەنە بىرقانچە مەسىلىگە سەل قاراشقا بولمايدۇ .

ئىز باسار مەسلىسىدىكى ئەندىشە

ئىزباسار مەسىلىسى مۇنداق ئىككى تەرەپنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ : بىرى ، ئومۇمىي نەزەردىكىسى ، يەنى پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارنىڭ ئىزىنى ياش ئەۋلادلارنىڭ بېسىشىغا قارىتىلغان . يەنە بىرى ، ئالاھىدە ئەھۋالدا- كىسى ، يەنى پارتىيىنىڭ داھىيسى ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىزىنى بېسىشقا قارا- تىلغان . شۇ چاغدىكى مائارىپ ئەھۋالىدىن ماۋ زېدۇڭ ئىنتايىن رازى ئەمەس ئىدى . 1965 ـ يىلى ئاۋغۇستتا ئۇ چەت ئەللىك مېھمانلارنى قو- بۇل قىلغاندا ، بۇرۇن ئۆزىمىزدە ئۇنىۋېرسىتېت پروفېسسورلىرى ، ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرى ، باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرى يوق ئە- دى ، بىز گومىنداڭ قالدۇرۇپ كەتكەن ئادەملەرنى قوبۇل قىلىپ ئۆز- گەرتتۇق ، بىر قىسىملار ئۆزگەردى ، يەنە بىر قىسىملار يەنىلا شۇ پېتىچە تۇرماقتا ، دېگەن . كېيىن يەنە بىر قېتىملىق يىغىندا ئۇ يەنە ، ھازىر ئۇ- نىۋېرسىتېت ، ئوتتۇرا مەكتەپ ، باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ كۆپىنچىسىنى

بۇرژۇئازىيە ، ئۇششاق بۇرژۇئازىيە ، پومېشچىك ، باي دېھقان سىنىپىدىن كېلىپ چىققان زىيالىيلار ئىگىلەپ تۇرماقتا ، دېگەن . ئۇ مەكتەپ بۇرژۇئازىيە زىيالىيلىرى ئىگىلەپ تۇرغان دۇنيا ، دەپ تونۇغان . دۆلىتىمىز قۇرۇلۇپ 17 يىلدىن كېيىنكى مائارىپ ئەھۋالىنى بۇنداق مۆلچەرلەش ئەلۋەتتە ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن ئەمەس ئىدى . زىيالىيلارغا ئىشەنمەسلىك نۇقتىسىدىن چىقىپ ، ئۇ ئىزباسارنىڭ يېشى كىچىك بولۇشى ، ئاز ئوقۇغان بولۇشى ، مەيدانى مۇستەھكەم ، سىياسىي تەجرىبىسى بار ئادەم بولۇشى كېرەك ، دېگەننى ئوتتۇرىغا قويىدى . ماۋ زېدۇڭ ئامېرىكا دۆلەت ئىشلىرى كاتىپى بولغان تورېسنىڭ بەزى نۇتۇق ۋە ماقالىلىرىدە ، ئامېرىكا ۋە ئۇنىڭ غەربتىكى ئىتتىپاقداشلىرىغا سوتسىيالىستىك دۆلەتلەرگە نىسبەتەن « تىنچ ئۆزگەرتىپ بېرىش » ئىستراتېگىيىسىنى قوللىنىشىنى تەشەببۇس قىلغانلىقىغا دىققەت قىلغانىدى . ماۋ زېدۇڭ ، جاھانگىرلىكنىڭ ھۆكۈمالىرى سوۋېت ئىتتىپاقىدا يۈز بەرگەن ئۆزگىرىشلەرگە قاراپ ، « تىنچ ئۆزگەرتىپ بېرىش » ئۈمىدىنى جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ئۇچىنچى ياكى تۆتىنچى ئەۋلادىغا باغلىماقتا . بىز جاھانگىرلىكنىڭ بۇنداق ئالدىن قىلغان ھۆكۈملىرىنى چوقۇم تەلتۆكۈس تارمار قىلىشىمىز كېرەك ، دېگەنىدى . بۇ مەزگىلدە ئۇ ياشلارغا بولغان تەربىيە مەسىلىسىگە ، ئىنقىلاب ئىشلىرىنىڭ ئىزباسارلىرى مەسىلىسىگە ئالاھىدە ئېتىبار بەردى . 1964 ـ يىلى ئىيۇندا ئۇ ئىزباسارلارنىڭ بەش شەرتىنى ئوتتۇرىغا قويىدى⑯ . ئۇ پۈتۈن پارتىيىنى ، بولۇپمۇ ياش ئەۋلادلارنىڭ سىنىپىي كۆرەشتە تىرىلىشكە قارشى تۇرۇش چېنىقىشىدىن ئۆتۈشىنى ئېيتقان . شۇڭا ئۇ « جاھانىنىڭ مالىماتاگ بولۇشى » دەك خەتەرگە قارىماي ، ياشلارنى بوران ـ چاپقۇندا چېنىقتۇرۇش ئۈچۈن بىر مەيدان سىنىپىي كۆرەشنى قوزغىدى ۋە رەھبەرلىك قىلدى .

شۇ چاغدا ماۋ زېدۇڭنىڭ قارىشىچە جىددىي مەسىلە ، پارتىيىنىڭ داھىيسى ماۋ زېدۇڭ ئۆزىنىڭ ئىزباسار مەسلىسى ئىدى . ئۇ ئۆزىگە ئۆزى بىر ئىشەنچلىك ئىزباسار تاللىماقچى بولدى . ماۋ زېدۇڭ ، سوۋېت ئىتتىپاقىدىن خروششېۋنىڭ چىقىشىدا ستالىننىڭ ئۆز ئىزباسارىنى ياخشى

تاللمىغانلىقى بىر مۇھىم سەۋەب بولغان ، دەپ بىلەتتى . 1962 ـ يىلدىن كېيىن ئۇ ، لیۇ شاۋچى ئىشەنچلىك نامزات ئەمەستەك قىلىدۇ ، باشقىنى تاپسام بولغۇدەك ، دېگەننى كۆپ ئويلايدىغان بولۇپ قالدى . ماۋ زېدۇڭ 1966 ـ يىلى ئىيۇندىكى بىر قېتىملىق چەت ئەللىك مېھمانلار بىلەن بولغان سۆھبىتىدە ، بىز ھەممىمىز 70 تىن ئاشتۇق ، ماركس ھامان بىزنى چاقىرىپ كېتىدۇ . ئىزباسار زادى كىم بولىدۇ ، بېرنشتېينمۇ ، كائوتسكىمۇ ياكى خروشچۇمۇ بىلىپ بولمايدۇ . بۇنىڭغا تەييارلىق قىلىش كېرەك ، يەنە ئۇلگۇرگىلى بولىدۇ دېگەنىدى . ئىزباسارنى ئالماشتۇرۇشنى بۇنداق جىددىي ئويلىغانلىقى ، ماۋ زېدۇڭنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاشقا نىيەت قىلىشىدىكى سەۋەبلەرنىڭ بىرى .

« بۇزۇش » نى ھەددىدىن ئارتۇق تەكىتلەش

ماۋ زېدۇڭنىڭ ۋەزىيەتنى تەھلىل قىلىش ۋە ھۆكۈم قىلىشىغا تەسىر قىلغان يەنە بىر نەرسە « بۇزۇش » ۋە « تىكلەش » نىڭ مۇناسىۋىتى توغرىسىدىكى بىر تەرەپلىمىلىك قاراش . ماۋ زېدۇڭ قوزغىغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » « بۇزۇش » ۋە « تىكلەش » دىن ئىبارەت ئىككى مەقسەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغانىدى . ئەمما ئۇنىڭ پەلسەپىۋى ئىدىيىسىدىكى بۇزۇش بىلەن تىكلەشنىڭ مۇناسىۋىتى بولسا ، « بۇزمۇغۇچە تىكلىگىلى بولمايدۇ » ، « بۇزغاندىلا ، تىكلەشمۇ بولىدۇ » ، « جاھان تازا مالماتاق بولغاندىلا ، جاھاننى تۈزگىلى بولىدۇ » دېگەنلەردىن ئىبارەت بولۇپ ، دائىملا « بۇزۇش »نى ئالدىغا قويغانىدى . بۇ خىل كۆزقاراش مېتافىزىكىنىڭ بەزى مۇتلەقلەشتۇرۇۋېتىش خاھىشىنى ئالغان بولۇپ ، ماركسىزم ـ لېنىنىزمنىڭ دىئالېكتىك ماتېرىيالىزمغا خىلاپ ئىدى . ئەمما ئۇ ماۋ زېدۇڭدەك بىر ئىنقىلابچىنىڭ خاراكتېر ئالاھىدىلىكىنى ئېپادىلىگەنىدى . ئۇ جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋە جۇڭگو خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ ، گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىقىنى « بۇزۇش » نى ئۇمۇيۈزلۈك ئىشقا ئاشۇرماقچى بولغاندىمۇ ، « تىكلەش » ۋەزىپىسىنى ئوتتۇرىغا قويغانىدى . ئۇ پۈتۈن پارتىيىگە ، ئىشلەپچىقىرىش ، قۇرۇلۇشنى

مەركىزىي خىزمەت قىلىپ ، « شەھەرلەردىكى باشقا خىزمەتچىلەر ، مەسلەن ، پارتىيىنىڭ تەشكىلىي خىزمىتى ، ھاكىمىيەت ئورگانلىرىنىڭ خىزمىتى ، ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى خىزمىتى ، باشقا تۇرلۇك خەلق تەشكىلاتلىرى خىزمىتى ، مەدەنىيەت ـ مائارىپ خىزمىتى ، ئەكسىلئىنقىلابچىلارنى يوقىتىش خىزمىتى ، ئاگىتاتسىيە خىزمىتى ، گېزىت ۋە رادىئو ئىستانسىسى خىزمىتىگە ئوخشاش خىزمەتلەرنىڭ ھەممىسى ئىشلەپچىقىرىش ۋە قۇرۇلۇشتىن ئىبارەت مۇشۇ مەركىزىي خىزمەت ئەتراپىدا بارىدۇ ۋە مۇشۇ مەركىزىي خىزمەت ئۈچۈن ئىشلەيدۇ » ⑰ دەپ چاقىرىق قىلغانىدى . گەپ شۇنداق دېيىلدى ، دۆلىتىمىز قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدىكى ئەملىي خىزمەتمۇ ئاساسىي جەھەتتىن ئاشۇنداق ئىشلەندى ھەمدە ئىقتىساد تېزلىك بىلەن ئەسلىگە كېلىش ۋە تەرەققىي قىلىشتەك پارلاق نەتىجىلەرگە ئېرىشتى . ئەمما ماۋ زېدۇڭنىڭ دىققىتى يەنىلا ئاساسلىق ، كونا ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋىتى ، كونا ئىدىئولوگىيە ، كونا تۈرمۇش ئۇرپ ـ ئادەتلىرىنى بۇزۇشتەك ئىشلاردا بولدى . ئۇ : « مەن كۆپرەك تۈزۈم جەھەتتىكى مەسىلىلەرگە ، ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋىتى ۋە ئۈستقۇرۇلما جەھەتتىكى مەسىلىلەرگە دىققەت قىلدىم ، ئىشلەپچىقىرىش كۈچى جەھەتتە مېنىڭ بىلىمىم ئاز » دېگەنىدى . ئازادلىقتىن كېيىن ، ھەرخىل سىياسىي ھەرىكەتلەرنىڭ ئۇزۇلمەي بولۇپ تۇرغانلىقى بۇنىڭ ئەملىي ئىسپاتى .

ئەلۋەتتە ، ماۋ زېدۇڭ ئىشلەپچىقىرىش كۈچىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا كۆڭۈل بۆلمىگەن ۋە تەشەببۇس قىلمىغان ئەمەس . ئەكسىچە ئۇ بەزىدە ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ مەلۇم تەرەپلىرىنى ئامۇژاپىق دەرىجىدە تەكتىلەپ كەتكەنىدى ، مەسىلەن ، « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » مەزگىلىدىكى « پولات ـ تۆمۈر ئىشلەپچىقىرىشىنى ئۆستۈرۈش » نى ئالاھىدە يۆلەش بۇنىڭ بىر مىسالى . لېكىن ، كۆپ ئەھۋاللاردىن قارىغاندا ، ئۇ تۈزۈم جەھەتتىكى ، ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋىتى ۋە ئۈستقۇرۇلما جەھەتتىكى مەسىلىلەرگە كۆپرەك ئەھمىيەت بەردى . بۇمۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ بىر خىل پەلسەپە ئىدىيىسىنى ئەكس ئەتتۈردى ، يەنى ئۇ

ئوخشىمىغان تارىخىي شارائىتنى پەرقلەندۈرمەستىن ، ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋىتى ، ئۇستقۇرۇلمىنىڭ ئەكس رولىنى ، ئىدىئولوگىيىنىڭ رولىنى ئىزچىل ھەددىدىن ئارتۇق تەكىتلەپ كەلدى ؛ ئىنقىلاب بىلەن ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈشنى تەشەببۇس قىلدى . شۇڭلاشقا ئۇ « سىياسىينى قوماندان قىلىش » ، « تۆتتە بىرىنچى » ، « سىياسىينى گەۋدىلەندۈرۈش » دەك بەزى توغرىدەك قىلغىنى بىلەن ئەمەلىيەتتە خاتا شوئارلارنى ئاڭلاپ زوقلىنىپ كەتكەن ھەم مۇقىملاشتۇرغان . بۇنداق تەشەببۇسلار ئەمەلىيەتتە دەككىگە ئۇچرىغاندىن كېيىن مەسىلەن ، « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن ، ماۋ زېدۇڭ تەجرىبە ـ ساۋاقلارنى توغرا يەكۈنلىمەي ، بەلكى قارا ـ قويۇقلا سەۋەبىنى سىنىپىي كۈرەش ، لۇشيەن كۈرىشىدىن تاپماقچى بولدى . پارتىيە ئىچىدىكى ئىختىلاپنى بارغانچە ئېغىر دەپ بىلىپ ، سوتسىيالىزم قۇرۇشنىڭ ئوخشىمىغان ئۇسۇلى جەھەتتىكى ئىختىلاپنى ئىككى سىنىپ ، ئىككى يول كۈرىشى دەپ قارىدى ، پارتىيە ئىچىدىكى ۋە جەمئىيەتتىكى « قاراڭغۇلۇق » نى بارغانچە ئېغىر دەپ بىلگەچكە ، خەۋپ تۇيغۇسى پەيدا بولدى . شۇڭا ئۇ ئۆزىنىڭ ئادەتتىن تاشقىرى شىجائىتى بىلەن جۇڭگو زېمىنىدىن بارلىق جىن ـ شەيتان ، ئالۋاستىلارنى سۈپۈرۈپ تاشلاپ ، چوڭ بۇزۇشتا بىر ساپ ، گۈزەل غايىۋى جەمئىيەت قۇرۇپ ، دۇنيا كومموئىزم ھەرىكىتىدە شانلىق ئۇلگە يارىتىپ بەرمەكچى بولدى .

« جاھاننى تۆزەش » نىڭ غۇۋا پىلانى

ماۋ زېدۇڭ ئىنتىلگەن غايىۋى جەمئىيەت زادى قانداق ؟ بۇنى ماۋ زېدۇڭمۇ ئېنىق ئېيتمىغان . ماۋ زېدۇڭ قوزغىغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئىجتىمائىي نىشانى نېمە ؟ يەنى ماۋ زېدۇڭ ئىنتىلگەن « جاھاننى تۆزەش » نىڭ پىلانى زادى قانداق ؟ بۇنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى »نىڭ پروگراممىسى خاراكتېرلىك ئىككى ھۆججەتتىدىمۇ تىلغا ئېلىنمىغان . « 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » دا پەقەت نېمىنى « تارتىۋېلىش » ، نېمىنى « پىپەن قىلىش » ، نېمىنى « تازىلاش »ھەققىدە سۆزلىنىپ ،

پۈتۈنلەي « بۇزۇش » گېپى بولغان ، نېمىنى تىكلەش ھەققىدە گەپ بولمىغان . « 16 ماددا » دا « تۆت يېڭى » نى تىكلەش دەپ ئوتتۇرىغا قويۇلغان بولسىمۇ ، لېكىن « تۆت يېڭى » نىڭ كونكرېت مەزمۇنىنىڭ نېمىلىكىنى ھېچكىم ئېنىق ئېيتمىغانىدى . شۇڭا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تولۇق پروگراممىسى يوق دەپ ئېيتىشقا بولىدۇ . بىر ئىنقىلابنىڭ پروگراممىسىدا يەتمەكچى بولغان ئىجابىي ئىجتىمائىي نىشان بەلگىلەنگەن بولىدۇ . نىشانىمۇ ئېنىق بولمىغاننى ، پروگراممىسى تولۇق ئەمەس دېيىشكە بولىدۇ . ماۋ زېدۇڭ قوزغىغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يەتمەكچى بولغان ئىجتىمائىي نىشانىنى باشقا تارىخىي ماتېرىياللاردىن تېپىشقا توغرا كېلىدۇ .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » يېڭى باشلانغاندا ، يەنى 1966 ـ يىلى 7 ـ ماي ماۋ زېدۇڭ لىن بياۋغا بىر پارچە خەت يازدى ، كېيىن بۇ « 7 ـ ماي يولىيورۇقى » دەپ ئاتالدى . بۇ خەتتە ماۋ زېدۇڭ ئۆز ئارزۇ-سىدىكى غايىۋى جەمئىيەتنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىنى سىزىپ بەرگەن-دى . 1 ـ ئاۋغۇستتا ، « خەلق گېزىتى » « پۈتۈن مەملىكەت ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ چوڭ مەكتىپى بولۇشى كېرەك » دېگەن تېمىدىكى باش ماقالە ئېلان قىلىپ ، « 7 ـ ماي يولىيورۇقى » نىڭ مەزمۇنىنى بايان قىلىدى ھەمدە : « يولداش ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان ھەر ساھە ھەر كەسىپلەرنى سانائەت بىلەنمۇ ، يېزا ئىگىلىك بىلەنمۇ شۇغۇللىنالايدىغان ، ئەلەمدىمۇ بار ، قەلەمدىمۇ بار ئىنقىلابىي چوڭ مەكتەپ قىلىپ چىقىش ئىدىيىسى بىزنىڭ پروگراممىمىز » دېگەننى تەكىتلىدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ دېگىنى بويىچە قىلغاندا « كومموۇنىزمنىڭ يۇقىرى سىياسىي سەۋىيىگە ئىگە ، ئەترايلىق يېتىشكەن مىليونلىغان يېڭى كىشىلىرىنى يېتىش-تۇرۇپ » ، « كۆپ ، تېز ، ياخشى تېجەشلىك بىلەن سوتسىيالىزم قۇر-غىلى ، كاپىتالىزمنىڭ ، شىيوجېڭجۇيىنىڭ ئىجتىمائىي ئاساسىنى ۋە ئىدى-يىۋى ئاساسىنى قوموۇرۇپ تاشلىغىلى بولاتتى » ، « شۇنداق قىلغاندا پۈتۈن مەملىكەت ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ چوڭ مەكتىپى ، كوممۇنىزم-نىڭ چوڭ مەكتىپى بولاتتى . » « 7 ـ ماي يولىيورۇقى » دىن بۇنداق

هۆكۈمنى چىقىرىش قارىماققا مەنتىقىگە ئۇيغۇنىدەك ئىدى ، چۈنكى ھەم-مەيلەن « چوڭ مەكتەپ » نى قۇرغاندا ، « ئۇچ چوڭ پەرق » ئۆزلۈكىدىن يوقاپ كېتىدىغاندەك ، ھەممە ئادەم « كۆپ ئىقتىدارلىق » بولۇپ ، « بولقىنى ئېلىپ زاۋۇتتا ئىشلىيەلەيدىغان ، ئوتىغۇچىنى ئېلىپ يەر تېرىيالايدىغان ، مىلتىقنى ئالسا دۈشمەن بىلەن جەڭ قىلالايدىغان ، قەلەمنى ئالسا ماقالە يازالايدىغان » لاردىن بولۇپ كېتىدىغاندەك بىلىنەتتى . بۇنداق بولۇغاندا ، ماركس « گوتا پروگراممىسىغا تەنقىد » دە ئېيتقان « كىشىلەرنى خىزمەت تەقسىماتىغا قۇللارچە بويسۇندۇرۇش ئەھۋالى » مەۋجۇت بولمايتتى . ھەممە ئادەم سانائەت بىلەن ، يېڭا ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولغاچقا ، تاۋار ئالماشتۇرۇشنىڭ ھاجىتى بولمايتتى . بۇلار گويا كلاسسىك يازغۇچىلار تەسۋىرلىگەن كوممۇنىزم جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىي ئالاھىدىلىكى ئىدى . لېكىن ، كوممۇنىزمنىڭ ئاساسلىق شەرتى ۋە ماددىي ئاساسى بولغان « ئىجتىمائىي مەھسۇلاتلار ئىنتايىن مول بولۇش » نى قانداق ئەملگە ئاشۇرۇش ۋە بۇنىڭ ئۈچۈن پەن ـ مەدەنىيەتنى چوقۇم يۈكسەك دەرىجىدە تەرەققىي قىلدۇرۇپ ، پۈتۈن خەلقنى يۈكسەك مەدەنىيەتكە ئىگە كوممۇنىزم كىشىلىرىدىن قىلىپ چىقىشنىڭ يوللىرى ، مەيلى « 7 ـ ماي يولىيورۇقى » دا بولسۇن ، مەيلى « خەلق گېزىتى » نىڭ باش ماقالىسىدە بولسۇن ، بىر ئېغىزمۇ تىلغا ئېلىنمىغان . ناھايىتى ئېنىقكى ، « 7 ـ ماي يولىيورۇقى » دا ئەكس ئەتتۈرۈلگەن غايىۋى جەمئىيەت ئاساسەن ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەشتەك تەبىئىي ئىقتىسادىي ئاساس ئۈستىگە قۇرۇلغان ، تەڭ تەقسىماتچىلىق تۈسى كۈچلۈك بولغان ئۇششاق ئىشلەپ چىقارغۇچىلارنىڭ خىيالىي پادىشاھلىقىدىن ئىبارەت ئىدى . ماۋ زېدۇڭ ئۆزىچە كوممۇنىزمنىڭ يېڭى بىر دۇنياسىنى تاپتىم دەپ ئويلىغىنى بىلەن ، ئەمەلىيەتتە ئۇ « سول » چىل خىيالپەرەسلىكنىڭ تارىخىي مىراسلىق تۈسى قويۇق بولغان ، جەمئىيەت تەرەققىيات قانۇنىيىتىگە خىلاپ خاتا قىلىپ ئىچىگە كىرىپ قالغانىدى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ « 7 ـ ماي يولىيورۇقى » دا ئوتتۇرىغا قويغان جەمئىيەت قۇرۇلمىسى ھەققىدىكى پىكرى ئۇنىڭ بىر مەھەللىك ھاياجان-

لىنىشى بىلەن پەيدا بولغان بولماستىن ، بەلكى چوڭقۇر ئىدىيىۋى ئاساسى بار ئىدى . ئۇنى ئاز دېگەندە 1958 ـ يىلغىچە ئاپىرىش مۇمكىن ئىدى . شۇ يىلدىن كېيىن ماۋ زېدۇڭ دادىللىق بىلەن بىر قاتار قوزغىتىش خاراكتېرىگە ئىگە تېمىلارنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئۇ « بىزنىڭ يۇنىلىشىمىز تەدرىجىي ، تەرتىپلىك ھالدا سانائەت ، يېزا ئىگىلىكى ، سودا ، مەدەنىيەت ـ مائارىپ ، ھەربىيدىن تەركىب تاپقان چوڭ كوممۇنا تەشكىل قىلىشتىن ئىبارەت ، ئۇ دۆلىتىمىز جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىي بىرلىكى بولىدۇ » دەپ تونۇغان ، مۇشۇ ئىدىيىنىڭ يېتەكچىلىكىدە دۆلىتىمىزدە خەلق كوممۇنىسى قۇرۇلدى . 1958 ـ يىلى دېكابىردىكى ۋۇچاڭ يىغىنىدا ئۇ « ئۇچ دۆلەت تەزكىرىسى » دىكى « چاڭ لۇنىڭ تەرجىمھالى » نى بېسىپ تارقاتتى ھەمدە ئۇنىڭغا بىر چۈشەندۈرۈش يازدى . چاڭ لۇنىڭ دېھقانلارنىڭ تەڭ تەقسىماتچىلىق ئاساسىغا قۇرۇلغان قەدىمىي سوتسىيالىزم سىياسىتى ماۋ زېدۇڭنىڭ زوقىنى كەلتۈرگەن ھەمدە ئۇنى خەلق كوممۇنىسىنى قۇرۇش ھەرىكىتىدە يولغا قويىدىغان تەڭ تەقسىماتچىلىق تەدبىرىنىڭ تارىخىي سىلىشتۇرمىسى ۋە ئىسپاتى قىلماقچى بولغان . بۇ نىڭدىن باشقا ئۇ يەنە بەزى يېڭى كۆزقاراشلارنى ئوتتۇرىغا قويغان ، مەسىلەن ، دۆلىتىمىز ھەم كەمبەغەل ، ھەم ئاق . كەمبەغەللىك ياخشى ئىش ، « كەمبەغەل ئۆز ئەھۋالىنى ئۆزگەرتىش كويىدا بولىدۇ ، ئىشلەيدۇ ، ئىنقىلاب قىلىدۇ . » ئاق بولسا تېخىمۇ ياخشى ، « بىر پارچە ئاق قەغەزنى ئالساق ، ئۇنىڭ ئۈستىدە ھېچ نەرسە بولمايدۇ ، ئۇنىڭغا ئەڭ يېڭى ۋە ئەڭ چىرايلىق خەتلەرنى يازغىلى بولىدۇ ، ئەڭ يېڭى ۋە ئەڭ چىرايلىق رەسىملەرنى سىزغىلى بولىدۇ . » ئۇ ئىدىيىنى ئازاد قىلىپ ، ئويلاشقا ، سۆزلەشكە ، ئىشلەشكە جۈرئەت قىلىشنى تەشەببۇس قىلغان . ئۇ قارىغۇلارچە ئىشىنىشنى تۈگىتىشنى ، ئالىملارغا نىسبەتەنمۇ ، مارکسىزمنى ئۆگىنىشتىمۇ قارىغۇلارچە ئىشىنىشنى تۈگىتىشنى ئوتتۇرىغا قويغان . ئۇ : « كىتابنى كۆپ ئوقۇغانسېرى دۆتلىشىپ كېتىدۇ » دېگەن . ھەتتا مارکسىزم كىتابلىرىنىمۇ كۆپ ئوقۇماسلىق كېرەك ، « كۆپ ئوقۇپ كەتسە ئەكسىگە مېڭىپ ، دوگماتىزم ياكى شيۇجېڭجۇيى

بولۇپ قالدۇ » دېگەن .

بۇ كۆزقاراشلار ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەينى چاغدا سوتسىيالىزمنىڭ ئومۇمىي مەنزىرىسىنى مۇلاھىزە قىلغاندىكى ئىدىيىۋى ئالاھىدىلىكىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ . لېكىن ، دەرىجىدىن تاشقىرى ئەقىل ـ پاراسەتكە ئىگە مەشھۇر ئەرباب بولسىمۇ ، ئۇنىڭ بىلىشى ، دەۋر تەمىنلەپ بېرىدىغان چوڭقۇرلۇق ۋە كەڭلىك جەھەتتە چەكلىمىگە ئىگە شەرتتىن ھالقىپ كېتەلمەيدۇ . ماۋزېدۇڭ سوتسىيالىزم قۇرۇش يولى ئۈستىدە ئىزدىنىۋاتقاندا ، جۇڭگونىڭ سوتسىيالىزم قۇرۇش ئەمەلىيىتى تېخى ئەمدىلا باشلانغان بولۇپ ، بىزدە ئەينەك قىلغۇدەك نەتىجىلىك تەجرىبىلەر ياكى مەغلۇپ بولغان ساۋاقلار يوق ئىدى . سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى 20 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىدىن كېيىن ، سوۋېت ئىتتىپاقى سوتسىيالىزمنىڭ نۇقسانلىرى بارغانچە ئاشكارىلىنىشقا باشلىدى ، ئۇنى ئۇلگە قىلغىلى بولمايدىغان بولۇپ قالدى . غەربتىكى تەرەققىي تاپقان دۆلەتلەر يېڭى بىر قېتىملىق تېخنىكا ئىنقىلابىنى باشلىغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇلار ماۋ زېدۇڭ ئىنتايىن ئۆچ بولغان كاپىتالىزم بولغاچقا ، ئۇنى تېخىمۇ ئۇلگە قىلىشقا بولمايتتى . شۇڭا ، ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو سوتسىيالىزم چوڭ بىناسىنىڭ لايىھىسى ئۈستىدە مۇلاھىزە يۈرگۈزگەندە ، پەقەت ئۇرۇش يىللىرىدىكى تەجرىبىلەر ۋە جۇڭگودىكى قەدىمدىن تارتىپ كېلىۋاتقان « چوڭ بىرلىك دۇنياسى » ھەققىدىكى ھەر خىل تەسەۋۋۇر ، شۇنىڭدەك مارکسىزم ئەسەرلىرىدىكى سوتسىيالىزم ، كومموۇنىزم توغرىسىدىكى پۈتۈنلەي توغرا دەپ كەتكىلى بولمايدىغان پەرەزلەرگە ئاساسلاندى . بۇنداق تارىخىي چەكلىمىلىك ئالدىدا ، مەيلى ماۋ زېدۇڭدەك بۇنداق ئۇلۇغ ئەرباب بولغان تەقدىردىمۇ جەمئىيەت سەھنىسىدە خالىغانچە ھەرىكەت قىلالمايتتى . ئۇلارنىڭ تەسەۋۋۇر كۆچى قانچە مول ، جاسارىتى قانچە چوڭ بولغانسېرى خاتالىق شۇنچە چوڭ بولاتتى .

ماۋ زېدۇڭ تا ئاخىرغىچە ئۆزى قۇرماقچى بولغان سوتسىيالىزم بىناسىنىڭ ئومۇمىي لايىھىسىنى پۈتتۈرەلمىدى ، بىزگە تولۇق بولغان چىرتيوژ قالدۇرۇپ كېتەلمىدى . بىز پەقەت ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى سۆز-

لىرى ۋە يازغانلىرىدىن ئۇ ئارزۇ قىلغان غايىۋى جەمئىيەتنىڭ تازا ئېنىق بولمىغان ئىزناسىنىلا كۆرەلىدۇق .

ئۇنداق جەمئىيەتتە تەقسىمات ئاساسىي جەھەتتىن تەڭ تەقسىم قىلىش بىلەن بولىدۇ . تەمىنلەش تۈزۈمى بىر خىل ياماق ئەمەس شەكىل بولۇپ ، تەدرىجىي ھالدا تاماققا پۇل ئالمايدىغان ، كىيىم ـ كېچەكلىمۇ پۇل ئالمايدىغان بولىدۇ . قىزىق ئىش شۇكى ، ماۋ زېدۇڭغا قوغدىغۇچىلار باشلىقى بولغان لى يىڭچاۋنىڭ ئەسلىشچە : « ماۋ زېدۇڭ پۇلغا بەك ئۆچ ئىدى ، ئۇ ئۆز ۋاقتىدا جىياڭ جېبشى بىلەن قول ئېلىشقان بىلەن ، ھەرگىز قولىغا پۇل ئالمايتتى . ماۋ زېدۇڭ يەنئەندىكى ۋاقتىدا پۇل تۈتۈپ باقمىغان ، شەنبېيدا ئايلىنىپ جەڭ قىلغاندىمۇ پۇل تۈتمىغان ، شەھەرگە كىرگەندىن كېيىن پۇل تۈتمىغان . » ماۋ زېدۇڭ : « ھەي ، پۇل دېگەن بۇ نەرسە ئادەمنى بىزار قىلىدىغان نەرسە ، ئەمما مېنىڭ ئۇنىڭغا ئامالىم يوق » دېگەنىدى . ماۋ زېدۇڭ ئۇرۇش مەزگىللىرىدىكى ئىنقىلابىي بازىلارنىڭ تۇرمۇشى ھەققىدە پاراڭ بولۇپ قالسا ، شادلىنىپ ئەسلەپ كېتەتتى . ئۇ تەمىنلەش تۈزۈمىنى ياقتۇراتتى ، مائاش تۈزۈمىنى ياقتۇرمايتتى . ئۇ ، پارتىيىمىز 20 نەچچە يىل ئۇدا جەڭ قىلىپ كەلگەن پارتىيە ، ئۇزاق مەزگىل تەمىنلەش تۈزۈمىنى يولغا قويۇپ كەلدۇق . تاكى ئازادلىقىنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىگىچە ئاساسىي جەھەتتىن تەڭ تەقسىم قىلىپ بېرىش تۇرمۇشىنى ئۆتكۈزۈپ كەلدۇق ، خىزمەتتە ھەمىسى تىرىشچان ، جەڭدە باتۇر ئىدى . بۇ تارىخىي تەجرىبىلەر بىزنىڭ سوتسىيالىزم قۇرۇش مەسلىسىنى ھەل قىلىشىمىزدا چوڭ ئەھمىيەتكە ئىگە ، دېگەنىدى . بەزى يولداشلاردىكى تەمىنلەش تۈزۈمىگە بولغان ئوخشىمىغان پىكىرلەرگە قارىتا ماۋ زېدۇڭ : بەزىلەر تەڭ تەقسىماتچىلىق ھۇرۇنلارنى تەربىيىلەيدۇ ، دەيدۇ . ئۆتۈپ كەتكەن 22 يىلدا قانچىلىك ھۇرۇن چىقتى ؟ مەن تۈزۈك كۆرمىدىم . تەمىنلەش تۈزۈمىنى يولغا قويسا كىشىلەرنىڭ ھۇرۇنلىشىپ كېتىدىغانلىقىغا ، كەشپ ـ ئىجادىيەتىلەرنىڭ ئازلاپ كېتىدىغانلىقىغا ، ئاكتىپلىق تۆھىنلەپ كېتىدىغانلىقىغا مەن ئىشەنمەيمەن . چۈنكى ، نەچچە ئون يىللىق تەجرىبە بۇنداق بولـ

مايدىغانلىقىنى ئىسپاتلىغان ، دېگەن . ماۋ زېدۇڭ مائاش تۇزۇمىگە ئۆزگىرىش بەك ئۆچلۇكىنى ئىپادىلەپ كەلگەن . ئۇ : ئازادلىقتىن كېيىن پۈتۈنلەي مائاش تۇزۇمىنى يولغا قويدۇق ، دەرىجە باھالىدۇق . ئەكسىچە مەسىلىلەر كۆپىيىپ كەتتى ، بەزىلەر دائىم دەرىجە تالىشىپ سوقۇشتى ، ئۇلارغا قايىل قىلىش خىزمىتىنى ئىشلەشكە توغرا كەلدى ، دېگەنىدى . ئۇ ، 25 مىڭ يوللۇق ئۇزۇن سەپەر ، يەر ئىنقىلابى ، ئازادلىق ئۇرۇشىدا بىز مائاش ئېلىپ كۇن ئۆتكۈزگەنمىدۇق ؟ دەپ سوئال قويغان . ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ خىل كۆزقاراشلىرى ئەلۋەتتە ئۇرۇش يىللىرىدىكى نەتىجىلىك تەجرىبىلەردىن كەلگەن . ئۇ بۇ ئالاھىدە شارائىتتا ، پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا ئاز ساندىكى ئىلغارلار ئارىسىدا يۈرگۈزۈلگەن نەتىجىلىك تەجرىبىلەرنى ئومۇملاشتۇرۇۋەتكەن ، مۇقىملاشتۇرۇۋەتكەن ، مۇتلەقلەشتۇرۇۋەتكەن . ئۇ ئۇرۇش مۇھىتىغا ماس كېلىدىغانىنى تىنچ مۇھىتقىمۇ ماس كېلىدۇ ، دەپ بىلىپ ، شۇ ئاساسقا سوتسىيالىستىك جەمئىيەتنىڭ جازىسىنى قۇرۇشنى ئۇمىد قىلغان ، ئاخىرىدا بۇ قۇرۇق خىيال بولۇپ قالغان .

ماۋ زېدۇڭنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكى جەمئىيەت ، شەھەرلەردىكى ، يېزىلاردىكى نۇرغۇن خەلق كوممۇنىسىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ ، ئۇ تەقسىماتتا ئاساسىي جەھەتتىن تەڭ تەقسىم قىلىشنى يولغا قويۇشتا ئېھتىياجلىق بولغان ئاساسىي قاتلامدىكى تەشكىلىي بىرلىك بولۇپ ھېسابلىنىدۇ . ماۋ زېدۇڭ : خەلق كوممۇنىسىنىڭ ئالاھىدىلىكى ، بىرى چوڭ ، ئىككىنچىسى ئومۇمىي ، يېرى كەڭ ، بايلىقى مول ، نوپۇسى كۆپ ، سانائەت ، دېھقانچىلىق ، سودا ، مائارىپ ، ھەربىي ، دېھقانچىلىق ، ئورمانچىلىق ، چارۋىچىلىق ، بېلىقچىلىق بىلەن شۇغۇللىنالايدۇ . چوڭ بولغىنى ئاجايىپ ئىش ، ئادەم كۆپ بولسا كۈچ زور بولىدۇ . ئومۇمنىڭ نەرسىسى سوتسىيالىزمدا كوپىراتىپقا قارىغاندا كۆپ بولىدۇ ، كاپىتالىزمنىڭ قالدۇقلىرىنى تەدرىجىي تازىلايمىز ، دېگەن . ئۇ يەنە : كوممۇنىزمنىڭ خاراكتېرى سانائەت ، يېزا ئىگىلىكى ، سودا ، مائارىپ ، ھەربىي ئۆزئارا بىرلەشكەن سوتسىيالىستىك قۇرۇلمىدىكى ئاساسىي قاتلام بىرلىكى ، ئۇ

ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇشنى تەشكىللىگۈچى ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ھاكىمىيەتنىڭ قالدۇرۇشقا تېگىشلىك بولغان بىر قىسىم رولىنى گەۋدىلەندۈرىدۇ ، دېگەن . ئۇ ، خەلق كومموئنىسى ئىككى ئۆتۈشنى (كوللېكتىپ ئىگىلىكتىن ئومومىي خەلق مۈلۈكچىلىكىگە ئۆتۈش ، ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىشتىن ئېھتىياجىغا قاراپ تەقسىم قىلىشقا ئۆتۈش) ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ ئەڭ ياخشى شەكلى . چوڭ ھەم ئومومىنىڭ بولۇشى ئىككى ئۆتۈشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا پايدىلىق ، ئۇ يەنە كەلگۈسىدىكى كوممۇنىزم جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىي قاتلام بىرلىكى بولىدۇ دەپ بىلگەن . ئېنىقكى ، ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو زېمىنىدا مىڭلىغان ، تۈمەنلىگەن نىسپىي مۇستەقىل ، ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەيدىغان ، كونكرېتنى ھالدىكى ئىجتىمائىي گەۋدىلەرنىڭ پەيدا بولۇشىنى ، بۇلاردىن « كوممۇنىزمنىڭ چوڭ مەكتىپى » نى تەشكىل قىلىشنى ئارزۇ قىلغان . بۇنداق تەسەۋۋۇر ، ئىقتىسادنىڭ تەرەققىي قىلىش يۆنىلىشى ئىجتىمائىيلاشقان چوڭ ئىشلەپچىقىرىشقا قاراپ راۋاجلىنىش تەلىپى بىلەن قارىمۇ قارشى ئىدى .

ئۇنداق جەمئىيەتتە يولغا قويۇلغان تەڭ تەقسىماتچىلىق ، كىشىلەر ئارىسىدىكى باراۋەرلىككە كاپالەتلىك قىلىش ، كىشىلەرنىڭ ئىنقىلابىي روھىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن . ماۋ زېدۇڭ دۆلىتىمىزدىكى سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتە ساقلانغان كادىرلار ئالاھىدە بولۇۋېلىش ، بيۇروكراتلىق ، دەرىجە تۈزۈمى قاتارلىقلارغا ئىنتايىن نارازى بولغان . ئۇ ئەيىبلەپ شۇنداق دېگەن : ماۋاشنى دەرىجىگە قاراپ بېرىدۇ ، كىيىمنىڭ رەڭگى ئۇچ خىل ، تاماقمۇ بەش دەرىجىگە بۆلۈنگەن . ئىش ئۇستىلى ، ئورۇندۇقلارمۇ دەرىجىگە بۆلۈنگەن ، نەتىجىدە ئاممىدىن ئايرىلىش كېلىپ چىقىدۇ ، ئەسكەر ئوفىتسېرنى ھۆرمەت قىلمايدۇ ، خەلق كادىرنى قوللىمايدۇ . ئۇ بۇنداق باراۋەر بولمىغان كادىر بىلەن ئاما مۇناسىۋىتى ـــ چاشقان بىلەن مۇشۇك مۇناسىۋىتى ياكى ئاتا ـ بالا مۇناسىۋىتى ، بۇنى چوقۇم يوقىتىش كېرەك ، دېگەنىدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ جەمئىيەتتىكى بۇنداق ئىللەتلەرگە بولغان ئۆچمەنلىكى ، ئۇنىڭدىكى ئۇرۇش يىللىرىدىكى بازا تۈرمۇشىغا بولغان سېغىنىشنى قوزغىغان . ئۇ شۇنداق دېگە-

نىدى : ياپون تاجاۋۇزچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە 2 ـ 3 مىليون ئادەم ، ئازادلىق ئۇرۇشى مەزگىلىدە 4 ـ 5 مىليون ئادەم ھەربىي كومۇنىزم تۇرمۇشىنى كەچۈرگەن ، يەكشەنبە يوق ئىدى ، ئەسكەر بىلەن ئوفىتسېرلار بىردەك ، ھەربىيلەر بىلەن خەلق بىردەك بولۇپ ، خەلقنى قىزغىن سۆيۈپ ، ھۆكۈمەتنى قوللايتتى ، ياپون ئالۋاستىلىرىنى قوغلۇغا تۇق ، جياك جېپشىنى مەغلۇپ قىلدۇق . ئۇ ، شۇ چاغدىكى تەمىنلەش تۈزۈمى ماركسزمچە ئىستىلدە بولۇپ ، كومۇنىزم خاراكتېرىدە ئىدى ، دەپ بىلەتتى . ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ كۆزقاراشلىرى ، ئۇنىڭ خەلق مەنپەئىتىگە ۋەكىللىك قىلىشنى ئۆز ۋەزىپىسى دەپ بىلىدىغان ئىنقىلابچى قىياپىتىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ . لېكىن ، نەچچە مىڭ يىللاردىن بۇيان ساقلىنىپ كېلىۋاتقان ئىجتىمائىي ئىللەتلەرنى ، سىياسىي ئىقتىسادىي ، مەدەنىيەت تەرەققىيات سەۋىيىسى تۆۋەن بولۇپ تۇرۇۋاتقان رېئال تۇرمۇشتا بىرنەچچە قېتىملىق ئاممىۋى ھەرىكەت بىلەن پاكىز تازىلىۋېتىشنى ئۈمىد قىلىش ، بۇنداق خىيالنىڭ زىيانلىق خام خىيال ئىكەنلىكىنى ئەمەلىيەت ئاللىقاچان ئىسپاتلىغان .

ماۋ زېدۇڭنىڭ جۇڭگونىڭ سوتسىيالىزم يولى ئۇستىدىكى ئىزدىنىشلىرىدىن پەيدا بولغان بەزى خىياللار ، « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » نىڭ مەغلۇپ بولۇشى بىلەن داۋاملىق راۋاج تاپمىغان ۋە سىستېما بولۇپ شەكىللەنمىگەن . ئەمما ئۇ ئاشۇ تەسەۋۋۇرلىرىدىن ھەرگىز ۋاز كەچكىنى يوق . ئۇ ئاشۇ تەسەۋۋۇرلارنى قەدەممۇ قەدەم ئەمەلگە ئاشۇرۇش ، ئۇزلۇكسىز ئىنقىلاب قىلغانلىق ، دەپ بىلەتتى . ئۇنىڭ ئويلىغانلىرىغا قوشۇلمايدىغان ئادەملەر ، ئۇنىڭ قارىشىچە ، كاپىتالىزم يولىدا ماڭماقچى بولغان ، شيۇجېڭجۇيى بىلەن شۇغۇللانماقچى بولغان ئادەملەر ئىدى . ماۋ زېدۇڭ ۋاپات بولۇشنىڭ ئالدىدا غەزەپلىنىپ تۇرۇپ شۇنداق دېگەن : « بەزى يولداشلارنىڭ ، ئاساسلىقى پېشقەدەم يولداشلارنىڭ ئىدىيىسى يەنىلا بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلاب باسقۇچىدا توختاپ قالغان ، ئۇلار سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنى چۈشەنمەيدۇ ، زىتلاشماقتا ، ھەتتا قارشى تۇرماقتا . » « نېمە ئۈچۈن ؟ چوڭ ئەمەلدار بولدى ، چوڭ ئە-

مەلدارلارنىڭ مەنپەئىتىنى قوغدىشى كېرەكتە . ئۇلارنىڭ ئۆيلىرى بار ، ماشىنىسى بار ، يۇقىرى مائاشى بار ، خىزمەتچىسى بار ، كاپىتالىستلار- دىنمۇ نوچى . » شۇڭلاشقا ئۇ بۇرژۇئازىيە كوممۇنىستىك پارتىيە ئىچىدە بار ، دېگەن ئادەمنى ھەيران قالدۇرغۇدەك خاتا ھۆكۈمنى چىقاردى . كا- پىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنى يوقىتىش ، جۇڭگودا ئەڭ ساپ ، ئەڭ گۈزەل سوتسىيالىزم قۇرۇشنىڭ توسالغۇلىرىنى تازىلاش ئىكەنلىكى ، ماۋ زېدۇڭنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاشتىكى بىر خىل كۆچلۈك سۇبېيېكتىپ پىكرى . شۇنىڭ بىلەن ، سوتسىيالىزم شارائىتىدا بىر سىنىپ يەنە بىر سىنىپنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدىغان سىياسىي چوڭ ئىنقىلابنى يادرو قىلغان « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەرىيە » سى شەكىللەندى ھەمدە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يېتەكچى فاكتورى بولدى .

ئاساسىي ئېقىمى ھوقۇق تالىشىش ئەمەس

بۇ يەردە ئېقىپ يۈرگەن ھەمدە خېلى بازار تاپقان بىر كۆزقاراشقا جاۋاب بېرىپ ئۆتۈپ كېتەيلى . ئۇ بولسىمۇ دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى بەزى كىشىلەر دەپ يۈرگەن : « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ ئەڭ يۇقىرى رەھبەرلىك قاتلىمىدىكى ھوقۇق تالە- شىش ، جۇڭگو كومپارتىيەسى ئىچىدىكى « ھوقۇق تالىشىشنىڭ چوڭ پارتلىشى » دېگەن گەپ ؛ يەنە بەزىلەر دېگەن ، ماۋزېدۇڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى لىيۇ شاۋچىنى يوقىتىش ئۈچۈن قوزغىغان ، دېگەندەك گەپلەر . بۇ جۇڭگونىڭ سىياسىي ئەھۋالىنى چوڭقۇر چۈشەنمىگەنلىكتىن كېلىپ چىققان بىر خىل خاتا چۈشەنچە . بىز « مەدەنىيەت زور ئىن- قىلابى » نىڭ باشلىنىشىدىلا ھوقۇق تارتىۋېلىشنى ئوتتۇرىغا قويغانلىقە- نى ، باشتىن ـ ئاخىرغىچە ھوقۇق تارتىۋېلىش سىڭدۈرۈلگەنلىكە- نى ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىق قارا نىيەتچىلەرنىڭ ھەقىقەتەنمۇ پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ ھوقۇق تارتىۋالماقچى بولغانلىقىنى ئىنكار قىلمايە- مىز . لېكىن ، ماۋ زېدۇڭ ئۇچۇن ئېيتقاندا ، ئەگەر ئۇنىڭ مەقسىتى مەر-

كەزدىكى رەھبەرلەرنىڭ ئىچىدىكى بەزى يولداشلارنى كۆزدىن نېرى قىلىش بولسا ، ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى پارتىيە ئىچىدىكى ئورنى ۋە نوپۇزى بىلەنلا ئىشنى ھەل قىلىپ كېتەلەيتتى ، پۈتۈن ئاممىنى قوزغاپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قىلىشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى . پېكىڭ جېن ، لۇ دىڭيى ، لو رۇيچىڭ ، ياڭ شاڭكۇن قاتارلىق مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ ئەزاسى ، كاندىدات ئەزاسى ، شۇجىچۇنىڭ شۇجىسى ، كاندىدات شۇجىسى بولغان يولداشلارنى بىرنەچچە قېتىملىق كىچىك يىغىن بىلەنلا « چۇشۇرۇۋەتتىغۇ » ! دۆلەت رەئىسى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ليۇ شاۋچى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى دېڭ شياۋپىڭنى بىر كونا گېزىتىنىڭ ئۇستىگە قېرىنداش بىلەن 203 خەتنى (« قوماندانلىق شتابىنى توپقا تۇتۇش ـــ مېنىڭ چوڭ خەتلىك گېزىتىم » دېگەن شۇ) يېزىپلا « ئاغدۇرۇۋەتمىدىمۇ » ! لیۇشاۋچى ، دېڭ شياۋپىڭ « ئاغدۇرۇپ تاشلانغان » دىن كېيىنمۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » يەنە ئون يىل داۋاملاشتى ، ئۇنداقتا بۇنى قانداق چۈشەندۈرۈش مۇمكىن ؟ شۇ چاغدا چەكسىز نوپۇزغا ئىگە بولۇپ تۇرۇۋاتقان ماۋ زېدۇڭ ، مەركەزدىكى بىرنەچچە رەھبەرنى ئېلىپ تاشلاشتا ئەلۋەتتە سەۋەب تېپىپ ، « قانۇنلۇق » رەسمىيەت بويىچە قىلالايتتى ، « مەدەنىيەت زو ئىنقىلابى » نى قوزغاش ھاجەتسىز ئىدى . ئىنىقكى ، ماۋ زېدۇڭ قوزغىغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يوقاتقاقچى بولغىنى ، ئۇ « سول » چىل كۆز قاراش بىلەن كۆرگەن ، جۇڭگو زېمىنىدە يامراپ كەتكەن « شيۇجېڭجۇيى سىياسىي لۇشيەن ۋە شيۇجېڭجۇيى تەشكىلىي لۇشيەن » بولۇپ ، « بارلىق زىياندىشلارنى يوقىتىپ ، يېڭىلمەس » بولۇشنى ئۈمىد قىلغانىدى . شۇڭا ئۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دەك ئاممىۋى كۈرەشنى تەشەببۇس قىلغان ھەم « كۆپ قېتىم » ، « يەتتە ـ سەككىز يىلدا بىر قېتىم قىلماقچى » بولغان .

ئۇنىڭ ئۇستىگە ، ئازادلىقتىن كېيىن ، ماۋ زېدۇڭنىڭ پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن ئارمىيە ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقى ئىچىدىكى ئىناۋىتى بارغانچە ئېشىپ كېتىۋاتاتتى ؛ يەنە شەخسكە چوقۇنۇشنىڭ بارغانچە

كۆچيىشى بىلەن نەرۋىسى جايىدا بولغان ھەرقانداق ئادەم ، « ئورنىنى بېسىش » چۈشىنىمۇ قىلالمايتتى . جۈڭگو كومپارتىيىسىنىڭ دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىدىن ئىبارەت تەشكىلىي پرىنسىپى ۋە رەھبەرلەرنى تەيىنلەش تەرتىپى بولغاچقا مەلۇم بىر ئادەمنىڭ كىشىلەر رايىغا خىلاپ ھالدا ماۋ زېدۇڭنىڭ داھىيلىق ئورنىنى تارتۇۋېلىشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى . ئازادلىقتىن كېيىن گاۋگاڭ ، راۋ شۇشىلارنىڭ پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تارتۇۋېلىشقا ئۇرۇنۇش ۋەقەسى بولغان ، نەتىجىدە ئۇلار « نۇتۇق سۆزلەپ يۈرگەن » چاغدىلا « يىقىتلىمىدىمۇ » ؟ ئۇنىڭ ئۇستىگە ، ئۇلار ماۋ زېدۇڭنىڭ داھىيلىق ئورنىنى كۆزلەشكە ئوچۇق ـ ئاشكارا جۈرئەت قىلالمايتتى .

بەزىلەر ماۋ زېدۇڭنىڭ 1970 ـ يىلى سىنو بىلەن قىلغان سۆھبىتىدە دېگەن : « ئۇ چاغدىكى پارتىيە ھوقۇقى ، تەشۋىقات خىزمىتىنىڭ ھوقۇقى ، ھەرقايسى ئۆلكىلەرنىڭ پارتىيە ھوقۇقى ، ھەرقايسى جايلارنىڭ ھوقۇقى ، مەسىلەن ، بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومنىڭ ھوقۇقىنى مەن باشقۇرالمايدىغان بولۇپ قالغانىدىم » دېگەن گېپىنى نەقىل كەلتۈرۈپ ، ماۋ زېدۇڭ « ھوقۇقىنى كەتكۈزۈپ » قويغاچقا ، شۇ كەتكەن ھوقۇقلارنى تارتۇۋېلىش ئۈچۈن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغىغان ، دېگەننى ئىسپاتلىماقچى بولدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۇ سۆزى ھەقىقەتەنمۇ مۇنازىرە تەلەپ قىلىدىغان بولۇپ قالغان . لېكىن بۇ سۆزلەر چەت ئەللىك مۇخبىرغا ، نېمىشقا شەخسكە چوقۇنۇش قىلىسلەر ، نېمىشقا لىيۇ شاۋچىنى يوقاتماقچى بولدۇڭلار ، دېگەن مەسىلىنى چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن ئېيتىلغان گەپلەر . بۇ ئىككى مەسىلىنى باشقا گەپلەر بىلەن چۈشەندۈرۈش ھەقىقەتەن تەسرەك . لېكىن ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئالدىدىكى تارىخ ئۇستىدە ئاز ـ تولا تەكشۈرۈش ئېلىپ بارساقلا ، ئەمەلىيەت ئۇنداق ئەمەسلىكىنى كۆرۈۋالالايمىز . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ھوقۇق كۈرىشىنىڭ مەھسۇلى ، شۇنداقلا ھوقۇق كۈرىشىنىڭ قورالى » دېگەندەك گەپلەر ، بەزى يۇزەكى ھادىسىلەرنى تۇتۇۋېلىپ ، بۇرژۇئازىيە سىياسىي پارتىيىلىرىنىڭ كۆرەش قانۇنىيىتى بويىچە چۈشەندۈرگەنـ

لىكتىن كېلىپ چىققان .

مۇرەككەپ سەۋەبنى يەنىلا كۆپ تەرەپلىمە تەھلىل قىلىشقا توغرا كېلىدۇ

بىزنىڭ كۆزقارىشىمىزنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قوزغىلىش سەۋەبلىرىدىكى بارلىق زىددىيەت ، بارلىق ئامىللارنىڭ توغرا يەكۈنىنى چۈشەندۈرۈپ بەردى دېيىشكە بولامدۇ ؟ ئەلۋەتتە بولمايدۇ .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قوزغىلىش سەۋەبى توغرىسىدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ماقۇللىغان « دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قارارى » ئومۇمىي جەھەتتىن ئىلمىي خۇلاسە چىقاردى . قارارda مۇنداق دېيىلگەن : « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يۈز بېرىشىگە ۋە ئون يىلغىچە داۋام قىلىشىغا ، يۇقىرىدا تەھلىل قىلىپ ئۆتكىنىمىزدەك ، يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ رەھبەرلىك جەھەتتىكى خاتالىقى بىۋاستە سەۋەب بولغاندىن باشقا ، ئۇ نىڭدا مۇرەككەپ ئىجتىمائىي ۋە تارىخىي سەۋەبلەرمۇ بار . كۆرسىتىلگەن ئىجتىمائىي ، تارىخىي سەۋەبلەرنى يېغىنچاقلىغاندا ئاساسىي جەھەتتىن : سوتسىيالىستىك جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا بولغان تولۇق ئىدىيىۋى تەيياردلىق ۋە ئىلمىي تەتقىقات كەمچىل بولدى ؛ رەھبەرلەرنىڭ ئىدىيىسىدە بۇرۇنقى ئاممىۋى خاراكتېرلىك كۆرەش ئۇسۇلى ۋە تەجرىبە ئادەتكە ئايلىنىپ قالغاچقا ، سىنىپىي كۆرەشنى ئېغىر دەرىجىدە كېڭەيتىۋېتىش كېلىپ چىقتى ؛ ماركس ، ئېنگېلس ، لېنىن ، ستالىن ئەسەرلىرىدىكى بەزى تەسەۋۋۇر ۋە كۆز قاراشلارنى خاتا چۈشىنىۋالغان ياكى دوگما چۈشەنگەن ، نەتىجىدە سىنىپىي كۆرەشنى كېڭەيتىۋېتىش خاتالىقىنى ماركسىزمنىڭ ساپلىقىنى قوغداش دەپ بىلگەن ؛ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ چوڭ دۆلەت شوۋىنىزمغا قارشى تۇرۇش كۆرىشىنى دۆلەت ئىچىگە تەتبىقلاپ ، شىۋجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش ، شىۋجېڭجۇيىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ھەرىكىتىنى ئېلىپ بېرىپ ، پارتىيىنىڭ ئىچكى مۇناسىۋىتىنى بارغانچە جىددىيەلەشتۇرۇۋەتكەن ؛ پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ سىياسىي تۇرمۇشىدىكى كوللېكتىپ رەھبەرلىك پرىنسىپى ، دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۇرۇش تۈزۈمى

ئۇزلۇكسىز ئاجىزلاپ كەتتى ھەتتا بۇزۇلدى ؛ كوممۇنىزم ھەرىكىتى تا-رىخىدا داھىي بىلەن پارتىيىنىڭ مۇناسىۋىتى توغرا ھەل قىلىنمىغانلىق-تىن ، ئۇ جۇڭگو كومپارتىيىسىگە سەلبىي تەسىر كۆرسەتتى دېگەندەك .

« قارار » دا يەنە مۇنداق دەپ كۆرسىتىلگەن : « جۇڭگو فېئودالىزم نا-ھايىتى ئۇزاق داۋام قىلغان مەملىكەت ، پارتىيىمىز فېئودالىزمغا ، بولۇپمۇ فېئودالىلىق يەر تۈزۈمىگە ۋە زالىم ـ زومىگەرلەرگە قارشى ئەڭ قەتئىي ، ئەڭ ئۇزۇل ـ كېسىل كۈرەش ئېلىپ باردى ، فېئودالىزمغا قارشى كۈرەش داۋامىدا ئېسىل دېموكراتىك ئەنئەنىلەرنى يېتىشتۈردى ؛ بىراق ئۇزاق ھۆكۈم سۈرگەن فېئودال مۇستەبتىلىكنىڭ ئىدىيە ، سىياسىي جەھەتلەر-دىكى زەھەرلىرىنى تازىلاش بەرىبىر ئاسانغا چۈشمەيدۇ ، يەنە كېلىپ خىلمۇخىل تارىخىي سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ، پارتىيە ئىچىدىكى دېموكرا-تىيىنى ۋە دۆلەتنىڭ سىياسىي ، ئىجتىمائىي تۈرمۈشىدىكى دېموكراتىيىنى تۈزۈمگە ۋە قانۇنغا ئايلاندۇرالمىدۇق ياكى قانۇنلارنى تۈزۈپ چىققان بولساقمۇ ، ئۇنىڭ تېگىشلىك نوپۇزىنى تىكلىيەلمىدۇق . بۇ ھال پارتىيە ھوقۇقىنىڭ شەخسنىڭ قولىغا ھەددىدىن زىيادە مەركەزلىشىپ قېلىشى ، پارتىيە ئىچىدە ئۆز بېشىمچىلىق ۋە شەخسكە چوقۇنۇش خاھىشلىرىنىڭ ئۆسۈشى ئۈچۈن شارائىت يارىتىپ بەردى ، بۇ ھال پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قوزغىتىلىشى ۋە ئەۋج ئېلىشىدىن ساقلىنىشى ۋە ئۇنى توسۇشنى قىينىلاشتۇردى . »

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بىر خىل مۇرەككەپ تارىخىي ھا-دىسە ، ئۇنىڭ قوزغىلىشىغا نىسبەتەن ئەلۋەتتە تېخىمۇ چوڭقۇر ، تېخىمۇ ئىنچىكە ، كۆپ تەرەپلىك تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىشىمىزغا ۋە تەتقىق قى-لىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ . بىز پەقەت « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » قوز-غىلىشتىن بۇرۇنقى ئون يىللىق تارىخىي تەرەققىيات ئۇستىدە ئىخچاملا تەكشۈرۈش ئېلىپ باردۇق ، ئوقۇرمەنلەر ئەمدى بايان قىلماقچى بولغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » تەرەققىيات جەريانىدىن تېخىمۇ ئېنىق ، تېخىمۇ كونكرېتنى ، تېخىمۇ ھەقىقي بولغان تونۇشقا ئىگە بولۇشىنى ئۈمىد قىلىمىز .

ئىزاھاتلار

① 1956 ـ يىلى 23 ـ ئۆكتەبىردە ، ۋىنگىرىيە پايتەختى بۇداپېشتتا 200 مىڭ ئادەم قاتناشقان نامايىش بولدى ، ئۇلار بۇرۇنقى رەھبەر راكىشنىڭ خاتالىقى كەلتۈرۈپ چىقارغان ئاقىۋەتنى تازىلاشنى ھەمدە سابىق مىنىستىرلار سوۋېتنىڭ رەئىسى ناجىنىڭ ئورنىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى . نامايىش جەريانىدا رادىئو ئىستانسىسىغا ، پوچتا ئىدارىسىگە ، ھەربىي قورال ـ ياراغ ئىسكىلاتىغا بېسىپ كىرىش يۈز بېرىپ قانلىق ۋەقە يۈز بەرگەن . ناجى تەختكە چىققاندىن كېيىن ۋەزىيەتتە باشقىچە ئېغىر ۋەقەلەر بولغان . كادار باشچىلىقىدىكى بىر قىسىم رەھبەرلەر ئۆز ئالدىغا ئىشچى ـ دېھقانلار ھۆكۈمىتىنى قۇرۇپ ، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ كۆپلەپ باستۇرۇشنى تەلەپ قىلدى . 4 ـ نويابىردا سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى بۇداپېشتقا كۆپلەپ توپىلاڭنى باستۇردى . بۇ ۋەقەگە قارىتا تا ھازىرغىچە ئوخشىمىغان كۆزقاراشلار بار .

② پارتىيە 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن شۇ چاغدىكى 550 مىڭ ئوڭچى ئۇستىدىن قايتا تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى . ئۇلارنىڭ ئىچىدە خاتا بېكىتىلىپ ئۆزگەرتىلگىنى 98% تىن ئېشىپ كەتتى .

③ پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنى ماقۇل لىغان زور غەيرەتكە كېلىپ ، تىرىشىپ يۇقىرى ئۆرلەپ ، كۆپ ، تېز ، تېجەشلىك بىلەن سوتسىيالىزم قۇرۇش باش لۇشيەنى ۋە « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » ، خەلق كوممۇنىسى ، شۇ چاغدىكى گېزىت ـ ژۇرناللاردا « ئۈچ قىزىل بايراق » دەپ ئاتىلاتتى .

④ دېڭ شىياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 2 ـ توم ، ئۇيغۇرچە نەشرى ، 670 ـ بەت .

⑤ «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى » 2 ـ توم ، ئۇيغۇرچە نەشرى ، 362 ـ بەت .

⑥ « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 2 ـ توم ، 638 ـ بەت .

⑦ « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 2 ـ توم ، 715 ـ بەت .

⑧ « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 1 ـ توم ، 329 ـ بەت .

⑨ « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 2 ـ توم ، 722 ـ بەت .

⑩ 1956 ـ يىلى 28 ـ ئىيۇلدا پولشانىڭ مۇھىم شەھىرى پوزناندا ئىشچىلار-نىڭ مائاشنى ئۆستۈرۈپ ، باجنى كېمەيتىشنى تەلەپ قىلغان نامايىش بولدى . نا-مايىش داۋامىدا بەزىلەر پارتىيە ، ھۆكۈمەت ئورگانلىرىغا بېسىپ كىردى ، ساق-چىلارنىڭ قوراللىرىنى تارتىۋېلىپ ئوق چىقاردى ، ھۆكۈمەت ئۇلارنى قوراللىق باستۇرۇشقا بۇيرۇق چۈشۈردى ، نەچچە يۈزلىگەن ئادەم ئۆلدى ، يارىلاندى ، قولغا ئېلىنىدى .

⑪ 1958 ـ يىل 23 ـ ئاۋغۇستتىن 25 ـ ئۆكتەبىرگىچە جۇڭگو خەلق ئازاد-لىق ئارمىيىسى جەنىمىدە تۇرۇۋاتقان جياڭ جېيشى ئارمىيىسىنى زەمبىرەك ئوقىغا تۇتتى . بۇ ماۋ زېدۇڭ ئۆزى بىۋاسىتە قوماندانلىق قىلغان ھەربىي ، سىياسىي ، دىپلوماتىيە ، تەشۋىقات ئىشلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان مۇرەككەپ جەڭ بولۇپ ، بىر قېتىملىق خەلقئارا ئەقىل ـ پاراسەت جېڭى ئىدى ، نەتىجىدە جياڭ جېيشى ئارمىيىسىگە زەربە بېرىلدى ، ئامېرىكا جاھانگىرلىكىنىڭ جۇڭگوغا قاراتقان ئىستراتېگىيىلىك مەقسىتىنى بىلىۋالدۇق ، ئارمىيىمىزنىڭ ئىناۋىتىنى ئۆستۈردۇق ، خروششېۋنىڭ قارا نىيىتىگە زەربە بەردۇق .

⑫ جۇڭگو ـ ھىندىستان ۋەقەسى 1962 ـ يىلى ئۆكتەبىردە ، جۇڭگو چېگرا مۇداپىئە قىسىملىرىمىز تېررىتورىيىمىزگە كىرىپ بېسىۋالغان ھىندىستان ئارمىيە-سىگە قىلغان قايتۇرما زەربىسىنى كۆرسەتتىدۇ . 22 ـ نويابىردا جۇڭگو ھۆجۇمنى توختاتتى ، 1 ـ دېكابىر كۈنى 1959 ـ يىلى 7 ـ نويابىردىن بۇرۇن ئىگىلەپ تۇر-غان جۇڭگو رېمىنىگە قايتىپ كەلدى ۋە بارلىق ھىندىستان ئەسىرلىرىنى قايتۇرۇپ بەردى .

⑬ 1962 ـ يىلى ئاۋغۇستتا سوۋېت ئىتتىپاقى كۇباغا ھۇجۇمچى راكېتا با-زىسى قۇرۇش ئۈچۈن 5000 نەپەر ھەربىي خادىمنى ئەۋەتكەنلىكىنى ئامېرىكا سې-زىپ قالدۇ . 22 ـ ئۆكتەبىردە كىنىدى كۇبانى قوراللىق قامال قىلىش توغرىسىدا بىرنەچچە تۈرلۈك قارارنى ئېلان قىلدۇ ، ئامېرىكا ئارمىيىسى پۈتۈن يەر شارى خاراكتېرلىك جىددىي ھالەتكە كىرىدۇ . ئامېرىكا ـ سوۋېت ئىتتىپاقى كۆپ قېتىم سۆزلىشىش ئارقىلىق ، ئاخىر 28 ـ ئۆكتەبىردە خروششېۋ ھۆجۇمچى قوراللارنى چۆرۈپ ، سوۋېت ئىتتىپاقىغا قايتۇرۇپ كېلىش توغرىسىدا بۇيرۇق چۈشۈردى ، بۇ ئىش شۇنداق قىلىپ خروششېۋنىڭ ئامېرىكىنىڭ بېسىمىغا تىز پۈكۈشى بىلەن ئاخىرلاشتى .

⑭ « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 3 ـ توم ، 598 ـ بەت .

⑮ « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 3 ـ توم ، 606 ـ بەت .

⑯ ماۋ زېدۇڭ 1964 ـ يىلى 16 ـ ئىيۇندىكى سۆزىدە : كېيىنكى ئىشلارغا

تەييارلىق قىلىش ئىزباسار مەسلىسى . شىۇجېڭجۇيىنىڭ چىقىشىدىن قانداق ساقلىنىش ، پرولېتارىيات ئىزباسارلىرىنى قانداق تەربىيىلەشتە ، مېنىڭچە بەش شەرت بولۇشى كېرەك : (1) ماركسزم ـ لېنىنزم بىلەن شۇغۇللىنىش ، شىۇجېڭجۇيى بىلەن شۇغۇللانماسلىق كېرەك . (2) ئاز ساندىكى ، ئېكسپىلاتاتسىيە سىنىپىنىڭ مەنپەئىتىنى ئەمەس ، كۆپ ساندىكى خەلقنىڭ مەنپەئىتىنى ئىزلىشى كېرەك . (3) كۆپ ساندىكى كىشىلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىش كېرەك . (4) دېموكراتىك ئىستىلى بولۇش ، « بىرلا ئادەمنىڭ گېپى گەپ » دېمەسلىكى ، ئائىلە باشلىقلىق ئىستىلى بولماسلىقى كېرەك . (5) ئۆزىدە خاتالىق بولسا ئۆزىنى ئۆزى تەنقىد قىلىشى كېرەك .

⑰ « ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى » 4 ـ توم ، 576 ـ بەت .

ئىككىنچى باب

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئومۇميۈزلۈك قوزغىلىشى

ئۇچ خىل گىرەلەشمە تەسىرنىڭ بىرلىشىشى ، يامان تەرەپكە قاراپ كۆچىيىپ ، ئاخىر جۇڭگو زېمىنىنى ھالاكەتلىك قالايمىقانچىلىق ئىچىگە ئېلىپ كىردى . بۇ ھازىرقى زامان تارىخشۇناسلىرى نۇرغۇنلىغان مۇرەككەپ تارىخىي جەريانلار ئىچىدىن تېپىپ چىققان بىر يىپ ئۇچى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا قاتناشقان كىشىلەر خېلى بىر ۋاقىتلار-غىچە بۇ سىياسىي بوران ـ چاپقۇننىڭ بەكلا تۈيۈقسىز كەلگەنلىكىنى ھېس قىلىشقانىدى . چۈنكى بىر جەھەتتىن ، « سىنىپىي كۈرەش تۈتقا » دېگەن ئادەم تۇتاشتۇرغان سىنىپىي كۈرەش ئوتى بارغانچە ئۇلغايغانىدى ؛ يەنە بىر جەھەتتىن ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى مۇتلەق كۆپ سان-دىكى پارتىيە ئەزالىرى ، كادىرلار ۋە ئامما شۇنداق بىر چوڭ بالايىئاپەتنىڭ كېلىدىغانلىقىنى پەقەتلا ھېس قىلىشمىغانىدى . نېمە ئۈچۈن مۇنداق چوڭ پەرق بولىدۇ ؟ تۆۋىكى سەۋەب شۇكى ، شۇ چاغدىكى جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ تەرەققىياتىدا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قىلىشتەك سۈبىيېكتىپ تەلىپى يوق ئىدى ، كەڭ ئاممىنىڭمۇ بۇنداق ئارزۇسى يوق ئىدى .

ئىقتىسادىي جەھەتتىن قارايدىغان بولساق ، بىرنەچچە يىللىق تەڭشەشتىن كېيىن ، ئېلىمىزنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالى ئەسلىگە كەلگەن ۋە تەرەققىياتى بىرقەدەر تېز بولۇۋاتاتتى ، جەمئىيەت تۈرمۇشىمۇ بىرقەدەر مۇقىم ئىدى . 1965 ـ يىلى پۈتۈن مەملىكەتنىڭ سانائەت ، يېزا ئىگىلىك

ئىشلەپچىقىرىش ئومۇمىي مىقدارى 198 مىليارد 400 مىليون يۈەن بولۇپ ، « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » تىن بۇرۇنقى ئەڭ يۇقىرى سەۋىيىگە يەتكەن ، 1957 ـ يىلدىكىدىن 59% ئاشقانىدى . دۆلەتنىڭ مالىيە ئەھۋالى ياخشىلىنىپ ، كىرىم ـ چىقىم تەڭپۇڭلىنىپ ، ئازراق ئېشىنچىمۇ بولغانىدى ؛ دۆلەت ئىچكى بازىرى مۇقىم بولۇپ ، ماددىي ئەشيا بىلەن تەمىنلەش بارغانچە كۆپىيىۋاتاتتى ، خەلقنىڭ تۇرمۇشىمۇ ئاز ـ تولا ياخشىلانغانىدى . ئۇچ يىللىق ئىقتىسادىي قىينىچىلىق ئەھۋالى كىشىلەرنىڭ مۆلچەرىدىن بۇرۇن ياخشىلانغانىدى . 1966 ـ يىلدىن باشلاپ 3 ـ بەش يىللىق پىلانىنى ئىجرا قىلىشقا كىرىشكەنىدۇق . كەڭ خەلقنىڭ قىينىچىلىق مەزگىللىرىدە تۇرۇلۇپ كەتكەن قاپاقلىرى ئېچىلغان ، زور ئىشەنچ بىلەن ئاكتىپ ئىشلەشكە كىرىشكەنىدى . بۇ ، كەڭ ئاممىنىڭ كۆڭۈل بۆلۈدىغىنى ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ، قۇرۇلۇشنى ياخشى ئېلىپ بېرىش ، تۇرمۇشنى ياخشىلاش ئىدى دېگەنلىك .

سىياسىي تۇرمۇش جەھەتتە ، گەرچە يېزا ـ شەھەرلەردە سوتسىيالىستىك تەربىيە ئېلىپ بېرىلىۋاتقان بولسىمۇ ، لېكىن بۇ كۆپچىلىك ئادەتلىنىپ كەتكەن پارتكوم رەھبەرلىكىدە خىزمەت گۇرۇپپىسى قىلىدىغان ئىش ئىدى . ئۇنىڭدىن باشقا « 23 ماددا » نىڭ ئىجرا قىلىنىشى بىلەن ئاساسىي قاتلام كادىرلىرىغا ھەددىدىن ئارتۇق زەربە بېرىدىغان « سول » بەلگىلىمىلەر ۋە ھەرىكەتلەر بەزى جەھەتلەردىن تۇزىتىلگەنىدى . « مەھسۇلاتى ئاشتىمۇ ياكى تۆۋەنلەپ كەتتىمۇ » دېگەن مەسىلە ھەرىكەتنى ياخشى قىلغان ـ قىلمىغانلىقنىڭ بىر ئۆلچىمى قىلىنىپ ، ھەرىكەتكە رەھبەرلىك قىلىۋاتقان كادىرلاردىن بىر قىسىم دەققەت ـ ئېتىبارىنى ئىشلەپچىقىرىشقا قارىتىش تەلەپ قىلىنغانىدى . 1966 ـ يىلى ئەتىيازغىچە پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئۇچتىن بىر ناھىيە ، كوممۇنىدا سوتسىيالىستىك تەربىيە ئېلىپ بېرىلغان . شەھەرلەردە ، 1965 ـ يىلى ئىيۇلدىكى ستاتىستىكىغا قارىغاندا ، سانائەت ـ قاتناش سىستېمىسىدا 3.9% دىكى ئورۇن ھەرىكەت ئېلىپ بارغان ؛ مالىيە ـ سودا ، مەدەنىيەت ـ مائارىپ ، سەھىيە ، مەھەللە كارخانىلىرى ۋە شەھەر ئاھالىلىرى ئىچىدە پەقەت ئاز سانـ

دىكى ئورۇنلاردىلا سىناق ئېلىپ بېرىلغان . شۇڭا ، سوتسىيالىستىك تەرىبىيە ھەرىكىتى پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەتكە ئومۇميۈزلۈك تەسىر كۆرسەتمىگەن ، ھەرىكەت جەريانىدىكى چېكىدىن ئاشقان « سول » چىللىق ھەرىكەتلەر كەلتۈرۈپ چىقارغان سەلبىي تەسىر پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئېيتقاندا ، پەقەت بىر قىسىم جايلاردىلا بولغان . ئەلۋەتتە ، سىياسىي تۈزۈلمە ، ئىقتىسادىي تۈزۈلمىمىزدە بەزى نۇقسانلار بولغاچقا ، شۇنداقلا تارىختىن بۇيانقى سىياسىي ھەرىكەتلەر كەلتۈرۈپ چىقارغان يامان تەسىرلەر نەتىجىسىدە خەلق ئىچىدىكى زىددىيەت كۆپ ، بەزىلىرى ھەتتا خېلىلا كەسكىن ئىدى . بۇ زىددىيەتلەرنى ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدىگەن ھالدا توغرا بىر تەرەپ قىلساقلا ھەل قىلىپ كەتكىلى بولاتتى .

دۆلەتنىڭ ئىچكى ۋەزىيىتى بىرقەدەر ياخشى تەرەققىي قىلىۋاتقان ، كەڭ ئاممانىڭ قۇرۇلۇشنى ئوبدان قىلىپ ، تۇرمۇشنى ياخشىلاشنى جىددىي تەلەپ قىلىۋاتقان پەيتتە ، بىر مەيدان يېڭى قالايمىقانچىلىق ـــ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مۇتلەق كۆپ ساندىكى كىشىلەرنىڭ ھېچقانداق ئىدىيىۋى تەييارلىقى بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا باشلاندى .

1 . بىر ھەيران قالارلىق پىلتە

پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىگە زور بالايىئاپەت ئېلىپ كەلگەن ، پۈتۈن دۇنيانى زىلزىلىگە سالغان سىياسىي بوران ـ چاپقۇنىنىڭ ئوت ئالدۇرغۇچى پىلتىسى بىر يەرلىك گېزىتتە ئېلان قىلىنغان ، دېگەندەك تونۇلمىغان بىرەيلەننىڭ بىر تىياتىرنى باھالاپ يازغان ماقالىسى ئىدى . بۇ ھەقىقەتەنمۇ جۇڭگو ۋە چەت ئەل تارىخىدا ناھايىتى ئاز ئۇچرايدىغان ھەيران قالارلىق ھەم ئالاھىدە بىر ئەھۋال ئىدى . بۇ 1965 ـ يىلى 10 ـ نويابىردا « نۇر گېزىتى » دە ئېلان قىلىنغان « يېڭى يېزىلغان تارىخىي دراما ﴿ خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى ﴾ غا باھا » دېگەن ماقاله بولۇپ ، ئاپتورى ياۋ ۋېنيۈەن ئىدى .

ياۋ ۋېنيۈەن ئازراق نامى بار « سول » چىل ئەدەبىياتچىلارنىڭ

ئوبزورچىسى بولۇپ ، ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىدىكىلەر ئىچىدە « توقماق » دەپ نامى بار ئىدى . ئۇ شۇ چاغدا شاڭخەي ئازادلىق گېزىتىنىڭ تەھرىر ھەيئىتى ئىدى . ياۋ ۋېنيۇەنىڭ بۇرۇنقى ماقالىلىرىنى نۇرغۇن كىشىلەر ئەدەپ يۇزىسىدىن قاراپ قويسىمۇ ، ئانچە ئېتىبار بېرىپ كەتمەيتتى . ئەمما ، ئۇنىڭ بۇ ماقالىسى ھەقىقەتەن ئالاھىدە بولۇپ ، زور شۇنداقلا ئالاھىدە بىر خىل ئارقا كۆرۈنۈشى بار ئىدى . پارتىيىنىڭ يۇقىرى قاتلىمىدىكى رەھبەرلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئىختىلاپنىڭ بىر نامى ئانچە چىقمىغان ئەدەبىي توقماقچىنىڭ قەلىمى بىلەن ، بىر تارىخىي دراما‌نى پىپەن قىلىش نامىدا ئوتتۇرىغا چىقىشى ھەمدە بىر مەيدان مىسلى كۆرۈلمىگەن بالايىئاپەتنى قوزغىشى ، ھەقىقەتەنمۇ بىر مۇرەككەپ ۋە ئالاھىدە تارىخىي ھادىسە .

ماقالىنىڭ ئېلان قىلىنىش جەريانى

ياۋ ۋېنيۇەنىڭ ماقالىسىدە پىپەن قىلىنغان « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » مىڭ سۇلالىسى تارىخىنى تەتقىق قىلغۇچى ئاتاقلىق ئالىم ، ئاتاقلىق دېموكراتىك زات ، كومپارتىيە ئەزاسى ، بېيجىڭ شەھىرىنىڭ مۇئاۋىن شەھەر باشلىقى ئۇخەن يازغان ، مىڭ سۇلالىسى دەۋرىدە داڭ چىقارغان پاك ئەمەلدار خەيرۇينى تەسۋىرلەيدىغان جىڭجۈي تىياتىرىنىڭ سەھنە ئەسىرى ئىدى . ئۇخەن بۇ ئەسەرنى ماۋ زېدۇڭنىڭ تەشەببۇسىغا ئاۋاز قوشۇپ يازغانىدى . 1959 ـ يىلى ئاپرېلدا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شاڭخەيدە خىزمەت يىغىنى ئاچقان مەزگىللەردە ، نۇرغۇن يولداشلار « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » نىڭ تەجرىبە ـ ساۋاقلىرىنى يەكۈنلىگەندە راست گەپ قىلىشقا جۈرئەت قىلىشنى تەشەببۇس قىلىشنى ئوتتۇرىغا قويدى . ماۋ زېدۇڭ يىغىندا ، خەيرۇيدىن ئۆگىنىشنى ، خەيرۇينى تەشۋىق قىلىشنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئۇ يەنە ، خەيرۇينىڭ ئەمىلدىن ئايرىلىپ قېلىشتىن قورقماس قەيسەر روھىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان بىر كىچىك ھېكايىنى سۆزلەپ بېرىپ ، گەرچە خەيرۇي پادىشاھنى قاتتىق سۆككەن بولسىمۇ ، لېكىن پادىشاھقا يەنىلا سەمىمىي ، سادىق

بولغان ، دېدى . يەنە مەزگىلدە ماۋ زېدۇڭ خەيرۇي چىقىدىغان تېما-تىر « ھايات ـ مامات تاختىسى » نى كۆرۈپ ماختىغان ھەمدە بىرنەچچە تارىخشۇناسلارنى تېپىپ تەتقىق قىلىپ ، ماقالە يازدۇرايلى ، دېگەن .

پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شۇجىچۇسىنىڭ كاندىدات شۇجىسى ، مەركىزىي تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى خۇچياۋمۇ بېيجىڭگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئۇخەننى « خەلق گېزىتى » ئۇچۇن خەيرۇيگە بىرقەدەر ئەتراپلىق باھا بېرىلگەن بىر پارچە ماقالە يېزىپ بېرىشكە تەكلىپ قىلغان . سۆھبەت جەريانىدا ئۇخەن يەنە خەيرۇي باش قەھرىمان قىلىنغان بىر دراما يېزىشقىمۇ ماقۇل بولغان . بۇنىڭدىن بۇرۇن ئۇخەن « خەيرۇيىنىڭ پادىشاھنى تىللىشى » دېگەن ماقالىسىنى لیۇ مەنجى تەخەللۇسى بىلەن 1959 ـ يىلى ئىيۇندا « خەلق گېزىتى » ئېلان قىلغانىدى .

1959 ـ يىلى ئاۋغۇستتا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى لۇشەندە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 8 ـ ئومۇمىي يىغىنىنى ئېچىپ ، پېكىڭ دېخۇەي ئۇستىدە خاتا پىكىر ئېلىپ بارىدى . يىغىندا ماۋ زېدۇڭ شاڭخەي يىغىندىكى سۆزىگە قارىتا بەزى تولۇقلاش ، ئۆزگەرتىشلەرنى بەردى ۋە ئاتالمىش سولچى خەيرۇي بىلەن ئوڭچى خەيرۇينى پەرق ئېتىش مەسىلىسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ، پېكىڭ دېخۇەي « ئوڭچى خەيرۇي » نىڭ روھىنى ئىپادىلىگەن دېدى .

1959 ـ يىلى سېنتەبىردە ، ئۇخەن « خەلق گېزىتى » دە « خەيرۇي توغرىسىدا » دېگەن ماقالىسىنى ئېلان قىلدى . ماقالىنىڭ ئاخىرىسىغا ، ئۆزىنىڭ پېكىڭ دېخۇەيدىن چەك ئايرىپ ، « سولچى خەيرۇي » روھىنى تەشەببۇس قىلماقچى بولغانلىقىنى ئىپادىلەپ ، بىرنەچچە ئابزاس « ئوڭچىل ئاغمىچىلار » نى تىللايدىغان سۆزلەرنى يېزىپ قويغانىدى . بۇ شۇ چاغلاردا ماقالە يازغاندا ئۆزىنى قوغدايدىغان چارە ئىدى .

شۇنىڭدىن كېيىن ھەرقايسى جايلاردا خەيرۇينى تەشۋىق قىلىدىغان تېياتىرلار قويۇلدى . مەسىلەن ، « خەيرۇينىڭ بايانىنامە سۇنۇشى » ، « خەيرۇينىڭ كېمە تارتىشى » قاتارلىقلار . 1959 ـ يىلىنىڭ كېيىنكى يې-

رىمدا ، بېيجىڭ جىڭجۇي تىياتىر ئۆمىكىدىكى ئاتاقلىق ئارتىس مالىيەنلە ياڭنىڭ تەلىپى بىلەن ئۇخەن ئۇلارغا خەيرۇينىڭ بىر دراما ئەسىرىنى يېزىپ بەرمەكچى بولدى . ئەسەر 1960 ـ يىلنىڭ ئاخىرى پۈتتى ، ئەسەرنىڭ ئەسلى ئىسمى « خەيرۇي » بولۇپ ، ئاساسلىقى خەيرۇي يىگىتىەن يامۇلدا باش مۇپەتتىش بولغان مەزگىللىرىدە زومىگەرلەرنى جازالاپ ، ئېتىزلارنى ئىگىسىگە قايتۇرۇپ بەرگەنلىك ئىشلىرى تەسۋىرلەنگەندى . كېيىن بوتانىك سەي شىتاۋنىڭ ، ئەسەر خەيرۇينىڭ بىر ئىشى توغرۇلۇق يېزىلغان ، ئۇنىڭ پۈتۈن هاياتى تەسۋىرلەنمىگەن تۇرسا ، دېگەن پىكرىگە ئاساسەن « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » گە ئۆزگەرتىلگەن . ناهايىتى ئېنىقكى ، ئۇخەننىڭ بۇ ئىسمىنى ئىشلىتىشى هەرگىز پىكىڭ دېخۇەينىڭ « ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » غا دائىر پىتىملاش ئەمەس ئىدى . جىڭجۇي تىياتىرى « خەيرۇنىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » 1961 ـ يىلى يانۋاردا بېيجىڭدە تۇنجى مەيدان قويۇلدى .

1962 ـ يىلغا كەلگەندە ، جۇڭگو كومپارتىيىسى ئىچىدە « چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش » نىڭ خاتالىقىنى تونۇش ، خاتالىقنى تۈزىتىش ، قىيىنچىلىقنى يېڭىشىدە قوللانغان تەڭشەش تەدبىرلىرىگە بولغان قارىش قاتارلىق مەسىلىلەردىكى ئىختىلاپ ئازراق كۈچەيىپ قالدى . يانۋاردا ئېچىلغان « 7 مىڭ كىشىلىك يىغىن » دا لىيۇ شاۋچى ، پىڭ دېخۇەي خېتىدە ئېيتىلغان بەزى كونكرېت ئىشلارنىڭ كۆپىنچىسى ئەمەلىيەتكە ئۆيغۇن ئىدى . سىياسىي بيۇرونىڭ بىر ئەزاسى پارتىيىنىڭ رەئىسىگە بىر پارچە خەت يازسا ، خەتتىكى بەزى مەزمۇنلار خاتا بولغان تەقدىردىمۇ خاتالىق ئۆتكۈزدى دېگىلى بولمايتتى ، دېدى . يەنە ، پىڭ دېخۇەي « گاۋ گاڭ ، راۋشۇشى پارتىيىگە قارشى گۇرۇهى » غا قاتناشقان ، ئۇلارنىڭ « خەلقئارا ئارقا كۆرۈنۈشى بار » دېگەندەك مەسىلىلەرنىمۇ تىلغا ئالغانىدى . ئىيۇندا پىڭ دېخۇەي ماۋ زېدۇڭغا ۋە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا 80 مىڭ خەتلىك ئۇزۇن بىر پارچە خەت يېزىپ ، ئۆزىنىڭ تالىرىخىنى تەپسىلىي سۆزلىگەن ، يەنى ئۆزىنى ئوپېراتسىيە قىلغان ، ئىسپاتلار بىلەن ئۆزىنى ئاقلاپ ، پارتىيە تەشكىلىنىڭ تەكشۈرۈپ چىقىشىنى

ئىلتىماس قىلغانىدى . سېنتەبىردە ئېچىلغان پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەر-
كىزىي كومىتېتى 10 ـ ئومۇمىي يىغىندا ، پېك دېخۇەينىك ئۆزىنى ئاقلاپ
يازغان خېتى « ئەنزە ئاغدۇرۇش شاملى » نىڭ بىر خىل ئىپادىسى قە-
لىنىپ ، ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەيىبلىشىگە ئۇچرىدى . مانا مۇشۇنداق پەيتتە ،
ئۇزۇن مۇددەت ئاغرىقەمەن ، دەپ يېتىۋالغان ، خىزمەت قىلمايدىغان ، شۇ
چاغدا مەملىكەتلىك كىنوچىلىقىغا يېتەكچىلىك قىلىش كومىتېتنىڭ
ئەزاسى بولغان جياڭ چىڭ بىردىنلا هاياجانلىنىپ كەتتى . ئۇ ماۋ زې-
دۇڭغا كۆپ قېتىم ، « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » دا مەسىلە
بار ، تەنقىد قىلىنىشى كېرەك ، دېدى . ماۋ زېدۇڭ دەسلەپتە بۇنىڭغا
قوشۇلمىغانىدى ، كېيىن ئۇ « كۆنىدۇرۇلدى » . 1964 ـ يىلى كاڭ
شېڭمۇ ماۋ زېدۇڭغا ، « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » لۇ-
شەن يىغىنى بىلەن ، پېك دېخۇەي مەسىلىسى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ،
دېدى .

1965 ـ يىلى فېۋرالدا ، جياڭ چىڭ شاڭخەيگە كېلىپ ، شاڭخەي
شەهەرلىك پارتكومىنىڭ 1 ـ شۇجىسى كې چىڭشىنىڭ قوللىشى ئارقە-
سىدا ، جاڭ چۇنچياۋ بىلەن ، ياۋ ۋېنيۇەنگە « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن
قالدۇرۇلۇشى » نى تەنقىد قىلىدىغان ماقالە يازدۇرۇشنى پىلانلىدى .
مارتتا يېزىشقا باشلاپ ، نويابىردا ئېلان قىلىنغۇچە بولغان پۈتۈن جەريان
مەخپىي هالەتتە بولدى . بۇنى ماۋ زېدۇڭدىن باشقا هېچقانداق سىياسىي
بيۇرونىڭ ئەزاسى بىلمەيتتى . ماۋ زېدۇڭ 1967 ـ يىلى دېكابىردىكى چەت
ئەللىك مېهمانلار بىلەن بولغان سۆهبىتىدە : « دەسلەپتە مەنمۇ بىلمەيتە-
تتىم ، جياڭ چىڭلار قىلغانىكەن » ، « ماقالە پۈتكەندىن كېيىن ماڭا
كۆرسەتتى ،پەقەت سىزگىلا كۆرسەتتۇق ، دېيىشتى » دېگەنىدى . ماۋ
زېدۇڭنىڭ ئۇ ماقالىنى ئۇچ قېتىم كۆرۈپ چىققانلىقى ، ئۇ ماقالىنى نەقە-
دەر مۇهىم بىلگەنلىكىنى ۋە قوللىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ . جياڭ چىڭ كې-
يىن « رەئىس رۇخسەت قىلغانلىقى ئۈچۈن ، مەن ئاندىن بۇ ماقالىنى ئو-
يۇشتۇرغانىدىم » ، باشقا رەهبەرلەردىن مەخپىي تۇتۇشتىكى سەۋەب ،
« ئۇلار بىلىپ قالىدىغان بولسا ، ئۇلار بۇ ماقالىنى ئېلان قىلدۇرمايتتى »

دېگەن . ئۇ يەنە : « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » نى تەنقىد قىلىش ، ئىلىم مەسىلىسى بولماستىن ، پېڭ دېخۇەينىڭ ئەنزە ئاغدۇرۇشىغا زەربە بېرىش ئىدى » دېگەن . مانا بۇ جياڭ چىڭنىڭ بۇ ماقالىنى ماۋ زېدۇڭنىڭ قوللىشى بىلەن ئۇيۇشتۇرغانلىقىنى ، زور سىياسىي مەقسەت بارلىقىنى ، مەركەزدىكى بەزى رەھبەرلەرگە زەربە بېرىشنى بۆسۈش ئۈچۈن قىلىپ تاللىغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ .

« يېڭىدىن يېزىلغان تارىخىي دراما ﴿ خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى ﴾ غا باھا » دېگەن ماقالىدە ، تىياتىر « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » دا يېزىلغان « ئېتىزلارنى قايتۇرۇش » ، « ئۇۋال بولۇپ تۇرمىگە كىرىپ قالغانلارنى بوشتىش » قاتارلىقلارنى ھېچبىر ئاساسسىز ھالدا 1961 ـ يىلدىكى ئاتالمىش « يەككە ئىشلەش شامىلى » ، « ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلى » بىلەن باغلاپ ، قەستەن « ئۇلار شۇ چاغدىكى بۇرژۇئازىيىنىڭ پرولېتارىيات دىكتاتورىسى ۋە سوتسىيالىستىك ئىنقىلابقا قارشى قىلغان كۈرىشىنىڭ مەركىزىي نۇقتىسى » ، « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » بۇ سىنىپىي كۈرەشنىڭ بىر خىل شەكلىنىڭ ئىپادىسى « بىمەر زەھەرلىك چۆپ » دەۋالدى . ھەيران قالارلىقى شۇكى ، 1960 ـ يىلى يېزىلغان « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » نى 1961 ـ يىلى يۈز بەرگەن « يەككە ئىشلەش شامىلى » ، « ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلى » نى ئەكىس ئەتتۈرگەن دېدى ، « يەككە ئىشلەش شامىلى » ۋە « ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلى » نى پىپەن قىلىش بولسا ، 1962 ـ يىلى بولغان ئىش ئىدى . جياڭ چىڭ قاتارلىقلار ئۆزلىرىنىڭ كىشىلەرگە ئېيتقىلى بولمايدىغان سىياسىي مەقسىتىگە يېتىش ئۈچۈن ئەڭ ئەقەللىي پاكىتلارغىمۇ پەرۋا قىلمىدى .

بىر پارچە ماقالە قوزغىغان غايىت زور سىياسىي دولقۇن

ئورۇنسىز مۇتتەھەملىك قىلىنغان ، ئۇ يەر ـ بۇ يەردىن نەقىل كەلتۈرۈپ ، ئىسمىنى ئاتاپ پىپەن قىلغان ، خالىغانچە پرىنسىپقا كۆتۈرگەن ماقالە ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن ، جامائەتچىلىك ئىچىدە ھەرخىل

قىياس ۋە مۇلاھىزىلەرنى پەيدا قىلدى . ئىلىم ئەھلىلىرى ئومۇمىيۈزلۈك نارازى بولۇپ ، نۇرغۇن كىشىلەر گېزىتخانىغا ئۆزىنىڭ ياۋ ۋېنىيۇەن ماقالىسىگە قوشۇلمايدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى . جياڭ چىڭ قاتارلىقلاردىن باشقا ئۇ ماقالىنى ماۋ زېدۇڭنىڭ كۆرگەنلىكىنى ھەمدە ئېلان قىلىشقا قوشۇلغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى . ياۋ ۋېنىيۇەننىڭ ماقالىسى ئورۇنسىز مۇتتەھەملىك قىلغانلىقى ھەمدە ئاتاقلىق ئالىم ، يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرنى ئىسمىنى ئاتاپ پىپەن قىلغانلىقى ئۈچۈن شەرقىي جۇڭگودىكى ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەرلەرنىڭ گېزىتى كۆچۈرۈپ باسقاندىن باشقا ، ئون نەچچە كۈنگىچە بېيجىڭ ۋە باشقا ئۆلكە ـ شەھەرلەرنىڭ گېزىت ـ ژۇرناللىرى كۆچۈرۈپ باسمىدى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شۇجىچۈسى بۇ ئىشقا ئېھتىياتچانلىق پوزىتسىيە تۇتتى ، ماقالىنىڭ ئېلان قىلىنىش ئارقا كۆرۈنۈشىنى ئاساسىي جەھەتتىن بىلگەندىن كېيىن يەنى 18 كۈندىن كېيىن ، بۇ ماقالىنى بېيجىڭدىكى ھەرقايسى گېزىت ـ ژۇرناللار كۆچۈرۈپ باستى . بۇ ئىش شۇ چاغدا شاڭخەيدە تۇرۇۋاتقان ماۋ زېدۇڭنىڭ نارازىلىقىنى قوزغىدى ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومىنىڭ ھەقىقەتەنمۇ ئاتالمىش « يېڭىنە سانجىغىلى بولمايدىغان ، سۇ سەپسە ئۆتمەيدىغان » « مۇستەقىل پادىشاھلىق » ئىكەنلىكىگە تېخىمۇ ئىشەندى .

« خەلق گېزىتى » 30 ـ نويابىر ياۋ ۋېنىيۇەننىڭ ماقالىسىنى كۆچۈرۈپ باسقاندا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ، گوۋۇيۇەننىڭ زۇڭلىسى جۇئېنلەي ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۈروسىنىڭ ئەزاسى ، بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومىنىڭ 1 ـ شۇجىسى پېڭ جېننىڭ پىكرى بويىچە مۇنداق تەھرىر ئىلاۋىسى قوشقانىدى : « بۇ قېتىمقى مۇنازىرە ئارقىلىق ھەرقايسى پىكىرلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئۆزئارا بەس ـ مۇنازىرىنى ۋە ئۆزئارا تەنقىدنى يەنمۇ ئىلگىرى سۈرۈشنى ئۈمىد قىلىمىز . بىزنىڭ فاكىجېنىمىز : تەنقىد قىلىش ئەركىنلىكىگىمۇ يول قويۇش ، تەنقىدكە رەددىيە بېرىش ئەركىنلىكىگىمۇ يول قويۇش ؛ خاتا پىكىرگە قارىتا سۆز بىلەن قايىل قىلىش ئۇسۇلىنى قوللى-

نىپ ، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدىگەن ھالدا قايىل قىلىشتىن ئىبارەت . » بۇنداق باراۋەرلىك ئاساسىدا ئىلمىي مۇلاھىزە ئېلىپ بېرىش فاكۇلتېتى ، ماۋ زېدۇڭنىڭ « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » نى پىپەن قىلغان ماقالىنى ئېلان قىلغۇزۇشتىكى خىيالىي ۋە سىياسىي مۇددىئاسىغا ماس كەلمەيتتى . شۇنىڭدىن كېيىن بېيجىڭ ۋە ھەرقايسى جايلاردىكى گېزىت ـ ژۇرناللار « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » نى باشقا نۇقتىدىن تۇرۇپ پىپەن قىلغان بەزى ماقالىلەرنى ۋە ياۋ ۋېنيۇ ھېنىڭ ئاز ساندىكى ماقالىسىگە رەددىيە بەرگەن ماقالىلەرنىمۇ ئېلان قىلدى .

ماۋ زېدۇڭ ياۋ ۋېنيۇھېنىڭ ماقالىسىنى كۆرگەندە « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » نىڭ « ئەجەللىك مەسىلىسى » نى كۆرسەتمىگەنىدى . 1965 ـ يىلى 21 ـ نويابىردا ، ماۋ زېدۇڭ خاڭجۇدا چېن بودا قاتارلىق كىشىلەر بىلەن سۆھبەتلەشكەندە : ياۋ ۋېنيۇھېنىڭ ماقالىسىمۇ ناھايىتى ياخشى ؛ ئىسمىنى ئاتاپتۇ ، بۇنىڭ تېخىمۇ ساھەسىدىكىلەر ، تاغ رېخ ساھەسىدىكىلەر ، پەلسەپە ساھەسىدىكىلەرگە بولغان تەسىرى زور بولدى ، لېكىن ئەجەللىك يېرىگە تەگكۈزەلمەپتۇ . « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » نىڭ « ئەجەللىك يېرى 〈 ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى 〉 دا پادىشاھ جىياجىڭ خەيرۇينىڭ ئەمىلىنى ئېلىۋەتكەن ، بىزمۇ 1959 ـ يىلى پېكىڭ دېخۇەيىنىڭ ئەمەلىنى ئېلىپ تاشلىدۇق . پېكىڭ دېخۇەيھۇ 〈 خەيرۇي 〉 » ① دېگەنىدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ سۆزلىرى « خەيرۇەينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » ئۇستىدىكى پىپەنگە تېخىمۇ قويۇق سىياسىي تۈس كىرگۈزدى . سىياسىي ھەرىكەتكە ، بولۇپمۇ ماۋ زېدۇڭ ئېنىق ئىپادە بىلدۈرگەن سىياسىي ھەرىكەتكە پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقى ناھايىتى سەزگۈر ئىدى . شۇ چاغدىكى سىياسىي شارائىتتا ، پەقەت قوللاش ۋە ئاۋاز قوشۇشقىلا توغرا كېلەتتى . شۇڭا ، پىپەن ھەرىكىتى ناھايىتى تېز قانات يايدۇرۇلدى . 1966 ـ يىلى كىرگەندە « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » ئۇستىدىكى پىپەن ، خەيرۇي تېمىسىدىكى تېياتىر ۋە ئەدەبىي ئەسەرلەرگىلا چېتىلىپ قالماستىن ، يەنە

تارىخ ، ئەدەبىيات ـ سەنئەت ، پەلسەپە قاتارلىق ئىجتىمائىي پەننىڭ ھەر-قايسى مۇھىم ساھەلىرىگىچە كېڭەيدى ؛ گېزىت ـ ژۇرناللاردا ئۇخەن ۋە باشقا بەزى پروفېسسور ، مۇتەخەسسىس ، ئالىملارنى پىپەن قىلدىغان ماقالىلەر ئېلان قىلىنىپ ، پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدىكى سىياسىي پىپەن دولقۇنىنى شەكىللەندۈردى .

بىر ـ بىرىگە قارىمۇ قارشى بولغان پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئىككى ھۆججىتى

بۇ خىل ۋەزىيەتكە قارىتا ، پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك تەشـ-كىلاتلىرى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئېنىق بىر يېتەكچى فاكىجىنى بولۇشنى تەلەپ قىلىشتى . 1966 ـ يىل 3 ـ فېۋرالدا پېكىڭ جېن « مەدەنـ-يەت ئىنقىلابى بەش كىشىلىك گۇرۇپپىسى » نىڭ يىغىنىنى ئاچتى . بۇ گۇرۇپپا 1964 ـ يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا ماۋ زېدۇڭنىڭ تەكلىپى بىلەن قـۇرۇلغان بولۇپ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى مەركىزىي كۆمىتېت سـ-ياسىي بـيـۈروسـىـنـىـڭ ئەزاسى ، شۇ جىچۇنىڭ دائىمىي شۇجىسى پېكىڭ جېنىنى گۇرۇپپا باشلىقى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى تەشۇبقات بۆلۈمىنىڭ باشلىقى لو دىڭيى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى نەزەريە گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى كاڭ شېڭ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى تەشۇبـ-قات بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى جۇياڭ ، خەلق گېزىتى ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئۇلىڭشىنى گۇرۇپپا ئەزاسى قىلىپ بېكىتكەنىدى . بۇ قېتىمقى يىغىنغا يەنە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى تەشۇبقات بۆلۈمى ، « قىزىل بايراق » ژۇرنىلى ، بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكوم قاتارلىق مۇناسىۋەتلىك تەرەپلەرنىڭ مەسئۇللىرى شۇي لىچۇن ، خۇشېڭ ، ياۋ چېن ، ۋاڭ لى ، فەن رۇيۇي ، لیۇربن ، جېن تيەنشياڭ قاتارلىقلار قاتناشتى .

يىغىندا مۇزاكىرە قىلىنغان پىكىر بويىچە « مەدەنىيەت ئىنقىلابى بـەش كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ نۆۋەتتىكى ئىلمىي مۇزاكىرىسىدىن دوكلات قىلىش تېزىسى » (قىسقىچە « فېۋرال تېزىسى » دېيىلىدۇ) نى تـۈزۈپ چىقتى . بۇ تېزىستا گەرچە يەنە شۇ چاغدىكى ئەھۋالدا ساقلانـ-غىلى بولمايدىغان نۇرغۇن « سول » چىل ئاتاشلار ۋە سۆزلەر بولسىمۇ ،

لېكىن ئاساسىي مەقسىتى قانات يايدۇرۇلغان پىپەن ھەربكىتنى مۇڭاپىق چەكلەش ، ئۇنى پارتىيە تەشكىلىنىڭ رەھبەرلىكىگە كىرگۈزۈش ھەمدە پەقەت ئىلىم ساھەسىدىلا ئېلىپ بېرىپ ، ئۇنىڭ مەركەزلەشكەن ئېغىر سىياسىي پىپەن بولۇپ كېتىشىنى قوللىماسلىق ئىدى .

5 ـ فېۋرالدا لیۇ شاۋچى بېيجىڭدا بار سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېت ئەزالىرى يىغىنىنى ئېچىپ ، « فېۋرال تېزىسى » (لايىھە) نى مۇزاكىرە قىلدى . كېيىن پېكىڭ جېن ئۆزگەرتتى ، بېيجىڭدىكى دائىمىي كومىتېت ئەزالىرى كۆرۈپ قوشۇلغاندىن كېيىن ، 7 ـ فېۋرالدا ئۇخەنـ دىكى ماۋ زېدۇڭغا تېلېگراممـا ئارقىلىق ئەۋەتىلدى . 8 ـ فېۋرال پېكىڭ جېن ، لودىڭيى ، ئۇلىڭشى ۋە كاكىڭ شېكىڭ ماۋ زېدۇڭغا دوكلات قىلغىلى ئۇخەنگە باردى . ماۋ زېدۇڭ تېزىسقا قارشى ئىپادە بىلدۈرمىدى ، شۇنىڭ بىلەن 12 ـ فېۋرالدا دېڭ شياۋپىڭنىڭ قول قويۇشى بىلەن پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ھۆججەتنى قىلىنىپ ، پۈتۈن پارتىيىگە تارقىتىلدى .

كېيىن « فېۋرال تېزىسى » غا كاكىڭ شېكىڭ قوشۇلمايدىكەن ، ئۇنىڭدىن « يوشۇرۇنچە » قىلىنغانىكەن ، دېگەن گەپ چىقتى . يۇقىرىدىكى جەريانلاردىن بۇنىڭ پۈتۈنلەي يالغان ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ . مۇزاكىرە قىلىشتىن ھۆججەتنى تۈزۈپ چىققۇچە ۋە ماۋ زېدۇڭغا دوكلات قىلىشتەك پۈتۈن جەريانلارغا كاكىڭ شېكىڭ قاتناشقان ھەمدە ھېچقانداق قارشى پىكىر بەرمىگەن . بۇ يالغان گەپنى ئۇ « 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » تۈزۈش گۇرۇپپىسىنىڭ مەسئۇلى بولۇش قۇلايلىق شارائىتىدىن پايدىلىنىپ ، « 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » نىڭ قوشۇمچە ھۆججىتى قىلىپ تارقىتىدىغان « 1956 ـ يىلى سېنتەبىردىن 1966 ـ يىلى مايغىچە مەدەنىيەت سېپىدىكى ئىككى يول كۆرىشى چوڭ ئىشلار خاتىرىسى » يېزىۋاتقان چاغدا قەستەن ئويدۇرۇپ چىقارغانىدى .

« فېۋرال تېزىسى » دا كەسكىن ھالدا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلگەنىدى : « مۇزاكىرە ھەققىتنى ئەملىيەتتىن ئىزدەش ، ھەقىقەت ئالدىدا ھەممە ئادەم باراۋەر بولۇش پرىنسىپى ، ئادەمنى داۋلى بىلەن قايىل قىلىش ، ئىلىم زومىگەرلىرىگە ئوخشاش قارىسىغىلا ھۆكۈم قىلماسلىق ۋە

تەسىر كۆچى بىلەن بىسىم ئىشلەتمەسلىك ئاساسىدا بولۇشى كېرەك . »
بۇ سۆزلەردىن كېيىن جاڭ چۈنچياۋ پايدىلىنىپ ، ماۋ زېدۇڭغا قارىتىلغان
دەپ بۇرمىلاپ كۆرسەتكەن .

پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « فېۋرال تېزىسى » نى مۇزاكىرە قى-
لىپ ۋە تۈزەۋاتقان چاغدا ، جياڭ چىڭ لىن بياۋ بىلەن ئۆزئارا تىل بە-
رىكتۇردى ، 1966 ـ يىلى 2 ـ فېۋرالدىن 20 ـ فېۋرالغىچە جياڭ چىڭ
مەيدانغا چىقىپ ، شاڭخەيدە « ھەربىي قىسىملار ئەدەبىيات ـ سەنئەت
خىزمىتى يىغىنى » نى ئاچتى . بۇ يىغىن ناھايىتى غەلىتە بولۇپ ، يىغىن
ئاچقان جياڭ چىڭنىڭ يا ھەربىي ئەمىلى ، يا پارتىيە ـ ھۆكۈمەتتە رەھ-
بەرلىك ۋەزىپىسى يوق ئىدى ، ئۇ پەقەت لىن بياۋنىڭ شەخسىي ھاۋالىسى
بىلەنلا ئاچقانىدى . بۇ يىغىن ناھايىتى ئالدىراش چاقىرىلغان بولۇپ ،
يىغىندىن بۇرۇن ئازادلىق ئارمىيە باش سىياسىي بۆلۈمى يىغىندا نېمە
مۇزاكىرە قىلىنىدىغانلىقىنمۇ بىلمىگەچكە ، ھېچقانداق تەييارلىق قىلمى-
غان . ئۇ ئاتاقلا سۆھبەت يىغىنى بولغان بىلەن ، ئەمەلىيەتتە جياڭ چىڭ
ئۆزىنىڭ بىر يۈرۈش « سول » ئەدەبىيات ـ سەنئەت كۆزقاراشلىرىنى ۋە
ئەدەبىيات ـ سەنئەت ۋەزىيىتىگە بولغان باھاسىنى سۆزلىگەن ، يىغىنغا
قاتناشقان يولداشلارنىڭ ئەركىن پىكىر بايان قىلىشىغا يول قويمىغان ۋە
ئۇلارنىڭ پىكرىنى ئاڭلىمىغان . ئون نەچچە كۈنلۈك يىغىن جەريانىدا
ئوتتۇز نەچچە قېسىم كىنو ۋە تىياتىر كۆرگەن .

يىغىندىن كېيىن يىغىنغا قاتناشقانلار باش سىياسىي بۆلۈم پارتـ
كومىغا دوكلات قىلىدىغان بىر پارچە يىغىن خاتىرىسى تەييارلىغان .
بۇنى جياڭ چىڭ كۆرۈپ رازى بولمىغان ، ئۆزى ئۇنى ھېچقانداق ھەربىي
خىزمىتى يوق جاڭ چۈنچياۋغا تۈزىتىشكە بەرگەن . ماۋ زېدۇڭنىڭ
پىكرى بويىچە ، چىن بودا ئالاھىتەن شاڭخەيگە كېلىپ ، جاڭ چۈنچياۋ
بىلەن بىللە ئۆزگەرتكەن . بۇ خاتىرىنى ماۋ زېدۇڭمۇ ئۈچ قېتىم ئۆزـ
گەرتكەن . ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى بويىچە ، بۇ ئاتالمىش « يولداش
لىن بياۋ يولداش جياڭ چىڭغا ھاۋالە قىلىپ ئاچقان ھەربىي قىسىملار
ئەدەبىيات ـ سەنئەت خىزمەت سۆھبەت يىغىنىنىڭ خاتىرىسى » 10 ـ

ئاپـرىلدا پارتىيە مەركـىزىي كومىتېتى ھۆججىتى شەكلىدە پۈتۈن پارتـىيىگە تارقىتىلدى ، ئۇنىڭغا يېزىلغان تەستىق سۆزىدە مۇنداق دېيىلگەن : « خـاتىرىدىكى ئەدەبىيات ـ سەنئەت سېپىدىكى سىنىپىي كۈرەش ۋەزىـيىتى ئۇستىدىكى تەھلىل ۋە ئوتتۇرىغا قويۇلغان پرىنسىپ ، فاكتىلار ، سىياسەتلەر ھەرىبىي قىسىملارغىلا مۇۋاپىق بولۇپ قالماستىن ، يەرلىككـىمۇ ، پۈتۈن ئەدەبىيات ـ سەنئەت سېپىگىمۇ لايىق كېلىدۇ . »

لـىن بياۋ ماختاپ « سوتسىيالىستىك دەۋرىدىكى مەدەنىيەت ئىنقىلابىنىڭ نۇرغۇن مەسىلىلىرىگە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىلەن جاۋاب بەرگەن ، زور رېئال ئەھمىيەتكە ئىگە بولۇپلا قالماي ، يەنە چوڭقۇر تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە » دېگەن ھۆججەتنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى نېمە ؟ « خاتىرە » ئالدى بىلەن ئازادلىقتىن بۇيانقى ئەدەبىيات ـ سەنئەت خىزمىتىنىڭ نەتىجىلىرىنى يوققا چىقارغان ، قارىغۇلارچە باھا بېرىپ ، ئازادلىقتىن بـۇيـان ئـەدەبـيـات ـ سەنئەت ساھەسى « ماۋ جۇشىنىڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەت لۇشيەنى » نى ئاساسىي جەھەتتىن ئىجرا قىلمىغان ، « مـاۋ جـۇشي ئىدىيىسى بىلەن قارىمۇقارشى بولغان ، پارتىيىگە قارشى ، سـوتسىيالىزمغا قارشى بىر قارا يىپ بىزنىڭ ئۇستىمىزدىن دىكتاتورا يـۇرگۈزگەن » دېگەن . ئۇنىڭدا ئېيتىلغان بىرقاتار خاتا ھۆكۈملەر ئاساسىدا ، « خاتىرە » « مەدەنىيەت سېپىدە بىر مەيدان سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ئېلىپ بېرىپ ، ئۇ قارا يىپنى ئۈزۈل ـ كېسىل يوق قىلايلى » دەپ چاقىرىق چىقارغان ھەمدە تەكىتلەپ ، « بۇ بىر مەيدان جاپالىق ، مۇرەككەپ ، ئۇزاق مۇددەتلىك كۈرەش ، ئۇنىڭغا نەچچە ئون يىل ھەتتا نەچچە يۈز يىل تىرىشچانلىق كۆرسىتىشكە توغرا كېلىدۇ . بۇ دۆلىتىمىز ئىنقىلابىنىڭ ئىستىقبالىغا مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش ، شۇنداقلا دۇنيا ئىنقىلابىنىڭ ئىستىقبالىغا مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش » دەپ كۆرسەتكەن . بۇ « خـاتىرە » « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ بوران ـ چاپقۇنىنىڭ ئالدى بىلەن ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىدە چىقىشىغا تارىخىي ۋە نەزەرىـيە جەھەتتىن باھانە كۆرسىتىپ بەرگەن ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىدىكىلەرگە ئېغىر روھىي

كىشەن بولۇپ قالغان . « خاتىرە » نىڭ بىۋاستە ئىجادكارى جياڭ چىڭ بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەت سېپىدىكى سىـ نىپىي كۆرەشنى بەكلا ئېغىر ھالەتتە دەپ قىياس قىلغانلىقىنى ۋە بىر مەيدان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ئېلىپ بېرىش ئىرادىسىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بەردى .

« خاتىرە » نىڭ مەيدانغا چىقىش جەريانى ، لىن بياۋنىڭ جياڭ چىڭ بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ ، پارتىيە ھوقۇقىنى چاڭگىلىغا كىرگۈزۈ-ۋېلىش قارا نىيىتىنى ئاشكارىلاپ قويىدى . « ھەربىي قىسىملار ئەدە-بىيات ـ سەنئەت خىزمىتى سۆھبەت يىغىنى » ئېچىشتىن بۇرۇن ، جياڭ چىڭ 1966 ـ يىل 21 ـ يانۋاردا شاڭخەيدىن سۇجۇغا بېرىپ لىن بياۋ بە-لەن مەخپىي مەسلىھەتلەشكەن . 22 ـ يانۋاردا لىن بياۋ ئازادلىق ئارمىيە باش سىياسىي بۆلۈمىگە ئاغزاكى يولىيورۇق بەرگەن ، ئۇنى شۇ چاغدىكى « لىن بياۋ ئىشخانىسى » نىڭ مۇدىرى يې چۈن تېلېفوندا يەتكۈزگەن . لىن بياۋ : « يولداش جياڭ چىڭ تۇنۇگۈن سۇجۇغا كېلىپ مەن بىلەن سۆزلەشتى . ئەدەبىيات ـ سەنئەت خىزمىتىدە ئۇ سىياسىي جەھەتتە كۆچلۈك ، سەنئەت جەھەتتە كەسىپ ئەھلى ، ئۇنىڭ نۇرغۇن قىممەتلىك پىكىرلىرى بار ئىكەن ، سىلەر كۆپرەك ئەھمىيەت بېرىڭلار ھەمدە يولداش جياڭ چىڭنىڭ پىكرىنى ئىدىيە جەھەتتىن ، تەشكىلىي جەھەتتىن ئەسـ تايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇڭلار » دېگەن . كېيىن جياڭ چىڭ تېخىمۇ ئاش-كارا ھالدا ئۆزىنىڭ لىن بياۋنى ئىزدىشى « پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ ئىلاھى » نى تەكلىپ قىلىپ ، « پارتىيە ئىچىگە سۇقۇنۇپ كىرىۋالغان ئاشۇ بۇرژۇئازىيە ۋەكىللىرىگە ھۇجۇم » قىلماقچى ئىكەنلىكىنى ئېيتقان ، دېمەك ئۇ لىن بياۋ ئارقىلىق خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ كۆچىدىن پاي-دىلىنىپ ، ئۆزلىرىنىڭ پارتىيە ھوقۇقىنى چاڭگىلىغا كىرگۈزۈۋېلىش قارا نىيىتىگە يەتمەكچى بولغان . لىن بياۋ بولسا جياڭ ـ چىڭنىڭ ئالاھىدە سالاھىيىتىدىن پايدىلىنىپ تېخىمۇ يۇقىرى مەنسەپكە چىقماقچى ؛ جياڭ چىڭ لىن بياۋنىڭ ھوقۇقىدىن پايدىلىنىپ ، ئۆزىنىڭ سىياسىي قارا نە-يىتىنى ئەملگە ئاشۇرماقچى بولغان . بۇ « خاتىرە » نىڭ مەيدانغا چە-

قىشى ، لىن بياۋ بىلەن جياڭ چىڭنىڭ تىل بىرىكتۈرۈپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن پايدىلىنىپ ئەكسىلئىنقىلابىي ھەرىكەت ئېلىپ بېرىشنىڭ باشلانغانلىقىنى كۆرسەتتىدۇ .

بىرلا ۋاقىتتا دېگۈدەك مۇزاكىرە قىلىنىپ ۋە تۈزۈپ چىقىلغان پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئىككى ھۆججىتىنىڭ يېتەكچى خاھىشى پۈتۈنلەي بىر ـ بىرىگە قارشى ئىدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ قوللايدىغىنى پەقەت جېن قىلغان « فېۋرال تېزىسى » بولماستىن ، بەلكى جياڭ چىڭ قىلغان « فېۋرال خاتىرىسى » ئىدى ، بۇنى كىشىلەر خېلى بىر ۋاقىتلاردىن كېيىن ئاندىن بىلدى . كېيىنكى ئەمەلىيەت جياڭ چىڭ قىلغان « خاتىرە » نىڭ زىيىنى زور ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى . « ئەدەبىيات ـ سەنئەت قارا يېپى دىكتاتورىسى نەزەرىيىسى » نىڭ مەيدانغا چىقىشى ، ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىدىكى نەتىجىلەرنى پۈتۈلەي ئىنكار قىلىپلا قالماي ، يەنە پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ ئىدىيىسىنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى ، « ھەممىدىن گۈمانلىنىش » ئىدىيىسىنى ئۆستۈرۈۋەتتى . « قارا يېپ دىكتاتورىسى نەزەرىيىسى » ئۇزاق ئۆتمەي باشقا سالاھىيەتلەرنى ئىنكار قىلىپ ، بىر مەيدان ئاتالمىش « بىر سىنىپ يەنە بىر سىنىپنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدىغان سىياسىي چوڭ ئىنقىلاب » ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن ئاساس يارىتىپ بەردى ۋە شۇ چاغدىكى ناھايىتى كەسكىن لىشىپ كېتىۋاتقان سىياسىي پىكىرنى ھەرىكىتىگە ئوت ئۈستىگە ياغ قۇيغاندەك ئىش بولدى .

پۈتۈن پارتىيىنى زىلزىلىگە سالغان « پېڭ جېن ، لو دىڭيى ، لو رۇيچىڭ ، ياڭ شاڭكۇن ۋەقەسى

ماۋ زېدۇڭ ئېيتقان : « مەركەزدىن شىۋجېڭجۇيى چىقسا قانداق قىلسىلەر؟ » دېگەن ئىدىيىنىڭ تەسىرىدە ، سىنىپىي كۆرەشنى كېڭەيتىۋېتىش خاتالىقى مەركەزنىڭ ئىچكى قىسمىغىچە كىرىپ ، كەينى ـ كەينىدىن پۈتۈن پارتىيىنى زىلزىلىگە سالىدىغان ۋەقەلەر يۈز بەرگىلى تۇردى .

1965 ـ يىلى 10 ـ نويابىردا ، يەنى ياۋ ۋېنيۇەننىڭ ماقالىسى ئېلان قىلىنغان كۈنى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شۇجىچۇسىنىڭ كاندىدات شۇجىسى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بەنگۇگتىكىنىڭ مۇدىرى ياڭ شاڭكۈن مەركەزدىكى ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاندى . ئۇنى ئاتاقلا گۇاڭدۇڭ ئۆلكىلىك پارتكومغا شۇجى قىلىپ يۆتكىدۇق دېگەن بولسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە ئۇنى تەكشۈرۈۋاتاتتى . ئۇنىڭ گۇناھى « مەركەزدىن يوشۇرۇن ھالدا ئوغرىلىقچە ئاڭلاش ئەسۋابى ئورناتقان » ، « نۇرغۇنلىغان مەخپىي ھۆججەت ۋە ئارخىپلارنى ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن باشقىلارنىڭ كۆچۈرۈۋېلىشىغا بەرگەن » ئىدى . بۇ بەتنامىلارنى كاڭ شېڭ ، جياڭ چىڭلار ئويدۇرۇپ چىقارغان بولۇپ ، بىر ئۆۋال ئەنزە ئىدى . پارتىيە 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن ، سابىق پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بەنگۇگتىكى ۋە ياڭ شاڭكۈننىڭ ئۇۋال ئەنزىسى ئۈستىدە قايتا تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بەگگۇگتىكى قايتا تەكشۈرۈش دوكلاتى يازدى ، بۇنى مەركىزىي كومىتېت شۇجىچۇسى تەستىقلىغاندىن كېيىن ، نامى ئۇزۇل ـ كېسىل ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى . قايتا تەكشۈرۈش دوكلاتىدا مۇنداق يېزىلغانىدى : « يولداش ياڭ شاڭكۈن بەنگۇگتىكى مەخپىي ئىشلار ئىشخانىسىنىڭ ئۇنئالغۇ خىزمىتىدە ھەرگىز سۈيىقەستلىك ھەرىكەتلەرنى قىلمىغان ، يولداش ياڭ شاڭكۈننىڭ بۇرۇن پارتىيە ئىچى ـ سىرتىدا ئېلان قىلىنغان مۇشۇ مەسلىگە چېتىشلىق ئاتالمىش خاتالىقى مەۋجۇت ئەمەس . » ئاتالمىش ئارخىپنى كۆچۈرۈش مەسلىسى پارتىيە تارىخى ، ئارمىيە تارىخى ، ئۇرۇش تارىخىنى يېزىش ئېھتىياجى بىلەن بولغان ئارخىپنى ماتېرىياللىرىدىن نورمال پايدىلىنىش ئىدى . ئۇنىڭ ئالدىن ئۆتەيدىغان قاتتىق تەكشۈرۈش ۋە تەستىقلاش رەسمىيەتلىرى بولۇپ ، « مەخپىيەتلىكنى ئاشكارىلاش » مەسلىسى مەۋجۇت ئەمەس ئىدى .

شامالنىڭ يۆنىلىشىنى بىلىشكە ماھىر لىن بياۋ بۇ پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ ھەرىكەتكە كىرىشتى . 1965 ـ يىلى 30 ـ نويابىردا لىن بياۋ ماۋ زېدۇڭغا بىر پارچە خەت يازغان ، ئۇنى باشقىلارنى قۇتراتـ

تىپ يازدۇرغان ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ باش كاتىپى ، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ باش سەنمۇجاڭى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شۇجىچۇسىنىڭ شۇجىسى ، گوۋۇيۈەنىنىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىسى لو رۇيچىڭنى قەستلىگەن ماتېرىياللار بىلەن بىللە يېڭى ئارقىلىق شائەخەيدىكى ماۋ زېدۇڭغا ئەۋەتتى . ئۇلار لو رۇيچىڭنى « سىياسىينى گەۋدىلەندۈرۈش » كە قارشى تۇردى ، ئارمىيە ھوقۇقىنى تارتىۋالماقچى بولدى دەپ تۆھمەت قىلغانىدى . بۇ تۆھمەتكە ماۋ زېدۇڭ ئىشەنمىدى ھەمدە بۇ ئىشنى قوللاپ ، تەستىقلاپ بەردى . 2 ـ دېكابىردا ماۋ زېدۇڭ : « سىياسىينى گەۋدىلەندۈرۈشكە ئىشەنمەيدىغان ، سىياسىينى گەۋدىلەندۈرۈشكە نىسبەتەن كۆرۈنۈشتە ئىتائەت قىلغان بولۇپ ، ئاستىرتىن قارشى تۇرغان ، ئۆز ئالدىغا بىر يۈرۈش كېلىشتۈرمىچىلىكنى (ئاغمىچىلىق) تارقىتىپ يۈرگەن ئاشۇ كىشىلەردىن كۆپچىلىك ھەزەر ئەيلىشى كېرەك » دەپ تەستىق سالدى . بۇ تەستىق لىن بىياۋنىڭ « سىياسىينى گەۋدىلەندۈرۈش » دېگەن بىر نېمىسىنى ئېنىق مۇقىملاشتۇرغان بولۇپ ، ئۇنىڭغا ئادەم ئۈرىدىغان قورال بەرگەنىدى . كېمكى لىن بىياۋنىڭ « سىياسىينى گەۋدىلەندۈرۈش » گە قارشى تۇرسا ، شۇ « كېلىشتۈرمىچى » بولىدۇ ، « كېلىشتۈرمىچى » دېگەنلىك ئاغمىچىلىق (ئوپپورتۇنىزم) شۇ يۇجېڭجۇيى دېگەنلىك ئىدى . لو رۇيچىڭغا مانا مۇشۇ سىياسىي قالپاق كىيدۈرۈلگەنىدى ، شۇ چاغدىكى مەركەزدىكى بەزى رەھبەرلەر بۇنداق تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىش شەكلىدىكى يولسىزلارچە پىپەنگە قوشۇلمىغان بولسىمۇ ، ئامالسىز ئىدى .

8 ـ دېكابىردىن 15 ـ دېكابىرغىچە ، ماۋ زېدۇڭ شائەخەيدە پارتىيە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۈرو دائىمىي كومىتېتىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىنى ئېچىپ ، لو رۇيچىڭ ئۇستىدىن ئاتالمىش پاش قىلىشنى ئېلىپ بارىدى ، يىغىندا لىن بىياۋنىڭ ماۋ زېدۇڭغا يازغان خېتىنى ۋە ئاشۇ زىيانكەشلىك قىلىنغان ماتېرىياللارنى بېسىپ تارقاتتى . 10 ـ دېكابىردا شۇ چاغدا كۇنمىڭدا قىسىملارنى كۆزدىن كەچۈرۈۋاتقان لو رۇيچىڭنى مەخسۇس ئايروپىلان بىلەن شائەخەيگە ئەكىلىپ ، دەرھال ئايرىپ تەكشۈ-

رؤشكه ئورۇنلاشتۇردى هەم ئۇنىڭغا ئۆزىنى ئاقلاشتەك قانۇنىي ھوقۇقنىمۇ بەرمىدى . 1966 ـ يىل ئاپرېلدا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى لو رۇيچاڭ ئۇستىدىكى تەكشۈرۈش يەكۈنىنى تەستىقلىدى .

بۇ يەكۈندە ، كىشىلەرنىڭ شەخسكە چوقۇنۇشنىڭ تەسىرى ئاسىتىدا ، ھەق ـ ناھەقنىڭ قانداق ئاستىن ـ ئۈستۈن بولۇپ ، تۆھمەت قىلىنغان ئادەمگە گۇناھ چاپلىنىدىغانلىقىنى چۈشىنۈپلىشقا ياردەم بېرىدىغان بىر ئابزاس سۆز بار . يەكۈندە لو رۇيچىڭنىڭ « ئاساسلىق خاتالىقلىرى » نىڭ بىرىنچىسى قىلىپ : « يولداش لو رۇيچاڭ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە ئىنتايىن ئۆچمەنلىك بىلەن قارايدۇ . يولداش لىن بىياۋ ، 〈 جوشىنىڭ كىتابىنى ئارمىيىمىزنىڭ ھەرقايسى خىزمەتلىرىنىڭ ئەڭ ئالىي يولىورۇقى قىلىشىمىز 〉 كېرەك ، دېسە ، يولداش لو رۇيچاڭ ئۆزىچە بىلجىرلاپ : بۇ 〈 دۆلىتىمىزنىڭ تۈزۈلمىسىگە ماس كەلمەيدۇ 〉 ، دېگەن . يولداش لىن بياۋ ، 〈 ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى زامانىمىزدىكى ئەڭ يۇقىرى ، ئەڭ جانلىق ماركسىزم ـ لېنىنىزم 〉 دېگەننى ئوتتۇرىغا قويسا ، يولداش لو رۇيچاڭ جۆيلۇپ 〈 ئۇنداق دېسەك بولمايدۇ ، ئەڭ يۇقىرى دېسەك ئۇنداقتا ئۇنىڭدىن سەل تۆۋەنرەكى بارما ؟ ئەڭ جانلىق دېسەك ، ئۇنداقتا ، ئازراق جانلىقى بارما ؟ ئەڭ يۇقىرى ، ئەڭ جانلىق دېگەننى چۈشەنمەك تەس ، چەت ئەللىكلەرمۇ تەرجىمە قىلالمايدۇ ، 〉 دېگەن . يولداش لىن بياۋ ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى زامانىمىزدىكى ماركسىزم ـ لېنىنىزمنىڭ يۇقىرى پەللىسى ، دەپ كۆرسەتسە ، لو رۇيچاڭ ئۆزىچە ، بۇ گەپنى بۇنداق دېسەك بولمايدۇ ، چەت ئەللىكلەرگە تەسىرى ياخشى بولمايدۇ دېگەن . يولداش لو رۇيچاڭ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشىدە 〈 شەخسىي تالانت〉 نىڭ ئاملى بار دېگەن سۆزگىمۇ قوشۇلمىغان ، ئۇ ، ھازىر ھېچكىم شەخسىي تالانت دېگەن گەپنى دېيىشكە جۈرئەت قىلالمايدىغان بولۇپ قالدى ، دېگەن . يولداش لىن بياۋ ، 〈 ماۋ جۇشىنىڭ كىتابىنى ئوقۇپ ، ماۋ جۇشىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ، ماۋ جۇشىنىڭ يولىورۇقى بويىچە ئىش قىلىپ ، ماۋ جۇشىنىڭ ياخشى جەڭچىسى بولايلى 〉 دېگەننى ئوتتۇرىغا قويسا ، لو رۇيچاڭ بۇ تۆت جۈملە گەپنى

چەت ئەلگە تەشۇنق قىلىشقا ۋە تونۇشتۇرۇشقا قارشى تۇرغان . يولداش لىن بياۋ « ئازادلىق ئارمىيە گېزىتى » گە دائىم ماۋ جۇشىنىڭ سۆزلىرى دىن ئۈزۈندىنى بېسىڭلار دەپ يوليورۇق بەرسە ، لو رۇيچىڭ بەك كۆپ بولۇپ كەتتى ، دېگەن . » مانا بۇ لو رۇيچىڭنىڭ « جىنايىتى » نىڭ ئاساسى ، دەۋرنىڭ تراگېدىيىسى ئىدى . ئۇرۇشلاردا ئاجايىپ تۆھپىلەرنى يارانقان ، كۆرسەتكەن خىزمىتى ئالاھىدە زور بولغان بىر پېشقەدەم ئىنقىلابچىنى ، پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيىنىڭ مۇھىم مەسئۇلىنى مانا مۇشۇنداق يەر بىلەن يەكسان قىلىۋەتتى . لو رۇيچىڭنىڭ خاتالىقى ئۇستىدىن ئېلىپ بېرىلغان پېپەن ۋە ئۇنىڭ بىر تەرەپ قىلىنىشى ، پارتىيە ئىچىدىكى كۆرەش ۋەزىيىتىنى تېخىمۇ كەسكىنلەشتۈرۈۋەتتى .

ئۇنىڭ ئارقىدىن پېپەنگە ئۇچرىغىنى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ ئەزاسى ، مەركىزىي كومىتېت شۇجىچۇسىنىڭ دائىمىي شۇجىسى ، بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومنىڭ 1 ـ شۇجىسى پېڭ جېن بولدى . پېڭ جېن ياۋ ۋېنيۈەننىڭ « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » نى پېپەن قىلىپ يازغان ماقالىسىنى ماۋ زېدۇڭنىڭ قوللايدىغانلىقىنى بىلمىگەن ئەھۋال ئاستىدا ، بىر مەزگىل بۇ ماقالىگە قارشى تۇرغانىدى ، بۇ ھال ماۋ زېدۇڭنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرۈپ قويىدى . لو رۇيچىڭنى پېپەن قىلغانىدىمۇ پېڭ جېن بىرنەچچە ئېغىز لىللا گەپ قىلدى ، ئەمما بۇ گەپلەر « قانات ئاستىغا ئالغانلىق » ، « يان باسقانلىق » دېيىلدى . 1966 ـ يىلى مارتنىڭ ئاخىرىدا ، ماۋ زېدۇڭ شاڭخەيدە جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ ، جاڭ چۈنچياۋ قاتارلىقلار بىلەن سۆھبەتلەشكەندە ، كاڭ شېڭ ماۋ زېدۇڭغا چېقىمچىلىق قىلىپ ، پېڭ جېن ياۋ ۋېنيۈەننىڭ ماقالىسىنى ئېلان قىلىش ئىشىنى نېمىشقا بىزگە دەپ قويمايدۇ ، دەپ تەكشۈرۈپ يۈرۈپتۇ ، بۇ « جۇشىنى سوراق قىلىپ تەكشۈرگەنلىك ئەمەسمۇ ؟ » دېگەن . ماۋ زېدۇڭ شۇ ھامان ئەيىبلەپ ، ئۇ خەن شۇنچىۋالا كۆپ ئەكسىلئىنقىلابىي ماقالىلەرنى يازسا ، مەركىزىي تەشۋىقات بۆلۈمى دەپ قويمايدىكەنۇ ، ياۋ ۋېنيۈەننىڭ ماقالىسىنى ئېلان قىلىمىز دەپ تەشۋىقات بۆلۈمىگە دەپ قويىدىكەنمىزما ؟ دېگەن .

يەنە ، « فېۋرال تېزىسى » سىنىپىي چەكنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەن ، ھەق ـ ناھەقنى ئايرىمىغان ، خاتا ، مەركىزىي تەشۋىقات بۆلۈمى دوزاخ خۇداسى قارار گاھى ، ئەزرائىلنى يوقىتىپ ، شاكىچىكنى ئازاد قىلىش كېرەك ! مەركىزىي تەشۋىقات بۆلۈمى بىلەن بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكوم يامان ئادەملەرنى قانات ئاستىغا ئېلىپ ، سولچىلارنى بېسىپ ، ئىنقىلاب قىلىشقا يول قويمىغان ؛ ئەگەر يامان ئادەملەرگە يەنىلا يانتاياق بولىدىغان بولسا ، مەركىزىي تەشۋىقات بۆلۈمىنى تارقىتىۋېتىش كېرەك ، بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومنىمۇ ، بەش كىشىلىك گۇرۇپپىنىمۇ تارقىتىۋېتىش كېرەك ، دېگەن . ماۋ زېدۇڭ ، مەن ئەزەلدىن شۇنى تەشەببۇس قىلىپ كەلدىم ، مەركەزدىكى ئورگانلار يامان ئىش قىلسا ، يەرلىكلەرنىڭ ئىسيان كۆتۈرۈپ ، مەركەزگە ھۇجۇم قىلىشىنى چاقىرىق قىلمەن ، دېگەن . ئۇ ، سولچىلارنى قوللاپ ، قوشۇن تۇزۇپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ئېلىپ بېرىش كېرەك ، دېگەننى ئوتتۇرىغا قويغان .

9 ـ ئاپرېلدىن 12 ـ ئاپرېلغىچە مەركىزىي كومىتېت شۇجىچۇسى بېيجىڭدا يىغىن ئاچتى . كاڭ شېڭ يىغىندا ماۋ زېدۇڭنىڭ مارتىنىڭ ئالـ خىرىدىكى شاكىخەيدە قىلغان سۆزىنى يەتكۈزدى . يىغىن پېڭ جېننى پىپەن قىلدى ھەم « فېۋرال تېزىسى » نى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ ، پىپەن قىلىدىغان پارتىيە ئىچكى ئۇقتۇرۇشنى تۇزۇپ چىقىشنى قارار قىلدى . يىغىن يەنە مەدەنىيەت ئىنقىلابى ھۆججەتلىرىنى تۇزۇپ چىقىش گۇرۇپـ پىسى قۇرۇشنى قارار قىلدى . 16 ـ ئاپرېلدا ماۋ زېدۇڭ خاڭجۇدا مەركـ ـزي كومىتېت سىياسىي بيۇرو دائىمي كومىتېت كېڭەيتىلگەن يىغىنىنى ئېچىپ ، مەركەزلىك ھالدا پېڭ جېن ئۇستىدىن پاش قىلىش ، پىپەن قىلىشنى ئېلىپ باردى . ئاپرېلنىڭ ئاخىرىدا پېڭ جېن خىزمەتتىن توخـ ـتىتىلدى . بۇ ئىشتىن بىز شۇنى كۆرۈۋالالايمىزكى ، ھوقۇق بىر ئادەمگە ھەددىدىن زىيادە مەركەزلىشسە قالغان ئەھۋال ئاستىدا ، داھىينىڭ خاتاـ لىقىغا ئازراق قارشى تۇرۇپ قويسا ، بالا ـ قازا كېلىدىكەن . شۇڭا ، دېڭ شياۋپىڭ : « شۇ چاغدىكى شارائىتتا قارشى تۇرۇشمۇ تەس ئىدى ، بۇنىسى ھەقىقىي ئەھۋال » ② دېگەن .

مەركىزىي كومىتېت تەشۋىقات بۆلۈمى « دوزاخ خۇداسى قارار-گاھى » دەپ ئەيىبلەنگەنىكەن . بۇ بۆلۈمنىڭ باشلىقى بولغان پارتىيە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ كاندىدات ئەزاسى لو دىگىيى ئەلـۋەتتە « دوزاخ خۇداسى » بولاتتى . بۇنىڭ بىلەن ، لو دىگىينىڭمۇ تەقدىرى بېكىتىلدى . كېيىن لو دىگىيغا بەزى بەتنامىلار ئارتىلدى ، مە-سىلەن ، « زامانىمىزدىكى ماركسىزم ـ لېنىنىزمنىڭ يۇقىرى پەللىسى بول-غان مـاۋ زېـدۇڭ ئـىـدىـيىسىنى جانلىق ئۆگىنىپ ، جانلىق ئىشلە-تىشنى﴿ پراگماتىزم ﴾ ،﴿ چـاكـىـنـىـلىق ﴾ ، ﴿ ئاددىيلاشتۇرۇۋېتىش ﴾ دەپ تىللىغان » ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەسىلىسىدە مەيدان ۋە كۆز قاراشتا « پېڭ جېن بىلەن پۈتۈنلەي ئوخشاش » بولغان دېگەن-دەك . ئەمەلىيەتتە بۇ ، گۇناھ ئارتاي دېسەك باھانە تېپىلماي قالامتى دې-گەننىڭ ئۆزى ئىدى . لو دىگىينىڭ ئايالى يەن ۋېيبېڭ يازغان « پارتـ-يىگە قارشى ئەكسىلئىنقىلابىي نامسىز خەت » نىڭ لو دىگىيى بىلەن « زىچ مۇناسىۋىتى بار » دېگەن سۆز قىلچە ئاساسسىز ئىدى . ئۇنىڭ ئۇستىگە نـامـسىز خەتنىڭ مەزمۇنى لىن بياۋ ، يې چۈننى ئەيىبلەيدىغان خەت بو-لۇپ ، ئاساسەن ئۇلارنىڭ تۇرمۇش مەسىلىسىنى يازغانىدى ، بۇ بىر خىل غەزەپتىن كېلىپ چىققان پاش قىلىش ۋە ئەيىبلەش ئىدى . نامسىز خەت يېزىش ئۇسۇلى مۇۋاپىق دېمىسەكمۇ ، لېكىن شۇ چاغدىكى تارىخىي شارائىتتا ئامالنىڭ يوقىدىن قىلىنغان ئىش ئىدى ، ئۇنى « پارتىيىگە ، ئىنقىلابقا قارشى » دېيىشنىڭ قىلچە ئاساسى يوق ئىدى .

پېڭ جېن ، لو رۇيچىڭ ، لو دىگىيى ، ياڭ شاڭكۇن قاتارلىق تۆت ئادەم ئەسلى ئوخشاشمىغان ئەھۋالدا ، ئوخشىمىغان مەسىلىدە ، ئايرىم ـ ئايرىم پـىـپەن قىلىنغانىدى ، لېكىن كېيىن بىرىپ ئۇلار چېتىپ قويۇ-لۇپ « پارتىيىگە قارشى گۇرۇھ » دەپ بېكىتىلدى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدا مۇھىم مەسئۇلىيەتتىن زىممىسىگە ئالغان ، پارتىيە ئىشلىرى ، ھەربىي ئىشلار ، تەشۋىقات ، مەخپىي ئىشلار ، پايتەختىنىڭ خىزمىتى قا-تارلىق ئىنتايىن مۇھىم ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەن ، زور ئىناۋىتى بار ، پۈتۈن پـارتىيىنىڭ ئـىـشـەنـچىسىگە ئېرىشكەن بۇ پېشقەدەم يولداشلار تۇيۇق-

سىزدىنلا « شيۇجىڭجۇيىچە ئۇنسۇر » ، « پارتىيىگە قارشى گۇرۇھ » بو-لۇپ ، پاش قىلىش ، پىپەن قىلىشقا ئۇچرىدى . بۇ ھال پۈتۈن پارتىيىنى زور زىلزىلىگە سالدى ، شۇنداقلا بەكلا جىددىيلىشىپ كېتىۋاتقان پارتى-يىنىڭ ئىچكى تۈرمۇشىغا يەنە يېڭى جىددىيلىشىش ئامىللىرىنى قوشتى . بۇ يەنە ئاللىقاچان تۈتاشقان پىپەن قىلىش ئوتىغا يېڭى ئوت ئالغۇچ قوشتى .

1966 ـ يىل 24 ـ ئاپرېلدا مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېتى كېڭەيتىلگەن يىغىنى ئېچىلىپ ، كاڭ شېڭ ، چېن بودا باشچىلىقىدا تۈزۈپ چىقىلغان ، ماۋ زېدۇڭ يەتتە قېتىم ئۆزگەرتىپ بېكى-تىپ بەرگەن « جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئۇقتۇرۇشى » ئاساسىي جەھەتتىن ماقۇللاندى . يىغىن بۇ ئۇقتۇرۇشنى يېقىندا ئېچىلىدىغان سىياسىي بيۇرونىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللاشنى قارار قىلدى .

چوڭ پىپەن قىلىش ئوتى بارغانسېرى ئۆلغايدى

بۇ مەزگىلدە « ئىنقىلابىي چوڭ پىپەن قىلىش » ۋەزىيىتى بار-غانچە كۈچەيدى . ئۇخەتنى پىپەن قىلىش ، ئۇخەن بىلەن بىللە « ئۇچ ئائىلىلىك كەنت » (سەنجياسۇن) ستونىدا بىرلىكتە ماقالە يازىدىغان بىيجىڭ شەھەرلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى دېڭ تو ۋە بېيجىڭ شەھەر-لىك پارتكوم بىرلىك سەپ بۆلۈمىنىڭ باشلىقى لياۋ مۇشالارغىمۇ چې-تىلدى . ئارقىدىنلا « ئۇچ ئائىلىلىك كەنت خاتىرىلىرى » نى باسىدىغان بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومنىڭ ئورگان ژۇرنىلى « ئالدىنقى سەپ » ۋە « بېيجىڭ گېزىتى » گىمۇ چېتىلدى . 8 ـ مايدا « ئازادلىق ئارمىيە گې-زىتى » كۆرۈنەرلىك يېرىگە ، جياڭ چىڭنىڭ يېزىقچىلىق گۇرۇپپىسى گاۋ جۇ دېگەن نام بىلەن ئېلان قىلغان « پارتىيىگە ، سوتسىيالىزمغا قارشى قارا يىپقا ئوت ئاچايلى » دېگەن ماقالىسىنى باستى . ماقالىدە : « دېڭ تونىڭ « يەنشەندىكى كېچە پاراڭلىرى » ۋە ئۇ (ئۇخەن) ، نەن (مانەنسۇن يەنى دېڭ تو) ، شىڭ (فەن شىڭ يەنى لياۋ مۇشا) نامى

بـىلەن يېزىلغان « ئۇچ ئائىلىلىك كەنت خاتىرلىرى » ، بىزنىڭ جەمئى-يىتىمىزدە سىنىپىي كۈرەش يەنىلا ناھايىتى ئۆتكۈر ، مۇرەككەپ ، كەس-كىن ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ » ، « دېڭ تو ، ئۇخەن ، لياۋ مۇشا بىرلىشىپ ئاچقان « ئۇچ ئائىلىلىك كەنت » قارا دۇكىنىنىڭ خو-جايىنى ، بىر ئوچۇم پارتىيىگە ، سوتسىيالىزمغا قارشى ئۇنسۇرلارنىڭ كـاتـتـۇبشى . ئۇلار « ئالدىنقى سەپ » ، « بېيجىڭ گېزىتى » ۋە « بېي-جىڭ كەچلىك گېزىتى » نى ئىگىلىۋېلىپ ، پارتىيىگە قارشى قورال قە-لىپ ، نۇرغۇنلىغان زەھەرلىك ئوقلارنى ئاتتى ، پارتىيىگە ، سوتسىيالىزمغا غـالجىرانە ھۇجۇم قىلدى » دەپ كۆرسىتىلگەن ، ماقالىدە يەنە : « كەل-گەنگە جاۋاب بەرمىسە ، ئەدەپسىزلىك بولىدۇ دېگەن گەپ بار . بىز چو-قۇم سىلەرنى بوش قويۇۋەتمەيمىز ، بارلىق جىن ـ ئالۋاستىلارنى بوش قويۇۋەتمەيمىز ، پارتىيىگە ، سوتسىيالىزمغا قارشى قارا يېپقا چوقۇم ئوت ئېچىپ ، سوتسىيالىستىك مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنى ئاخىرغىچە ئېلىپ بارىمىز ، غەلىبە قىلمىغۇچە تـوخـتـاتـمايمىز » دېيىلگەنىدى ، شۇ كۈندىكى « نۇر گېزىتى » « مەدەنىيەت ئىنقىلابى ھۆججەت تۈزۈش گۇرۇپپىسى » نىڭ ئەزاسى گۇمەن فىڭنىڭ خې مىڭ دېگەن تەخەللۇس بىلەن ئېلان قىلغان « كۆزىمىزنى روشەنلەشتۈرۈپ ، راست ـ يالغاننى پەرق ئېتەيلى » دېگەن تېمىدىكى ماقالىسىنى باستى . بۇ ماقاله غەزەپ بىلەن « ئـالـدىـنـقى سەپ » ، « بېيجىڭ گېزىتى » نى سوراق قىلىپ : « سـىلەر پرولېتارىياتنىڭ ئورگىنىمۇ ياكى بۇرژۇئازىيىنىڭكىمۇ ؟ سىلەر پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ قورالىمۇ ياكى كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈشنى تەرغىب قىلىدىغان قورالمۇ ؟ سىلەر زادى نەگە ماڭماقچى ؟ » دېگەنىدى . بـۇ بىۋاستە بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومغا قارىتىلغان ، ۋەھشىيلىك چە-قىپ تۇرىدىغان ئىككى ماقالىنى كۆرگەن ئادەم « ئۇلارنىڭ كېلىشى قال-تىس » كەن ، بوران ـ چاپقۇن تېخى ئارقىدا ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ قالاتتى .

ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتۈپلا ، شاڭخەيدىكى « نۇر گېزىتى » ، « ئازادلىق ئارمىيە گېزىتى » بىرلا ۋاقىتتا ياۋ ۋېنيۈەننىڭ « ئۇچ ئائـ-

لىلىك كەنت › كە باھا » دېگەن ئۇزۇن ماقالىسىنى ئېلان قىلدى ، ماقا-
لىدە : « › ئالدىنقى سەپ › ، › بېيجىڭ گېزىتى › ۋە › بېيجىڭ
كەچلىك گېزىتى › پارتىيىگە ، سوتسىيالىزمغا قارشى ئوڭچىل ئاغمىچىلار
يەنى شيۇجېڭجۇيى لۇشيەننىڭ غالجىرلىق بىلەن يۇرگۈزۈپ ، ئەكسىيەت-
چىل سىنىپنىڭ ۋە ئوڭچىل ئاغمىچىلارنىڭ پارتىيىگە ھۇجۇم قىلدىغان
كانىيى بولۇپ كەلدى › ، › ئۇچ ئائىلىلىك كەنت › نىڭ يىلتىزىنى قو-
مۇرۇپ تاشلاپ ، › ئۇچ ئائىلىك كەنت › نىڭ زەھىرىنى پاكىز تازىلاي-
لى » دېيىلگەنىدى . 11 ـ مايدا « قىزىل بايراق » ژۇرنىلى « مەدەنىيەت
ئىنقىلابى ھۆججەت تۇزۇش گۇرۇپپىسى » نىڭ ئەزاسى چى بىنيۇيىنىڭ
« ئالدىنقى سەپ ، بېيجىڭ گېزىتى »نىڭ بۇرژۇئازىيە مەيدانىغا باھا دې-
گەن ماقالىسىنى باستى . شۇ چاغدا مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇ-
روسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى ئېچىلىۋاتاتتى ، بۇ ماقالىلەر يىغىندىكى
پاكىت جەن قاتارلىق يولداشلارنى تەنقىد قىلىشقا ماسلاشقانىدى . بۇنىڭ
بىلەن ، بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكوم قورشاۋ ئىچىدە قالدى
ھەمدە « يىلتىزنى قومۇرۇش » تىكى مەقسىتىنى ئېنىق ئاشكارىلاشقا
باشلىدى .

بۇلارنىڭ ھەممىسى جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ قاتارلىقلار تەشكىل-
لىك ، پىلانلىق ئېلىپ بېرىۋاتقان ئىشلار ئىدى . لىن بياۋ پارتىيە 9 ـ
نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىدا بەرگەن سىياسىي دوكلاتىدا : « ماۋ جۇشى يەنە
« خەيرۇيىنىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » قاتارلىق زەھەرلىك چۆپلەرگە
قارىتا پىسخىكىلىق قوزغىدى ، تىنچ ئۇچى شيۇجېڭجۇيى گۇرۇھىنىڭ
ئۇۋىسى ـــ لیۇشاۋچى كونتروللۇقىدىكى ئاشۇ يىڭنىمۇ ئۆتمەيدىغان ،
سۇمۇ سىڭمەيدىغان › مۇستەقىل پادىشاھلىق › ـــ بېيجىڭ شەھەرلىك
پارتكومغا قارىتىلغانىدى » دېگەنىدى . بۇ سۆز خاتا بولسىمۇ ، لېكىن بىز
ئۇنىڭدىن « خەيرۇيىنىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » نى پىپەن قىلىشنى
قوزغىغۇچىلارنىڭ بەزى سۇبىيېكتىپ مەقسىتىنى ۋە شۇ چاغدىكى تارىخ
تەرەققىياتىنىڭ ئەھۋالىنى بىلىۋالالايمىز .

2 . ئومۇميۈزلۈك ھەربىكەتلەندۈرۈشنىڭ پروگراممىسى ۋە رەھبەرلىك ئورگىنى

ماۋ زېدۇڭنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ، جياڭ چىڭنىڭ بىۋاسىتە قو- ماندانلىقىدا ، « يېڭى يېزىلغان تارىخىي دراما ﴿ خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى ﴾ غا باھا » دېگەن ماقالىنى پىلتە قىلىپ قوزغالغان « ئىن- قىلابىي چوڭ پىپەن » ئوتى بارغانچە ئۇلغىيىپ ، يېرىم يىل ئىچىدىلا پۈتۈن مەملىكەتكە تۇتاشتى . نۇرغۇنلىغان يازغۇچى ، ئالىملار گېزىت ، ژۇرناللاردا ئىسمى ئاتىلىپ پىپەن قىلىندى ، نەزەرىيە ، تەشۋىقات سا- ھەسى پۈتۈنلەي قالايمىقانلاشتى . بۇ پىپەن قىلىش ھەرىكىتى پەقەت ئى- دېئولوگىيە ساھەسىدىلا ئېلىپ بېرىلىپ ، كەڭ ئىشچى ـ دېھقان ئاممە- سىنىڭ ۋە ئەمەلىي ئورۇنلاردا خىزمەت قىلىۋاتقان كۆپ ساندىكى كادىرلار- نىڭ دىققىتىنى تارتمىغانىدى . لو رۇيچىڭ ، ياڭ شاڭكۇن ، لودىڭيى ، پېڭ جېن قاتارلىق مەركەزدىكى رەھبەرلەرنىڭ كەينى ـ كەينىدىن پاش قىلىنىپ ، پىپەن قىلىنىشى ھەمدە بىر تۈركۈم پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئار- مىيىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلىرىنىڭ بۇلارغا چېتىلغانلىقى جۇڭگو كومپارتىيىسى ئىچىدە زور زىلزىلە پەيدا قىلدى . ئەمما بۇ ئىش پەقەت پارتىيە ئىچىدىكى خېلى كىچىك دائىرىدە ئېلىپ بېرىلغانلىقى ئۈچۈن ، كەڭ پارتىيە ئەزالىرى بىلمەيتتى ، ئەمەلىي خىزمەت ئورۇنلىرىغا بولسا ئانچە چوڭ تەسىر كۆرسەتمىگەنىدى . بۇ خىل ھالەتكە ، بىرمەيدان « ئوچۇق ـ ئاشكارا ، ئومۇميۈزلۈك ، تۆۋەندىن يۇقىرىغىچە كەڭ ئاممىنى قوزغاپ ، بىزنىڭ قاراڭغۇلۇقىمىزنى پاش قىلىدىغان » ھەرىكەت ئېلىپ بېرىشنى كۆڭلىگە پۈككەن ماۋ زېدۇڭ ئەلۋەتتە نارازى بولاتتى ، پۈتۈن ئاممىنى قوزغاش ئۈچۈن ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى يېتەكچى خاراك- تېرلىك رەسمىي ھۆججەت چىقىرىپ ، چاقىرىق قىلىشى لازىم ئىدى . شۇڭا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ يىغىنى ئېچىش زۆرۈر بولۇپ قالدى .

مايدا سىياسىي بيۈرونىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى ئېچىلدى

1966 ـ يىلى 4 ـ مايدىن 26 ـ مايغىچە پارتىيە مەركىزىي كومە-

تېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى بېيجىڭدە ئېچىلدى (مايي سىياسىي بيۇرو يىغىنى دەپ ئاتىلىدۇ) . يىغىنغا سىياسىي بيۇرو-نىڭ ئەزالىرى ، كاندىدات ئەزالىردىن باشقا ، يەنە مۇناسىۋەتلىك ئو-رۇنلارنىڭ مەسئۇللىرى ۋە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ھۆججەت تۈزۈش گۇرۇپپىسى » نىڭ ئەزالىردىن جياڭ چىڭ ، جاڭ چۇنچياۋ ، گۇەن فېڭ ، چى بىنيۇ قاتارلىق سەككىز ئادەم بولۇپ ، جەمئىي 76 ئادەم قاتـ-ناشتى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ رەئىسى ماۋ زېدۇڭ بېيجىڭگە قايتىپ كەلمىدى ۋە يىغىنغا قاتناشمىدى ، ئۇ يىغىنغا رىياسەتچىلىك قـ-ىلىشنى مۇئاۋىن رەئىس لىيۇشاۋچىغا ھاۋالە قىلدى . يىغىن ئەھۋالىنى ماۋ زېدۇڭغا دوكلات قىلىشقا كاڭ شېڭ مەسئۇل بولىدىغانلىقى بېكىتىلگە-نىدى . بۇ يىغىننىڭ ئاساسلىق كۇن تەرتىپى ئىككى بولۇپ ، بىرى ، پېڭ جېن ، لو رۇيچىڭ ، لودىڭيى ، ياڭ شاڭكۇن قاتارلىقلارنىڭ كېيىن « پارتىيىگە قارشى خاتالىقى » دەپ ئاتالغان خاتالىقىنى پاش قىلىش ۋە تـەنقىد قىلىش ، يەنە بىرى ، « جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسى مەركـ-ىزىي كومىتېتىنىڭ ئۇقتۇرۇشى » نى ماقۇللاش ئىدى .

يىغىن باشلىنىش بىلەنلا كاڭ شېڭ پۈتۈن بىر كۇن سۆز قـ-ىلىپ ، ماۋ زېدۇڭنىڭ 1962 ـ يىلدىن بۇيانقى پېڭ جېن ، لودىڭيى قاتار-لىق يولداشلارنى پىپەن قىلغان سۆز ياكى يولىورۇقلىرىنى يەتكۈزدى ، يەنە يىغىن ماقۇللىماقچى بولغان « جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسى مـەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئۇقتۇرۇشى » نى تۈزۈش جەريانىنى تونۇشتۇ-رۇپ ، بۇنىڭ ماۋزېدۇڭ يەتتە قېتىم ئۆزگەرتكەن دېگەننى ئالاھىدە تەكىت-لىدى ھەمدە قايسى سۆز ، جۈملىلەرنى ماۋ زېدۇڭ قوشقانلىقىنى بىرمۇ بىر كۆرسىتىپ ئۆتتى . بۇنداق ھۆججەت ، شۇ چاغدىكى سىياسىي كەيپىياتتا بىر ئېغىزدىن ماقۇللىنىدىغانلىقى تەبىئىي ئىدى . ئارقىدىنلا جاڭ چۇنچياۋ ئۇزۇن سۆز قىلدى ، ئۇ سۆزىدە ئاساسلىق ھالدا « خەيرۇينىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى » نى پىپەن قىلىدىغان ماقالە ئېلان قىلىنىش ئالدى ـ كەيـ-نىدىكى ئەدەبىيات ـ سەنئەت سېپىدىكى « ئىككى لۇشيەن كۆرىشى » ئەھۋالىنى تونۇشتۇردى ، گېپىنىڭ نېگىزى پېڭ جېن ۋە بېيجىڭ شە-

ھەرلىك پارتكومغا ھۇجۇم قىلىش بولدى . ئۇنىڭدىن كېيىن چېن بودا سۆز قىلدى . ئۇ « ئومۇمىي ھېساب ئېلىش » ئۇسۇلى بويىچە مەخسۇس پېكىڭ جېننى « پاش قىلىپ پىپەن قىلدى . » ئۇنىڭ گېپىچە ، پېكىڭ جېن 1923 ـ يىلى ئىنقىلابقا قاتناشقاندىن بۇيان پارتىيىگە ، ماۋ زېدۇڭغا قارشى تۇرۇپ كەلگەنىدى . يەنىنىڭ دەسلەپكى تۆت كۇنىدىكى ئۇچ ئادەمنىڭ سۆزى ئەمەلىيەتتە بۇ يەنىنغا مۇقام بەلگىلەپ بەرگەنىدى . بولۇپمۇ كالىڭ شېكى يەتكۇزگەن بىرمۇنچە « ئەڭ ئالىي يوليورۇق » لار ، تىرىشىپ چۇشىنىشكە بولىدۇكى ، ھەرگىز گۇمانلىنىشقا بولمايتتى .

يەنەن يېرىم يىلدىن بۇيانقى پېكىڭ جېن ، لو رۇيچىڭ ، لودىڭيى ، يالىڭ شاڭكۇن ئۇستىدىن ئېلىپ بېرىلغان پاش قىلىش ، پىپەن قىلىش ئەھۋالى توغرىسىدىكى تونۇشتۇرۇشنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، بۇ تۆت يولداش ئۇستىدىن پىپەن ئېلىپ باردى . بۇنداق پىپەن قىلىش ئەمەلىيەتتە يەنىندىن بۇرۇن ئۇلارنىڭ خاتالىقى ئۇستىدىن قىلىنغان پىپەننى ، كەڭرەك دائىرىدىكى مەركەزنىڭ يەنىنغا ئېلىپ كىرىش ، تېخمۇ بەك رەك ۋارقىراش ، تېخمۇ كۆپرەك گۇناھ تېپىش ، چەكسىز پرىنسىپقا كۆتۇرۇش ئىدى . لو رۇيچىڭ ، يالىڭ شاڭكۇن يەنىنغا قاتناشتۇرۇلمىدى ، پېكىڭ جېن ، لو دىڭيى يەنىنغا قاتناشتۇرۇلغان بولسىمۇ ، پەقەت بىر قەسەم كۇنلەرگىلا قاتناشتۇرۇلدى ،ئۆزىنى ئاقلاشقا رۇخسەت قىلىنمىدى . لىن بياۋ ئۆز سۆزىدە بۇ تۆتەيلەننى ھېچبىر ئاساسسىزلا بىر ـ بىرىگە باغلاپ ، ئاتالمىش « پېكىڭ جېن ، لو رۇيچىڭ ، لو دىڭيى ، يالىڭ شاڭكۇن پارتىيىگە قارشى سۇيىقەستچىلەر گۇرۇھى » دەپ ئاتىدى ھەمدە ئۇلار ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىش قىلماقچى ، دەپ تۆھمەت چاپلىدى . يەنەن پېكىڭ جېن ، لو دىڭيى ، لو رۇيچىڭنى مەركىزىي كومىتېت شۇ جىچۇسىنىڭ شۇجىسى ۋەزىپىسىدىن توختىتىپ قويۇشنى ، يالىڭ شاڭكۇننى شۇجىچۇنىڭ كاندىدات شۇجىسى ۋەزىپىسىدىن توختىتىپ قويۇشنى ، كېيىن مەركىزىي كومىتېت ئومۇمىي يەنىندىن ئۆتكۇزۇشنى ۋە قارار قىلىشنى بېكىتتى . پېكىڭ جېن بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومىنىڭ 1 ـ شۇجىلىق ، شەھەر باشلىقلىق ۋەزىپىسىدىن ، لو دىڭيى مەركە-

زىي كومىتېت تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ باشلىقلىقىدىن ئېلىپ تاشلاندى . يېڭىن مۇھىم مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالغان مەركەزدىكى بىر قىسىم رەھبەرلەرنى خاتا پىپەن قىلدى ۋە تەشكىلىي جەھەتتىن چارە كۆردى ھەمدە مەركەزدىن راستىنلا « شيۇجېڭجۇيى چىقتى » دېگەننى ئىسپاتلىماقچى بولغاندەك مەخسۇس ئەنزە گۇرۇپپىسى تەشكىل قىلىپ تەكشۈرۈشنى قارار قىلدى ، بۇنىڭ بىلەن پۈتۈن پارتىيىدە كاپىتالىزمنىڭ تىرىلىش خەۋپى بەكلا يېقىنلاپ قاپتۇ دەيدىغان خاتا سەزگۈنى پەيدا قىلدى .

« 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » ئۇستىدىكى تەھلىل

16 ـ مايدا يېڭىن « جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئۇقتۇرۇشى » نى (« 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » دەپمۇ ئاتىلىدۇ) ماقۇللىدى . بۇ ئۇقتۇرۇش شەكىلدىن قارىغاندا ، پېڭ جېن رىياسەتچىلىكىدە تۈزۈلگەن « فېۋرال تېزىسى » غا قارشى ، ئۇنى پىپەن قىلىش يۈزىسىدىن چىقىرىلغاندەك قىلسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە 1957 ـ يىلدىن بۇيان تەدرىجىي شەكىللەنگەن سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتىكى سىنىپ ۋە سىنىپىي كۈرەش توغرىسىدىكى خاتا نەزەرىيىنى سىستېمىلىق شەرھلەپ ، « سول » فاكىجېن ، سىياسەتلەرنى بېكىتكەن ، كېيىن « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەرىيىسى » دەپ ئاتالغان نەزەرىيىنى بىرىنچى قېتىم بىرقەدەر ئومۇميۈزلۈك ھالدا ئىسپاتلاپ چىققان . شۇڭا بۇ تەسىرى بەك زور بولغان ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاشنىڭ پروگراممىسى خاراكتېرلىك ھۆججەتتىدۇر .

« 16 ـ مايى ئۇقتۇرۇشى » دا :« مەركىزىي كومىتېت 1966 ـ يىل 12 ـ فېۋرالدا تارقىتىلغان (مەدەنىيەت ئىنقىلابى بەش كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ نۆۋەتتىكى ئىلمىي مۇزاكىرىدىن دوكلات قىلىش تېزىسى) نى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى قارار قىلدى »، « ئاتالمىش (بەش كىشىلىك گۇرۇپپىنىڭ دوكلات قىلىش تېزىسى ، ئەمەلىيەتتە پېڭ جېن بىر ئادەمنىڭ دوكلات قىلىش تېزىسى) پېڭ جېن (بەش كىشىلىك گۇرۇپپا) نىڭ

ئەزاسى يولداش كالك شېك ۋە باشقا يولداشلاردىن يوشۇرۇنچە ، ئۆزىنىڭ پىكرى بويىچە تۈزۈپ چىققان نەرسە »، پېك جېن « ناموۋاپىق ۋاستىلەردىن پايدىلىنىپ ، ئۆكتەملىك قىلىپ ، ھوقۇقىنى قالايمىقان ئىشلەتىپ ، مەركىزىي كومىتېتتىن ئوغرىلىقچە پۈتۈن پارتىيىگە ئالدىراپ ـ سالدىراپ تارقاتقان » دېيىلگەن . بۇ سۆزلەر پۈتۈنلەي پاكىتقا ئۇيغۇن ئەمەس ، كالك شېك « 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » نى تۈزۈشكە مەسئۇل بولۇش قۇلايلىقىدىن پايدىلىنىپ ، باشقىلارنى كۇشكۇرتۇپ ئۆزىنى مەسئۇلىيەتتىن قاچۇرۇش ئۈچۈن ئويدۇرۇپ چىقارغان سۆزلەر ئىدى . پېك جېن گەرچە بۇ قېتىمقى پارتىيىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك يىغىنىغا قاتناشقان بولسىمۇ ، ئىسپات كەلتۈرۈپ ھەقىقەتنى ئاچىدىغان ئىمكانىيىتى يوق ئىدى . مانا بۇ پارتىيىنىڭ سىياسىي تۈرمۇشىنىڭ نەقەدەر نورمالسىزلىشىپ كەتكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ . شەخسىي ھاكىمۇتلەقلىق ، شەخسكە چوقۇنۇش ئەۋج ئالغان شارائىتتا ، پارتىيىنىڭ دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈشتىن ئىبارەت تەشكىلىي پرىنسىپى ئېغىر دەرىجىدە بۇزۇلغانىدى .

« 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » دا شۇنداق تەلەپ قىلىنغان : « پرولېتارىيات مەدەنىيىتى ئىنقىلابىنىڭ ئۇلۇغ بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ، ئاشۇ پارتىيىگە ، سوتسىيالىزمغا قارشى ئاتالمىش (ئىلىم نوپۇزلىرى) نىڭ بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچىل مەيدانىنى ئۆزۈل ـ كېسىل پاش قىلىپ ، ئىلمي تەتقىقات ساھەسىدە ، مائارىپ ، ئاخبارات ، ئەدەبىيات ـ سەنئەت ، نەشرىياتچىلىق ساھەسىدىكى بۇرژۇئازىيىنىڭ ئەكسىيەتچى ئىدىيىسىنى تەلتۆكۈس پىپەن قىلىپ ، بۇ ئورۇنلاردىكى رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تارتىۋېلىش كېرەك . بۇنى ئورۇندىش ئۈچۈن پارتىيىگە ، ھۆكۈمەت ئىچىگە ، ئارمىيىگە ۋە مەدەنىيەت ساھەسىنىڭ ھەرقايسى ئورۇنلىرىغا سۇقۇنۇپ كىرىۋالغان بۇرژۇئازىيە ۋەكىللىرىنىمۇ پىپەن قىلىش ، ئۇلارنى تازىلاش كېرەك ، بەزىلىرىنىڭ ھەتتا ۋەزىپىسىنى يۆتكەش لازىم . » « ئۇقتۇرۇش » تا : ئۇلار « بىر تۈركۈم ئەكسىلئىنقىلابىي شىۋجېگجۇيىچىلار ، پۇرسەت كەلگەن ھامان ئۇلار ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىپ ، پرولېتارىيات

دىكتاتورلىقنى بۇرژۇئازىيە دىكتاتورلىقىغا ئايلاندۇرۇۋېتىدۇ » دېيىلگەن . بۇنداق « سول » چىل كۆزقاراشنى چىقىش نۇقتىسى قىلىپ ، دۇشمەن ئەھۋالىنى مۇبالىغە قىلىپ ، ۋەزىيەتنى ئەملىيەتتىن ئايرىغان ھالدا مۆلچەرلەش ۋە تاقابىل تۇرۇش فاكتىنى تۆزۈش ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاشنىڭ ئاساسلىق ئاساسلىرىدىن بولۇپ قالغان .

ئەملىيەتتە ، دۆلىتىمىز قۇرۇلغان 17 يىلدىن بۇيان مەدەنىيەت سېپىدىكى ھەرقايسى ساھەلەر جۈملىدىن كومپارتىيەسىنىڭ رەھبەرلىكىدە نۇرغۇنلىغان پايدىلىق خىزمەتلەرنى قىلدى ، نەتىجە ئاساسىي ئۇرۇندا تۇراتتى . ئىقتىسادتا ، مەدەنىيەتتە ناھايىتى ئارقىدا قالغان بىر دۆلەتتە سوتسىيالىزم قۇرۇش بىر جاپالىق ، مۇرەككەپ ۋەزىپە ، ئەملىي خىزمەتتە كۆرۈلگەن مەسىلە ۋە خاتالىقلار ، ۋەزىيەتنىڭ تەرەققىياتى ، شەيئىلەرنىڭ تەرەققىياتى ۋە تونۇشنىڭ ئۆزگىشى داۋامىدىكى ساقلانغىلى بولمايدىغان ئىش . بۇ مەسىلە ۋە خاتالىقلارنىڭ ماھىيىتىدىن ئىبارەت ، كۆپ سانىدىكىلىرى خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتكە مەنسۇپ ئىشلار ، ئۇ ھەرگىز سىنىپىي كۈرەشنىڭ ئىنكاسى ئەمەس ، « بۇرژۇئازىيە ۋەكىللىرى » ، « ئەكسىلئىنقىلابىي شيۇجېڭجۇيىچىلار » دېگەندەك سىنىپىي دۈشمەنلەرنىڭ پىلانلىق ئىبلىپ بارغان « ھوقۇق تارتىۋېلىشى » ، پرولېتارىيات دىكتاتورلىقىنى ئاغدۇرۇۋېتىشتەك ھەرىكىتىمۇ ئەمەس . پەقەت رەھبەرلىك ئىدىيىدە ھوشيار بولۇپ ، ئوبيېكتىپ شەيئىلەرگە نىسبەتەن توغرا ئىنكاس قايتۇرۇپ ، ئۇلارغا قارىتا ئۇنۇملۇك تەدبىر قوللانسا ، ھەرخىل مەسىلەرنى تەدرىجىي ھەل قىلىپ كەتكىلى بولىدۇ . ئەملىي خىزمەتتە ساقلانغان مەسىلىدە ئوڭچىل مەسلىمۇ بار ، ئەمما ئاساسلىقى « سول » چىللىق مەسلىسى . مەدەنىيەت سېپىدىكى رەھبەرلىك ھوقۇقىنى بۇرژۇئازىيە تارتىپ كەتتى ، ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا ھوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشىنى ئىبلىپ بېرىشىمىز كېرەك ، دەيدىغان تونۇش ، پۈتۈنلەي قىياسەن ھۆكۈمدىن ئىبارەت . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، مەدەنىيەت سېپىدىكى ھوقۇق تارتىۋېلىشنى پارتىيەگە ، ھۆكۈمەتكە ، ئارمىيەگە كىرىۋالغان ئاتالمىش « بۇرژۇئازىيە ۋەكىللىرى » بىلەن چېتىپ ، پارتىيەمىز شيۇجېڭ

جۈيىلىشىپ كېتىش ، دۆلىتىمىزنىڭ رەڭگى ئۆزگىرىپ كېتىش خەۋپى ئاستىدا تۇرماقتا دەپ سىگنال چېلىپ ، ھوقۇق تارتىۋېلىشنى ئالاھىدىلىك قىلغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ئارقىلىق « پرولېتارىيات دىكتاتورلۇقى ئاستىدىكى مۇستەھكەملەش » مەقسىتىگە يېتىشنى تەلەپ قىلىش ، ئىنتايىن خاتا بولغان قارارىدۇر . ئۇنىڭ ئاقىۋىتىدە ، ئۆزىنى ئۆزى قالايمىقانلاشتۇرۇش ، ئۆزىنى ئۆزى ئىنكار قىلىش ، دۈشمەن بىلەن ئۆزىنى ، ھەق — ناھەقنى ئارىلاشتۇرۇۋېتىش پەيدا بولۇپ ، مەملىكەت خاراكتېرلىك چوڭ قالايمىقانچىلىق ۋە زور بالايىئاپەت كېلىپ چىقاتتى .

« ئۇقتۇرۇش » تىكى « فېۋرال تېزىسى » ئۇستىدىن قىلىنغان پىپەندە تىلغا ئېلىنغان دۆلەتنىڭ ئىچكى سىياسىي ۋەزىيىتى ، پارتىيىنىڭ ئىچكى ئەھۋالى ، دۆلىتىمىز قۇرۇلغان 17 يىلدىن بۇيانقى نەتىجە ۋە سەۋەنلىكلەر توغرىسىدىكى ھۆكۈملەر ئوبيېكتىپ ئەمەلىيەتكە قىلچە ئۇيغۇن كەلمىگەن ، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش پرىنسىپىغا ئېغىر دەرىجىدە خىلاپلىق قىلىنغان . « فېۋرال تېزىسى » نىڭ ئاتالمىش خاتا كۆز قاراشلىرىنى پىپەن قىلغاندا ئوتتۇرىغا قويۇلغان نۇرغۇن نەزەرىيىۋى كۆز قاراشلار ، ماركسىزمدىن روشەن ھالدا چەتنەپ كەتكەچكە ، ناھايىتى ئېغىر ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈردى .

« ئۇقتۇرۇش » تا نەقىل كەلتۈرۈلگەن « كوممۇنىستىك پارتىيە خىتابنامىسى » دىكى « بارلىق سىنىپىي كۈرەشلەر سىياسىي كۈرەشتۇر » دېگەن ئاتاقلىق ھۆكۈمنى ئاساس قىلىپ ، ئىلىم مەسلىسىنى سىياسىي مەسىلىدىن ئايرىۋېتىشنى تەشەببۇس قىلغانلىق ، ئەمەلىيەتتە « مەدەنىيەت سىپىدىكى سىياسىي كۈرەشنى بۇرژۇئازىيە دائىم تەشۋىق قىلىپ كەلگەن ئاتالمىش (نوقۇل ئىلمىي) مۇھاكىمە ئىچىگە كىرگۈزۈشتىن ئىبارەت » دېگەن . بۇ ماركسىزمنىڭ ئەسىرىنى خاتا چۈشىنىۋېلىشتىن ئىبارەت . « كوممۇنىستىك پارتىيە خىتابنامىسى » نىڭ ئەسلى مەنىسى ، سىنىپىي كۈرەشنىڭ مۇھىم نۇقتىسى ۋە ئەڭ ئاخىرقى مەقسىتىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا ، سىياسىي كۈرەشتىن ئىبارەت . ئۇنىڭدا سىنىپىي كۈرەشنىڭ ھەرقانداق شەكلىنى سىياسىي كۈرەش دېمىگەن . ئىلىم مەسلىسى ، بولۇپمۇ

ئىجتىمائىي پەن ساھەسىدىكى ئىلىم مەسىلىلىرىنىڭ نۇرغۇنلىرى سىنىپىي كۈرەش بىلەن مەلۇم چېتىشلىقى بولىدۇ ، لېكىن ھەممىسى شۇنداق بولمايدۇ . سىنىپ ئاساسىي جەھەتتىن يوقىتىلغان سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتە ، ئىنقىلابىي قوشۇندا ، ئىلىم ساھەسىدىكى نۇرغۇنلىغان ئوخشىمىغان كۆزقاراش ۋە ئىختىلاپلار سىنىپىي كۈرەش كاتېگورىيىسىگە كىرمەيدۇ . ئۇلارنىڭ ھەممىسى سىياسىي كۈرەش دېيىش ئەلۋەتتە مۇۋاپىق بولمايدۇ . « ئۇقتۇرۇش » نىڭ ئۇنداق دېگەنلىكى ، ئەمەلىيەتتە ئىلىم مەسىلىسىنى سىنىپىي كۈرەش ، سىياسىي كۈرەش دېگەنلىكى ؛ « سول » چىللىق نەزەرىيە بىلەن ئوخشىمايدىغان كۆزقاراش ۋە پىكىرلەرنى بۇرژۇئازىيە ئىدىيىسى دېگەنلىكى بولۇپ ، ئىجتىمائىي پەن ، تەبىئىي پەننى تەرەققىي قىلدۇرۇشتا ئېھتىياجلىق بولغان ئەركىن ئىلمىي مۇھاكىمىنى ئىنكار قىلغانلىق ، « ھەممە بەس ـ بەستە سايرىسۇن » دېگەن فاڭجېننىي يېنىكلىك بىلەن چەتكە چۆرۈۋەتكەنلىكتۇر . بۇنداق سىنىپىي كۈرەشنى خالىغانچە كېڭەيتىش نەزەرىيىسى ، ماركسزمنىڭ سىنىپىي كۈرەش نۇقتىسىنىزىرىگە ماس كەلمەيدۇ . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە ، نۇرغۇنلىغان نەزەرىيە تەتقىقاتچىلىرى ، ئالىم ، مۇتەخەسسىس ، پارتىيە ـ ھۆكۈمەت كادىرلىرىنىڭ « ئەكسىلئىنقىلابىي ئىلىم نوپۇزى » ، « ئەكسىلئىنقىلابىي شىيۇجېڭجۇيىچى » دەپ ئاتىلىپ ، ۋەھشىيلەرچە زىيانكەشلىككە ئۇچرىشى ، دەل ئاشۇ خاتا كۆز قاراشنىڭ تەسىرىدە ، ئىلىم مەسىلىسىنى سىياسىي مەسىلە دەپ قارىغانلىقتىن كېلىپ چىققان يامان ئاقىۋەتتۇر .

« ئۇقتۇرۇش »يەنە « پرولېتارىياتنىڭ ئۈستقۇرۇلمىدىكى ، جۈملىدىن ھەرقايسى مەدەنىيەت سېپىدىكى دىكتاتورىسى » دېگەن خاتا ئالغۇنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئۈستقۇرۇلما بەلگىلىك ئىقتىساد ئاساسىغا قۇرۇلغان ئىدېئولوگىيە ۋە شۇنىڭغا مۇناسىپ كەلگەن ھەرخىل تۈزۈم ، ئەسلىھەلەرنىڭ يىغىندىسى . ئۇ ئۆز ئىچىدىن سىياسىي ئۈستقۇرۇلما ۋە ئىدېئولوگىيە ئۈستقۇرۇلمىسى دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ . سىياسىي ئۈستقۇرۇلمىدىكى پرولېتارىيات دىكتاتورىسى ، ئۇ ئەلۋەتتە ماركسزم پرىنسىـ

پىغا ماس كېلىدۇ . سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتىكى ئىدېئولوگىيە ئۈستۈ-
قۇرۇلمىسىدىكى پرولېتارىياتنىڭ سىنىپىي ئىدېئولوگىيىسىدە ماركسىزم
رەھبەرلىك ئورۇندا تۇرىدۇ ، بۇنىڭدا شەك ـ شۈبھە يوق . لېكىن ، ئى-
دېئولوگىيە ـــ مەدەنىيەت ساھەسى بىرقەدەر مۇرەككەپ ، ئۇنىڭدا تو-
تاقلا دىكتاتورا يۈرگۈزۈش دەپ ئوتتۇرىغا قويساق ، تازا مۇۋاپىق بول-
مايدۇ . دىكتاتورا بىر خىل مەجبۇرلاش ۋاستىسى . لېنىن پرولېتارىيات
دىكتاتورىسىنىڭ زۆرۈرلۈكىنى تەكىتلىگەندە : « دىكتاتورا ، بىر رەھىم-
سىز ، قاتتىق ، قان پۈراپ تۇرىدىغان ، ئازابلىق سۆز ، بۇنداق سۆزنى
قالايمىقان دېيىشكە بولمايدۇ » دېگەنىدى . « ھەرقايسى مەدەنىيەت سا-
ھەسىدىكى دىكتاتورا » دېگەن سۆزنى ئوتتۇرىغا قويغاندا ، ئىدىيە جە-
ھەتتە ناھايىتى زور قالايمىقانچىلىقلارنى كەلتۈرۈپ چىقىراتتى ، كىشىلەر
مەدەنىيەت ساھەسىدىكى مەسىلىلەرنى دىكتاتورىدىن ئىبارەت مەجبۇرلاش
ۋاسىتىسى بىلەن ھەل قىلىدىغان ئوخشايمىز ، دەپ خاتا چۈشىنىپ
قالاتتى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا دەل شۇنداق بولدى . دۆلىتىمىز
قۇرۇلغاندىن بۇيانقى ھەرخىل مەدەنىيەت ـ سەنئەت ئەسەرلىرى ، يەنى
ئەدەبىيات ، تىياتىر ، ئەلنەغمە ، مۇزىكا ، گۈزەل سەنئەت ، كىنو ، ئۇسـ
سۇل ۋە شېئىر قاتارلىقلارلا ئەمەس ، يەنە ئىجتىمائىي پەنلەرنىڭ ھەرقايسى
ساھەلىرىدىكى ئىلمىي ئەسەرلەرمۇ لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار تە-
رىپىدىن « فېئودال ، بۇرژۇئازىيە ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ قارا مالليرى » دې-
يىلىپ قالماستىن ، يەنە دۆلىتىمىز قۇرۇلۇشتىن بۇرۇن ئىنقىلاب غەلىبىسى
ئۈچۈن زور تەسىر كۆرسەتكەن ھەرخىل ئەسەرلەرمۇ « قارا يىپ » نىڭ
مەھسۇلى دەپ قارىلاندى ؛ نۇرغۇنلىغان « ھەرقايسى مەدەنىيەت ساھە-
سىدىكى » خىزمەتچى خادىملار « يەرگە يېقىتىلىپ »، « پەقەت ئەدەپ
بىلەن جىملا تۇرىدىغان ، قالايمىقان سۆز ـ ھەرىكەتتە بولمايدىغان »
قىلىۋېتىلدى . ماۋ زېدۇڭ 50 ـ يىللاردا « خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى
توغرا ھەل قىلىش مەسىلىسى ھەققىدە » دېگەن ئەسىرىدە : « خەلق ئى-
چىدىكى ئىدىيە مەسىلىسىنى ، روھىي دۇنيا مەسىلىسىنى ئاددىي ئۇسۇللار
بىلەن ھەل قىلىش ئۇنۇم بەرمەيلا قالماستىن ، بەلكى ناھايىتى زىيانلىق

بولىدۇ ... مۇزاكىرە قىلىش ، تەنقىد قىلىش ، داۋلى سۆزلەش ئۇسۇللىرىنى قوللانغاندىلا ، ھەقىقىي تۈردە توغرا پىكىرلەرنى راۋاجلاندۇرغىلى ، خاتا پىكىرلەرنى تۈگەتكىلى ، مەسىلىنى ھەقىقىي ھەل قىلغىلى بولىدۇ »

③دەپ ئوتتۇرىغا قويغانىدى . « ئۇقتۇرۇش » تىكى ھەرقايسى مەدەنىيەت ساھەلىرىدىكى دىكتاتورا توغرىسىدىكى كۆزقارىشى ، ماركسزمنىڭ تۈپكى پرىنسىپىغا خىلاپ بولۇپلا قالماي ، يەنە ماۋ زېدۇڭنىڭ يۇقىرىدا ئېيتىلغان ھۆكۈمى بىلەن پۈتۈنلەي قارىمۇ قارشى .

« ئۇقتۇرۇش » تا يەنە « ھەقىقەت ئالدىدا ھەممە ئادەم باراۋەر » دېگەن ماركسزمنىڭ كۆزقارىشىنى ، « بۇرژۇئازىيەنىڭ شوئارى » دەپ سۆككەن . بۇ « سول » چىل كۆزقاراشنىڭ كونتروللۇقىدا ئىككى ئوخشاش بولمىغان خاراكتېرىدىكى مەسىلىنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەنلىكتۇر . ماكسزم ، ھەقىقەت ئوبيېكتىپ شەيئىنىڭ ۋە تەرەققىيات قانۇنىيىتىنىڭ كىشىلەرنىڭ تەپەككۇرىدىكى توغرا ئىنكاسى ، سۇبيېكتىپ تەپەككۇر بىلەن ئوبيېكتىپ ئەمەلىيەتنىڭ بىردەكلىكىدىن ئىبارەت ، دەپ بىلىدۇ . ھەقىقەتنىڭ ئوبيېكتىپلىقى ھەرقانداق ماتېرىيالىزمچى ئورتاق ئېتىراپ قىلغان بىرىنچى ئالاھىدىلىكتۇر . ئۇ ھەرقانداق شەخس ، گۇرۇھ ، سىنىپنىڭ ئىرادىسى بىلەن ئۆزگىرىپ كەتمەيدۇ . شۇڭا ، ھەرقانداق ئادەمنىڭ ھەقىقەتنى بىلىش ، ئىگىلەش ، ھەقىقەتتە چىڭ تۇرۇش ھوقۇقى بولىدۇ . لېكىن ، سىنىپىي جەمئىيەتتە ، ھەربىر ئادەمنىڭ ئىجتىمائىي ئورنى ئوخشىمىغاچقا ، ھەقىقەتنى بىلىشى ۋە ئىگىلىشى سىنىپىي تامغىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىماي قالمايدۇ ، بولۇپمۇ ئىجتىمائىي ساھەدىكى ھەقىقەتنى بىلىش جەھەتتە شۇنداق بولىدۇ . شۇڭا بۇ جەھەتتە ھەرقايسى سىنىپلار ئەمەلىيەتتە پۈتۈنلەي باراۋەر بولالمايدۇ . بۇنى ئېتىراپ قىلمىساق ، بىلىش تولۇق بولمايدۇ ، ئەگەر بىر تەرەپلىمىلىك ھالدا بۇنى مۇبالىغە قىلساق ، « ھەقىقەت ئالدىدا ھەممە ئادەم باراۋەر » دېگەن توغرا پرىنسىپنى ئىنكار قىلىۋەتكەن بولىمىز ، بۇ تېخىمۇ خاتا . « ئۇقتۇرۇش » نىڭ « ھەقىقەت ئالدىدا ھەممە ئادەم باراۋەر » دېگەنگە قارشى تۇرغانلىقى نەزەرىيىۋى كۆزقاراش جەھەتتىكى قالايمىقانچىلىقنىڭ ئىپادىسى بولۇپلا قالماي ، يەنە

ئوبيېكتىپ جەھەتتە قارىغۇلارچە ئىشىنىش ۋە قارىغۇلارچە ئەگىشىشنى قوللايدىغان بىر خىل فېئودالىلىق ئىمتىياز ئىدىيىسىنىڭ ئىپادىسى . ئەمەلىيەتتە ھەقىقەتنى پەقەت مەلۇم كىشى ، مەلۇم كىشىلەرلا ئىگىلەيدۇ ، باشقىلار سوراشقا بولمايدۇ ، پەقەت باش ئېگىپ بويسۇنۇشلا كېرەك ، دېگەننى تەرغىب قىلغانلىق . بۇ كۆزقاراش « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا تەرەققىي قىلىپ ، ھوقۇقنىڭ ئۆزى ھەقىقەت بولدى . كىمنىڭ ھوقۇقى چوڭ بولسا ، شۇنىڭدىكى « ھەقىقەت » ئەڭ كۆپ بولدى . بۇ خىل ئىدىيىنىڭ تەسىرى بىلەن ھوقۇق تارتىۋېلىش ، ھوقۇق تالىشىش تۈگىمەيدىغان ، پاكىت كەلتۈرۈپ ، داۋالى سۆزلەشنىڭ ئورنىنى پىپەن قىلىپ سېستىش ، ئاغدۇرۇپ تاشلاش ئىگىلىگەن ئېغىر ۋەزىيەت پەيدا بولدى .

« 16 ـ مايى ئۇقتۇرۇشى » دىكى دۆلەت ئىچى ۋە پارتىيە ئىچىدىكى سىياسىي ۋەزىيەتكە بولغان خاتا مۆلچەر ، كۆرەشنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلغان خاتا ئوبيېكتى ، تۈزۈلگەن بىر يۈرۈش « سول » چىل فاكتورنىڭ ـ سىياسەتلەر ۋە « سول » چىل خاتا كۆزقاراشنىڭ تەشۋىق قىلىنىشى ، بۇنىڭدىن كېيىنكى ھەرىكەتتە ئېغىر ، يامان تەسىر كۆرسەتمەي قالمايتتى .

لىن بياۋنىڭ 18 ـ مايدىكى سۆزى ۋە تەشكىلىي جەھەتتىكى تەڭشەش

بۇ قېتىمقى يىغىندا ئەڭ ئاساسلىق دوكلاتنى بەرگىنى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ بەش مۇئاۋىن رەئىسىنىڭ ئەڭ ئاخىرىدىكىسى لىن بياۋ بولدى . ئۇ 18 ـ مايى كۈنى ناھايىتى ئۇزۇن سۆز قىلدى . بۇ سۆز ئالاھىدە ئىدى . ئۇ ئالدى بىلەن قەدىمدىن ھازىرغىچە ، جۇڭگودىن چەت ئەللەرگىچە بولۇپ كەلگەن سىياسىي ئۆزگىرىشلەردىن مىسال كەلتۈرۈپ كېلىپ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئىچىدە بەزىلەر سىياسىي ئۆزگىرىش قىلماقچى ، ئاغدۇرمىچىلىق قىلماقچى دېگەن يالغان گەپنى ئويدۇرۇپ چىقاردى . ئۇ گويا شۇنداق ئىش بارەكلا قىلىپ : « ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىش بولۇشى ، ئادەم ئۆلۈشى ، ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىشى ، كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈشى ، سوتسىيالىزمنى يوق قىلىۋېـ

تىشى مۇمكىن » ، « ماۋ جۇشى يېقىنقى بىرقانچە ئايدىن بۇيان ئەكسىل ئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىشتىن ساقلىنىشقا ئالاھىدە دىققەت قىلىپ ، نۇرغۇن تەدبىرلەرنى قوللاندى »، « خەتەر يۇقىرى قاتلامدىن چىقىدۇ » ، « سىلەر لو رۇيچىڭغا ، پېكىڭ جېنىغا ، لودىڭيى ۋە ئۇنىڭ خوتۇنىغا ، ياكى شائېكۇنگە قارشى تۇرۇش كۇرىشى ئارقىلىق بىر نەرسىنى ، ئوق دورىسىنىڭ پۇرىقىنى پۇرىغانسىلەر . بۇرژۇئازىيىنىڭ ۋەكىللىرى پارتىيىمىز ئىچىگە ، پارتىيىنىڭ رەھبەرلىك ئورگىنىغا سۇقۇنۇپ كىرىۋېلىپ ، ھوقۇقدار بولۇۋالدى ، ھۆكۈمەت ئاپپاراتىنى ئىگىلەپ ، ھاكىمىيەت ، ئارمىيە ھوقۇقىنى قولغا كىرگۈزۈۋالدى ، ئىدىيىۋى سەپنىڭ قوماندانلىق شتابىنى ئىگىلىۋالدى . ئۇلار بىرلىشىپ ئاغدۇرمىچىلىق قىلماقچى ، چوڭ قالايمىقانچىلىق چىقارماقچى » ، « ئەلەمنىمۇ ، قەلەمنىمۇ ئۆزئارا ماسلاشتۇرۇپ ، جامائەت پىكرىنى تۇتماقچى ، ئەمدى قورالنى تۇتىدىغانلا بولسا ، ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىش قىلالايدۇ » دېدى ۋە ئەسەبىيلەرچە ۋارقىراپ تۇرۇپ : « بۇ گۇيلار تەۋەككۇلچىلىك قىلماقچى ، ئۇلار پۈرسەت كەلسىلا قوزغىلىدۇ . ئۇلار بىزنى ئۆلتۈرمەكچى ، بىز ئۇلارنى باسىتۇرۇشىمىز كېرەك ! » دېدى . لىن بياۋنىڭ بۇ كىشىنى ھاڭ ـ تاڭ قالدۇرىدىغان سۆزلىرى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئېچىدە ھەممە ئادەم خەتەرلىكتەك ھېس قىلدۇرۇپ ، قورقۇنچ ئېچىدە قالغاندەك كەيپىيات پەيدا قىلدى .

لىن بياۋ سۆزىدە شەخسكە چوقۇنۇشنى كۈچىنىڭ بارىچە تەرغىب قىلىپ ، ماۋ زېدۇڭنىڭ شەخسىي تالانتىنى ماختىدى . ئۇ : « 19 ـ ئەسىردىكى تالانت ئىگىسى ماركس ، ئېنگېلس ، 20 ـ ئەسىردىكى تالانت ئىگىسى لېنىن بىلەن يولداش ماۋ زېدۇڭ » ، « ماۋ جۇشى ماركسىزم ـ لېنىنىزمغا تالانتلىق بىلەن ، ئىجادىي ھالدا ، ئومۇميۈزلۈك ۋاريىسلىق قىلدى ، ئۇنى قوغدىدى ۋە تەرەققىي قىلدۇردى ، ماركسىزم ـ لېنىنىزمنى بىر يېڭى پەللىگە كۆتۈردى » . « بەزىلەر تالانتنى ئىقرار قىلمايدۇ ، بۇ ماركسىزم ئەمەس » . « ماۋ جۇشىنىڭ سۆزلىرىنىڭ ھەر جۈملىسى ھەقىقەت ، بىر جۈملىسى ئون مىڭ جۈملىگە باراۋەر » . « ئۇنىڭ سۆزلىرى

ھەرىكتىمىزنىڭ قىبلىنامىسى . كىمكى ئۇنىڭغا قارشى چىقىدىكەن ، پۈتۈن پارتىيە ئەيىبلەيدۇ ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقى ئورتاق جازالايدۇ » دېدى . لىن بياۋنىڭ ، پارتىيىنىڭ تەشكىلىي پرىنسىپىنى قوپاللىق بۇزۇدىغان ، شەخسكە چوقۇنۇشنى ھەددىدىن زىيادە تەرغىب قىلغان بۇ سۆزلىرى يىغىندا ناھايىتى ياماق تەسىر پەيدا قىلدى . بۇنىڭ كىنايىلىك يېرى ، كېيىن سۆيقەست بىلەن سىياسىي ئۆزگىرىش قىلماقچى بولغان ، ماۋ زېدۇڭغا قارشى چىقىپ ، ھەتتا ئۇنى قەستلەپ ئۆلتۈرمەكچى بولغانلار ، دەل لىن بياۋ قاتارلىقلارنىڭ بولۇپ قالغىنى بولدى .

لىن بياۋنىڭ سۆزى ناھايىتى زور ئازدۇرۇش ۋە قۇتراتقۇلۇق رولىغا ئىگە ئىدى . ئۇ مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدىلا يىغىنىڭ كەيپىياتىغا كۇچلۇك تەسىر كۆرسىتىپ قالماي ، ئۇ مەركەزنىڭ يېڭى روھى سۇپىتىدە مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى پارتىيە تەشكىلاتلىرىغا يەتكۈزۈلگەندىن كېيىن نۇرغۇن كىشىلەردە ، مەركەزدىن راستتىنلا شىۇجېڭجۇيى چىققان ئوخشايدۇ ، ئۇلار ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىش قىلىشقا تەييارلىق قىلىۋېتىپتۇ ، دېگەن خاتا ئۇقۇمنى پەيدا قىلىپ ، ناھايىتى زور تەسىر قوزغىدى . شۇ چاغدا تۆۋەندە تۇرۇلانغان « ماۋ جۇشىنى ئىسسىق قېنىمىز ۋە ھاياتىمىز بىلەن قوغدايمىز » ، « پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، ماۋ جۇشىنى جان تىكىپ قوغدايمىز » دېگەن شوئارلار لىن بياۋنىڭ سۆزى بىلەن ناھايىتى زور مۇناسىۋەتلىك .

لىن بياۋنىڭ بۇ ماركسزمنىڭ تۈپ پرىنسىپىغا خىلاپ ۋە ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولمىغان سۆزى ، سىياسىي بيۇرونىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىندا ھېچقانداق تەنقىدكە ياكى قارشى تۇرۇشىغا ئۇچرىماي ، ئەكسىنچە يىغىن تەرىپىدىن قوبۇل قىلىندى . بۇ ، ئىككى كۈن بۇرۇن ماقۇللانغان « 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » بىلەن قوشۇلۇپ ، ماۋ زېدۇڭنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاشتىكى « سول » چىل نەزەرىيە كۆزقارىشى ، شۇ چاغدىكى ئىنتايىن نورمالسز بولغان سىياسىي كەيپىياتتا مەركىزىي كومىتېت تەرىپىدىن قوبۇل قىلىنغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ . گەرچە بۇ

نەزەرىيەۋى كۆزقاراش ماركسىزمغا زىت ، جۇڭگو ئەمەلىيەتىگە ئۇيغۇن بولمىسمۇ ، سىنىپىي كۈرەشنى كېڭەيتىۋېتىش ۋە كىشىلەر تەرىپىدىن پەيدا قىلىنغان سىنىپىي كۈرەش خاتالىقى بارغانچە چوڭقۇرلىشىپ كەتكەچكە ، مەركىزىي كومىتېتنىكى باشقا رەھبەرلەر بۇنى دەرھال سېزەلمىدى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ سىياسىي تۈرمۇشى ئىنتايىن نورمالسىزلاشقان ئەھۋال ئاستىدا ، ماۋ زېدۇڭ ئۆزى رىياسەتچىلىك قىلىپ تۇزۇپ چىققان ھۆججەت ئۇستىدە ئەستايىدىل ، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدىگەن ھالدا مۇزاكىرە قىلىش ھەقىقەتەن تەس ئىدى . ھۆججەتتىكى كاڭ شېڭىنىڭ دېگىنىدەك ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۆز قولى بىلەن يازغانلىرىغا قارىتا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ تەلىپى بويىچە ، لىن بياۋنىڭ ئاتالمىش « چۈشەنسەكمۇ ئىجرا قىلىش ، ۋاقتىنچە چۈشەنمىسەكمۇ ئىجرا قىلىش » پوزىتسىيەسىنى قوللىنىش كېرەك ئىدى . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، شۇ چاغدىكى تونۇش بويىچە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تەرەققىياتىنى قىلىپ كېيىنكى ئاشۇ دەرىجىگە بېرىپ ـ يېتىشىنى ھېچكىم مۆلچەرلىيەلمەيتتى . مانا ئاشۇنداق ئارقا كۆرۈنۈش ئاستىدا ، مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى « 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » نى قوبۇل قىلدى . بۇ قېتىمقى يىغىن « سول » چىل خاتا فاكتىنىنىڭ ھۆكۈمران ئورۇنغا چىققانلىقىنى كۆرسىتىپ بەردى .

بۇ قېتىمقى يىغىن 23 ـ مايدا ماقۇللىغان قارارنى ، يۇقىرىدا ئېيتىلغان پېكىر ، لو رۇيچىڭ ، لودىڭيى ، ياڭ شاڭكۇنىنىڭ ۋەزىپىسىنى ئېلىپ تاشلاشتىن باشقا ، يەنە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئوتتۇرا جۇڭگو بيۇروسىنىڭ 1 ـ شۇجىسى تاۋجۇنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شۇجىچۇسىنىڭ دائىمىي شۇجىلىقىغا ، قوشۇمچە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ باشلىقلىقىغا ؛ يې جيەنيىڭنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شۇجىچۇسىنىڭ شۇجىلىقىغا ، قوشۇمچە مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ باش كاتىپلىقىغا ؛ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شىمالىي جۇڭگو بيۇروسىنىڭ 1 ـ شۇجىسى لى شۆفېڭنى بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومىنىڭ 1 ـ شۇجىلىقىغا تەينىلەشنى بېكىتتى .

سىياسىي بيۇرونىڭ مايدىكى يىغىنىدىن كېيىن ، « 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » دىكى « ئەسلىدىكى(مەدەنىيەت ئىنقىلابى بەش كىشىلىك گۇرۇپپا) نى ۋە ئىش بېجىرىش ئورگانلىرىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ ، يېڭىدىن مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى قۇرۇش ، ئۇ سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېتىگە تەۋە بولۇش » توغرىسىدىكى بەلگىلىمە بويىچە ، 28 ـ مايدا مەركەز ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ رەسمىي قۇرۇلغانلىقىنى ئېلان قىلدى . چېن بودا گۇرۇپپا باشلىقى ؛ كاڭ شېڭ مەسلىھەتچى (2 ـ ئاۋغۇستتا تاۋجۇ مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ مەسلىھەتچىلىكىنى قوشۇمچە ئۆتەشكە تەيىنلەندى ، 1967 ـ يىلى يانۋاردا ئاغدۇرۇپ تاشلاندى ، ئۇ جەمئىي بەش ئاي مەسلىھەتچى بولدى) ؛ جياڭ چىڭ ، ۋاڭ رۇنجۇڭ ، لیۇ جىجىيەن جاڭ چۇنچياۋ مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى ؛ شې تاڭجۇڭ ، يىن دا ، ۋاڭ لى ، گۇەن فېڭ ، چى بىنيۇي ، مۇشىن ، ياۋۇبنيۇەنلەر گۇرۇپپا ئەزاسى بولدى . ئۇنىڭدىن باشقا تۆت چوڭ رايون ئەۋەتكەن ئادەملەر ، شىمالىي جۇڭگودىن گو يىڭچۇ ، شەرقىي شىمالدىن جېڭ جىچياۋ ، غەربىي شىمالدىن ياڭ جىلىن ، غەربىي جەنۇبتىن لیۇ ۋىنجېنلەر ئەزا بولدى ، بۇلار چوڭ رايونلاردىكى تەشۋىقات خىزمىتىگە مەسئۇل بولغانلار ئىدى ، بۇ تۆت يولداش « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ يىغىنلىرىغا بىرنەچچە قېتىم قاتناشتۇرۇلدى ، ئەمما ئۇزاق ئۆتمەيلا چەتكە قايرىپ قويۇلدى .

مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى بەلگىلىمە بويىچە « سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېتى رەھبەرلىكى » دە بولسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە ماۋ زېدۇڭ بىر ئادەمنىڭ رەھبەرلىكىدىكى ئالاھىدە بىر ئورگان ئىدى . شۇڭا ، دەسلەپتىلا ئۇ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسى ۋە مەركىزىي كومىتېت شۇجىچۇسىنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئەمەلىي قوماندانلىق ئورگىنى بولۇپ قالدى . 30 ـ ئاۋغۇستتا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى : « يولداش

چېن بودا ئاغرىق مەزگىلىدە ياكى بۇنىڭدىن كېيىن سىرتقا چىقىپ كەتكەن چاغلاردا ، ئۇنىڭ مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقلىق ۋەزىپىسىنى ، 1 ـ مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى يولداش جياڭ چىڭ ۋاقىتلىق ئۆتەپ تۇرىدۇ » دەپ ئۇقتۇرۇش چىقاردى . مانا بۇ جياڭ چىڭ مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ ئەمەلىي مەسئۇلى بولدى دېگەنلىك ئىدى . شۇنىڭدىن كېيىن مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ ھوقۇقى بارغانچە زورىيىپ باردى ، ۋاڭ رېنجۇڭ ، لیۇجىجېن قاتارلىق بەزى ئەزالار ئۇنىڭدىن چىقىرىۋېتىلىپ ، جياڭ چىڭ مۇستەقىل ھوقۇق تۇتقان ۋەزىيەت شەكىللەندى .

بۇ يەردە يەنە ، سىياسىي بيۇرونىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى ئېچىلغان مەزگىللەردە ماۋ زېدۇڭ چىقارغان « 7 ـ ماي يولیورۇقى » توغرىسىدىكى گەپنى ئېيتىپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇ . بۇ يولیورۇقنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى توغرىسىدا بىز 1 ـ بابنىڭ تۆتىنچى پاراگرافىدا سۆزلىدۇق ، بۇ يەردە قايتىلاپ ئولتۇرمايمىز . دىققەت قىلىشقا تېگىشلىكى ، « 7 ـ ماي يولیورۇقى » « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا « ئەڭ ئالىي يولیورۇق » سۈپىتىدە كەڭ تارقالدى ، ئۇنىڭدا سوتسىيالىستىك زامانىنى ئۇيغۇلۇق بەرپا قىلىش بىلەن ماس كەلمەيدىغان تەلەپ ۋە كۆزقاراشلار بولۇپ ، ئۇلار نۇرغۇن جەھەتلەردە سەلبىي تەسىر پەيدا قىلدى . « 7 ـ ماي يولیورۇقى » دا ماۋ زېدۇڭ : « ئۇقۇش مۇددىتى قىسقارتىلىشى ، مائارىپتا ئىنقىلاب ئېلىپ بېرىلىشى ، بۇرژۇئازىيە زىيالىيلىرى مەكتەپلىرىمىزگە ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان ھادىسە يەنە داۋاملىشۇۋاتىدۇ » دېگەننى ئوتتۇرىغا قويغان . ئۇ دۆلىتىمىز قۇرۇلغان 17 يىلدىن بۇيانقى جۇڭگو كومپارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى ھەرخىل مەكتەپلەرنى ، بۇرژۇئازىيە زىيالىيلىرى ھۆكۈمرانلىق قىلغان ئورۇنلار دەپ قارىغان . بۇ پۈتۈنلەي ئەمەلىي پاكىتى بولمىغان گەپ . بۇنىڭ ئەكسىچە ، 17 يىلنىڭ كۆپ ۋاقىتلىرىدا ، « سول » چىل خاتالىق تۈپەيلىدىن زىيالىيلار توغرا مۇئامىلىگە ئېرىشەلمىدى ، ئۇلار بېسىم ئاستىدا ، ئۆزگەرتىش ئورنىدا تۇرۇپ كەلدى ، ئۇلار ھەرگىزمۇ مەكتەپلەرگە ھۆكۈمرانلىق قىلدى دېگىلى

بولمايدۇ . بۇ « ئەڭ ئالىي يولىورۇق » « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » دا كەڭ ئوقۇتقۇچىلارغا زىيانكەشلىك قىلىشنىڭ بىر ئاساسى بولۇپ كەلدى .

ئومۇميۈزلۈك قوزغاشنىڭ بىر يۈرۈش تەدبىرلىرى

« مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » نىڭ ئوتتىنى پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەممە يېرىدە لاۋۇلداپ يانداۋرۇش ئۈچۈن ، ماۋ زېدۇڭ ۋە ئۇنىڭ قو- ماندانلىقىدىكى مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقلابى گۇرۇپپىسى بىر يۈرۈش ھەيران قالارلىق تەدبىرلەرنى قوللاندى .

« 16 ـ مـاي ئۇقتۇرۇشى » سىياسىي بيۇرونىڭ كېڭەيتىلگەن يى- غىنىدا ماقۇللانغاندىن كېيىن ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ھۆججەتى سۈپىتىدە پارتىيە ئىچىدە دەرىجىمۇ دەرىجە يەتكۈزۈلدى ، كېيىن گېزىت بـاش ماقالىسى ئارقىلىق ئۇنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى جامائەتچىلىككە تو- نۇشتۇرۇلدى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى رەسمىي ماقۇللىغان پروگراممـا خـاراكتېرلىك ھۆججەت بولغاچقا ، يەنە مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقلابى گۇرۇپپىسىدەك ئەمەلىي قوماندانلىق ئورگىنى بولغاچقا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » مىسلى كۆرۈلمىگەن قىيابەت ۋە ھەيۋەت بىلەن ، كەڭ كۆ- لەملىك ســـيـــاســـي ھـــەرىـــكەت سۈپىتىدە پۈتۈن مەملىكەتتە قانات يايدۇرۇلدى .

25 ـ مـايدا ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى پەلسەپە فاكۇلتېتىنىڭ پار- تىيە باش ياچېيكا شۇجىسى نېي يۈەنزى قاتارلىق يەتتە ئادەم بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى پارتكومى ۋە بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومغا تۆھمەت چـاپلاپ ، ھۇجۇم قىلغان بىر پارچە چوڭ خەتلىك گېزىتنى چاپلىدى . بۇ ئۆتكۈر سىياسىي خاراكتېرگە ئىگە چوڭ خەتلىك گېزىت ، كالڭ شېڭنىڭ ئادەم ئەۋەتىپ يول كۆرسىتىشى بىلەن يېزىلغان بولۇپ « بېي- جىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوت يېقىپ ، يۇقىرىغا تۇتاشتۇرۇش » نى مەقسەت قـىلغانىدى . چوڭ خەتلىك گېزىتتە ، بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكوم ۋە بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى پارتكومى ئوتتۇرىغا قويغان ، ھەرىكەتتە « رەھـ

بەرلىكنى كۆچەيتىش ، خىزمەت ئورنىدا چىقىش تۇرۇش » كېرەك ، « ئامما قوزغالدى ، ئۇلارنى توغرا يولغا باشلاش كېرەك » ، « داۋلى سۆزلەشتە چىقىش تۇرۇش كېرەك » ، « ئۇلارنى نەزەرىيە جەھەتتىن مات قىلىش لازىم » دېگەندەك تەلەپلەرنى قاتتىق ئەيىبلىگەن بولۇپ ، ئۇنى « ئاممىنىڭ ئىنقىلابىنى بېسىش » تىكى قانۇنىيەت ، « سېپى ئۆزىدىن بولغان پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە قارشى شىئوجېڭجۇيىچە لۇشيەن » دېگەنىدى . ئۇلار چاقىرىق چىقىرىپ ، « بارلىق ئىنقىلابىي زىيالىيلارنىڭ كۆرەش قىلىدىغان ۋاقتى كەلدى » ، « شىئوجېڭجۇيىنىڭ قاتمۇ قات كونتروللۇقىنى ۋە بارلىق ھىيلە ـ مىكىرلىرىنى بۇزۇپ ، بارلىق جىن ـ شەيتانلارنى ، بارلىق خروشچۇچە ئەكسىلئىنقىلابىي شىئوجېڭجۇيىچىلارنى قەتئىي ، تەلتۆكۈس ، پاكىز ، تولۇق يوقىتايلى » دېگەنىدى . بۇ چوڭ خەتلىك گېزىت چاپلانغاندىن كېيىن ، شۇ ھامان كەڭ ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلارنىڭ قاتتىق قارشىلىقىغا ئۇچرىدى . يېرىم كۈن ئىچىدە مىڭ پارچىدىن ئارتۇق رەددىيە بېرىلگەن چوڭ خەتلىك گېزىتلەر چاپلاندى ، نۇرغۇن ئادەملەر چوڭ خەتلىك گېزىتنى چاپلىغان يەتتە ئادەمنى تېپىپ مۇنازىرىلەشتى ، ئەلۋەتتە ئۇلارنى قوللىغانلار ناھايىتى ئاز ساندىكىلەر ئىدى .

بۇ چوڭ خەتلىك گېزىتنىڭ باسما نۇسخىسىنى كاڭ شېك ، شۇ چاغدا بېيىجىڭدە مەركەزنىڭ خىزمەتلىرىگە رىياسەتچىلىك قىلىۋاتقان لىۇشاۋچى ۋە دېڭ شياۋپىڭدىن يوشۇرۇن ھالدا جەنۇبتا تۇرۇۋاتقان ماۋ زېدۇڭغا يەتكۈزۈپ بەردى . 1 ـ ئىيۇندا ماۋ زېدۇڭ بىر پارچە « مەدەنىيەت ئىنقىلابى خەۋىرى » گە تەستىق سىلىپ : « بۇنى شىنخۇا ئاگېنتلىقى تولۇق تېكىستى بىلەن رادىئودا ئاڭلاتسۇن ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەرقايسى گېزىت ـ ژۇرناللاردا ئېلان قىلىشمۇ ناھايىتى زۆرۈر . بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن ئىبارەت بۇ ئەكسىيەتچى قورغان ئەمدى بۇزۇلۇشقا باشلىدى » دەپ يازدى . ماۋ زېدۇڭ يەنە خاڭجۇدىن كاڭ شېك ، چېن بوداغا تېلېفون بېرىپ ، بۇ ئىشنى ئۇقتۇردى . شۇ كۈنى شىنخۇا ئاگېنتلىقى نېپى يۈەنزى قاتارلىقلارنىڭ چوڭ خەتلىك گېزىتىنى

تولۇق تېكستى بىلەن رادىئودا ئاڭلاتتى . بۇ ئىش ، بۇ چوڭ خەتـ لىك گېزىتنىڭ ماۋ زېدۇڭنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاش ئېھتىياجىغا تازا باب كەلگەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ .

شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، ماۋ زېدۇڭ باشقا ھەيران قالارلىق تەدـ بىرلەرنىمۇ قوللاندى . ماۋ زېدۇڭنىڭ تەستىقلىشى بىلەن 31 ـ ماي كۈنى چېن بودا باشچىلىقىدىكى خىزمەت گۇرۇپپىسى خەلق گېزىتى ئىدارىسىگە بېرىپ ھوقۇق تارتىۋالدى ، چېن بودا باشچىلىقىدىكى خىزمەت گۇرۇپـ پىسى بارغانلىقى ئىككىنچى كۈنى (1 ـ ئىيۇن كۈنى) ، « خەلق گېزىـ تى » « بارلىق جىن ـ شەيتانلارنى سۈپۈرۈپ تاشلايتتى » دېگەن تېمـ دىكى باش ماقالىنى ئېلان قىلدى . بۇ باش ماقالىدىن لىن بياۋنىڭ 18 ـ ماي سۆزىدىكى مۇقام بويىچە ، « ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپنىڭ قورالىنى ئولجا ئالدۇق ، تامغىنى خەلق تارتىۋالدى ، لېكىن ئۇلارنىڭ كاللىسىدىكى ئەكسىيەتچى ئىدىيە يەنە ساقلانماقتا » ، « ئۇلار نېيتىدىن يانمايدۇ » ، « ئازادلىقتىن بۇيانقى 16 يىلدىن بېرى ئىدىيە مەدەنىيەت سېپىدىكى ئۇزلۇكسىز بولۇپ كېلىۋاتقان كۈرەش ، تاكى مۇشۇ چوڭ ـ كىچىك ‹ ئۇچ ئائىلىك كەنت › پارتىيىگە ، سوتسىيالىزمغا قارشى قارا يېپ پاش قىلىنغانغا قەدەر تىرىلىش ۋە تىرىلىشكە قارشى كۈرەش بولۇپ كەلدى » دېگەننى تەكىتلىگەنىدى . باش ماقالە : « ئاتالمىش بۇرژۇئازـ يە ‹ ئالىملىرى › ، ‹ مۇتەخەسسىس › ، ‹ نوپۇزلۇقلىرى › ، ‹ بوۋىلار › نى ئاغدۇرۇپ يەر بىلەن يەكسان قىلىپ ، ئۇلارنىڭ ھەيۋىسىنى يوقىتايلى » دەپ چاقىرىق چىقارغانىدى .

2 ـ ئىيۇندا « خەلق گېزىتى » نېپى يۇەنزى قاتارلىقلارنىڭ چوڭ خەتلىك گېزىتىنى تولۇق تېكستى بىلەن باستى ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە « بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ بىر پارچە چوڭ خەتلىك گېزىتىنى تەنتەنە قىلايلى » دېگەن ئوبزورچى ماقالىسىنى ئېلان قىلدى . بۇ ماقالىنى ۋاڭ لى ، گۇەن فېڭلار يازغان بولۇپ ، ماقالىدە بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنى « پارتىيىگە ، سوتسىيالىزمغا قارشى جاھىل قورغان » بېيجىڭ ئۇنىۋېرـ سىتېتى پارتكومى « يالغان كومپارتىيە » ، « شيۇجېڭجۇيى پارتىيىسى »

دەپ قارا چاپلىنىپ ، « ئۇلارنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ ، ئۇلارنىڭ قارا شايـ كا ، قارا تەشكىلى ، قارا ئىنتىزامنى ئۆزۈل ـ كېسىل بىتچىت قىلايلى » ، « ئۇلارنىڭ مەرتىۋىسىنىڭ قانچىلىك يۇقىرى ، سالاھىيىتىنىڭ قانچىلىك كـونا بولۇشىدىن قەتئىينەزەر » دەپ چاقىرىق قىلىنغانىدى . شۇ كۈنى ماۋ زېدۇڭنىڭ ماقۇللۇقى بىلەن ، ئۆزگەرتىلگەن بېيجىڭ شەھەرلىك پـارتكوم جاڭ چىڭشيەن ④ گۇرۇپپا باشلىق بولغان خىزمەت گۇرۇپپـسىنى بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا ئەۋەتىپ ، « پارتكومنىڭ ۋەزىپىسىنى ئۆـ تەپ » ، « سوتسىيالىستىك مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلـ ىدىغان بولدى » .

4 ـ ئىيۇندا « خەلق گېزىتى » پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومنى ئۆزگەرتىش توغرىسىدىكى قارارىنى ئېلان قـىلدى : پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شىمالىي جۇڭگو بيۇروسىنىڭ 1 ـ شۇجىسى لى شۆفېڭ شەھەرلىك پارتكومنىڭ 1 ـ شۇجىسى ، جىلىن ئۆلـكىلىك پارتكومنىڭ 1 ـ شۇجىسى ئۇدې شەھەرلىك پارتكومنىڭ 2 ـ شۇجىسى بولدى . پايتەخت پارتكومنى ئۆزگەرتىش ھەمدە شۇ ھامان گـېزىت ـ ژۇرنال ، رادىئودا ئاشكارا ئېلان قىلىش ، دۆلىتىمىز قۇرۇلغانـ ىدىن بۇيانقى تۇنجى قېتىملىق ئىش ئىدى . يۇقىرىدا ئېيتىلغان ئالاھىدە تـەدبىرلەر ، پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا كۆچلۈك ئىنكاس قوزغىدى . بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا چوڭ خەتلىك گېزىت كۆرگىلى ، « تەجرىبە » ئۆگەنگىلى بارىدىغان ئادەملەر نەچچە ئون مىڭ ئادەمگە يېتىپ ، قاتناش بەكلا بېسىقچىلىق بولۇپ كەتتى .

خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىش مەسلىسىدىكى تالاش ـ تارتىش

ياش ئوقۇغۇچىلار پارتىيىگە ۋە ماۋ زېدۇڭغا ئىشەنچىسى بولغاچـ قا ، ئالدى بىلەن چاقىرىققا ئاۋاز قوشۇپ ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى نـېي يۈەنزى قاتارلىقلارنى دوراپ ، « شيۇجېڭجۇيى ئۇستىدىن ئىسيان » كـۆتۈردى . ئالىي مەكتەپ ، ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچىلار ئالدى بـ لـەن ھەركەتلىنىپ ، چوڭ خەتلىك گېزىت چاپلاپ ، پىپەن قىلىش يـ

غىنلىرىنى ئاچتى ، ھەربىرىدە پايتەخت ۋە چوڭ شەھەرلەردىن ھەرقايسى جايلارغا كېڭەيدى . جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ ئاساسىي قاتلام پارتكومـ لىرى ئالدى بىلەن زەربىگە ئۇچراپ ، « ئىسيان كۆتۈرۈش » نىڭ نىشانى بولۇپ قالغاچقا ، نورمال رەھبەرلىك خىزمىتىنى ئىشلىيەلمىدى . نۇرغۇن مەكتەپ ، ئورگان ، زاۋۇتلارنىڭ مەسئۇللىرىغا ھەرخىل گۇناھلار ئارتـ لىپ ، پاش قىلىشقا ، كۆرەش قىلىشقا ئۇچرىدى ، مەكتەپلەردە دەرس توختىدى ، زاۋۇتلاردا ئىش توختىدى ، ئېغىر قالايمىقانچىلىق ئەھۋالى كېلىپ چىقتى ، ئۇلار يۇقىرى رەھبەرلىكنىڭ ئادەم ئەۋەتىپ رەھبەرلىكنى كۈچەيتىشىنى تەلەپ قىلىشتى .

ئۇ چاغدا ماۋ زېدۇڭ بېيجىڭدا ئەمەس ئىدى ، مەركەزدىكى خىزـ مەتلەرنى لىيۇ شاۋچى ، دېڭ شياۋپىڭ باشقۇرۇۋاتاتتى ، ئۇلار ئاساسىي قاتلام مەسىلىسىنى ھەل قىلىشتىكى ئۇزۇن يىللىق چارە ۋە ماۋ زېدۇڭـ نىڭ ئۆزى تەستىقلاپ ، خەلق گېزىتى ئىدارىسى ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېـ تىغا خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتكەن ئەھۋالغا قاراپ ، بېيجىڭ شەھىرىـ دىكى ئالـــي ، ئـوتتۇرا مەكتەپلەرگە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » غا رەھبەرلىك قىلىشنى قارار قىلدى . نۇرـ غۇن ئۆلكە ، شەھەرلەرمۇ بۇنى دوراپ ، ئالىي مەكتەپلەرگە ۋە بىر قىسىم ئوتتۇرا مەكتەپلەرگە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتتى .

ھەربىرىدە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ رەھبەرلىك قىلىشتىڭ بۇ ئەنئەنىۋى چارىنى قوللىنىشتىكى مەقسەت ، پارتىيەنىڭ ھەربىرىدە بولغان رەھبەرلىكىنى ساقلاپ قېلىشنى ئۈمىد قىلىش ، نۇرغۇن ئاساسىي قاتلام ئورۇنلاردا كۆرۈلگەن قالايمىقانچىلىق ئەھۋاللىرىنى تۈگىتىش ئىدى .لېكىن ، « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » قوزغىتىشنىڭ ئۆزى خاتا بولغاچقا ، مەقسەتمۇ تازا ئېنىق ئەمەس ئىدى ، ھەرقايسى ئورۇنلاردىكى ئاممىنىڭ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ۋە ماۋ زېدۇڭ قوزغىغان « مەدەنـ يەت زور ئىنقلابى » نىڭ مۇددىئاسىنى چۈشىنىشىمۇ ھەرخىل ئىدى ، ئۆز ئورنىنىڭ رەھبەرلىكىگە بولغان كۆزقاراش ۋە تۇتقان پوزىتسىيەسىمۇ ئوخشىمايتتى . شـۇڭـا ، ھـەربـىـكەت باشلىنىشى بىلەنلا ، « ئىسيانـ

چىلار » (ئادەتتە ئاز سانلىقلار ئىدى) ۋە « قوغدىغۇچىلار » (ئادەتتە كۆپ سانلىقلار ئىدى) غا بۆلۈنۈپ كەتتى ۋە ئۆزئارا جىددىي كۈرەشكە كىرىشىپ كەتتى . ھەرقايسى ئورۇنلارغا خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىلىگەندىن كېيىن ، ئۇلارنىڭ ئىككى تەرەپ كۈرىشىدىن مۇستەسنا تۇرۇشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى ، ئۇلار بىلەن بىر قىسىم ئامما ۋە بەزى ئاساسىي قاتلام تەشكىللىرى ئوتتۇرىسىدا ئوڭاي ھەل قىلىپ كەتكىلى بولمايدىغان زىددىيەتلەرنىڭ پەيدا بولۇپ قېلىشى تەبىئىي ئىدى . جياڭ چىڭ ، كاڭ شىڭ قاتارلىقلارنىڭ ئىغۋاگەرچىلىك قىلىشى ۋە قۇتۇرتىشى قوشۇلۇپ ، خىزمەت گۇرۇپپىسىنى قوغلايدىغان ئەھۋال بارغانچە كۆپىيىپ كەتتى ، نەتىجىدە خىزمەت گۇرۇپپىسى بارغانچە قالايمىقانلىشىپ كېتىۋاتقان ۋەزىيەتنى ئوڭشاش بۇياقتا تۇرسۇن ، ئەكسىچە ئۆزى زىددىيەت نۇقتىسى بولۇپ قېلىشتەك قىيىن ئەھۋال كېلىپ چىقتى .

كۆرۈلگەن مەسىلىنى ھەل قىلىش ھەمدە قالايمىقان ۋەزىيەتنى بەلگىلىك كونترول قىلىش ئۈچۈن ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى لیۇ شاۋچىنىڭ رىياسەتچىلىكىدە ، 8 ـ ئىيۇندا دائىمىي كومىتېتنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىنى ئېچىپ ، سەككىز ماددىلىق يولیورۇقنى چىقاردى . ئۇ نىڭدا ، « ئىچكى ـ تاشقىنىڭ پەرقى بولۇشى كېرەك » ، « مەخپىيەتلىكنى ساقلاشقا دىققەت قىلىش » ، « چوڭ خەتلىك گېزىتنى كوچىغا چىقارماسلىق كېرەك » ، « نامايىش قىلماسلىق كېرەك » ، « كەڭ كۆلەملىك شىكايەت يىغىنى ئۆتكۈزمەسلىك كېرەك » ، « خىيباڭ (قارا گۇرۇھ) لارنىڭ ئائىلىسىنى قورشۇۋالماسلىق كېرەك » ، « ئادەم ئۇرماسلىق ، تىللىماسلىق كېرەك » دېگەنلەر بار ئىدى . مەركەزنىڭ سەككىز ماددىلىق يولیورۇقىنىڭ يەتكۈزۈلۈشى ۋە ئىجرا قىلىنىشى ، كۆپ سانىدىكى ئامما ۋە ياش ئوقۇغۇچىلارنىڭ قوللاپ ، ھىمايە قىلىشىغا ئېرىشتى ، لېكىن « ئاز سانلىقلار » ھەر خىل شەكىللەر بىلەن قارشى تۇردى . نەتىجىدە ، بەزى مەكتەپلەردە جىددىي قارشىلىق قىلىش ۋەقەلىرى سادىر بولدى .

ئەنجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مۇدىرى ۋە پارتكوم شۇجىسى كۈڭ

يامىڭ بەزى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەددىدىن ئاشقان ھەرىكەتلىرىنى تەنقىد-لىگەنلىكى ئۈچۈن ، بارلىق ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلىنىپ ، ئاتالمىش « ئىنقىلابىي ئامما ھەرىكىتىنى باستۇرغان ئەكسىلئىنقىلابىي ۋەقە » دېگەن چوڭ قالپاق كىيدۈرۈلدى . 16 ـ ئىيۇن كۈنى « خەلق گېزىتى » بۇ ۋەقەنى باستى ۋە « ئاممىنى پائال قوزغىتىپ ، ئەكسىلئىنقىلابىي قارا گۇرۇھ (خېيباڭ) نى ئۇرۇل ـ كېسىل يوقىتايلى » دېگەن باش ماقالىنى ئېلان قىلدى . بۇ باش ماقالىدە شۇنداق دېيىلگەن : « بۇ مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ، رەھبەرلىك ھوقۇقىنى بۇرژۇئازىيە ۋەكىللىرى ئىگىلىۋالغان ئاشۇ ئورۇن ۋە ئورگانلار ئۈچۈن ئېيتقاندا ، بىر مەيدان ھوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشى ، بۇرژۇئازىيە دىكتاتورلىقىنى پرولېتارىيات دىكتاتورلىقىغا ئۆزگەرتىش كۈرىشى » ، « ھەرىكەت ئەمدىلا باشلاندى ، ئامما تېخى تولۇق قوزغىتىلغىنى يوق ، ئەمما ئۇلار تەۋرەپ قۇيۇن چىقىرىپ ، پىتنە ـ پاسات تارقىتىپ ، قالايمىقانچىلىق پەيدا قىلىپ ، نىشانىنى ئۆزگەرتىپ ، قاتمۇقات توسالغۇ پەيدا قىلماقتا ، ئاممىنىڭ پۇت ـ قولىنى چۆشەپ قويماقتا » « بىز ئۇرۇل ـ كېسىل ئىنقىلاب قىلىش ئۈسۈلىنى تېپىپ چىقىپ ، بارلىق جىن ـ شەيتانلارنىڭ ھەممىسىنى تارتىپ چىقىرىشىمىز ، ئۇلارنى كۆرەش قىلىپ سېستىشىمىز ، كۆرەش قىلىپ ئاغدۇرۇشىمىز ، كۆرەش قىلىپ يوقىتىشىمىز لازىم . » چېن بودانىڭ رىياسەتچىلىكىدە ئېلان قىلىنغان بۇ باش ماقالىنىڭ روھى ، مەركەزنىڭ سەككىز ماددىلىق يولىورۇقى بىلەن قارىمۇ قارشى ھالەتتە ئىدى . بۇ ئەھۋال بۇ ھەرىكەتكە يېتەكچىلىك قىلىشتا بىر ـ بىرىگە تۈپتىن ئوخشىمايدىغان ئىككى خىل فاكتىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئاشكارىلاپ قويدى .

بۇنداق ۋەزىيەتتە ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا يۈز بەرگەن « 18 ـ ئىيۇن ۋەقەسى » نىڭ تەسىرى ناھايىتى زور بولدى . 18 ـ ئىيۇن كۈنى بەزىلەر بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ يېغىن ئېچىۋاتقانلىقىدىن پايدىلىنىپ ، ئاتالمىش « جىن ـ شەيتانلارنى كۆرەش قىلىش سۇپىسى » ياساپ ، قىرىق نەچچە ئادەمنى قالايمىقان تارتىپ چىقىپ كۆرەش قىلغان ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە پارتىيە ، ئىتتىپاق كادىرلىرى ،

ئوقۇتقۇچىلار ، ئوقۇغۇچىلار بار ئىدى . كۆرەش قىلىش جەريانىدا يۈزىگە قارا سۈركەش ، ئۈزۈن قالپاق كىيگۈزۈش ، يۈكۈندۈرۈپ ئولتۇرغۇزۇپ قويۇش ، قوللىرىنى قايرىش ، ئاياللارنى ھاقارەتلەشتەك ئەھۋاللار كۆرۈلدى . بۇ ئىشنى خىزمەت گۇرۇپپىسى بىلگەندىن كېيىن دەرھال ئۇنى توستى ، خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى پۈتۈن مەكتەپكە رادىئو نۇتقى سۆزلىدى ، مەكتەپ دەرۋازىسى تاقاپ ، رەتلەش قىلدى . خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ بۇ ئىشنى مەركەزگە دوكلات قىلغان قىسقا خەۋەرلەر گېزىتىدە شۇنداق دېيىلگەن ، بۇ ئىنقىلابىي ھەربىكەتكە زىيانلىق ئىش ، بۇ ۋەقەنىڭ سادىر بولۇشىنىڭ ئۆزى مۇرەككەپ بىر سىنىپىي كۆرەش ، يەنە ئادەملەرنىڭ بۇزغۇنچىلىق قىلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ، ئوقۇغۇچىلارغا سىنىپىي دۈشمەنلەرنىڭ ئالدام خالتىسىغا چۈشمەسلىك توغرىسىدا چاقىرىق چىقاردۇق ، خىزمەت گۇرۇپپىسى يەنە سولچىلارنى پرولېتارىياتنىڭ ئىنقىلابىي تەرتىپىنى ساقلاشقا تەشكىللىدى . كەمنى كۆرەش قىلماقچى بولسا ، خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈشنى بېكىتتى . لىيۇ شاۋچىنىڭ پىكرىگە ئاساسەن ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى 20 ـ ئىيۇندا بۇ قىسقا خەۋەرلەر گېزىتىنى تەستىقلاپ تارقاتتى ھەمدە ئىلاۋە قوشتى : « بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ قالايمىقان كۆرەش قىلىش ئەھۋالىنى بىر تەرەپ قىلغان چارىسىنى مەركەز توغرا بولغان ، ۋاقتىدا بولغان دەپ تونۇيدۇ . ئەگەر مۇشۇنداق ئەھۋال كۆرۈلسە ، ھەرقايسى ئورۇنلار مۇشۇ چارە بويىچە بىر تەرەپ قىلسا بولىدۇ » . بىر ئايدىن كېيىن بۇ قىسقا خەۋەرلەر گېزىتى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى ۋە بۇ ئىش لىيۇ شاۋچىنىڭ بىر جىنايىتى بولۇپ قالدى .

ھەرقايسى جايلار ۋە ئورۇنلاردىكى خىزمەت گۇرۇپپىسى مەركەزنىڭ « سەككىز ماددىلىق يولىيورۇق » نى ۋە تەستىقلاپ تارقاتقان بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ قىسقا خەۋەرلەر گېزىتىنىڭ روھىنى خىلى ئەسايىدىل ئىزچىللاشتۇرغانلىقى ئۈچۈن ، قالايمىقان تۇتۇش ، قالايمىقان كۆرەش قىلىش ئىشىنى مەلۇم دەرىجىدە توسۇپ ، قالايمىقانلىشىپ كەتكەن ۋەزىيەتنى خىلى تۈزەتكەن بولدى . ئەمما بۇ ئىش ئاز ساندىكى

ئسيانچىلارنىڭ قاتتىق نارازىلىقىنى قوزغىدى . ئۇلار ، خىزمەت گۇرۇپـ پىسى شيۇ جېڭجۇيى لۇشيەنىنى ئىجرا قىلىپ ، ئۇلارنىڭ ئىنقىلابىي ئىسـ يان كۆتۈرۈش روھىنى باستى ، بۇ ئىنقىلابىي ھەرىكەتنى باستۇرغانلىق بولىدۇ ، دەپ تونۇغاچقا ، خىزمەت گۇرۇپپىسى بىلەن « ئىسيانچىلار » ئوتـتۇرىسىدا قارىمۇ قارشىلىق پەيدا بولدى . جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭلار ـ نىڭ قوللىشى ۋە قۇترىتىشى بىلەن نۇرغۇن مەكتەپلەردە خىزمەت گۇـ رۇپپىسىنى ھەيدەشتەك ئەھۋال كۆرۈلدى . خىزمىتىنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن بـەزى خـىـزمـەت گۇرۇپپىلىرى ناموۋاپىق بولغان بەزى ئاتالـ مىش « توسقۇنلۇقنى يوقىتىش » تەدبىرلىرىنى قوللانغانىدى . بەزى ئو ـ رۇنلار « ئىسيان كۆتۈرۈش » كە باشلامچىلىق قىلغان ، خىزمەت گۇـ رۇپپىسىنى ھەيدىگەنلەرنى كۇرەش قىلدى ھەمدە ئۇلارغا « پارتىيىگە قارشى ئۇنسۇر » ، « ياڭان سولچى » ، « ئوڭچى ئوقۇغۇچى » دېگەندەك گـۇناھلارنى ئارتتى . شۇ چاغدا بۇ خىل تەدبىرلەرگە قارىتا ، پارتىيە ئىچى ـ سىرتىدا قوللايدىغان ۋە قوللىمايدىغان ئىككى خىل كۆزقاراش بار ئىدى . جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ قاتارلىقلار بۇنى ھە دەپ سۆزلەپ ، بۇ دېگەن « ئاممىنى باستۇرغانلىق » ، « ئاق تېررورلۇق »، « ئىنقىلابقا قارشى تۇرغانلىق » دەپ ، خىزمەت گۇرۇپپىسىغا ئىنتايىن زور جىنايەتنى ئارتماقچى بولدى .

18 ـ ئىيۇل كۈنى ماۋ زېدۇڭ « چاڭجياڭ دەرياسىدا سۈ ئۈزدى » دېگەن كەڭ تۇردىكى تەشۋىقاتتىن كېيىن ئۇخىنىدىن بېيجىڭگە قايتىپ كەلدى . 25 ـ ئىيۇل كۈنى ئۇ مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپـ سىدىكىلەرنى قوبۇل قىلغاندا : « مەن بېيجىڭگە كەلگىلى بىر ھەپتە بولدى ، دەسلەپكى تۆت كۈندە جاڭ چىڭشيەننى قوغداشقا مايىل ئىدىم ، كېيىن ئۇنى قوللىمىدىم » دېگەن . مانا بۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ خىزمەت گۇـ رۇپپىسى ئەۋەتىش مەسلىسىدىكى كۆزقارىشىدا بىر ئۆزگىرىش بولغانلـ قىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ . بۇ جەريانداا جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭلارنىڭ ئۇنىڭغا قىلغان دوكلاتى ۋە بەرگەن ماتېرىياللىرى ماۋ زېدۇڭغا زور تە ـ سىر كۆرسەتكەن . ئەڭ تۈپكى سەۋەب ، ماۋ زېدۇڭ « جاھان تازا قالايـ

مقانلاشسا ، ئاندىن ئۇنى تۇزىگىلى بولىدۇ » دېگەنگە بەكلا ئىشىنەتتى . ئۇ ، بېيجىڭنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » « بەكلا جىمجىت » ئىكەن دەپ ھېس قىلغان . ئۇ خىزمەت گۇرۇپپىسىنى « ياماق رول ئويناپ ، ھەربىرىكە توسقۇنلۇق قىپتۇ » دەپ ئەيىبلىگەن . ئۇ« خىزمەت گۇرۇپ-پىسىنىڭ لازىمى يوق ، ئىنقىلابىي ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلار ئۆزى ئىن-قىلاب قىلسۇن » دېگەننى ئوتتۇرىغا قويدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ يولىورۇقى بويىچە ، 28 ـ ئىيۇلدا بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكوم « ھەرقايسى ئالىي مەكتەپلەردىكى خىزمەت گۇرۇپپىسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش توغرىسى-دىكى قارار » نى چىقاردى . 29 ـ ئىيۇل كۈنى خەلق ساريىدا ئون مىڭ كىشىلىك يىغىن ئېچىپ ، بۇ قارارنى يىغىندا ئېلان قىلدى ، شەھەرلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى لى شۆفىڭ بۇ قارارنى ئوقۇش بىلەن بىرگە ، مەركەزنىڭ يولىورۇقىغا ئاساسەن ، ئالىي ، ئوتتۇرا مەكتەپلەرنىڭ ئىن-قىلاب قىلىشى ئۈچۈن يېرىم يىل تەتىل بولىدىغانلىقىنى ئېلان قىلدى . لیۇ شاۋچى ، جۇ ئېنلەي ، دېڭ شياۋپىڭ بۇ يىغىنغا قاتناشتى ھەم سۆز قىلدى . لیۇ شاۋچى ئۆز سۆزىدە مۇنداق دېدى : « پرولېتارىيات مەدەنى-يەت زور ئىنقىلابىنى قانداق ئېلىپ بېرىش مەسىلىسى ، سىلەرگە ئانچە ئېنىق ئەمەس ، سىلەر بىلمەيسىلەر ، سىلەر بىزدىن سورىساڭلار ، مەن راست گېپىمنى قىلسام ، مەنمۇ بىلمەيمەن ، مېنىڭچە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىكى باشقا يولداشلار ، خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرىمۇ بىل-مەيدۇ . » دېڭ شياۋپىڭ مۇنداق دېگەنىدى : « پېشقەدەم ئىنقىلابچىلار يېڭى مەسىلىگە يولۇقتى . » مەركىزىي كومىتېتتىكى يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەرلەرنىڭ ئون مىڭ ئامما ئالدىدا بۇنداق ئاشكارا سۆزلىشىنى ناھا-يىتى نورمالسىزلىق دېيىش كېرەك . يىغىن ئاخىرلىشىشتىن بۇرۇن ماۋ زېدۇڭ سەھەنگە چىقىپ ، سەھەنىنىڭ ئالدىنى چۆگىلەپ ئاممىغا قول سىلكىپ سالام بەردى . بۇ قېتىمقى يىغىنىنىڭ ئۇنىئالغۇ لېنتىسىنى ھەر-قايسى ئۆلكە ، شەھەرلەردە ئاڭلاتتى ، ھەرقايسى جايلاردىكى خىزمەت گۇرۇپپىلىرى چېكىندۈرۈپ كېتىلدى . شۇنىڭدىن كېيىن خىزمەت گۇ-رۇپپىسىغا ئارتىلغان گۇناھ بارغانچە ئۆرلەۋەردى ، ئاخىر بېرىپ ، يۇنە-

لىش ، لۇشيەن خاراكتېرلىك خاتالىق ئۆتكۈزدى ، دەپ ئەيىبلەندى ، خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتكەنلىكنى « ئەمەلىيەتتە بۇرژۇئازىيە مەيدانىدا تۇرۇپ ، پرولېتارىيات ئىنقىلابىغا قارشى تۇرغانلىق » دەپ ئەيىبلىدى .

پارتىيە ئىچىدىكى خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىش مەسىلىسىدىكى تالاش ـ تارتىش ، ئەمەلىيەتتە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئېلىپ بېرىشتىكى مەقسەت ۋە ئۇسۇل مەسىلىسىدىكى تالاش ـ تارتىش ئىدى . پەقەت مەدەنىيەت ئىنقىلابىنى ئەمەلگە ئاشۇرغاندىلا ئاندىن تولۇق سوتسىيالىستىك دۆلەت بولغىلى بولىدۇ ، دېگەن سۆزنى لېنىن ئۆكتەبىر ئىنقىلابىدىن كېيىن ئانچە ئۇزاق ئۆتمەيلا ئوتتۇرىغا قويغانىدى . 1958 ـ يىلى ماۋ زېدۇڭ ، بەش ئىنقىلاب قىلىمىز ، ئۇنىڭ ئىچىدە مەدەنىيەت ئىنقىلابى بار ، دېگەننى ئوتتۇرىغا قويغان . 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا لیو شاۋچى ، مەدەنىيەت ئىنقىلابىنى چوقۇم ئېلىپ بېرىش كېرەك مەسىلىسىنى شەرھلەپ ئۆتكەنىدى . شۇڭا ، مەدەنىيەت ئىنقىلابىنى ئېلىپ بېرىشنى ھەممەيلەن قوللايتتى ، لېكىن مەيلى لېنىن ، ياكى بىزنىڭ پارتىيىمىز ئوتتۇرىغا قويغان مەدەنىيەت ئىنقىلابى ، ساۋاتسىزلىقنى يوقىتىش ، خەلق ئاممىسىنىڭ مەدەنىيەت ساپاسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ۋە مائارىپنى ، ئىلىم ـ پەننى ، مەدەنىيەت ، سەھىيە ئىشلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش قاتارلىق جەھەتلەرگە قارىتىلغانىدى . شۇ چاغدىكىدەك پارتىيە تەشكىلىنىڭ رەھبەرلىكىنى قايرىپ قويۇپ ، ئاممىۋى ھەرىكەت بىلەن ، زور قالايمىقانچىلىق ئىچىدە مەدەنىيەت ئىنقىلابىنىڭ مەقسىتىگە يېتىش مەسىلىسىدە ، نۇرغۇن ئادەملەردە ئوخشىمىغان كۆزقاراش بار ئىدى . بولۇپمۇ شۇ چاغدىكى « قالايمىقانچىلىق » مەسىلىسىگە بولغان قاراشتىلا زور ئىختىلاپ مەۋجۇت ئىدى .

« قالايمىقانچىلىق » قا بولغان ئوخشىمىغان قاراشلار

پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىكى مۇتلەق كۆپ سانىدىكى يولداشلار كېلىپ چىققان قالايمىقانچىلىقتىن ئەنسىرەپ ، پارتىيىنىڭ ھەرىكەتكە بولغان رەھبەرلىكىنى ساقلاپ قېلىشنى ، بىراقلا كۆتۈرۈلۈپ

كەتكەن ھەربىرىكەتنى بەلگىلىك تىزگىنلەشنى ئۈمىد قىلدى ، خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىش ئاشۇ خىيالدىن كېلىپ چىققان بىر خىل تەدبىر ئىدى . 21 ـ ئىيۇندا ئېچىلغان سىياسىي بيۇرونىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا لىيۇ شاۋچى ، ھەربىرىكەتتە پارتىيە ، ئىتتىپاق تۈرمۈش يىغىنلىرى ئۆتكۈزۈلمەيۋاتىدۇ ، تەشكىل چېچىلاڭغۇلىشىپ كەتتى ، ئۇنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش كېرەك . سېسىپ كەتكەن پارتكوملارنىڭ ھوقۇقىنى خىزمەت گۇرۇپپىسى يۆرگۈزسە بولىدۇ ، دېگەنىدى . 1 ـ ئاۋغۇستتىكى پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 11 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا ئۇ يەنە ، چىن بودا ئىيۇننىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن باشلاپ ئۈچ قېتىم خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتمەسلىكنى ياكى خىزمەت گۇرۇپپىسىنى چېكىندۈرۈپ چىقىشنى ئېيتتى ، مەركەز « مۇزاكىرە قىلغاندا ، كۆپ ساندىكى يولداشلار خىزمەت گۇرۇپپىسىنى ساقلاپ قالايلى دېيىشتى ، مەنمۇ شۇنداق پىكىر بەرگەن » ، « مەن ئۇ چاغدا ، ھەربىرىكەت بۇنداق چوڭ تۇرسا ، بېيجىڭدىكى ھەرقايسى ئالىي مەكتەپلەرنىڭ بەزىلىرىنىڭ تەشكىلى پالەچ ھالغا چۈشۈپ قالدى ، پارتىيە رەھبەرلىكىنى ئۈزۈپ قويساق بولماس ، دېگەننى ئويلىغانىدىم » دېگەن . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، شۇ چاغدىكى مەركىزىي كومىتېتتىكى مۇتلەق كۆپ ساندىكى يولداشلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى « تۆتىنى ئېنىقلاش ھەربىرىكتى » بىلەن بىرلەشتۈرۈپ قارىدى . « تۆتنى ئېنىقلاش ھەربىرىكتى » دە يۇقىرىدىن خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىلگەن ، ئورۇنلاشتۇرۇش ئاساسىدا ، پىلانلىق ، رەھبەرلىكى بولغان ھالدا ئېلىپ بېرىلغان . 12 ـ ئىيۇلدا خاڭجۇدا ئېچىلغان سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېت كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭمۇ : مەدەنىيەت ئىنقىلابى بىر سىياسىي كۆرەش ، سىنىپىي كۆرەش ، ئۇ ئىدىيىنى تازىلاش ، سىياسىينى تازىلاش ، تەشكىلنى تازىلاش ، ئىقتىسادنى تازىلاشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ ، دەپ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى « تۆتنى ئېنىقلاش » بىلەن بىرلەشتۈرگەنىدى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ تۈپكى خىيالى « قالايمىقانچىلىقتىن قورقماسلىق » ئىدى . ئۇ دەسلەپتە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىشكە قوشۇلغان ، ئەڭ

بۇرۇن ئەۋەتىلگەن خىزمەت گۇرۇپپىسى ئۇنىڭ قوشۇلۇشى ۋە تەستىق لىشى بىلەن ئەۋەتىلگەنىدى . ئىيۇنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا خاتىجۇدا ئۆتكۈزۈلگەن دائىمىي كومىتېت كېڭەيتىلگەن يىغىندا بولسا ، ھازىر مەكتەپ لەرگە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىشكە ئالدىراپ كەتمەيلى ، ئۇلار بىر قالايمىقان بولسۇن ، قالايمىقاندىن قورقماسلىق كېرەك ، دېدى . ئەمما بۇ چاغدا خىزمەت گۇرۇپپىلىرى ئەۋەتىلىپ بولۇنغان بولۇپ ، ئۇلار دەرھال قايتۇرۇپ كېلىنمىسە ، قالايمىقانچىلىقنى كۈچەيتىۋېتىتتى ، بۇ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىكى مۇتلەق كۆپ سانىدىكى يولداشلار ناھايىتى ئەنە دىشە قىلىدىغان ئىش ئىدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ تەشەببۇسىنىڭ ئۆزگىرە شى ، ئۇنىڭ « قالايمىقانچىلىق » قا بولغان كۆزقارىشى بىلەن بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك ئىدى . ئۇ 8 ـ ئىيۇلدا جياڭ چىڭغا يازغان خېتىدە ، ئۆز زىنىڭ « قالايمىقانچىلىق » قا بولغان قارىشىنى ۋە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى بەزى خيالىلىرىنى يازغانىدى . ئۇ ، « جاھان تازا قالايمىقانلاشسا ، ئاندىن ئۇنى تۈزىگىلى بولىدۇ » ، « ھازىرقى ۋەزىيە پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن مەملىكەتتە (تولۇق بولۇپ كېتىشى مۇمكىن ئەمەس) ئوڭچىلارنىڭ يوقىتىش ، ھەمدە يەتتە ، سەككىز يىلدىن كېيىن يەنە بىر قېتىم جىن ـ شەيتانلارنى يوقىتىدىغان ھەرىكەت ئېلىپ بارىمىز ، بۇنىڭ دىن كېيىن بۇنداق تازىلاشنى كۆپ قېتىم ئېلىپ بارىمىز » ، « بۇ قېتىمقى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى بىر قېتىملىق مانېۋىر » دەپ تونۇغان . ماۋ زېدۇڭنىڭ پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن مەملىكەتتە ئاساسىي جەھەتتىن ئاتالمىش ئوڭچىلارنى يوقىتىش توغرىسىدىكى خيالى ، ئۇنىڭ كېيىن ئوتتۇرىغا قويغان « كەڭ ئاممىنى ئاشكارا ، ئومۇميۈزلۈك ، تۆۋەندىن يۇقىرىغىچە قوزغىتىپ ، بىزنىڭ قاراڭغۇلۇقىمىزنى پاش قىلغۇزۇش » چاقىرىقى بىلەن ئومۇمىي جەھەتتىن بىردەك ئىدى . بۇ ئەملىيەتتە ، ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ ھېس قىلىشىچە ، شيۇجېڭجۇيى يولىغا ماڭدى دېگەن پار تىيە ، ھۆكۈمەتنىڭ كۆپ سانىدىكى رەھبىرلىرى كادىرلىرىنى يوقىتىشتىن ئىبارەت ئىدى . بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن ، ماۋ زېدۇڭ ، بۇرۇن ئىش لىتىپ كەلگەن چارىنى قوللانساق بولمايدۇ ، پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك

تەشكىللىرىگىمۇ تايىنىشقا بولمايدۇ ، پەقەت كەڭ ئاممىغا بۇاستە تايىنىپ ، جاھاننى قالايمقان قىلىپ ، چوڭ ـ كىچىك شىۇجېڭجۇيىچىلارغا قاچىدىغان يەر قويماسلىق كېرەك ، شۇ چاغدىلا جاھاننى تۇزەش نىشانىغا يەتكىلى بولىدۇ ، دەپ ئويلىغانىدى . شۇڭا ئۇ قالايمقانچىلىقنى مەدھىيىلىگەن ، تەرغىب قىلغان ، قوللىغان . لېكىن شۇ چاغدا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىكى مۇتلەق كۆپ سانىدىكى رەھبەرلەر ئۇنىڭ بۇ خىياللىرىنى بىلمەيتتى . بايا دەپ ئۆتكەن 29 ـ ئىيۇلدا ئېچىلغان « بېيجىڭدىكى ئالىي ، ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ مەدەنىيەت ئىنقىلابى ئاكتىپلىرى يىغىنى » دا دېگەن شىاۋپىڭ ، جۇ ئېنلەي سۆز قىلىپ ، ھەر ئىككىلىسى ، « پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارنىڭ يېڭى مەسلىگە يولۇقۇشى » دېدى . لىيۇ شاۋچى تېخىمۇ ئوچۇق قىلىپ : « پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنى قانداق ئېلىپ بېرىش مەسىلىسى » نى « مەنمۇ بىلمەيمەن » دېدى . دۆلەتنىڭ رەئىسى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ، باش شۇجى چېغىدا ، پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان سىياسىي ھەرىكەتنى قانداق ئېلىپ بېرىشنى ۋە نېمە مەقسەتكە يېتىشنى بىلمەيتتى . بۇ شەخسىي ھاكىمۇتلەق كەلتۈرۈپ چىقارغان نورمالسىز ھالەت ئىدى ، بۇ يەنە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ بىر خىل ئالاھىدىلىكىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرەتتى .

لىن بياۋ گۇرۇھى بىلەن جياڭ چىڭ گۇرۇھى جاھاننىڭ مالىمانچىلىقى بولماي قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى . ئۇلار ماۋ زېدۇڭنىڭ خاتا ھۆكۈمىۋە تەشەببۇسىدىن پايدىلىنىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خاتالىقىنى يامان غەرەزدە پەللىگە كۆتۈرۈۋەتتى ، ھەقىقىي ئەھۋالنى ئۇقمايدىغان ئوقۇغۇچىلار ، ياش ئىشچىلار ۋە ياش كادىرلارنى قۇتراتىپ ، پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلىك ئورگانلىرىغا ھۇجۇم قىلغۇزۇپ ، جەمئىيەتنى قالايمقانلاشتۇرۇپ ، « قالايمقانچىلىقتىن پايدىلىنىپ ھوقۇق تارتىۋېلىش » نىيىتىگە يەتمەكچى بولدى . لىن بياۋ 8 ـ ئاۋغۇست مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىدىكىلەرنى قوبۇل قىلغاندا ، ئوچۇق ـ ئاشكارا ھالدا ، « يەر ـ جاھاننى ئاستىن ـ ئۈستۈن ، داغدۇغىلا

لىق ، بوران ـ چاپقۇنلۇق ، قالايمقان قىلىپ ، يېرىم يىل بۇرژۇئازىيىنى ئۇخلىيالمايدىغان ، پرولېتارىياتنىمۇ ئۇخلىيالمايدىغان قىلىش كېرەك » دېگەنىدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى « قالايمقانچىلىق » نى شۇ چاغدا ، دۇشمەنلىرىمىزنى قالايمقانلاشتۇرۇپ ، ئاممىنى چېنىقتۇردى ، دەپ چۈشەندۇرۇشتى . پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 11 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا ، بىر چوڭ رايوندىن كەلگەن رەھبىرىي يولداش خىز-مەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتكەنلىك خاتالىقىنى تەكشۈرگەندە : « بىزنىڭ خىزمەت گۇرۇپپىسىنى ئەۋەتكەنلىكىمىز ، قالايمقان بولۇپ كېتىشتىن قورقىدىغانلىقىمىز . جۈشى ، كۆپ ساندىكى رەھبەرلىك ھوقۇقى بىزنىڭ قو-لىمىزدا ئەمەس ، دەپ ئېيتتىغۇ ، قالايمقان بولۇشتىن بىز نېمە دەپ قور-قىمىز ! » دېگەن ، بۇمۇ « قالايمقانچىلىقتىن قورقماسلىق » نىڭ بىر خىل چۈشەندۇرۇلۇشى . ئەمما ، ئەمەلىيەتتە ، خەلق دېموكراتىيە دىكتا-تورلىقىدىكى دۆلەتتە ، ھاكىمىيەت خەلق قولىدا بولىدۇ ، بۇنداق ئەھۋالدا قالايمقانچىلىق بولسا ، خەلقنىڭ دۆلەتنى باشقۇرۇشىنى قالايمە-قانلاشتۇرۇۋېتىدۇ ، ھەرقايسى جەھەتتىكى خىزمەتلەرگە بۇزغۇنچىلىق ۋە زىيان ئېلىپ كېلىدۇ ؛ نۇرغۇن يىللىق تىرىشچانلىقلار ئارقىلىق بەرپا قىلغان جەمئىيەت تەرتىپى ۋە ياخشى قائىدە ـ تۈزۈملەر بەربات بولىدۇ . بۇ داۋالىنى ئەمەلىيەت تولۇق ئىسپاتلىغان .

3 . « قوماندانلىق شتابىنى توپقا تۇتۇش » ۋە « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشىەنى » نى قاتتىق پېپەن قىلىش

پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 11 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئېچىلىشى

يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كەڭ پارتىيە-لىك كادىرلارنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا بولغان ئوخشىمىغان تونۇشى ۋە نۇرغۇن ئىشلارغا تۇتقان قارىشلىرىش كەيپىياتى ، شۇنداقلا

چۇشەنمەسلىكىنى ماۋ زېدۇڭ « توسالغۇ » دەپ بىلدى . شۇڭا ئۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا ئېلىپ بېرىشنى تېخىمۇ ئېنىق قىلىپ بېكىتكەن رەسمىي قارارنامىڭ بولۇشى زۆرۈر ئىكەن ، شۇ چاغدىلا ئاتالمىش « ھەربىكەت توسالغۇ » لىرىنى يوق قىلىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئوتىنى پۈتۈن مەملىكەتتە تېخىمۇ لاۋۇلداتقىلى بولىدىكەن ، دەپ ئويلىدى . شۇنىڭ بىلەن ئۇ بېيجىڭگە قايتىپ كېلىشتىن بۇرۇنلا جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئومۇمىي يىغىنىنى ئېچىشنى بېكىتتى .

قىسقا ۋاقىتلىق ئالدىراپ قىلىنغان تەييارلىقتىن كېيىن ، 1966 ـ يىلى 1 ـ ئاۋغۇستتىن 12 ـ ئاۋغۇستقىچە ، ماۋ زېدۇڭنىڭ رىياسەتچىلىكىدە ، پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 11 ـ ئومۇمىي يىغىنى بېيجىڭدە ئېچىلدى . يىغىنغا مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرى ، كاندىدات ئەزالىرى بولۇپ 141 نەپەر كىشى (26 نەپەر مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى ۋە كاندىدات ئەزاسىنى يىغىنغا قاتناشتۇرماسلىق « قارار » قىلىنغانىدى ، 13 نەپەر مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى ۋە كاندىدات ئەزاسى رۇخسەت سورىدى) قاتناشتى . ھەرقايسى مەركىزىي بىيۇرو ۋە ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەرلىك ، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوملارنىڭ مەسئۇللىرى ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرى ، مەركەزدىكى ھەرقايسى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ مەسئۇللىرى ، پايتەختتىكى ئالىي مەكتەپلەرنىڭ « ئىنقىلابىي ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلار » ۋەكىللىرى بولۇپ 47 ئادەم يىغىنغا سىرتتىن قاتناشتى . بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى نېپى يۈەنزى « ئىنقىلابىي ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلار » ۋەكىلى بولۇپ يىغىنغا قاتناشتى . يىغىن ۋاقتى بەش كۈن قىلىپ بېكىتىلىپ ، كۈن تەرتىپكە تۆت ئىش كىرگۈزۈلدى : بىرىنچىسى ، پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى توغرىسىدىكى قارارنى ماقۇللاش ؛ ئىككىنچى ، 10 ـ ئومۇمىي يىغىندىن بۇيانقى مەركەزنىڭ دۆلەت ئىچى ۋە خەلقئارا مەسىلىلەردىكى زور تەدبىرلىرىنى مۇزاكىرە قىلىش ۋە تەستىقلاش ؛ ئۈچىنچى ، يىغىننىڭ ئاخباراتىنى ماقۇللاش ؛ تۆتىنچى ، مايدا ئېچىلغان سىياسىي بىيۇرونىڭ

كېڭەيتىلگەن يىغىنىنىڭ مەركەزدىكى بىر قىسىم كادىرلارنى بېكىتىش ھەم ئېلىۋېتىش توغرىسىدىكى قارارنىڭ تولۇقلاپ تەستىقلاش رەسمىيەتىنى بېجىرىش .

1 ـ ئاۋغۇست كۈنى لىيۇ شاۋچى ، 10 ـ ئومۇمىي يىغىندىن بۇيانقى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ دۆلەت ئىچى ، خەلقئارا مەسىلىلەر-دىكى تەدبىرلىرى توغرىسىدا دوكلات بېرىپ ، خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىشتىكى ئاساسلىق مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالدى . بۇ چاغدا ماۋ زېدۇڭ سۆز قىستۇرۇپ ، خىزمەت گۇرۇپپىسى « ئاممىنى باستۇرۇش ، ئامما توسالغۇ بولۇش رولىنى ئويناندى » ، « توقسۇن پىرسەنتتىن ئارتۇق خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەسكى ئىش قىلدى » دەپ ئەيىبلىدى . بۇ يىغىن پۈتۈن مەملىكەت خاراكتېرلىك قالايمىقانچىلىق باشلىغان ، نۇرغۇن رەھبىرىي كادىرلار زەربىگە ۋە قورشاپ ھۇجۇم قىلىشقا ئۇچراۋاتقان ئەھۋالدا تۇيۇقسىزلا ئېچىلدى . يىغىنغا قاتناشقانلار يىغىن مەزمۇنى ھەققىدە كۆڭلىدە سان يوق ئىدى ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ، ماۋ زېدۇڭنىڭ خىزمەت گۇرۇپپىسىنى قاتتىق ئەيىبلىگەنلىكىنى ئاڭلاپ ، يىغىن كەيپىياتى باشقىچىلا جىددىيلىشىپ كەتتى .

كېيىنكى ئىككى كۈنلۈك چوڭ يىغىن ۋە گۇرۇپپا يىغىنىدا ، مەركەزدىكى بىر قىسىم كومىتېتلارنىڭ ۋە ھەرقايسى چوڭ رايونلارنىڭ خىزمىتىگە مەسئۇل بولۇۋاتقان مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرى ئۆز سۆزىدە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قانداق قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا سىستېمىلىق پىكىر ۋە تەكلىپلەرنى ئوتتۇرىغا قويالمىدى ، ئەكسىچە ھەمىسى ئۆزىنى تەكشۈردى . ئۇلار ئۆزىنىڭ « ۋەزىيەتكە يېقىندىن ئەگىشەلمىگەنلىكىنى » ، « جۇشىغا يېقىندىن ئەگىشەلمىگەنلىكىنى » ، « يۆنىلىش ، لۇشيەن خاراكتېرلىك خاتالىق ئۆتكۈزگەنلىكى » قاتارلىقلارنى تەكشۈرۈشتى .

4 ـ ئاۋغۇست ئۆتكۈزۈلگەن سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېتىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا ، ماۋ زېدۇڭ خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىشنى تېخىمۇ قاتتىق ئەيىبلىدى . ئۇ : « بۇ دېگەن باستۇرۇش ، تېررورلۇق ، بۇ

تېررورلۇق مەركەزدىن كەلگەن » ، خىزمەت گۇرۇپپىسىنى ئەۋەتىش « ئوچۇق ـ ئاشكارا بۇرژۇئازىيە تەرەپتە تۇرۇپ پرولېتارىياتقا قارشى تۇرغانلىق » دەپ ، ئاشكارا قىلىپلا : « مۇشۇ ئولتۇرغانلار ئىچىدە جىن ـ شەيتانلار بار » دېدى ، ئۇ : « بۇگۈن چوڭ يېغىن ئاچمايلى ، گۇرۇپپا يىغىنى ئاچقان ياخشى ، بۇ يەردە ئېيتىلغانلارنى كۆچىلىككە يەتكۈزۈڭلار ، سىلەر ھەرقايسى گۇرۇپپىلارغا بېرىپ قاتنىشىڭلار » دەپ ئېلان قىلدى . بۇ يىغىن مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېت يىغىنىدا ئەمدى باراۋەر ئولتۇرۇپ ، مەسىلىلەرنى مۇزاكىرە قىلىش دېگەن نەرسىنىڭ يوق بولغانلىقىنى ئېنىق كۆرسىتىپ بەردى . ماۋ زېدۇڭنىڭ « سول » چىل خاتا شەخسىي رەھبەرلىكى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ كوللېكتىپ رەھبەرلىكىنىڭ ئورنىنى ئىگىلىگەن ، ھەممىدە بىرلا ئادەمگە بويسۇنۇش شەكىللەنگەنىدى .

« قوماندانلىق شتابىنى تۆپقا تۆتۈش » دېگەن « چوڭ خەتلىك گېزىت »

ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئەسلىدىكى كۈن تەرتىپى بويىچە ، 5 ـ ئاۋغۇست پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقلابى توغرىسىدىكى قارارنى ماقۇللىماقچى ، ئاندىن يىغىن ئاخىرلاشماقچى ئىدى . ئەمما ، 4 ـ ئاۋغۇستىكى مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېتىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭ ناھايىتى ئۆتكۈر سۆز قىلدى ، ئۇنىڭ ئۇسۇلىگە ئۇ ناھايىتى زور مەسىلە ئۇستىدە ئويلىنىۋاتقاچقا ، يىغىن كەينىگە سۈرۈلدى .

5 ـ ئاۋغۇست ماۋ زېدۇڭ « قوماندانلىق شتابىنى توپقا تۆتۈش ـــ مېنىڭ بىر پارچە چوڭ خەتلىك گېزىتىم » نى يېزىپ ، ئىيۇنىڭ باشلىرىدا خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىلگەندىن بۇيانقى « ئەللىك نەچچە كۈندە ، مەركەزدىن يەرلىككىچە بولغان بەزى رەھبىرىي يولداشلار . . . ئەكسىيەتچى بۇرژۇئازىيە مەيدانىدا تۇرۇپ ، بۇرژۇئازىيە دىكتاتورىسىنى يۈرگۈزگەن ، داغدۇغىلىق كۆتۈرۈلگەن پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقلابىنى باستۇرۇۋەتمەكچى بولغان » ، « 1962 ـ يىلدىكى

ئوكچىللىق ۋە 1964 ـ يىلدىكى كۆرۈنۈشتە ﴿ سول ﴾ ئەمەلىيەتتە ئوك بولغان خاتا خاھىشقا باغلايدىغانلا بولساق ، كىشىنى چۆچۈتمەي قالامدۇ ؟ » دەپ ئەيىبلىدى . بۇ « چوك خەتلىك گېزىت » تە بېۋاستە ئىسىم ئاتالمىغان بولسىمۇ ، لېكىن مەزمۇنىغا قاراپلا ، بۇرژۇئازىيىنىك قوماندانلىق شتابىنىك كاتتىۋېشى ھەم توپقا تۈتىدىغان ئادەمنىك كىملىكىنى بىلىۋالغىلى بولاتتى . بۇ « چوك خەتلىك گېزىت » نىك ئەسلى تېكىستىنى ماۋ زېدۇك قېرىنداش قەلەم بىلەن 1966 ـ يىل 2 ـ ئىيۇندىكى « بېيجىك گېزىتى » نىك ياندىكى ئاق يېرىگە مۇنداقلا يېزىپ قويغانىدى . ئۇنىڭ ئاققا كۆچۈرۈپ بەرگەندىن كېيىن ماۋ زېدۇك ئۇنى يەنە ئۆزگەرتىپ ، ماۋزۇ قويغان . ئۇ 7 ـ ئاۋغۇستتا پۈتۈن يىغىندىكىلەرگە بېسىپ تارقىتىپ بېرىلدى . بۇ « چوك خەتلىك گېزىت » نىك ئىلان قىلىنىشى ، ئومۇمىي يىغىنىنىك كۇن تەرتىپىنى ۋە يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىۋەتتى ، شۇنىك بىلەن ، لىيۇ شاۋچى ۋە دېك شياۋپىك ئۇستىدىن پاش قىلىش ، پىپەن قىلىش باشلاندى ، بۇ ناھايىتى يامان ئاقىۋەتنى كەلتۈردى . خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىش بېۋاستە پاكىت قىلىنىپ ، 1962 ـ يىلدىن بۇيانقى مەركىزىي كومىتېتنىك خىزمەتتىكى يېتەكچىلىك فاكىجىنى ئۇستىدىكى ئىختىلاپلار ئوتتۇرىغا چۇشتى ، ماۋ زېدۇك باشچىلىقىدىكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىن باشقا ، يەنە لىيۇ شاۋچى باشچىلىقىدىكى بۇرژۇئازىيە قوماندانلىق شتابى بار ، ئۇنى توپ ئوقىغا تۇتۇش كېرەك دېيىش ، ھەقىقەتەنمۇ ئادەمنى قايىل قىلالمايدىغان گەپ ئىدى . بۇ دەل ئاشۇ « چوك خەتلىك گېزىت » نىك ، « خەلق گېزىتى » نىك باش ماقالىسىدە « پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىك يۈرۈش سىگنالىنى چالدى » دەپ ئېيتقىنىدەك رول ئويىنىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ . 17 ـ ئاۋغۇستتا بۇ « چوك خەتلىك گېزىت » « مەركىزىي كومىتېت ھۆججىتى » بولۇپ تۆۋەنگە تارقىتىلدى ، ناھىيە ، تۇمەن دەرجىگىچە يەتكۈزۈلدى . قىزىل قوغدىغۇچىلارنىك كۆچۈرۈپ تارقىتىشى بىلەن پۈتۈن مەملىكەتكە تارقىلىپ كەتتى . شۇنىك بىلەن ، مەركەزدىكى ھەرقايىسى پارتىيە ، ھۆكۈمەت ئورۇنلىرى ۋە ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر-

لىك ھەر دەرىجىلىك رەھبىرىي ئورگانلارنى « توپقا تۇتىدىغان » ، « توپ بىلەن پارتلىتىۋېتىدىغان » دولقۇن كۆتۈرۈلدى . ئەمەلىيەتتە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئون يىللىق پاش قىلىشى ، پىپەن قەلمشى نەتىجىسىدىمۇ ، لىيۇ شاۋچى باشچىلىقىدا بىر بۇرژۇئازىيە قوماندانلىق شتابى بارلىقى ئىسپاتلاپ چىقىلمىدى . مەركەزدىكى بىر رەھبەرنىڭ يەنە بىر رەھبەر ئۈستىدىن تۈيۇقسىزدىن « چوڭ خەتلىك گېزىت » يازدىغان بۇ خىل شەكىلنىڭمۇ قوبۇل قىلىدىغان يېرى يوق ئىدى .

« 16 ماددا » نىڭ ئاساسىي مەزمۇنى

يىغىن 8 ـ ئاۋغۇست كۈنى « پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى توغرىسىدىكى قارار » نى (يەنى « 16 ماددا ») ماقۇللىدى . بۇ « 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » دىن كېيىنكى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » توغرىسىدىكى يەنە بىر « سول » چىل خاتالىققا تولغان پروگراممما خاراكتېرلىك ھۆججەت ئىدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئوبيېكتى توغرىسىدا « 16 ماددا » دا مۇنداق بەلگىلەنگەن : « بۇ قېتىمقى ھەرىكەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسى ، پارتىيە ئىچىدىكى ئاشۇ كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ ئەدىپىنى بېرىش » ، ھۆججەتتە « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » دېگەن بۇ ئىلمىي بولمىغان ئۇقۇم ھەققىدە ئېنىق بىر پەرقلەندۈرۈش ئۆلچىمىنى ئوتتۇرىغا قويمىغان ۋە قويالمىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى . شۇڭا ، بۇنىڭ ناھايىتى زور خاھىشچانلىقى بار بولۇپ ، كۆرەشنىڭ نىشانىنى ئومۇميۈزلۈك ھالدا پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك رەھبىرىي كادىرلىرىغا قارىتىپ ، دۈشمەن بىلەن ئۆز مۇناسىۋىتىنى ئارىلاشتۇرۇۋېتىشتەك ئەھۋالنىڭ كېلىپ چىقىشىدىن ساقلانغىلى بولمايتتى . سۇبيېكتىپ ئۈيدۇرما بىلەن قىياس قىلىنغان دۈشمەننى ھەرىكەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسى ۋە ھۇجۇم قىلىش ئوبيېكتى قىلىش ، « 16 ماددا » نىڭ بىر تۈپ خاراكتېرلىك خاتالىقى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تايانچ كۈچى ھەققىدە « 16

مـاددا » دا مـۇنداق بەلگىلەنگەن : « پارتىيە رەھبەرلىكى سولچىلارنى بايـقاشقا ماھىر بولۇشى ، سولچىلار قوشۇننىى تەرەققىي قىلدۇرۇشى ۋە كۆچلەندۈرۈشى كېرەك ، ئىنقىلابىي سولچىلارغا قەتئىي تايىنىش كېـرەك » ، « ئوتـتۇرىدىكىلەرنى قولغا كەلتۈرۈپ ، ئەڭ ئەكسىيەتچى ئوڭـچىلارنى يېتىم قالدۇرۇش كېرەك » ، لېكىن ھۆججەتتە ئوخشاشلا ، سولچىلار ، ئوڭچىلار ۋە ئوتتۇرىدىكىلەرنى ئايرىشنىڭ ئۆلچىمىنى ئېيتمـئانىدى . چەكنى بۇنداق ئايرىش لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ گۇرۇھىدىكىلەر ئۈچۈن ئاجايىپ ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ بەرگەنىدى . ئۇلار سولچى دېگەن تاجنى خالىغانچە ھەدىيە قىلاتتى ، ئوڭچى دېگەن قالپاقنى كىيگۈزۈپلا كىشىلەرنىڭ ئەدىپىنى بېرەتتى . بۇنىڭ بىلەن ، ئاممـا ئارىسىدا بۆلگۈنچىلىك ۋە تەرەپبازلىق كۈرىشى بارغانچە كۈچىيىپ كەتتى . يېپىلىش يېغىنىدا ماۋ زېدۇڭ : « ئەزەلدىن پارتىيە سىرتىدا پارتىيە بولۇپ ، پارتىيە ئىچىدە بولسا مەزھەپ بولۇپ كەلگەن ، بۇ نورمال ئەھۋال » دېدى . كېيىن يەنە : « تەرەپـبازلىققا قارىتا سىنىپىي تەھلىل قىلىش كېرەك » دېگەن ھۆكۈمنى ئوتتۇرىغا قويدى . مەزھەپ بىلەن تەرەپبازلىقنى قانۇنلاشتۇرۇش ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى تەرەپبازلىق كۈرىشىنىڭ بارغانچە كۈچىيىپ كېتىشىدىكى بىر مۇھىم سەۋەب .

« مەدەنىيەت زور ئـىـنـقـىـلابـى » نىڭ ئۇسۇلى توغرىسىدا ، « 16 ماددا » دا « جۇرئەتنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇش كېرەك » دېگەننى ئالاھىدە تەكىتلەپ ، « چوڭ خەتلىك گېزىت ، چوڭ مۇنازىرە قاتارلىق شـەكىللەردىن تولۇق پايدىلىنىپ ، چوڭ ئېچىلىش ، چوڭ سايراشنى ئېـلىپ بېرىش كېرەك » دېگەننى تەشەببۇس قىلىپ ، ئوچۇق ـ ئاشكارا ھالدا ، « قالايمىقانچىلىق چىقىشىدىن قورقماسلىق كېرەك » ، « ئۇنداق نەپس ، ئۇنداق بىمالال ، نازاكەتلىك ئۇنداق مۇلايىم ، رەھىمدىل ، ئەـدەپلىك ، تەمكىن ۋە كەمتەر بولۇپ كەتمەسلىك كېرەك » دېگەننى چا ـقىرىق قىلغان . مەركىزىي كومىتېتنىڭ رەسمىي ھۆججىتىدە چوڭ خەتـلىك گېزىت قاتارلىق ناموۋاپىق ئۇسۇل ۋە چەكتىن ئېشىپ كېتىدىغان كۈرەش قىلىش تەلىپىنى يەنە بىر قېتىم مۇقىملاشتۇرۇشى ، ئاممـا ئارىسىدا

قالايمقان ئۇرۇش - چېقىش ، قالايمقان كۆرەش قىلىش ئەھۋالى كۆ-
رۈلۈۋاتقان ئەھۋالدا ، ئوتتۇرا ئۇستىگە ياغ قۇيۇش رولىنى ئويناپ ، ھە-
ربىرىكەتنى كونترول قىلغىلى بولمايدىغان ، دېموكراتىيە ۋە قانۇن خالىغانچە
دەپسەندە قىلىنىدىغان ھالەتنى كەلتۈرۈپ چىقاردى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ رەھبەرلىكى توغ-
رىسىدا « 16 ماددا » دا ، « يولداش ماۋ زېدۇڭ باشچىلىقىدىكى پار-
تىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىكىدە » ، « پارتىيە مەركىزىي كو-
مىتېتى ھەر دەرىجىلىك پارتكوملاردىن توغرا رەھبەرلىكنى قەتئىي
داۋاملاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلىدۇ » دەپ يېزىلغان بولسىمۇ ، لېكىن مۇنا-
سىپ ھالدىكى كونكرېتنى بەلگىلىمىلەر يوق ئىدى ، بۇ ھال « پارتكومنى
تېپىپ تاشلاپ ئىنقىلاب قىلىش » قا يول ئېچىپ بەردى .

« 16 ماددا » نىڭ لايىھىسىنى مۇزاكىرە قىلىدىغان تەييارلىق يې-
غىنىدا ، جۇ ئېنلەيي ، تاۋجۇ ۋە باشقا يولداشلارنىڭ تىرىشچانلىقى بىلەن
ئەسلى نۇسخىدىكى « خىباڭ (قارا گۈرۈھ) » ، « قارا يىپ » دېگەندەك
سۆزلەر چىقىرىپ تاشلىنىپ ، چەكلەش خاراكتېرىدىكى بەزى بەلگىلىمە-
لەرنى قوشتى ، مەسىلەن ، « خەلق ئېچىدىكى زىددىيەتلەرنى توغرا ھەل
قىلىش » ،« قەلەم كۆرسىتىش قىلىش ، ئەلەم كۆرسىتىش قىلماسلىق » ،
« تۇقسەن بەش پىرسەنتتىن يۇقىرى كادىرلار ، توقسەن بەش پىرسەنت-
تىن يۇقىرى ئاممىا بىلەن ئىتتىپاقلىشىش » دېگەندەك . لېكىن كېيىنكى
ئەمەلىيەت ، بۇ قوشۇمچە قىلىپ قوشۇپ قويغان كۆچسىز بەلگىلىمىلەر ،
چوڭ دېموكراتىيە ئارقىلىق ئاتالمىش كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھو-
قۇقدارلار ئۈستىدىن ئىسيان كۆتۈرۈشكە ئىلھام بېرىدىغان ئاساسىي بەل-
گىلىمىلەر بىلەن زىت بولغاچقا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يامان
خاراكتېرلىك تەرەققىياتى جەريانىدا ھېچقانداق تىزگىنلەش رولىنى
ئوينىيالمىدى .

مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى تۈزۈشكە مەسئۇل
بولغان ، ماۋ زېدۇڭ ئۆزى تەكشۈرۈپ بېكىتكەن « 16 ماددا » ھەربىرىكە-
تنىڭ ئوبيېكتى ، تايانچ كۈچى ، ئۇسۇلى ، رەھبەرلىكى قاتارلىق تۈپكى

مەسىلىدە ناھايىتى خاتا تەھلىل قىلغان ۋە خاتا بەلگىلىمە چىقارغان . لېكىن ، يېغىنغا قاتناشقان مۇتلەق كۆپ ساندىكى يولداشلاردا ھەم ئىدىيەۋى تەييارلىق ، ھەم نورمال بولغان تىنچ مۇزاكىرە قىلىپ بەلگىلەش ئىمكانىيىتى بولمىغاچقا ، بۇ خاتا قارار ئومۇمىي يېغىنىنىڭ ماقۇللۇقىدىن ئۆتۈپ كەتكەن . « 16 ماددا » نىڭ ماقۇللۇقتىن ئۆتكەنلىكى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » نىڭ « سول » چىل خاتا يېتەكچى فاكتىنى رەسمىي ئېتىراپ قىلىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » نى ئېلىپ بېرىشتەك قانۇنىي كۈن تەرتىپىنى ئادا قىلغانلىقىنى كۆرسەتتىدۇ .

مەركىزىي كومىتېت ئاپپاراتلىرىنىڭ ئۆزگەرتىپ قۇرۇلۇشى ۋە ئومۇمىي يىغىن ئاخباراتى

ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى كۈنى ، يەنى 12 ـ ئاۋغۇستتا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ تەكلىپى بىلەن ، مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۈرو دائىمىي كومىتېت ئەزالىرىنى قايتىدىن سايلاش كۈن تەرتىپىنى قوشتى . ماۋ زېدۇڭ ئۆتتۈرىغا قويغان نامزاتلار ئاساسىدا سايلام نەتىجىسى بۇيرۇنقى يەتتە ئادەمدىن 11 ئادەم بولدى . ئۇلار : ماۋ زېدۇڭ ، لىن بياۋ ، جۇ ئېنلەي ، تاۋ جۇ ، چېن بودا ، دېڭ شياۋپىڭ ، كاڭ شېڭ ، لىۋ شاۋچى ، جۇدې ، لى فۇچۈن ، چېن يۈندىن ئىبارەت . لىن بياۋ ماۋ زېدۇڭنىڭ كەينىگىلا ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ ، ئىزباسار بولغاندى . لىۋ شاۋچى بۇرۇنقى ئىككىنچى ئورۇندىن سەككىزىنچى ئورۇنغا چۈشۈپ قالدى ، بۇ ئۇنىڭ ئىزباسارلىق لاياقىتىدىن ئېلىپ تاشلانغانلىقىنى كۆرسەتتى . چېن بودا ، كاڭ شېڭ سىياسىي بيۈرو دائىمىي كومىتېتىغا كىرگەندى . ئومۇمىي يىغىن رەئىس ، مۇئاۋىن رەئىسنى ئۆزگەرتىپ سايلىمىدى ، ئەمما يىغىندىن كېيىنكى ھەرقانداق ھۆججەتتە مۇئاۋىن رەئىسلەر لىۋ شاۋچى ، جۇئېنلەي ، جۇدې ، چېن يۈنلەرنىڭ ئىسمى ئاتالماي ، جىمجىتلا يوقاپ ، ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى . ئەمما ، لىن بياۋ يەنىلا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دەپ ئاتىلىپ ، بىردىنبىر مۇئاۋىن رەئىس بولۇپ قالدى . يىغىن تاۋجۇ ، چېن بودا ، كاڭ شېڭ ، شۇي شاڭچېەن ، نې

رۇڭجېن ، يې جيەنيىڭلارنى سياسىي بيۇرونىڭ ئەزالىقىغا ، لى شۆفېڭ ، سۇڭ رىنچۇڭ ، شې فۇجىلەرنى كاندىدات ئەزالىقىغا ، شې فۇجى ، لىۋ- نىڭيىلەرنى مەركىزىي كومىتېت شۇجىچۇسىنىڭ شۇجىلىقىغا تولۇقلاپ سايلىدى . ياڭ دېجى ، ۋېي گوچىڭ ، لو گۇيبو ، جاڭ جىڭۇ ، شې جۆزەي ، يې فېيلەرنى مەركىزىي كومىتېت ئەزالىقىغا تولۇقلىدى . يېپە- لمش يىغىندا ماۋ زېدۇڭ : « بۇ قېتىم تەشكىلىي جەھەتتىن بەزى ئۆز- گىرىشلەر بولۇپ ، سىياسىي بيۇرو ئەزالىرى ، كاندىدات ئەزالىرى ، شۇ- جىچۇنىڭ شۇجىلىرى ، دائىمىي كومىتېت ئەزالىرى تەڭشەلدى ، بۇلار مەركىزىي كومىتېتنىڭ بۇ قارارى ۋە ئاخباراتىنىڭ ئىجرا قىلىنىشىغا كاپا- لەتلىك قىلىدۇ » دېدى .

ئومۇمىي يىغىنىن ئاخباراتى مۇنداق دەپ چاقىرىق چىقاردى : « ئۇلۇغ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى قىزىل بايرىقىنى تېخىمۇ ئېگىز كۆتۈرۈپ ، ئىتتىپاقلاشقىلى بولىدىغانلىكى كىشىلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ ، ئەكسىل ئىنقىلابىي شيۇجېڭجۇيى ۋە « ئوڭ » چىل ئاغمىچىلىق تەرەپتىن كېلە- دىغان توسالغۇنى ، قىيىنچىلىقلارنى ، كەمچىلىكنى ، خاتالىقنى ، پارتىيە ئىچى ۋە جەمئىيەتتىكى قاراڭغۇلۇقنى يېڭىپ ، پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابىنى ئاخىرغىچە ئېلىپ بارايلى . »

8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 11 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن ئۆتكۈزۈپ ، تەشكىلىي رەسمىيەتلەر رەسمىي ئۆتىگەچكە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن مەملىكەتكە تېگىشلىدى . يىغىنىدىن كېيىن لىۋ شاۋچى ، دېڭ شياۋپىڭ ۋە باشقا مەركەزدىكى رەھبىرىي يولداشلار كەينى ـ كەينىدىن تەكشۈرۈلدى ۋە پىپەن قىلىشقا ئۇچرىدى . ئومۇمىي يىغىندا تەڭشەلگەندىن كېيىنكى مەركىزىي كومىتېت ئورگىنى نورمال خىزمەت ئېلىپ بارالمىدى . پەقەت مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى ماۋ زېدۇڭنىڭ شەخسىي رەھبەرلىكىدە بارغانچە زور رول ئويناندى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مانا مۇشۇنداق ئالاھىدە تارىخىي شارائىتتا ئومۇمىيۈزلۈك قانات يايدۇرۇلدى .

قىزىل قوغدىغۇچىلار ئاۋانگارتلىق رول ئويناندى

ماۋ زېدۇڭنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ئوتتۇرىغا تۇتاشتۇرۇشتىكى بىر مۇھىم تەدبىرى ، ياش ئوقۇغۇچىلارنى قوللاپ ، ئۇلارنى مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا بېرىپ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ شامىلىنى چىقىرىپ ، مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ئوتىنى تۇتاشتۇرۇغۇچى » ئاۋانگارتلار قىلىش بولدى .

ئىيۇننىڭ بېشىدىلا ، بېيجىڭدىكى بەزى ئوتتۇرا مەكتەپلەردە قىزىل قوغدىغۇچىلار (خۇڭۋېيبىڭ) تەشكىلى بار ئىدى . بۇنداق تەشكىلنىڭ بولۇشى مۇۋاپىقمۇ ـ قانداق دېگەن مەسىلىدە ، مەكتەپلەردە ۋە جەمئىيەتتە ھەر خىل پىكىرلەر بار ئىدى ، شۇڭا بۇ تەشكىل تەرەققىي تاپمىدى . داھىينىڭ قوللىشىغا ئېرىشىش ئۈچۈن ، چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى شۆبە ئوتتۇرا مەكتىپىدىكى قىزىل قوغدىغۇچىلار ماۋ زېدۇڭغا بىر پارچە خەت يازدى ۋە ئۆزلىرى يازغان « ياشسۇن پرولېتارىياتنىڭ ئىنقىلابىي ئىسيان كۆتۈرۈش روھى » دېگەن ئىككى پارچە چوڭ خەتلىك گېزىت ⑤ بىلەن بىللە ئەۋەتىپ بەردى . بۇ « سول » چىللىق چىقىپ تۇرغان گۆدەكلەرچە يېزىلغان چوڭ خەتلىك گېزىت ، ئويلىمىغان يەردىن ماۋ زېدۇڭنىڭ قوللىشىغا ئېرىشىپ قالدى . 1 ـ ئاۋغۇست ماۋزېدۇڭ ئۇلارغا خەت يېزىپ ، ئۇلارنى قىزغىن قوللاپ ، « ئەكسىيەتچىلەر ئۇسۇلىدىن ئىسيان كۆتۈرۈش يوللۇق ئىكەن » دېدى ھەمدە : « مەيلى بېيجىڭدە ، ياكى پۈتۈن مەملىكەتتە بولسۇن ، مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ھەرىكىتىدە سىلەرگە ئوخشاش ئىنقىلابىي پوزىتسىيە تۇتقانلارنىڭ ھەممىسىنى بىز قىزغىن قوللايمىز » دېدى . بۇ خەت 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 11 ـ ئۇمۇمىي يىغىنىنىڭ ھۆججىتى قاتارىدا بېسىپ تارقىتىلدى . « 16 ماددا » دا ياش ئوقۇغۇچىلارنى « باتۇر ئەزىمەتلەر » دەپ ماختاپ ، « ئۇلارنىڭ ئىنقىلابىي يۈنىلىشى باشتىن ـ ئاخىر توغرا » دەپ مۇقىملاشتۇردى . بۇنداق ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەن باھالار ، بولۇپمۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ خېتى ، زور تۇركۇمدىكى ياشلارنىڭ « ئىسيان كۆتۈرۈش » ىگە ئىلھاملاندۇرۇش رولىنى ئويناندى .

18 ـ ئاۋغۇستتا ماۋ زېدۇڭ ھەربىي فورما كىيىپ ، قىزىل قوغدۇ-
غۇچىلارنىڭ يەڭ بەلگىسىنى تاقاپ ، تىيەنئەنمەن راۋىقىدا مەملىكەتنىڭ
ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن مىليون ئامما ۋە قىزىل قوغدىغۇچىلارنى
قوبۇل قىلىپ ، ئۆزىنىڭ قىزىل قوغدىغۇچىلار ھەرىكىتىنى قەتئىي
قوللايدىغانلىقىنى بىلدۈردى . بۇ قوبۇل قىلىش يىغىندا لىن بياۋ قۇتۇر-
تىش خاراكتېرىدىكى سۆز قىلدى . ئۇ : « بۇ قېتىمقى پرولېتارىيات مەدە-
نىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ئەڭ ئالىي قوماندانى بىزنىڭ ماۋ جۇشىمىز ، ماۋ
جۇشى دېگەن سەركەردە » ، « ماۋ جۇشى ئوتتۇرىغا قويغان پرولېتار-
يات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ، كوممۇنىزم ھەرىكىتىدىكى بىر ئۇلۇغ مۆ-
جىزە ، سوتسىيالىستىك ئىنقىلابتىكى بىر ئۇلۇغ مۆجىزە ! » « بۇ بىر
چوڭ جەڭ ، بۇرژۇئازىيە ۋە بارلىق ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپنىڭ
ئىدىيىسىگە قارىتىلغان زور ھۇجۇم » ، « بىز سىلەرنىڭ بۆسۈشكە ،
ئىشلەشكە ، ئىنقىلاب قىلىشقا ، ئىسيان كۆتۈرۈشكە جۇرئەت قىلىشتەك
پرولېتارىياتچە ئىنقىلابىي روھىڭلارنى قەتئىي قوللايمىز ! » « كاپىتالىزم
يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنى يوقىتايلى ، بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى نو-
پۇرلۇقلىرىنى يوقىتايلى ، بارلىق بۇرژۇئازىيە مۇنارخىستلىرىنى (باۋ-
خۇاڭپەي) يوقىتايلى ، ھەرخىل شەكىلدىكى ئىنقىلابنى باسىدىغان ھە-
رىكەتلەرگە قارشى تۇرايلى ، بارلىق جىن ـ شەيتانلارنى يوقىتايلى » ،
« ئۇلارنى تەلتۆكۈس يوقىتىپ ، ئاغدۇرۇپ ، ھەيۋىسىنى يەر بىلەن يەكسان قىلىپ ، مەڭگۈ قەددىنى كۆتۈرەلمەس قىلىۋېتەيلى ! » دەپ تەشۋىق قىلدى . شۇنىڭدىن كېيىن پۈتۈن مەملىكەتتە قىزىل قوغدىغۇچىلار ھە-
رىكىتى بىردىنلا ئەۋج ئېلىپ ، ئۇچقۇندىن يانغىن چىققاندەك بولۇپ
كەتتى .

قىزىل قوغدىغۇچىلار ھەرىكىتى بىلەنلا ئەۋج ئالغىنى ، مەملىكەت خاراكتېرلىك چوڭ ئالاقلىشىش بولدى . « چوڭ ئالاقلىشىشنى ماۋ جۇشى قوللاپ كەلگەن ، ھەمدە ئاممىنىڭ بۇ خىل ئىنقىلابىي ھەرىكىتىنى كەڭ تۈردە ئومۇملاشتۇرۇشنى تەشەببۇس قىلغان » ⑧. 5 ـ سىنتەبىردە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن « باشقا جايدىكى ئالىي مەكتەپ

ئىنقىلابىي ئوقۇغۇچىلىرى ، ئوتتۇرا دەرىجىلىك مەكتەپلەرنىڭ ئىنقىلابىي ئوقۇغۇچىلار ئۆكىللىرى ئۈچۈن ئىنقىلابىي ئوقۇتقۇچى ـ خىزمەتچىلەر ئۈچۈن كىللىرىنىڭ بېيجىڭگە كېلىپ مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ھەرىكىتىنى ئېكسكۇرسىيە قىلىشى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى » نى تارقاتتى ، بۇنىڭ كىرا ھەققىنى ئۈچۈن قوشۇمچە يارداەم پۇلنى دۆلەت بېرەتتى . مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى ئوقۇغۇچىلار بىراقلا يوپۇرۇلۇپ بېيجىڭغا كەلدى ، بېيجىڭدىكى ئوقۇغۇچىلار پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ، باشقا يەرلەرگە ماڭدى ، شۇنىڭ بىلەن ئون مىليونلىغان كىشىلىك مەملىكەت خاراكتېرىدىكى چوڭ ئالاقىلىشىش باشلىنىپ كەتتى . نويابىرنىڭ ئاخىرىغىچە ماۋ زېدۇڭ بېيجىڭدە سەككىز قېتىم 110 مىليون ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلار ئۈچۈن قوغدىغۇچىلارنى قوبۇل قىلدى . چوڭ ئالاقىلىشىش جەريانىدا ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ قاتنىشى ئالاھىدە بېسىقچىلىق بولۇپ كەتتى ، ھەرقايسى چوڭ ، ئوتتۇرا شەھەرلەرنىڭ جەمئىيەت تەرتىپى قالايمىقانلىشىپ ، ئىشلەپچىقىرىش قۇرۇلۇشقا ئۈچ خەلقنىڭ تۇرمۇشىغا بۇاستە تەسىر كۆرسەتتى . بۇ مەملىكەت خاراكتېرلىك چوڭ قالايمىقانچىلىقنىڭ ۋۇقەددىمىسى ئىدى .

قىزىل قوغدىغۇچىلار ھەرىكىتىنىڭ مەزمۇنى دەسلەپتە ئاساسلىقى « تۆت كونا » نى بۇزۇش بولدى . 18 ـ ئاۋغۇست ماۋ زېدۇڭ قىزىل قوغدىغۇچىلارنى قوبۇل قىلغاندىن كېيىن لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ قۇتراتقۇلۇق قىلىشى بىلەن ، بېيجىڭ ئۈچ مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى قىزىل قوغدىغۇچىلار « مەكتەپتىن جەمئىيەتكە چىقىپ كەتتى » ، « كوچىلارغا چىقتى » ، چوڭ خەتلىك گېزىت چاپلاپ ، تەشۋىق ۋەرەقى تارقىتىپ ، نۇتۇق سۆزلەپ ، خېلى كۆپ ھەددىدىن زىيادە ئېشىپ كەتكەن ھەرىكەتلەرنى قىلدى . بەزى قىزىل قوغدىغۇچىلار ئۆزلىرى « سىنىپىي دۈشمەن » دەپ بىلگەنلەرنى تارتىپ چىقىرىپ كۈرەش قىلدى ، تەن جازاسى بەردى ، ئۆيلىرىنى ئاختۇردى ؛ ئۆزلىرى « فېئودالىزم ، كاپىتالىزم ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ نەرسىلىرى » دەپ بىلگەنلەرنى پاچاقلاپ تاشلىدى ؛ نۇرغۇن كونا داڭقى بار دۇكانلار ۋە كوچا

ئىسملىرى ، « شەرق شامىلى » ، « شيۇجيڭجۇيىغا قارشى تۇ-
رۇش » ، « قىزىل قوغدىغۇچى » دېگەندەك ئوخشاش مەنىدىكى ئى-
سملارغا ئۆزگەرتىلدى . ئۇ چاغدا ، مائارىپ سىستېمىسى ، ئىلمىي تەتقى-
قات ، ئاخبارات ، ئەدەبىيات ـ سەنئەت ، نەشرىيات سىستېمىسىدىكى رەھ-
بىرلىي كادىرلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك « قارا گۇرۇھ » ، « كاپىتالىزم
يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » ، « ئەكسىلئىنقىلابىي شيۇجيڭجۇيىچى » دەپ
قارىلىپ ، پىپەن ۋە كۇرەش قىلىندى ، ئۆيلىرى ئاختۇرۇلدى ؛ نۇرغۇن
ئىجتىمائىي پەن ئالىملىرى ، ئەدىب ، سەنئەتكار ، ئالىم ، دوختۇر ۋە ئا-
تاقلىق پروفېسسور ، مۇھەررىر ، مۇخبىر قاتارلىقلار « ئەكسىيەتچى ئىلىم
نوپۇزى » ، « ئەكسىلئىنقىلابىي شيۇجيڭجۇيىچى » دېيىلىپ ، پىپەن ۋە
كۇرەش قىلىندى . ئۆيلىرى ئاختۇرۇلدى ؛ نۇرغۇن پارتىيە ئەزالىرى ،
ئىتتىپاق ئەزالىرى ، كادىر ، ئوقۇتقۇچى ، ئەمگەك نەمۇنىچىلىرى « باۋ
خۇاڭپەي (مۇنارخىستلار) » ، « جىن ـ شەيتانلار » ، « قارا چوماقلار »
دېيىلىپ ، پىپەن ۋە كۇرەش قىلىندى . ھەتتا بىر قىسىم ئۆگىنىشتە
ياخشى ئوقۇغۇچىلارمۇ « شيۇجيڭجۇيىنىڭ مايىسسى » دېيىلىپ ، چەتتە
قالدۇرۇلدى ۋە زەربە بېرىلدى . بەزى قىزىل قوغدىغۇچىلار « تۆت كو-
نىنى بۇزۇش » نامى بىلەن ، ئۇلار ئۆي ئاختۇرۇپ تېپىپ چىققان
جۇڭگونىڭ ۋە چەت ئەللەرنىڭ كلاسسىك نادىر ئەسەرلىرىنى ، قىممەت-
لىك ئاسار ئەتىقە ، رەسىم ـ ھۆسنىخەتلەرنى كۆيدۇرۇۋەتتى ۋە بۇزۇ-
ۋەتتى . ئېنىق بولمىغان ستاتىستىكىغا قارىغاندا ، بېيجىڭ شەھىرىدە
1966 ـ يىل سېنتەبىرنىڭ ئاخىرىغىچە 32600 دىن كۆپ ئائىلە ئاختۇرۇل-
غان . شاڭخەيدە 23 ـ ئاۋغۇستتىن 8 ـ سېنتەبىرگىچە بولغان يېرىم ئايدا
ئاختۇرۇلغان ئائىلە 84200 دىن ئېشىپ كەتكەن . تيەنجىن شەھىرىدە
12000 ئائىلە ئاختۇرۇلغان . مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى قە-
دىمكى بۇتخانا ، ئىبادەتخانا ، خاتىرە راۋنقى قاتارلىق ئاتاقلىق قۇرۇلۇشلار
ۋە تارىخىي مەدەنىي مىراسلار بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى . مەسىلەن ، بېي-
جىڭ شەھىرىدە 1958 ـ يىلى قوغدىلىدىغان ئاسارئەتىقە يادىكارلىقلىرى
دەپ بېكىتكەن 6843 جاينىڭ 4922 سى بۇزۇۋېتىلگەن . ھەتتا ، مەملىكەت

بويىچه نۇقتىلىق قوغدىلىدىغان ئاسار ئەتىقە دېيىلگەن نۇرغۇن جايلار-نىڭ ، مەسىلەن ، شەندۇڭ چۇفۇدىكى ئىككى مىڭ يىللىق تارىخقا ئىگە كۇڭزى ئىبادەتخانىسى قاتارلىقلار قىزىل قوغدىغۇچىلار تەرىپىدىن بۇزۇپ تاشلانغان .

قىزىل قوغدىغۇچىلارنىڭ بۇ ھەرىكىتى ، جەمئىيەتنىڭ نارازىلىقىنى ۋە قارشى تۇرۇشىنى قوزغىماي قالمايتتى . بەزى جايلاردا ، قىزىل قوغدىغۇچىلار بىلەن ئىشچىلار ، دېھقانلار ھەتتا خەلق ئازادلىق ئارمىيە جەڭچىلىرى ئوتتۇرىسىدا توقۇنۇش بولغان . شۇنىڭ بىلەن ، مەركىزىي كومىتېت كەينى - كەينىدىن ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ ، ساقچى ۋە قوراللىق قىسىملار بىلەن ئوقۇغۇچىلار ھەرىكىتىنى باستۇرۇشنى چەكلىدى . 11 - سېنتەبىر « خەلق گېزىتى » ماۋ زېدۇڭنىڭ بىر تەستىقنىڭ روھىغا ئاساسەن ، « ئىشچى - دېھقان ئاممىسى بىلەن ئىنقىلابىي ئوقۇغۇچىلار ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بايرىقى ئاستىدا ئىتتىپاقلىشىشى كېرەك » دېگەن تېمىدا باش ماقالە ئېلان قىلدى . ئۇنىڭدا ئوقۇغۇچىلار ھەرىكىتىنىڭ « چوڭ يۆنىلىشى ئەزەلدىن توغرا ، بۇ ھەرىكەتنىڭ ئاساسىي ئېقىمى ، ئىشچىلار ، دېھقانلار كۆزىمىزنى روشەنلەشتۇرۇپ ، ھوشيارلىقىمىزنى ئۆستۇرۇشىمىز كېرەك ، ھەرقانداق كىشىنىڭ ھەرقانداق باھانە ، ھەر-قانداق شەكىل بىلەن ئىشچى - دېھقانلارنى قۇتراتىپ ، ئوقۇغۇچىلارغا قارشى تۇرۇشىغا قەتئىي يول قويۇلمايدۇ » دېيىلگەنىدى . باش ماقاله ، ئىشچىلار ، دېھقانلار ۋە ئىنقىلابىي ئوقۇغۇچىلار ئىتتىپاقلىشىپ ، ھەمنە-پەس ، تەقدىرداش بولۇپ ، بىرلىكتە كۈرەش قىلىشى كېرەك ، دەپ چا-قىرىق قىلغانىدى . بۇنداق تەشەببۇس ۋە قوللاش ئاستىدا ، قىزىل قوغ-دىغۇچىلار ھەرىكىتى بارغانچە كۈچەيدى ، ئۇنىڭدىن كېيىن تەرەققىي قىلىپ ، مەملىكەت خاراكتېرلىك ھەرقايسى جايلاردىكى ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ، ھۆكۈمەت رەھبەرلىك ئورگانلىرىنى « توپقا تۇتۇش » باشلىنىپ كەتتى ، قورشۇۋېلىش ، كىرىپ ئىگىلىۋېلىش ، تارتىپ چىقىپ كۈرەش قىلىش قاتارلىق شەكىللەر قوللىنىلدى ، نۇرغۇن جايلار ۋە ئورۇنلارنىڭ پارتىيە ، ھۆكۈمەت رەھبەرلىك ئورگىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئېغىر زەربىگە

ئۇچراپ ، كۈندىلىك خىزمەتلەرنىمۇ قىلالماس ھالغا چۈشۈپ قالدى . پارتىيە ئاساسىي قاتلام تەشكىلاتلىرىنىڭ خەلق ئازادلىق ئارمىيە دالا قىسملىرىدىكىلىرىدىن باشقىلىرى پائالىيىتىنى توختاتتى ، كەڭ پارتىيە ئەزالىرى تۇرمۇش كۈنىنى ئۆتكۈزەلمەيدىغان بولدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىي » نىڭ بېشىدا قىزىل قوغدىغۇچىلار ھەربىكتىگە قاتناشقانلار ماۋ زېدۇڭغا بولغان ئىشەنچىسى بىلەن ، « شىيۇجېڭجۇيى ئۇستىدىن ئىسيان كۆتۈرۈڭلار » دېگەن چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ قاتناشقانىدى ، ئۇلاردا « قىزىل ھاكىمىيەتنىڭ رەڭگى مەڭگۈ ئۆزگەرمەپ كەتمەسلىكىنى قوغدايمىز » دەيدىغان سەممىي نىيەت بار ئىدى . لېكىن ، ئۇلار ياش ، ئىجتىمائىي تەجرىبىسى كەمچىل ، سىياسىي جەھەتتە گۆدەك بولغاچقا ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭلارنىڭ قۇتراتقۇلۇق قىلىشى بىلەن كۆپ ھاللاردا ئەسەبىيلەرچە ، قارىغۇلارچە ئىش قىلىپ قويدى . ئاز سانىدىكى چەكتىن ئاشقۇرۇۋەتكۈچىلەرنىڭ ھېسابقا ئالمىغاندا ، ھەرىكەت جەريانىدىكى چەكتىن ئاشقان سولچىلىق ھەرىكەتلىرىنى قىزىل قوغدىغۇچىلار قوللىمايتتى ، پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك رەھبىرلىرى كادىرلىرىنى رەھىمسىزلەرچە كۆرەش قىلىشنىمۇ قوللىمايتتى . كېيىنكى ئەمەلىيەتتە ئۇلار ئوخشىمىغان ئەگرى ـ توقاي يوللارنى بېسىپ ئۆتۈپ ، سەۋىيىسىنى ئۆستۈردى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا نىسبەتەن ئاز ـ تولا گۇمانلىنىش پەيدا بولۇپ ، ئاكتىپ قاتنىشىشتىن پاسسىپ ھالەتتىكى قاراپ بېقىشقا ئۆزگەردى ، بەزىلەر ھەتتا قارشىلىشىش ، قارشى تۇرۇش پوزىتسىيىسىنى تۇتتى ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارمۇ ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە زەربىگە ئۇچرىدى . بەزى پۇرسەتپەرەسلەر ، قارا نىيەتلەر ، سۇيىقەستچىلەر بىۋاستە ياكى ۋاستىلىك ھالدا لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلاردىن كۆرسەتمە ئېلىپ ، ئالتوپىلاڭ كۆتۈرۈپ ، نۇرغۇن يامان ئىشلارنى قىلدى . قىزىل قوغدىغۇچىلار ھەرىكىتى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى ئالاھىدە ئىجتىمائىي تارىخ شارائىتىنىڭ مەھسۇلى . ئۇنىڭ كۆتۈرۈلۈپ چىقىشى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ بۇزغۇنچىلىقىنى كۈچەيتىۋەتتى ، پارتىيە ، دۆلەت ۋە خەلققە ،

شۇنىڭدەك ياشلارنىڭ ئۆزىگە زور زىيان كەلتۈردى .

قىزىل قوغدىغۇچىلار ھەربىكتىدە كۆرۈلگەن جەمئىيەت بۇزغۇنچىلىق ، دېموكراتىيە ـ قانۇن تۈزۈمىنى دەپسەندە قىلىدىغان ھەرخىل ھەرىكەتلەر ، كەڭ كادىر ، ئاممىنىڭ نارازىلىقىنى ۋە ئوخشىمىغان دەرىجىدىكى قارشىلىشىشنى قوزغىدى . قىزىل قوغدىغۇچىلار تەشكىلاتى ئىچىدىمۇ تونۇش ۋە ھەربىكەت جەھەتتە ئىختىلاپ بولغاچقا ، دائىم بۆلۈنۈش ۋە قايتا تەشكىللەش بولۇپ تۇردى . مەسىلەن ، بېيجىڭدىكى قىزىل قوغدىغۇچىلار دەسلەپكى بىر تەشكىلاتتىن ئىككىنچى قوماندانلىق شتابى بۆلۈنۈپ چىقتى ، كېيىن يەنە ئۇچىنچى قوماندانلىق شتابى بۆلۈنۈپ چىقتى ، ئۇلارنىڭ ھەرقايسىسى ئۆز ئالدىغا ئادەم توپلاپ ، ھەر خىل شەكىلدىكى ، بەزىدە خېلى كەسكىن بولغان مۇنازىرە ۋە تالىشىشلارنى ئېلىپ باردى . بۇنىڭ ئىچىدە ،« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خاراكتېرى ۋە ئۇسۇلى جەھەتتىكى بەزى تونۇش ئىختىلاپلىرى ، يەنە بەزى رەھبىرلىرى كادىرلارغا بولغان باھا ئۇستىدىكى ئىختىلاپلار ، يەنە شۇنداق تەرەپبازلىقنىڭ تەسىرىدىن بولۇۋاتقان ئىشلارمۇ بار . بۇ جەريانىدا بىر قىسىم ئوتتۇرا مەكتەپ قىزىل قوغدىغۇچىلىرى مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابىي گۇرۇپپىسىدىكىلەرنى سوراق قىلغان ۋە ئۇلارغا قارشى تۇرغان ئاتاقلىق ۋەقە يۈز بەردى ، مانا بۇ « بىرلەشمە ھەربىكەت قىلىش كومىتېتى ۋەقەسى » دۇر .

ئاتالمىش « بىرلەشمە ھەربىكەت قىلىش كومىتېتى »دېگەن « پايتەخت قىزىل قوغدىغۇچىلىرى بىرلەشمە ھەربىكەت قىلىش كومىتېتى » نىڭ قىسقارتىلىپ ئاتىلىشى . بۇ تەشكىلنى قۇرغۇچىلار بېيجىڭ ئۇنۋېرسىتېتى شۆبە ئوتتۇرا مەكتىپى ، چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى شۆبە ئوتتۇرا مەكتىپى ، نېفىت ئىنستىتۇتى شۆبە ئوتتۇرا مەكتىپى ، « 1 ـ ئاۋغۇست » مەكتىپى قاتارلىق خەيدىيەن رايونىدىكى ئون نەچچە ئوتتۇرا مەكتەپتىكى قىزىل قوغدىغۇچىلار تەشكىلىنىڭ مەسئۇللىرى بولۇپ ، ئۇلار 16 ـ 17 ياشتىكى ياشلار ئىدى . ئۇلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلانغان چاغدا ، سەمىمىي ھېسسىياتى بىلەن ھەربىكەتكە قاتناشقان ، ھەتتا بەزى

ئەسەبىيلەرچە پائالىيەتلىرىنىمۇ ئېلىپ بارغانىدى . ھالبۇكى ، بىرنەچچە ئايلىق ھەربىرىكەتنىڭ ئەمەلىي تەرەققىياتىنى كۆرۈپ ، ئۇلاردا ئاستا ـ ئاستا گۇمانلىنىش پەيدا بولغان . ئۇلار ، نېمە ئۈچۈن يۇقىرىدىن دۆلەتنىڭ رەئىسى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى ۋە بىر تۈركۈم ئاجايىپ ئۇرۇش تۆھپىلىرىنى يارىتقان پېشقەدەم قوماندان ، گېنېرالار ، تۆۋەندە ھەرقايسى رايون ، ھەرقايسى ئورۇنلارنىڭ مەسئۇللىرى ، جۈملىدىن ئۆزلىرىنىڭ ئاتا ـ ئانىلىرىمۇ بىر كېچىدىلا « خىيانەتچى (قارا گۇرۇھ) » ، « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » ، « ئۈچكە قارشى ئۈنسۈر » بولۇپ قالغانلىقىنى چۈشىنەلمەي قېلىشتى . جۈملىدىن ھەقلىگە رەھىمسىزلىك قىلىپ ئۈچ چوڭ تاغنى ئاغدۇرۇپ تاشلىغان شەرەپلىك ، ئۇلۇغ ، تۇغرا دەيدىغان پارتىيىدە ، ماۋ جۈشىدىن قالسا ، پەقەت مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۈرۈپپىسىدىكى ئاشۇ بىرنەچچىلا ئادەم تۇغرا بولامدۇ ؟ ئۆز ۋاقتىدا ماۋ زېدۇڭنىڭ مۇقىملاشتۇرۇشى ۋە قوللىشىغا ئېرىشكەن ، ئەڭ بالدۇر ئىسيان كۆتۈرگەن قىزىل قوغدىغۇچىلار ئەمدىلىكتە « خىيانەتچى (قارا گۇرۇھ) بالىلىرى » ، « ئىت كۆچۈكى » بولۇپ قالدىما ؟ بۇنداق رەھىمسىز ئەمەلىيەت ئۇلارنى ئويلىنىشقا ، جىياڭ چىڭ قاتارلىقلارغا چوڭ يۈرەكلىك بىلەن گۇمانىي سوئال قويۇشقا مەجبۇر قىلدى . 1966 ـ يىل 27 ـ نويابىردا ئۇلار بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى شۆبە ئوتتۇرا مەكتىپىگە جەم بولۇپ ، ۋەزىيەتنى تەھلىل قىلىپ ، تاقابىل تۇرۇش يوللىرىنى مۇزاكىرە قىلىپ ، تەشكىل قۇرۇشنى ئويلاشتى . 5 ـ دېكابىردا « پايتەخت قىزىل قوغدىغۇچىلىرى بىرلەشمە ھەربىرىكەت قىلىش كومىتېتى بۇگۈن قۇرۇلغانلىقىنى ئېلان قىلىدۇ » دېگەن خىتابنامىنى جاكارلىدى . بۇ تەشكىلات ناھايىتى تېز تەرەققىي قىلدى ، قىسقا ۋاقىت ئىچىدىلا بېيجىڭدىكى نەچچە يۈز ئوتتۇرا مەكتەپتىكى قىزىل قوغدىغۇچىلارنى بىرلەشتۈردى ، يەنە شاڭخەي ، شېنياڭ ، نەنجىڭ ، ۋۇخەن ، چاڭشا قاتارلىق جايلاردىكىلەر بىلەن ئالاقىلەشتى . ئۇلار توپ ـ توپ بولۇپ ، ۋېلىسىپىت مىنگەن ھالدا كوچىلاردا شوئار توۋلاپ ، كوچىلارغا لوزۇنكىلارنى چاپلىدى . ئۇلار « پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارنى قالايمىقان تارتىپ چىقىشقا قارشى تۇ-

رىمىز » ، « مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىدىكى بەزىلەر بەكلا ھەددىگىلاردىن ئېشىپ كەتمەكىلار » ، « مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى بىزنى قىستاپ مۇشۇ كۇنگە كەلدى ، بىز ئەمدى قارشى تۇرماي ئامالىمىز قالمىدى » دېگەندەك شوئارلارنى تازا كۆزگە چېلىقىدىغان يەرلەرگە چاپلىدى . 26 ـ دېكابىردا ئۇلار بېيجىڭ كۆرگەزمە سارىيى تىياتىرخانىسىدا نەچچە مىڭ كىشىلىك يىغىن ئاچتى . يىغىندا ئۇلار « مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىدىكى بەزىلەرنىڭ يېقىندىن بۇيان سۆزلىگەن ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە قارشى سۆزلىرىنى قەتئىي پىپەن قىلىمىز » دېگەن تەشۋىق ۋەرەقىسىنى ئوقۇدى ، بۇ پۈتۈن زالنى زىلزىلىگە كەلتۈرۈۋەتتى .

بۇ تەشكىلاتنىڭ بىر يۇرۇش ھەرىكەتلىرى مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىدىكىلەرنىڭ غەزىپىنى قوزغىغاچقا ، ئۇلارنىڭ ھەممىسىلەرچە زەربە بېرىشىگە ۋە باستۇرۇشىغا ئۇچرىدى . جىيالڭ چىڭ قاتارلىقلار بىر جەھەتتىن كۇمىي دافۇ ، نېي يۈەنزى قاتارلىقلارنى ئالىي مەكتەپتىكى قىزىل قوغدىغۇچىلارنى باشلاپ « بىرلەشمە ھەرىكەت كومىتېتى » نىڭ ئىغىنلىرىنى بۇزۇشقا كۆرسەتمە بەرسە ، يەنە بىر جەھەتتىن شې فۇجى ساقچىلارغا بۇيرۇق چۈشۈرۈپ ، « بىرلەشمە ھەرىكەت كومىتېتىنىڭ غوللۇق ئادەملىرى » نامى بىلەن بىر تۇركۇم ياشلارنى ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلارنىڭ پەرزەنتلىرىنى قولغا ئالدى . شۇ چاغدا تۇرمىگە تاشلانغان ئادەم 139 نەپەر بولدى . بۇ ئىشنى كېيىن جۇ ئېنلەي بىلىپ قېلىپ ، ماۋ زېدۇڭغا دوكلات قىلدى . 1967 ـ يىل 22 ـ ئاپرېلدا ماۋ زېدۇڭ ئۆزى بۇيرۇق قىلىپ ، قولغا ئېلىنغان بارلىق « بىرلەشمە ھەرىكەت كومىتېتى » نىڭ ئادەملىرىنى بوشىتىۋەتتى . « بىرلەشمە ھەرىكەت كومىتېتى » « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدىكى بىر خىل ئاممىۋى تەشكىلات سۈپىتىدە ئاللىقاچان يوقالدى ، ئەمما ئۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلىنىشى بىلەنلا ئۇنىڭ بىلەن قارشىلىشىدىغان ، قارشى تۇرىدىغان كۆچلەرنىڭ بولغانلىقىنى مەلۇم بىر جەھەتتىن ئىپادىلەپ بېرىدۇ .

ئاتالمىش « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەن » نى پىپەن قىلىش

كادىر ، ئاممىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا نارازى بو-لۇشى ، ئۇنى تۇسۇشى ، قىزىل قوغدىغۇچىلار ھەرىكىتىنىڭ بۆلۈنۈشى ۋە ئۆرۈلۇرا توقۇنۇشى ، بەزى جايلاردىكى ئىشچى ـ دېھقان ئاممىسىنىڭ قوز-غىلىپ ، شۇ جايدىكى پارتكوملارنى قوغدىشى ھەمدە پارتكوملارغا بېسىپ كىرگەن قىزىل قوغدىغۇچىلار بىلەن توقۇنۇشۇپ قېلىشى ، بۇلار « مە-دەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغىغۇچى ۋە رەھبەرلىك قىلغۇچىنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ توغرىلىقى ۋە مۇۋاپىقلىقى ئۈستىدە قايتا ئويلىنىشقا مەجبۇر قىلالمىدى ، ئەكسىچە ئۇلارنى دۈشمەننىڭ كۆچى خېلى بار ئىكەن ، سىنىپىي كۈرەش ۋە ئىككى يول كۈرىشىنى تېخىمۇ گەۋدىلەندۈرۈشىمىز كېرەككەن ، دېگەن نىيەتكە كەلتۈردى . ھەمدە يۇ-قىرىدىكى ئەھۋاللارنى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ پائالىيە-تىنىڭ ئىپادىسى ، ئۇلار « ئاممىنى قۇتراتىپ ئاممىغا كۈرەشكە سالدى » دېدى . شۇنىڭ بىلەن ، ئۇلار يېڭى بىر گۇناھنى ، يەنى « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەن » دېگەن نەرسىنى ئويدۇرۇپ چىقاردى . ماۋ زې-دۇڭ « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەننى قەتئىي پىپەن قىلىش كې-رەك » دېگەننى دەسلەپتە ئوتتۇرىغا قويغاندا ، جۇ ئېنلەي قوشۇلايدىغان-لىقىنى بىلدۈرگەن ھەمدە ماۋ زېدۇڭنى تېپىپ ، ئۆزىنىڭ كۆزقارىشىنى ئوتتۇرىغا قويغانىدى ، ئەمما ئۇ قوبۇل قىلىنمىدى .

1 ـ ئۆكتەبىردە ، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇلغانلىقى-نىڭ 17 يىللىقىنى تەبرىكلەش يىغىندا لىن بياۋ بۇ يېڭى جىنايەتنى ئوتتۇرىغا چىقاردى . ئۇ : « ماۋ جۇشى ۋەكىللىكىدىكى پرولېتارىيات ئىن-قىلابىي لۇشيەنى بىلەن بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەنى ئوتتۇرىسى-دىكى كۈرەش ھازىرمۇ داۋاملاشماقتا » دېدى . 2 ـ ئۆكتەبىر نەشر قى-لىنغان « قىزىل بايراق » ژۇرنىلىنىڭ 1966 ـ يىللىق 13 ـ سانىدىكى باش ماقالىدە تېخىمۇ ئېنىق قىلىپ : « بەزى جايلار ، بەزى ئورۇنلاردىكى ئىككى يول كۈرىشى يەنىلا ناھايىتى ئۆتكۈر ، ناھايىتى مۇرەككەپ بول-

ماقتا . ناھايىتى ئاز ساندىكى كىشىلەر يېڭى شەكىللەر بىلەن ئاممىنى ئالدىماقتا ، 16 ماددا بىلەن قارشىلاشماقتا ، بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەننى جاھىللىق بىلەن ئىجرا قىلىپ ، ئاممىنى قۇتۇرتىپ ئاممىغا كۆرەشكە سېلىش شەكلىنى قوللىنىپ ، ئۆزلىرىنىڭ مەقسىتىگە يەتمەكچى بولماقتا . » ، « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەننى پىپەن قىلىش ـ قىلماسلىق ، مەدەنىيەت ئىنقىلابىنىڭ 16 ماددىسىنى ئىجرا قىلىش ـ قىلماسلىق ، كۆرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىشنى كەڭ كۆلەملىك ، توغرا ئېلىپ بېرىش ـ بارالماسلىقنىڭ ھالقىسى » دېيىلگەن ھەمدە « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەننى چوقۇم ئۆزۈل ـ كېسىل پىپەن قىلىش كېرەك » دەپ چاقىرىق قىلغان . شۇنىڭ بىلەن ، بىر مەيدان « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەن » نى پىپەن قىلىش بوران ـ چاپقۇنى يەنە بىر قېتىم پۈتۈن مەملىكەتنى قاپلىدى .

پارتىيىنىڭ ئاساسىي قاتلام تەشكىلاتى ۋە پارتىيىنىڭ كادىرلىرى « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەن » نى ئىجرا قىلغۇچىلار دەپ ئەيىبلىنىپ ، پىپەن قىلىشنىڭ ئاساسىي ئوبيېكتى بولۇپ قالدى . 5 ـ ئۆكتەبىردە مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ۋە خەلق ئازادلىق ئارمىيە باش سىياسىي بۆلۈمى لىن بياۋنىڭ تەكلىپى بىلەن جىددىي يولىورۇق چىقاردى . مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى ئۆزگەرتكەن ھەمدە ماۋ زېدۇڭ تەكشۈرۈپ ، تەستىقلىغان ھۆججەتتە ، « ھەربىي ئالىي مەكتەپلەرنىڭ مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ھەرىكىتى خىزمەت گۇرۇپپىسى چېكىنىپ چىققاندىن كېيىن ، مەكتەپ پارتكومى رەھبەرلىك قىلىدۇ دېگەن بەلگىلىمە » نى ئەمەلدىن قالدۇرۇلغانلىقى ئېلان قىلىنغانىدى . ئۇنىڭدا يەنە « ئاممىۋى ھەرىكەتنى بوغىدىغان ئاشۇ رامكىلارنىڭ ھەممىسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش كېرەك » دېيىلگەنىدى .

6 ـ ئۆكتەبىر كۈنى بېيجىڭ ئىشچىلار تەنتەربىيە ساريىدا بېيجىڭ شەھىرىدىكى ۋە مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن 100 مىڭ ئادەم قاتناشقان « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەنگە كۈچلۈك ئوت ئېچىش قەسەمىيات يىغىنى » ئېچىلدى . يىغىندا جاڭ چۈنچياۋ مەر-

كىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ، باش سىياسىي بۆلۈمىنىڭ جەددىي يولىيورۇقىنى ئوقۇپ ئۆتتى . مەركىزىي كومىتېت بۇ يولىيورۇقنى پۈتۈن پارتىيىگە تارقىتىپ ، « قەتئىي ئىزچىللاشتۇرۇپ ئىجرا قىلىش كېرەك » دە ئىلاۋە قوشتى . بۇ جەددىي يولىيورۇق قىزىل قوغدىغۇچىلار ۋە باشقا ئىسيان كۆتۈرۈش تەشكىلاتلىرىدا يامان خاراكتېردە كۈچەيتىپ كېتىۋاتقان ھۆكۈمەتسىزلىك خاھىشىنى كۈچەيتىپ ، پارتىيە رەھبەرلىكىنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ سىرتىغا چىقىرىۋېتىدىغان ئاتالمىش » پارتكومنى تېپىپ تاشلاپ ئىنقىلاب قىلىش » قا رەسمىي ھۆججەت ئاساسىنى تېپىپ بەردى . بۇ جەددىي يولىيورۇقنىڭ تەسىرى بىلەن پۈتۈن مەملىكەتتە « پارتىيە ياچېيكىسى ئۈستىدىن ئىسيان كۆتۈرەيلى » دېگەن دولقۇن كۆتۈرۈلۈپ كەتتى . پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك ۋە ئاساسىي قاتلام تەشكىلاتلىرىنىڭ مەسئۇللىرى ئومۇمىيۈزلۈك تارتىپ چىقىلىپ كۆرەش قىلىندى ، پارتىيىنىڭ كۈندىلىك خىزمىتى توختاپ قېلىش گىردابىغا يەتتى . « جەددىي يولىيورۇق » « پارتكومنى تېپىپ تاشلاپ ئىنقىلاب قىلىش » نى قانۇنلۇق قىلىپ قويغانلىقى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئۇزاق مەزگىللىك ئىچكى قالايمىقانچىلىق بولۇپ قېلىشىدىكى تۈگۈنلۈك سەۋەب .

ئۆكتەبىردىكى مەركىزىي كومىتېت خىزمەت يىغىنى

1966 ـ يىل 9 ـ ئۆكتەبىردىن 28 ـ ئۆكتەبىرگىچە ، ماۋ زېدۇڭ نىڭ تەكلىپى بىلەن ، مەركىزىي كومىتېت بېيجىڭدا خىزمەت يىغىنى ئاچتى .

نېمىشقا بۇ خىزمەت يىغىنىنى ئاچىدۇ ؟ بۇنى ماۋ زېدۇڭ 25 ـ ئۆكتەبىردىكى يىغىندا چۈشەندۈرۈپ مۇنداق دېدى : بۇ قېتىمقى يىغىن « تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ ، سىياسىي ـ ئىدىيىۋى خىزمەت ئىشلەش ئۇچۇن » ، « ئىدىيىدىن ئۆتمىگەن » مەسىلىلەرنى ھەل قىلىش ئۈچۇن ئېچىلدى . ئۇ يەنە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىدىن ئىبارەت بۇ ئوتنى مەن ياقتىم ، ۋاقىت سەل زىچ بولۇپ قالدى ، پەقەت بىرنەچچە ئايلا . . . ئىـ

دىيدىن ئانچە ئۆتمىگەنلىكى ، زىتلىشىشنىڭ بولغانلىقىنى چۈشىنىشكە بولىدۇ ، بۇ تەبىئىي ئەھۋال » دەپ ، كۆپچىلىككە تەسەللى بېرىپ : « لۇشيەن خاتالاشسا ، توغرىلىسلا بولمىدىمۇ . كىم سىلەرنى يوقىتىمىز دەيدۇ ؟ مەن سىلەرنى يوقاتمايمەن ، مېنىڭچە قىزىل قوغدىغۇچىلارنىڭمۇ سىلەرنى يوقىتىشى ناتايىن » دېدى . بەلكىم ، ماۋ زېدۇڭنىڭ سۆزىبېكتىپ خىيالى ، كۆپ ساندىكى كادىرلارنى يوقىتىش ئەمەس ، پەقەت لىيۇ شاۋچى قاتارلىق ئاز ساندىكى ئادەملەرنىلا يوقىتىش بولۇشى مۇمكىن . لېكىن ، خاتا فاكتىن ، خاتا ئوبىيېكت بېكىتىلىپ ، خاتا ئۇسۇل قوللانغانلىقى ، كۆپ ساندىكى رەھبىرىي كادىرلارنىڭ زەربىگە ئۇچرىشى ۋەھ يوقىتىلىشىدەك ۋەزىيەتنىڭ كېلىپ چىقىشىدىن ساقلانغىلى بولمايتتى . شۇڭا ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ سۆزىنىڭ ھېچقانچە ئەھمىيىتى ئۇنۇمى بولمايدىغانلىقى تەبىئىي ئەھۋال ئىدى .

يېغىندا چىن بودا « پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابىدىكى ئىككى لۇشيەن » دېگەن تېمىدا دوكلات بەردى . ئۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تۈرلۈك قىلمىش ـ ئەتمىشلىرىگە كۇچىنىڭ بارىچە چاپان يېپىپ ، « ئۇلۇغ قىزىل قوغدىغۇچىلار ھەرىكىتى پۈتۈن جەمئىيەتنى زىلزىلىگە سېلىپلا قالماي ، پۈتكۈل دۇنيانى تىترىتىۋەتتى . قىزىل قوغدىغۇچىلار ھەرىكىتى شانلىق نەتىجىلەرنى قازاندى . بىز شۇنى ئېيتىخارلىق بىلەن ئېيتالايمىزكى ، مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى پارتىز كومموۇنىسىدىنمۇ ، ئۆكتەبىر ئىنقىلابىدىنمۇ ، جۇڭگو تارىخىدىكى بىرنەچچە قېتىملىق چوڭ ئىنقىلابىي ئاممىۋى ھەرىكەتلەردىنمۇ چوڭقۇر ، قاينام ـ تاشقىنلىق بولدى . بۇ خەلقئارادىكى ئەڭ يۇقىرى باسقۇچتىكى پرولېتارىيات ئىنقىلابىي ھەرىكىتى . » ئۇ دۇشمەن بىلەن ئۆزىنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەن ، ھەق ـ ناھەقنى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىۋەتكەن تۈرلۈك قىلمىشلارنى « ئىلغارلار قالاقلاردىن ، قالاقلار ئىلغارلاردىن بولۇپ قېلىش ئەھۋالى بىزنىڭ مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىمىزدا ناھايىتى چوڭقۇر ئىپادىلەندى » ، « تارىختىكى سىنىپىي كۈرەشلەر ھەقىقەتەن شۇنداق بولۇپ كەلدى ، ئەسلى ئىنقىلاب تەرەپتە تۇرغان بەزى كىشىلەر ، دۇشمەنلەرنىڭ

تەھدىتى ، ئالدىشى بىلەن ئاستا ـ ئاستا ئۆزگىرىپ ، ئىنقىلابنىڭ دۇشمەنلىرى تەرەپكە ئۆتۈپ كېتىدۇ » دەۋالدى ، ئۇ ئېنىقلا قىلىپ : « خاتا لۇشيەننى ئوتتۇرىغا قويغانلار ، خاتا لۇشيەننىڭ ۋەكىللىرى لىيۇ شاۋچى ۋە دېڭ شياۋپىڭدىن ئىبارەت . ئۇلار ئاساسلىق مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالىدۇ » ، « لىيۇشاۋچى ، دېڭ شياۋپىڭنىڭ خاتا لۇشيەننىڭ ئىجتىمائىي ئاساسى بار ، بۇ ئىجتىمائىي ئاساسنىڭ ئاساسلىقى بۇرژۇئازىيەدۇر . پارتىيە ئىچىدە بىر ئوچۇم كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار ۋە خېلى بىر تۈركۈمدىكى دۇنيا قارىشى ئۆزگەرتىلمىگەن ياكى ياخشى ئۆزگەرتىلمىگەن دۆت ئادەملەر بولغانلىقى ئۈچۈن . بۇ خاتا لۇشيەننىڭ پارتىيە ئىچىدە خېلى تەسىرى بار » دېدى . ئۇ ھەربىرىكە ئەھمىيەتلىك قىلىشقا خىزمەت كۆرسەتكەنلىكىنى ، كەڭ كادىرلارنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا بولغان نارازىلىقى ۋە قارشىلىشىنى بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەنى دەپ ھاقارەتلىدى ؛ پارتىيە رەھبەرلىكىنى ئىنكار قىلىدىغان ، « ئاممىۋى ئۆزىنى ئۆزى تەربىيىلەش ، ئۆزىنى ئۆزى ئازاد قىلىش » نى كۆچەيتىۋېتىدىغان تەشەببۇسنى « پرولېتارىيات ئىنقىلابى لۇشيەنى » دەپ ماختىدى . ئۇ يەنە ، ئىككى لۇشيەننى پەرق ئېتىشنىڭ بەلگىسى « ئاممىغا بولغان پوزىتسىيە » ، « ئاممىنى باسقان ، ئىنقىلابىي ئاكتىپلارغا زەربە بەرگەن لۇشيەن ، بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەنى بولىدۇ » ، دەپ « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەنى » دېگەن ئىلمىي بولمىغان ھەم لوگىكىغا ماس كەلمىگەن جىنايەت ئۇچۇن نەزەرىيە ئاساس تاپماقچى بولدى . ئۇ زەھەرخەندىلىك بىلەن « چاڭجياڭ دەرياسىدىكى دولقۇنلار بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ ماڭىدۇ ، دۇنيادىكى يېڭى ئادەملەر كونىلارنى قوغلايدۇ » دېگەننى تەرغىب قىلدى ، ئاممىنى قۇتراتىپ « كونىلار » نى قوغلىماقچى ، يەنى پېشقەدەم كادىرلارنى يوقاتماقچى بولدى . لىن بياۋ يىغىندا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ زۆرۈرلۈكى ۋە مۇھىم ئەھمىيىتى توغرىسىدا كۆچەپ سۆزلەپ ، « بۇ ھەربىرىكەت دۇنيادا مىسلى كۆرۈلمىگەن ئۇلۇغ ياراتتى » ، « ئەگەر بىز مەدەنىيەت ئىنقىلابىنى چىڭ تۇتمايدىغان ، پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنى ئاخىرغىچە

ئېلىپ بارمايدىغان بولساق ، دۆلىتىمىزنىڭ رەڭگى يېرىم يولدىلا ئۆزگىرىپ كېتىدۇ » ، شۇڭا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئېلىپ بارغانلىقىمىز « بىزنىڭ بەختىمىز ، شۇنداقلا ئىنتايىن شەرەپلىك ئۇلۇغ ۋەزىپىمىز » دېدى . ئۇ « ئاممىنىڭ ئىنقىلابىي ھەرىكىتى ، ئۇ تەبىئىي ھالدا مۇۋاپىق بولىدۇ » دېگەننى تەشۋىق قىلىپ ، ئەمەلىيەتتە يۇز بەرگەن قانۇنىنى بۇزىدىغان ، كىشىلىك ھوقۇقىغا دەخلى ـ تەرۇز قىلىدىغان ، ئىشلەپچىقىرىشقا توسقۇنلۇق قىلىپ ، تەرتىپنى قالايمىقانلاشتۇرىدىغان ھەرخىل رەزىل قىلمىشلارنى ئاقلىماقچى بولدى . ئۇ يەنە ، بۇ دېگەن پەقەت « كىچىككىنە قالايمىقانچىلىق » ، « ئاساسىي ئېقىم يەنىلا ياخشى » ، جۇرئەتنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇپ ، قالايمىقانچىلىقتىن قورقماسلىق كېرەك دېدى . ئۇ لىيۇ شاۋچى ، دېڭ شياۋپىڭنىڭ ئىسمىنى ئاتاپ تۇرۇپ ، « ئاممىنى باسىدىغان ، ئىنقىلابقا قارشى تۇرىدىغان لۇشيەن » نى ئىجرا قىلدى ، دەپ ھاقارەتلىدى ھەمدە « بىر قىسقا ۋاقىت ئىچىدىلا ، لىيۇ ، دېڭ لۇشيەنى ھۆكۈمرانلىق قىلغۇدەك ئورۇنغا چىقىپ قالدى ، پۈتۈن مەملىكەت شۇ لۇشيەننى ئىجرا قىلمىدىمۇ » دەپ ، كۈرەشنىڭ تىغ ئۇچىنى ئېنىقلا قىلىپ ، لىيۇشاۋچى ، دېڭ شياۋپىڭغا ، مەملىكەتتىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكوملارغا قاراتتى .

لىن بياۋ ، چېن بودانىڭ يىغىندىكى سۆزى ، ماۋ زېدۇڭنىڭ تەستىقى : « كىتابچە قىلىنىپ ، ھەربىر ياچېيكا ، ھەربىر قىزىل قوغدىغۇچىلار كىچىك ئەترەتلىرىگە ، ئاز دېگەندە بىر پارچىدىن تارقىتىلسۇن » بويىچە تارقىتىلدى . بۇ ھۆكۈمەتسىزلىك ئىدىيىسىنىڭ تېخىمۇ يامراپ كېتىشىگە تۈرتكە بولۇپلا قالماي ، مەملىكەت خاراكتېرلىك ئاتالمىش بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەننى پىپەن قىلىش دولقۇنىنىڭ كۆتۈرۈلۈشىگە سەۋەبچى بولدى .

« مۇئاۋىن باش قوماندان » نىڭ تېخنىكىمىن راۋنقىدا ئوچۇق ـ ئاشكارا چاقىرىق قىلىشى ، « قىزىل بايراق » ژۇرنىلى باش ماقالىسىنىڭ نەزەريە جەھەتتىن دەللىلىشى ، مەركىزىي كومىتېت ئاچقان خىزمەت يىغىنىدا مۇقىملاشتۇرۇلۇپ تەكىتلىشى ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتار-

لىقلارنىڭ قۇترىتىشى ۋە كۆرسەتمە بېرىشى بىلەن ، قىزىل قوغدىغۇچىلار ھەممىلا يەردە « ئوت يېقىش » ۋە « توپ ئوقىغا تۇتۇش » ئېلىپ بارغاچقا ، پىپەن ھەربىكتىنىڭ كۆلىمى بارغانچە كېڭىيىپ كەتتى . غالجىرانە چىقىقان « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەن » نى پىپەن قىلىش بورنى پەقەت چوڭ ، ئوتتۇرا دەرىجىلىك شەھەرلەردە چەكلەنگەن ، پۇتۇن مەملىكەتتىكى سانائەت ـ قاتناش كارخانىلىرى ۋە يېزىلارنىمۇ قاپلىدى .

كارخانا ۋە يېزىلارنىڭ قاتنىششى

مەركىزىي كومىتېتنىڭ دەسلەپكى ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى مەدەنىيەت ، مائارىپ تارماقلىرى ۋە پارتىيە ـ ھۆكۈمەت رەھبىرىي ئورگانلىرى ئىدى . سانائەت ـ قاتناش كارخانىلىرى ۋە يېزىلارنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » تۆتىنى ئېنىقلاش ھەربىكتى بىلەن بىرلەشتۇرۇلۇپ ، رەھبەرلىكى بولغان ، پىلانلىق ، تۈركۈمگە ، مۇددەتكە بۆلگەن ھالدا ئېلىپ بېرىلماقچى ئىدى . شۇڭا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن ئىيۇلدىن سېنتەبىرگىچە مۇناسىۋەتلىك ئۇقتۇرۇش ۋە بەلگىلىمىلەرنى كۆپ قېتىم تارقاتتى . مەسىلەن ، 2 ـ ئىيۇلدىكى « پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەننىڭ سانائەت ـ قاتناش كارخانىلىرى ۋە ئاساسىي قۇرۇلۇش ئورۇنلىرىنىڭ مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنى قانداق ئېلىپ بېرىشى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى » دا ، بۇ ئورۇنلارنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ، « تۆتىنى ئېنىقلاش »ھەربىكتى بىلەن بىرلەشتۇرۇلۇپ ، (12 ماددا) دىكى بەلگىلىمىلەر ، ھەرقايسى ئورۇنلارنىڭ ئەسلىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە ، مۇددەتكە ، تۈركۈمگە بۆلۈپ ، رەھبەرلىكى بولغان ، پىلانلىق ھالدا ئېلىپ بېرىش » ، بىراقلا كۆتۈرۈلۈپ چىقماسلىقى ، « ئىنقىلابتىمۇ ، ئىشلەپچىقىرىش ، قۇرۇلۇشتىمۇ غەلبە قىلىش » تەلەپ قىلىنغانىدى . 14 ـ سىنتەبىردىكى « پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ناھىيىدىن تۆۋەن يېزىلاردىكى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى توغرىسىدىكى بەلگىلىمىسى » دە ، « نا-

هىيىدىن تۆۋەن ھەر دەرىجىلىكلەرنىڭ مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ، يەنىلا بۇرۇنقى (تۆتىنى ئېنىقلاش) ھەرىكىتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى بويىچە بىرلەشتۇرۇلۇپ ئېلىپ بېرىلىدۇ » ، « كۇزلۇك ھوسۇل يىغىۋېلىشنىڭ ئالدىراش مەزگىللىرىدە ، كۇچنى مەركەزلەشتۇرۇپ كۇزلۇك ھوسۇل يىغىش ، كۇزلۇك تېرىم ۋە كۇزلۇك سېتىۋېلىش ئىشلىرىنى ئوبدان ئىشلەش كېرەك ، (تۆتىنى ئېنىقلاش) ھەرىكىتىنى ۋاقتىنچە توختىتىپ تۇرمۇش بولىدۇ » دېيىلگەنىدى . بۇ بەلگىلىمىدە يەنە ، « بېيجىڭ ۋە باشقا جايدىكى ئوقۇغۇچىلار ، قىزىل قوغدىغۇچىلار ئۆلكە ، ۋىلايەتلەرنىڭ ئايرىم ئورۇنلاشتۇرغانلاردىن باشقىلارنىڭ ناھىيىدىن تۆۋەن ھەر دەرىجىلىك ئورگان ۋە كومموُنا ، ئەترەتلەرگە بېرىپ ئالاقە باغلىماسلىقى كېرەك » دېگەندەك بەلگىلىملەر بار ئىدى . بۇ جۇ ئېنلەي قاتارلىق ئادەملەرنىڭ ئىقتىسادىي خىزمەتكە تەسىر يېتىشىدىن ئەنسىرەپ ، « ئىنقىلاب ۋە ئىشلەپچىقىرىش » تا قوش غەلبە قازىنىشنى ئويلىغان سۇبېيكتىپ ئارزۇسىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ . لېكىن ، « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشەنىنى پېپەن قىلىش » نىڭ تەسىر كۆرسىتىشى بىلەن ، بۇ ئۇقتۇرۇش ۋە بەلگىلىمىلەر رولىنى يوقاتتى ، پۈتۈن سانائەت ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش سىستېمىسى قالايمىقانچىلىق ئىچىدە قالدى .

16 ـ نويابىردا ، دۆلەتلىك ئاساسىي قۇرۇلۇش كومىتېتىنىڭ مۇدىرى گۇمۇ بىلەن نېپت سانائىتى مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرى يۈي چيۇلى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ يولىورۇقىغا بىنائەن ، بەش مىنىستىرلىق (مېتاللۇرگىيە ، سۇ ئېلېكتر) تۆمۈرىول ، خىمىيە سانائىتى ، ماشىنىسازلىق ، يەتتە شەھەر (بېيجىڭ ، شاڭخەي ، تيەنجىن ، شېنياڭ ، خاربىن ، گۇاڭجۇ ، ۋۇخەن) ۋە ھەرقايسى چوڭ رايونلارنىڭ مەسئۇللىرى قاتناشقان سۆھبەت يىغىنى ئاچتى ، يىغىندا سانائەت ـ قاتناش خارخانىلىرى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قانداق ئېلىپ بېرىش مەسىلىسى مۇزاكىرە قىلىندى . سۆھبەت يىغىنىغا قاتناشقان يولداشلار ئۆز سۆزىدە ، سانائەت ـ قاتناش سېپىدىكى 17 يىللىق نەتىجىلەرنى تولۇق مۇئەييەنلەشتۇرۇپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى توختىتىپ قويۇشقا بولمايدۇ ، سا-

نائەت ـ قاتناش كارخانىلىرىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ، مەدەنـ
يـەت ـ مائارىپ ئورۇنلىرى ، پارتىيە ـ ھۆكۈمەت ئورگانلىرىنىڭكىدىن
پەرق قىلىشى كېرەك ، دەپ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى مۇددەتكە ،
تۇركۈمگە بۆلۈپ ئېلىپ بېرىشنى تەشەببۇس قىلىپ ، ئىشچىلار ئىچىدە
بىرلەشمە ئىسيان كۆتۈرۈش تەشكىللىرىنى قۇرۇشنى ۋە ئورۇنلار ئارا
ئالاقە باغلاشنى قوللىمايدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈپ ، تەدبىر قوللىنىپ ،
ئىنقىلاب بىلەن ئىشلەپچىقىرىشنىڭ مۇناسىۋىتىنى ئوبدان بىر تەرەپ قـ
لـىشنى تەلەپ قىلدى . بۇ سۆھبەت يېغىنى 20 كۈن ئېچىلدى . كۆپچـ
لـىك مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى تۈزۈپ چىققان ، سانا ـ
ئەت ـ قـاتناش كارخانىلىرىدا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئومۇمـ
يۈزلۈك ئېلىپ بېرىشنى تەشەببۇس قىلغان يولىورۇق لايىھىسىنى « پىپەن
قىلىپ ، ھېچبىر ئاساسسىز نەرسىگە ئايلاندۇرۇپ قويدى » . بۇ « مەدەـ
نىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ كۆلىمىنى چەكلەشكە قارىتا قىلىنغان بىر
قېتىملىق كۆرەش ئىدى .

4 ـ دېكابىردىن 6 ـ دېكابىرغىچە ، لىن بياۋنىڭ رىياسەتچىلىكىدە
سىياسىي بيۈرونىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى ئېچىلدى ، يىغىن گۇمۇنىڭ
سانائەت ـ قاتناش سۆھبەت يىغىنى توغرىسىدىكى دوكلاتىنى ئاڭلىدى ،
يەنە مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى تۈزگەن ، سانائەت ـ
قـاتناش كارخانىلىرىدا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئومۇميۈزلۈك قا ـ
نات يايدۇرۇش تەشەببۇس قىلىنغان « ئىنقىلابنى تۇتۇپ ، ئىشلەپچىقـ
رىشنى ئـىلـگـىرى سۈرۈش توغرىسىدىكى ئون بەلگىلىمە » (قىسقار ـ
تـىپ « سانائەت ئون ماددىسى » دېيىلدى) مۇزاكىرە قىلىنىپ ماقۇللانـ
ماقچى ئىدى . سانائەت ـ قاتناش سۆھبەت يىغىنىدىكى كۆپ ساندىكى
يـولداشلارنىڭ توغرا تەشەببۇسى ، لىن بياۋ ، جيانگ چىڭ گۇرۇھىدىكـ
لەرنىڭ ئورۇنسىز ئەيىبلىشىگە ئۇچرىدى .

يـىغىندا جـيـانگ چـىڭ سانائەت ـ قاتناش سېپىدىكى رەھبەر ـ
لەرنى « ھېچقانداق پرولېتارىيات ھېسسىياتى يوق ، ئىشچىلارغا نەچچە يۈز
جـىڭلىق ئېغىر تاشنى ئارتىپ قويغان ، سېپى ئۆزىدىن ئەكسىلئىنقىلابىي

ھەربىرىدە . شيۇجېڭجۇيىنىڭ ئاشۇ بىر يۇرۇش نەرسىلىرى بىلەن شۇ-
غۇللىنىپ كەلگەن ، مېنىڭچە مۇشۇ ئىنقىلابتا بىر تەرەپ قىلمىساق ، ئامال
يوق » دەپ ئەيىبلىدى . كاڭ شېڭ قارىغۇلارچىلا : « زاۋۇتلاردىكى مە-
سىلە مەكتەپلەرنىڭكىدىن ئاز بولۇشى ناتايىن » ، « ھازىرقى زاۋۇتلار
بۇرژۇئازىيە بولىمغان بۇرژۇئازىيىچە زاۋۇتلار » دېدى . جاڭ چۇنچياۋ
سۆھبەتە يىغىنىنىڭ ئەھۋالىنى ئەكس ئەتتۈرگەن « دوكلات تېزىسى »
نى « بىر قىسىم كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ كەيپىياتىنى
ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىپتۇ » ، « زاۋۇتلاردىكى ئىككى يول كۈرىشىنى
كۆرگىلى بولىمايدۇ » دەپ ھۇجۇم قىلدى . لىن بياۋ خۇلاسە سۆزىدە :
« بۇ قېتىمقى سانائەت ـ قاتناش يىغىنى 20 كۈن ئېچىلىپتۇ ، ئەمما
ياخشى ئېچىلمىغان ، خاتا ، ئىدىيىسى توغرا ئەمەس »، « لیۇ شاۋچى ،
دېڭ شياۋپىڭنىڭ 50 كۈنلۈك مەسلىسى ئەمەس ، ئون يىللىق ، 20 يىل-
لىق مەسلىسى بار ، سانائەت ـ قاتناش سىستېمىسى لیۇ شاۋچى ، دېڭ
شياۋپىڭنىڭ تەسىرىگە كۆچلۈك ئۇچرىغان » دەپ ، سانائەت ـ قاتناش
سىستېمىسى « 180 گرادۇسلۇق چوڭ بۇرۇلۇش قىلىشى ھازىر تولىمۇ
زۆرۈر » دەپ قاتتىق بۇيرۇق قىلدى . يىغىنىنىڭ ئاخىرقى كۈنىدە ، مەر-
كىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىدىكى ژاڭ لى قاتارلىقلار تاۋ جۇغا
تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىپ ، تاۋ جۇنىڭ ئىشلەپچىقىرىش تەرتىپىنى
قوغداش توغرىسىدىكى تەشەببۇسى « ئىشلەپچىقىرىش بىلەن ئىنقىلابنى
باسقانلىق » دەپ ئەيىبلىدى . بۇ تاۋجۇ بىلەن جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ
نۇرغۇن مەسىلىلەردىكى پىكىر ئىختىلاپىنىڭ بىر قېتىملىق ئاشكارىلىنىشى
ئىدى . يىغىن مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى تۈزگەن « سا-
نائەت 10 ماددىسى » نى ماقۇللىدى . بۇ ھۆججەت 9 ـ دېكابىر پارتىيە
مەركىزىي كومىتېتى ھۆججىتى نامى بىلەن تارقىتىلىپ ، مەركىزىي كو-
مىتېتنىڭ بۇرۇنقى ئورۇنلاشتۇرۇشىنى ئۆزگەرتىپ ، سانائەت ـ قاتناش
كارخانىلىرىدا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئومۇميۈزلۈك قانات يايـ
دۇردى . ھۆججەتتە گەرچە « سەككىز سائەتلىك ئىش تۈزۈمىنى قەتئىي
داۋاملاشتۇرۇش كېرەك » ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئىشتىن

سىرتقى ۋاقىتلاردا ئېلىپ بېرىش كېرەك ، دېيىلگەن بولسىمۇ ، لېكىن ئىشچىلار « ئىنقىلابىي ئالاقە باغلاش » ئېلىپ بارسا بولىدۇ ، « شۇ شەھەردىكى مەكتەپلەرگە ۋەكىل ئەۋەتىپ ئىنقىلابىي ئالاقە باغلىسا » بولىدۇ ، ئوقۇغۇچىلارمۇ زاۋۇت ـ كانلارغا بېرىپ « ئىنقىلابىي ئالاقە » باغلىسا بولىدۇ . ئىشچىلاردا « ئىنقىلابىي تەشكىلاتلارنى قۇرۇش هوقۇقى بار » دېگەنلەر بەلگىلەنگەندى . شۇنىڭ بىلەن ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » تېزلىك بىلەن پۈتۈن مەملىكەتتىكى سانائەت ـ قاتناش ، مالىيە ، سودا تارماقلىرىنىڭ كېڭەيدى ھەمدە ئالىي ، ئوتتۇرا مەكتەپلەر بىلەن بىرلەشتى . بۇ ھال نورمال ئىشلەپچىقىرىش تەرتىپىنى تەسىرگە ئۇچرىتىپ ۋە بۇزۇپ ، سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى ئومۇمىيۈزلۈك قالايمىقانلىشىش گىردابىغا بېرىپ قالدى .

شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » تېزلىك بىلەن يېزىلارغا كېڭەيدى . 15 ـ دېكابىر پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « يېزىلارنىڭ پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى توغرىسىدىكى يولۇرۇق » (قىسقارتىلىپ « يېزا ئون ماددىسى » دېيىلىدۇ) نى تارقاتتى . ئۇنىڭدا : « تۆتىنى ئېنىقلاش ھەرىكىتىنى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىغا كىرگۈزۈش كېرەك » دەپ بەلگىلەندى ، شۇنىڭ بىلەن ئەسلىدىكى تۆتىنى ئېنىقلاش ھەرىكىتىدە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بىلەن بىرلەشتۈرۈپ ئېلىپ بېرىش كېرەك ، دېگەن ئورۇنلاشتۇرۇش ئۆزگىرىپ كەتتى . ئۇنىڭدا يەنە ، يېزىلاردا قىزىل قوغدىغۇچىلارنى تەشكىللەش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش كېرەك ، « تۆت چوڭ » نى قانات يايدۇرۇش ، كوممۇنىلار ، ئەترەتلەر ئارا ئالاقە باغلاشنى ئېلىپ بېرىش ، « بىر تۈركۈم ئوقۇغۇچىلارنى يېزىلارغا بېرىپ ئالاقە باغلاشقا تەشكىللىسىمۇ بولىدۇ » دېگەندەك بەلگىلىمىلەر بار ئىدى . بۇ ھۆججەتنىڭ يەتكۈزۈلۈشى بىلەن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەملىكىتىمىزنىڭ يېزىلىرىدا قانات يايدى .

كادىرلارغا بولغان قاتتىق زەربە

« بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۈشيەننىنى پىپەن قىلىش » نىڭ

كۆچلۈك تەسىر كۆرسىتىشى بىلەن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » توغرىسىغا تەرەققىي قىلىپ ، سانائەت ـ قاتناش كارخانىلىرى ، مالىيە ـ سودا تارماقلىرى ۋە يېزىلارغا كېڭەيدى . « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەنىنى پىپەن قىلىش » ھەرىكىتىدە ، ئىشلەپچىقىرىش ۋە خىزمەتنىڭ ئالدىنقى سېپىدە ئىشلەۋاتقان كادىرلار ئالدى بىلەن زەربىگە ئۇچرىدى ، بىر تۈركۈم شۇنداق كادىرلار ئاغدۇرۇپ تاشلاندى .

لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھىدىكىلەر كادىرلارنى رەھىمسىز كۈرەش قىلغان ، ئۇلارغا قاتتىق زەربە بەرگەن باش جىنايەتچى ، شۇ چاغدا پۈتۈن مەملىكەتكە تارقاپ ، قاتتىق زىلزىلە پەيدا قىلغان بىرنەچچە ئىش : (1) ئۇلارنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن ، پايتەخت قىزىل قوغدىغۇچىلار 3 ـ قوماندانلىق شتابى دېكابىردىن باشلاپ ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا نامايىش تەشكىللىدى ، پايتەخت ۋە باشقا جايلاردا لوزۇنكا چاپلاپ ، لىيۇشاۋچى ، دېڭ شياۋپىڭنى يوقىتايلى دېگەن شوئارلارنى توۋلىدى . (2) ئۇلار تۈيۇقسىز ھۇجۇم قىلىش ۋاستىسىنى قوللىنىپ ، 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 11 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان ، جۇ ئېنلەيگە يارەملىشىپ ، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ كۈندىلىك خىزمەتلىرىنى قىلىۋاتقان پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇرو-سىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى ، شۇجىچۇنىڭ دائىمىي شۇجىسى ، گو-ۋۇيۈەننىڭ مۇئاۋىن باش زۇڭلىسى ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ مەسئۇلىتچىسى تاۋجۇنى « جۇڭگودىكى ئەڭ چوڭ بۇر-ژۇئازىيە خانىپەرەس (باۋ خۇاڭپەي) » ۋە « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ئۈچىنچى نومۇرلۇق ئەڭ چوڭ ھوقۇقدار » قىلىپ ئاغدۇرۇۋەتتى . تاۋجۇ رەھىمسىزلەرچە زىيانكەشلىككە ئۇچراپ ، 1969 ـ يىلى 30 ـ نويابىردا ئەنخۇي ئۆلكىسى خېجى شەھىرىدە ۋاپات بولدى . (3) ئۇلار چى بىن-يۈينى ئالدىغا چىقىپ ، قىزىل قوغدىغۇچىلارنى قوتراتتىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئالدىدا غەربىي ـ جەنۇب ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ قۇرۇلۇشىنىڭ مۇئاۋىن باش قوماندانى بولغان مارشال پېڭ دېخۇەينى « ئەكسىلئىنقىلابىي شيۇجېڭجۇيىچى » ، « چوڭ مىلتاربست » دەپ تۆھمەت قىلىپ ،

چىگدۇ شەھىرىدىن بېيجىڭغا باغلاپ ئېلىپ كېلىپ سولاپ قويدى . پېكٴ دېخۇەي ئارقا ـ ئارقىدىن كۇرەش قىلىشلارغا ، قىيناش ، ئۇرۇشلارغا ئۇچرىغاچقا ، قوۋۇرغىلىرى سۇنۇپ ، ئۆپكىسى يارىلاندى . 1974 ـ يىلى 29 ـ نويابىردا ناھەقچىلىك ئىچىدە ئۆلۈپ كەتتى .(4) ئۇلار ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ ئەزاسى ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى مارشال خې لۇڭنى « چوڭ قاراقچى » ، « چوڭ قارا نىيەتچى » ، ئاتالمىش « فېۋرال ھەربىي ئۆزگىرىش » ⑦ قىلماقچى بولغان « چوڭ سۇيىقەستچى » دەپ ، قارا چاپلاپ ، ئۇنىڭغا رەھىمسىزلەرچە زىيانكەشلىك قىلدى . جۇ ئېنلەي ئۇنى كۆچىنىڭ بارىچە قوغدىغان بولسىمۇ ، يەنىلا قۇتۇلدۇرۇپ قالالمىدى . ئۇ 1969 ـ يىل 9 ـ ئىيۇندا « ئايرىپ تەكشۈرۈش » جەريانىدا ، ناھەقچىلىك ئىچىدە ئۆلۈپ كەتتى . بۇنىڭدىن باشقا ، ئۇلار يەنە جۇدېغا چوڭ مىلىتارىست ، دەپ تۆھمەت چاپلاپ ، ئۇنى يوقىتىشنى تەلەپ قىلدى ، ھەمدە قىزىل قوغدىغۇچىلارنى قۇترىتىپ ، نۇرغۇن ئاتاقلىق دېموكراتىك زاتلارغا زەربە بەردى .

جۇ ئېنلەي ئىنتايىن قىيىن ئەھۋالدا قالغان ئەھۋال ئاستىدىمۇ ، ئامال قىلىپ ماۋ زېدۇڭنىڭ ماقۇللۇقىنى ئېلىپ ، بىر قىسىم تارتىپ چىقىرىلىپ كۇرەش قىلىنغان كونا كادىر ۋە ئاتاقلىق دېموكراتىك زات ، ئالىم ، مۇتەخەسسىسلەرنى كۆچىنىڭ بارىچە قوغداپ قالدى ، ⑧ لېكىن ئۇنىڭ تىرىشچانلىقى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ كادىرلارغا بولغان زىيانكەشلىكلىرىنى تۆپتىن ئۆزگەرتىپ كېتەلمەيتتى .

ئىزاھاتلار

① كېيىنكى بىر قېتىملىق سۆزىدە ، ماۋ زېدۇڭ ، ئۇخەننىڭ ماقالىسىنىڭ ئەجەللىك يېرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشتا دېگەنىدىم ، بۇنى ماڭا كاڭ شېڭ ئېيتىپ بەرگەن ، ئىجاد قىلىش ھوقۇقى كاڭ شېڭدا . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە بۇنى كاڭ شېڭمۇ كۆپ قېتىم دېگەن . ئىجاد قىلىش ھوقۇقى كىمدە بولسۇن ، ماۋ زېدۇڭ بۇ پىكىرگە قوشۇلغان ھەمدە « ئەڭ ئالىي

يولیورۇق » قىلىپ تۆۋەنگە تارقاتقان ، زور تەسىر قوزغىغان ، بۇ شەك ـ شۇبـ ھسىز ئىدى .

② « دېڭ شياۋ پىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 2 ـ توم ، 670 ـ بەت .

③ « ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى » 5 ـ توم ، 720 ـ بەت .

④ جـاڭ چىڭشيەن ئۆزگەرتىلگەن بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومىنىڭ شۇـ جـىسى بولۇپ ، شەھەرلىك پارتكومىنىڭ قارارى ۋە ماۋ زېدۇڭنىڭ تەستىقلىشى بـىلەن بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى قىلىنىپ ئەۋەـ تىلگەن .

⑤ بـۇ چوڭ خەتنىڭ گېزىت شۇنداق يېزىلغان : « ئىنقىلاب دېمەك ئىسـ يان كۆتۈرۈش دېمەكتۇر ، ماۋ زېدۇڭ ئىددىيىسىنىڭ جېنى ئىسيان كۆتۈرۈش » ، « ئىسيان كۆتۈرمىگەنلەر يۇزدە يۇز شىيۇجېڭجۇيى » ، « شىيۇجېڭجۇيى مەكتەپلـ رىمىزگە 17 يىل ھۆكۈمرانلىق قىلدى ، ئەمدى قارشى تۇرمىساق ، قاچان قارشى تۇرىمىز ؟ » « بىز ئىسيان كۆتۈرىدىكەنمىز ، ھەرگىز سىلەرگە قاراپ تۇرمايمىز ! بىز ئۇرۇش پۇرىقىنى كۆچلۈك قىلىمىز ، پارتلاتقۇچ تۇرۇبا ، گىرانىتلارنى تەڭلا ئاتىمىز ، بىر مەيدان چوڭ ئېلىشىش ، ئۆلتۈرۈش ـ قىرىش بولسۇن . (ئادەمـ گەرچىلىك) ، (يۇز ـ ئابرۇي) دېگەنلەر ئۇزۇنغا چىقسۇن ! » « بىز ئاشۇنداق توقماقنى پۇلاڭلىتىپ ، كارامىتىمىزنى كۆرسىتىپ ، سېھرىي كۈچ ئىشلىتىپ ، كـونا دۇنيانى يەر بىلەن يەكسان قىلىپ ، ئەجىقىنى چىقىرىۋېتىمىز ، تازا قالايمـ قان قىلىۋېتىمىز ، قانچە قالايمىقان بولسا شۇنچە ياخشى ! »

⑥ چىن بودانىڭ 1966 ـ يىل ئۆكتەبىردە ماۋ زېدۇڭ ئاچقان مەركەز خىزمەت يىغىنىدا سۆزلىگەن سۆزى .

⑦ « فېۋرال ھەربىي ئۆزگىرىشى » دېگەن لىن بياۋ ، كاڭ شېڭلارنىڭ خې لۇڭ ، پېڭ جېنلارنى يوقىتىش ئۈچۈن ئويدۇرۇپ چىقارغان ئىغۋا بولۇپ ، ئىش مۇنداق بولغانىدى . 1966 ـ يىل فېۋرالدا مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ يـولیورۇقىغا ئاساسەن ، بېيجىڭ ھەربىي رايونى بېيجىڭنىڭ قوغداش خىزمىتىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن سىرتتىن بىر پولك ئەسكەرنى يۆتكەپ كېلىدۇ . ئۇلارنىڭ گازارمىسىنى تەييار قىلىپ بولالمىغاچقا ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ، خەلق ئۇنىۋېر ـ سىتېتى قاتارلىق جايلاردىن ياتاق ئىجارە ئالىدۇ ، ئەمەلىيەتتە كېيىن ئۇ يەرلەردە تۇرمايدۇ . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلانغاندىن كېيىن ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسـ تېتىدىكى بىر ئىتتىپاق كادىرلىرى بۇ ئىشتىن گۇمانلىنىپ ، « ئادەمنى چۆچۈتكۈدەك فېۋرال ھەربىي ئۆزگىرىشى » دېگەن چوڭ خەتلىك گېزىتنى يازىدۇ . كېيىن بۇنى باشقىلار كۆچۈرۈپ ناھايىتى زور تەسىر پەيدا قىلىدۇ . بۇ ئىشنى كاڭ شېڭ تۇتۇـ

ۋىلسۇن ، 27 ـ ئـــيـۇلدا بېيجىڭ پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتىدا سۆزلىگەن سۆزىدە : « بېيجىڭ شەھىرىدە پېڭ جېن دېگەن بۇ چوڭ خىباڭ (قارا گۈرۈچ) سىياسىي ئۆزگىرىش قىلىشنى پىلانلىغان . . . بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ، خەلق ئۇنىۋېرسىتېتى ھەربىي مەكتەپتە بىر باتالىيون ئەسكەر تۇرغۇزۇشنى پىلانلىغان . بۇ ھەقىقەتەن راست بولغان ئىش . . . بۇ ئىشتا ناھايىتى زور سۇيىقەست بار » دەپ ، ئاممىنى قۇتراتماقچى بولغان . كېيىن كاڭ شېڭ يەنە : « خې لۇڭ ئۆز بېشىمچىلىق قىلىپ ئەسكەر يۆتكەپ ، فېۋرال ھەربىي ئۆزگىرىش قىلماقچى بولغان » دېگەندەك گەپ لەرنى قىلغان . لىن بياۋمۇ بۇ ئىشتىن بەك پايدىلانغان . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى 1980 ـ يىلىى خې لۇڭنىڭ نامىنى ئەسلىگە كەلتۈرگەندە ، ئېنىق قىلىپ : « فېۋرال ھەربىي ئۆزگىرىش » دېگەن پۈتۈنلەي ئىغۋا ، دەپ كۆرسەتتى .

⑧ 1966 ـ يىلى 30 ـ ئاۋغۇستتا ، جۇڭبىنلەي تۈزۈپ چىققان ھەم ماۋ زېدۇڭنىڭ ماقۇللۇقىنى ئالغان قوغداپ قالىدىغان كادىرلارنىڭ ئىسىملىكىدە ، سۇڭ چىڭلىڭ ، گومۇرو ، جاڭ شىجاۋ ، چېڭ چىيەن ، خې شياڭنىڭ ، فۇزويى ، چاڭ جىجۇڭ ، شاۋ لىزى ، جياڭ گۇاڭنەي ، سەي تىڭكەي ، شا چىيەنلى ، جاڭ شىرۇلار بار ئىدى . (1) مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن كومىتېت باشلىقلىرى : خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېت ئەزالىرى ، دۆلەتنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرى ، (2) مىنىستىر ، مۇئاۋىن مىنىستىرلار ، (3) سىياسىي كېڭەش مۇئاۋىن رەئىسلىرى ، (4) گوۋۇيۈەنىنىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىلىرى ، (5) ھەرقايسى دېموكراتىك پارتىيە ـ گۇرۇھلارنىڭ مەسئۇللىرى ، (6) ئالىي خەلق سوت مەھكىمىسى ، ئالىي خەلق تەپتىش مەھكىمىسىنىڭ باشلىقلىرى ، لى زۇڭرېن بار ئىدى .

ئۇچىنچى باب

ئومۇمىيۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىشنى ئالاھىدىلىك قىلغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يۈقىرى دولقۇنى

نەچچە ئايلىق « باش شتابنى توپقا تۇتۇش » ۋە « بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەنىنى ئۇزۇل ـ كېسىل پىپەن قىلىش » ، ئەسەبىيلەرچە ئاممىۋى ھەرىكەتنىڭ قورشاپ ھۇجۇم قىلىشى ، « كۆيدۈرۈشى » ، « توپ ئوقى بىلەن گۇمران قىلىۋېتىشى » ، پاچاقلاپ تاشلىشى ، يوقىتىشى بىلەن ، گۇۋۇيۈەننىڭ ھەرقايسى مىنىستىرلىق ، كومىتېتلىرى ۋە ئۆلكە ، شەھەر ، ناھىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ـ ھۆكۈمەت ئورگانلىرى پالەچ ھالغا چۈشۈپ قالدى . ھەر دەرىجىلىك مەسئۇللار تارتىپ چىقىرىلىپ كۆرەش قىلىندى ، سولاندى ، خىزمەت قىلالمىدى . ئورگانلىرىنىڭ خىزمىتىنى ئىشلەيدىغان ئادەم بولمىدى ، كۈندىلىك خىزمەت ، ئىشلەپچىقىرىش تەرتىپى گۇمران بولۇش گىردابىغا بېرىپ قالدى . بۇنداق ھۆكۈمەتسىزلىك قالايمىقان ھالەتنى ئۇزاق ۋاقىت داۋاملاشتۇرۇشقا بولمايتتى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ھالقىلىق پەيتكە كېلىپ قالغانىدى .

بۇ خىل ئەھۋالنى ماۋ زېدۇڭ سەزدى . 1966 ـ يىل 25 ـ دېكابىردىكى بىر قېتىملىق باش قوشۇش يىغىنىدا ، ماۋ زېدۇڭ ، 1967 ـ يىل « مەملىكەت بويىچە سىنىپىي كۆرەش ئومۇمىيۈزلۈك قانات يايغان بىر يىل بولىدۇ » دەپ پەرەز قىلدى . بۇ دېمەك ، ماۋ زېدۇڭ سىنىپىي كۆرەش

فاكىجىنىنى تېخىمۇ كۈچەيتىپ ۋە چوڭقۇرلاشتۇرۇپ ، ھازىرقى قىيىن ئەھۋالنى ھەل قىلماقچى بولۇۋېتىپتۇ ، دېگەنلىك ئىدى . ئۇ يەنە : « شاكىخەينىڭ ۋەزىيىتىدە ئۈمىد بار » دېدى ، ئۇنىڭ شاكىخەينىڭ پۈتۈن مەملىكەتكە قىينچىلىقنى يېڭىشتە ئۈلگە بولۇشىنى ئۈمىد قىلىۋاتقانلىقىنى بىلدۈرەتتى .

1967 ـ يىلى 1 ـ يانۋاردا « خەلق گېزىتى » ، « قىزىل بايراق » ژۇرنىلى « پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابىنى ئاخىرغىچە ئېلىپ بارايلى » دېگەن تېمىدا باش ماقالە ئېلان قىلدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ ئوي ـ پىكرى بويىچە ، باش ماقالە « 1967 ـ يىل پۈتۈن مەملىكەتتە سىنىپىي كۈرەش ئومۇمىيۈزلۈك قانات يايغان بىر يىل بولىدۇ » دەپ جاكارلاپ ، « پارتىيە ئىچىدىكى بىر ئوچۇم كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇدارلارغا ۋە جەمئىيەتتىكى جىن ـ شەيتانلارغا ئومۇمىي ھۇجۇم باشلاش « توغرىسىدا چاقىرىق قىلدى . باش ماقالىدە « ھوقۇق تارتىۋېلىش » دېگەن سۆز ئىشلىتىلمىگەن بولسىمۇ ، لېكىن ماقالىنىڭ مەزمۇنىدىن قارىغاندا ، « ئومۇمىي ھۇجۇم » دېگەننىڭ ماھىيىتى دەل « ھوقۇق تارتىۋېلىش » دېگەنلىك ئىدى .

« 16 ـ ماي ئۇقتۇرۇشى » دا ، پارتىيىگە ، ھۆكۈمەتكە ، ئارمىيىگە ۋە مەدەنىيەت ساھەسىنىڭ ھەرقايسى تارماقلىرىغا سۇقۇنۇپ كىرىۋالغان بۇرژۇئازىيە ۋەكىللىرىنى تازىلاش ، « شۇ ساھەلەرنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تارتىۋېلىش » نى ئوتتۇرىغا قويغانىدى . « 16 ماددا » دا يەنە بىر قېتىم ئېنىق قىلىپ : « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنى ئېلىپ تاشلاپ ئالماشتۇرۇش ، ئۇ يەرلەردىكى رەھبەرلىك ھوقۇقىنى پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرىنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇش كېرەك » دەپ كۆرسەتكەنىدى . شۇڭا ، ئومۇمىيۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىش « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى ئىدى . « ئومۇمىي ھۇجۇم باشلاش » نى چاقىرىق قىلغان يېڭى يىل باش ماقالىسى ، ئومۇمىيۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىش ئۇچۇن چىقارغان قوزغىتىش بۇيرۇقى ئىكەنلىكىدە گەپ يوق ئىدى . شۇنىڭ بىلەن ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرى

جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ژېنيۇەنلەر بىۋاستە قوماندانلىق قىلغان شاڭخەينىڭ ئاتالمىش « يانۋار ئىنقلابى »، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىسيانچىلارغا ئو- مۇميۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىش جەھەتتە بىر ئۇلگە كۆرسىتىپ بەردى .

1 . « شاڭخەي يانۋار ئىنقلابى » ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ پۈتۈن مەملىكەتكە قانات يېيىشى

ئىشچىلار باش شتابى قورۇلغاندىن كېيىنكى بىرنەچچە قېتىملىق ئېغىر ۋەقەلەر

شاڭخەي سىياسىي ، ئىقتىسادىي جەھەتتە مۇھىم ئورۇندا تۇر- غاچقا ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھىدىكىلەر شاڭخەينىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » غا بەكمۇ ئەھمىيەت بېرىپ كەلدى . جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ بۇرۇن نېپ يۈەنزى قاتارلىق ئادەملەرنى شاڭخەيدىكى ياشلارنى شاڭخەي شەھەرلىك پارتكومنى « توپ ئوقى بىلەن گۇمران قىلىڭ- تىش » كە قۇتراتشقا ئەۋەتكەن ، لېكىن بۇ مەقسەتكە يېتەلمىگەنىدى . 1966 ـ يىل 9 ـ نويابىردا پايتەخت قىزىل قوغدىغۇچىلار ئۇچىنچى قو- ماندانلىق شتابى شاڭخەيدە تۇرۇشلۇق ئالاقىلىشىش ئورنى قاتارلىق ئىس- يانچىلارنىڭ قوللىشى بىلەن ، شاڭخەي دۆلەت ئىگىلىكىدىكى 17 ـ پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسى قوغداش بۆلۈمىنىڭ كادىرى ژاڭ خۇگۇبن قا- تارلىقلار باش بولغان « شاڭخەي ئىشچىلار ئىنقلابى ئىسيان كۆتۈرۈش باش شتابى » (قىسقارتىپ « ئىشچىلار باش شتابى » دېيىلىدۇ) قۇ- رۇلدى . ئۇلار قۇرۇلۇش خىتابنامىسىدە « بىز ھوقۇقنى تارتىۋالىمىز » دېگەننى ئوتتۇرىغا قويدى . يىغىندىن كېيىن نامايىش بولدى ، ئۇلار شەھەرلىك پارتكومنىڭ ئالدىغا كېلىپ ، ئۆزلىرىنى « ئىنقلابىي ئامما تەشكىلاتى » دەپ ئېتىراپ قىلىشنى تەلەپ قىلدى . ئۇلار شەھەرلىك پارتكومنىڭ رەت قىلىشىغا ئۇچرىغاندىن كېيىن ، بېيجىڭگە ئەرز قىلغىلى بارىمىز ، دېگەننى باھانە قىلىپ ، پويىزغا يولسىزلارچە چىقىۋالغان ، ئۇلار چىققان پويىز شاڭخەي شەھەر ئەتراپىدىكى ئەنتىڭ پويىز ئىستانسىسىدا توسۇۋېلىنغان . ژاڭ خۇگۇبننىڭ قوماندانلىقىدا ئىشچىلار رېلىستا يېتىۋې-

لىپ ، تۆمۈريول قاتنىشىنى 30 سائەتتىن ئارتۇق توختىتىپ قويغان . بۇ بىر مەھەل زىلزىلىگە سالغان « ئەنتىك ۋەقەسى » ئىدى .

ئەنتىك ۋەقەسى يۈز بەرگەندىن كېيىن ، شاڭخەي شەھەرلىك پارتكوم بۇنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا دوكلات قىلدى . شۇ چاغ- دىكى مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى چېن بودا تېلېفون بېرىپ ، پارتىيە شەرقىي جۇڭگو بيۈروسى ۋە شاڭخەي شەھەر- لىك پارتكومىنى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئىشچىلارنىڭ ساھە ھالقىپ تەشكىلات قۇرۇشىغا يول قويماسلىق بەلگىلىمىسىدە چىڭ تۇرۇشنى ، ئىشچىلار باش شتابىنى ئىنقىلابىي ئاممىنىڭ قانۇنلۇق تەشكىلاتى دەپ ئېتىراپ قىلماسلىقنى ئېيتقان . جاڭ چۈنچياۋ شۇ چاغدا چېن بودانىڭ پىكرىگە قوشۇلغان . شاڭخەي شەھەرلىك پارتكوم بۇ يولبورۇققا ئاسا- سەن ، ئىشچىلار باش شتابىنىڭ تەلىپىنى رەت قىلىش بىلەن بىللە ، ئەنـ ئىگگە كېيىم ـ كېچەك ، يېمەكلىك ئاپىرىپ بېرىپ ، ئىشچىلارنى زاۋۇتقا قايتىپ كېتىپ ئىنقىلابنى تۇتۇپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش توغرىسىدا ئىدىيىۋى خىزمەت ئىشلىگەن . ۋەقەنى ئەسلى ئۇزاق ۋاقىت ئۆتـمەيلا ھـەل قـىـلـغـىلى بولاتتى . لېكىن ، 12 ـ نويابىر كۈنى جاڭ چۈنچياۋ مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئايروپىلان بىلەن شاڭخەيگە كەلگەندىن كېيىن ، ئەھۋالدا تۈيۇقسىزدىن ئۆزگـىرىش بولدى . ئۇ شاڭخەي شەھەرلىك پارتكومنى بىر چەتكە قايـ رىپ قويۇپ ، ۋاڭ خۇڭۈبننىڭ بەش تۈرلۈك شەرتىگە قوشۇلۇپ ئىمزا قويدى . ① ۋاڭ خۇڭۈبن قاتارلىقلار چىقارغان ۋەقەنى « ئىنقىلابىي ھە- رىكەت » دەپ ئېتىراپ قىلدى ھەمدە شاڭخەي شەھىرىنىڭ باشلىقىنى خاتالىقىنى ئاشكارا تەكشۈرىدۇ ، دېدى . جاڭ چۈنچياۋنىڭ بۇ ئىشى ، بىر ئوقـتـا ئۈچ پاختەكنى يېقىتقانلىق بولدى ، يەنە بىرى ، شاڭخەي شەھەر- لىك پارتكومغا بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەننىنى جاھىللىق بىلەن يۇرگۈزۈپ ، ئاممىنى باستۇرغان ، دېگەن گۇناھنى ئارتتى ؛ ئىككىنچـ سى ، شاڭخەي شەھەرلىك پارتكومغا قارشى تۇرغان كۈچلەرنى قوللاپ يۆلىدى ، شۇنىڭ بىلەن ئىشچىلار باش شتابى شاڭخەينى قالايمىقانلاشـ

تۇرىدىغان ئاساسىي كۈچ بولۇپ قالدى ؛ ئۇچىنچىسى ، ۋاقتى خۇكۈزبن باشچىلىقىدىكى بىر تۈركۈم تەرەپبازلىق كۈچلىرىنى ئۆز ئەتراپىغا يىغدى .

ئىشچىلار باش شتابىنىڭ قۇرۇلۇشى ، بىر يامان باشلىنىش بولدى . شۇنىڭدىن كېيىن شاڭخەيدە قىزىل قوغدىغۇچىلاردىن باشقا ھەرخىل ھەر نامدىكى ئاممىۋى تەشكىلاتلار قۇرۇلدى . بۇ تەشكىلاتلار تارتىپ چىقىرىپ كۈرەش قىلىش ، ئۆي ئاختۇرۇش ، نامايىش قىلىش ، يىغىلىش قىلىش ، جازالاش ، قىستاپ ئىقرار قىلدۇرۇش قاتارلىقلار بىلەن شۇغۇللاندى ، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ـ ھۆكۈمەت رەھبىرىي كادىرلىرى ئومۇمەن زەربە يەپ ، زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى ، شۇنىڭ بىلەن شاڭخەيـ نىڭ ۋەزىيىتى يەنمۇ يامانلاپ كەتتى . دېكابىرنىڭ باشلىرىدا ئازادلىق گـېزىتى ئىدارىسىنى سەكىز كېچە ـ كۈندۈز قورشۇۋىلىش ۋەقەسى② يۈز بەردى . 30 ـ دېكابىردا جاڭ چۈنچياۋنىڭ قوللىشى بىلەن ۋاڭ خۇكۈزبن نەچچە ئون مىڭ ئادەم قاتناشقان ئەلەم كۈرىشى پەيدا قىلىپ ، قان تۆكۈش ۋەقەسى (« كاڭپىڭلۇ كوچىسى ۋەقەسى ③ ») بولدى . بۇ ئەلـەم كۈرىشىدە يەنە بىر تەرەپتىكى ئەڭ چوڭ ئىشچىلار تەشكىلاتى قـىـزىل قوغدىغۇچى ئەترەتنى يوق قىلىۋەتتى . ئەلەم كۈرىشى بولغان ئورۇن شـاڭخەي شەھەرلىك پارتكوم شۇجىسى تۇرۇشلۇق ئورۇن بولغاچقا ، بۇ شاڭخەي شەھەرلىك پارتكومنىڭ ئىناۋىتىگە تەسىر كۆرسەتتى . بۇ ئىشـ تىن كېيىن ، جاڭ چۈنچياۋ كۆرەڭلىگەن ھالدا : « بىز تېلېفوندا ئىسـ يانچىلارنى دەرھال جەڭگە قاتنىشىڭلار دېدۇق ، بۇ قېتىمقى ئېلىشىش بىر بـۇرۇلۇش نۇقتىسى بۇ ئۇرۇش بىلەن شەھەرلىك پارتكوم پالاچ بولۇپ قالدى ، ئاغدۇرۇلدى ، گەپ قىلسا گېپى ئۆتەس بولۇپ قالدى » دېدى . كـاڭپىڭلۇ كوچىسى ۋەقەسى كەڭ كۆلەملىك ئەلەم كۈرىشىنىڭ باشلـ نىشى بولدى . كەينى ـ كەينىدىن يۈز بەرگەن ئېغىر ۋەقەلەر ، شاڭخەيـ نىڭ ئىقتىسادىي تۇرمۇشى ۋە جەمئىيەت تەرتىپىنى ئېغىر دەرىجىدە قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى .

جالاڭ چۈنچاۋ ، ياۋ ۋېنيۇەننىڭ شاڭخەيگە كېلىپ ، ھوقۇق تارتىۋېلىشقا قوماندانلىق قىلىشى

شاڭخەي شەھەرلىك پارتكومنىڭ پالەچ ھالغا چۈشۈپ قېلىشى ۋە جەمئىيەت تەرتىپىنىڭ ئېغىر قالايمىقانلىشىشىغا قاراپ ، جياڭ چىڭ گۇ-رۇھىدىكىلەر ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ شەرتلىرى تەييار بولتۇ ، دېگەن تونۇشقا كەلدى ، جالاڭ چۈنچياۋنىڭ گېپى بويىچە ئېيتقاندا ، « شاپتۇل پىشقاندى » . شۇنىڭ بىلەن ، 1967 ـ يىل 4 ـ يانۋاردا جالاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۇەن « مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ تەكشۈر-گۈچىسى » دېگەن نام بىلەن شاڭخەيگە كېلىپ ، ھوقۇق تارتىۋېلىشنى پىلانلىدى . شۇ كۈنى ، شاڭخەي « نۇر گېزىتى » دىكى ئىسيانچىلار گېزىتخانىسىنىڭ ھوقۇقىنى تارتىۋالدى ۋە ھوقۇق تارتىۋېلىش خىتابنامە-سىنى ئېلان قىلدى . ئەتىسى ، « ئازادلىق گېزىتى » دىكى ئىسيانچىلار ھوقۇق تارتىۋېلىپ ، بۇ گېزىتنىڭ ئەمدى شەھەرلىك پارتكومنىڭ ئور-گان گېزىتى بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا بايانات ئېلان قىلدى . 5 ـ يانۋاردا ، جالاڭ چۈنچياۋ ئىشچىلار باش شتابىنىڭ كاتتىۋاشلىرىغا : « نۆ-ۋەتتىكى تۈپكى مەسىلە ، رەھبەرلىك ھوقۇقىنى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ قولىدىن تارتىۋېلىش ، ئىنقىلابىي ئىسيانچىلارنىڭ مۇھىم ئورۇنلارنى كونترول قىلىۋېلىشنى ئۈمىد قىلىمەن » دېدى . 6 ـ يانۋاردا ، شاڭخەي ئىشچىلار باش شتابى باشچىلىقىدىكى 32 « ئىسيان-چىلار » تەشكىلاتىنىڭ نامىدا « شەھەرلىك پارتكومنى يوقىتىش چوڭ يېغىنى » ئېچىلدى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شەرقىي جۇڭگو بيۇ-روسى ، شاڭخەي شەھەرلىك پارتكوم ، شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئاساسلىق مەسئۇللىرى چېن پېيشيەن ، ساۋ خۇچيۇ ، ۋېي ۋېنبو قاتار-لىقلار تارتىپ چىقىرىلىپ كۆرەش قىلىندى ۋە پۈتۈن شەھەردىكى نەچچە يۈز ئىدارىدىن يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلار تارتىپ چىقىرىلىپ ، كۆرەشكە ھەمراھ قىلىندى . بۇ چوڭ يىغىن ئۇچ تۈرلۈك ئومۇمىي بۇيرۇق چىقاردى : ساۋ خۇچيۇنى ئەمدى شاڭخەي شەھىرىنىڭ شەھەر باشلىقى دەپ ئېتىراپ قىلماسلىق ؛ چېن پېيشيەنگە ئاتالمىش « ئەكسىلئىنقىلابىي

جىنايىتى » نى تاپشۇرۇش توغرىسىدا بۇيرۇق قىلىش ؛ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىن شاڭخەي شەھەرلىك پارتكومىنى ئۆزگەرتىپ قۇرۇشنى تەلەپ قىلىش . بۇ چوڭ يىغىنىنىڭ شوئارلىرى ۋە سۆزلىرىنى جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەنلەر تەكشۈرۈپ بېكىتكەنىكەن .

بۇ چوڭ يىغىندىن كېيىن شەھەرلىك پارتكوم ، شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ بارلىق ئورگانلىرىنىڭ خىزمىتى مەجبۇرىي توختىتىلدى . 8 ـ يانۋاردا جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەنىڭ قوماندانلىقىدا ، « شاڭخەي شەھىرىنىڭ ئىنقىلابنى تۈتۈپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش ئالدىنقى سەپ قوماندانلىق شتابى » قۇرۇلدى . بۇ پۈتۈن شەھەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىغا رەھبەرلىك قىلغۇچى ئەمەلىي ئورگان ئىدى . بۇنى جاڭ چۈنچياۋ « ئىقتىسادىي سوۋېت » دەپ ئاتىدى . ئارقىدىن « پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابى قوغداش كومىتېتى » قۇرۇلۇپ ، جامائەت خەۋپسىزلىكى ، ئەدلىيە ئورگانلىرىنىڭ ئورنىنى ئالدى . ئۇلار يەنە « شاڭخەي شەھەرلىك ئىسيانچىلار تەشكىلاتى ئالاقىلىشىش پونكىتى » نى شاڭخەي شەھەرلىك پارتكومنىڭ ئورنىغا دەسسەتمەكچى بولدى . شۇنداق قىلىپ ، پۈتۈن شەھەرنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقى ئەمەلىيەتتە جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەن ، ۋاڭ خۇڭۋېن قاتارلىقلارنىڭ قولىغا ئۆتۈپ كەتتى . شاڭخەي شەھىرىنىڭ ھوقۇق تارتۇۋېلىشى تازا ئوڭۇشلۇقمۇ بولۇپ كەتمىدى . باشقا ئىسيانچى تەشكىلاتلار ئىشچىلار باش شتابىنىڭ جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەنىڭ قوللىشى بىلەن ھوقۇق تۈتۇشىغا رازى بولمىدى . 6 ـ يانۋاردىكى شەھەرلىك پارتكومنى يوقىتىش چوڭ يىغىنىدىن كېيىنكى بىر ئاي ئىچىدە ، باشقا تەشكىلاتلار تۆت قېتىم شەھەر مىقياسىدا ھوقۇق تارتۇۋېلىشنى ئېلىپ باردى ، ئەمما بۇلار جاڭ چۈنچياۋ قاتارلىقلار تەرىپىدىن مەغلۇپ قىلىندى . شۇنىڭ بىلەن ، غەزەپلەنگەن شاڭخەي شەھەرلىك قىزىل قوغدىغۇچىلار ئىنقىلابىي كومىتېتى (قىسقارتىلىپ « قىزىل ئىنقىلابىي كومىتېتى » دەپ ئاتىلىدۇ) 28 ـ يانۋاردا « جاڭ چۈنچياۋنى توپقا تۇتۇش » پائالىيىتىنى ئېلىپ باردى . مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابىي گۇرۇپپىسىنىڭ « ئالاھىدە جىددىي تې-

لىيگراممسى » كېلىپ ، جاڭ چۈنچياۋنى قوللايدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن لىكى ئۇچۇن ، ئۇلار رەھىمسىزلەرچە باستۇرۇلدى . بۇنداق گەپ ئاڭلىمايدىغان تەشكىلاتلارنى يوقاتقاندىن كېيىن 5 ـ فېۋرالدا شاڭخەي خەلق كوممۇنىسى ④ قۇرۇلدى . جاڭ چۈنچياۋ مۇدىر ، ياۋ ۋېنيۇەن ، ۋاڭ خۇڭۋېن قاتارلىقلار مۇئاۋىن مۇدىر بولۇپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئېھتىياجىغا ماس كېلىدىغان يېڭى رەھبەرلىك ئورگىنى بولۇپ شەكىللەندى . مانا بۇ جاڭ چۈنچياۋ قاتارلىقلارنىڭ پارتر كوممۇنىسى بىلەن تەڭلىشىدىغان ئىنقىلابى دەپ ماختىغان شاڭخەي « يانۋار ئىنقىلابى » ئىدى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ شاڭخەيدىكى هوقۇق تارتۇۋلىشنى قوللىشى

شاڭخەينىڭ « يانۋار ئىنقىلابى » ماۋ زېدۇڭنىڭ مۇقىملاشتۇرۇشىغا ئېرىشتى . 8 ـ يانۋاردىكى بىر قېتىملىق يىغىندا ، ئۇ شاڭخەيدىكى « ۋىنخۇي گېزىتى » ، « ئازادلىق گېزىتى » نىڭ هوقۇق تارتۇۋلىش مەسىلىسىنى سۆزلەۋېتىپ : « بۇ بىر سىنىپنىڭ يەنە بىر سىنىپنى ئاغدۇرۇۋېتىشى ، بۇ بىر چوڭ ئىنقىلاب » ، « ئىككى گېزىتنىڭ هوقۇق تارتۇالغانلىقى ، بۇ مەملىكەت خاراكتېرلىك مەسىلە . بىز ئۇلارنىڭ ئىسيان كۆتۇرۇشنى قوللىشىمىز كېرەك » ، « شاڭخەيدىكى ئىنقىلابىي كۈچلەر كۆتۇرۇلۇپ چىقسىلا ، پۈتۈن مەملىكەتتىن ئۈمىد كۈتكىلى بولىدۇ . ئۇ پۈتۈن شەرقىي جۇڭگوغا ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ هەرقايسى ئۆلكە ، شەهەرلىرىگە تەسىر كۆرسەتمەي قالمايدۇ » دېگەنىدى . 10 ـ يانۋاردا ، ماۋ زېدۇڭ يەنە بىر تەستىقنا ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابىي گۇرۇپپىسى « مەركىزىي كومىتېت ، گوۋۈيۈەن ۋە مەركىزىي هەربىي ئىشلار كومىتېتىنا ۋاكالىتەن شاڭخەيدىكى هەرقايسى ئىنقىلابىي ئىسيانچى تەشكىلاتلارغا بىر تەبرىك تېلېگراممىسىنى يېزىپ ، ئۇلارنىڭ فاڭجېن ، هەربىكتىنىڭ توغرا بولغانلىقىنى ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى پارتىيە ، هۆكۈمەت ، ئارمىيە ، خەلق شاڭخەينىڭ تەجرىبىسىنى ئۆگىنىپ ، بىردەك هەرىكەتكە كېلىشىنى چاقىرىق قىلىش » نى تەلەپ قىلىپ يازدى .

بـۇ تەبرىك تېلېگراممىسى 11 ـ يانۋاردا پارتىيە مەركىزىي كومىـ تېتى ، گوۋۇيۈەن ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ، مەركىزىي مەـ دەنىيەت ئىنقىلابىي گۇرۇپپىسىنىڭ نامىدا ئەۋەتىلدى . مەركىزىي مەدەنىـ يەت ئىنقىلابىي گۇرۇپپىسىنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى بىلەن بىر قاتاردا قويۇش ، بۇ تۈنجى قېتىملىقى ئىدى . تەبرىك تېلېگراممىسىدا :

« سىلەر ئوتتۇرىغا قويغان فاڭجېن ۋە سىلەر قوللانغان ھەرـ كـەت ، پۈتۈنلەي توغرا »،« سىلەرنىڭ بۇ ئىنقىلابىي ھەرىكىتىڭلار ، پۈـ تۈن مەملىكەتتىكى ئىشچىلار سىنىپى ۋە ئەمگەكچى خەلق ، بارلىق ئىنـ قىلابىي ئاممىا ئۈچۈن ، بىر شانلىق ئۈلگە تىكلىدى » دەپ يېزىلغانىدى . مـەركىزىي كومىتېتنىڭ نامى بىلەن بۇنداق مۇقىملاشتۇرۇش ۋە ماختاش ـ نىڭ بولغانلىقى ، شاڭخەي « يانۋار ئىنقىلابى » نىڭ ئورنىنى زور دەرـ جىدە كۆتۈرۈپ ، ھوقۇق تارتىۋېلىش بوران ـ چاپقۇنىنىڭ تەسىرىنى كېڭەيتىۋەتتى .

16 ـ يانۋاردا « خەلق گېزىتى » « قىزىل بايراق » ژۇرنىلى ئۇبـ زور چىسىنىڭ « پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرى بىرلىشىڭلار » دېگەن ماقا ـ لىسىنى ئېلان قىلدى . بۇ ماقالە ئاتالمىش شاڭخەي تەجرىبىلىرىنى تې ـ خىمۇ يېغىنچاقلاپ : « ئۇ تەجرىبىلەرنى بىر نوقتىغا يىغىنچاقلىغاندا ، پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرى بىرلىشىپ ، پارتىيە ئىچىدىكى بىر ئوچۇم كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلاردىن ھوقۇقنى تارتىۋېلىپ ، شاڭـ خەي شەھىرىنىڭ سىياسىي ، ئىقتىسادىي ، مەدەنىيەت ھوقۇقىنى ئۆزىمـ نىڭ قولىدا چىڭ تۇتۇپ تۇرۇشتىن ئىبارەت » . بۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ « يېڭى ۋەزىيەتتە قوللانغان يەنە بىر ئۇلۇغ ئىستراتېگىيىلىك تەدبىرى ، بۇ تەدبىر پۈتۈن مەملىكەتنىڭ پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنى يېڭى بىر يۇكسىلىشكە ئىگە قىلىدۇ » دېدى . ماقالە شاڭخەي « پرولېتا ـ رىيات دىكتاتورىسى شارائىتى ئاستىدا ، پارتىيە ئىچىدىكى بىر ئوچۇم كا ـ پىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلاردىن ھوقۇق تارتىۋېلىش تەجرىبىلـ رىنى ياراتتى ، ئۇلار بىزنى توغرا فاڭجېن ، سىياسەت ، تەشكىلىي شە ـ

كىل ۋە كۆرەش ئۇسۇلى بىلەن تەمىنلىدى » دەپ ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيە ، خەلق ، ھەر ساھەگە شاڭخەي تەجرىبە لىرىنى ئۆگىنىشكە چاقىرىق چىقارغانىدى . 23 ـ يانۋار « خەلق گېزى تى » يەنە « پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرى بىرلىشىپ ، كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ ھوقۇقىنى تارتىۋالايلى ! » دېگەن باش ماقالىنى ئېلان قىلدى . باش ماقالىدە : « پرولېتارىيات ئىنقىلابىي ئىسيانچىلىرى بىرلىشىپ ھوقۇق تارتىۋېلىشتەك ئۇلۇغ ئىنقىلابىي بوران ، ئۇلۇغ داھىيە مىز ماۋ جۇشىنىڭ ئۇلۇغ چاقىرىقى بىلەن تاغنى تالقان قىلىدىغان ، يەر ـ جاھاننى زىلزىلىگە كەلتۈرىدىغان كۈچ بىلەن پۈتۈن جۇڭگونى قاپلاپ ، دۇنيانى تىترەتمەكتە » ، « پرولېتارىيات ، مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى باشلىنىشىدىنلا بىر مەيدان ھوقۇق تارتىۋېلىش كۆرىشى ئىدى » ، « ئىنقىلابىي ئاممانى ئۆز تەقدىرىگە ئۆزى ئىگە بولۇشى ، قانچە دېگەن بىلەن تېگى ـ تەكتىدىن ئېيتقاندا ، تامغىنى ئۆز قولىدا تۇتۇپ تۇرۇشتىن ئىبارەت ! ھوقۇق بولسا ، ھەممە بار بولىدۇ ؛ ھوقۇق بولمىسا ھەممە نەرسە يوقايدۇ . ئۇمۇ مۇھىم ، بۇمۇ مۇھىم ، ھەممىدىن ھوقۇق مۇھىم » ، شۇڭا ، « ھەقىقىي ئىنقىلابىي سولچىلارنىڭ كۆرىدىغىنى ھوقۇق تارتىۋېلىش ، ئويلايدىغىنى ھوقۇق تارتىۋېلىش ، قىلىدىغىنى يەنە ھوقۇق تارتىۋېلىش ! » ، « تۆۋەندىن ـ يۇقىرىغىچە ھوقۇق تارتىۋېلىش » ، « پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا ئومۇمىيۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىش كۆرىشىنى قانات يايدۇرۇش كېرەك » دەپ چاقىرىق قىلىنغانىدى .

ئومۇمىيۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ ئوڭۇشلۇق ئەمەلگە ئېشىشى ئۈچۈن ، ماۋ زېدۇڭ بىرمۇنچە تەدبىرلەرنى تەستىقلىدى . 1967 ـ يىلى 13 ـ يانۋاردا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن « پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىدا جامائەت خەۋپسىزلىكى خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى بىرقانچە بەلگىلىمە » (« جامائەت خەۋپسىزلىكى ئالتە ماددا ») نى ئېلان قىلدى . « بەلگىلىمە » دە ، جامائەت خەۋپسىزلىكى ئورگانلىرىدىن « چوڭ ئېچىلىش ، چوڭ سايراش ، چوڭ خەتلىك گېزىت ، كەڭ مۇنازىرە ، ئالاقە باغلاشنىڭ نورمال ئېلىپ بېرى

لىشغا كاپالەتلىك قىلىش » ، « ئىنقىلابىي ئاممىا ۋە ئىنقىلابىي ئاممىا تەشكىلاتلىرىنى ، سولچىلارنى قوغداش » ، « پرولېتارىيات مەدەنىيىەت زور ئىنقىلابىنىڭ ۋەزىيەت تەرەققىياتىنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىش » تەلەپ قىلىنغانىدى . ئۇنىڭدا ، « ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋ جۇشى ۋە ئۇنىڭ ئەڭ يېقىن سەپدىشى يولداش لىن بياۋغا ھۇجۇم قىلىپ ھاقارەتلىگەنلەرنىڭ ھەممىسى نەق ئەكسىلئىنقىلابىي ھەرىكەت ، قاتتىق جازالىنىشى كېرەك » دەپ ئالاھىدە بەلگىلەنگەنىدى . بۇ بەلگىلىمىنى ئىجرا قىلىش جەريانىدا ، ئەمەلىيەتتە ، جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ ، چېن بوداۋەك بىرنەچچە ئاتالمىش پرولېتارىيات قوماندانلىق شتابىنىڭ ئەزالىرىغا نارازى بولغانلىق ، « پرولېتارىيات قوماندانلىق شتابىنى توپ ئوقىغا تۇتقانلىق » دەپ قارىلىپ ، ئۇنداقلارغا نەق ئەكسىلئىنقىلابچى دېگەن جىنايەت ئارتىلدى . بۇ خىل يۇقىرى بېسىملىق ۋاستىلەر ھەققەتەنمۇ مەلۇم دەرىجىدە كەڭ ئامما نىڭ پۈتۈن ـ قولىنى چۇشەپ ، ھوقۇق تارتۇۋېلىشنىڭ قارشىلىقىنى ئازايتتى ، شۇنداقلا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا نۇرغۇن ئۇۋال ئەكەلدى ، خاتا ئەنزىلەرنىڭ كېلىپ چىقىشىدىكى مۇھىم سەۋەب بولۇپ قالدى .

خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ بۇيرۇقىغا بىنائەن سولچىلارغا ياردەم بېرىشى

23 ـ يانۋاردا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى ماۋ زېدۇڭنىڭ بىر تەستىقىغا ئاساسەن « خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ ئىنقىلابىي سولچىلارغا قەتئىي ياردەم بېرىشى توغرىسىدىكى قارار » نى ئېلان قىلدى . بۇ ھۆججەت « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلانغان چاغدىكى خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى يەرلىكنىڭ ھەرىكىتىگە ئالاقىدار باشقا سىلىق توغرىسىدىكى بەلگىلىمىنى ئۆزگەرتىۋەتتى . « قارار » دا ، « ماۋ جۇشىنىڭ رەھبەرلىكىدە پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى يېڭى بىر باسقۇچنى باشلىدى . بۇ يېڭى باشقۇچنىڭ ئاساسلىق ئالاھىدىلىكى ، پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرى چوڭ بىرلىشىپ ، پارتىيە ئىچىدىكى بىر ئوچۇم كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار ۋە بۇرژۇئازىيە ئەكسى-

يەتچى لۇشيەنىدە چىكى تۇرغان جاھىل ئۇنسۇرلارنىڭ قولىدىن ھوقۇق تارتىۋېلىشتىن ئىبارەت . » « پرولېتارىيات بۇرژۇئازىيىدىن ھوقۇق تارتىۋالىدىغان بۇ ئۇلۇغ كۈرەشتە ، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى قەتئىي ھالدا پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرى تەرەپتە تۇرۇشى ، پرولېتارىيات ئىنقىلابى سولچىلارنى قەتئىي قوللاپ ، ياردەم بېرىشى كېرەك » دەپ يېزىلغانىدى . شۇڭا ، ھەربىي قىسىملاردىن كەنت ئىنقىلابىي سولچىلارنىڭ ھوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشىنى ئاكتىپلىق بىلەن قوللاش كېرەك . ھەقىقىي پرولېتارىيات سولچىلىرى ھەربىي قىسىملاردىن ياردەم تەلەپ قىلىدىغانلا بولسا ، ھەربىي قىسىملار ئادەم چىقىرىپ ئۇلارنى ئاكتىپلىق بىلەن قوللىشى كېرەك ، دەپ تەلەپ قىلىنغانىدى .

ئازادلىق ئارمىيە شۇ چاغدىكى مەملىكەت بويىچە بىردىنبىر تەشكىلىي سىستېمىسىنى ساقلاپ كەلگەن ۋە كۆچلۈك جەڭگىۋار كۈچ بولۇپلا قالماي ، يەنە جۇڭگو ئىنقىلابى قوراللىق كۈرەشكە تايىنىپ غەلىبە قىلغاچقا ، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى ھەر مىللەت خەلقى ئىچىدە زور ئىناۋەتكە ئىگە بولۇپ ، كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ھۆرمىتىگە سازاۋەر بولۇپ كېلىۋاتاتتى . ئۇلارنىڭ ھەربىكەتكە قاتنىشىشى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تەرەققىياتىغا زور تەسىر كۆرسەتمەي قالمايتتى . ھەربىي قىسمىنىڭ ياردەم بېرىشى ، كۆپ ھاللاردا ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ غەلىبە قىلىشى ـ قىلالماسلىقىدىكى ھەل قىلغۇچ ئامىل . بۇ يەردە شۇنى كۆرسىتىپ ئۆتۈش كېرەككى ، ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ سولچىلارغا ياردەم بېرىشى ، سىياسىي جەھەتتە بولۇپ ، ھەربىي جەھەتتە ئەمەس ئىدى .

شۇنىڭدىن كېيىن ۋەزىيەتنىڭ ئېھتىياجىغا ئەگىشىپ ، ھەربىي قىسىملارغا يەنە يېڭى ۋەزىپە ئارتىلدى . 19 ـ فېۋرالدا ماۋ زېدۇڭ بېيجىڭ گارنىزونىنىڭ ئىككى دوكلاتىغا ئالىي ، ئوتتۇرا مەكتەپلەردە ۋە پارتىيە ـ ھۆكۈمەت ، ھەربىي ئورگانلىرىدا ھەربىي مەشىق ئېلىپ بېرىش توغرىسىدا تەستىق يازدى . ئۇ ئالىي ، ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ۋە ئورگان كادىرلىرىنىڭ سىياسىي ساپاسىنى ئۆستۈرۈپ ، تەشكىلىي ئىنتىزامنى كۈچەيتىش ۋەزىپىسىنى ھەربىي قىسىملارغا تاپشۇرغانىدى .

نۇرغۇن جايلاردىكى ئىسيانچىلار ھوقۇق تارتىۋالغاندىن كېيىن ، ئىقتىسادىي خىزمەتلەرنى باشقۇرالماسلىق ، سانائەت ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىدا مەسىلە كۆپ بولۇشتەك ئەھۋالغا قاراپ ، ھەربىي قىسىمغا يەنە بۇ جەھەتتىكى ۋەزىپىنى يۈكلىدى . 3 ـ مارتتا ماۋ زېدۇڭ « ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ تېلېگراممىسى » غا : « ھەربىي قىسىملار يەرلىككە ھەمكارلىشىپ ، يېزا ئىگىلىكىنى باشقۇرۇپلا قالماي ، سانائەتنىمۇ باشقۇرۇشى كېرەك » دەپ تەستىق سالدى . رەھبەرلىكى كاردىن چىققان ، لېكىن يەرلىككە ئوخشاش ھوقۇق تارتىۋېلىشقا بولمايدىغان مەركەزدىكى ئۇرغانلار ۋە رادىئو ئىستانسىسى ، مەخپىي ئىشلار ، ئارخىپ ، ئاشلىق ئامبىرى ، خەزنە ، تۇرمە قاتارلىق ئورۇنلارغا ھەربىي قىسىملاردىن كادىر ئەۋەتىپ رەھبەرلىك قىلغۇزۇشقا توغرا كەلدى . شۇنىڭ بىلەن ، 28 ـ مايدا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى گوۋۇيۈەننىڭ بەزى مىنىستىرلىقلىرى ، كومىتېتلىرىغا قارىتا ھەربىي ئىدارە قىلىشنى يۈرگۈزۈش توغرىسىدا قارار چىقاردى . شۇنىڭ بىلەن ، ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ ۋەزىپىسى شۇ چاغلاردا « ئۇچ ياردەم ، ئىككى ھەربىي » دەپ ئاتالدى (سولچىلارغا ياردەم بېرىش ، سانائەتكە ياردەم بېرىش ، يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىش ، ھەربىي ئىدارە قىلىش ، ھەربىي مەشىق) .

بۇ ۋەزىپىلەرنى ئورۇنداش ئۈچۈن ئازادلىق ئارمىيە 2 مىليون 800 مىڭدىن ئارتۇق ئادەم چىقاردى . ئۇلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » كەلتۈرۈپ چىقارغان ئىنتايىن قىيىن ئەھۋال ئاستىدا ، ناھايىتى كۆپ خىزمەتلەرنى ئىشلىدى ، بۇ خىزمەتلەر بىلەن جىددىيلىشىپ كەتكەن ۋەزىيەتنى پەسەيتىپ ، جەمئىيەت تەرتىپىنى ساقلىدى ، بىر قىسىم كادىرلارنى قوغداپ قالدى ، سانائەت ، يېزا ئىگىلىكىدىكى ۋە خەلقنىڭ ھاياتى ، مال ـ مۈلكىگە كەلگەن زىيانىنى ئازايتتى . لېكىن ، ھەربىي قىسىملارغا بۇ ۋەزىپىلەرنى بېرىشنىڭ ئالدىنقى شەرتى ۋە يېتەكچى ئىدىيىسى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوغداش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش ئىدى .

« ئۇچ ياردەم ئىككى ھەربىي » نىڭ يادروسى سولچىلارنى

قوللاش ئىدى . لېكىن ، ئارمىيە بۇيرۇقتا بىنائەن ياردەم قىلماقچى بولغان « ھەقىقىي پرولېتارىيات ئىنقىلابى سولچىلىرى » دەل ئاشۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى چېكىدىن ئاشقان سولچىل لۇشيەننى ئەكس ئاكتىپ ، ئەكس قەتئىي ئىجرا قىلغان ئادەملەر ئىدى . سولچىلارغا ياردەم بېرىش دېگەن بىر تەرەپكە ياردەم بېرىش دېگەنلىك ئىدى . گەرچە شۇ چاغلاردا « بىر چىنە سۇنى تەكشى كۆتۈرۈش » كېرەك دېگەن شوئار ئوتتۇرىغا قويۇلغان بولسىمۇ ، لېكىن ئەمەلىيەتتە ئۇنى ئورۇنلاش مۇمكىن ئەمەس ئىدى ، ئۇنىڭ ئۈستىگە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا شەكىللەنگەن ئىككى تەرەپنىڭ مەيلى قايسى تەرەپ بولسۇن ، ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا ، ھەممىسى خاتا ئىش قىلغانلار ، ھەممىسى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن ئىبارەت بۇ ئالاھىدە تارىخىي شارائىتنىڭ مەھسۇلى ، خاتا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ئۈچۈن خىزمەت قىلغانلار ئىدى . ئۇلاردا بەزى كونكرېتنى ئىختىلاپلار بولسىمۇ ، لېكىن خاراكتېر جەھەتتە ھېچقانداق پەرقى يوق ئىدى .

ھەربىي مەشىق ، ھەربىي ئىدارە قىلىشنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى شۇ چاغدىكى شارائىتتا سولچىل بولماسلىقى مۇمكىن ئەمەس ئىدى . سانائىتنى ، يېزا ئىگىلىكىنى قوللاشتا ، ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ كوماندىر - جەڭچىلىرى ناھايىتى كۆپ خىزمەتلەرنى ئىشلىدى ، لېكىن كۆپىنچىسى شۇ يەردىكى ھوقۇق تۈتۈپ تۇرغان « سولچىلار » نى قوللاش بولدى ، شۇلار ئارقىلىق سانائەت ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى تۈتۈپ ، جەمئىيەت تەرتىپىنى ، تۇرمۇشنى قوغدىدى .

شۇڭا ، ئۇچ ياردەم ، ئىككى ھەربىي ئومۇمىي جەھەتتىن ئالغاندا « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتى ئاستىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەرىيىسى » نى يېتەكچى قىلىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ بىر يۈرۈش چېكىدىن ئاشقان سولچىل فاكچېن ، لۇشيەن ، سىياسەت ۋە ئۇسۇلى ئۈچۈن خىزمەت قىلىپ ، خېلى كۆپ خاتا نەرسىلەرنى ئىجرا قىلدى . بولۇپمۇ لىن بياۋ ، جيانگ چىڭدەك قارا نىيەتچى ، سۈيقەستچىلەرنىڭ قول تىقىشى ، ئارىلىشىشى ، بۇزغۇنچىلىق قىلىشى بىلەن ،

ئۇچ يـاردەم ، ئىككى ھەربىي خىزمىتىدە نۇرغۇنلىغان كەمچىلىك ، خاتا-لىقلار كۆرۈلۈپ ، بەزى ئېغىر ، سەلبىي ئاقىۋەتلەرنى ئېلىپ كەلدى . ئارمـىيە بىلەن يەرلىك ئوتتۇرىسىدا ، ئارمىيىنىڭ ئىچكى قىسمىدا بەزى كېلىشمەسلىكلەرنى پەيدا قىلىپ ، ئارمىيىنىڭ ئۆزىنىڭ ئىدىيە ، ئىستىل ۋە تەشكىلىي قۇرۇلۇشىغا تەسىر يەتكۈزۈپ ، خەلق قوشۇنىنىڭ كەڭ ئامما ئىچىدىكى ئىناۋىتىنى بۇزدى . ئۇچ ياردەم ، ئىككى ھەربىي ئارقـا-لىق ، ئارمىيە يەرلىكنىڭ خىزمىتىگە ئومۇمىيۈزلۈك قاتنىشىپ ، يەرلىكتىكى تەرەپپازلىق كـۈرىـشىگە بىۋاسىتە ئارىلىشىپ قالدى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يامان خاراكتېردە تەرەققىي قىلىشىنى بىر مەزگىل كۆ-چەيتىۋەتتى ، نەتىجىدە ، يەرلىكمۇ ، ئارمىيىمۇ ئوخشاشلا زىيان تارتتى . 1967 ـ يىلى يانۋاردىكى ۋەزىيەتتىن قارىغاندا ، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسـى نىڭ سولچىلارغا ياردەم بېرىشى ، ھوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشىنى پۈتۈن مەملىكەتكە يۈزلەندۈرۈش ، بىرنەچچە ئۆلكىنىڭ ھوقۇق تارتىۋېلىشىنىڭ ئوڭۇشلۇق بولۇشىدا مۇھىم ، ھەتتا ھەل قىلغۇچ رول ئوينىدى .

ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ پۈتۈن مەملىكەتكە يۈزلىنىشى

شاڭخەي « يانۋار ئىنقىلابى » نىڭ يېتەكلىشى ، بولۇپمۇ ماۋ زې-دۇڭنىڭ ئوچۇق ئېيادە بىلدۈرۈشى ۋە بىر يۈرۈش ئالاھىدە تەدبىرلەرنى قوللىنىپ ، ئاكتىپ ياردەم قىلىشى بىلەن ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى ئىسيانچىلار تەرەپ ـ تەرەپتىن قوزغىلىپ كەتتى ، ھوقۇق تارتىۋېلىش پۈتۈن مەملىكەتكە يۈزلەندى .

ئەڭ بۇرۇن ھەركەتلىنىپ ھوقۇق تارتىۋالغان ئۆلكە شەنشى بولدى . 8 ـ نۆۋەتلىك پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى ، شەنشى ئۆلكىلىك پارتكومنىڭ مەسئۇللىرىنىڭ بىرى بولغان لیۇ گېپىڭ بېيجىڭدا كـاڭ شېڭنىڭ يولىيورۇقىنى ئالغاندىن كېيىن ، شۇ كېچىدىلا تەييارلىق-شەھىرىگە قايتىپ كېتىپ ، « شەنشى ئۆلكىلىك ئىنقىلابىي ئىسيانچىلار باش شتابى » نى قۇرغان . 1967 ـ يىل 12 ـ يانۋاردا بىرىنچى نومۇرلۇق ئومۇمىي ئۇقتۇرۇشنى ئېلان قىلىپ ، « شۇ كۈندىن تارتىپ شەنشى ئۆلـ

كىلىك پارتكومىنىڭ مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىغا بولغان بارلىق رەھبەرلىك هوقۇقىنى تارتىۋالغانلىقى » نى جاكارلىغان . بۇ قېتىمقى هوقۇق تارتىۋېلىش شەنشى ئۆلكىلىك هەربىي رايون ۋە مەملىكەتلىك يېڭا ئىگىلىك ئەمگەك نەمۇنىچىسى ، داجەي ئەترىتىنىڭ مەسئۇلى چېن يۇڭگۇينىڭ قوللىشىغا ئېرىشكەن . 25 ـ يانۋاردا « خەلق گېزىتى » دە « شەنشى ئۆلكىسىدىكى پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ئۇلۇغ غەلبىسى » دېگەن باش ماقالە ئېلان قىلىنىپ ، بۇ قېتىمقى هوقۇق تارتىۋېلىش مۇقىملاشتۇرۇلدى . باش ماقالىدە : « شەنشى ئۆلكىلىك پارتكومىنىڭ ئىچىدىكى ئىنقىلابىي رەھبىرىي كادىرلار پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىنقىلابىي رەھبىرىي كادىرلارغا ياخشى ئۈلگە يارىتىپ بەردى . شەنشى ئۆلكىلىك هەربىي رايونىدىكى خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى قىسىملىرى پۈتۈن مەملىكەتتىكى خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى كوماندىر ـ جەڭچىلىرى ئۇچۇن قېتىمقى بايراق تىكلەپ بەردى . شەنشى ئۆلكىسىدىكى ئىنقىلابىي ئىسيانچىلارنىڭ هوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشىنىڭ چوڭ يۆنىلىشى تامامەن توغرا » دېيىلگەنىدى . شەنشى ئۆلكىسى هوقۇقنى بالدۇر تارتىۋالغان بىلەن هوقۇق تارتىۋالغاندىن كېيىن زىددىيەت كۆپلەپ كەتتى . ئىككى ئايدىن كېيىن يەنى 18 ـ مارتتا ئاندىن ئۆلكىلىك ئىنقىلابىي كومىتېت رەسمىي قۇرۇلدى . لىيۇ گېپىڭ مۇدىر هەيئەت ، چېن يۇڭگۇي مۇئاۋۇن مۇدىر هەيئەت بولدى .

ئارقىدىنلا شەندۇڭ ئۆلكىسى هەربىكەتكە كەلدى ، باشلامچىلىق بىلەن ئىسيان كۆتۈرگىنى چىڭداۋ شەهىرىنىڭ سابىق مۇئاۋۇن شەهەر باشلىقى ۋاڭ شىياۋ يۈي بولدى . ئۇ كاڭ شېڭنىڭ ئوغلى جاڭ زىشى (شۇ چاغدا چىڭداۋدا خىزمەت قىلاتتى) بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ ، جاڭ زىشى ئارقىلىق كاڭ شېڭنىڭ « دەل هوقۇق تارتىۋېلىڭلار » دېگەن يولىيورۇقىنى ئالغاندىن كېيىن هەربىكەتكە كەلگەن . 22 ـ يانۋاردا ئۇلار چىڭداۋ شەهىرىنىڭ پارتىيە ـ هۆكۈمەت هوقۇقىنى تارتىۋالدى . ئارقىدىنلا ئاممىنى باشلاپ جىنەنگە بېرىپ ، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى شەندۇڭدا تۇرۇشلۇق قىسمىنىڭ قوللىشىغا ئېرىشكەندىن كېيىن ، شەندۇڭ

ئۆلكىلىك پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ھوقۇقىنى تارتىۋالدى . 3 ـ فېۋرال كۈنى شەندۇڭ ئۆلكىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتى قۇردى . 2 ـ مارتتا « خەلق گېزىتى » « ئىنقىلابىي (ئۇچ تەرەپ بىرلىشىش) ھوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشىنىڭ غەلبە قىلىشىنىڭ كاپالىتى » دېگەن باش ماقالە ئېلان قىلدى . باش ماقالىدە : « شەندۇڭنىڭ تەجرىبىسى شۇنى تولۇق چۈشەندۈردىكى ، پەقەت ئىنقىلابىي (ئۇچ تەرەپ بىرلىشىش) بولغاندىلا ، ئاندىن سىنىپىي دۈشمەنلەرنىڭ ھەرخىل سۈيىقەست ، ھىيلە ـ مىكىرلىرىنى ئۆز ۋاقتىدا بۇزۇپ تاشلاپ ، ئارمىيە خەلقنىڭ ماسلىشىشىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ ، ئۇلارنىڭ يالغان ھوقۇق تارتىۋېلىشىنى قايتا ھوقۇق تارتىۋېلىشتەك جىنايى قىلمىشلىرىنى بىتچىت قىلغىلى بولىدۇ » دېيىلگەنىدى . ئاتالمىش « ئىنقىلابىي ئۇچ تەرەپ بىرلىشىش » دېگەنلىك ، بۇ باش ماقالىنىڭ چۈشەندۈرۈشى بويىچە : « كەڭ ئىنقىلابىي ئاما ۋە ئىنقىلابىي ئاما تەشكىلاتلىرى ، ھوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشىنىڭ ئاساسى » ، « ئىنقىلابىي رەھبىرىي كادىرلار ھوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشىنىڭ غەلبە قىلىشىدا مۇھىم رول ئويناىدۇ » ، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى « پروللېتارىيەت ئىنقىلابچىلىرىنىڭ ئەڭ كۈچلۈك يۆلەنچۈكى » ئىدى . شۇنىڭدىن كېيىن « ئۇچ تەرەپ بىرلىشىش » ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇشتىكى بىر ئاساسىي تەجرىبە بولۇپ قالدى .

ئۇچىنچى بولۇپ گۈيجۇ ئۆلكىسى چىقتى . باش بولغىنى لى زەيخەن بولۇپ ، بۇ ئۆلكىلىك ھەربىي رايونىنىڭ سابىق مۇئاۋىن سىياسىي كومىسسارى ئىدى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلىنىپ ئۇزاق ئۆتمەيلا ئۇ جياڭ چىڭ قاتارلىقلار بىلەن ئالاقە باغلىغانىدى . يۇقىرىدا قوللايدىغان ئادەمى بولغاچقا ، ئۇ چىقىپ ئىسيان كۆتۈردى ھەمدە « گۈيجۇ ئۆلكىلىك پرولېتارىيات ئىنقىلابى ئىسيان كۆتۈرۈش باش قوماندانلىق شتابى » نى قۇردى . 25 ـ يانۋاردا بۇ باش شتاب ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش ئېلان قىلىپ ، گۈيجۇ ئۆلكىلىك پارتكوم ، خەلق ھۆكۈمىتى ۋە گۈيياڭ شەھەرلىك پارتكومنىڭ ، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ « بارلىق ھوقۇقى پرولېتارىيات ئىنقىلابى ئىسيانچىلىرىغا مەنسۇپ بولىدۇ » دەپ جا-

كارلىدى . 1 ـ فېۋرال « خەلق گېزىتى » « غەربىي جەنۇبتىكى باھار گۈلدۇرمامىسى » دېگەن باش ماقالىنى ئېلان قىلىپ ، « ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ گۈيجۇ ئۆلكىسىدىكى غەلبىسىنى تەنتەنە قىلمىز » ، « بۇ غەلىبە بىر يۈرۈش تەسىر كۆرسىتىپ ، غەربىي ـ جەنۇپ رايونىدىكى پروپاگاندا ئىشلىرىنىڭ ھوقۇق تارتۇۋېلىش كۈرىشى دولقۇن يېرىپ ئالغا ئىلگىرىلەيدۇ » دېدى .

تۆتىنچىسى خېيىلۇڭجياڭ بولدى . ئۆلكىلىك پارتكومنىڭ سابىق 1 ـ شۇجىسى ، پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ كاندىدات ئەزاسى فەن فۇشېڭ ، ماۋ زېدۇڭنىڭ جىيەنى ماۋ يۈەنشىن قاتارلىقلار تايانچ بولغان داڭقى چىققان ئىسيانچىلار ـــ خاربىن ھەربىي قۇرۇلۇش ئىنستىتۇتى قىزىل ئىسيانچىلار تەشكىلاتىنىڭ قوللىشىغا ئېرىشىپ ، 31 ـ يانۋاردا قەسەمىيات يېغىنى ئېچىپ ، خېيلۇڭجياڭ ئۆلكىلىك پارتكوم ، ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ھوقۇقىنى تارتۇۋېلىپ ، ئۆلكىلىك ۋاقىتلىق رەھبەرلىك ئاپپاراتى ـــ قىزىل ئىسيانچىلار ئىنقلابىي كومىتېتىنىڭ قۇرۇلغانلىقىنى جاكارلىدى . خېيلۇڭجياڭنىڭ ھوقۇق تارتۇۋلىشى ئەڭ بالدۇر بولمىسىمۇ ، لېكىن پۈتۈن ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونلار ئىچىدە ئىنقلابىي كومىتېت نامى بىلەن ئاتالغانلىرىنىڭ بىرىنچىسى بولدى . شۇڭا شۇ چاغدا نەشر قىلىنغان ئىنقلابىي كومىتېتنىغا مۇناسىۋەتلىك ماتېرىياللاردا خېيلۇڭجياڭ بىرىنچى ئورۇنغا قويۇلدى .

2 ـ فېۋرال « خەلق گېزىتى » « شەرقىي ـ شىمالدىكى يېڭى تاڭ نۇرى » دېگەن تېمىدا باش ماقالە ئېلان قىلىپ : « ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پارلاق نۇرى ئاستىدا خېيلۇڭجياڭ ئۆلكىسى باشقىدىن دۇنياغا كەلدى ! ... كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار ئىگىلەپ ياتقان پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، مالىيە ، مەدەنىيەت ھوقۇقىنى تارتۇالدى » دېدى . بۇ دېگەنلىك ، ھەربىي ھوقۇق ، دىپلوماتىيە ھوقۇقىدىن باشقا ، پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، مالىيە ، مەدەنىيەت ـــ تۆت ھوقۇقنى تارتۇۋلىشقا بولىدۇ ، دېگەنلىك ئىدى . باش ماقالە خېيلۇڭجياڭ ئىسيانچىلىرىنىڭ « سوتسىيالىزم باسقۇچىدا سىنىپىي كۈرەشنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئېتىراپ قىلىپ ، سوتسىيالىزم

باسقۇچىدا كەسكىن ، مۇرەككەپ ھوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشىنىڭ بولىدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلمىغانلار ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ قىزىل قوغدىغۇچىسى ۋە ماۋ جۇشىنىڭ ياخشى جەڭچىسى بولالمايدۇ » دېگەن سۆزىنى مۇقىملاشتۇرۇپ ، « ھوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشىنىڭ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ نەزەرىيىۋى سەۋىيىسىگە كۆتۈرۈش ، ھەربىي ئىنقىلابىي ئىسيانچىلار ئەستايىدىل ئويلىنىدىغان ئەڭ چوڭ ئىش » دېدى . بۇ ھوقۇق تارتىۋېلىشقا نەزەرىيىۋى ئاساس تېپىپ بەرگەنلىك ئىدى .

شاڭخەيدە باشلىنىپ ، ئارقىدىن شەنشى ، شەندۇڭ ، گۇيجۇ ، خېيلۇڭجياڭ ئەگەشكەن بىر شەھەر ، تۆت ئۆلكىنىڭ ھوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشى 1967 ـ يىلنىڭ باھار پەسلىدىكى مەملىكەت خاراكتېرلىك ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ بىرىنچى دولقۇنى بولدى . ھەرقايسى ۋىلايەت ، ناھىيە ۋە ھەرقايسى ئورۇن ، ئورگانلارنىڭ ھوقۇقىنى تارتىۋېلىش بارغانچە كۆپەيدى . بىر تەرەپ ھوقۇق تارتىۋالسا ، يەنە بىر تەرەپ تارتىپ كېتەتتى . ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ ئاي ، كۈنى بولماي قالاتتى ، بەزىلىرىنى كۈنلۈك ھېسابلىسا بولاتتى . ھوقۇق تارتىۋېلىش كۈرىشى ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى كەسكىنلەشتۈرۈۋەتتى ، تەرەپبازلىق مۇنازىرىسى ئەلەم كۈرىشىگە ئايلاندى ، مەملىكەت بويىچە تېخمۇ چوڭ قالايمىقانچىلىق ۋەزىيىتى شەكىللەندى .

ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ خاراكتېرى ۋە ئاقىۋىتى

شاڭخەيدىن باشلانغان بۇ خىل مەملىكەت خاراكتېرلىك ھوقۇق تارتىۋېلىش « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يېڭى باسقۇچى دەپ ئاتىلىپ ، گېزىت ـ ژۇرناللاردا شۇ چاغدا ئالاھىدە مەدھىيىلەنگەنىدى . شاڭخەي « ۋىنخۇي گېزىتى » نىڭ « شاڭخەي خەلق كوممۇنىسى قۇرۇلغانلىقىنى تەنتەنە قىلىپ » يازغان باش ماقالىسىنىڭ تېمىسى « ئۇلۇغ تارىخىي خاراكتېرلىك ئىنقىلابىي ئىجادىيەت » ئىدى . باش ماقالىدە ئۆزىنى ئۆزى مەختەپ : « شاڭخەي خەلق كوممۇنىسىنىڭ قۇرۇلغانلىقى ، پرولېتارىياتنى باشقىدىن ھوقۇق تارتىۋېلىشتا مۇھىم تەجرىبە بىلەن تەڭ

مىنلىدى » ، « پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ يېڭى يەرلىك دۆلەت ئاپ-پاراتى بولغان شاڭخەي خەلق كوممۇنىسى دۇنياغا كەلدى ، ئۇ پارتىيە كوممۇنىستىنىڭ تەجرىبىلىرىنى بېيىتتى ۋە تەرەققىي قىلدۇردى ، سوۋېت-تىنىڭ تەجرىبىلىرىنى بېيىتتى ۋە تەرەققىي قىلدۇردى ، ماركسىزم ـ لېنىن-نىزمنى بېيىتتى ۋە تەرەققىي قىلدۇردى » ، « ئۇ چەكسىز ھاياتىي كۈچكە ئىگە يېڭى شەيئى ، ئۇنىڭ يەر ـ جاھاننى زىلزىلىگە سالىدىغان كۈچى پۈتۈن دۇنياغا تارقىلىپ ، ئۆزىنىڭ گۈزەل ياشلىق باھارىنى مەڭگۈ ساقلايدۇ » دېگەنىدى . لېكىن ، تارىخنىڭ بوران ـ چاپقۇنلىرى ئۇنىڭ بۇ گۈزەل سۆز ـ ئىبارىلەر بىلەن توقۇلغان نىقابىنى يىرتىپ تاشلاپ ، بۇ خىل ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ خاتالىقىنى ۋە بىمەنە ماھىيىتىنى رەھىمسىز-لەرچە ئاشكارىلىۋەتتى ھەمدە ئۇنىڭ جۇڭگونىڭ سوتسىيالىستىك ھاكى-مىيەت قۇرۇلۇشىدىكى بىر قېتىملىق ئەكسىيەتچىلىك ئىكەنلىكىنى ئىس-پاتلىدى . ئۇ فرانسىيە پارتىيە كوممۇنىستىنىڭ ۋە روسىيە سوۋېتىنىڭ تەجرىبىلىرىنى بېيىتقان ۋە تەرەققىي قىلدۇرغان ئەمەس ، بەلكى پۈتۈن دۇنيا پرولېتارلىرى ھۆرمەت قىلىدىغان قىممەتلىك تەجرىبىلەرنى بۇرمە-لىغان ، ئۆزگەرتىۋەتكەن .

قىسقىسى ، ئومۇمىيۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىش خاتا لۇشيەن يې-تەكچىلىكىدىكى خاتا ھەرىكەت . ئومۇمىيۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ ئا-قىۋىتى ، خەلق ئاممىسى ۋە كادىرلار قوشۇنىدىكى بۆلگۈنچىلىكنى كۈ-چەيتىۋەتتى . ھوقۇق تارتىۋېلىشقا نارازى بولغان كەڭ كادىرلار ، ئاما ھەرخىل شەكىللەر بىلەن ئارقىمۇ ئارقىدىن ھوقۇقنى قايتا تارتىۋېلىش كۈرەشلىرىنى ئېلىپ باردى . نۇرغۇنلىغان رەھبىرىي كادىرلار تارتىپ چىقىرىلىپ كۈرەش قىلىنغان بولسىمۇ ، بىسىمغا تاقابىل تۇرۇپ ، ھو-قۇقنى « ئىسيانچىلار » غا تاپشۇرمىدى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، بەزى ھەددىدىن ئاشقان ئۇنسۇرلار ، جەمئىيەت داشقاللىرى ۋە چوڭ ـ كىچىك قارا نىيەتچىلەر پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ھوقۇق تارتىۋالماقچى بولدى . بۇنداق مۇرەككەپ كۈرەشتە ، پۈتكۈل ئىجتىمائىي تۇرمۇش ئاجايىپ قالايمىقانچىلىق ئىچىدە قالدى .

2 . ھەققانىيەتتە چىڭ تۇرغان فېئوداللىقنى قارشىلىق

دۆلەت ۋە خەلقنىڭ غېمىنى يەپ ، قارشىلىق كۆرسەتىش

مەملىكەت مىقياسىدىكى ئومۇميۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىش قۇيۇنى جەمئىيەتنى ئېغىر دەرىجىدە قالايمىقانلاشتۇرۇپ ، سانائەت ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى يەنىمۇ بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراتتى ، جەمئىيەت تەرتىپى يەنىمۇ بۇزۇلدى ، خەلقنىڭ ھاياتى ، مال ـ مۈلكى كاپالەتكە ئىگە بولالماي قالدى ، تۇرمۇشتىكى تەمىنلەشمۇ قېيىن ئەھۋالدا قالدى . بۇ خىل ئېغىر ۋەزىيەت ، يېڭى جۇڭگونى قۇرۇش ئۈچۈن قان كېچىپ جەڭ قىلغان پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارنى ئەندىشە ۋە غەم پەيدا قىلدى .

شۇ چاغلاردا ئادەم غەزەپلەنگۈدەك بىرنەچچە ئىشلار بولۇپ ئۆتتى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۈروسىنىڭ دائىمىي كومىتېت ئەزاسى تاۋجۇ مەركەزنىڭ ھېچقانداق يېغىن قارارىدىن ئۆتكۈزۈلمەيلا ، تۇيۇقسىزدىن يوقىتىلدى ؛ ئاجايىپ جەڭ تۆھپىلىرىنى ياراتقان مارشال خې•لۇڭ تۆھمەتكە ئۇچراپلا كۆرەش قىلىندى ، ئۆيى ئاختۇرۇلدى ؛ كۆمۈر سانائىتى مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرى ، پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ كاندىدات ئەزاسى جاڭ لىنجى قىزىل قوغدىغۇچىلار تەرىپىدىن كۆرەش قىلىنىپ ، قامچا بىلەن ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈلدى ؛ رۇڭېتىلدى ؛ يۈننەن ئۆلكىلىك پارتكومنىڭ 1 ـ شۇجىسى ، 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ كاندىدات ئەزاسى يەن خۇڭيەن ئىسيانچىلارنىڭ قورشاپ ھۇجۇم قىلىشى ۋە چېن بودا ، جياڭ چىڭلارنىڭ زەھەرلىك ھاقارەتلىرىگە چىدىماي ، غەزەپ ئىچىدە ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالدى ؛ نۇرغۇن ئۆلكە ، شەھەرلەرنىڭ پارتىيە مەسئۇللىرى ، مەسىلەن ، شائۆخەيدىكى چېن پېيشيەن ، ئەنخۇيدىكى لى باۋخۇا ، فۇجيەندىكى يې فېي قاتارلىقلارنى ئىسيانچىلار تارتىپ چىقىرىپ كۆرەش قىلىپ ئېلىپ كەتكەن ، ھەر تەرەپتىن سۈرۈشتە قىلىپمۇ ، ئىز ـ دېرىكىنى قىلالمىغان ؛ ئازادلىق ئارمىيە باش سىياسىي بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ، ھەربىي

ئىشلار كومىتېتى مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى لیۇ جىجيەن ، تۇيۇقسىزدىن « خائىن » دەپ قارا چاپلىنىپ ئاغدۇرۇلدى ؛ ھەتتا ياشانغان ، ئالىيجاناب ، تەڭداشسىز تۆھپە ياراتقان خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ باش قوماندانى جۇدېمۇ « چوڭ مىلىتارىست » دەپ قارىلىنىپ ، ئۇنىڭغا « يوقىتايىلى » دېگەن چوڭ خەتلىك گېزىتلەر چاپلاندى . بۇنداق ئارقا ـ ئارقىدىن كەلگەن شۇم خەۋەرلەر ، پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارنى قاتتىق ھەيران قالدۇردى ۋە غەزەپلەندۈردى ، ئۇلاردا قوزغالغان دۆلەت ، خەلق ئۈچۈن غەم يېيىش ھېسسىياتى ۋە لىن بياۋ ، جيانڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ ئېقىمغا قارشى ھەرىكەتلىرىگە بولغان چەكسىز غەزەپ ، ئاخىر ئۇلارنى 1967 ـ يىل يانۋارنىڭ ئاخىرى ۋە فېۋرالنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىكى پارتىيە ۋە ئارمىيىنىڭ يۇقىرى قاتلام يېغىنلىرىدا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى خاتا ھەرىكەتلەر ۋە جيانڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ ئېقىمغا قارشى ھەرىكەتلىرى توغرىسىدا قاتتىق تەنقىد ئېلىپ بېرىشقا مەجبۇر قىلدى ، بۇ بىر مەيدان كۆچلۈك قارشىلىقنى قوزغىدى . بۇ شۇ چاغدا « ئىككى قالايمىقان قىلىش » دەپ ئاتالغان ، يەنى جىڭشى مېھمانخانىسىنى قالايمىقان قىلىش ، خۇەيرىنتاڭ زالىنى قالايمىقان قىلىش دەپ ئاتالدى . فېۋرالدىكى خۇەيرىنتاڭ زالىدىكى بىر قېتىملىق كۆرەشنىڭ تەسىرى كۆچلۈك بولغاچقا « فېۋرال تەتۈر ئېقىمى » دەپ ئاتالدى . بىز ئۇنى تۆۋەندىكى فېۋرال توغرا ئېقىمى ، بىر مەيدان ھەققانىيەتتە چىڭ تۇرغان فېۋرالدىكى قارشىلىق دېيىشىمىز كېرەك .

ئەمەلىيەتتە كەڭ كومپارتىيە ئەزالىرى ۋە خەلق ئاممىسى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا نىسبەتەن چۈشەنمەسلىكتىن گۇمانلىنىشقا ، تەرەققىي قىلىپ نارازى بولۇش ، تەنقىد قىلىش ، قارشىلىشىشقا كۆچكەن ، بۇ خىل كۆرەش « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلانغان چاغدىلا مەۋجۇت بولۇپ ، توختاپ قالغىنى يوق ، بەلكى بارغانچە چوڭقۇرلىدى ، بارغانچە كۆچەيدى . پېشقەدەم ئىنقىلابچىلار ئەمەلىيەتتە ئۇلارنىڭ ۋەكىللىرى ئىدى . بۇ ئىش فېۋرالدىكى قارشىلىقتىن بۇرۇن نۇرغۇن قېتىم ئاشكارىلانغان ، مەسىلەن ، 1966 ـ يىل 8 ـ نويابىردا بېيجىڭدا ئارمىيە

ئىچىدىكى (ئاساسلىقى ھەربىي مەكتەپلەردىكى) ئىسيانچىلار دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىقىغا بۆسۈپ كىرىشتەك ئىغىر ۋەقە يۈز بەردى . بۇ ئىشتىن كېيىن ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى 13 ـ نويابىر ، 19 ـ نويابىر ئىككى قېتىم بېيجىڭ تەنتەربىيە سارىيىدا ھەربىي مەكتەپلەر ۋە مەدەنىيەت ، تەنتەربىيە ئورۇنلىرىدىن بېيجىڭغا كەلگەن نەچچە ئون مىڭ كىشىلىك يىغىن ئاچتى . يىغىندا بىرنەچچە مارشال ئۆزلىرىنىڭ تەنقىد پىكىرلىرىنى ئوچۇق ئوتتۇرىغا قويدى . چېن يى : « خىباڭ (قارا گۈ-رۇھ) دەپ ، ھەممىنلا خىباڭ قىلمۇەتتى ؛ كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھو-قۇقدارلار دەپ ، ھەممىنى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار قاتارىغا چىقىرمۇەتتى ؛ بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشىەنى دەپ ، ھەممىنلا بۇر-ژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشىەنى دەۋالدى . بۇنداق قىلسا زەربە بېرىلىدە-غانلار كەڭ كۆلەملىك ، كۆپ بولۇپ كەتمەمدۇ . . . ئۇلۇغ ، شەرەپلىك ، توغرا پارتىيىنى ئىنكار قىلمۇەتتى ، ئازادلىق ئارمىيىنىڭ شانلىق ئەنئەنە-سىنى ئىنكار قىلمۇەتتى » دېدى . ئۇ مېنىڭ سۆزۈم « سوغۇق سۇ سەپ-كەنلىك » ، « سوغۇق سۇ سېپىش ياخشى ئەمەس ، بەزىدە بەكلا قىزىپ كەتكەندە ، مۇاز ـ تولا سوغۇق سۇ سېپىپ قويسا ، پايدىسى بولمىدۇ » دېدى . يې جيەنيىڭ : « ھەقىقەت دېگەن ھەقىقەت ، ھەقىقەتتىن بىرقە-دەملا چەتنەپ كەتسە ، سەپسەتە بولۇپ قالمىدۇ » ، « بەزىلەر بەزى كا-دىرلارنىڭ يۈرەك كېسىلى قوزغىلىپ قالسمۇ ، يېتىپ قالسمۇ ، تۇتۇپ ئاپىرىپ كۆزەش قىلدى . بۇ ئادەملەرگە مېنىڭ بەكلا غەزىپىم بار . ئۇلاردا پرولېتارىيات ھېسسىياتى يوق ، ئۇلار پرولېتارياتنىڭ ھەربىيلىرى ئەمەس ! » « ئۇلار دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىقىنى دۇشمەنتىنىڭ ئىستىھ-كامى دەپ بىلىپ ھۇجۇم قىلغان ، ئازادلىق ئارمىيەت جەڭچىلىرىنى دۇشمەن بىلىپ ئۇرغان ، يەنە بۇنىڭدىنمۇ ئېغىر خاتالىق بولامدۇ ! » دېدى . شۇي شياڭچيەن ۋە خې لۇڭمۇ يىغىندا سۆز قىلدى . مارشاللار-نىڭ بۇ سۆزلىرى ئىسيانچىلارغا ياقمايدىغانلىقى تەبىئىي ئىدى ، شۇڭا نەق مەيداندا بەزىلەر باغاقچە يېزىپ سوئال قويدى ، بۇ ئىشتىن كېيىن يۇقىرىغا ئەرز قىلغانلار چىقتى ، مارشاللار تەنقىدلەندى . ئەمما بۇ ئۇلار-

نىڭ قەلبىدىكى كۆچلۈك غەزەپ ئوتىنى باسالمىدى .

قارشىلىقنىڭ بىرىنچى دولقۇنى

1967 ـ يىلى 19 ـ يانۋاردا يۈز بەرگەن ئازادلىق ئارمىيە باش سە-
ياسىي بۆلۈمىنىڭ مۇدىرى شياۋ خۇانى كۆرەش قىلىش ۋەقەسى ، فېۋرال
قارشىلىقنىڭ بىرىنچى دولقۇنى بولدى . شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن
مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ھەرقايسى چوڭ ھەربىي رايونلارنىڭ
مەسئۇللىرىنى چاقىرىپ جىڭشى مېھمانخانىسىدا يىغىن ئاچتى . يىغىندا
قىسمىلارنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەسىلىسى مۇزاكىرە قىلىنـ
ماقچى ئىدى . يىغىنغا تەكلىپ بىلەن قاتناشقان مەركىزىي مەدەنىيەت
ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ مەسئۇلى چېن بودا بىلەن جيانڭ چىڭ تۇيۇقـ
سىزدىنلا سۆز سۆزلەپ ، شياۋخۇانى « قىسىم خىزمىتىنى بۇرژۇئازىيە يو-
لىغا باشلاپ كەتتى » ، « مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنى
كۆزگە ئىلمايدۇ ، ھۆرمەت قىلمايدۇ » ،« تۆت مارشالنى قوبۇل قىلىشقا
تەكلىپ قىلىپ ... مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى بىلەن
قارشى مۇقام توۋلىغان » دەپ تىللاپ ، شياۋخۇاغا « بۇرژۇئازىيە سىيا-
سەتۋازى » دېگەن چوڭ قالپاقنى كىيگۈزدى ۋە شياۋخۇاغا شۇ كۈنى
كەچتە ئۇلار ئاچماقچى بولغان تەنتەربىيە سارىيىدىكى يۈز مىڭ كىشىلىك
چوڭ يىغىندا ئۆزۈكىنى تەكشۈرىسەن ، دەپ بۇيرۇق قىلدى . يىغىندىن
كېيىن شياۋخۇا ئەمدىلا ئۆيىگە كىرىپ ئولتۇرۇشىغا ، ئۇنىڭ كەلگەنلە-
كىدىن خەۋەر تېپىپ ئۆي ئاختۇرغىلى ، ئۇنى تۇتقىلى كەلگەن ئىسيان-
چىلار ئىشىكنى گۈمبۇرلىتىپ ئۇرغىلى تۇردى . بەختكە يارىشا ، يىغىندىن
كېيىن يېـ جيـەنـيـنـگ مـاۋ زېدۇڭغا تېلېفونداا دوكلات قىلغاچقا ،
شياۋخۇا « ماۋ جۇشى ئىشخانىسى » دىن كەلگەن كۆرەش يىغىنىغا قاتـ
ناشماسلىق توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنى ۋاقتىدا تاپشۇرۇۋېلىپ ، بىر قېـ
تىملىق بالا ـ قازادىن قوتۇلۇپ قالدى . ئەمما ئۇنىڭ ئۆيى ئاختۇرۇلدى ،
ئايالى تۇتقۇن سۈپىتىدە تـۇتـۇپ كـېـتىلدى . جيانڭ چىڭ قاتارلىقلار
ماۋ زېدۇڭنىڭ شياۋخۇانى كۆرەش قىلىشقا قوشۇلمايدىغانلىقىنى بىلگەنـ

دىن كېيىن ، يەنە بىر تەرەپنى قۇتۇلتىپ ، يىغىن مەيدانىغا بۆسۈپ كىرگۈزۈپ ، كۆرەش قىلىش يىغىننىڭ بۇزۇۋەتتى ھەمدە جۇئېنلەينى ئوتتۇرىغا چىقىپ ئۇلار ئۇچۇن « رەددىيە بېرىش » كە مەجبۇرلىدى . جۇ ئېنلەي ماۋ زېدۇڭنىڭ تاپشۇرۇشى بويىچە ، بۇ ئىشنى ئۆز لايىقىدا بىر تەرەپ قىلىپ ، ھەربىي قىسمنىڭ مۇقىملىقنى چوقۇم ساقلاشنى تەكىتلىدى .

ئەتىسى ، 20 ـ يانۋار ، ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ يىغىنى جىڭشى مېھمانخانىسىدا داۋاملىق ئېچىلدى ، غەزەپلىنىپ ، ئۆزىنى باسالماي قالغان مارشاللار ۋە گېنېرالار ماۋ زېدۇڭنىڭ شياۋخۇانى كۆرەش قىلىشقا قوشۇلمىغانلىقىنى بىلگەندىن كېيىن ، تېخىمۇ مەدەت تاپقاندەك بولدى . ئۇلار بەس ـ بەس سۆزگە چىقىپ ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى ۋە ھەرقايسى جايلاردىكى ئىسيانچىلارنىڭ پېشقەدەم كادىرلارغا زىيانكەشلىك قىلغانلىقىنى ، ھەربىي قىسىملارغا بۆسۈپ كىرگەنلىكىنى ھەمدە باشقا ھەرخىل ئۇچىغا چىققان قانۇنسىز جىنايەتلىرىنى غەزەپ بىلەن پاش قىلىشتى . ئون كۈن بۇرۇن ئۆزگەرتىپ تەشكىللەنگەن ئازادلىق ئارمىيە مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى بولغان شۇي شياڭچېەن مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىدىكىلەرگە قاتتىق سوئال قويۇپ : « يولداش لىيۇ جىجېەن قانداقلارچە خائىن بولۇپ قالدۇ ؟ يولداش شياۋخۇا قانداقمۇ بۇرژۇئازىيەنىڭ سىياسەتۋازى بولسۇن ؟ »، « بىز ئەسكەرلەرگە باشلىق بولغانلار ، ئارمىيەنىڭ كادىرلىرى بىز بىلەن بىللە جەڭ قىلغان ، ئەجابا بىز ئۇلارنى چۈشەنمەمدۇق ؟ بىز بىر ئۆمۈر ئارمىيىدە بولدۇق ، خەلقنىڭ ئارمىيىسىنى سىلەر بىرنەچچىگىلار نابۇت قىلىۋەتمەكچىمۇ ؟ » دېدى ، غەزەپلىنىپ كەتكەن مارشال ئاگاھلاندۇرۇش بەرگەندەك مۇشتۇمى بىلەن ئۈستەلنى نەچچىنى سالدى : كىمكى ئارمىيىنى قالايمىقان قىلىۋەتمەكچى بولىدىكەن ، ياخشى ئاقىۋەت كۆرمەيدۇ ! ئۇ ئۈستەلگە بەك قاتتىق ئۇرۇۋەتكەچكە ، بارماقلىرى سۇنۇپ كەتتى . مانا بۇ ئاتالمىش « جىڭشى مېھمانخانىسىنى قالايمىقان قىلىش » ئىدى .

22 ـ يانۋاردا ماۋ زېدۇڭ خەلق ساربيدا بۇ يىغىنغا قاتناشقان ئارمىيىنىڭ باشلىقلىرىنى قوبۇل قىلدى . قوبۇل قىلىش جەريانىدا ، بۇ كونا جەڭچىلەر ئۆزىنىڭ قوماندانىغا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا بو-لۇۋاتقان بەزى مەسىلىلەرنى دوكلات قىلدى ، بولۇپمۇ شەرقىي دېڭىز فىلوتىنىڭ قوماندانى ، ئاتاقلىق گېنېرال تاۋ يۇڭ ـــ ئەر ـ ئايالنىڭ ئې-چىنىشلىق ئۆلۈشى ، ماۋ زېدۇڭغا تەسىر قىلمايي قالمىدى .

ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ سەككىز ماددىلىق بۇيرۇقىنىڭ ئېلان قىلىنىشى

شۇي شياڭچيەن ، يې جيەنيىڭ قاتارلىق ھەربىي ئىشلار كومىتې-تىنىڭ مەسئۇللىرى يىغىندىكى پىكرلەرنى يىغىنچاقلاپ ، مۇزاكىرە قى-لىپ ، كېيىن يەنە چېن يى ، نې رۇڭجېن ، لىيۇ بوچىڭ قاتارلىقلارمۇ قاتـ ناشقان ھالدا بىللە مۇزاكىرە قىلىپ ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ بۇنىڭدىن پايدىلىنىپ ۋەقە چىقىرىشىدىن ساقلىنىش ، ئارمىيىنىڭ مۇقىملىقىنى ساقلاش ئۈچۈن ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كو-مىتېتىنىڭ نامىدا بىر ھۆججەت تۈزۈپ چىقىپ ، ماۋ زېدۇڭ تەستىقلىغان-دىن كېيىن ، پۈتۈن ئارمىيىگە تارقىتىشنى ئويلاشتى . بۇ ھۆججەت تۈ-زۈپ چىقىلغاندىن كېيىن شۇي شياڭچيەن لىن بياۋنىڭ ئۆيىگە بېرىپ دوكلات قىلدى ، ئۇنىڭ قوشۇلۇشىنى ئالغاندىن كېيىن 25 ـ يانۋاردا ماۋ زېدۇڭغا ئاپىرىپ بەردى . ماۋ زېدۇڭ يې جيەنيىڭ ، چېن يى ، شۇي شياڭچيەن ، نې رۇڭجېننى چاقىرتىپ ، ھۆججەتنى ماددىمۇماددا مۇزاكىرە قىلدى ھەمدە « رىئاكتسىچە » قىلماسلىقنى (شۇ چاغدا كۆرەش قىلىشتا قوللانغان ، ئادەمنىڭ قولىنى كەينىگە قايرىپ ، باش ئەگدۈرۈپ تۇرغۇزدىغان بىر خىل ھالەت) ، ئۇزۇن قالماق كېيدۈرمەسلىكنى قو-شۇپ قويۇشنى ئوتتۇرىغا قويدى . 28 ـ يانۋاردا ماۋ زېدۇڭ بۇ ھۆجـ جەتنى ئۆز قولى بىلەن تەستىقلىدى . بۇ « مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ بۇيرۇقى » ئىدى .

بۇ بۇيرۇق جەمئىي سەككىز ماددا بولۇپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنـ قىلابى » نى مۇقىملاشتۇرۇش ۋە « ھەقىقىي پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلـ

رىنى قەتئىي قوللاش » شەرتى ئاستىدا ، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ كوماندىر ـ جەڭچىلىرىگە بىرنەچچە تۈرلۈك چەكلەش بەلگىلىمىسىنى چىقاردى . مەسىلەن ، « بارلىق كوماندىر ـ جەڭچىلەر . . . ئۆز خىزمەت ئورنىدا تۇرۇشى كېرەك ، خىزمەت ئورنىدىن رۇخسەتسىز ئايرىلىشقا بولمايدۇ » ؛ « ئىككى خىل زىددىيەتنى قاتتىق ئايرىش كېرەك . خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى دۈشمەنگە قوللانغان ئۇسۇل بىلەن ھەل قىلىشقا بولمايدۇ ، بۇيرۇقسىز ئادەم تۇتۇشقا ، خالىغانچە ئۆي ئاختۇرۇشقا ، ئۆيلەرنى پىچەتلەشكە بولمايدۇ ، تەن جازاسى ۋە شەكلى ئۆزگەرگەن تەن جازاسى بېرىشكە بولمايدۇ . مەسىلەن ، ئېگىز قالپاق كىيگۈزۈش ، قارا تاختاي ئېسىش ، كوچىدا سازايى قىلدۇرۇش ، جازالاپ يۈگۈندۈرۈپ قويۇش قاتارلىقلار . » ، « ھەربىي رەھبەرلىك ئورگانلىرىغا بۆسۈپ كىرگەنلەرنى پەرقلەندۈرۈپ مۇئامىلە قىلىش كېرەك . . . بۇنىڭدىن كېيىن ئۇنداق قىلىشقا ھەرگىز بولمايدۇ » ، « جۇندىن يۇقىرى ئورگانلار مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنى بەلگىلىمە بويىچە مۇددەتكە ، تۈركۈمگە بۆلۈپ ئېلىپ بېرىشى كېرەك . جۇن ، دىۋىزىيە ، پولك ، باتالىيون ، روتا ۋە ھەربىي ئىشلار كومىتېتى بەلگىلىگەن ئالاھىدە ئورۇنلار ئىجابىي تەربىيە بېرىش ھاڭجېنىدا چىڭ تۇرۇشى كېرەك » قاتارلىقلار . بۇ بۇيرۇقنىڭ چۈشۈرۈلۈشى ئارمىيىنىڭ مۇقىملىقىنى ساقلاشتا پايدىلىق رول ئويناندى . لېكىن ئۇ چاغدا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » جىددىي ئېلىپ بېرىلىۋاتقاچقا ، ئۇنىڭ ئۇستىگە لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھىدىكىلەرنىڭ توختاتماي كاشىلا ۋە بۇزغۇنچىلىق قىلىشى بىلەن بۇ بۇيرۇقنىڭ پايدىلىق رولىمۇ ناھايىتى چەكلىك بولدى ، ۋەزىيەتنىڭ بارغانچە يامانلىشىپ كېتىشىنى توسيالمىدى .

ھەرخىل زىددىيەتلەرنىڭ يىغىلىشى

بارغانچە يامانلىشىپ كېتىۋاتقان ۋەزىيەت ، پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيىنىڭ كۈندىلىك خىزمىتىگە مەسئۇل بولۇۋاتقان جۇ ئېنلەيگە زور قىيىنچىلىقلارنى ئېلىپ كەلدى . جۇ ئېنلەينىڭ « مەدەنىيەت زور ئىن-

قىلابى » غا بولغان تونۇشى ۋە ئۇنى چۈشىنىشى ، شۇ چاغدىكى تارىخىي شارائىتنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايى قالمايتتى .دەسلەپتە ئۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى سەمىمىي ، ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن ياخشى تەرەپتىن چۈشىنىشكە تىرىشتى ، لېكىن رەھىمسىز ئەمەلىيەت ئۇنىڭ سەمىمىي نى يەت بىلەن ئويلىغان غايىسىنى بەربات قىلدى . ئۇ داھىي ئۆزى قوزغىغان ۋە رەھبەرلىك قىلىۋاتقان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا قارشى چىقالمايتتى ، يەنە شۇنداقلا شۇ قالايمىقانچىلىق ئىچىدىمۇ پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ كىيىم ـ كېچەك ، قورسىقىغا ۋە دۆلەتنىڭ تۇرمۇشىنىڭ ئەڭ ئەقەللىي بولسىمۇ نورمال مېڭىشىغا كاپالەتلىك قىلمىسا بولمايتتى . بۇنداق تەڭشىمەك تەس بولغان زىددىيەت ئىچىدە جۇ ئېنلەي « مەن تارتمسام جاپانى ، كىم تارتسۇن بۇ جاپانى ؟ مەن كىرمىسەم دوزاخقا ، كىم كىرەر ئۇ دوزاققا ؟ » دېگەندەك ھېسسىياتتا ، پارتىيە ۋە خەلقتە بولغان چەكسىز سادىقلىقى ، ئاجايىپ ئەقىل ـ پاراسىتى ۋە ئالاھىدە خىزمەت تۇيغۇسى بىلەن ، ھەرخىل ئار ـ نومۇسقا چىداپ ، ئېغىر ۋەزىپىنى زىممىسىگە ئارتىپ ، پۈتۈن ۋەزىيەتنى كۆچىنىڭ بارچە ئىگىلەپ تۇردى .

شۇ چاغدىكى ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ قارا قۇيۇنى پۈتۈن مەملىكەتتە قۇتراپ يۇرگەن شارائىتتا ، جاڭ لىنجى ، يەن خۇگىيەن ، تاۋ يۇڭ قاتارلىق ئادەملەرنىڭ رەھىمسىزلەرچە ئۆلتۈرۈلۈشىدەك ساۋاقنى كۆزدە تۇتقاندا ، پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلىرىنى قوغداپ قېلىش ناھايىتى جىددىي بىر چوڭ ئىش بولۇپ قالغانىدى . بۇ ئەھۋالنى كۆزدە تۇتۇپ ، جۇ ئېنلەي لى فۇچۈن ، چېن يى ، لى شىيەننىيەن ، تەن جېللىن قاتارلىق شۇ چاغدىمۇ خىزمەت قىلىۋاتقان مۇئاۋىن زۇڭلىلار بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ، بىر ئىسسىلىكنى تۈزۈپ چىقتى ، ماۋ زېدۇڭنىڭ تەستىقىنى ئالغاندىن كېيىن لياۋ چىگجى ، ۋاڭ جېن ، يۇ چيۇلى ، گومو ، فاڭ يى ، ياۋ يىلىن قاتارلىق گوۋۇيۈەننىڭ ھەرقايسى مىنىستىرلىق ، كومىتېتلىرىنىڭ 30 نەچچە مەسئۇلىنى نۆۋەت بىلەن جۇڭنەنخەيگە ئەكىرىپ ، ئۇلارنى قوغداپ قالدى ۋە دەم ئالدۇردى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، سۇڭ رىنچيۇڭ ، لى جىنچۈەن ، ۋاڭ رىنجۇڭ ، يې

فى ، جياڭ خۇا ، خۇالڭ خوجىلڭ ، ۋالڭ خېشۇقاتارلىق چوڭ رايون ۋە ئۆلكە ، شەھەرلىك پارتكوملارنىڭ شۇجىلىرىنى بېيجىڭگە ئەكىلدى . ئۇ جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنى قوغدىدى » ، « ئاممىنىڭ ئىنقىلابىي كەيپىياتىغا زەربە بەردى » دېگەن ھۇجۇملىرىغا پىسەنت قىلماي ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار كۆشكۈرتكەن ئىسيانچىلارنىڭ ئاختۇرۇشى ۋە توپۇقسىز ھۇجۇم قىلىشلىرىدىن چەتنەپ ، ئۇ مەسئۇل يولداشلارنى نۇرغۇن قېتىم ھەرخىل ئامال ـ چارىلەر بىلەن ئىشەنچلىك جايلارغا يۆتكەپ قوغداپ قالدى . يەنە بەزى ئۆلكە ، شەھەرلەرنىڭ مەسئۇللىرى ئىسىملىكتە بار ، ماۋ زېدۇڭمۇ تەستىقلىغان بولسىمۇ ، لېكىن شۇ جايدىكى ئىسيانچىلار جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ قوللىشى بىلەن ئۆلارنى قوپۇۋەتمەي تۇتۇۋالدى ، شاڭخەيدىكى چېن پېيشيەن شۇنداقلارنىڭ بىرى ئىدى .

بۇ چاغدا يەنە شاڭخەي خەلق كوممۇنىسىنىڭ ئىسمىنى ئۆزگەرتىش مەسىلىسى بولدى . جاڭ چۇنچياۋ قاتارلىقلار شاڭخەيدە ھوقۇق تارتىۋالغاندىن كېيىن ، قۇرغان ئورگىنىغا خەلق كوممۇنىسى دېگەن نامنى قويۇشنى ماۋ زېدۇڭنى بىر خۇشال قىلىۋېتىش ئىدى . چۈنكى ، ماۋ زېدۇڭ 1958 ـ يىلى « خەلق كوممۇنىسى ياخشى » دېگەن سۆزنى ئېيتىپلا قالماي ، يەنە بىرنەچچە ئاي ئاۋۋال بېيجىڭ ئونۇېرسىتېتىدىكى نېپي يۈنزى قاتارلىقلارنىڭ چوڭ خەتلىك گېزىتىنى « 20 ـ ئەسىرنىڭ 60 ـ يىللىرىدىكى بېيجىڭ خەلق كوممۇنىسىنىڭ خىتابنامىسى » دېگەنىدى . ئۇلارنىڭ شاڭخەي خەلق كوممۇنىسى دەپ ئاتىلىشى ، ئۆزلىرىنى « پارتىز كوممۇنىسىنىڭ ئىنقىلاب پېشۋالىرىنىڭ ئىنقىلابىي روھىنى جارى قىلدۇرغان » دېمەكچى ، يەنە بىر جەھەتتىن ، « ماۋ جۇشىنىڭ ئۇ ئاقىلانە ھۆكمى يەنە شاڭخەي رايونىدا ئەملگە ئاشتى » ①دېمەكچىدى . لېكىن ، ماۋ زېدۇڭنىڭ باشقىچە خىيالى بار ئىدى . شاڭخەي خەلق كوممۇنىسى قۇرۇلغاندا ماۋ زېدۇڭغا بەرگەن خۇش خەۋەر تېلېگراممىسى ۋە « ۋېنخۇيباۋ گېزىتى » نىڭ باش ماقالىسىنى مەركىزىي خەلق رادىئو ئىستانسىسى ئاڭلاتمىدى ، « خەلق گېزىتى » مۇ ئېلان قىلمىدى . 12 ـ فېۋرال

جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ژېنيۇەنلەر بېيجىڭگە چاقىرتىلدى ، ماۋ زېدۇڭ ئۇلار بىلەن سۆھبەتلەشتى . ماۋ زېدۇڭ ، ئەگەر ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونلار شاڭخەينى ئۆگىنىپ ، خەلق كومموۇنىسى دەپ ئاتىسا ، ئۇنداقتا گوۋۇيۇەننى نېمە دەيمىز ؟ دۆلەت نامىنى ئۆزگەرتەمدۇق ؟ ئەگەر جۇڭخوا خەلق كومموۇنىسى دېسەك ، دۆلەت رەئىسىنى كومموۇنا مۇدىرى دەپ ئاتاشقا توغرا كېلىدۇ . دۆلەت نامى ئۆزگەرسە ، چەت ئەللەر بىزنى باشقىدىن ئېتىراپ قىلىش مەسىلىسى كېلىپ چىقىدۇ ، دېدى . ئۇ ئۆزىنىڭ ھەرقايسى ئورۇنلار ھوقۇق تارتىۋالغاندىن كېيىنكى يېڭى ئورگانىنى ئىنقىلابىي كومىتېت دەپ ئاتاشنى ئويلاۋاتقانلىقىنى ، شاڭخەينىڭ ئىسىم ئۆزگەرتىش مەسىلىسىنى ئۇلار شاڭخەيگە قايتىپ بارغاندىن كېيىن ئامما بىلەن مەسلىھەتلىشىپ بېقىشنى ئېيتتى . 19 ـ فېۋرال پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى رەسمىي ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ ، « ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايون ۋە ھەرقايسى شەھەرلەرنىڭ ھاكىمىيەت تەشكىلى شەكلى ، شاڭخەيگە مەركەز ئايرىم يولىورۇق بەرگەندىن باشقا ، خەلق كومموۇنىسى دېگەن نامنى قوللانماسلىقى كېرەك » دېدى . بۇ جاڭ چۈنچياۋ قاتارلىقلارغا بېرىلگەن بىر قېتىملىق تەنقىد ئىدى . شۇڭا ، 17 ـ فېۋرال ژاڭ لى قاتارلىقلار ماۋ زېدۇڭغا دوكلات قىلغاندا ، ماۋ زېدۇڭ ، بۇ پىشقەدەم يولداشلارنىڭ « خۇەيرىنتاڭنى قالايمىقان قىلىشى » « مېنىڭ مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۈرۈپپىسىنى تەنقىد قىلغان شەرق شامىلىدىن پايدىلانغان » لىقى دېگەن .

قارشىلىششنىڭ ئىككىنچى دولقۇنى

مانا مۇشۇنداق ھەرخىل ئامىللار بىر يەرگە توغرا كېلىپ قالغان شارائىتتا ، روبىرو ئېلىپ بېرىلغان كۈرەش ئاخىر پارتىيىنىڭ يۇقىرى قاتلام يېغىنىدا ـــ مەركەزنىڭ باش قوشۇش يېغىنىدا پارتىلدى . ئۇ چاغلاردا مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسى ۋە شۇجىچۇ نورمال يېغىن ئاچالمايدىغان بولۇپ قالغانىدى . شۇڭا ، جۇ ئېنلەينىڭ رىياسەتچىلىكىدە ، يەنە خىزمەت قىلىۋاتقان سىياسىي بيۇرو ئەزالىرى ، مۇئاۋىن

زۇكلىلار ۋە گوۋۇيۇەننىڭ مىنىستىرلىق ، كومىتېتلىرىنىڭ مەسئۇللىرى ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرى قاتناشقان باش قوشۇش يىغىنى ئېچىلدى . بۇ ئەملىيەتتە ئەڭ يۇقىرى قاتلامدىكى يىغىن ئىدى . 11 ـ فېۋرال ۋە 16 ـ فېۋرالدا ، جۇ ئېنلەينىڭ رىياسەتچىلىكىدە جۇڭنەنخەيدىكى خۇەيرېنتاڭ زالىدا ئېچىلغان ئىككى قېتىملىق يىغىندا تىنغمۇ تىڭ مۇقابىل تۇرۇلغان كۆرەش بولدى .

11 ـ فېۋرالدىكى يىغىندا ئەسلىدە « ئىنقىلابنى تۇتۇپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش » مەسلىسى مۇزاكىرە قىلىناقچىدى . شۇڭا ، گوۋۇيۇەندە ئىشلەپچىقىرىشقا مەسۇل بولۇۋاتقان يۇيې چېيۇلى بەلەن گۇمۇ يىغىنغا قاتناشتى . لېكىن ، يىغىندا ئارمىيە مەسلىسى ئۇستىدە مۇنازىرە بولۇپ كەتتى ، بۇ پارتىيە رەھبەرلىكى ۋە باشقا مەسىلىلەرگە بىرىپ چېتىلدى . مۇزاكىرىدە يې جيەنيىڭ مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنى ئەيىبلەپ ، سىلەر پارتىيىنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتىڭلار ، ھۆكۈمەتنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتىڭلار ، زاۋۇت ، يېزىلارنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتىڭلار ! بۇنى ئاز دەپ ، يەنە ئارمىيىنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتمەكچى بولۇۋاتىسىلەر ، سىلەر زادى نېمە قىلماقچى ؟ دېدى . شۇي شياڭچيەن غەزەپ بىلەن ئۇستەلنى ئۇرۇپ تۇرۇپ ، ئارمىيە دېگەن پروليتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ تۈۋرۈكى ، ئارمىيىنى مۇشۇنداق قالايمىقان قىلۋەرسەڭلار ، تۈۋرۈك يەنە لازىممۇ ؟ بىز ھەممىمىز كارغا كەلمەس بولۇپ قالدۇقما ! كۆەي دافۇ (شۇ چاغدىكى چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ئىسيانچىلار تەشكىلاتى جىڭگاڭشەن بېڭتۇەننىڭ كاتتىۋېشى) دەك ئادەملەرنى ئارمىيىگە قوماندان قىلماقچىما ؟ دېدى . ئۇ باش سىياسىي بۆلۈمنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى لىيۇ جىجيەننى خائىن دەپ قارىلىغانلىق توغرىسىدا چېن بوداغا سوئال قويۇپ ، لىيۇ جىجيەن خائىن ئەمەس ، دېدى . چېن بودا ئۆكتەملىك بىلەن ، لىيۇ جىجيەننىڭ خائىن ئىكەنلىكى توغرىسىدىكى ئەنزە بېكىتىلىپ بولدى ، ئەمدى ئۆزگەرتكىلى بولمايدۇ ، دېدى . مارشاللار چېن بودانىڭ يولسىزلىقىغا قاتتىق غەزەپلەندى . يې جيەنيىڭ شاڭخەي خەلق كوممۇنىسى مەسلىسىنى تۇتۇۋېلىپ چېن

بـوداغا سوئال قويدى : شاگخەيده هوقۇق تارتىۋېلىپ ، شاگخەي خەلق كومموُنىسى دەپ ئاتىدى ، دۆلەت تۇزۇلمىسىگە تاقىشىدىغان بۇنداق چوڭ مەسىلىنى سياسىي بيۇرودا مۇزاكىرە قىلماي ، ئۆزۈگلار چىلا قىلدىگلار ، سىلەر زادى نېمە قىلماقچى ؟ دېدى . ئۇ چېن بودانى يۇمۇرلۇق مەسخىرە قىلىپ ، بىز كىتاب ئوقۇمىغان ، گېزىت كۆرمىگەن ، شۇڭا پارتىز كوممۇ-نىستىك پرىنسىپىنى نېمىلىكىنىمۇ بىلمەيمىز ، سەن چۈشەندۈرۈپ بەرگىنە ، پارتىز كوممۇنىستىك پرىنسىپى نېمە ؟ ئىنقىلابتا پارتىيە رەھ-بەرلىكى بولمىسا بولامدۇ ؟ ئارمىيە بولمىسا بولامدۇ ؟ دېدى . نې رۇگجېن مەركىزي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچى-لىرىدىن تەشكىل قىلىنغان پايتەخت قىزىل قوغدىغۇچىلار بىرلەشمە ھە-ربىكەت كومىتېتىنى ئەكسىيەتچى تەشكىلات دەپ بېكىتىپ ، نۇرغۇن ئۆسمۇر بالىلارنى قاماپ قويغانلىقى توغرىسىدا سوئال قويدى . ئۇ ، سىلەر كادىرلارنىڭ پەرزەنتلىرى ۋە نۇرغۇن ياش ـ ئۆسمۇرلەرنى بىرلەشمە ھەربىكەت كومىتېتىنىڭ ئەزاسى ، ئەكسىيەتچى ، كونىلىقنى قوغدىغۇچىلار دەپ ، زەربە بېرىپ زىيانكەشلىك قىلدىگلار ، بىر قىسىم ھەقىقىي ئەھۋالنى ئۇقمايدىغان ياشلارنى قۇتراتىپ ئۇلارنى تارتىپ چىقىپ كۆ-رەش قىلدىگلار ، بەزىلىرىنى قاماپ قويدۇگلار ، بۇنداق قىلىش پۈتۈنلەي خاتا . سىلەر دادىسىنى يوقىتىش ئۈچۈن بالىسىنى ، ئائىلە تەۋەلىرىنى كۆرەش قىلساگلار بولمايدۇ . پېشقەدەم كادىرلارغا رەھىمسىزلارچە زىيان-كەشلىك قىلىش ، ئۆلمەكنىڭ ئۆستىگە تەپمەكتەك ئىش قىلىش ، بۇ نە-يىتى يامانلارنىڭ قىلىقى ، دېدى . بۇ قېتىمقى يىغىن تالاش ـ تارتىش ئىچىدە نەتىجىسىز ئاخىرلاشتى .

16 ـ فېۋرالدىكى يىغىندا تېخىمۇ قاتتىق مۇنازىرە بولۇپ كەتتى ، ھەتتا يىغىن تېخى باشلانماي تۇرۇپلا كۆرەش باشلىنىپ كەتتى . جۇڭ-نەنخەيدىكى خۇەيرېنتاڭ زالىنىڭ ئىشىك ئالدىدا تەن جېنلىن جاڭ چۇنچياۋغا ئۇچراپ ، ئۇنىڭدىن : « يولداش چېن پېيشېيەن قايتىپ كەل-دىمۇ ؟ » دەپ سورىدى . چۇنكى ، تەن جېنلىن ماۋ زېدۇڭ تەستىقلىغان بېيجىڭگە قايتىپ كېلىدىغانلار ئىسىملىكىدە چېن پېيشېيەننىڭ بارلىقىنى ،

ئەما ئۇنى شاڭخەيدە تۇتۇپ قالغانلىقىنى بىلگەنىدى . كونا سەپدىشىغا كۆكۈل بۆلۈپ بۇنداق سوئالنى سورىشى ئەسلى نورمال ئىش ئىدى . ئەما ، جاڭ چۈنچياۋ ئەمەلدارلارچە ئاھاڭدا ، ئاما ئۇنمايۋاتىدۇ ، دېدى . تەن جېنلىن ، پارتىيە تەشكىلى خىزمەت ئىشلىسە بولمامدۇ ، دېدى . جاڭ چۈنچياۋ ، پارتىيە كارغا كەلمەي قالدى . شاڭخەيدە بۆلۈم باشلىقىدىن يۇقىرى كادىرلارنىڭ ھەممىسى چەتكە چىقىرىۋېتىلدى ، دېدى . تەن جېنلىن بۇ گەپنى ئاڭلاپ بەكلا ئاچچىقلىنىپ كەتتى . شۇڭا ، يېغىن باشلىنىشى بىلەنلا ئۇ چېن پېيشيەن قاتارلىق ئادەملەرنىڭ مەسىلىسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ : « چېن پېيشيەن قىزىل ئارمىيىگە قاتناشقان كىچىك بالا ئىدى ، ئۇنىڭ نېمە مەسىلىسى بولسۇن ؟ بىرنەچچە چوڭ رايونلارنىڭ شۇجىلىرى ، نۇرغۇن ئۆلكىلىك پارتكوملارنىڭ شۇجىلىرىنىڭ نېمە مەسىلىسى بولسۇن ؟ ئاما دېگەن نېمە ، كەچكىچە ئاما ، ئاما دەۋالىدىكەن ، يەنە پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكى بارغۇ ! پارتىيە رەھبەرلىكىنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ ، كەچكىچە ئاما ئۆزىنى ئۆزى ئازاد قىلىدۇ ، ئۆزىنى ئۆزى تەربىيىلەيدۇ ، ئۆزلىرى ئىنقىلاب قىلىدۇ ، دەيدىكەن . بۇ نېمە دېگەنلىك ، بۇ دېگەن مېتافىزىكا ، دېدى . ئۇ جاڭ چۈنچياۋ قاتارلىقلارنى قاتتىق ئەيىبلەپ : سىلەرنىڭ مەقسىتىڭلار كونا كادىرلارنى يوقىتىش . كونا كادىرلارنى بىردىن - بىردىن يوق قىلىش . كونا كادىرلارنىڭ ھ ىنى يوق قىلىش . كونا كادىرلار كۆرەش قىلىندى ، قىرىق يىل ئىسىلاب قىلغانلار ئاخىر ئۆلۈپ ، خانۇەيران بولۇپ كەتتى . بۇ قېتىم پارتىيە تارىخىدىكى ئەڭ ۋەھشىي كۆرەش بولدى ، تارىختىكى ھەرقانداقىدىن ئېشىپ كەتتى دېدى .

يېغىنغا قاتناشقان پېشقەدەم كادىرلار بەس - بەستە سۆز قىلىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى بەزى خاتا ئىشلار ئۈستىدە قاتتىق تەنقىد ئېلىپ بارىدى . لى شيەننەن : پارتىيىمىز ئەزەلدىن كۆپ سانىدىكى كادىرلار ۋە ئاما ياخشى دەپ تەكىتلەپ كەلگەن . ھازىرقىدەك قىلىدىغان بولساق ، ئىككى توقسان بەش پىرسەنت بىلەن ئىتتىپاقلىشىشنى لازىم قىلامدۇق - يوق ؟ كونا كادىرلارنىڭ ھەممىسى يوقىتىلسا ، ئىنقىلابنى

كىم بىلەن قىلىمىز ؟ ھازىر پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەممە يېرىدە قىينىپ ئىقرار قىلدۇرۇش بولۇۋاتىدۇ ، دېدى . ئۇ يەنە ، كونا كادىرلارنى پۈتۈنلەي يوقىتىش ، 1966 ـ يىلدىكى « قىزىل بايراق » ژۇرنىلىنىڭ 13 ـ سانىدىكى باش ماقالىدىن باشلانغان دەپ كۆرسەتتى . جۇ ئېنلەي دەرھاللا كالۇ شېكىدىن ، ئۇ ماقالىنى سىز كۆرگەنمۇ ؟ دەپ سورىدى . كالۇ شېكۇ ئۇ باش ماقالىنى يېزىشقا ۋە بېكىتىشكە قاتناشقان تۇرۇقلۇق يالغان ئېيتىپ ، كۆرمىگەن دېدى . جۇئېنلەي غەزەپلىنىپ ، مۇشۇنداق چوڭ ئىشنى نېمىشقا بىزگە كۆرسەتمەيسىلەر ! دېدى .

چېن يى ، مېنى ھېچكىم كونا كادىرلارنىڭ ۋەكىلى دەپ سايلىمىغان بولسىمۇ ، مەنمۇ كونا كادىرلار ئۈچۈن سۆز قىلىمەن ، دېدى . ئۇ لىن بياۋ ، جيالۇ چىڭ گۇرۇھىدىكىلەرنىڭ جۇدۇن ، خې لۇڭلارغا ھۇجۇم قىلىپ ، ھاقارەتلىگەن ھەربىرىگە تاقابىل تۇرۇپ ، ئەگەر ئازادلىق ئارمىيىمىز « چوڭ مىلىتارىست » ، « چوڭ قاراقچى » نىڭ زەھەرلىكىدە جەڭ قىلغان بولسا ، خەلق ئازادلىق ئۇرۇشىنىڭ ئۇلۇغ غەلبىسىنى قانداق چۈشەندۈرۈش كېرەك ؟ دېدى . ئۇ يەنە يەنئەندىكى ئىستىل تۈزىتىشنىڭ تارىخىغا باغلاپ ، زادى كىمنىڭ ماۋ جۇشىغا قارشى ئىكەنلىكىنى تېخى كېيىن يەنە كۆرىمىز ، ئۇنى يەنە تارىخىي ئەھمىيەت ئىسپاتلايدۇ ، دېدى .

يې جيەنيىڭ ، پېشقەدەم كادىرلار پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ قىممەتلىك بايلىقى ، نەدە ئۇنداقمۇ خالىغانچە يوقىتىدىغان ئىش بولسۇن ؟ مۇشۇنداق كېتىۋەرسە ، ئادەمنىڭ ھاياتى كاپالەتكە ئىگە بولمىسا ، قانداق خىزمەت قىلىمىز ؟ دېدى .

پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارنىڭ ھەققانىي ئىشتا چىڭ تۇرۇپ قىلغان قاتتىق ، ھەققانىي تەنقىدلىرىدىن چېن بودا ، كالۇ شېكۇ ، جالۇ چۇنچياۋ قاتارلىقلار كۆزلىرى ئالاق ـ جالاق بولۇپ ، گەپ تاپالماي قېلىشتى . پەقەت شې فۇجىلا گەپ قىستۇرۇپ ، جيالۇ چىڭ قاتارلىقلارنى ئاقىلماقچى بولدى ، ئۇ ، جيالۇ چىڭ ۋە مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى تەن جېنىلىننى نەچچە قېتىم قوغداپ قالدى ؛ كۆپچىلىك « شەخسىنى چىقىش نۇقتىسى قىلماي ، ئومۇمىي ۋەزىيەتنى كۆزدە تۇتايلى »

دېگەندەك گەپلەرنى قىلدى . ئەمما ، تەن جېنىلىن ، لى شيەننيەن قاتار-لىقلارنىڭ قاتتىق رەت قىلىشىغا ئۇچرىدى . بۇ بىر قېتىملىق ھەققانىيەت يامان كەيپىياتنى بېسىپ چۈشكەن يېغىن بولدى . شۇنچە كۆپ پېشقەدەم يولداشلارنىڭ يۈقىرى قاتلامدىكى يېغىندا كۆڭلىدىكىنى ئىختىيارەن پۈ-خادىن چىققۇچە دەپ ، چېن بودا ، كاڭ شېڭ قاتارلىقلارنى يۈز تۇرانە ئەيىبلىشى ئۈن يىللىق « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا مانا مۇشۇ بىر قېتىملا بولدى .

شۇ كۈنى كەچتە ، چېن يى چەت ئەلدە ئوقۇپ كەلگەن ئوقۇ-غۇچىلار ۋەكىللىرىگە ناھايىتى ئۈزۈن سۆزلىدى . ئۇ چوڭقۇر مەنىلىك قىلىپ ، سىلەر ئىنقىلاب قىلىمىز دەيسىلەر ، بىز بۈنىڭغا قارشى ئەمەس ، ئەمما بىز سىلەرنىڭ ھەربىكەتنى نورمال ، ئوبدانراق ئېلىپ بېرىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمىز . بىز بۈرۈن ئۆتكۈزگەن خاتالىقلارنى ئۆتكۈزمەڭلار ، دېدى . ئۇ ، ھازىر ھەزىلەرنىڭ ئىستىلى توغرا ئەمەس ، يۇقىرىغا ئۆرلە-ڭىڭ بولسا ئۆرلەۋەرمەمسەن ، باشقىلارنىڭ قىزىل قېنى بىلەن ئۆزۈڭنى زىننەتلەشىنىڭ نېمە ھاجىتى ! لېيۇ شاۋچېنىڭ 100 جىنايىتى دېگەن نەر-سىنى ۋاڭ فۇجىنغا چاپلاپ قويۇپتۇ ، بۇ دېگەن مەخپىيەتلىكنى ئاشكارە-لىغانلىق . 8 ـ قۇرۇلتايىنىڭ سىياسىي دوكلاتىنى سىياسىي بيۇرو ماقۇل-لىغان تۇرسا ، قانداقمۇ ئۇ بىر ئادەم مەسئۇل بولىدۇ ؟ ! باش قوماندان جۇ دې مىلىتارىست ، خې لۇڭ چوڭ قاراقچى بولۇپ قالدى ، بۇ دېگەن پارتىيىمىزگە قارا سۇركىگەنلىك ئەمەسمۇ ! مۇشۇنداق بىر ئۇلۇغ پارتە-يىدە پەقەت ماۋ جۇشى ، مۇئاۋىن رەئىس لىن بياۋ ، زۇڭلى جۇ ئېنلەي ، كاڭ شېڭ ، چېن بودا ، جياڭ چىڭلاردىلا مەسىلە يوقما ؟ كەڭچىلىككە سازاۋەر بولغان بىز بەش مۇئاۋىن زۇڭلىنى قوشساق ، بىزنىڭ مۇشۇنداق ئۇلۇغ پارتىيىدە پەقەت مۇشۇ ئون بىر ئادەمدىلا مەسىلە يوقما ؟ ! دېدى . ئۇ غەزەپلىنىپ تۇرۇپ ، ئەگەر مۇشۇ ئون بىر ئادەمنىڭلا مەسىلىسى يوق دەيدىغان بولسا ، مەن بۇنىڭ ئىچىگە كىرىشنى خالىمايمەن دېدى ، ئا-خىرىدا چېن يى ، بىز قېرىپ قالدۇق ، خىزمىتىمىزنى ئۆتكۈزۈپ بېرىدە-غان ۋاخ بولۇپ قالدى ، لېكىن ئۇنى ھەرگىز سۈيىقەستچىلەرگە ، ئىككى

يۇزلىمچىلەرگە بېرىشكە بولمايدۇ ! مىليونلىغان ئىنقىلابىي قۇربانلار ئۆ-زىنىڭ قىممەتلىك ھاياتى بەدىلىگە كەلتۈرگەن ئىنقىلابنىڭ مېۋىسىنىڭ نابۇت بولۇپ كېتىشىگە قاراپ تۇرساق بولمايدۇ . مەن تېخى كۆرىمەن ، يەنە كۆرەش قىلىمەن ! دېدى . بۇ سۆزلەر بىر پېشقەدەم ئىنقىلابچىنىڭ سەمىمىي ساداقىتىنى ۋە ئەنسىرەش ئىچىدە قالغان ھېسسىياتىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ .

16 ـ فېۋرالدىكى خۇەيرېنتاڭ زالىدا ئېچىلغان يىغىندىن كېيىن تـەن جېنلىنىڭ غەزىپى بېسىلمىدى . 17 ـ فېۋرال ئۇ لىن بياۋغا بىر پـارچە خەت يازدى . خەتتە ئۇ جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنى تەنقىد قىلىپ : « ئۇلارنىڭ ۋاستىسىنىڭ زەھەرلىكلىكى پارتىيىدە ئەزەلدىن كۆرۈلۈپ باقمىغان » ، « كونا كادىرلاردىن ، ئۆلكىدىن يۇقىرى كادىرلاردىن ، ئار-مىيىدە بولغانلىرى ، جۇڭنەنخەيدە تۇرۇۋاتقانلىرىدىن باشقىلىرى ھەم-مىسى دېگۈدەك تارتىپ چىقىرىلىپ كۆرەش قىلىندى ، ئېگىز قالپاق كىيگۈزۈلدى ، قوللىرى قايرىلىپ كۆرەش قىلىندى ، سالامەتلىكلىرى كاردىن چىقتى ، ئائىلىسى خانىۋەيران بولۇپ كەتكەن ، مال ـ مۈلكى ، تاپقان ـ تەرگىنىدىن ئايرىلىپ قالغانلار ئاز ئەمەس ، تەن چىلۈك ، جياڭ خۇالار شۇنداق بولدى . پارتىيىمىز رەزىللەشتۈرۈلۈپ چىكىگە يەتتى » دەپ يازغانىدى . ئۇ جياڭ چىڭنىڭ ئىسمىنى ئاتىماي تۇرۇپ : « ۋۇ زېت-يەندىنمۇ ئۆتە ۋەھشي » دېدى . ئۇ : « مەن كۆپ ئويلىنىپ ، ئاخىر قـۇربان بېرىش قارارىغا كەلدىم . ئەمما ، مەن ھەرگىز ئۆزۈمنى ئۆلتۈ-رۈۋالمايمەن ، ۋەتەنگە ئاسىيلىقمۇ قىلمايمەن . ئەمما ، ئۇلارنىڭ مۇنداق قىلمۇھىرىشىگىمۇ يول قويمايمەن » دەپ يازدى . بۇ سۆزلەر بىر پېشقەدەم ئىنقىلابچىنىڭ خەلق ، ۋەتەن ئۈچۈن بارلىقىنى قۇربان بېرىشتەك ئالىيـ جاناپ ئەخلاقي پـەزىـلـەتـىنى ئىپادىلەپ بەرگەنىدى . لېكىن ، ئۇنىڭ خەتنى لىن بياۋغا يازغانلىقىغا قارىغاندا ، ئۇ لىن بياۋنىڭ ماھىيىتىنى شۇ چاغدا تېخى تولۇق بىلەلمىگەن بولسا كېرەك . نەتىجىدە لىن بياۋ بۇ خەتنى ماۋ زېدۇڭغا بېرىپ ، ئۇستىگە مۇنداق سۆزلەرنى يېزىپ قويغان : « تەن جېلىنىنىڭ يېقىندىن بۇيان ئىدىيىسىنىڭ بۇنداق دەرىجىدە ھاما-

قەتلىشىپ ، چۇشكۈنلىشىپ كەتكەنلىكىنى ئويلاپ باقماپتىكەنمەن » . بۇ ئىش پەقەت ئوت ئۈستىگە ياغ قويۇشدەكلا رول ئويناندى .

يۇقىرىدىكىلەردىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى ، پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارنىڭ لىن بياۋ ، جيانڭ چىڭ قاتارلىقلار بىلەن بولغان كۈرىشى ئاساسىي جەھەتتىن مۇنداق ئۇچ مەسىلىگە مەركەزلەشكەن : (1) « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئېلىپ بېرىشتا ، پارتىيە رەھبەرلىكىدە چىڭ ئۈرۈش كېرەكمۇ ـ يوق ؛ (2) « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا بارلىق كونا كادىرلارنىڭ ھەممىسىنى يوقىتىش كېرەكمۇ ـ يوق ؛ (3) « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ئارمىيىنىڭ مۇقىملىقىنى ساقلاش كېرەكمۇ ـ يوق . بۇ ئۇچ مەسىلە پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ تەقدىرى ۋە ئىستىقبالى بىلەن مۇناسىۋەتلىك چوڭ مەسىلىلەر ئىدى ، يەنە شۇنداقلا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى ھەق ـ ناھەق ۋە ئۇنىڭغا بولغان باھاغا مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر ئىدى . شۇڭا ، ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى ئىختىلاپ تۈپ خاراكتېرلىك ئىدى ، بۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ چىكىدىن ئاشقان سول خاتالىرىنى تۈزەتمەكچى بولغان كەسكىن كۈرەش ئىدى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ خاتا تەنقىدى

كاڭ شېڭ گۇرۇھىدىكىلەر يىغىندا ئۆزىنى ئاقلاشقا گەپ تاپالماي قالغان بىلەن ، يىغىندىن كېيىن كەينىدىن سۆيىقەست قىلىشقا ئۇستا ئىدى . مەخپىي پىلانلاش ئارقىلىق جاڭ چۈنچياۋ ، ۋاڭ لى ، ياۋ ۋېنيۈەن قېچىچە « 16 ـ فېۋرالدىكى خۇەيرېنتاڭدىكى يىغىن » دېگەن ماتېريالنى رەتلەپ چىقتى . 17 ـ فېۋرال جيانڭ چىڭ ئۇلارنى ماۋ زېدۇڭغا دوكلات قىلىشقا ئورۇنلاشتۇردى . ماۋ زېدۇڭ شۇلارنىڭ دوكلاتىغا ئىشەندى ۋە ئۇلارنى قوللاپ ئىپادە بىلدۈردى .

ماۋ زېدۇڭ نېمىشقا بۇنداق پوزىتسىيە تۇتىدۇ ؟ تۆۋىكى مەسىلە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قانداق تونۇش ۋە ئۇنىڭغا قانداق پوزىتسىيە تۇتۇش مەسىلىسى ئىدى . ھەممىگە مەلۇمكى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ماۋ زېدۇڭ ئۆزى قوزغىغان ۋە ئۆزى رەھبەرلىك قىلىۋاتـ

قان ئىنقىلاب ئىدى . ئۇ ھامانە بۇنى ئۆزىنىڭ ماركسزمنى زور تەرەققىي قىلدۇرۇشى ، شىۇجېڭجۇيىدىن ساقلىنىش ، شىۇجېڭجۇيغا قارشى تۇرۇشتىكى زور ئىستراتېگىيىلىك تەدبىر دەپ بىلەتتى ، شۇنداقلا ئاممىۋى ھەربىكەتنىڭ ئاساسىي ئېقىمى ياخشى ، چوڭ يۆنىلىشى توغرا بولىدۇ ،د ەپ بىلەتتى . شۇڭا ئۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى بەزى چېكىدىن ئاشقان ھەربىكەتلەرنى تۈزىتىشكە رۇخسەت قىلاتتىيۇ ، لېكىن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ پۈتۈنلەي ئىنكار قىلىۋېتىشكە قەتئىي قوشۇلمايتتى . بۇ پېشقەدەم يولداشلارنىڭ پىكرى گەرچە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى بىۋاستە ئىنكار قىلمىغان بولسىمۇ ، لېكىن بەزى سۆزلەر ، چېكىدىن ئاشقان ھەربىكەتلەرنى تۈزىتىش دائىرىسىدىن ئېشىپ كەتكەنىدى . مەسىلەن ، « پارتىيە تارىخىدىكى كۆرەشنىڭ ئەڭ رەھىمسىز بولغان بىر قېتىملىقى بولدى ، تارىختىكى ھەرقانداق كۆرەشتىن ئېشىپ كەتتى » ، « ھازىر پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەممە يېرىدە قىينىپ ئىقرار قىلدۇرۇش بولۇۋاتىدۇ » دېگەندەك سۆزلەر بىۋاستە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا بولغان باھاغا مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر ئىدى . ناھايىتى ئېنىقكى ، بۇنىڭغا ئەلۋەتتە ماۋ زېدۇڭ يول قويمايتتى .

بۇنىڭغا ماسلىشىپ كەلگەن مەسىلە ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىغا بولغان پوزىتسىيە مەسىلىسى ئىدى . مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى ماۋ زېدۇڭنىڭ بىۋاستە رەھبەرلىكىدىكى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغايدىغان ۋە ئۇنىڭغا قوماندانلىق قىلىدىغان ئورگان ، كەم بولسا بولمايدىغان مۇھىم ياردەمچى دەپ ئاتىلىدىغان ئورۇن ئىدى . شۇڭا ، ماۋ زېدۇڭ ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئىزچىل قوللاش پوزىتسىيىسىنى تۇتۇپ كېلىۋاتاتتى . پېشقەدەم يولداشلارنىڭ مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنى قاتتىق تەنقىدلىشىگىمۇ ماۋ زېدۇڭ قاراپ تۇرالمايتتى .

يەنە بىر ئىش ، چېن يېنىڭ سۆزىدىكى يەنئەندىكى ئىستىل تۈزىتىش توغرىسىدىكى گەپنى كاڭ شېڭ ئۆزگەرتىپ ، قۇتراتقۇلۇق قىلىپ دوكلات قىلدى ، بۇنىڭغا ماۋ زېدۇڭ نارازى بولدى . يەنئەندىكى ئىستىل

تۇزىتىش ھەرىكىتى ۋاڭ مېڭ « سول » چىل ئاغمىچىلىق ئىشلىرىدىن ئۇمۇمىي ھېساب ئالغان ھەرىكەت ئىدى . پارتىيە ئىچىدىكى لۇشيەننىڭ تـوغرا ـ خاتالىقىغا مۇناسىۋەتلىك كۆرەشتە ، ماركسىزمنىڭ ئاساسىي ئەسەرلىرىنى ئەستايىدىل ئوقۇش ، ئېگىلەش ئارقىلىق پۈتۈن پارتىيە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئاساسىدا مىسلىسىز ئىتتىپاقلىققا ۋە بىرلىككە ئېرىشـ كـەن ، جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسىگە كاپالەتلىك قىلىنغاـ نـىدى . شۇڭا ، كاڭ شېڭ چېن يىنى يەنئەندىكى ئىستىل تۇزىتىش ھەـ رىكىتىنى ئىنكار قىلدى ، دەپ دوكلات قىلغاچقا ، ماۋ زېدۇڭ ناھايىتى ئاچچىقلىنىپ ، ئۇ ۋاڭ مېڭنى يەنە چىللاپ كەلمەكچىمىكەن ؟ دېگەن . جـۇ ئېنلەي يىغىن ئەھۋالىنى دوكلات قىلغۇچە ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار ئۇغـرىنىڭ يۇرىكى پوك ـ پوك دېگەنـدەك ، ئالدىدا ئەرز قىلىپ بولغان . نـەتىجىدە ، ماۋ زېدۇڭ ئۇ بىر تەرەپلىمىلىك دوكلاتنى ئاڭلاپلا خاتا ھۆكۈم چىقارغان .

18 ـ فېۋرال كېچىدە ماۋ زېدۇڭ بىر قىسىم سىياسىي بىيۇرو ئەزاـ لىرىنى يىغىپ يىغىن ئاچقان . يىغىندا ئۇ بىرنەچچە مارشالنى ۋە مۇئاۋىن زۇڭلىلارنى ناھايىتى قاتتىق تەنقىد قىلىپ ، خۇەيرېنتاڭنى ئالەم ـ مالەم قىلىپ ، تىغ ئۇچىنى ماڭا قارىتىپسىلەر ، لىن بياۋ ، مەكرىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىغا قارىتىپسىلەر ، بۇ « لىيۇ شاۋچى ، دېڭ شياۋپىڭ قـارا قوماندانلىق شتابى » نىڭ تىرىلىشىگە يول ئېچىپ بېرىشكە ئۇرۇنـغانلىق ، ۋاڭ مېڭ ، جاڭ گوتاۋ ئۇچۇن ئەنزە ئاغدۇرغانلىق ، دېگەن . كاڭ شېڭنىڭ گېپى بويىچە بۇ « پرولېتارىياتنىڭ غەزىپى كەلگەنلىكى » ئىدى . ماۋ زېدۇڭ يەنە تەن جېنلىن ، چېن يى ، شۇي شياڭچيەننى ئۆـ زىنى تەكشۈرۈشكە بۇيرۇدى .

مـاۋ زېدۇڭنىڭ يولىورۇقى بويىچە 25 ـ فېۋرالدىن 18 ـ مارتقىچە خۇەيرىنتاڭ زالىدا يەتتە قېتىم ئاتالمىش « سىياسىي تۇرمۇش يىغىنى » ئېچىلدى . يىغىندا جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ ، چېن بودا ، شي فۇجى قاـ تارلىقلار مەمەدانلىق قىلىپ ، چەكسىز پرىنسىپقا كۆتۈرۈپ ، پېشقەدەم يولداشلارغا « مـاۋ جـۇشـىنىڭ ئىنقىلابىي لۇشيەنىگە قارشى چىققان

» ، « پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىغا قارشى چىققان » ، « بىر ئۇچۇم كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنى قوغدىغان » ، « يەنئەن ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتىنى ئىنكار قىلغان » ، « كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرمەكچى بولغان » ، « فېئودال تەتۈر ئېقىمى » ، « پروگراممىسى بولغان ، تەشكىللىك ، پىلانلىق ھالدىكى ئەكسىلئىنقىلابىي ۋەقە » قاتارلىق چوڭ قالپاقلارنى كىيگۈزدى . شۇڭا ، 18 ـ مارتتا بۇ داۋلىسىز كۈرەش قىلىش يىغىنى ئاخىرلاشقاندا چېن يى غەزەپ بىلەن مەردانىلەرچە : « 40 يىل بۇرۇن مەن شىمالىي ئىلىتارىستلارغا قارشى نامايىشقا قاتنىشىپ ، ئوق تېگىپ ئۆلۈپ كەتكىلى تاس قالغانىدىم ، بۈگۈن يەنە كۈرەش قىلىنىدىم . 18 ـ مارت ⑧ ئەڭ زۆلمەتلىك كۈن » دېدى .

ئاتالمىش « فېئودال تەتۈر ئېقىمى » غا زەربە بېرىش دولقۇنىنىڭ كۆتۈرۈلۈشى

ماۋ زېدۇڭنىڭ يولىورۇقى بويىچە ، بىرنەچچە مۇئاۋىن زۇڭلى ، ھەربىي كومىتېت مۇئاۋىن رەئىسلىرى ئۈستىدە ئېلىپ بېرىلغان پىپەن مەركەزنىڭ ئىچكى قىسمىدا كىچىك دائىرىدە ئېلىپ بېرىلىشى كېرەك ئىدى . لېكىن ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھىدىكىلەر بۇنى ھەرخىل ئاماللارنى قىلىپ جەمئىيەتكە چىقارماقچى بولدى . دەل شۇ چاغدا ، ئۇلار بىر ماتېرىيالدىن پايدىلىنىپ ماۋ زېدۇڭنىڭ بىر تەستىقىغا ئېرىشىۋالدى . 25 ـ فېئودالدىكى مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى تۈزگەن « تېز خەۋەرلەر گېزىتى » گە ئۇلار تېمىنجىنگە ئەۋەتكەن مۇخبىر يازغان « بېيجىڭ سىياسىي قانۇن كومىتېتىنىڭ تېمىنجىندىكى كىچىك پونكىتتا كىمنى قوللىدى ؟ » دېگەن ماتېرىيالى بېسىلدى . بۇ يەنە چېن بودا « تۆتىنى ئېنىقلاش » ھەرىكىتىدە نۇقتىدا تۇرغان جايى بولۇپ ، بۇ جاينىڭ پارتىيە ، ھۆكۈمەت تەشكىلى سىنىپىي دۈشمەنلەر تەرىپىدىن چىرىتىلىپ كەتكەن ، شۇڭا ھوقۇق تارتىۋېلىشنى تەشكىللەش كېرەك دەپ تەجرىبە توپلىغان جاي ئىدى . گېزىتتە ئېلان قىلىنغان ماتېرىيالدا : « 26 ـ يانۋاردا بېيجىڭ سىياسىي قانۇن كومىتېتىنىڭ يانغىن ئۇزۇن سەپەر ئەترىتى تېمىنجىن كىچىك پونكىت كومىتېتىنى چاڭدى چوڭ ئەترى-

تىده ، تۆتنى ئېنىقلاش ھەرىكتىده تەختتىن چۈشكەن كادىرلارنى ئارقا كۆرۈنۈش قىلغان (يانغىن قىزىل جەڭگىۋار ئەترەت) نى قوللىغان ، چوڭ ئەترەتنىڭ تامغىسىنى بۇلاپ كەتكەن ، شۇنىڭ بىلەن جىن ـ ئالۋاستىلار كەينى ـ كەينىدىن مەيدانغا چىقىپ قايتۇرما ھېساب ئالغان » دېيىلگەن . چىن بودا بۇ ماتېرىيالغا : « بۇ كاپىتالىزمنىڭ تىرىلگەنلىكىگە دائىر بىر مىسال » دەپ تەستىق سالغان . ئۇ بۇ ماتېرىيالنى ئالايىتەن ماۋ زېدۇڭنىڭ كۆرۈشىگە بەرگەن . ماۋ زېدۇڭ ئۇنىڭغا : « يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە بولغان ھەرقايسى قاتلاملاردا بۇنداق ئەكسىلئىنقىلابىي تىرىلىش ھادىسىلىرى بار ، بۇ دىققەت قىلىشىمىزغا ئەرزىيدۇ » دەپ تەستىق سالغان . لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھىدىكىلەر بۇ تەستىقنى ئېرىشكەندىن كېيىن دەرھال قەستەن ئالماشتۇرۇش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ ، كۆپتۈرۈپ ، بۇرمىلاپ ، كېڭەيتىپ ، « ئەڭ ئالىي يولىورۇق » نى داغدۇغىلىق تەشۋىق قىلىش ، « باشقىلارنىڭ سۆزى » ، « ئىنقىلابىي ئاممىنى قوبۇل قىلىش » دېگەندەك شەكىللەر بىلەن مەملىكەتنىڭ ھەممە يېرىگە بۇ يولىورۇق « خۇەيرېنتاڭنى قالايمىقان قىلغان » كونا يولداشلارغىلا قارىتىلغاندەك كۆرسەتتى . ھالبۇكى « تىرىلىشكە قارشى » ئاساس قىلىپ « ئەڭ ئالىي يولىورۇق » نى تېپىۋالغان ، مارتىنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا باشلانغان ئالمىشىش « مەملىكەت بويىچە يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە بولغان تىرىلىش تەتۈر ئېقىمىغا زەربە بېرىش » دولقۇنى ئىدى .

ئۇلار دەسلەپتە ئوت كۈچىنى مەركەزلەشتۈرۈپ تەن جېنىلىنگە ھۇجۇم قىلدى . شۇ چاغدا ، بېيجىڭ يېزا ئىگىلىك كۆرگەزمىخانىسىدا يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش كۆرگەزمىسى بار ئىدى . شەنشى ئۆلكىسى شىياڭ ناھىيىسى داجەي چوڭ ئەترىتى مەملىكەت بويىچە يېزا ئىگىلىكتىكى نەمۇنە ئورۇن ئىدى (داجەي تەجرىبىلىرىنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە توغرا ـ خاتالىقى توغرىسىدا بۇ يەردە سۆزلەپ ئولتۇرمايمىز) ، « يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش » ماۋ زېدۇڭ چىقارغان چاقىرىق ئىدى . بۇ كۆرگەزمە ماۋ زېدۇڭنىڭ شۇ يولىورۇقىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ ئېچىلغانىدى . لېكىن بۇ كۆرگەزمە شۇ چاغدىكى يېزا ئىگىلىكىگە مەسئۇل مۇئا-

ۋىـن زۇڭلى تەن جېنلىنىڭ تەستىقى بىلەن بولغاندى ، شۇڭا ئۇ تەن جېنلىنگە ھۇجۇم قىلىشنىڭ نىشانى بولدى .

ئالدى بىلەن كاڭ شېڭ كۆرگەزمىگە بېرىپ بىر قۇر يالغاندىن تەكشۈرگەن بولدى ، ئاندىن ئۇ خۇددى راستىنلا شۇنداق ئىش بارەڭ : « بۇ كۆرگەزمىدە مەسىلە بار ئىكەن ، ئەڭ چوڭ مەسىلە ، ماۋ زېدۇڭ ئىـدىيىسىنى گەۋدىلەندۈرمەپتۇ ! » دېدى . شۇ چاغلاردا بۇ ئەڭ چوڭ جىنايەت ھېسابلىناتتى . ئۇنىڭدىن باشقا چى بىنيۇي جياڭ چىڭنىڭ كـۆرسەتمىسى بويىچە ، بېيجىڭ پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ئىسيان چىلار جىڭگاڭشەننىڭ كاتتىۋېشى تەن خۇلەننى تېپىپ ئورۇنلاشتۇردى . شـۇنىڭ بىلەن ، 8 ـ مارتتا تەن خۇلەن 1000 دىن ئارتۇق ئوقۇغۇچىنى باشلاپ بېرىپ ، كۆرگەزمىخانىنى ئىگىلىۋالدى ۋە « تەن جېنلىنىنى يوقـىتايلى » دېگەن شوئارنى توۋلىدى .

9 ـ مارتتا ، چېن بودا ھەربىي ئىشلار كومىتېتى چاقىرغان جـۇندىن يۇقىرى كادىرلار يىغىندا دوكلات بېرىپ ، كاپىتالىزمنى تـەرىلدۇرۇش تەتۇر ئېقىمىغا زەربە بېرىشنى ئوتتۇرىغا قويدى .

10 ـ مـارت ، ۋاڭ لى ، گۇەن فېڭ ، چى بىنيۇي ۋە شي فۇجى يـېزا ئىگىلىك كۆرگەزمىسىگە بېرىپ ، تەن خۇلەنلەردىن ھال سورىدى ھەمدە ئۇلار بىلەن بىللە « تەن جېنلىنىنى يوقىتايلى » ، « فېۋرال تەتۇر ئېقىمىغا قايتۇرما زەربە بېرەيلى » دېگەندەك شوئارلارنى توۋلىدى .

14 ـ مارتتا ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ قۇتراتقۇلۇق ۋە قوماندانلىق قىلىشى بىلەن پايتەختتە 100 مىڭ كىشىلىك نامايىش بولدى . ئـۇلار « فـېـۋرال تـەتـۇر ئېـقىمىغا قايتۇرما زەربە بېرەيلى » ، « مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنى ئىسسىق قېنىمىز ۋە جېـنىمىز بىلەن قوغدايمىز » دېگەن ۋە تەن جېنلىن ، چېن يى ، يې جيەنـيىڭ ، لى فۇچۈن ، لى شيەننيەن ، شۇي شياڭچيەن ، نې رۇڭجېن قاتارلىق يەتتە مۇئاۋىن زۇڭلى ۋە ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرىنى يوقىتىمىز دېگەندەك شوئارلارنى توۋلىدى .

20 ـ مارتتا ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپىسى « ماۋ

جۇشى قوبلىمىزدىكى قىزىل قۇياش » دېگەن كىنونى تەكشۈرۈپ ، ئۇ-نىڭدىكى چېن يىنىڭ كۆرۈنۈشلىرىنى كېسىپ تاشلاشنى بۇيرۇق قىلدى .

27 ـ مارتتا ، ئۇلار « پايتەخت پروليتارىيات ئىنقىلابچىلىرى-نىڭ (فېۋرال تەتۈر ئىقىمى) نىڭ يېڭى ھۇجۇمىنى تەلتۆكۈس تارمار قىلىش ، ماۋ جۇشىنى جان تىكىپ قوغداش قەسەمياد يىغىنى » نى ئاچتى .

بېيجىڭدىكى بۇ ھەربىكەتلەر ناھايىتى تېزلا پۈتۈن مەملىكەتكە تەسىر كۆرسەتتى ، ھەرقايسى جايلاردىكى ئىسيانچىلار ئۇنى دوراپ چې-قىپ ، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ ھەر دەرىجىلىك رەھبىرلىرىغا زەربە بېرىپ ، ئۇلارغا زىيانكەشلىك قىلىدىغان ، پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيىنىڭ رەھبەرلىك ئورگانلىرىغا بۆسۈپ كىرىدىغان كەڭ كۆلەملىك دولقۇن كۆتۈرۈلدى . شۇنىڭ بىلەن ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھوقۇق تار-تۇبلىش كۈرىشى تېخىمۇ كەسكىنلىشىپ كەتتى . بۇ لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ماۋ زېدۇڭنىڭ خاتا-لىقىنى چەكتىن ئاشۇرۇۋەتكەنلىكىنىڭ ئەمەلىي مىسالى . شۇنىڭدىن كېيىن سىياسىي بيۇرو ئۆز خىزمىتىنى توختاتتى ، ئەمەلىيەتتە مەركىزىي مەدە-نىيەت ئىنقىلابىي گۇرۇپپىسى سىياسىي بيۇرو ۋە شۇجىچۇنىڭ ئورنىغا چىقتى .

لىن بياۋنىڭ « 20 ـ مارت » سۆزى ۋە دولقۇننىڭ ۋاقىتلىق پەسىيىپ قېلىشى

كۈرەش جىددىي بولۇۋاتقان چاغدا ، يەنى 20 ـ مارتتا لىن بياۋ ئازادلىق ئارمىيە جۇندىن يۇقىرى كادىرلار يىغىندا ئۇزۇن سۆزلىدى . ئۇ ئۇچ مەسىلە ئۈستىدە توختالدى . بىرى ، سىنىپ ، سىنىپىي كۈرەش ، سىنىپىي كۆزقاراش مەسىلىسى ؛ ئىككىنچىسى ، ئاساسىي ئېقىم ، تارماق ئېقىم مەسىلىسى ؛ ئۈچىنچىسى ، ئارمىيىنىڭ يەرلىكنى قوللاش مەسىلە-سى . ئۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ « سىنىپىي كۈرەش تۈتقا » دېگەن « سول » چىل خاتا نەزەرىيىسىدىن پايدىلىنىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى

سىستېمىلىق ئاقلىدى ، ئۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى »بىر مەيدان جەدەلدى ، ناھايىتى چوڭقۇر بولغان سىنىپىي كۆرەش دېدى . ئۇ « بەزى پېشقەدەم كادىرلار سوتسىيالىستىك دەۋرگە قەدەم قويغاندىن كېيىن يەنە تىنىمسىزلىنىدى ، سوتسىيالىزمنىڭ ئىنقىلابىي جەڭچىلىرىدىن بولالمىدى ، ئەكسىچە كونا دېموكراتىك ئىنقىلاب باسقۇچىدا تۇرۇپ قالدى . بەزىلىرى ئۆزگىرىپ كاپىتالىزم ئۇنسۇرلىرىدىن ، يېڭى كاپىتالىزم ئۇنسۇرلىرىدىن بولۇپ قالدى » دەپ ھاقارەتلىدى . ئۇ « (مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى) كۆرىنىشىنىڭ نەتىجىسىنىڭ قانداق بولۇشى ، جۇڭگونىڭ قاياققا مېڭىشىنى ، جۇڭگونىڭ تەقدىرىنى بەلگىلەيدۇ ، يەنى شۇنداقلا پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ تەقدىرىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ » دېدى . ئۇ كىشىلەرنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » كەلتۈرۈپ چىقارغان قالايمىقانچىلىقلارنى تەنقىد قىلىشنى چەكلەپ ، ھەدەپ « قالايمىقانچىلىق » ئۇچۇن مەدھىيە ئوقۇدى . ئۇ : « بۇ قېتىمقى قالايمىقانچىلىق ئىككى خىل . بىرى ئاساسىي تەرەپ ، يەنى دۈشمەنلەرنى ، كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار ، پارتىيە ئىچىدىكى بۇرژۇئازىيە كاتتىۋاشلىرى ، جەمئىيەتنىڭ ئۈستىدە تۇرۇۋاتقان بۇرژۇئازىيە كاتتىۋاشلىرىنى يەر بىلەن يەكسان قىلدى ، ئۇلارنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى ، بۇنداق قالايمىقانچىلىق ، پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ غەلبىسى ، ناھايىتى ئوبدان ئىش » دېدى . ئۇ ئەملىيەتكە باقماي مۇبالىغە قىلىپ : « بۇ سىنىپىي كۆرەشتە بىر غەلىبە قىلدۇق ، چوڭ غەلبە قازاندۇق . بۇ جۇڭگو خەلقىنىڭ چوڭ غەلىبىسى ، ئىنسانىيەتنىڭ چوڭ غەلبىسى دەپ ئېيتىشقا بولىدۇ . بۇنىڭغا نىسبەتەن شۇنداق بىر ئومۇمىي كۆز قاراش بولۇشى كېرەك » دېدى . بۇنىڭغا ئاساسلىنىپ ئۇ شۇ چاغلاردا كەڭ تارقالغان ، ئەمما ھازىر شاڭخو گەپ بولۇپ قالغان « داڭلىق گەپ » تىن بىرنى قىلدى : « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ « زىيىنى ناھايىتى ئاز ، ناھايىتى ئاز ، ناھايىتى ئاز ، ئەمما نەتىجە ناھايىتى زور ، ناھايىتى زور ، ناھايىتى زور ». بۇ دوكلات ئەملىيەتتە لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھىدىكىلەرنىڭ « فېۋرال تەتۇر ئىنقىلابىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » ھەرىكىتىنىڭ نەزەريە پروگراممىسى

بولۇپ قالدى .

7 ـ ئاپرىل پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « يولداش لىن بياۋنىڭ سۆزىنىڭ ئۇنىڭالغۇ لېنتىسىنى قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش » نى تارقاتتى . ئۇقتۇرۇشتا مۇنداق دېيىلگەنىدى : « ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋ جۇشى ، مۇئاۋىن رەئىس لىن بياۋنىڭ 1967 ـ يىل 20 ـ مارتتا قىلغان سۆزىنىڭ ئۇنىڭالغۇ لېنتىسىنى جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ بارلىق خادىملىرىغا ۋە پۈتۈن مەملىكەتتىكى قىزىل قوغدىغۇچىلارغا ئاڭلىتىش كېرەك ، دەپ يولىيورۇق بەردى ». ئۇقتۇرۇشتا لىن بياۋنىڭ سۆزىگە نامايىتى يۇقىرى باھا بېرىلگەن بولۇپ ، ئۇ « ناھايىتى مۇھىم بولغان ، ماركسىزم ـ لېنىنىزم ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى توغرىسىدىكى دوكلات ، ئۇ نۆۋەتتىكى پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ھەرىكىتىگە يېتەكچىلىك قىلىشتا ، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ يەرلىكىنىڭ مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىغا توغرا كىرىشىگە يېتەكچىلىك قىلىشتا ، پرولېتارىيات ئىنقىلابىچىلىرىنىڭ ئىككى لۇشيەن كۇرىشىدە تېخىمۇ غەلبە قازىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە ناھايىتى مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە » دېيىلگەن . 24 ـ ئاپرىلدا بۇ سۆزنىڭ تېگىستىنى مەركىزىي كومىتېت بەنگۇڭتىڭى پۈتۈن مەملىكەتكە بىسىپ تارقاتتى .

شۇڭا ، لىن بياۋنىڭ ماۋ زېدۇڭنىڭ قوللىشىغا ۋە تەستىقلىشىغا ئېرىشكەن بۇ سۆزى ، ئەمەلىيەتتە شۇ چاغدىكى كۇرەش توغرىسىدىكى ھۆكۈمەت خۇلاسىسى بولۇپ ، كىشىلەرنىڭ بۇ ۋەقەنى تونۇشى ۋە ئۇ-نىڭغا باھا بېرىشىدە خىلاپلىق قىلسا بولمايدىغان مىزان بولدى . لېكىن ماۋ زېدۇڭنىڭ لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنى قوللىشىمۇ چەكلىك ئىدى ، ئۇ پىشقەدەم ئىنقىلابچىلارنىڭ ھەممىسىنى يوقىتىۋېتىشنى قوللا-مايتتى . خۇددى دېڭ شياۋپىڭ ئېيتقاندەك : « ئۇ كىم گېپىگە كىرمىسە شۇنىڭ ئەدىبىنى بەرمەكچى بولغان بولسىمۇ ، لېكىن قانچىلىك دەرىجىدە ئەدىبىنى بېرىشكە كەلگەندە ، ئويلاپ ئىش قىلاتتى ».

ماۋ زېدۇڭ مارشاللارنىڭ ۋە مۇئاۋىن زۇڭلىلارنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ۋە مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنى قاتتىق

تەنقىد قىلىشنىڭ نارازى بولسىمۇ ، لېكىن ئۇلارنى يوقىتىشنى خالىمايتتى . شۇڭا ، 30 ـ ئاپرىل كەچتە ، ماۋ زېدۇڭ جۇئېنلەي ، لى فۇچۈن ، چېن يى ، يې جيەنيىڭ ، نې رۇڭجېن ، شۇي شياڭچيەن ، تەن جېنلىن ، لى شيەننىيەن ، يۈي چۇلى ، گۇمۇ قاتارلىقلارنى ئۆز ئۆيىگە چاقىرىپ ، بىر « ئىتتىپاقلىق يىغىنى » ئاچقان ھەمدە بۇ يولداشلارنىڭ « 1 ـ ماي » بايرىمىدا تېلېۋىزىيە راۋىقىدا سالىيوت ئېتىشنى كۆرۈشنى تەشكىللىگان . شۇ چاغلاردا ، بىر رەھبەرنىڭ بىرقەدەر چوڭ بولغان ئاممىۋى يىغىلىشلارغا قاتناشماسلىقى ، ئىسمىنىڭ گېزىتتە ئېلان قىلىنىشى ـ قىلىنماسلىقى رادىئودا ئاڭلىتىلىشى ـ ئاڭلىتىلماسلىقى بىر خىل بەلگە دەپ بىلىنەتتى . شۇڭا ، مەركىزىي خەلق رادىئو ئىستانسىسى بۇ خەۋەرنى ئاڭلىتىپ ، « خەلق گېزىتى » تېلېۋىزىيە راۋىقىدا سالىيوتنى كۆرىدىغانلارنىڭ ئىسىملىكىنى ئېلان قىلغاندىن كېيىن لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار قوزغىغان « فېۋرال تەتۇر ئېقىمىغا قايتۇرمىلى زەربە بېرىش » دولقۇنى ۋاقتىلىق پەسىيىپ قېلىشقا مەجبۇر بولدى . لېكىن ، بۇ كۈرەش توختاپ قالمىدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ ئىشقا بولغان كۆزقارىشى كېيىن ۋەزىيەتنىڭ تەرەققىياتى بىلەن يەنە ئۆزگەردى .

3 . « خائىن تۆتۈش » غوۋغاسى ئىچىدە پەيدا بولغان لىيۇ شاۋچىغا ئۇۋال قىلىنغان ئەنزە

بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەننىي پىپەن قىلىش ۋە ئومۇمىيۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ قانات يېيىشى بىلەن پارتىيە ، ھۆكۈمەتنىڭ مۇتلەق كۆپ ساندىكى رەھبىرلىرى كادىرلىرى كۈرەش قىلىندى ، ئاغدۇرۇلدى ، « كالا قوتىنى » غا سولاندى ياكى چەتكە چىقىرىپ قويۇلدى . ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ـ ھۆكۈمەت ئورگانلىرى پالەچ ھالغا چۈشۈپ قالدى ، جەمئىيەت تەرتىپى بۇزۇلدى ، ئىشلەپچىقىرىش جىددىي تۆۋەنلەپ كەتتى . ئاتالمىش « تىرىلىش تەتۇر ئېقىمى » غا قايتۇرما زەربە بېرىش ھەرىكىتى پوتۇن مەملىكەتتىكى قالايمىقانچىلىقنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتتى . لېكىن ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھىدىكىلەر بۇنىڭ بىلەن

قانائەتلىنىپ قالمىدى . ئۇلار ماۋ زېدۇڭنىڭ « جاھانىنى قالايمىقانلاشتۇرۇپ » « جاھانىنى تۈزەش » دەيدىغان سۆزبېكتىپ خىيالىنى چەكتىن ئاشۇرۇپ ، ھەرخىل سەۋەبلەرنى تېپىپ ، قالايمىقانچىلىقنى تېخىمۇ قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى . 1967 ـ يىل مارت ، ئاپرىل ئايلىرىدا ئېلىپ بېرىلغان « خائىن تۆتۈش » ھەرىكىتى ۋە « ئىنقىلابىي چوڭ پىپەن ھەرىكىتى » « جاھانىنى قالايمىقانلاشتۇرۇش » تا ناھايىتى مۇھىم رول ئوينىدى .

ئاتالمىش « خائىن تۆتۈش » ماجىراسى

« خائىن تۆتۈش » پائالىيىتى 1967 ـ يىل 16 ـ مارتتا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « بو يىبو ، لىيۇ لەنتاۋ ، ئەن زىۋىن ، ياڭ شىيەنجېن قاتارلىق ئادەملەرنىڭ ئۆزىنى مەلۇم قىلىپ خائىنلىق قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدىكى دەسلەپكى تەكشۈرۈش » نى بېسىپ تارقاتقاندىن كېيىن رەسمىي باشلاندى . بۇ ھۆججەتتە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى نامىدىن بىر ئىلاۋە يېزىلغان بولۇپ ، دۇشمەنلەر سوراق قىلغان ۋە دۇشمەن تۇرمىسىگە چۈشكەن ھەمدە ئىنقىلاب ئۆچۈن تۆھپە ياراتقان پېشقەدەم يولداشلارغا « خائىن » دېگەن بەتنام ئارتىلغانىدى . ئۇنىڭدا مۇنداق دېيىلگەنىدى : « بۇ خائىنلار ئۆزۈندىن بۇيان پارتىيە ئىچىدە يوشۇرۇنۇۋالغان ، مەركەز ۋە يەرلىكتىكى پارتىيە ، ھۆكۈمەت ئورگانلىرىدا ناھايىتى مۇھىم ۋەزىپىلەرگە چىقىۋالغان . بۇ خائىنلار گۇرۇھىنىڭ پاش قىلىنغانلىقى ، پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابىنىڭ ئۇلۇغ غەلبىسى ، ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىدىيىسىنىڭ ئۇلۇغ غەلبىسى ». يەنە پۈتۈن پارتىيىگە « ھوشيارلىقنى زور دەرىجىدە ئاشۇرۇش » چاقىرىق قىلىنغانىدى . ئەمەلىيەتتە بۇ كاك شېك ، جياڭ چىڭ ، چېن بودا قاتارلىقلارنىڭ پىلانلىغىلى خېلى ئۇزاق بولغان سۆيىقەستى ئىدى ، چۈنكى ئۇلار ، پېشقەدەم يولداشلارنى« بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەننىي ئىجرا قىلدى » دېگەن جىنايەت بىلەنلا ئاغدۇرۇپ تاشلىغىلى بولمايدىغانلىقىنى ، « مەڭگۈ قەد كۆتۈرەلمەيدىغان » قىلىۋېتەلمەيدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى . شۇڭا ، « مەدەنىـ

يەت زور ئىنقىلابى » باشلىنىپ ئۇزاق ئۆتمەيلا ، ئۇلار قىزىل قوغدىغۇچىلار تەشكىلاتىغا ئەينى ۋاللاردىكى بىيىپكىنىڭ كونا گېزىتلىرىنى ئاختۇرۇشىنى ، ئۇلاردىن خېلى كۆپ خائىننى تېپىپ چىقالايدىغانلىقىنى ئېيتقان . كاۋاڭ شىجىڭنەن يولىورۇقى بويىچە ، تەيەنجىن نەنكەي ئۇنىۋېرسىتېتى « خائىن تۇتۇش جەڭگىۋار ئەترىتى » 61 كىشىلىك خائىنلار گۇرۇھىنى « تېپىپ چىققان » كاۋاڭ شېكې بۇ ماتېرىيالغا ئىگە بولغاندىن كېيىن 8 ـ نۆۋەتلىك پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ كاندىدات ئەزاسى ، گوۋۇيۈەننىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىسى بو يىبو قاتارلىق ئادەملەرنى « خائىنلىق قىلىش قىلمىشى بار » دەپ قارا چاپلاپ زىيانكەشلىك قىلدى . كاۋاڭ شېكې 16 ـ سېنتەبىر ماۋ زېدۇڭغا يازغان خېتىدە مۇنداق دەپ يازغان : « مەن ئۇزۇندىن بۇيان يولداش شاۋچىنىڭ ئەن زىۋىن ، بو يىبو قاتارلىق ئادەملەرنىڭ (ئۆزىنى مەلۇم قىلىپ تۇرمىدىن چىقىشى)نى بەلگىلىگەنلىكىدىن گۇمانلىنىپ يۇرەتتىم » ، « بۇ بەلگىلىمە پۈتۈنلەي خاتا ، پارتىيىگە قارشى بەلگىلىمە » ، « كوممۇنىستىك پارتىيىگە قەتئىي قارشى تۇرۇشتەك پارتىيىدىن يۇز ئۆرۈش قىلمىشى » .

« مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى » نىڭ باشقا ئەزالىرىمۇ بىللە مەيدانغا چۈشۈپ ، زور جامائەت پىكرى قوزغىدى . 1967 ـ يىلى يانۋاردا چى بىنيۈي ئازادلىق ئارمىيە باش سىياسىي بۆلۈمى سەنئەت ئۆمىكىدىكى بىر قىسىم كىشىلەرگە : « قىزىل قوغدىغۇچى باتۇرلار ئەن زىۋىن (پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى ، مەركىزىي كومىتېت تەشكىلات بۆلۈمىنىڭ باشلىقى) نىڭ پارتىيىگە ئاساسىيلىق قىلغانلىقىنى تەكشۈرۈپ چىقتى . بۇ ئايىنىغان ئۇنسۇرلارنىڭ پارتىيىدىن يۇز ئۆرۈشىنى تەشكىلگۈچىسى ليۇ شاۋچى » دېگەن . فېۋرالدا گۇمان قىلىنىڭ ھەربىي مەشىققە قاتناشقان ئازادلىق ئارمىيە ۋەكىللىرىگە :

« ئۇلار ئاسىيلار ، خائىنلار » دېگەن . مارتتا مەركىزىي كومىتېتنىڭ يۇلىيورۇقى چۈشكەندىن كېيىن ئۇلار راستتىنلا شۇنداق ئىش بارەك كەڭ كۆلەمده تەشۋىق ئېلىپ باردى . ئاپرېلدا ئېچىلغان ھەربىي ئىشلار كومىتېتنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىندا جياڭ چىڭ : « كىچىك باتۇرلارنىڭ بۇ تۆھپىسى بەك چوڭ بولدى ! »، « ئۇلار بولمىغان بولسا ، بۇ خائىنلار گۇرۇھىنى قانداق تېپىپ چىقالايتتۇق ؟ ئاتمىش نەچچە ئادەمكەن ، ئۇلار مۇھىم رەھبەرلىك ئورۇنلىرىنى ئىگىلىۋاپتۇ » دېگەن . كاڭ شېڭ بۇنى تېخىمۇ پرىنسىپقا كۆتۈرۈپ : « بېيجىڭدىكى بۇ ئاتمىش نەچچە ئادەم ، لىيۇ شاۋچىنىڭ پارتىيىگە ئاسىيلىق قىلىش تەشكىلىي لۇشىيەنى ، تەسلىمچىلەر ۋە خائىنلارنى ئەتراپىغا يىغىش تەشكىلىي لۇشىيەننىڭ بىر مەسالى » دېدى ، ئۇنىڭ گېپىگە كۆچلۈك قەست قىلىش نىيىتى يوشۇرۇنغانىدى .

ھەقىقىي ئەھمىيەت پۈتۈنلەي ئۇلارنىڭ دېگىنىنىڭ ئەكسىچە ئىدى . 1936 ـ يىلى ياپونىيە جاھانگىرلىكى ئېلىمىزغا قارىتا ئومۇمىيۈزلۈك تاجاۋۇز ئۇرۇشى ئېلىپ بېرىشنىڭ ھارپىسىدا ، پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا ياپونىيە جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇپ ، ۋەتەننى قۇتقۇزۇش ھەرىكىتى يۇقىرى دولقۇن بولۇپ كۆتۈرۈلگەن ۋەزىيەتتە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شىمالىي بيۇروسى خىزمەتلەرنى قانات يايدۇرۇشتا كادىر كام بولۇشتەك جىددىي ھەل قىلمىسا بولمايدىغان مەسىلىگە يولۇققان . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، خې مېي كېلىشىمى⑦ ئىمزالانغاندىن كېيىن ، گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ ژاندارما پولكى بېيپىڭدىن چېقىپ كەتكەن ئەھۋال ئاستىدا ، تۇرمىدىكى يولداشلارنى قۇتۇلدۇرۇش ئىمكانىيىتى تۇغۇلغان . شۇڭا ، لىيۇ شاۋچىنىڭ رياسەتچىلىكىدە ، شىمالىي بيۇرو بېيپىڭدىكى ھەربىيلەر خاتالىقىنى ئويلىنىش تارمىقىغا قامالغان بىر تۈركۈم پارتىيە ئەزالىرىنى دۈشمەنلىكى بەلگىلىگەن رەسمىيەتلىرىنى ئۆتەپ تۇرمىدىن چىقىشى توغرىسىدا قارار ماقۇللىغان ھەمدە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا دوكلات قىلغان . شۇ چاغدىكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش مەسئۇلى جاڭ ۋېنتيەن پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىكى باشقا رەھبىرىي

يولداشلارنىڭ ماقۇللۇقىنى ئالغاندىن كېيىن ، بۇ قارارنى تەستىقلىغان . بۇ يىبو قاتارلىق ئادەملەر 1936 ـ يىل ئاۋغۇستتىن 1937 ـ يىل مارتقىچە توققۇز تۈركۈمگە بۆلۈنۈپ ، بېيپىڭ دائىرىلىرى بەلگىلىگەن رەسمىيەت لەرنى ئۆتەپ ، تۈرمىدىن قايتىپ چىققان . بۇ پارتىيە تەشكىلىنىڭ يولۇرۇقىنى ئىجرا قىلىش ئىدى . بۇ ئىش ئۇستىدە مەركىزىي كومىتېت بىرقانچە قېتىم تەكشۈرگەن ، ئۇلارنىڭ شۇ چاغدىكى تارىخىنى مەركىزىي كومىتېت ئوبدان بىلەتتى . بولۇپمۇ ، 1945 ـ يىلى جۇڭگو كومپارتىيىسى 7 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىنى ئاچىدىغان چاغدا ، ۋەكىللەرنىڭ سالاھىيىتىنى تەكشۈرۈش كومىتېتىنىڭ رەسمىي تەكشۈرۈشى بىلەن شۇ چاغدىكى تارىخ توغرىسىدا ناھايىتى ئېنىق يەكۈن چىقىرىلغانىدى . كاڭ شېڭ شۇ چاغدىكى ۋەكىللەرنىڭ سالاھىيىتىنى تەكشۈرۈش كومىتېتىنىڭ ئەزاسى بولغاچقا ، بۇ ئىش ئۇنىڭغا ناھايىتى ئېنىق ئىدى .

شۇڭا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلىنىپ بۇ مەسىلە باشقىدىن ئوتتۇرىغا چىققاندا ، يەنى 1966 ـ يىل 24 ـ نويابىردا جۇ ئېنلەي غەربىي شىمال بيۇروسىنىڭ قىزىل قوغدىغۇچىلارنىڭ لىيۇ لەنتاۋ (8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى ، مەركىزىي كومىتېت غەربىي شىمال بيۇروسىنىڭ 1 ـ شۇجىسى) نىڭ تۈرمىدىن چىقىش مەسىلىسىنى تەكشۈرۈۋاتقانلىقى توغرىسىدا مەركىزىي كومىتېتتىن يوليورۇق سوراپ يازغان دوكلاتىنى ئالغاندىن كېيىن ، ماۋ زېدۇڭغا خەت يېزىپ : بۇ « ئەنزىگە چېتىشلىق ئادەم بەك كۆپ ، شۇ چاغدا يولداش لىيۇ شاۋچى مەركىزىي كومىتېتقا ۋاكالىتەن قارار چىقارغان ، 7 ـ نۆۋەتلىك ، 8 ـ نۆۋەتلىك پارتىيە قۇرۇلتايلىرى بۇنى تەكشۈرۈپ چىققان ، شۇڭا مەركىزىي كومىتېت بۇ ئىشنى بىلىدىغانلىقى توغرىسىدا ئىپادە بىلدۈرۈشى كېرەك » دېگەن . بۇنى ماۋ زېدۇڭ كۆرگەندىن كېيىن : « شۇنداق بولسۇن » دەپ تەستىق سالغان . جۇئېنلەي دەرھاللا پارتىيە مەركىزىي كومىتېت نامىدىن غەربىي شىمال بيۇروسىغا تېلېگراممىا يوللاپ : « ئۇلار پاش قىلغان يولداش لىيۇ لەنتاۋنىڭ تۈرمىدىن چىقىش مەسىلىسىنى مەركەز بۇرۇنلا بىلىدۇ . ئەگەر ئۇلار يېڭى ماتېرىيال تاپقان بولسا ، ئادەم

ئەۋەتىپ مەركەزنىڭ تەكشۈرۈشى ئۈچۈن ئەكىلىپ بەرسۇن » دەپ كۆرسەتمە بەرگەن . ئىككى كۈن ئۆتمەيلا ، جىلىن ئۆلكىلىك پارتكوم 26 ـ نويابىردا مەركەزگە جەددىي تېلېگراما يوللاپ ، قىزىل قوغدىغۇچىلارنىڭ ئۆلكىلىك پارتكومنىڭ 1 ـ شۇجىسى جاۋ لىننىڭ « خائىنلىق » مەسىلىسىنى پاش قىلغانلىقىنى دوكلات قىلغان . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئۇلارغىمۇ ئوخشاش مەزمۇندا جاۋاب بەرگەن . 30 ـ نويابىردا جۇ ئېنلەي جىلىندىكى قىزىل قوغدىغۇچىلارغا ئۆزى شەخسەن تېلېگراما بېرىپ : « سىلەر پاش قىلغان يولداش جاۋلىننىڭ تۇرمىدىن چىقىش مەسىلىسىنى مەركەز بۇرۇنلا بىلدۇ » دېگەنىنى تەكىتلەپ ، ئۇلارنىڭ « ئاممىۋى چوڭ يىغىندا ئېلان قىلماسلىقىنى ۋە تەكشۈرمەسلىكىنى ، تەشۋىق ۋەرىقىنى تارقاتماسلىقىنى ، لوزۇنكىلارغا يازماسلىقىنى » ئۇمىد قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرگەنىدى .

لېكىن جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ قاتارلىقلار بۇ ئىشنى قەستەن بۇرمىلاپ ، داۋاملىق ئاممىنى قۇتراتىپ ، ئىشنى مەقسەتلىك هالدا كېڭەيتۈەتتى . لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ قۇتراتقۇلۇق قىلىشى بەلەن ھەرقايسى جايلاردىكى « خائىن تۇتۇش » ئاممىۋى تەشكىلاتلىرى ۋە ھەرخىل ـ ھەر ياڭزىدىكى مەخسۇس ئەنزە گۇرۇپپىلىرى ، كادىرلارنىڭ بۇرۇن تەكشۈرۈلۈپ يەكۈن چىقىرىلىپ بولغان تارىخ مەسىلىلىرىنى باشقىدىن هەممىنى كۆتۈرۈپ چىقتى ، هەتتا يوق يەردىن پۇتاق چىقىرىپ ، يوق بەدنامىلار بىلەن زىيانكەشلىك قىلىپ ، ناھايىتى كۆپ ئۇۋال ئەنزە ، خاتا ئەنزىلەرنى پەيدا قىلدى . ئۇلار بىر ئاتالمىش « لىيۇ شاۋچى خائىنلار گۇرۇھىنىڭ تەشكىلىي لۇشىەنى » دېگەنىنى ئويدۇرۇپ چىقىرىپ ، بۇنىڭغا چېتىشلىق هالدا « شىنجاڭ خائىنلار گۇرۇھى » ، « شەرقىي شىمال خائىنلار گۇرۇھى » ، « جەنۇب خائىنلار گۇرۇھى » دېگەندەك ناھايىتى زور ئۇۋال ئەنزىلەرنى پەيدا قىلدى . مىڭلىغان ، ئونمىڭلىغان كادىرلار زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى ، نۇرغۇنلىرى بالا ـ چاقىسىدىن ئايرىلىپ ، خانۇەيران بولۇپ كەتتى .

« ۋۇخاۋ ئېلانى » ۋەقەسىنىڭ پەيدا بولۇشى

« خائىن تۆتۈش » پائالىيىتى ناھايىتى غالجىرلاشقان چاغدا ، ھەتتا جۇ ئىنلەيمۇ بۇنىڭدىن خالىي بولالماي قالدى . 1967 ـ يىلى 17 ـ مايدا جياڭ چىڭ ، لىن بياۋ ، جۇ ئېنلەي ۋە كاڭ شېڭغا خەت يېزىپ ، « كومپارتىيىگە قارشى بىر ئېلاننى تېپىپ چىقتۇق ، ئۇلارنىڭ باشلامچىسى ۋۇخاۋ (جۇ XX) ئىكەن » دېگەن ھەمدە 30 ـ يىللاردىكى گو-مىنداڭ گېزىتلىرىدە ئېلان قىلىنغان ئاتالمىش « ۋۇخاۋ قاتارلىقلارنىڭ كومپارتىيىدىن ئايرىلىش توغرىسىدىكى ئېلانى » نىڭ كۆچۈرمىسىنى قوشۇمچە قىلىپ ، جۇ ئېنلەيگە ھۇجۇم قىلىپ ، قارا چاپلاپ ، زىيانكەشلىك قىلماقچى بولدى . ئەمەلىيەتتە ، بۇ ئېلان گومىنداڭ ئىشپىيونلۇق ئورگانلىرى ياساپ چىققان نەرسە ئىدى . جۇ ئېنلەي بۇ ئىشتىن خەۋەرسىز بولۇپ ، شۇ چاغدا شاڭخەيدە ئەمەس ئىدى .

ئىشنىڭ جەريانى مۇنداق ئىدى : 1931 ـ يىل ئاپرېلدا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىكى ئاخبارات ـ قوغداش خىزمىتىگە مەسئۇل بولغان ، مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۈروسىنىڭ كاندىدات ئەزاسى گۇ شۇنجاڭ قولغا ئېلىنىپ خائىن بولۇپ كېتىدۇ ، نەتىجىدە مەركىزىي كومىتېت جىددىي خەتەرگە دۇچ كېلىدۇ . بىزنىڭ يەر ئاستى خىزمىتى خادىملىرىنىڭ خەتەرگە قارىماي بۇ خەۋەرنى ۋاقتىدا يەتكۈزۈپ بېرىشى ۋە جۇ ئېنلەي قاتارلىق يولداشلارنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتە بىلەن جىددىي تەدبىر قوللىنىشى نەتىجىسىدە ، كومپارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئۆز ۋاقتىدا يۆتكىلىپ ، خەتەردىن قۇتۇلدۇ . شۇ يىلى ئىيۇندا كومپارتىيە مەركىزىي كومىتېتى باش شۇجىسى شاڭ جۇڭفا قولغا ئېلىنىپ ، خائىن بولۇپ كېتىدۇ . بۇ خەتەردىمۇ جۇ ئېنلەي ئوبدان چارە قوللىنىدۇ ، گومىنداڭ ئىشپىيونلۇق ئورگانلىرىنىڭ سۇيىقەستىنى بەربات قىلىدۇ . غەزەپلەنگەن گومىنداڭ ئىشپىيونلۇق ئورگانلىرى ئالدىدا جۇ ئېنلەينى تۆتۈش توغرىسىدا « ئىنئاملىق تۆتۈش ئۇقتۇرۇشى » چىقىرىدۇ . بۇ ئىش ئەمەلگە ئاشمىغاندىن كېيىن ، پىتنە ـ ئىغۋا تارقىتىش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ ، جۇڭتۇڭ ئىشپىيونى جاڭ چۇڭ ، خۇاڭ كەي بىرلىشىپ « ۋۇخاۋ

قاتارلىق 243 نەپەر ئادەمنىڭ كومپارتىيەدىن ئايرىلىش ئىلانى » ئويدۇ-رۇپ چىقىرىپ ، 1932 ـ يىلى فېۋرالدا « شىنباۋ » گېزىتى ، « ئاخبارات گېزىتى » دە ئىلان قىلىدۇ . لېكىن ، جۇئىنلەي بۇ ئىشتىن ئىككى ئاي بۇرۇنلا شاڭخەيدىن كېتىپ ، جياڭشىدىكى سوۋېت رايونىنىڭ مەركىزىي رۇيجىندە ئىشلەۋاتاتتى .

بۇ ئىشنىڭ تەسىرىنى يوقىتىش ئۈچۈن ، شاڭخەيدىكى ۋاقىتلىق مەركەز بۇنىڭغا قارشى تەدبىر قوللاندى ، « شىنباۋ » گېزىتخانىسى ئارقا-لىق ناھايىتى ئۇستاتلىق بىلەن ئىلان بەردى ، « گومىنداڭنىڭ نومۇس-سىز پىتنە ـ پاساتلىرىغا رەددىيە » دېگەن تەشۋىق ۋەرىقىنى تارقاتتى ، پارتىيىنىڭ يەر ئاستى گېزىتى « شىنباۋ » گېزىتىدە پىتنە ـ پاساتلارغا رەددىيە بېرىدىغان ماقالە ئىلان قىلدى . مەركىزىي سوۋېت رايونىمۇ جۇڭخۇا سوۋېت مەركىزىي ھۆكۈمەتنىڭ رەئىسى ماۋ زېدۇڭنىڭ نامىدا ئىلان چىقىرىپ : « ئەمەلىيەتتە يولداش ۋۇخاۋ سوۋېت مەركىزىي ھۆ-كۈمىتىدە ھەربىي كومىتېتنىڭ ئەزاسى ۋەزىپىسىنى ئۆتىمەكتە ، كومپار-تىيەدىن ئايرىلدى دېگەن ئىش مەۋجۇت ئەمەس ، ئۇنداق بىمەنە ئەكسە-يەتچى سۆزلۈك ئىلاننى چىقىرىشمۇ مۇمكىن ئەمەس . بۇ پۈتۈنلەي ئىشچى ، دېھقان ، ئەسكەرلەرنى ئۆلتۈرگەن ، جۇڭگونى جاھانگىرلارغا ساتقان گومىنداڭ باندىتلىرىنىڭ ئويدۇرۇپ چىقارغان پىتنە ـ پاسات-لىرى ، خالاس » دەپ كۆرسەتكەن .

لېكىن ، 30 نەچچە يىلدىن كېيىن بۇ گومىنداڭ ئىشپىيونلۇق ئورگانلىرىنىڭ نومۇسسىزلارچە قىلمىقى ئىنكەنلىكى ئېنىقلىنىپ بولغان ئىشنى جياڭ چىڭ كۆتۈرۈپ چىقىپ ، جۇ ئېنلەينى ئاغدۇرۇشنىڭ بىر قورالى قىلماقچى بولدى . جياڭ چىڭنىڭ سۈيىقەستىنى بىتچىت قىلىش ئۈچۈن ، جۇ ئېنلەي 19 ـ مايدا ماۋ زېدۇڭغا خەت يېزىپ ، مۇناسىۋەت-لىك تارىخىي ماتېرىياللارنى قوشۇمچە قىلىپ قويدى . ئۇ خېتىگە : « ئا-تالمىش (ۋۇخاۋ ئىلانى) دېگەن ، 1932 ـ يىلى 18 ـ فېۋرالدا ئىلان قە-لىنغان يالغان ئىلان » ، « ساختا ئىلان ۋە شىنباۋ گېزىتخانىسى ئارقىلىق ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىش ئىشلىرى ، مەن جياڭشىدىكى ۋاقىتتا بولغانـ

كەن » دەپ يازغانىدى . لېكىن ، 1967 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا يەنە بىر ھەيلەن ماۋ زېدۇڭغا خەت يېزىپ ، بۇ ئىشنى ئىنكاس قىلغان . ماۋ زېدۇڭ 1968 ـ يىلى 16 ـ يانۋاردىكى تەستىقنا : « بۇ ئىش ئاللىقاچان ئىنقىلىنىپ بولغان ، گومىنداڭنىڭ پىتنە ـ پاسىتى » دەپ يازغان ، شۇنىڭ بىلەن جەياڭ چىڭنىڭ سۆيقەستى ئەمەلگە ئاشماي قالدى .

« خائىن تۇتۇش » دېگەن نام بىلەن ، دۇشمەن ھۆكۈمرانلىقىدا قەھرىمانلارچە كۈرەش قىلىپ ، ئاجايىپ تۆھپىلەرنى ياراتقان نۇرغۇن كومپارتىيە ئەزالىرى ، خەۋپ ـ خەتەرگە پىسەنت قىلماي ، پارتىيىگە ئالاھىدە تۆھپىلەرنى قوشقان كۆپلىگەن پارتىيىسىز زاتلار « خائىن » ، « ئىشپىيون » دېگەن بەتنامىلار بىلەن زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى ، بەزىلىرى زەھىمسىز نابۇت قىلىشقا ئۇچراپ ئۆلۈپ كەتتى . لىن بياۋ ، جەياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ « خائىن تۇتۇش » نى قوزغىشى ، ئۇلارنىڭ ھەرخىل باھانە ـ سەۋەبلەرنى ئويدۇرۇپ چىقىرىپ ، پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك رەھبىرىي كادىرلىرىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ ، پارتىيىنى قولغا كىرگۈزۈۋېلىپ ، ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىشتىكى بىر مۇھىم ئورۇنلاشتۇرۇشى .

لىيۇ شاۋچىنى پىپەن قىلىش ۋە ئۇنىڭغا قارا چاپلاپزىيانكەشلىك قىلىش

لىن بياۋ ، جياڭ چىڭلارنىڭ كادىرلارغا زىيانكەشلىك قىلىشتىكى ئەڭ چوڭ بىر مەقسىتى لىيۇ شاۋچىنى ئاغدۇرۇش ، ھەرخىل ئامال ـ چارىلار بىلەن ئۇنى ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىش ئىدى . شۇڭا ، ئۇلار ئىككى خىل ئۇسۇل قوللاندى : بىرى ، مەخپىي ھالدا ئەنزە تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ ، ساختا ئىسپاتلارنى ئويدۇرۇپ چىقىرىپ ، لىيۇ شاۋچىنى ئىشپىيون ، خائىن قىلماقچى بولدى . يەنە بىرى ، لىيۇ شاۋچىغا قارىتا ئوچۇق ـ ئاشكارا ھالدا ئاتالمىش « ئىنقىلابىي چوڭ پىپەن ھەرىكىتى » نى قوزغىدى . بۇ ئىككى ئىش بىر ـ بىرىگە ماسلاشقان ھالدا تەڭ ئېلىپ بېرىلدى .

1967 ـ يىلى مارتتا ، كاڭ شېڭ بېيجىڭ ئاۋىئاتسىيە ئىنستىتۇتى

قىزىل بايراق جەڭگىۋار ئەترىتى قاتارلىق ئالتە تەشكىلات توپلىغان لىۋ شاۋچىغا قارا چاپلاپ زىيانكەشلىك قىلدىغان ماتېرىياللاردىن پايدىلىنىپ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا بىر پارچە دوكلات يازدى . ئۇ دوكلاتتا ، لىۋ شاۋچىنىڭ تارىخدا مەسىلە بارلىقى ، ئۇ قولغا ئېلىنىپ ، خائىن بولغانلىقى توغرىسىدا ئېنىق ئىسپات تاپقانلىقىنى دەپ ، لىۋ شاۋچى ئۇستىدە مەخسۇس ئەنزە گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ تەكشۈرۈشنى تەكلىپ بەرگەن . بۇ دوكلاتنى 21 ـ مارتتا ماۋ زېدۇڭ تەستىقلىغان ، خىزمەت قىلىۋاتقان سىياسىي بيۇرونىڭ باشقا دائىمىي كومىتېت ئەزالىرىمۇ ئۇنى كۆرۈپ قوشۇلغان .

مەخسۇس ئەنزە گۇرۇپپىسى تەكشۈرۈشنى باشلاش بىلەنلا ، گېزىت ـ ژۇرنالدىكى پىپەنمۇ تەڭلا باشلاندى ؛ 1967 ـ يىلى 1 ـ ئاپرېلدا « خەلق گېزىتى » چى بىنيۇننىڭ « ۋەتەنپەرۋەرلىكمۇ ياكى ۋەتەن ساتقۇچلۇقمۇ ؟ » دېگەن ماقالىسىنى ئېلان قىلدى . ماۋ زېدۇڭ كۆرۈپ ، ئۆزگەرتىپ بەرگەن ماقالىدە لىۋ شاۋچىنىڭ ئىسمىنى « پارتىيە ئىچىدىكى ئەڭ چوڭ كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » دېگەن نام بىلەن ئاتىغان ، لىۋ شاۋچىغا « جاھانگىرلىك ، فېئودالىزم ، ئەكسىيەتچى بۇرژۇئازىيىنىڭ گۇماشتىسى » ، « كومپرادور بۇرژۇئازىيە » ، « جاھانگىرلىك ، فېئودالىزمنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي تەشۋىقاتىنىڭ گۇپپاڭچىسى » دېگەندەك جىنايەتلەر ئارتىلىپ ، لىۋ شاۋچى « يالغان ئىنقىلابچى ، ئەكسىلئىنقىلابچى » ، « يېنىمىزدا ياتقان خروشچوۋ » دېيىلگەنىدى . لىۋ پىڭپىڭنىڭ ئەسلىمە ماقالىلىرىگە قارىغاندا ، لىۋ شاۋچى چى بىنيۇننىڭ ئۇ ماقالىسىنى كۆرۈپ « غەزەپلىنىپ ، گېزىتنى يەرگە تاشلىۋېتىپ ، بىزگە بۇ ماقالىدە نۇرغۇن يالغان گەپلەر بار ئىكەن ، مەن قاچان ئۇ كىنونى (« چىڭ ئوردىسىنىڭ مەخپىي تارىخى » دېگەن كىنونى دېمەكچى) ۋەتەنپەرۋەر كىنو دەپتىمەن ؟ قاچان قىزىل كومپرادور بولۇڭلار دەپتىمەن ؟ بۇ پۈتۈنلەي ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن ئەمەس ، تۆھمەت ! پارتىيە ئىچىدىكى كۆرەش ئەزەلدىن بۇنداق ھالغا چۈشۈپ قالمىغان » ، « ئەگەر ئاشۇ ئادەملەر ھېچنېمىدىن قورقمايدىغان ، ئوچۇق ـ يورۇق بولالايدىغان

بولسا ، قېنى ، مۇنازىرىلىشەيلى ! مەركىزىي كومىتېتتا مۇنازىرىلىشەيلى ، خەلق ئاممىسى ئارىسىدا مۇنازىرىلىشەيلى ! دېگەن ». بۇنداق مۇڭاپىق تەلەپنىڭ ئۇ چاغلاردا ئەمەلگە ئېشىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى . گەرچە ليۇ شاۇچى نام جەھەتتىن دۆلەت رەئىسى ، مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ دائىمىي كومىتېت ئەزاسى بولسىمۇ ، لېكىن ئۆزىنى ئاقلاپ پىكىر بېرىندىغان ھوقۇقى يوق ئىدى . ھەتتا ئۇنىڭ 7 ـ ئاپرېل چاپلىغان جاۋاب تەرىقىسىدە يازغان چوڭ خەتلىك گېزىتىمۇ جۇڭنەنخەيدە بىر-نەچچە سائەت تۇرۇپلا يىرتىپ تاشلاندى . مانا بۇ ئاتالمىش « چوڭ دېموكراتىيە » ئىدى .

8 ـ ماي « قىزىل بايراق ژۇرنىلى » ، « خەلق گېزىتى » ، « تەربىيىلىنىش توغرىسىدا » نىڭ ئەجەللىك يېرى پرولېتارىيات دىكتا-تورىسىغا ئاسىيلىق قىلىشتا » دېگەن ماقالىنى ئېلان قىلدى . بۇ ماقالە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېتىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا مۇزاكىرە قىلىنىپ ماقۇللانغان تەھرىر بۆلۈم ماقالىسى بولۇپ ، ئۇنىڭدا ئۇ يەر ـ بۇ يەردىن ئۈزۈۋېلىش ، چەكسىز پرىنسىپقا كۆتۈرۈش ئۇسۇلى بويىچە ، ليۇ شاۇچى ئۆز كىتابىدا لېنىننىڭ بىر ئابزاس سۆزىنى نەقىل كەلتۈرگەندە سۆزلىمەكچى بولغان مەسىلە بىلەن بىۋاستە مۇنا-سىۋېتى بولمىغان « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى » ⑧دېگەن سۆزنى قىس-قارتىۋەتكەنلىكىنى تۇتۇۋېلىپ ، بۇ بىر كىچىككىنە ئىش ئۇچۇنلا ئادەم قورقۇدەك قالپاقنى كىيگۈزگەنىدى . ماقالىدە : « تەربىيىلىنىشى توغرى-سىدا » دېگەن كىتاب پارتىيە ئىچىدىكى ئەڭ چوڭ كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ ۋەكىللىك ئەسىرى . بۇ كىتاب ماركسىزم ـ لې-نىنىزمغا قارشى ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە قارشى چوڭ زەھەرلىك چۆپ . ئۇنىڭ زەھىرى پۈتۈن مەملىكەتكە ، پۈتۈن دۇنياغا تارقالغان . ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئۆزۈل ـ كېسىل پىپەن ئېلىپ بېرىش كېرەك » ، « ئۇنىڭ ئەجەللىك يېرى ، ماركسىزم ـ لېنىنىزمنىڭ پرولېتارىيات دىكتاتورىسى توغرىسىدىكى تەلىماتىغا ئاسىيلىق قىلىش » ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسى تەلىماتىغا ئاسىيلىق قىلىش « ماركسىزم ـ لېنىنىزمغا پۈتۈنلەي ، ئۆزۈل ـ

كېسىل ئاسىيلىق قىلغانلىق ، پرولېتارىيات ئىنقىلابى ئىشلىرىغا پۈتۈنلەي ، ئۇزۇل ـ كېسىل ئاسىيلىق قىلغانلىقتۇر » دېيىلگەنىدى . شۇنداق قىلىپ ، « كومپارتىيە ئەزالىرىنىڭ تەربىيىلىنىشى توغرىسىدا » دېگەن بۇ ئاتاقلىق ، پارتىيە قۇرۇلۇشى نەزەرىيىسىگە ئالاھىدە تۆھپە قوشقان ماركسىزمچە ئەسەر بىر كېچىدىلا ئەكسىلئىنقىلابىي « چوڭ زەھەرلىك چۆپ » بولۇپ قالدى .

شۇنىڭدىن كېيىن ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى گېزىت ـ ژۇرناللاردا كۆپلىگەن پىيەن ماقالىلىرى ئېلان قىلىنىپ ، لېۋ شاۋچى قاتارلىقلار پەپەن قىلىندى . تولۇق بولمىغان ستاتىستىكىغا قارىغاندا ، مايدىن سېنتەبىرگىچە ھەرقايسى گېزىتلەردە ئېلان قىلىنغان « كومپارتىيە ئەزالىرىنىڭ تەربىيىلىنىشى توغرىسىدا » دېگەن كىتابنى پىيەن قىلىپ يېزىلغان ئاساسلىق ماقالىلار 150 ـ پارچىدىن ئېشىپ كەتكەن . ھەرخىل كىچىك گېزىتلەر ، چوڭ خەتلىك گېزىتلەردىكى پىيەن ماقالىلەرنىڭ سانى يوق ئىدى . بۇ پىيەن ماقالىلىرىدە ھەق ـ ناھەق ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىنىپ ، ئاق ـ قارا ئارىلاشتۇرۇلۇپ ، ماركسىزمنىڭ نۇرغۇن ئاساسىي پرىنسىپلىرى ، پارتىيىنىڭ تەشكىلىي تۈرمۇش مىزانى ، ھەق ـ ناھەققە ھۆكۈم قىلىشنىڭ ئادەتتىكى ئۆلچەملىرى شىۋجېڭجۇيىنىڭ نەرسىلىرى دەپ پەپەن قىلىنىپ كەتتى ، بۇنىڭ بىلەن كىشىلەرنىڭ ئىدىيىسى تېخىمۇ قايمۇقۇپ ، ھەرخىل يالغان ماركسىزم ۋە ھۆكۈمەتسىزلىك ئىدىيىلىرىنىڭ يامراپ كېتىشىگە يول ئېچىلدى .

بۇ يەردە كىشىلەر ئۇزاقتىن بۇيان گاڭگىراپ چۈشىنەلمەي كېلىۋاتقان بىر مەسىلە بار : « كومپارتىيە ئەزالىرىنىڭ تەربىيىلىنىشى توغرىسىدا » دېگەن كىتاب 1939 ـ يىلى يەنئەندە نەشر قىلىنغان ، 1942 ـ يىلدىكى ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتىدە پۈتۈن پارتىيە ئەزالىرى چوقۇم ئۆگىنىشكە تېگىشلىك 22 ھۆججەتنىڭ بىرى قىلىنغان . ئەجەبا شۇ چاغلاردا ماۋ زېدۇڭ بۇ كىتابنى كۆرمەپتىكەنما ؟ 1967 ـ يىلى كاڭ شېڭ ئۇ كىتابنى ماۋ زېدۇڭ كۆرمەپتىكەن ، دېگەن . ئەمما ، بۇ ئادەمنى قايىل قىلالمايدىغان گەپ ئىدى . ماۋ زېدۇڭ 1970 ـ يىلى ئامېرىكا مۇخبىرى

سىنو بىلەن سۆھبەتلەشكەندە ، ئۇ كىتابنىڭ كونا نۇسخىسىنى كۆرگەن-لىكىنى ئىقرار قىلغان ، ئەمما ئۇ : « (قارا تەربىيىلىنىشى توغرىسىدا) دېگەن كىتاب جاھانگىرلىككە ، فېئودالىزمغا ، گومىنداڭغا قىل تەگكۈز-مىگەن » ، « كومپارتىيە ئەزاسى ھاكىمىيەتنى تارتىۋالماي نېمە قى-لىدۇ ؟ ! شۇڭا ئۇ پارتىيە ئىچىگە سۇقۇنۇپ كىرىۋالغان ئەكسىيەتچى ئۇنسۇر » دېگەن . شۇ چاغدا ، كاڭ شېڭ ماۋ زېدۇڭنىڭ مۇنداق سۆزى-نىمۇ يەتكۈزگەن : « لىيۇ شاۋچىنىڭ بۇ كىتابى ئادەمنى ئالدايدىغان نەرسە . ئىنقىلابنىڭ تۆپكى مەسىلىسى ھاكىمىيەت مەسىلىسى ، بۇ كى-تابچىدا پەقەت شەخسىي تەربىيىلىنىش ، شەخسىي ئەخلاق سۆزلىنىپ ، ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىش مەسىلىسى پەقەتلا سۆزلەنمىگەن . سىياسىيە-دىن ، سىنىپىي كۈرەشتىن ئايرىلسا ، تەبىئىي ھالدا مېتافىزىكا پاتقىقىغا پېتىپ قالىدىغان گەپ » . يۇقىرىدىكى ئىككى ئابزاس گەپ مەزمۇن جەھەتتىن ئوخشاش . شۇڭا ، بۇنىڭ مۇۋاپىق بولغان چۈشەندۈرۈلۈشى : ماۋ زېدۇڭنىڭ كۆزقارىشىدا كېيىن ئۆزگىرىش بولغان ، نەتىجىدە « كومپارتىيە ئەزالىرىنىڭ تەربىيىلىنىشى توغرىسىدا » دېگەن ئەسەرنىڭ ئەسلى مەزمۇنىنى خاتا چۈشىنىۋالغان ، بولىدۇ . مەسىلىگە چەكتىن ئاشقان سولچىللىق نوقتىسىدىن قارىغاندا ، ماركسىزم شىيۇجېڭجۇيىغا ئۆزگى-رىپ كېتىشى ، ماتېرىيالىزىم مېتافىزىكا دەپ قارىلىشى مۇمكىن . مانا بۇ ئېلىشقا تېگىشلىك ساۋاق .

لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار « ئىنقىلابىي چوڭ پىپەن » نى قوزغاش بىلەن بىللە ، لىيۇ شاۋچى قاتارلىق پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ رەھ-بەرلىرىگە بولغان جىسمانىي زىيانكەشلىكىنىمۇ كۈچەيتتى . 1966 ـ يىلى دېكابىردا ، كاڭ شېڭ ، جياڭ چىڭ ، شې فۇجى قاتارلىق ئادەملەرنىڭ بىۋاسىتە كونتروللۇقىدا ۋە قوماندانلىقىدا لىيۇ شاۋچىنىڭ ئايالىنى تەك-شۈرۈش نامىدا « ۋاڭ گۇاڭمېي مەخسۇس ئەنزە گۇرۇپپىسى » قۇرۇلغا-نىدى . ئۇلار ھەرخىل ۋاستىلەنى قوللىنىپ ، ئالدىدا ۋاڭ گۇاڭمېينى ئا-مېرىكا ئىشپىيونى قىلىپ چىقىپ ، ئارقىدىن لىيۇ شاۋچىنى قارا چاپلاپ ، ئۇنى ئامېرىكىنىڭ ئىستراتېگىيە ئىشپىيونى قىلىپ چىقماقچى بولغانىدى .

1967 ـ يىلى مارتتىن كېيىن قۇرۇلغان « لىيۇ شاۇچى مەخسۇس ئەنزە گۇرۇپپىسى » تېخىمۇ كەڭ كۆلەملىك زىيانكەشلىك قىلىش ، قارا چاپلاپ بالاغا تىقىش پائالىيىتىنى ئېلىپ باردى . ئۇلار خالىغانچە ئادەم تۇتۇپ ، قىيناپ سوراق قىلدى ، ئىقرار بولۇشقا قىستىدى ، لىيۇ شاۇچىنىڭ « خاتىرە ، ساتقۇن ، ئىشچىلار ئاسىيسى » ئىكەنلىكى توغرىسىدىكى يالغان ئىسپاتلارنى ئويدۇرۇپ چىقاردى . ئىيۇلدا ، جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ ، چېن بودالار لىيۇ شاۇچىنى كۆرەش قىلىشنى ئۆزلىرىلا بەلگىلىدى ھەمدە 18 ـ ئىيۇلدا چى بىنيۇي « لىيۇ شاۇچىنى كۆرەش قىلىش يىغىنى » ئوتۇرغۇزدى ، ئۆيىنى ئاختۇردى . شۇنىڭدىن كېيىن لىيۇ شاۇچىنىڭ بارلىق ھەرىكەت ئەركىنلىكى چەكلەندى . 5 ـ ئاۋغۇستتا ، ماۋ زېدۇڭ يازغان « قوماندانلىق شتابىنى توپقا تۇتۇش » چوڭ خەتلىك گېزىتىنىڭ بىر يىللىقىنى تەبرىكلەش نامى بىلەن جۇڭنەنخەيدە لىيۇ شاۇچى ، دېڭ شىياۋپىڭ ، تاۋجۇ ئەر ـ ئايال كۆرەش قىلىندى . ئىيۇل ، ئاۋغۇست ئايلىرىدا ، كاڭ شېڭ ، شې فۇجى ، چى بىنيۇي قاتارلىقلار تۇمەنلىگەن ئامما ئىنى قۇترىتىپ ، ئاتالمىش « لىيۇ شاۇچىنى تۇتۇش ئالدىنقى سەپى » تەشكىللەپ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى تۇرۇشلۇق ئورۇن جۇڭنەنخەينى قورشىۋالدى ، گوۋۇيۈەنگە بۆسۈپ كىردى .

بېيجىڭدا بولغان بۇ خىل قورشىۋېلىشلار ، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى رەھبەرلىك ئورگىنىغا بۆسۈپ كىرىشلەر ، پارتىيە ، دۆلەتنىڭ رەھبەرلىرىنى تۇتۇپ چىقىپ كۆرەش قىلىشلاردەك ئېغىر ۋەقەلەر ناھايىتى تېزلىك بىلەن پۈتۈن مەملىكەتكە تارقالدى . چوڭ پېپەن قىلىشنىڭ دائىرىسى بارغانچە كېڭىيىپ ، كادىرلارنى كۆرەش قىلىش ۋاسىتىلىرىمۇ بارغانچە ئەشەددىيلىشەتتى . تەرەپبازلىق كۆرىنىش « چوڭ خەتلىك گېزىت جېڭى » ، « لوزۇنكا ، شوئار جېڭى » دىن تەرەققىي قىلىپ ، راست قورال ـ ياراغ بىلەن ئېلىپ بېرىلغان ئەلەم كۆرىشىگە ئايلانىدى . ئىشلىتىلگەن قوراللار دەسلەپكى كالتەك ـ نەيزىدىن ھازىرقى زامان قوراللىرى بولغان پىلىموت ، زەمبىرەكلەرگىچە بولدى . كادىر ، ئاممىغا بولغان جىسمانىي زىيانكەشلىك « ئېگىز قالپاق كىيگۈزۈش » ،

« رېئاكتىپ ئايروپىلان شەكلىدە كۆرەش قىلىش » قاتارلىقلاردىن ھەر-خىل قىيىناش ئۇسۇللىرىنى قوللىنىش ئادەمنى ناكا قىلىش ، ئادەمنىڭ غۇرۇرىنى دەپسەندە قىلىشتەك ئىشلارغىچە تەرەققىي قىلدى . كەڭ كا-دىرلار ۋە ئامما پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ تەقدىرىدىن قاتتىق غەم قىلىشتى ھەمدە ھەرخىل ئوخشىمىغان شەكىللەر ئارقىلىق « سول » چىل خاتالىققا قارشى كۈرەش قىلدى ، ئۇنىڭغا قارشى تۇردى .

ۋۇخەنددىكى 20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى

1967 ـ يىلى 20 ـ ئىيۇلدا ، ۋۇخەن شەھىرىدە كەڭ ئارمىيە ، ئاممىنىڭ ئاتالمىش مەركەزنىڭ ۋەكىلى شې فۇجى ، ۋاڭ لىغا قارشى تۇرۇش ۋەقەسى (20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى) يۈز بەردى . بۇ ئۇزۇندىن بۇ-يان يىغىلىپ قالغان زىددىيەتنىڭ چوڭ پارتلىشى ئىدى . 1967 ـ يىلنىڭ ئەتىياز پەسلىدىكى ئاتالمىش « پۈتۈن مەملىكەتتە يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە قوزغالغان تىرىلىش تەتۇر ئېقىمىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » تە ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار ۋۇخەن ھەربىي رايونىنى زەربە بېرىلىدىغان نۇقتىلىق ئورۇنلارنىڭ بىرى دەپ قارىغانىدى . شۇڭا ، لىن بياۋ بىر قې-تىملىق سۆزىدە ، ئۆزىنىڭ ۋۇخەن ھەربىي رايونىدىن خاتىرجەم ئەمەس-لىكىنى ئېيتىپ ، « ئۇلارغا ئامال بولمىدى » دېگەنىدى . جياڭ چىڭمۇ : « ۋۇخەن ھەربىي رايونىنى بىر سەگىتىپ قويۇش كېرەك » دېگەنىدى . مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى ۋۇخەن ھەربىي رايونىنى « سولچىلارغا ياردەم بېرىش » تە « لۇشيەن خاتالىقى » ئۆتكۈزدى دەپ بىلەتتى ، شۇڭا ئاممىنى قۇتراتتى ، ۋۇخەن ھەربىي رايونىنىڭ رەھبەر-لىرىنى تۇتۇپ چىقىپ كۆرەش قىلدۇرماقچى بولدى . لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ كۈشكۈرتۈشى بىلەن ۋۇخەن رايونىدىكى ئاممىۋى تەشكىلاتلار « تۆمەن مىڭ قەھرىمان » ۋە « ئىشچىلار باش شتابى » باشچىلىقىدىكى ئىككى تەرەپكە بۆلۈنۈپ كەتتى ، تەرەپبازلىق كۈرىشى بارغانچە كەسكىنلەشتى ، ئەلەم كۈرىشىنىڭ كۆلىمى بارغانچە يوغانلىدى . شەھەرنىڭ پارتىيە ، ھۆكۈمەت ئورگانلىرى پالەچ ھالغا چۈشۈپ قالدى ،

زاۋۇتلارنىڭ كۆپ ساندىكىلىرى ئىشتىن توختىدى ، قاتناش ئۈزۈلۈپ قالدى ، خەلقنىڭ تۇرمۇشى قىيىن ئەھۋالدا قالدى ، جەمئىيەت تەرتىپى قالايمىقانلاشتى .

ۋۇخەن مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ، ئەسلىدە ھەر ئىككى تەرەپ بېيجىڭغا ۋەكىل ئەۋەتىپ ئەھۋالنى دوكلات قىلماقچى بولغانىدى . كېيىن ماۋ زېدۇڭ جەنۇبىي جۇڭگونى كۆزدىن كەچۈرمەكچى ھەمدە ۋۇخەندە چاڭجياڭ دەرياسىدا سۇ ئۈزمەكچى بولغانلىقى ئۈچۈن ئىككى تەرەپنىڭ ۋەكىللىرى بېيجىڭغا كەلمەيدىغان ، مەسلىنى شۇ يەرنىڭ ئۆزىدە ھەل قىلماقچى بولۇشتى . 14 ـ ئىيۇلدا جۇئېنلەي ، ماۋزېدۇڭ ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ ۋۇخەنگە باردى . شۇ كۈنى شې فۇجى بىلەن ۋاڭ لىمۇ چۈڭچىڭدىن ۋۇخەن مەسلىسىنى ھەل قىلىشقا ياردەملىشىدىغان مەركەزنىڭ ۋەكىلى نامى بىلەن ۋۇخەنگە كەلدى . ماۋ زېدۇڭ ۋۇخەن ھەربىي رايونىنىڭ رەھبەرلىرى بىلەن سۆھبەتلەشكەندە : « سىلەر ئويلاپ بېقىڭلار ، بىر زاۋۇتتىكى بىر تەرەپ ئىنقىلابىي ، يەنە بىر تەرەپ ئۇنداق ئەمەس دېيىلسە ، سىلەر ئىشىنەمسىلەر ؟ » « ئىشچىلار سىنىپى ئىچىدە تۈپكى پايدا ـ زىيان توقۇنۇشى يوق » دېدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ يولىورۇ-قىغا ئاساسەن ، جۇ ئېنلەي ۋۇخەن ھەربىي رايونىنىڭ رەھبەرلىرىنى ۋە شۇ يەردە تۇرۇشلۇق ئارمىيىنىڭ سولچىلارغا ياردەم بېرىشكە قاتناشقان دۆنزىيىدىن يۇقىرى دەرىجىلىك مەسئۇللىرىنى يىغىپ ، تۆت كۈن يىغىن ئاچتى ، دوكلات ئاڭلىدى ، مەسلىنى ھەل قىلىش لايىھىسىنى مۇزاكىرە قىلدى ، شې فۇجى ، ۋاڭ لىمۇ يىغىنغا تولۇق قاتناشتى . 18 ـ ئىيۇل چۈشتىن كېيىن جۇ ئېنلەي خۇلاسە قىلغاندا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى بويىچە ، ھەربىي رايون سولچىلارغا ياردەم بېرىشتە يۆلىنىش ، لۇشەن خاتالىقى ئۆتكۈزدى دەپ تونۇپ ، ھەربىي رايون قوماندانى چېن زەيداۋ ، سىياسىي كومىسسارى جۇڭ خەنخۇالارنى ئاڭلىقلىق بىلەن ئۆزىنى تەكشۈرۈشنى ، ئىشچىلار باش شتابىنىڭ نامىنى ئەكسىگە كەلتۈرۈشنى ، ئىشچىلار باش شتابىنىڭ كاتتىۋېشى جۇ خۇڭشانى تېزرەك قويۇپ بېرىشنى ، ھەر ئىككى تەرەپنى ئوخشاش قوللاشنى ، ئارمىيىدىكى

يولداشلارنىڭ ئىدىيىۋى خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەشنى ، يەنە بىر تەرەپ تىكى ئاممىۋى تەشكىلات « تۈمەن مىڭ قەھرىمان » نىڭ خىزمىتىنمۇ ئوبدان ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى . ئاندىن كېيىن مەسىلىلەرنى مەسلىھەت لىشىپ تەدرىجىي ھەل قىلىشنى دېدى . بۇ سۆزلەر مەركەزنىڭ ۋۇخەن ھەربىي رايونى ئىككى تەرەپتىكى ئاممىۋى تەشكىلاتنى تەڭ قوللاپ ، ئۇلارنىڭ بىرلىشىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش قاڭجىنىنى ئىپادىلەپ بەرگەنىدى .

ئەمما شې فۇجى ، ۋاڭ لى قاتارلىقلار يوشۇرۇن ھالدا تەرەپ ـ تەرەپتە ھەرىكەت قىلىپ ، يەنىلا بىر تەرەپنى قوللاپ ، يەنە بىر تەرەپنى بېسىپ ، بىر تەرەپ خۇشال بولىدىغان ، يەنە بىر تەرەپ غەزەپلىنىدىغان ئىشلارنى قىلدى . 18 ـ ئىيۇل كەچتە جۇ ئېنلەي بېيجىڭغا قايتتى . شې فۇجى ، ۋاڭ لى جۇ ئېنلەينى ئۇزىتىپ قويۇپلا ، ئۇدۇل « ئىشچىلار باش شتابى » نىڭ تۈرۈشلۇق ئورنىغا باردى ۋە بۇ تەشكىلاتنىڭ قىزىل يەڭ بەلگىسىنى قوبۇل قىلدى ھەم تاقۇالدى . ئاندىن : مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى سىلەرنى قەتئىي تەۋرەنمەي قوللايدۇ . سىلەر بىر سىمغا ئۇچرايدىغان ، زەربىگە ئۇچرايدىغان ئەھۋالنىڭ بولۇشىغا يول قويمايدۇ ، بۇنداق ھالەتنى ئاغدۇرۇش كېرەك » دېدى . ۋاڭ لى يەنە « ئىشچىلار باش شتابى » ئىنقىلابىي سولچىلار ، « تۈمەن مىڭ قەھرىمان » تەشكىلاتى قوغدىغۇچى تەشكىلات دېدى . 19 ـ ئىيۇل « ئىشچىلار باش شتابى » رادىئو ـ كانىي ۋە رادىئو كانىيى بار ماشىنىلار بىلەن ۋاڭ لىنىڭ سۆزىنىڭ ئۇنىڭغۇلىنتسىنى تەرەپ ـ تەرەپتە ئاڭلاتتى ، بۇ ئىش « تۈمەن مىڭ قەھرىمان » قاتارلىق ئاممىۋى تەشكىلاتلاردىكى ئامما مىنىڭ قاتتىق غەزىپىنى قوزغىدى . نەتىجىدە « 20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى » يۈز بەردى .

20 ـ ئىيۇل ئەتىگەندە بىر قىسىم ئارمىيە ، خەلق ۋاڭ لى قاتارلىقلار تۈرۈۋاتقان دۇڭخۇ مېھمانخانىسىغا (ئۇلار ماۋ زېدۇڭنىڭمۇ بۇ يەردە تۇرۇۋاتقانلىقىنى بىلمەيتتى) بېسىپ كىرىپ ، ۋاڭ لىنى ۋۇخەن ھەربىي رايون ھويلىسىغا ئېلىپ كېلىپ ، سوئال سوراشقا ۋە پىكىر قىلماقچى

بولدى . نەچچە ئون مىڭ ئارمىيە ـ خەلق كوچىدا نامايىش قىلدى . جۇ ئېنلەي بۇ ئىشتىن جەۋھەر تېپىپ دەرھال ئايروپىلان بىلەن ۋۇخەنگە قايتىپ كېلىپ ، ۋاڭ لىنى قايتۇرۇپ كەلدى . 21 ـ ئىيۇل ئەتىگەندە ماۋ زېدۇڭمۇ شاڭخەيگە كەتتى . 22 ـ ئىيۇل شې فۇجى ، ۋاڭ لى بېيجىڭغا قايتىپ كەلدى .

لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ بۇ ۋەقەنى چىڭ تۇتۇۋېلىپ ، « بۇ ئەكسىلئىنقىلابىي ۋەقە » دەپ ھاقارەتلىدى . 22 ـ ئىيۇل كەچتە لىن بياۋ ئۆزى رىياسەتچىلىك قىلىپ يىغىن ئېچىپ : (1) چېن زەيداۋ ، جۇڭ خەنخۇانى مەركەزنىڭ نامى بىلەن بېيجىڭغا يۆتكەپ كېلىش ؛ (2) ھۆججەت چىقىرىپ پۈتۈن مەملىكەتكە ئۇقتۇرۇش قىلىش ؛ (3) 100 مىڭ كىشىلىك چوڭ يىغىن ئېچىشنى قارار قىلدى . بۇ ئۇچ ماددا دەرھال ئىجرا قىلىندى . 23 ـ ئىيۇل مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ نامىدا « جىددىي ئۇقتۇرۇش » چىقىرىپ ، ھەرقايسى جايلاردىكى قۇرۇقلۇق ، دېڭىز ، ھاۋا ئارمىيىلىرى قوراللىق نامايىش قىلىپ ، « 20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى » نى ئەيىبلەشنى تەلەپ قىلدى . 24 ـ ئىيۇل چېن زەيداۋ قاتارلىق ئادەملەر بۇيرۇق بويىچە كۇرەش قىلىنىش ئۇچۇن بېيجىڭغا كەلدى . 25 ـ ئىيۇلدا تەيئەنمېن مەيدانىدا 100 مىڭ كىشىلىك يىغىن ئېچىلدى ، ۋاڭ لى ، شې فۇجىلار قاتناشتى . ۋۇخەندىكى 100 مىڭلىغان ئارمىيە ، خەلق « ئەكسىلئىنقىلاب » بولدى . لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىق ئادەملەرگە : « ھازىر ئۇلار بىزگە تېما چىقىرىپ بەردى ، ئەمدى بىز بۇنى چىڭ تۇتۇپ قىلىدىغانلىق قىلساق بولىدۇ » دېگەن .

مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ يولىورۇقى بويىچە ، بېيجىڭدىكى بۇ قېتىملىق يىغىن ناھايىتى تېزلىك بىلەن « بېيجىڭ سىلەرنى قوللايدۇ » دېگەن ھۆججەتلىك فىلىمنى ئىشلەپ چىقىپ ، پۈتۈن مەملىكەتتە قويۇلدى ، « خەلق گېزىتى » ، « ئازادلىق ئارمىيە گېزىتى» « 20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى » نى ئەيىبلەيدىغان ماقالە ، باش ماقالە ، ئوبزورلارنى كەينى ـ كەينىدىن ئېلان قىلىپ ، كەڭ كۆلەملىك جامائەت پىكرى قورشاۋىنى شەكىللەندۇردى . ۋۇخەندىكى ئارمىيە ، خەلق مىس

لىسىز چوڭ زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى ، ۋۇخەندىكى مۇستەقىل دىۋىزىيە « خائىن ئارمىيە » دەپ قارىلاندى ، ئارمىيە نومۇرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ ، نۇرغۇن ئادەم قوراللىق نازارەت ئاستىدا دېھقانچىلىق مەيدانىغا ئېلىپ بېرىلىپ ئەمگەككە سېلىندى . خۇبېي ئۆلكىلىك پارتكومنىڭ ئون يىلدىن كېيىن بۇ ۋەقە توغرىسىدا مەركەزگە يازغان دوكلاتىغا قارىغاندا ، بۇ ۋەقەدە ئۇرۇپ يارىدار قىلىنغان ، مېيىپ قىلىنغان ۋە ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈلگەن كادىر ، جەڭچى ، ئامما 184 مىڭ ئادەمگە يەتكەن . بۇنىڭ ئىچىدە پەقەت ۋۇخەن شەھىرىدىلا يارىدار قىلىنغان ، مېيىپ قىلىنغان ئادەم 66 مىڭ ، ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈلگەنلەر 600 دىن ئاشقان . شۇ شياڭچىيەن ، شۇي خەيدۇڭ قاتارلىقلارمۇ « قارا ئارقا تېرەك » دەپ قارىلىپ ، ئۆيلىرى ئاخ-تۇرۇلغان ، ئاقتۇتتى ئېغىر بولغان .

« 20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى » كەڭ ئارمىيە ، خەلقنىڭ ھەددىدىن ئاشقان سولچىل خاتالىقىغا قارشى تۇرۇش كۈرىشى ، شۇنداقلا ۋۇخەن رايونىدىكى ئىككى تەرەپتىكى ئاممىۋى تەشكىلاتلارنىڭ تەرەپبازلىق كۈرىشىنىڭ ناھايىتى كەسكىنلەشكەنلىكىنىڭ ئىپادىسى . بۇ كۈرەش لىن بىياۋ ، جيانڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ قول تىقىشى بىلەن بارغانچە كۈچىيىپ كەتكەن . مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى تەرەپبازلىق تەشكىلاتلىرى ۋە تەرەپبازلىق كۈرىشى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ غەلىتە مەھسۇلاتى . بۇگۈنكى كۈندە تارىخنى تەجرىبىلەرنى لىللا يەكۈنلىگەندە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى ئاتالمىش ئىسيانچىلار ۋە قوغدىغۇچىلار دەپ ئايرىلغان ئىككى تەرەپنى ، يېتەكچى ئىدىيىدىن ئېيتقاندا ، « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەرىيىسى » بويىچە ، « بىر سىنىپ يەنە بىر سىنىپنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش » دەك خاتا فاكتىن ئۇچۇن خىزمەت قىلغانلار دەپ ئېيتىشقا بولىدۇ . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئاتالمىش « ھوقۇق تارتىۋېلىش باسقۇچى » دا ، ئىككى تەرەپ ئاكتىپ قاتناشتى ۋە ھوقۇق تارتىۋالدى ھەمدە ئۆز تەرىپىنىڭ ھوقۇق تۇتۇشى ئۈچۇن تىرىشتى ، بۇنىڭ بىلەن دەرىجىمۇ دەرىجە ئۆرلىگەن تەرەپبازلىق كۈرىشى ھەتتا ئەلەم كۈ-

ربشنى قىلدى ؛ ھەر ئىككى تەرەپ ئوخشاشلا ئاتالمىش « كاپىتالىزم يو-لىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار » نى يوقىتىشنى تالاشتى ھەمدە ھەرخىل قوپال ئۇسۇل - چارىلەرنى قوللاندى . شۇڭلاشقا ، ئومۇمىي تەرەپتىن ئالغاندا ، ئىككى تەرەپتىكى ئاممىۋى تەشكىلاتنىڭ ھەممىسى خاتا ، مەيلى قايسى تەرەپنى قوللىسۇن ، ئۇمۇ خاتا . بەزى ۋاقىت ، بەزى مەسىلىلەردە بۇ تەرەپ ياكى ئۇ تەرەپنىڭ توغرا بولسىمۇ ، بۇ دېگەن ئىككىنچى ئۇ-رۇندىكى مەسىلە . ھالبۇكى ، ۋۇخەن « 20 - ئىيۇل ۋەقەسى » دىن كېيىن لىن بياۋ ، جيانڭ چىڭ قاتارلىقلار ئۆز ھوقۇقىدىن پايدىلىنىپ ، خا-لىغىنىنى قىلغانلىقى ، يۈز مىڭدىن ئارتۇق ئادەمنى بار بىر تەرەپتىكى ئاممىۋى تەشكىلاتنى « ئەكسىلئىنقىلابىي تەشكىلات » دەپ ، ۋۇخەن ھەربىي رايونىغا قاراشلىق مۇستەقىل دىۋىزىيىنى « خائىن ئارمىيە » قە-لىپ قويغانلىقى ، ۋۇخەندىكى كەڭ ئارمىيە ، خەلقنىڭ « سول » چىل خاتالىققا قارشى تۇرۇش كۈرىشىنى رەھىمسىزلارچە باستۇرغانلىقى ، بۇ مانا سىپى ئۆزىدىن بولغان جىنايى قىلمىش .

ئومۇمىيۈزلۈك ئىچكى ئۇرۇشنىڭ باشلىنىپ ، جاھانغا قالايمىقانلىششى

« 20 - ئىيۇل ۋەقەسى » دىن كېيىن لىن بياۋ ، جيانڭ چىڭ قا-تارلىقلار قىلچىمۇ ئەيمىنمەي ھەممىنى يوقىتىشنى تېخىمۇ كۈچەپ قوترىتىتى ، نەتىجىدە ئومۇمىيۈزلۈك ئىچكى ئۇرۇش باشلاندى . 22 - ئىيۇل جيانڭ چىڭ خېنەندىكى بىر تەرەپ ئاممىۋى تەشكىلاتنىڭ ۋەكىللىرىگە سۆز قىلغاندا ، ئوچۇق - ئاشكارىلا « قەلەم بىلەن ھۇجۇم قىلىپ ، ئەلەم بىلەن ئۆزىنى قوغداش » دېگەن شوئارنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئۇ ئىسيان-چىلاردىن ، « سىلەر ئۆزۈڭلارنى قوغداش قورالىڭلارنى تاشلاپ قوي-ماڭلار » دەپ ، ئەلەم كۈرىشى قىلىشقا قوترىتىتى . ئەتىسى ، شاڭخەيدىكى « ۋېنخۇيياۋ گېزىتى » « قەلەم بىلەن ھۇجۇم قىلىپ ، ئەلەم بىلەن ئۆ-زىنى قوغداش » شوئارىنى كەڭ تەشۋىق قىلدى . 25 - ئىيۇل كۈنى لىن بياۋ « باش سىياسىي بۆلۈمى ـــ ئەزرائىل ئوردىسىنى پاچاقلاپ تاشلاي-لى » دېگەننى ئوتتۇرىغا قويدى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، 1967 - يىلى

يانۇاردا جياڭ چىڭ قاتارلىقلار يېزىپ چىققان ، لىن بياۋ « پۇتۇنلەي قوشۇلمەن » دەپ تەستىق سالغان ، لېكىن كېيىن ئوچۇق ـ ئاشكارا قىلىشقا جۈرئەت قىلالمىغان « ئارمىيە ئىچىدىكى بىر ئۇچۇم كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنى قەتئىي يوقىتايلى » دېگەن شوئارنى « 20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى » يۈز بەرگەن پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ ، گېزىت ـ ژۇر-نياللار ئوچۇق ـ ئاشكارا تەشۋىق قىلىپ ، پۈتۈن مەملىكەتتە ھەربىي ئورگانلارغا بۆسۈپ كىرىشتەك دولقۇننىڭ كۆتۈرۈلۈشىگە سەۋەب بول-دى . ئاۋغۇستنىڭ باشلىرىدا ، نەنجىڭ ، چاڭجۇ ، چاڭچۈن ، شېنياڭ ، چۈڭچىڭ ، چاڭشا قاتارلىق جايلاردا كەينى ـ كەينىدىن كەڭ كۆلەملىك ئەلەم كۆرىشى يۈز بەردى . 4 ـ ئاۋغۇستتا ، ۋاڭ خۇڭۋېن 30 مىڭ كىـ شىنى تەشكىللەپ ۋە قوماندانلىق قىلىپ ، شاڭخەي دىزىل ماتور زاۋۇ-تىنى قورشۇۋېلىش ئەلەم كۆرىشىنى قىلىپ ، سولاپ قويغان ، ئۇرۇپ يا-رىدارلاندۇرغان ، مېيىپ قىلىپ قويغان ئادەملىرى 650 كە يەتتى . بۇنداق ئەلەم كۆرىشى ، قانلىق ۋەقەلەر كەينى ـ كەينىدىن بولۇپ ، پۈتۈن مەم-لىكەتكە يامرىدى .

خەلقنىڭ ھاياتى ، مال ـ مۈلكى قىلچە كاپالەتكە ئىگە بولالماي قالغان ئەھۋال ئاستىدا ، 7 ـ ئىيۇلدا ئەدلىيە ، قانۇن خىزمىتىگە مەسئۇل بولغان شې فۇجى سۆز قىلدى . ئۇ ، جامائەت خەۋپسىزلىكى ، ئەدلىيە ، تەپتىش ئورگانلىرىدىن ئۆز مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىپ ، خەلقنىڭ دې-موكراتىيە ھوقۇقىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىشنى تەلەپ قىلماستىن ئەكسى-چە ، يامان غەرەزدە « جامائەت خەۋپسىزلىكى ، ئەدلىيە ، تەپتىش ئورگان-لىرىنى پاچاقلاپ تاشلايلى » دېگەن چاقىرىقنى چىقاردى . ئۇ : « كۆپ سانلىكى جامائەت خەۋپسىزلىكى ، ئەدلىيە ، تەپتىش ئورگانلىرى شۇ جايدىكى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارنى قاتتىق قوغدىغان ، ئىن-قىلابىي ئاممىنى باستۇرغان » ، « كونا ئاپپاراتلارنى پاچاقلىماي تۇرۇپ ، ئەسلىگە قايتىش تەس بولىدۇ » دېگەن . بۇنىڭ بىلەن ، جامائەت خەۋپسىزلىكى ، ئەدلىيە ، تەپتىش ئورۇنلىرى ئۆزىنى قوغداش ئىقتىدارىنى يوقاتقان يەردە ، قانداق قىلىپ قالايمىقانىنى توساش

مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلالىسۇن .

لىن بياۋ 9 ـ ئىيۇل كۈنى قىلغان سۆزىنىڭ تەسىرى شۇ چاغدا بەك چوڭ بولدى . ئۇ ئالدى بىلەن ۋۇخەن « 20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى » نى بىر تەرەپ قىلىشنى مۇئەييەنلەشتۈردى .« ۋۇخەن ۋەقەسى بەك يامان ئىش ئىدى ، ئەمدى ياخشى ئىشقا ئايلاندى ، مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابنىڭ ناھايىتى چوڭ تۈرتكىلىك رول ئوينىدى ، تەربىيە ئەھمىيىتى ناھايىتى چوڭ بولدى » دېدى ، ئۇ يەنە : « بىز مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىدا ئىككى نەرسىگە تايىنىمىز : بىرى ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ۋە ماۋ جۇشىنىڭ يۇقىرى ئىناۋىتىگە تايىنىمىز ؛ يەنە بىرى ، ئازادلىق ئارمىيىنىڭ كۈچىگە تايىنىمىز » دېدى . بۇ يەردە لىن بياۋ كوممۇنىستىك پارتىيىنى قىلچە تىلغا ئالماي ، ئەكسىچە ئازادلىق ئارمىيىنىڭ رولىغا ناھايىتى يۇقىرى باھا بەردى . ئۇ جاھاننىڭ تازا مالىمان بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىغا پەرۋا قىلماي ، مالىمان بولۇشنى داۋاملىق تەرغىب قىلدى . ئۇ : « قارىماققا قالايمىقاندەك كۆرۈنسىمۇ ، ئەكسىيەتچى لۇشيەننى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى ، ئەكسىيەتچى سىنپىنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى ... بۇنداق قالايمىقانچىلىق بىزگە لازىم ، نورمال ئەھۋال » دېدى . ئۇ ئۆزىنىڭ يېقىنلىرىدىن بولغان چيۇ خۇيزۇ ، لى زوپېڭ ، ۋۇ فاشيەن قاتارلىقلارنى قوللايدىغانلىقىنى ئوچۇق ـ ئاشكارا ئىپادىلەپ ، « يامان ئادەملەرنىڭ ياخشىلارنى كۆرەش قىلىشى ، ياخشى ئادەملەر ئەدەپ يېگەن ، يولداش چيۇ خۇيزۇنى باش ئارقا سەپ بۇسنىڭ ھوقۇدارلىرى ئىچىدىكى بىر ئۇچۇم يامان ئادەملەر بىر ئايدىن كۆپرەك قىينىپ ، ئۆلتۈرۈپ قويغىلى تاس قاپتۇ . دېگىز ئارمىيىسىدىكى لى زوپىڭ ، ۋاڭ خۇگكۇن ، جاڭ شيۇچۈەنلەرگىمۇ ئەدەپ بېرىلىپتۇ ، يولداش ۋۇ فاشيەنمۇ شۇنداق . سىلەر بۇرۇن جاپا تارتتىڭلار ، ئەمدى راھەت كۆرسىلەر » دېدى . ئۇ يەنە تىغ ئۇچى پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارغا قارىتىلغان شوئارنى : « ھازىرقى ئىنقىلاب ، بۇرۇن ئىنقىلاب قىلغانلارنىڭ ئۇسىتىدىن ئېلىپ بېرىلىدىغان ئىنقىلاب دېگەننى ئوتتۇرىغا قويدى . ئۇ « يېڭى دۆلەت ئاپپاراتىنى قۇرۇش » نى تەرغىب قىلدى . بۇنداق نۇر-

غۇن خاتالىق بار سۆز ئەپسۇسكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ھۆجـ جىتىدەك ئىناۋەتلىك شەكىل بىلەن پۈتۈن مەملىكەتكە تارقىتىلدى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ تەھرىر ئىلاۋىسىدە : « بۇ سۆز ، ماۋ زېـ دۇڭ ئىدىيىسىدىن ئىبارەت قورال بىلەن نۆۋەتتىكى پرولېتارىيات مەدەنـ يەت زور ئىنقىلابى ھەرىكىتى ئۈستىدە چوڭقۇر تەھلىل ئېلىپ بارغان ھەمدە بۇنىڭدىن كېيىنكى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ رەھبەرلىك مەـ سىلىسى ئۈستىدە مۇھىم يوليورۇق بەرگەن » دېيىلىپ ، ھەرقايسى جايلارنىڭ « ئەستايىدىل ئۆگىنىپ ، قەتئىي ئىزچىللاشتۇرۇشى » تەلەپ قىلىنغان . بۇ شۇ چاغدىكى قالايمىقانلىشىپ چېكىگە يەتكەن ۋەزىيەتكە ، ئوت ئۈستىگە ياغ قۇيغاندەك رول ئويناندى . ئەلەم كۆرىشى ئەۋجىگە چىققان ، جەمئىيەت تەرتىپى بەكلا قالايمىقانلىشىپ كەتكەن ئەھۋال ئاستىدا ، نۇرغۇن رايونلاردا بانكا بۇلاش ، ئامبار ـ ئىسكىلاتلارنى بۇلاش ، ماشىنا ، پويىز ، پاراخوتلارنى بۇلاش ، تۇرمىلەرگە بۆسۈپ كـ ىرىشتەك خەۋپلىك ئەنزىلەر سادىر بولدى . ئومۇمىيۈزلۈك ئىچكى ئۇرۇشتا ، خەلقنىڭ ھاياتى ، مال ـ مۈلكى ۋە دۆلەتنىڭ مال ـ مۈلكى مۆلچەرلىگۈـ سىز زىيانغا ئۇچرىدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ چېكىدىن ئاشقان سول ئىدىـ يىسىنىڭ تەسىرى دۆلەت ئىچى بىلەنلا چەكلىنىپ قالمىدى ، ئېلىمىزنىڭ چەت ئەللەردە تۇرۇشلۇق ئەلچىخانىلىرى ۋە چەت ئەلدە ئوقۇۋاتقان ئو ـ قۇغۇچىلار ئىچىدىمۇ زور تەسىر قوزغىدى ، نەتىجىدە چەتكە مۇناسىۋەتـ لىك ۋەقەلەر ئارقا ـ ئارقىدىن سادىر بولدى . مەسىلەن ، ئېلىمىزنىڭ مەـ لۇم دۆلەتتە تۇرۇشلۇق ئەلچىخانىسىدىكى ئىسيانچىلار كوچىغا چىقىپ ، « ئىسيان كۆتۈرۈش يوللۇق » دېگەن تەشۋىق ۋەرىقىنى تارقاتقان ، ئۇ دۆلەت بىزگە نارازىلىق ئېلان قىلغان . مەلۇم دۆلەتنىڭ قۇرۇلۇشىغا يار ـ دەم بېرىشكە بارغان قۇرۇلۇش تېخنىك خادىملىرى ئىچىدىكى ئىسيانچىلار قۇرۇلۇش مەيدانىدا « سوتسيالىزم چوقۇم كاپىتالىزمنىڭ ئورنىنى ئالـ دۇ » دېگەن چوڭ لوزۇنكىنى ئېسىپ قويغان ھەمدە ساقچىلار بىلەن تو ـ قۇنۇشۇپ قالغان ، نەتىجىدە قانلىق ۋەقە يۈز بەرگەن . بىزنىڭ ياۋروپادا

ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلىرىمىز موسكۇۋا قىزىل مەيدانىغا بېرىپ ، شىۋې-جېڭجۇيىنى يوقىتايلى ، دېگەن شوئارلارنى توۋلىغان ، نەتىجىدە سوۋېت ئىتتىپاقى ساقچىلىرى بىلەن قاتتىق توقۇنۇشۇپ قالغان . بىزنىڭ ھىندۇ-نېزىيە ، موڭغۇلىيە ، بېرما قاتارلىق دۆلەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىـ مىزمۇ تەدرىجىي يامانلىشىپ كەتكەن .

دىپلوماتىيە خىزمىتىنى كۈچەيتىش جىددىي ئېھتىياجلىق بولۇۋاتـ قان بۇ چاغدا ، دىپلوماتىيە مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرى چېن يى ئىسـ يانچىلارنىڭ دەرىجىمۇ دەرىجە ئۆرلەۋاتقان كۈرەش قىلىشى ئىچىدە قالغا-نىدى ، ھۇنىڭغا جۇ ئېنلەي كۆپ قېتىم ئارىلاشقان بولسىمۇ ، قىلچە نە-تىجىسى بولمىدى . ۋۇخەندىن قايتىپ كېلىپ قەھرىمان دېگەن نام ئال-غان ۋاقى لى 7 ـ ئاۋغۇستتا ، دىپلوماتىيە مىنىستىرلىقىدىكى ئىسيانچىلارنى قوبۇل قىلغاندا ، قىلچە تەپتارتماستىن ئەسەبىيلەرچە سۆز قىلغان ، ئۇ دىپلوماتىيە ھوقۇقىنى تارتىۋېلىشنى ئاشكارە قۇتراتقان ۋە قوللىغان . نە-تىجىدە ، دىپلوماتىيە مىنىستىرلىقى پارتكومىنى پېچەتلەش ، سىياسىي باشقارمىنى پاچاقلاپ تاشلاش ، دىپلوماتىيە مىنىستىرلىقىنىڭ نامىدا سىرتقا قالايمىقان يولىيورۇق يوللاشتەك ۋەقەلەرنىڭ يۈز بېرىشىگە سەۋەب بولغان . 22 ـ ئاۋغۇستتا ئەنگلىيىنىڭ جۇڭگودا تۇرۇشلۇق ۋاكالىتەن ئىش بېجىرىش ئورنىنى كۆيدۈرۈۋېتىش ۋەقەسى يۈز بەردى . بۇ دۆلـ-تىمىزنىڭ ئابرۇيىنى تۆكتى ، ئېلىمىزنىڭ دىپلوماتىيە خىزمىتى دۆلەت قۇرۇلغاندىن بۇيان پەقەتلا كۆرۈلمىگەن قالايمىقانچىلىق ئىچىدە قالدى . ماۋ زېدۇڭ كېيىن سىنو بىلەن سۆھبەتلەشكەندىمۇ ئىقرار قىلىپ : « دىپلوماتىيە مىنىستىرلىقى قالايمىقانلىشىپ بىر نېمىلا بولۇپ كەتتى ، بىر يېرىم ئاي ئۇنى باشقۇرالماي قالدۇق » ، « 1967 ـ يىل ئىيۇل ، ئاۋ-غۇست ، بۇ ئىككى ئاي بولماي قالدى ، جاھان مالماتاڭ بولۇپ كەتتى » دېگەن .

ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۈچ چوڭ رايونىنى كۆزدىن كەچۈرۈشى

1967 ـ يىل ئىيۇلدىن سېنتەبىرگىچە ماۋ زېدۇڭ شىمالىي جۇڭـ گو ، جەنۇبىي جۇڭگو ۋە شەرقىي جۇڭگو رايونىنى كۆزدىن كەچۈرۈپ ،

يول بويى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئەھۋالىنى تەكشۈردى . ئوخشىمىغان ئورۇنلاردا كۆپ قېتىم سۆز سۆزلىدى . ماۋ زېدۇڭ ئۆزىنىڭ « سول » چىل كۆزقارىشى ۋە ئۇدا داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتقان ھۆكۈملەر ىنى چىقىش نۇقتىسى قىلىپ ، « پۈتۈن مەملىكەتنىڭ پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ۋەزىيىتى كەچىك ياخشى ئەمەس ، چوڭ ياخشى ، ئومۇمىي ۋەزىيەت بۇرۇنقى ھەرقانداق ۋاقىتتىكىدىن ياخشى » ، « بەزى جايلاردا ئالدىنقى بىر مەزگىل قالايمىقانلىشىپ كەتكەنەدەك بولغان بولسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە ئۇ دۈشمەننى قالايمىقانلاشتۇرۇپ ، ئاممىنى چېنىقتۇردى » دەپ داۋاملىق مۇقىملاشتۇردى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئەڭ قالايمىقان بولۇپ كەتكەن بۇ ۋاقىتدا ، ۋەزىيەتنى بۇنداق مۆلچەرلىشى ، ئەمەلىيەت بىلەن ناھايىتى ئېنىق ھالدا بەكلا يىراقلاپ كەتكەنىدى . بۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ شۇ چاغدا ئوبېيكتىپ ھەقىقىي ئەھۋالنى بىلىشى ناھايىتى تەس بولۇپ قالغانلىقىنى ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، ئۇنىڭ قالايمىقانچىلىققا بولغان ئالاھىدە كۆزقارىشىنى ، شۇنداقلا ئاتالمىش « جاھان تازا مالماتاق بولسا ، ئاندىن جاھاننى راسا تۈزىگىلى بولىدۇ » دېيىغان سۇبېيكتىپ ئارزۇسىنى كۆرسەتىپ بەردى . لېكىن ، بەكلا قالايمىقانلىشىپ كېتىپ ، « باشقۇرالماي قالغان » ۋەزىيەتمۇ ، ماۋ زېدۇڭ ئەمەلگە ئاشۇرماقچى بولغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ نىشانلىرىغا پايدىسىز ئىكەنلىكىنى ھېس قىلغان . شۇڭا ئۇ ئۆز سۆزلىرىدە « ھەرقايسى جايلاردىكى ئىنقىلابىي تەشكىلاتلار ئىنقىلابىي چوڭ بىرلىششنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش » نى چاقىرىق قىلغان . ئۇ : « ئىشچىلار سىنىپى ئىچىدە تۈپكى پايدا - زىيان توقۇنۇشى يوق . پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدىكى ئىشچىلار سىنىپى ئىچىدە چوقۇم قارىمۇ قارشى ئىككى چوڭ تەرەپ بولۇپ تەشكىللىنىدىغان ئاساس يوق » . « ئىككى تەرەپ ئىنقىلابىي ئاما تەشكىلاتى بولىدىكەن ، ئىنقىلاب پرىنسىپى ئاساسىدا ئىنقىلابىي چوڭ بىرلىششنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشى كېرەك » دېدى . كادىرلار مەسلىسى ئۈستىدە توختالغاندا ئۇ : « مۇتلەق كۆپ سانىدىكى كادىرلار ياخشى ، يامانلىرى پەقەت ناھايىتى ئاز سانىدا » « پارتىيە ئىچى

دىكى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ ئەدىپىنى بېرىش كېرەك ، ئەمما ئۇلار بىر ئۇچۇم ». « تەربىيە ئالىدىغانلارنى كۆپەيتىپ ، زەربە بېرىدىغانلارنى ئازايتىش كېرەك » ، « كادىرلارنىڭ خاتالىق ئۆتەكۈزۈشىگە يول قويۇش ، كادىرلارنىڭ خاتالىقىنى تۈزىتىشىگىمۇ يول قويۇش كېرەك » دېدى . ئۇ تەكىتلەپ : « كادىرلارغا توغرا مۇئامىلە قىلىپ ، ئىنقىلابىي ئۇچ تەرەپ بىرلىشىشنى ئەملگە ئاشۇرۇش ، ئىنقىلابىي چوڭ بىرلىشىشنى مۇستەھكەملەش ، شۇ ئورۇندىكى كۇرەش قىلىش ، پىسىقەن قىلىش ، ئۆزگەرتىشنى ياخشى ئىشلەشتىكى ھالقىلىق مەسىلە ، بۇنى چوقۇم ئوبدان ھەل قىلىش كېرەك » دېدى ، ئۇ : « قىزىل قوغدىغۇچىلارغا تەربىيە ئېلىپ بېرىش كېرەك » دېگەندىن ئوتتۇرىغا قويۇپ ، ئىسيانچىلارنىڭ كاتتىۋاشلىرى ۋە قىزىل قوغدىغۇچىلارنى ئاگاھلاندۇرۇپ ، « ھازىر دەل ئۇلارنىڭ خاتالىق ئۆتكۈزۈش ئېھتىمالى بار ۋاقىت » دېدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ سۆز خاتىرىسىنى 7 ـ ئۆكتەبىردە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى پۈتۈن مەملىكەتكە تارقاتتى ، بۇ ، بىر تۈركۈم كادىرلارنى ئازاد قىلىپ ، ھەرقايسى تەرەپلەرنىڭ بىرلىشىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش ، قالايمىقان ۋەزىيەتنىڭ تېخىمۇ يامانلىشىپ كېتىشىنى توسۇش جەھەتتە بەلگىلىك ئاكتىپ رول ئوينىدى .

ئېغىر قالايمىقانلىشىپ كەتكەن ۋەزىيەتنى ئوڭشاش ئۈچۈن ، ماۋ زېدۇڭ يەنە بىر يۈرۈش كونكرېت تەدبىرلەرنى قوللىنىشى تەستىقلىدى . ئۇ ئۇستىنىڭ ئاخىرىدا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ تەستىقى بىلەن مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزاسى ۋاڭ لى ، گۇەن فېڭغا نىسبەتەن ئايرىپ تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى . 1968 ـ يىلى يانۋاردا ، چى بىنيۈيگە نىسبەتەن ئايرىپ تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى . ۋاڭ لى ، گۇەن فىڭ چى ،بىنيۈيلەر « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ دەسلەپكى ۋاقتىلىرىدىكى داڭلىق « سول » چىلار ، قالايمىقانچىلىقنى تۇغدۇرغۇچى « ئالدىنقى سەپ قوماندانلار » ئىدى . ئۇلارغا نىسبەتەن ئايرىپ تەكشۈرۈشنى ئېلىپ بېرىش ، مەلۇم دەرىجىدە بەزى پائالىيەتلەردە ئۆزىنى بەلەمەي قالغان ئىسيانچىلارنىڭ نۇخلىسىنى تىزگىنلەپ ، قالايمىقانچى-

لىقلارنىڭ ئازنيېشىغا پايدىلىق بولدى . 5 ـ سېنتەبىردە ماۋ زېدۇڭ تەسىر تىقلىغان « خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ قورال ـ ياراغ ۋە ھەرخىل ھەربىي ماددىي ئەشيالارنى بۇلاشنى چەكلەش توغرىسىدىكى بۇيرۇق » ئېلان قىلىندى . 13 ـ سېنتەبىردە « دۆلەتنىڭ ماددىي ئەشيا ، تاۋارلىرىنى بۇلاش ، ئىسكىلاتلارغا بۆسۈپ كىرىشنى چەكلەپ ، دۆلەت مال ـ مۈلكىنى ساقلاش بىخەتەرلىكىگە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش » نى تارقاتتى . بۇ مەزگىلدە ، ماۋ زېدۇڭ يەنە بەزى بەكلا قالايمىقان بولۇپ كەتكەن ئۆلكە ، شەھەر ۋە ئورۇنلارغا نىسبەتەن ھەربىي ئىدارە قىلىشنى يۈرگۈزۈشنى تەستىقلىدى . ئۇ يەنە نۇرغۇن ئېلان ، ئۇقتۇرۇش قاتارلىقلارنى ئېلان قىلىشنى تەستىقلاپ ، جەمئىيەت تەرتىپىنى ئاسرىدى ، قاتناش ـ ترانسپورتنى قوغدىدى ، ئەلەم كۆرىشىنىڭ كېڭىيىشىنى چەكلىدى . بۇ تەدبىرلەر مەلۇم ۋاقىت بەزى ئۇنۇمگە ئېرىشكەن بولسىمۇ ، لېكىن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » تەبىئىي ھالدا كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان قالايمىقان ۋەزىيەتنى تۈپتىن ئۆزگەرتىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى .

مەكتەپلەرنىڭ دەرس باشلىشى ۋە ئىشچىلار تەشۋىقاتئەترەتلىرىنىڭ مەكتەپلەرگە كىرىش

شۇ چاغدىكى ۋەزىيەتنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن قوللانغان جىددىي تەدبىرلەرنىڭ بىرى ، « ئالىي ، ئوتتۇرا ، باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ دەرس ئۆتۈشىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ ئىنقىلاب قىلىشى » ئىدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلانغاندىن كېيىن ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى مەكتەپلەر دەرس توختىتىپ ئىنقىلاب قىلغانىدى . كۆپلىگەن ياش ئوقۇغۇچىلار چېكىدىن ئاشقان سولچىل ئىدىيىنىڭ تەسىرى بىلەن ، جەمئىيەتتىكى ھەرخىل ھوقۇق تارتىۋېلىش ھەرىكەتلىرىگە ۋە تەرەپبازلىق كۆرەشلىرىگە ئاكتىپ قاتناشتى ھەمدە ئاۋانگارتلىق تايانچلىق رول ئوينىدى .

بەزى داڭلىق مەكتەپلەردىكى بەزى ئاممىۋى تەشكىلاتلار شۇ جايدىكى تەرەپبازلىق كۆرىشىنىڭ قوماندانلىق قىلىش ۋە ئالاقىلىشىش مەركىزىگە ئايلىنىپ قالدى . شۇڭا ، ۋەزىيەتنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن

ئالدىدا ئوقۇغۇچىلارنى مۇقىملاشتۇرۇش زۆرۈر بولۇپ قالدى . 1967 ـ يىلى 23 ـ سېنتەبىردە ، ماۋ زېدۇڭنىڭ تەستىقى بىلەن پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى بىرلىشىپ « سىرتتىن ئالاقە باغلاش بىلەن كەلگەن ئوقۇغۇچىلار ۋە بېيجىڭغا ئەرزىيەت ئىشى بىلەن كەلگەن خادىملارنىڭ دەرھال ئۆز ئورنىغا قايتىشى توغرىسىدىكى جىددىي ئۇقتۇرۇش » نى تارقاتتى . « ئۇقتۇرۇش » تا ، بېيجىڭدىكى ۋە ھەرقايسى جايلاردىكى ئالاقە باغلاش بىلەن كەلگەن ئوقۇغۇچىلارنى ۋە باشقا خادىملارنى كۆتۈۋالغان ئورگانلار « 28 ـ سېنتەبىردىن باشلاپ ھەممىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدۇ ، ھەرقايسى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار ئەمدى كۆتۈرۈشكە مەسئۇل بولمايدۇ . سىرتلارغا چىقىپ كەتكەن ئوقۇغۇچىلار ۋە باشقا خادىملار « دەرھال شەرتسىز ھالدا ھەممىسى ئۆز ئورنىغا قايتىپ كېتىشى كېرەك » دەپ بەلگىلەنگەنىدى .

1967 ـ يىلى 14 ـ ئۆكتەبىردە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى « ئالىي ، ئوتتۇرا ، باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ دەرسىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ ئىنقىلاب قىلىشى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش » نى تارقاتتى . ئۇنىڭدا « مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى ئۇنىۋېرسىتېت ، ئوتتۇرا ، باشلانغۇچ مەكتەپلەر دەرھال ئوقۇش باشلىشى كېرەك » ، « بىر تەرەپتىن دەرس ئوقۇپ ، بىر تەرەپتىن ئىسلاھات ئېلىپ بېرىشى كېرەك » دەپ تەلەپ قىلىنغانىدى . شۇ چاغدىكى قالايمىقانچىلىق ۋەزىيەت يەنىلا تەرەققىي قىلىپ تۇرغاچقا ، خېلى كۆپ ساندىكى ئوقۇغۇچىلار يەنىلا جەمئىيەتتە ئېقىپ يۈرۈپ مەكتەپكە قايتمىغانىدى . مەكتەپتىكى كادىرلار ۋە ئوقۇتقۇچىلار ئومۇمىيۈزلۈك دېگۈدەك پىپەن قىلىنىپ ، تەكشۈرۈلۈۋاتقاچقا ، نورمال خىزمەتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش مۇمكىن ئەمەس ئىدى . شۇڭا ، بۇ ئۇقتۇرۇشنى ئەمەلىيەتتە ئىجرا قىلىش تەس بولدى . نۇرغۇن ئالىي مەكتەپ ، ئوتتۇرا مەكتەپلەر دەرسنى ئەسلىگە كەلتۈرمىدى . مەكتەپلەرنىڭ تەرتىپى قالايمقان ، ئەلەم كۈرىشى

يەنىلا بولۇۋاتاتتى .

1968 ـ يىل 27 ـ ئىيۇلدا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ يولبورۇقى بويىچە ، بېيجىڭدىكى 60 دىن ئارتۇق زاۋۇت 30 مىڭ كىشىلىك « پايتەخت ئىشچى چىلىرىنىڭ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى تەشۋىق قىلىش ئەترىتى » تەشكىل قىلىپ ، شۇ چاغدا تەرەپبازلىق كۆرىشى كەسكىن بولغان چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىغا كىرىپ ، تەرتىپنى رەتكە سېلىش ، ئەلەم كۆرسەتكۈچىلەرنى ئىشلىرىنى ئېلىپ باردى . بىر مەزگىللىك تاقابىل تۇرۇشلاردىن كېيىن ئىشچىلار پۈتۈن مەكتەپ ۋەزىيىتىنى كونترول قىلدى . بۇ ئۇلۇغ تۇقۇلۇق بولغان تەجرىبە دەپ قارالدى .

25 ـ ئاۋغۇستتا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابىي گۇرۇپپىسى « مەكتەپلەرگە ئىشچىلار تەشۋىقات ئەترىتىنى ئەۋەتىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش » نى تارقاتتى . ئۇقتۇرۇشتا ، « ھەرقايسى جايلار بېيجىڭنىڭ ئۇسۇلى بويىچە ، چوڭ ، ئوتتۇرا شەھەرلەردىكى ئالىي ، ئوتتۇرا ، باشلانغۇچ مەكتەپلەرنى باشقۇرۇشى كېرەك » ، « مۇنەۋۋەر سانائەت ئىشچىلىرىنى ئاساسىي گەۋدە قىلغان ئازادلىق ئارمىيە جەڭچىلىرى ماسلاشقان ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى تەشۋىقات ئەترىتى تەشكىللەپ ، ھەرقايسى مەكتەپلەرگە تۇرکۇم ، مۇددەتكە بۆلۈنۈپ كىرىشى كېرەك » ، « ئۇ يەردە تېخى ئىنقىلابىي بىرلىشىشنى ئەملگە ئاشۇرمىغان ئىككى تەرەپ ئىنقىلابىي ئامما تەشكىلاتلىرىنىڭ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئاساسىدا ئىنقىلابىي بىرلىشىشنى ئەملگە ئاشۇرۇشىغا ياردەم بېرىشى ، ئۇنى ئىلگىرى سۈرۈشى كېرەك ، ئەلەم كۆرسەتكۈچىلەرنى يەرلەردە ، ئەلەم كۆرسەتكۈچىلەرنى قەتئىي توختىتىشى كېرەك » دېيىلگەنىدى . 26 ـ ئاۋغۇست « خەلق گېزىتى » ماۋ زېدۇڭ تەكشۈرۈپ ، ئۆزگەرتىپ بەرگەن ياۋ ۋېيۇەننىڭ « ئىشچىلار سىنىپى ھەممىگە رەھبەرلىك قىلىشى كېرەك » دېگەن ماقالىسىنى باستى . ماقالە ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرىنى يەتكۈزدى : « زىيالىيلار توپلاشقانلىكى ئورۇنلارغا ، مەيلى مەكتەپ ، ياكى باشقا ئورۇن بولسۇن ، ئىشچىلار ، ئازادلىق ئارمىيە كىرىپ ، زىيالىيلار

مۇستەقىل ئىگىلەپ تۇرىدىغان ھالەتنى بۇزۇپ تاشلاپ ، ئاشۇ چوڭ ـ كىچىك مۇستەقىل پادىشاھلىقنى ئىگىلىشى كېرەك » . « ئىشچىلار تەشـ ۋىقات ئەترىتى مەكتەپلەردە ئۇزاق مۇددەت تۇرۇشى ، مەكتەپنىڭ بارلىق كۇرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش ۋەزىپىسىگە قاتنىششى ھەمدە مەكتەپلەرگە مەڭگۈ رەھبەرلىك قىلىشى كېرەك . يېزىلاردا مەكـ تەپنى ، ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئەڭ ئىشەنچلىك ئىتتىپاقداش قوشۇنى ـــ كـەمبەغەل ، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلار باشقۇرۇشى كېرەك ». شۇنىڭ بـ لـەن ھـەرقايسى جايلاردا مەكتەپلەرگە بەس ـ بەستە « ئىشچىلار تەشۋـ قات ئەترىتى » ، « ئارمىيە تەشۋىقات ئەترىتى » ئەۋەتتى . ئۇزاق ئۆتمەي بۇ چارە ، ھەربىي ئىدارە قىلىشنىڭ سىرتىدىكى ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ، ھـۆكـۈمـەت ئورگانلىرى ۋە كارخانا ، مەمۇرىي ئورۇنلارغىچە كېڭەيدى .

ئىشچىلار ، ئازادلىق ئارمىيە تەشۋىقات ئەترىتى ئەمەلىيەتتە باشقا بىر خىل شەكىلدىكى خىزمەت گۇرۇپپىسى ئىدى . ئىشچىلار ، ئازادلىق ئارمـىيە تەشۋىقات ئەترىتىنىڭ كىرىشى ، ئەلەم كۆرىشىنى توساش ، ۋە ـ زىيەتنى مۇقىملاشتۇرۇش جەھەتتە مەلۇم ئاكتىپ رول ئويناندى . بۇنى ئىنكار قىلىشقا بولمايدۇ . لېكىن بۇ خىل ئۇسۇلنىڭ ئۆزىنى مۇئەييەنلەشـ تۈرمەك تەس . يېتەكچى ئىدىيىسىدىن ئالغاندا ، ئۇ زىيالىيلارنى ئىشچىلار سىنىپىنىڭ سىرتىغا چىقىرىۋېتىپ ، ئۆزگەرتىش ئوبيېكتى قىلىشنىڭ ئا ـ ساسىغا تىكلەنگەن . شۇڭا « زىيالىيلار توپلاشقان » دېگەنلىك ، مەدەنـ يـەت قۇرۇلمىسىنىڭ ئۈستۈنلۈك ئالاھىدىلىكىنى ئەمەس ، بەلكى بۇرژۇئا ـ زىـيىنىڭ تىرىلىش كۆچلىرىنى كۆرسىتىدۇ دېگەنلىك بويىچە ، ئىشچىلار ۋە ئازادلىق ئارمىيىنى كىرگۈزۈش زۆرۈر بولۇپ قالغان ۋەزىيەتنى مۆلـ چەرلەش جەھەتتىن ئالغاندا ، يېڭى جۇڭگونىڭ مەكتەپلىرىنى خاتا ھالدا « زىيالىيلار مۇستەقىل ئىگىلىۋالغان ھۆكۈمرانلىق ئورنى » دەپ قارىلىپ ئىشچىلار ۋە ئازادلىق ئارمىيىنى ئەۋەتىپ « پاچاقلاپ تاشلاش » نى قارار قىلغان . بولۇپمۇ ئىشچىلار ، ئازادلىق ئارمىيە تەشۋىقات ئەترىتى « مەدەـ نىيەت زور ئىنقىلابى » دا خاتا يېتەكچى فاكجېن ئاستىدا خىزمەت ئېلىپ بارغانلىقتىن ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇلارنىڭ ئۆزىمۇ كىرىپ تۇرۇۋاتقان ئو ـ

رۇنـنىڭ ئەھۋالنى بىلمەيدىغان ، ئۆز ئەزالىرىنىڭ ساپاسى بىر دەك بولمـ
غاچقا ، خىزمەتتە خاتالاشماسلىقى مۇمكىن ئەمەس ئىدى . ئىشچىلار
تەشۋىقات ئەترىتىنىڭ رەھبەرلىكىنى (يېزىلاردا كەمبەغەل ، تۆۋەن ـ
ئوتتۇرا دېھقانلارنىڭ باشقۇرۇشىنى) مەكتەپلەردە مەكگۈلۈك تۇرغۇزۇپ
قويۇش پۈتۈنلەي ئەقىلغا مۇۋاپىق ئىش ئەمەس ئىدى ، بۇ كەسىپ ئەھلى
ئەمەسلەر كەسىپ ئەھلىلىرىگە رەھبەرلىك قىلىشتەك خاتا كۆزقاراشنىڭ
كېڭەيتىلىشى ۋە كۆچمىسى بولۇپ ، ئەمەلىيەت بۇنىڭ ئاقمايدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى .

زىيالىي ياشلارنىڭ يېزا ـ قىشلاقلارغا بېرىشى

« دەرسنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ ئىنقىلاب قىلىش » دا ھەل قىلىشقا
تېگىشلىك بىر مەسىلە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلانغاندىن بۇـ
يـان ، ئالىي مەكتەپلەر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلمىدى ، زاۋۇتلار ئىشچى ئالـ
مىدى ، سودا ۋە باشقا مۇلازىمەت تارماقلىرىمۇ شۇ ھالەتتە تۇرۇپ قېـ
لىـــپ ، پۈتۈن جەمئىيەتتىكى خىزمەت ئورنىدا بوش ئورۇن يوق ئىدى ،
شـۇڭا شۇ چاغدىكى 10 مىليوندىن ئارتۇق تولۇق ئوتتۇرا ، تولۇقسىز
ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنى تەقسىم قىلىش ئىمكانىيىتى
بولمىدى . بۇ ئوقۇغۇچىلار مەكتەپتىن كەتمەي تۇرغاچقا ، يېڭى ئوقۇـ
غۇچىلارنى قوبۇل قىلىش ئىشىغا تەسىر يەتتى . بۇنداق جىددىي ھەل
قىلىشقا تـــېـگـــىـشـلـــىك ۋەزىپىگە قارىتا ، شۇنداقلا زىيالىيلارغا بولغـان
« سـول » چـــىـل مـــۆلچەر بويىچە ، 1968 ـ يىلى دېكابىردا ماۋ زېدۇڭ :
« زىيالىي ياشلارنىڭ يېزىلارغا بېرىپ كەمبەغەل ، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھـ
قانلارنىڭ قايتا تەربىيىسىنى ئېلىشى تولىمۇ زۆرۈر . شەھەرلەردىكى كا ـ
دىرلار ۋە باشقا ئادەملەرنىڭ ئۆزلىرىنىڭ تولۇقسىز ، تولۇق ئوتتۇرىنى ،
ئالىي مەكتەپلەرنى پۈتتۈرگەن پەرزەنتلىرىنى يېزىلارغا ئەۋەتىشكە كۆنـ
دۈرۈشـى كېرەك » دېگەن چاقىرىقنى چىقاردى . بۇ چاقىرىق چىققاندىن
كېيىن ، ھەرقايسى جايلاردا زىيالىي ياشلارنىڭ يېزا ـ قىشلاقلارغا بېرىش
دولقۇنى كۆتۈرۈلدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە يېزا ـ
قىشلاقلارغا چۈشكەن زىيالىي ياشلار 16 مىليوندىن ئېشىپ كەتتى .

زىيالىي ياشلارنىڭ يېڭا ـ قىشلاقلارغا بېرىش خىزمىتى 50 ـ يىللاردىن باشلاپ ئويۇشتۇرۇلغان ، ئۇ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئىلـ مىزنىڭ نوپۇسى كۆپ ، ئاساسىمىز ئاجىز ، ئىقتىسادىمىز تەرەققىي تاپمـ غان ، ئىشقا ئورۇنلىشىش تەس ، ئەمما يېزىلارنىڭ كەڭ بىپايان بولۇشى ، شۇنداقلا ئۇ يەردە مەدەنىيەت بىلىملىرىنىڭ كەم بولۇشىدەك دۆلەت ئەھـۋالىغا قاراپ ، شەھەر ـ بازارلاردىكى زىيالىي ياشلارنىڭ ئىشقا ئورۇنـ لىشىش مەسلىسىنى ھەل قىلىشتىكى بىر ئىزدىنىش ھەمدە يېڭا مەدەنىيـ ىتىنى ئۆستۇرۇشتىكى بىر خىل تەجرىبە خاراكتېرلىك سىناق ئىدى . لې كىن ، 1968 ـ يىلنىڭ ئاخىرلىرى باشلانغان شەھەر ـ بازارلاردىكى زىيا ـ لىي ياشلارنى يېزا ـ قىشلاقلارغا بېرىشقا كەڭ كۆلەملىك ھەرىكەتلەندۇـ رۇش ھەرىكىتى ، پەقەت ئىشقا ئورۇنلىشىش مەسلىسىنلا ھەل قىلىش بولماستىن ، بەلكى ئاساسلىقى ئازادلىقتىن بۇيانقى مائارىپ ئەھۋالىمىزغا قىلىنغان خاتا مۆلچەردىن بولغان ئىش ئىدى . « كەمبەغەل ، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلارنىڭ قايتا تەربىيىسىنى قوبۇل قىلىش » تولا تەكىتلىنىپ مۇتلەقلەشتۇرۇۋېتىش دەرىجىسىگە بېرىپ يېتىپ ، ئەسلى ئاساسلىقى ئىشقا ئورۇنلىشىش مەسلىسىنى ھەل قىلىشتىكى يېزىغا چۈشۈش ، « شىۇجېڭجۇيىنىڭ ئالدىنى ئېلىپ ، شىۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرىدىغان » سىياسىي ھەرىكەتكە ئايلىنىپ قالدى .

كەڭ زىيالىي ياشلار يېزىلاردا ، چېگرا رايونلاردا چېنىقتى ، ۋە ـ تەننىڭ ئىچكى ۋە ئېچىلمىغان رايونلىرىنى ئېچىش ، گۈللەندۇرۇش ئۈ ـ چۈن تۆھپە قوشتى . بۇنى ئەلۋەتتە مۇئەييەنلەشتۇرۇش كېرەك . لېكىن ، بـۇ ھەرگىز « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ نەتىجىسى بولماستىن ، كـەڭ زىيالىي ياشلارنىڭ ئوگۈشسىز شارائىتتا كۆرسەتكەن قىلغانلىقىنىڭ نە ـ تىجىسى . يەنە شۇنىمۇ كۆرسىتىپ ئۆتۈش كېرەككى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا زىيالىي ياشلارنى يېزىلارغا چۈشۈشكە ھەرىكەتلەندۇرۇش ھەرىكىتىدىكى سىياسەت ، تەدبىر ، ئۇسۇللاردىمۇ ئېغىر خاتالىق بار ئىدى . يېزىغا چۈشۈش سىياسىتىدە ئايرىم رايون ، ئايرىم ئوبيېكتلارنىڭ كونكرېت ئەھۋالىنى پەرقلەندۇرمەستىن ، « بىردەك قىلىش » ، ئوتتۇرا

مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەمىسىنى يېزىغا چۈشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى ، ھەتتا شەھەر ـ بازار نوپۇسى ناھايىتى ئاز بولغان شىزاڭدىمۇ مۇشۇنداق قىلىندى ؛ ھەربىرىكەتلەندۈرۈش ئۇسۇلىدا ئاساسىي جەھەتتىن مەمۇرىي ۋاستە ئىشلىتىلدى ، بەزى جايلاردا مەجبۇرلاش ، بېسىم ئىشلىتىش ئېلىپ بېرىلدى ؛ باردىغان يەرنى تاللاشتا ، بىر تەرەپلىمىلىك ھالدا قىينىچىلىقى قانچە كۆپ بولغان يەرلەرگە شۇنچە بېرىش تەكىتلەندى . نەتىجىدە بەزى رايونلاردىكى زىيالىي ياشلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇشىدا ناھايىتى ئېغىر قىينىچىلىقلار پەيدا بولدى . يېزىلارغا چۈشكەن زىيالىي ياشلارنى ئىشلىتىش ۋە باشقۇرۇشتا « قايتا تەربىيە ئېلىش » ھەددىدىن ئارتۇق تەكىتلىنىپ كەتكەچكە ، ياشلار سىياسىي جەھەتتىن بېسىمغا ئۇچراپ ، يا ئىلىم ـ پەننى ئۆگىنەلمىدى ، يا ئۆزىنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتىنى جارى قىلدۇرالمىدى . ئوقۇغانلىرى بىكار كەتتى ، ھېچقانداق ئارتۇقچىلىقنى يېتىشتۇرەلمەي ، تەرەققىيات قىلىشىغا تەسىر يەتتى . بۇنداق خاتا ئۇسۇللار نۇرغۇنلىغان بەختسىزلىكلەرنى ئېلىپ كەلدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە ، دۆلەت ۋە كارخانا ، مەمۇرىي ئورۇنلارنىڭ زىيالىي ياشلارنىڭ يېزا ـ قىشلاقلارغا بېرىشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن سەرپ قىلغان خىراجىتى 10 مىليارد يۈەندىن ئېشىپ كەتتى . ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدىكى ، بۇ خىل يېزىغا بېرىپ ئەتراپلەرگە ئورۇنلاشتۇرۇشنى ئاساس قىلىپ ، سىياسىي ھەربىرىكەت شەكلى بويىچە ئېلىپ بېرىلغان زىيالىي ياشلارنىڭ يېزا ـ قىشلاقلارغا بېرىشى ، دۆلەتكە ، دېھقانلارغا ۋە زىيالىي ياشلارغا پايدىسىز بولدى .

ئىشچىلار ، ئازادلىق ئارمىيە تەشۋىقات ئەترەتلىرىنىڭ مەكتەپلەرگە كىرىشى ۋە رەھبەرلىك قىلىشىدىن كېيىنلا ئېلىپ بېرىلغان زىيالىي ياشلارنىڭ كەڭ كۆلەملىك ھالدا يېزا ـ قىشلاقلارغا بېرىش ھەرىكىتى ، ئەسلىدە چۈقان بىلەن دولقۇن كۆتۈرۈپ چىققان ھەرخىل قىزىل قوغدىغۇچىلار تەشكىلاتلىرىنى يەنە پائالىيەت ئېلىپ بېرىشقا ئامالسىز قىلىپ قويدى . قىزىل قوغدىغۇچىلارمۇ ئۆزىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى »

نـى قـوزغاش ۋە ئىلگىرى سۇرۇشتىكى قىممىتىنى ئورۇنداپ بولغانلىقى ئۈچۈن ، ئىسمى بار ، جىسمى يوق بولۇپ قالدى .

ماۋ زېدۇڭ قوللانغان بىر يۇرۇش تەدبىرلەر ، كونكرېتنى خىز-مەتلەردىكى بەزى ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەن خاتا ھەرىكەتلەرنى تۈزە-تىشتە بەلگىلىك توساش ۋە كونترول قىلىش رولىنى ئويناندى . 1968 ـ يىلى كۈز ، قىش پەسلىدىن كېيىن جاھان قالايمىقانلىشىپ كېتىش ، ئو-مۇميۈزلۈك ئىچكى ئۇرۇش قىلىش ۋەزىيىتى تەدرىجىي ھالدا ئاز ـ تولا ئوڭشالدى . لېكىن ،« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دەك خاتا ھەرىكەت داۋاملىق ئېلىپ بېرىلىۋاتقان شارائىتتا ، زىددىيەت يەنىلا داۋاملىق تەرەق-قىي قىلدى ، يېڭى كۈرەش ۋە ۋەقەلەر ئۈزلۈكسىز پەيدا بولۇپ تۇردى .

لىن بياۋ ، جيالڭ چىڭ پەيدا قىلغان « ياڭ چىڭۋۇ ، يۈي لىجىن ، فۇ-چۈڭبى ۋەقەسى »

1968 ـ يىلى مارتتا ، لىن بياۋ ، جيالڭ چىڭ ئۆزلىرى بىۋاستە قول تىقىپ ، « ياڭ چىڭۋۇ ، يۈي لىجىن ، فۇ چۈڭبى ۋەقەسى » نى پەيدا قىلدى . ئۇلار خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىدە مۇھىم ۋەزىپىلەرنى ئۆ-تەۋاتقان ياڭ چىڭۋۇ ، يۈي لىجىن ، فۇ چۈڭبىنى « ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ھوقۇقىنى تارتىۋېلىشنى قەستلىگەن » ، « مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىغا قوراللىق ھۇجۇم قىلماقچى بولغان » دەپ تۆھمەت قىلىپ ، « فېۋرال تەتۇر ئېقىمى » ئۈچۈن ئەنزە ئاغدۇرۇپ ، « فېۋرال تەتۇر ئې-قىمى » نىڭ « يېڭى ھۇجۇمى » نى پەيدا قىلدى دېگەندەك بەتنامىلارنى چاپلىدى . ئۇلار بۇ يوقىلاڭ بەتنامىلار بىلەن ماۋ زېدۇڭنى ئالداپ ، ئۇنىڭ قوشۇلۇشىنى قولغا كەلتۈرۈۋېلىپ ، يې جيەنيىڭ ، شۇي شياڭچيەن ، نې رۇڭجېن قاتارلىق مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ بىرقانچە مۇئا-ۋىن رەئىسلىرى بۇ ئىشتىن بالدۇر خەۋىرى بولمىغان شارائىتتا ، يەنى 1968 ـ يىلى 22 ـ مارتتا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گـۇرۇپپىسى نامىدىن بۇيرۇق چىقىرىپ ، ياڭ چىڭۋۇنى ئازادلىق ئارمىيە مۇۋەققەت باش سەنمۇجاڭى ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى دائىمىي

ھەيئەت ئەزاسى ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى ، باش سەنمۇبۇ پارتكومىنىڭ 1 ـ شۇجىسى قاتارلىق ۋەزىپىلىرىدىن ئېلىپ تاشلىدى ؛ يۇي لىجىنىڭ ھاۋا ئارمىيە سىياسىي كومىسسارى ، ھاۋا ئارمىيە پارتكومىنىڭ 2 ـ شۇجىسى قاتارلىق ۋەزىپىلىرىنى ئېلىپ تاشلاپ ، يەنە « خائىن » دېگەن جىنايەت بىلەن قولغا ئالدى ؛ فۇچۇڭبىنىڭ بېيجىڭ گارنىزونىنىڭ قوماندانلىق ۋەزىپىسىنى ئېلىپ تاشلىدى . شۇ كۈنى يەنە بۇيرۇق چىقىرىپ ، گۇاڭجۇ ھەربىي رايونىنىڭ قوماندانى خۇاڭ يۇڭشېڭنى ئازادلىق ئارمىيىنىڭ باش سەنمۇجاڭلىقىغا ، ئازادلىق ئارمىيە مۇئاۋىن باش سەنمۇجاڭى ۋېن يۈيچىڭنى قوشۇمچە بېيجىڭ گارنىزونىنىڭ قوماندانلىقىغا تەيىنلىدى .

24 ـ مارتتا بېيجىڭ خەلق سارىيىدا ئازادلىق ئارمىيە ھەرقايسى باش بۇلىرى ، دۆلەت مۇداپىئە پەن ـ تېخنىكا كومىتېتى ، دۆلەت مۇداپىئە سانائىتى ئىشخانىسى ، ھەرقايسى ئارمىيىنىڭ ئەسكەر تۇرلىرى ھەربىي ئالىي مەكتەپلەر ۋە باشقا ئورۇنلارنىڭ پولكتىن يۇقىرى كادىرلىرى بولۇپ ئون مىڭدىن ئارتۇق ئادەم قاتناشقان يىغىن ئېچىلدى . ماۋ زېدۇڭ يىغىنغا كېلىپ ئۇلارنى قوبۇل قىلدى . جۇ ئېنلەي ، چېن بودا ، كاڭ شېڭ ، جياڭ چىڭگار يىغىنغا قاتناشتى . يىغىندا لىن بياۋ ئاتالمىش « ناھايىتى مۇھىم يولیورۇق » بەردى . ئۇ : « يىغىندا ھاۋا ئارمىيىسىدە ياڭ چىڭۇ يۇي لىجىن بىلەن تىل بىرىكتۇرۇپ ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تارتىۋېلىپ ، ۋۇ فاشىيەننى ئاغدۇرۇۋەتمەكچى بولغان ۋەقەسىگە بەردى . ياڭ چىڭۇ بىلەن فۇ چۇڭبى تىل بىرىكتۇرۇپ ، شې فۇجىنى ئاغدۇرۇۋەتمەكچى بولغان . ياڭ چىڭۇنىڭ شەخسىي قارا نىيىتى بار ، ئۇ شۇيشيۇنى ، خەن شيەنچۇنى ، خۇاڭ يۇڭشېڭنى ۋە ئۆزى بىلەن ئورنى پەرقلەنمەيدىغان باشقا ئادەملەرنى ئاغدۇرۇۋەتمەكچى بولغان » ، « بىرىنچى ، ئۇنىڭ قىلغىنى خاتا ؛ ئىككىنچى ، ئۇ ئاز سانلىق . باشقىلار بولسا كۆپ سانلىق ، باشقىلار توغرا . شۇڭا بىز ئىككى تەرەپنى دەڭسەپ كۆرۈپ ، باشقىلارنى ئاغدۇرۇشنى ئەمەس ، بەلكى ئۇنىڭ ئۆزىنى ئاغدۇرۇش ئۈسۈلىنى قوللاندۇق » دېدى . پارتىيە ئىچىدىكى كۆرەشتە ھەمدە

ئون مىڭ كىشىلىك چوڭ يىغىندا ئوچۇقلا بۇنداق سۆزلەش ئەزەلدىن بولۇپ باقمىغانىدى . لېكىن ، بۇنداق غەلىتە سەپسەتە مۇئاۋىن باش قوماندانلىقى ئاغزىدىن چىققاچقا ، ئۇ گەرچە ماۋ زېدۇڭ ئېيتقان ئېقىمغا قارشى تۇرۇش روھىغا خىلاپ بولسىمۇ ، يەنىلا ئۆزگەرمەس قانۇن دەپ ھاختالدى ، يېرىم ئېغىز بولسىمۇ قارشى پىكىر بېرىشكە ھېچكىم جۈرئەت قىلالمىدى .

لىن بياۋ سۆزىدە ، يەنە چىگۈۋۇ ، يۇي لىجىن ، فۇ چۇڭىيىنلىڭ « مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىغا سادىق ئەمەس » لىكىنى پىپەن قىلىشنى باھانە قىلىپ ، جياڭ چىڭنى ئوچۇق ـ ئاشكارا ھاختاپ چۈشتى . ئۇنى « پارتىيىمىزدىكى ئايال يولداشلار ئىچىدىكى ئەڭ مۇنەۋۋەر ـ ۋەر يولداش ، شۇنداقلا پارتىيىمىز كادىرلىرى ئىچىدىكى ئەڭ مۇنەۋۋەر ـ لىرىنىڭ بىرى ... مەدەنىيەت ئىنقىلابى مەزگىلىدە ئۇلۇغ تۆھپىلەرنى يارىتتى » دېدى . لىن بياۋنىڭ خوتۇنى يې چۈن دەرھاللا قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ : « يولداش جياڭ چىڭ قەتئىي تەۋرەنمەس پرولېتارىيات ئىنقىلابچىسى ! » « يولداش جياڭ چىڭنى جان تىكىپ قوغدايلى ! » دەپ توۋلىدى . لىن بياۋنىڭ جاھىل مۇرىدلىرىدىن ۋۇ فاشىيەنمۇ : « يولداش جياڭ چىڭنى جان تىكىپ قوغدايلى ! يولداش جياڭ چىڭدىن ئۆگىنەيلى ! يولداش جياڭ چىڭغا سالام ! » دەپ توۋلىدى ، جياڭ چىڭمۇ بۇلارغا جاۋابەن : « كىمكى ماۋجۇشى ، لىن مۇئاۋىن رەئىسكە قارشى چىقىدىكەن ، شۇنى يوقىتىمىز ! » دەپ توۋلىدى . جياڭ چىڭنىڭ « ئالتۇن كالتىكى » بولغان ياۋ ۋېنيۈەنمۇ پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ئارقىدىنلا : « كىمكى ماۋ جۇشىغا قارشى چىقىدىكەن ، شۇنى يوقىتىمىز ! كىمكى لىن مۇئاۋىن رەئىسكە قارشى چىقىدىكەن ، شۇنى يوقىتىمىز ! » دەپ توۋلىدى ، يىغىن زالى بىر مەھەل شوئار ئاۋازلىرىغا تولۇپ ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ ئىككى گۇرۇھتىكىلەر بىر ـ بىرىگە گۈپپاڭچىلىق قىلىشىپ كىشىلەرگە كومپدىيە قويۇپ بەردى .

25 ـ مارتتا مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئىش باشقۇرۇش گۇرۇپپىسىنى ئۆزگەرتكەنلىكنى ئېلان قىلدى . مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئىش باشقۇرۇش گۇرۇپپىسى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى »

نىڭ ئالاھىدە شارائىتىدا ، قۇرۇلغان كومىتېتنىڭ كۈندىلىك خىزمەتلىرىگە مەسئۇل ئورگان بولۇپ ، 1967 ـ يىلى ئاۋغۇستتا قۇرۇلغانىدى . ئۇ، نىڭ دەسلەپكى ئەزالىرى ۋۇ فاشيەن ، يې چۈن ، چيۇ خۇيزۇ ، جاڭ شيۇچۈەن ئىدى . شۇ يىلى سېنتەبىردە جۇ ئېنلەينىڭ تەكلىپى بىلەن مەركەز ، ياڭ چىڭۋۇنى گۇرۇپپا باشلىقى ، ۋۇ فاشيەننى مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى قىلىشنى ، ئەزالىرىغا لى زوپىڭنى قوشۇشنى قارار قىلدى . ئۇش باشقۇرۇش گۇرۇپپىسى ھەربىي ئىشلار كومىتېتى دائىمىي كومىتېتنىڭ باشقۇرۇشىدا ئىدى . بۇ گۇرۇپپا ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن خۇاڭ يۈڭشىڭ گۇرۇپپا باشلىقى ، ۋۇ فاشيەن يەنىلا مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى بولۇپ ، ئەزالىرى يې چۈن ، لى زوپېڭ ، چيۇخۇيزو قاتارلىقلار بولدى ، شۇنداق قىلىپ لىن بياۋ گۇرۇھى ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئۇش باشقۇرۇش گۇرۇپپىسىنى پۈتۈنلەي كونترول قىلمۇالدى . ئۇزۇن ئۆتمەي ، ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى بىلەن ، ھەربىي ئىشلار كومىتېتى دائىمىي كومىتېتى ئەمدى يېڭىن ئاچمايدىغانلىقى قارار قىلىندى ، چۈنكى ئەمەلىيەتتە ئۇش باشقۇرۇش گۇرۇپپىسى ھەربىي ئىشلار كومىتېتى دائىمىي كومىتېتنىڭ ئورنىنى باسقانىدى .

27 ـ مارتتا مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى پايتەختە تەنتەربىيە سارىيىدا « فېۋرال تەتۈر ئېقىمى » نىڭ يېڭى ھۇجۇمىنى ئۇ- زۇل ـ كېسىل بىتچەت قىلىپ ، پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك غەلبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش قەسەمياد يېغىنى » ئاچتى . يېغىندا جياڭ چىڭ : ياڭ چىڭۋۇ ئۆز ئالدىغا مەزھەپ تۈزۈپ ، كەينىدىن سۈيقەست ئىشلىتىپ ، تەسلىمچىلەر ۋە خائىنلارنى ئەتراپىغا يىغدى دېدى . كاڭ شېڭ : ياڭ چىڭۋۇ بۇرژۇئازىيە قارانىيەتچىسى ، سۈيقەست- چى ، ئىككى يۈزلىمچى ، تىلى تۈزۈك ، دىلى بۇزۇق ، تىلى شېكەر ، دىلى زەھەر ، دېدى . چېن بودا نەزەرىيىچى قىياپەت بىلەن ، بۇ قېتىمقى ۋەقەنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن بۇيانقى سىنىپىي كۈرەشنىڭ بەشىنچى قېتىملىق ئېلىشىشى ، بۇ سىنىپىي كۈرەش تەرەققىياتىنىڭ ئوبـ يېكتىپ قانۇنىيىتىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بەرگەنىدەك بولدى ، دېدى . ئا-

تالمش « بەش قېتىملىق ئېلىشىش » دېگىنى ، بىرىنچى قېتىملىقى پېيك جېن ، لو رۇيچىك ، لۇ دىكىيى ، ياك شاڭكۇنلەرنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش ئىدى ؛ ئىككىنچى قېتىمقىسى ، لىيۇ شاۇچى ، دېك شياۇپىك ، تاۇ جۇنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش ئىدى ؛ ئۇچىنچى قېتىمقىسى ، 1967 ـ يىلدىكى « فېۋرال تەتۇر ئېقىمى » نىك ھۇجۇمىنى قايتۇرۇش ئىدى ؛ تۆتىنچى قېتىمقىسى ، ئاتالمش « لىيۇ شاۇچى ، دېك شياۇپىك ، تاۇجۇلارنىك چۇماقچىلىرى » ۋاك لى ، گۇمن فېك ، چى بىنيۇيلەرنى ئاغدۇرۇش ئىدى . بەشىنچىسى ، ياك چىكۆۋ ، يۇيلىجىن ، فۇچۇڭبىلارنىك ئەكسىلىنقىلابىي سۇيىقەستىنى پاش قىلىپ ، ئۇلارنى ئاغدۇرۇش ئىدى . بۇ بەش قېتىملىق ئاتالمش كۇرەشلەرنىك خاراكتېرى ۋە ئەھۋالى پۈتۈنلەي ئوخشمايتتى ، ئەمما ئۇلارنى سىنىپىي كۇرەشنىك ئېلىشىشى دەۋالدى . لېكىن بۇ شۇ چاغدا ھەقىقىي ئەھۋالنى بىلمەيدىغان نۇرغۇنلىغان ئامما ئالداپ كەتتى .

ھازىر ئەھۋال ناھايىتى ئېنىق بولدى ، ئاتالمش « ياك چىكۆۋ ، يۇي لىجىن ، فۇ چۇڭبى ۋەقەسى » لىن بياۋ ، جياك چىك ئۆزئارا تىل بىرىكتۇرۇپ ، كۆكۇل قويۇپ پىلانلىغان ، ئارمىيەت ھوقۇقىنى تارتىۋېلىشتىكى بىر چوك ئورۇنلاشتۇرۇش ئىكەن . بۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى بىر چوك ئۇۋال ئەنزە ئىدى . كېيىن ماۇ زېدۇك بىر پارچە خەتكە : « بۇ ئەنزىنى بىر تەرەپ قىلىشتا خاتالىق بولۇشى مۇمكىن ، ئۇ چاغدا لىن بياۋنىك سۆزىنىلا ئاڭلاپتۇق » دەپ تەستىق سالغان .

« ياك چىكۆۋ ، يۇي لىجىن ، فۇ چۇڭبى ۋەقەسى » دىن كېيىن لىن بياۋ ، جياك چىك گۇرۇھى پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ ،« ئارقا تەرەك » نى تارتىپ چىقىرىشقا كۇشكۇرتۇپ ، يې جيەنيىك ، شۇي شاڭچيەن ، نې رۇڭجېن قاتارلىق ھەربىي ئىشلار كومىتېت رەھبەرلىرىگە زەربە بېرىپ ، ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىك ناھايىتى چوك ھوقۇقىنىك بىر قىسمىنى قولغا كىرگۈزۈۋالدى . شۇنىك بىلەن بىرگە ، گېنېرال ـ ژۇرناللاردا كەينى ـ كەينىدىن باش ماقالە ئېلان قىلىپ ، پۈتۈن مەملىكەتنى « ئوڭچىل ئاغمىچىلىق ، ئوڭچىل بۆلگۈنچىلىك ، ئوڭچىل تەسلىمچى-

لىككه قەتئىي قارشى تۇرۇپ ، ئوكچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىنى بىتە چىت قىلىش » قا چاقىرىق قىلدى ؛ تەرەپبازلىق ئەۋج ئالغان ، ئەلەم كۆرىشى تازا بولۇۋاتقان ئەھۋال ئاستىدا ، « تەرەپبازلىققا قارىتا سىنىپىي تەھلىل قىلىش كېرەك » دېگەننى كۆتۈرۈپ چىقىپ ، « پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرىنىڭ تەرەپبازلىقىنى قوغداش ۋە كۈچەيتىش » نى تەرغىپ قىلدى .

لېكىن لىن بىياۋ ، جيانگ چىڭ قاتارلىقلار ئويدۇرۇپ چىقارغان « ياڭ چىڭ-ۋۇ ، يۈي لىجىن ، فۇ چۇكچى ۋەقەسى » ، ئەمەلىيەتتە « ئوكچىلىققا قارشى » غايەت زور ھەرىكەت بولدى ، ئۇ چېكىدىن ئاشقان سولچىللىق ئىدىيىسىنىڭ تېخىمۇ يامراپ كېتىشىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى ھەمدە قالايمىقانچىلىق ۋەزىيىتى ئاز ـ تولا ئوكچىلىۋاتقان ۋە جەمئىيەت تەرتىپى ئاز ـ تولا ياخشىلىنىۋاتقان شارائىتتا ، يەنە بىر مەيدان چوڭ دولقۇن قوزغاپ ، چوڭ بىر قايتىلىنىش پەيدا قىلدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئەڭ قالايمقان بولغان ھوقۇق تارتۇۋلىش باسقۇچىدا ، پارتىيىنىڭ يەرلىك ۋە ئاساسىي قاتلام تەشكىلاتلىرى پالەچ بولۇپ قالدى ، ئىشلەپچىقىرىش تەرتىپى ئېغىر دەرىجىدە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى ، ئىجتىمائىي تۈرمۇش قالايمقانلاشتى . ئومۇمىيۈزلۈك ھوقۇق تارتۇۋلىش ئۇچۇن خەلق ناھايىتى زور بەدەل تۆلىدى . پەقەت سانائەت ، دېھقانچىلىق ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىدىكى سانلىق مەلۇماتقا قارىساقلا 1967 ـ يىلى ئالدىنقى يىلغا قارىغاندا 9.6% تۆۋەنلەپ كەتكەن ، 1968 ـ يىلى ئالدىنقى يىلغا قارىغاندا 4.2% تۆۋەنلەپ كەتكەن . سىياسىي جەھەتتىكى ، ئىدىيىدىكى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراشنى ، خەلقنىڭ ھاياتى ۋە مال ـ مۈلكىگە كەلگەن زىيانىنى مۆلچەرلەش تېخىمۇ تەس ئىدى .

شۇنىمۇ كۆرۈشمىز كېرەككى ، ئاشۇ ئەنسىز يىللاردا كەڭ پارتىيە ئەزالىرى ئۆزلىرىنىڭ مەسئۇلىيىتىنى تاشلاپ قويمىدى . نۇرغۇن پارتىيىلىك كادىرلار سازايى قىلدۇرۇلدى ، كۆرەش قىلىندى ، تەكشۈرۈلدى ، ئۇلار « خىزمىتىدىن ئېلىپ تاشلانمىغان » بولسىلا ، قېينىچىلىقلارغا پەرۋا قىلماي ، ئەتراپىدىكى ئاممىغا رەھبەرلىك قىلىپ ، خىزمەتنى ۋە ئىشلەپچىقىرىشنى داۋاملاشتۇرۇپ ، ئىجتىمائىي تۈرمۇشنىڭ

راۋان بولۇشىنى قوغدىدى . كەڭ قۇرۇلۇش تېخنىكا خادىملىرى ۋە ئىشچىلار ، پارتىيىنىڭ ئۇزۇن يىللىق تەربىيىسى ئاستىدا ، دۆلەت ۋە خەلق مەنپەئىتىنى ئەلا بىلىپ ، ئاكتىپ ئىشلەشتەك ئەمەلىي ھەرىكىتى بىلەن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خاتالىقىغا تاقابىل تۇردى . شۇڭا ، 1967 ـ يىلى ۋە 1968 ـ يىلى ئىككى يىلدا گەرچە ئىشلەپچىقىرىش تۆۋەنلەپ كەتكەن بولسىمۇ ، لېكىن بەزى مۇھىم قۇرۇلۇشلار ۋە پەن ـ تېخنىكا تۈرلىرى توختاپ قالمىدى ، مەسىلەن ، 1967 ـ يىلى 17 ـ ئىيۇندا ئېلىمىزنىڭ تۇنجى ژودورود بومبىسى غەلىبىلىك پارتلىدى . 1968 ـ يىلى 30 ـ ئۆكتەبىردە دۆلىتىمىز ئۆزى لايىھىلەپ ، ئۆزى ياسىغان نەنجىڭ چاڭجياڭ كۆۋرۈكىدە رەسمىي قاتناش باشلاندى . بۇنداق بەزى چوڭ قۇرۇلۇش ، تېخنىكا تۈرلىرىدە قولغا كەلگەن نەتىجىلەر كەڭ كادىرلار ۋە ئامما ئىچىدە جاپا ـ مۇشەققەت ئىچىدە كۆرەش قىلىش روھىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ . كەڭ دېھقانلارمۇ ئاشۇ مۇشەققەتلىك شارائىتتا جاپالىق تېرىقچىلىق قىلىپ ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى خەلقنى ئاشلىق ۋە باشقا يېزا ـ ئىگىلىك قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى بىلەن تەمىنلىدى .

4 . « پۈتۈن دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش قىپقىزىل بولۇشى » ۋە قاتناشمىغان ئادەمنى ئەڭ كۆپ بولغان پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئومۇمىي يىغىنى

1968 ـ يىلى 5 ـ سېنتەبىردە شىزاڭ ، شىنجاڭ ـــ ئىككى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىنقىلابىي كومىتېتلىرى بىللىلا قۇرۇلدى .

1967 ـ يىلى يانۋاردا شاڭخەيدە ھوقۇق تارتىۋالغاندىن تارتىپ مۇشۇ كۈنگىچە بولغان 20 ئايلىق ۋاقىتتا نۇرغۇن مۇرەككەپ كۆرەشلەر بولۇپ ئۆتتى ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى (تەيۋەن ئۆلكىسىدىن باشقا) 29 ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايوندا ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇلدى . بۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ھوقۇق تارتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن تامامىلىنىپ ، ئاتالمىش « پۈتۈن دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش قىپقىزىل بولۇش » نىڭ ئەمەلگە ئاشقانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ .

ھەر قايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايون ئىنقىلابىي كومىتېتلىرىنىڭ قۇرۇلۇش ئەھۋالى

رەتسىز	رايون	قۇرۇلغان ۋاقتى	ئاساسلىق مەسئۇللىرى
1	خېبېلۇكجيالۇ ئۆلكىسى	1967 ـ يىل 31 ـ يانۋار	فەن فۇشېڭ ، ۋاڭ جيادا ۋ
2	شەندۇڭ ئۆلكىسى	1967 ـ يىل 3 ـ فېۋرال	ۋاڭ شىياۋيۇي ، يا ڭ دېجى ، خەن جىنخەي
3	شاڭخەي شەھىرى	1967 ـ يىل 5 ـ فېۋرال	جاڭ چۈنچيا ۋ ، يا ۋۇبنيۇەن ، ۋاڭ خۇڭۋېن
4	گۇيجۇ ئۆلكىسى	1967 ـ يىل 14 ـ فېۋرال	لى زەيخەن ، جاڭ مىڭ ، لى لى
5	شەنشى ئۆلكىسى	1967 ـ يىل 8 ـ مارت	لىيۇ گېپىڭ ، جاڭ رىچىڭ ، چېن يۇڭگۇي
6	بېيجىڭ شەھىرى	1967 ـ يىل 20 ـ ئاپرېل	شې فۇجى ، ۋۇدې ، نيې يۈەنزى
7	چىڭخەي ئۆلكىسى	1967 ـ يىل 12 ـ ئاۋغۇست	لىيۇ شەنچۈەن ، جاڭ جياڭلىن ، دالو
8	ئىچكى موڭغۇل ئاپتونوم رايونى	1967 ـ يىل 1 ـ نويابىر	تېڭ خەيچىڭ ، ۋۇتاۋ ، گاۋ جىنمىڭ
9	تيەنجىن شەھىرى	1967 ـ يىل 6 ـ دېكابىر	جيې شۆگۈڭ ، سۇ سىمىڭ ، جېڭ سەنشېڭ

رەت	رايون	قۇرۇلغان ۋاقتى	ئاساسلىق مەسئۇللىرى
10	جياڭشى ئۆلكىسى	1968 - يىل 5 - يانۋار	چىڭ شىچىڭ ، ياڭ دۈڭلياڭ ، ۋەن لىلاڭ
11	گەنسۇ ئۆلكىسى	1968 - يىل 24 - يانۋار	شىيەن خىڭخەن ، جاڭ جۇڭ ، خۇ جىزۇڭ
12	خېنەن ئۆلكىسى	1968 - يىل 27 - يانۋار	لىيۇ جيەنشۇن ، ۋاڭ شىن ، جى دىڭكۇي ، گېڭ چىچاڭ
13	خۇبېي ئۆلكىسى	1968 - يىل 3 - فېۋرال	لى شۆفېڭ ، لىيۇ زىخۇ ، ما خۇي ، گېڭ چاڭسو
14	خۇنەن ئۆلكىسى	1968 - يىل 5 - فېۋرال	زېڭ سيۇي ، لىيۇ فېڭ ، جاڭ تىشۆ
15	گۇاڭدۇڭ ئۆلكىسى	1968 - يىل 21 - فېۋرال	خۇاڭ يۈڭشېڭ ، كۇڭ شىچۈەن ، چېن يۈي
16	جىلىن ئۆلكىسى	1968 - يىل 6 - مارت	ۋاڭ خۇەيشياڭ ، رۇەن بوشېڭ ، جېڭ جىچاۋ
17	جياڭسۇ ئۆلكىسى	1968 - يىل 23 - مارت	شۈي شىيۇ ، ۋۇداشېڭ ، ياڭ گۇاڭلى ، پېڭ چۇڭ
18	جېجياڭ ئۆلكىسى	1968 - يىل 24 - مارت	نەن پىڭ ، چېن لىيۈن ، شۇڭ يىڭ تاڭ ، لەي كېكې
19	خۇنەن ئۆلكىسى	1968 - يىل 8 - ئاپرېل	لى يۈەن ، لۇڭ شۇجىن ، خۇا گو-فېڭ ، جاڭ بوسىن

رەتى	رايون	قۇرۇلغان ۋاقتى	ئاساسلىق مەسئۇللىرى
20	نىڭشا خۇيزۇ ئاپتونوم رايونى	1968 ـ يىل 10 ـ ئاپرېل	كاللا جيەنمىن ، جالال خۇەيلى ، شۇي خۇكشۇ
21	ئەنخۇي ئوللكسى	1968 ـ يىل 18 ـ ئاپرېل	لى دېشېڭ ، لياۋ چىڭمېي ، سۇلا پېيجالا
22	شەنشى ئوللكسى	1968 ـ يىل 1 ـ ماي	لى رۇيسەن ، خۇالا جىڭياۋ ، خۇ ۋۇبي
23	لياۋنىڭ ئوللكسى	1968 ـ يىل 10 ـ ماي	چېن شىلىيەن ، لى بوچيۇ ، ۋالا لياڭ ، ماۋ يۇەنشىن
24	سىچۇەن ئوللكسى	1968 ـ يىل 31 ـ ماي	جالا گوخۇا ، لياڭ شېڭچۇي ، لىۋ جېتىڭ ، جالا شىتىڭ
25	يۈننەن ئوللكسى	1968 ـ يىل 13 ـ ئاۋغۇست	تەن فۇرىن ، جۇ شىڭ ، چېن كالا ، دۇەن سىيىڭ
26	فۇجيەن ئوللكسى	1968 ـ يىل 14 ـ ئاۋغۇست	خەن شيەنچۇ ، پى دىگيۈن ، لەن رۇگيۇ
27	گۇاڭشى جۇاڭزۇ ئاپتونوم رايونى	1968 ـ يىل 26 ـ ئاۋغۇست	ۋۇبي گوچىڭ ، ئو جىخۇ ، ئەن پىڭشېڭ
28	شىزاڭ ئاپتونوم رايونى	1968 ـ يىل 5 ـ سېنتەبىر	زېلا يۇگيا ، رىن رۇلا ، باساڭ
29	شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى	1968 ـ يىل 5 ـ سېنتەبىر	لۇلا شۇجىن ، سەيپىدىن

ئۆلـكه دەربجلىك ئىنقلابىي كومىتېتلارنىڭ قۇرۇلۇشىنىڭ قىسقىچه ئەھۋالى

هـەرقايسى ئۆلكه ـ شەھەر ، ئاپتونوم رايونلارنىڭ ئىنقلابىي كو-مىتېتلىرىنىڭ قىسقىچه ئەھۋالى شۇ چاغدىكى نەشر قىلىنغان « ئىنقلابىي كـومىتېت ياخشى » دېگەن كىتابتا بىر جەدۋەل بار ئىكەن . ئۇنى ئاز ـ تولا ئۆزگەرتىپلا بۇ يەردە كۆرسىتىپ ئۆتىمىز .

ئىنقلابىي كومىتېتلارنىڭ قۇرۇلۇشىغا ۋاقىت كەتكەنلىكىنىڭ سەۋەبى

ئۆلكه ، شەھەر، ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك ئىنقلابىي كومـ-تېتلارنىڭ قـۇرۇلـۇشـى ئۇچۇن نەمىشقا 20 ئاي ۋاقىت كەتتى ؟ بۇنى « مـەدەنىيەت زور ئىنقلابى » دەك ئالاھىدە شارائىتتا ھوقۇق تارتىۋېلىش-نىڭ ئالاھىدە بولىدىغانلىقى بەلگىلىگەن .

بىرىنچى ئىش ، ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ ئوبيېكتىنى بەلگىلىمەك تەس ئىدى . ئۇ چاغدا جاكارلانغان ھوقۇق تارتىۋېلىشنىڭ ئوبيېكتى ئا-تالمش پارتىيە ئىچىدىكى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار ئىدى . بايا دەپ ئۆتكىنىمىزدەك ، بۇ ئوبيېكتنىڭ ئېنىق بولمىغان ، ناھايىتى زور ئىچكى سۇبيېكتىپ خاھىشچانلىقى بار ئىدى . شۇڭا ، قايسىبىر تەرەپ پالانى رەھبەر كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار ، يوقىتىمىز دېسە ، يەنە بىر تەرەپ ئۇ رەھبەرنى ئېنىقلابىي كادىر ، ئۇنىڭ بىلەن بىرلىشىمىز دەيىتتى . نەتىجىدە مۇنازىرە باشلىنىپ ئاخىرى چىقماي ، بىرلىككە كەل-گىلى بولمايتتى ، بەزىدە ھەتتا تەرەپبازلىق كۇرىشى ۋە ئەلەم كۇرىشى باشلىنىپ كېتەتتى .

ئىككىنچىسى « ئۇچ تەرەپ بىرلىشىش » نى ئەمەلگە ئاشۇرۇماق تەس ئىدى . ماۋ زېدۇڭ بۇرۇن : « ئىنقلابىي كومىتېتلارنىڭ ئاساسىي تەجرىبىلىرى ئۇچ تۇرلۇك : بىرىنچىسى ، ئىنقلابىي كادىرلارنىڭ ۋەكىلى بولۇش ؛ ئىككىنچىسى ، ئارمىيە ۋەكىلى بولۇش ؛ ئۇچىنچىسى ، ئىنقلابىي ئاممىنىڭ ۋەكىلى بولۇش » دېگەنىدى . كىمنىڭ « ئىنقلابىي كادىرلار-نىڭ ۋەكىلى » ئىكەنلىكىنى بەلگىلەش تەس ئىدى ، كىمنىڭ « ئىنقلا-

بىي ئاممىنىڭ ۋەكىلى » ئىكەنلىكىنى بەلگىلەش تېخىمۇ تەس ئىدى . ئۇ چاغدىكى ناھايىتى كۆپ ، ھەرخىل ھەر نامدىكى ئاممىۋى تەشكىلاتلار. نىڭ ھەممىسىلا ئۆزىنى پرولېتارىيات ئىنقىلابى ئىسيانچىلىرى دەپ ئاتاپ. غاچقا ، « مەنلا ئىنقىلابچى » دەيدىغان كەيپىيات ناھايىتى كۈچلۈك ئىدى ، ھەممىسىلا « مېنى مەركەز قىلىشى كېرەك » دەپ ئۆزىنى ئىنقىلا. بىي ئامما تەشكىلاتىنىڭ ۋەكىلى سۈپىتىدە ئىنقىلابىي كومىتېتقا كىرىشى كېرەك دەيتتى . دائىم مەلۇم تەشكىلاتتىن ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ ئەزا. سىدىن نەچچىسى بولۇشى كېرەك ، دائىمىي ھەيئەتكە كىرەمدۇ ، مۇئاۋىن مۇدىر بولامدۇ دېگەندەك مەسىلىلەردە ئاخىرى يوق مۇنازىرىلەر بولۇپ كېتىپ ، بىرلىككە كەلگىلى بولمايتتى ، ھەتتا ئەلەم كۈرىشى قوزغىلىپ يېكى باشقىدىن ھوقۇق تارتىۋېلىشنى كەلتۈرۈپ چىقىراتتى . ئارمىيە ۋەكىلىنى بەلگىلەش بىرقەدەر ئاسان ئىدى . ئەمما ، دالا ئارمىيىسى بىلەن يەرلىك ھەربىي رايون ، بۇ قىسىم بىلەن يەنە بىر قىسىم ئوتتۇرىسىدا زىددىيەت بار ئىدى .

ئۇنىڭ ئۈستىگە رايون خاراكتېرلىك ئالاھىدە زىددىيەت ، تارىخ تىن قېپقالغان مەسىلىلەر ۋە ئاداۋەت ، بەزى رايونلاردىكى مىللىي زىددى. يەت ۋە دىنىي زىددىيەت قاتارلىقلار بار ئىدى . ئىنقىلابىي كومىتېتقا كى. رىش ـ كىرمەسلىك ، ئۇنىڭدا قانداق ئورۇننى تۇتۇش مەنپەئەت بىلەن مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش دەيدىغان كۆز قاراشلار بار ئىدى . بۇ زىددى. يەتلەر تۇپەيلىدىن بەزى ئۆلكە ، شەھەر، ئاپتونوم رايونلار ھوقۇق تار. تىۋالغانلىقىنى ئېلان قىلغان بولسىمۇ ، لېكىن ئىنقىلابىي كومىتېتنى قۇرالماي كەينىگە سۈرۈپ كەتتى . بەزى جايلاردا ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇلغان بولسىمۇ ، لېكىن ئىچكى جەھەتتىكى تالىشىش تۈگىمىدى . بۇلار « ئۇچ تەرەپ بىرلىشىش » تەجرىبىسىنىڭ ئۇتۇقلۇق ئەمەلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ .

ئىنقىلابىي كومىتېتقا قانداق باھا بېرىش كېرەك

« پۈتۈن دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش قىپقىزىل » بولغانلىقىنى تەبرىك.

لەش ئۇچۇن 7 ـ سېنتەبىر « خەلق گېزىتى » بىلەن « ئازادلىق ئارمىيە گېزىتى » بىرلىكتە « پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك غەلبىسى ! » دېگەن باش ماقالىنى ئېلان قىلدى . باش ماقالىدە : « پۈتۈن دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش قىپقىزىل بولغانلىقىدەك بۇ ھەيۋەتلىك كۆرۈنۈش مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك غەلبىسىنى قولغا كەلتۈرۈشتىكى ناھايىتى زور ۋەقە ، ئۇ پۈتۈن ھەربىرىنىڭ مەملىكەت مىقياسىدا كۆرەش قىلىش ،پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش باسقۇچىغا قەدەم قويغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ . » ، « ئۇلار قولغا كىرگۈزۈۋالغان ئاشۇ بىر قىسىم پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، مالىيە ، مەدەنىيەت ھوقۇقىنى پرولېتارىياتنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇش ، بۇرژۇئازىيىنىڭ تىرىلىشىگە ئۇرۇنۇشى بىلەن پرولېتارىياتنىڭ تىرىلىشىگە قارشى ئېلىپ بارغان جىددىي كۈرىشى بولۇپ ، پرولېتارىيات ئىنقىلابىنىڭ داۋامى ، پرولېتارىياتنىڭ بۇرژۇئازىيە ۋە بارلىق ئېكسپىلاتاتسىيە سىنىپلىرىغا قارشى ئېلىپ بارغان بىر مەيدان سىياسىي ئىنقىلاب ». « مەملىكىتىمىزدىكى ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونلاردىكى ئىنقىلابىي كومىتېتلارنىڭ تولۇق قۇرۇلۇپ بولغانلىقى ، يېڭىلىمەس ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىلەن قوراللانغان تۇمەن ـ مىللىيونلىغان ئىنقىلابىي ئاممىنىڭ قۇدرەتلىك كۈچىنى نامايان قىلىپ ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى زور دەرىجىدە كۈچەيتتى ، ماركسىزم ـ لېنىنىزمنى زور دەرىجىدە بېيىتتى ۋە تەرەققىي قىلدۇردى » دېيىلگەنىدى . بۇنداق باھا ، ناھايىتى ئېنىقكى ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولمىغان قۇرۇق ماختاش ئىدى ، تارىخ ئەمەلىيىتىنىڭ سىنىقىدىن ئۆتەلمەيتتى . ئەمدى ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ خاراكتېرى ۋە رولىغا قارىتا باشقىدىن باھا بېرىش تولىمۇ زۆرۈر .

ھوقۇق تارتىۋېلىنغاندىن كېيىن ، قۇرۇلغان يېڭى ھاكىمىيەت ئورگىنى بولغان ئىنقىلابىي كومىتېت ھەرگىزمۇ « چەكسىز ھاياتىي كۈچكە ئىگە يېڭى شەيئى بولماستىن ، بەلكى ئالاھىدە تارىخىي شارائىتتا پەيدا بولغان نورمالسىز ، ھاياتىي كۈچى يوق ، ۋاقىتلىق غەلىتە ئورگان ئىدى . ئاز دېگەندە ئۇنىڭدا تۆۋەندىكىدەك ئۈچ خىل تۈپ خاراكتېرلىك

مەسىلە توغرا بولمىغاندى . بىرىنچىسى ، ئىسمى قاملاشمىغاندى . ئىنـ قىلابىي كومىتېت خەلقئارادا ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل ئىسىم بولۇپ ، ئا- دەتتە بىر ئىلغار سىنىپ ياكى ئىلغار گۇرۇھ ئەكسىيەتچى سىنىپنى ياكى قالاق گۇرۇھنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ قۇرغان ۋاقىتلىق ھاكىمىيەت ئورگىنىنى كۆرسىتەتتى ، ئۇ جەمئىيەتنىڭ ئالغا باسقانلىقـ نىڭ نامايەندىسى ، ئەقەللىيسى خاندانلىق ئالماشقانلىقىنىڭ ئىپادىسى ئىدى . ئەمما ، جۇڭگودىكى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ئۇنداق ئەمەس ئىدى . سوتسىيالىستىك جۇڭگو سىنىپنى ئاساسىي جەھەتتىن يوقاتقان بولۇپ ، ھۆكۈمران ئورۇندىكى ، ئاغدۇرۇپ تاشلاشقا تېگىشلىك ئېكسـ پىلاتاتسىيە سىنىپى يوق ، « بىر سىنىپ يەنە بىر سىنىپنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش » مەسىلىسى مەۋجۇت ئەمەس ئىدى ؛ ئاتالمىش كاپىتالىزم يو- لىغا ماڭغان ھوقۇقدارلاردىن ھوقۇق تارتۇۋېلىشنىمۇ تارىخىي ئەمەلىيەت ئالـلـقاچان دونكىخوتچە شامال تۇگمىنى بىلەن جەڭ قىلغاندەكلا بىر ئىش ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىغاندى . چۈنكى ، « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » دېگەن زەربە بېرىش ئوبيېكتى ئەسلىدە مەۋجۇت ئەمەس ئىدى . ئون يىلدىن ئارتۇق داۋام قىلغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مۇ بىرمۇ « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » نى تېپىپ چىقالمىدى . شۇڭا ، بۇ خىل ھوقۇق تارتۇۋېلىش بەزى كومپارتىيە ئەزالىرىنىڭ بىر قىسىم ئاممىنى ئەگەشتۈرۈپ ، يەنە بىر قىسىم كومپارتىيە ئەزالىرىدىن ھوقۇق تارتۇۋېلىشىدىن ئىبارەت ئىدى ، خالاس . ھوقۇق تارتۇالغاندىن كېيىن يەنىلا جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ يەرلىك ھاكىمىيىتى بو- لۇپ ، خاندانلىق ئالمىشىش مەسىلىسى مەۋجۇت ئەمەس . ھوقۇق تار- تۇالغاندىن كېيىنكى رەھبەرلىك يەنىلا جۇڭگو كومپارتىيىسى بولۇپ ، رەھبەرلىك كۈچىنى ئالماشتۇرۇش مەسىلىسى مەۋجۇت ئەمەس ئىدى . ھوقۇق تارتۇالغاندىن كېيىن ھاكىمىيەتنىڭ خاراكتېرى ئۆزگىرىپ كەتمەي ، يەنىلا خەلق دېموكراتىيە دىكتاتورىسى بولاتتى . شۇڭا ، كىم- نىڭ ئۇستىدىن ئىنقىلاب قىلىش مەسىلىسى ئېنىق ئېيتماق تەس مەسىلە ئىدى ، تەبىئىي ھالدا ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ ئىسمىمۇ جىسمىغا لايىق

كەلمىگەنىدى . بىر مەكتەپ ، بىر ماگىزىن ، بىر زاۋۇتنىڭ ئورگىنىمۇ ئىنقىلابىي كومىتېت دەپ ئاتىلىپ ، ھاكىمىيەت ئورگىنى سودا ، مائارىپ ، ئىقتىساد قاتارلىق ئوخشىمىغان خاراكتېردىكى ئورگانلار بىلەن ئالماشتۇرۇۋېتىلدى .

ئىككىنچىسى ، ۋەزىپىسى توغرا بولمىدى . خەلق دېموكراتىيە دىكتاتورىسىنىڭ سىياسىي ۋە ئىقتىسادتىن ئىبارەت ئىككى خىل رولى بولىدۇ . ئېلىمىزدە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ تاماملىنىشى ۋە ئېكسپىلاتاتسىيە سىنىپىنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن يوقىتىلىشى بىلەن ھاكىمىيەتنىڭ ئېكسپىلاتاتسىيە سىنىپىنىڭ قارشىلىقىنى باستۇرىدىغان سىياسىي رولى تەدرىجىي ئاجىزلىدى ، ئەلۋەتتە دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى دۈشمەنلىك ھۇجۇمىدىن مۇداپىئە كۆرۈپ ، خەلق ھاكىمىيىتىنى قوغداش رولى يەنىلا مەۋجۇت بولىدۇ ، ئەمما سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشنى تەكشۈللەشتۈرۈش ئىقتىسادىي رولى تەدرىجىي كۈچلەندۈرۈلىدۇ . ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى كۈچلەندۈرۈش جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ۋە جۇڭگو خەلقىنىڭ مەركىزىي ۋەزىپىسى ، شۇنداقلا ھاكىمىيەتنىڭمۇ مەركىزىي ۋەزىپىسى . بۇ نۆقتا 1956 ـ يىلى جۇڭگو كومپارتىيىسى 8 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىنىڭ قارارىدا شەرھلىنىپ بولغان بولسىمۇ ، لېكىن كېيىن ئەگرى ـ توقاي يوللارنى باستى . ھالبۇكى ، ئىنقىلابىي كومىتېت بۇنىڭ ئەكسىچە ئىدى . ئۇنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى سىنىپىي كۈرەش قىلىش ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى مۇستەھكەملەش ئىدى ، يەنى ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو كومپارتىيىسى 9 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىدا تەلەپ قىلغىنىدەك : « ئىتتىپاقلىشىشىمىز بىرلا نىشان ، يەنى پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى مۇستەھكەملەش ، ئۇنى ھەربىر زاۋۇت ، يېزا ، ئورگان ، مەكتەپلەرگىچە ئەملىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن » ئىدى . « پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى مۇستەھكەملەش » نىڭ تولۇق مەنىسىدىن ئېيتقاندا ، ئۇ ئەسلى پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى مۇستەھكەملەشنىڭ ئىقتىسادىي ئاساسى بولغان ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇشى كېرەك ئىدى . ئىنقىلاب ئۇستازلىرىنىڭ تەلىماتى بويىچە ، بۇ

ئەسلى پرولېتارىيات ھاكىمىيەتنى قولغا ئالغاندىن كېيىنكى ئالدىنقى قا-تاردا تۇرىدىغان ۋەزىپىسى ئىدى . ئەپسۇسكى ، ئۇ چاغدا ماۋ زېدۇڭ تەكتىلىگەن پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى مۇستەھكەملەشنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى » مائارىپ ، ئەدەبىيات ـ سەنئەت ، ئاخبارات ، سەھىيە قاتارلىق ھەرقايسى ساھەنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئۇستقۇرۇلمىدىكى ئىنقىلابنى ئا-خىرغىچە ئېلىپ بېرىش » ، « لىيۇ شاۋچىنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي ، شىيۇ-جېڭجۇيى لۇشىيەنىنى تېخىمۇ پىپەن قىلىپ ، زەھىرىنى تازىلاش » ، « مەملىكەت مىقياسىدا كۈرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىشنىڭ ھەرقايسى باسقۇچلىرىدىكى ۋەزىپىلەرنى تاماملاش » ئىدى . ئەمەلىيەت شۇنى ئىسپاتلىدىكى ، بۇنداق قىلىشنىڭ نەتىجىسى « پرولېتارىيات دىكتا-تورىسىنى مۇستەھكەملەش » نىڭ نىشانى بىلەن ئاسمان ـ زېمىن پەرق قىلدى . مۇشۇ مەنىدىن شۇنداق ئېيتىشقا بولىدۇكى ، ئىنقىلابىي كومىتېت سىنىپىي كۈرەش تۇتقا دېگەن « سول » چىل خاتا لۇشىيەننى ئىجرا قىلغۇچى قورال ئىدى . ناھايىتى ئېنىقكى ، بۇنداق ۋەزىپە كەڭ خەلقنىڭ ئارزۇسى ۋە ئېھتىياجىغا ماس كەلمەيلا قالماي ، يەنە سوتسىيالىستىك جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ ئوبيېكتىپ قانۇنىيىتىگىمۇ خىلاپ ئىدى .

ئۇچىنچىسى تۇزۇلمىسى ياخشى ئەمەس . ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ تەشكىلىي پرىنسىپى « بىر تۇتاش رەھبەرلىكنى يولغا قويۇش » بولۇپ ، پارتىيە ـ ھۆكۈمەت بىرلەشكەن ، ئىككى ۋىژىسكا ئاسقان بىر ئورگان ئىدى . بۇنى ئۇرۇش يىللىرىدا شەكىللەنگەن بىر تۇتاش رەھبەرلىك تۇزۇلمىسىنىڭ چەكتىن ئېشىپ تەرەققىي قىلىشى دېيىشكە بولاتتى . ئە-گەر بىر تۇتاش رەھبەرلىك تۇزۇلمىسى ئاشۇ تارىخىي شارائىتتا ، بىر تۇ-تاش قوماندانلىق قىلىش ، ھەر تەرەپتىكى كۈچلەرنى مەركەزلەشتۈرۈپ ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسىگە كاپالەتلىك قىلىش جەھەتلەردە پايدا-لىق رول ئويناندى دەيدىغان بولساق ، ئازادلىقتىن كېيىن بولۇپمۇ خىز-مەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش جەھەتكە يۆتكىلىشىگە ئەگىشىپ ، ئېھتىياجىغا ماسلىشالماي قالدى . تارىخ تەرەققىياتىنىڭ ئېقىمى بويىچە ، ئەسلى پارتىيە بىلەن ھۆكۈمەتنى ئايرىۋېتىش يۆنىلىشىگە قاراپ

تەرەققي قىلىشىمىز كېرەك ئىدى ، ئەمما ئىنقىلابىي كومىتېت بۇنىڭ ئەكسىچە پارتىيە ، ھۆكۈمەت ئورگانلىرىنى بىرلەشتۈرۈۋەتتى . تارىخنىڭ ئەمەلىيىتى بۇنداق تارىخ ئېقىمىغا قارشى نەرسىنىڭ ھېچقانداق ھاياتىي كۈچى بولمايدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى . ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ ئەمەلدىن قېلىشى تارىخنىڭ مۇقەررەرلىكى .

قۇرۇلغىنى گەرچە غەلىتە ، ئىچى زىددىيەت بىلەن تولغان ، ئۇ- نۇمىي تۆۋەن ھاكىمىيەت ئورگىنى بولسىمۇ ، لېكىن بىر تۈتاش رەھبەر- لىك ئورگىنىنىڭ بولغانلىقى ، ھۆكۈمەتسىزلىك ھالەتتىكى قالايمىقانلە- شىپ كېتىشكە قارىغاندا بىر ئىلگىرىلەش ئىدى . ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتو- نوم رايون ئىنقىلابى كومىتېتلىرىنىڭ قۇرۇلغانلىقى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » كەلتۈرۈپ چىقارغان تۈراقسىز ۋەزىيەتنى مۇقىملاشتۇرۇشقا ، ئاچمىز دېگىلى خېلى ئۇزاق بولغان پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئومۇمىي يىغىنىنى ۋە پارتىيىنىڭ 9 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىنى ئېچىشقا كەم بولسا بولمايدىغان شارائىت يارىتىپ بەردى .

پارتىيىنىڭ تەييارلىق ئىشلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە باشقىدىن قۇرۇش

جۇ ئېگو كومپارتىيىسى ئىنقىلابىي ئىشلىرىمىزغا رەھبەرلىك قىل- غۇچى يادرولۇق كۈچ ، پارتىيە رەھبەرلىكى بولمايدىكەن ، دۆلىتىمىز ھەر مىللەت خەلقىنىڭ بۈيۈك ئىتتىپاقلىقى بولمايتتى ، بۇ ھەم ئىنقىلابىي تارە- خىي تەجرىبىلىرىنىڭ خۇلاسىسى ، ھەم جۇ ئېگو يېقىنقى زامان تارىخىي تەرەققىياتىنىڭ ئوبىيېكتىپ قانۇنىيىتىنىڭ ئىنكاسى . گەرچە ماۋ زېدۇڭ ، جۇ ئېگو كومپارتىيىسى شەھەرگە كىرگەندىن كېيىن ، ئانچە ياخشى بولالمايى قالدى ، دەپ بىلىپ ، مىليونلىغان ئاممىنى قوزغاپ « پارتكومنى تېپىپ تاشلىغان » ، پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك تەشكىلاتلىرى بۇزۇ- لۇپ ، كەڭ پارتىيە ئەزالىرىنىڭ تەشكىلىي تۈرمۇشى توختاپ ، « جاھان راسا مالمانچىلىشىپ كەتكەن » ۋەزىيەت شەكىللەنگەن بولسىمۇ ، لېكىن ماۋ زېدۇڭنىڭ سوبىيېكتىپ تەسەۋۋۇرىدىكى « جاھاننى راسا ئوڭشاش » ئۇچۇن ، يەنىلا پارتىيە تەشكىلىنىڭ كۈچىگە تايانماي بولمايتتى . شۇڭا ،

پارتىيە تەشكىلىنى باشقىدىن قۇرۇش زۆرۈر ئىدى ، ئەمما پارتىيە تەشكىلىنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن بۇرۇنقى ھالەتتىكىدەك ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە بولمايدۇ ، دېگەن مەسىلە ماۋ زېدۇڭ ئىزدىنىدىغان ۋە ئويلايدىغان زور مەسىلىرىنىڭ بىرى بولۇپ قالدى . بۇنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ، يەنە پارتىيىنىڭ مەركىزىي كومىتېت ئومۇمىي يىغىنىنى ۋە مەسىلىكەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىنى ئېچىش لازىم ئىدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلىنىپ ئۈچ ئۆتمەيلا ئېچىلغان پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 11 ـ ئومۇمىي يىغىنىنىڭ يەكپىلىش مۇراسىمىدا ماۋ زېدۇڭ پارتىيە 9 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىغا تەييارلىق كۆرۈش ۋە ئېچىش مەسلىسىنى ئوتتۇرىغا قويغانىدى . ئۇ 1967 ـ يىلى كۈزدە ، جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋۇېنيۈەنلەرگە 9 ـ قۇرۇلتايىنى ئېچىش مەسلىسى ئۈستىدە شاڭخەيدە تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىشنى ھاۋالە قىلىدى . ياۋ ۇېنيۈەن شاڭخەيدە بەزى سۆھبەت يىغىنلىرىنى ئېچىپ ، پىكىر توپلاپ ، تەكشۈرۈش دوكلاتى يېزىپ چىقتى . دوكلاتتا ئاممىنىڭ پىكرى دېگەننى باھانە قىلىپ ، 9 ـ قۇرۇلتايىنى ئېچىشتىن بۇرۇن پارتىيە تارىخىنى ئۆزگەرتىپ ، ئېھتىياجغا كېرەكلىك « پارتىيە ئىچىدىكى ئىككى لۇشيەن كۈرىشى تارىخ ماتېرىياللىرى » نى تۈزۈپ چىقىشنى ئوتتۇرىغا قويدى . ھەمدە 1945 ـ يىلى پارتىيە 6 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 7 ـ ئومۇمىي يىغىنى ماقۇللىغان « بىرقانچە تارىخىي مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قارار » دا لیۇ شاۋچى مۇقىملاشتۇرۇلغانلىقى ئۈچۈن ، ئەمدى يەنە ئىشلىتىشكە بولمايدۇ ، دېگەننى ئوتتۇرىغا قويدى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى 21 ـ ئۆكتەبىردە پۈتۈن مەملىكەتكە « 9 ـ قۇرۇلتايىنى ئېچىش مەسلىسىدە پىكىر ئېلىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش » نى تارقاتتى ھەمدە ياۋۇېنيۈەننىڭ دوكلاتىنى قوشۇمچە قىلىپ تارقاتتى . شۇنىڭدىن كېيىن ھەرقايسى جايلاردا ھەرخىل شەكىلدىكى 9 ـ قۇرۇلتايغا پىكىر ئېلىش خىزمىتى ئېلىپ بېرىلدى .

مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى ئەمەلىيەتتە 9 ـ قۇرۇلتايىنى ئېچىشقا تەييارلىق قىلىش رەھبەرلىك ئورگىنى بولۇپ

قالدى . 5 ـ نويابىردىكى ماۋ زېدۇڭ مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇ-
رۇپپىسىدىكىلەر بىلەن ئېلىپ بارغان سۆھبىتىدە ، ھەرقايسى جايلار-
نىڭ 9 ـ قۇرۇلتاي ھەققىدىكى ماتېرىياللىرىنى « يىغىنچاقلاپ ، ھەرقايسى
جايلارغا تارقىتىپ بېرىڭلار » ، بۇ داۋاملىق پىكىر ئېلىشقا پايدىلىق
دېدى . 27 ـ نويابىردا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، مەركىزىي مەدەنى-
يەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى « 9 ـ قۇرۇلتايىنى ئېچىشقا پىكىر ئېلىش توغ-
رىسىدىكى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش » نى چىقاردى . بۇ ئومۇمىي ئۇقتۇرۇشتا
ئامېرىكا پىكرى دېگەن شەكىلدە ئەمەلىيەتتە مەركىزىي مەدەنىيەت ئىن-
قىلابىي گۇرۇپپىسىنىڭ پىكرىنى بايان قىلغانىدى . ئومۇمىي ئۇقتۇرۇشتا ،
« 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ ئەڭ تۈپكى ۋەزىپىسى ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى قىزىل
بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ، تارىخىي تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەش ، بولۇپ-
مۇ ‹ مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ›نىڭ تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەش » ، « ماۋ
جۇشىغا سادىق ،ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە سادىق ، ماۋ جۇشىنىڭ پرولېتار-
يات ئىنقىلابىي لۇشيەنىگە سادىق مەركىزىي كومىتېتىنى سايلاپ
چىقىش » . « لىن مۇئاۋىن رەئىسىنىڭ ماۋ جۇشىنىڭ يېقىن سەپدىشى ،
ماۋ جۇشىنىڭەئىزباسارى ئىكەنلىكىنى كەڭ تەشۋىق قىلىش ھەمدە بۇنى
9 ـ قۇرۇلتاي دوكلاتىغا ۋە قارارىغا يېزىش » . « پارتىيە ئىچىگە يوشۇ-
رۇنۇۋالغان خائىن ، ئىشپىيون ، ئاينىغان ئۇنسۇر ۋە ئەكسىلئىنقىلابىي
شىيۇجېڭجۇيى ئۇنسۇرلىرىنى پاك ـ پاكىز تازىلاپ چىقىرىپ ، خەۋپىنىڭ
يىلتىزىنى قۇرۇتۇش » . ۋەكىللەرنى سايلاش ئۇسۇلى « يۇقىرىدىن تۆ-
ۋەنگە ، تۆۋەندىن يۇقىرىغا سايلاشنى بىرلەشتۈرۈش ، ئىچكى جەھەتتىن
ۋە تاشقى جەھەتتىن سايلاشنى بىرلەشتۈرۈش ، ھەرقايسى تەرەپلەر
مەسلىھەتلىشىپ سايلاش ئۇسۇلى بويىچە بولىدۇ » دېگەنلەر يېزىلغانى-
دى . بۇ لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھىدىكىلەرنىڭ 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ
ئېچىلىشىدىن پايدىلىنىپ ، پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارنى چەتكە قېقىپ ، ئۆز-
لىرىنىڭ تېخىمۇ زور ھوقۇقنى قولغا كىرگۈزۈۋېلىشقا ئۇرۇنغان قارا نىيە-
تىنى ئاشكارىلاپ بەردى . 16 ـ دېكابىردا ، مەركىزىي كومىتېت ، مەركە-
زىي مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى يەنە « پارتىيە پروگراممىسى ،

پارتیه نىزامناسنى ئۆزگەرتىش خىزمىتىنى ئېلىپ بېرىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش » نى تارقىتىپ ، شاڭخەيدىكى « ئاممۇى خاراكتېرلىك پارتىيە پروگراممىسى ، پارتىيە نىزامنامىسىنى ئۆزگەرتىش ھەرىكىتى » نىڭ تەجرىبىلىرىنى تونۇشتۇردى ۋە ھەرقايسى ئورۇنلاردىن « شاڭخەينىڭ تەجرىبىلىرىدىن پايدىلىنىپ ، پارتىيە پروگراممىسى ، پارتىيە نىزامنامىسىنى ئۆزگەرتىش گۇرۇپپىسىنى تەشكىللەشنى ھەم ئاممۇى خاراكتېرلىك مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىش » نى تەلەپ قىلدى . شۇنىڭدىن كېيىن ھەرقايسى ئورۇنلاردىكى پارتىيە نىزامنامىسىنى ئۆزگەرتىش خىزمىتى قاتلاممۇ قاتلام ئۆزگەرتىش گۇرۇپپىسىنى قۇرغان ، قارىماققا ئاممىۋى قاتناشقان مۇزاكىرىلەر ئېلىپ بېرىلغاندەك قىلسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى چىقارغان « ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش » بۇ زۇپ تاشلىغى بولمايدىغان مىزان بولۇپ قالغانىدى . ئاممىنىڭ ئاتالمىش مۇزاكىرىسى ، ئۆزگەرتىشى ، شۇلار بېكىتىپ بەرگەن رامكا ئىچىدىكى ، پەقەت ئايرىم سۆزلىرىنى ئۆزگەرتىش بىلەنلا چەكلەندى خالاس .

لىۋ شاۋچىغا قىلىنغان بىمەنە شكايەت

9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنىڭ بىرى ، « لىۋ شاۋچى مەسىلىسىنى ھەل قىلىش » ئىدى . جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ ، شې فۇجى قاتارلىقلارنىڭ بىۋاستە كونترول‌لۇقىدا ۋە قوماندانلىقىدا 1966 ـ يىلى 18 ـ دېكابىردىلا مەخسۇس ئەنزە گۇرۇپپىسى تەشكىل قىلىنىپ ، لىۋ شاۋچى ئۇستىدە مەخپىي تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلغانىدى . ئۇلار بىر تەرەپتىن ، ساختىپەزلىك قىلىش ، ئۇ يەر ـ بۇ يەردىن نەقىل كەلتۈرۈش ، قىستاپ ئىقرار قىلدۇرۇشتەك رەزىل ۋاستىلەرنى قوللىنىپ ، يالغان ، زورمۇ زور تېگىلغان ماتېرىياللارنى ، يالغان ئىسپاتلارنى ياساپ چىقىپ مەركىزىي كومىتېتقا يوللىسا ، يەنە بىر تەرەپتىن ، ھەقىقىي ئەھۋالنى بىلدۈرگەن ئادەملەر بەرگەن تارىخنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى ئەكىس ئەتتۇرىدىغان ماتېرىياللارنى بېسىپ قويدى . كۆپ تەرەپلىك پىلانلاش ، قاتتىق باش قاتۇرۇش ئارقىلىق ، ئاخىر 1968 ـ يىلى سېنتە-

بىرده ، ئاتالمىش « خائىن ، ساتقۇن ، ئىشچىلار ئاسىيسى لىيۇ شاۋچىنىڭ جىنايەتىنى تەكشۈرۈش دوكلاتى » دېگەن بىر نەمنى ئوتتۇرىغا چىقىرىپ ، 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 12 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللىماقچى بولۇشتى . بۇ دوكلاتتا لىيۇ شاۋچىنى 1925 ـ يىلى ، 1927 ـ يىلى ۋە 1929 ـ يىلى ئۇچ قېتىم « قولغا ئېلىنىپ ئاسىيلىق قىلغان ، دۈشمەنگە تەسلىم بولۇپ ، ساتقۇن ، ئىشچىلار ئاسىيسى بولغان » دېيىلگەنىدى . بۇ پۈتۈنلەي ئەمەلىيەتنى بۇرمىلىغان تۆھمەت ئىدى .

1925 ـ يىلى قىشتا ، لىيۇ شاۋچىنىڭ چاڭشادا قولغا ئېلىنغانلىقى راست ، لېكىن ئۆز بېشىمچىلىق قىلىپ شاڭخەيدىن قېچىپ كەتكەنلىكى ۋە دۈشمەنگە تەسلىم بولۇپ خائىن بولغانلىقى يوق گەپ ئىدى . لىيۇ شاۋچىنىڭ چاڭشاغا قايتىپ كېلىشى ئاغرىپ ئۆيىگە داۋالانغىلى كەلگەنلىكى ئىدى . بۇ شۇ چاغدىكى ئاشكارا داۋالانغىلى كەلگەنلىكى ئىدى . چاڭشادىكى مىلىتارىست جاۋ خېڭتى ئۇنى قولغا ئالغاندىن كېيىن مەملىكەتلىك باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى ، ھەرقايسى جايلاردىكى ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىلىرى قاتارلىق ئاممىۋى تەشكىلاتلار ۋە گومىنداڭ 2 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيى قاتارلىقلار جاۋ خېڭتىغا تېلېگراممىلا بېرىپ ، ئۇنى ئەيىبلەپ ، لىيۇ شاۋچىنى قويۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلغان . ئۇنىڭدىن باشقا ، ئۇنىڭ دوست ـ بۇرادەرلىرى ۋە يۇرتداشلىرى ئۇنى قۇتقۇزۇۋالماقچى بولۇشقان . سىرتتىكى ھەر تەرەپتىن كېلىۋاتقان بېسىم ، ئىچكى جەھەتتىكى يۇقىرى قاتلامدىكىلەرنىڭ يول ئېچىشى ، ئىمزا قويۇپ تۇرمىدىن چىقىرىشنى تەلەپ قىلغۇچىلارنىڭ بولۇشى تۈپەيلىدىن جاۋ خېڭتى ئاخىر لىيۇ شاۋچىنى قويۇۋېتىشكە مەجبۇر بولدى . لىيۇ شاۋچى چاڭشادىن گۇاڭجۇغا كەلگەندە ، جۇڭخۇا باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ داغدۇغىلىق قارشى ئېلىنىشىغا مۇيەسسەر بولدى . قارشى ئېلىش يىغىنىدا باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ مەسئۇلى دېڭ جۇڭشا لىيۇ شاۋچىنى « ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئەڭ قەھرىمان جەڭچىسى » دەپ ماختىغان . لېكىن ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار مانا مۇشۇنداق ئىسپاتى تولۇق بولغان ئەمەلىيەتكە پەرۋا قىلماي ،

بىر جىنايەتچىنىڭ 1952 ـ يىلى يېزىپ بەرگەن ، لىيۇ شاۋچى جاۋ خېڭتىڭ سوۋغا قىلغان « تۆت كىتاب بەش دەستۇر » نى ئالغان دېگەن خەتتىن ئاساسلىنىپلا ، لىيۇ شاۋچى جاۋ خېڭتىنىڭ يولبورۇقى بويىچە « پارتىيەگە باشقىدىن سۇقۇنۇپ كىرگەن » دېگەن نەرسىنى كۆتۈرۈپ چىقتى . بۇنداق خۇلاسە چىقىرىش ھەقىقەتەنمۇ تازا بىمەنىلىك ئىدى .

ئاتالمىش 1927 ـ يىلى ساتقۇن بولغان دېگەن ئىشقا كەلسەك ، بۇنىڭ ئىسپاتى پەقەت دېڭ جۆچۇننىڭ بەرگەن ئىسپاتى ئىدى . دېڭ جۆچۇن 1927 ـ يىلى گومىنداڭ خەنكو ئالاھىدە شەھەرلىك داڭبۇنىڭ ئىجرا ھەيئىتى ، قوشۇمچە ئىشچىلار بۆلۈمىنىڭ باشلىقى بولغان . 1928 ـ يىلى قولغا ئېلىنغاندىن كېيىن كومپارتىيىدىن ئايرىلغان . 1967 ـ يىلى يازدا ئۇ سولانغان . مەخسۇس ئەنزە گۇرۇپپىسىدىكىلەر ئۇنى لىيۇ شاۋچىغا تۆھمەت چاپلايدىغان بىر ئىسپات يېزىپ بېرىشكە قىستىغان . ئۇ دەسلەپتە : لىيۇ شاۋچى « ئۆلكىلىك ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىنى ئىشلەيتتى ، مەن شەھەرلىك داڭبۇدا ئىشلەيتتىم ، خىزمەت ئالاقىمدىن باشقا ئالاھىدە مۇناسىۋىتىم يوق » دېگەن . كېيىن بېسىم ئاستىدا ئۇ يالغان ئىسپات يېزىپ بەرگەن . ئەتىسى ئۇ ئۆزى يېزىپ بەرگەن ماتېرىيالنى ئىنكار قىلغان ھەمدە « بۇلارنىڭ ھەممىسى يالغان » ، « لىيۇ شاۋچىنى پىپەن قىلىپ سېتىش ئۈچۈن ، مەن بۇنى ئەمەلىيەتتىن ھالقىپ يازغانىدىم » دېگەن . ئەمما بۇ « ئەمەلىيەتتىن ھالقىپ » كەتكەن يالغان پاكىت ، « تەكشۈرۈش دوكلاتى » غا كىرگۈزۈلۈپ ، ئەڭ مۇھىم ئىسپات بولۇپ قالغان .

1929 ـ يىلى لىيۇشاۋچى جۇڭگو كومپارتىيىسى مانجۇرىيە ئۆلكىلىك كومىتېتىنىڭ شۇجىسى بولغان مەزگىلدە يەنە قولغا ئېلىنغان . قەتئىي كۈرەش قىلغانلىقى ، سالاھىيىتى ئاشكارىلانمىغانلىقى ئۈچۈن ، سوت مەھكىمىسى پاكىت تولۇق ئەمەس دەپ قويۇپ بەرگەن . بۇ ئىشنى شۇ چاغدىكى ئۆلكىلىك پارتكوم پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا دوكلات قىلغان ، لىيۇ شاۋچىمۇ بۇنى ئەزەلدىن يوشۇرمىغان . ئەمما ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار شۇ چاغدا مانجۇرىيە ئۆلكىلىك پارتكوم تەشكىلات بۆلۈمىنىڭ

باشلىقى ، ليۇ شاۇچى بىلەن بىللە قولغا ئېلىنغان مېڭ يۇڭچيەننى مەجبۇرلاپ يالغان ئىسپات يازدۇرغان . گەرچە مېڭ يۇڭچيەن تۇرمىدە تۇرۇۋاتقان مەزگىلدە 20 نەچچە قېتىم ئەرزنامە يېزىپ ، ئۆزى بەرگەن يالغان ئىسپاتنى ئاغدۇرۇۋەتكەن بولسىمۇ ، ئەمما بۇلارنى يۇقىرىغا يوللىمىغان . « تەكشۈرۈش دوكلاتى » غا پەقەت يالغان ئىسپاتلا كىرگۈزۈلگەن . ئۇلارنىڭ بەتنام چاپلاپ زىيانكەشلىك قىلىش مەقسىتى ناھايىتى ئېنىق بىلىنىپ قالغانىدى . ئۇنىڭ ئۈستىگە پۈتكۈل تەكشۈرۈش جەريانىدا ، لىيۇ شاۇچىنىڭ ئۆزىنى ئاقلاش ھوقۇقى ئېلىپ تاشلانىدى . لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار لىيۇ شاۇچىغا مەقسەتلىك ھالدا سىياسىي زىيانكەشلىك ئېلىپ بارىدى ۋە جىسمانىي جەھەتتىن ۋەيران قىلدى ، يەنە بىر تۈركۈم پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيەنىڭ رەھبىرىي كادىرلىرىغا « لىيۇ شاۇچىنىڭ گۇماشتىلىرى » دەپ تۆھمەت چاپلاپ ، ھەممىنى يوقاتتى . ئۇلارنىڭ مەقسىتىنىڭ بىرى ، ئۇلار پات ئارىدا ئاچماقچى بولغان 9 ـ قۇۋرۇلتايىدىكى مەركىزىي كومىتېت سايلىمىدا « بىر تۈركۈمنى كىرگۈزۈش ، بىر تۈركۈمنى ھەيدەپ چىقىرىش » ئۇچۇن باھانە تېپىش ئىدى .

قاتناشمىغان ئادىمى ئەڭ كۆپ بولغان ئومۇمىي يىغىن

ليۇ شاۇچى جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرىنىڭ بىرى . گەرچە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 11 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن ، ئۇنىڭ مەركىزىي كومىتېت مۇئاۋىن رەئىسى دېگەن ۋەزىپىسى ئېنىقسىزلا ئېلىپ تاشلىنىپ ، ئۆزى قانۇنسىز قامىلىپ ، بارلىق ھوقۇقلىرى تارتىۋېلىنغان بولسىمۇ ، لېكىن نام جەھەتتىن ئۇ يەنىلا پارتىيە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ دائىمىي كومىتېت ئەزاسى بولغاچقا ، ئۇنى تەلتۆكۈس ئاغدۇرۇۋېتىش ئۈچۇن مۇۋاپىق بىر تەشكىلى شەكىلدىن ئۆتكۈزۈپ ، كېرەكلىك رەسمىيەتلەرنى ئۆتەش ، بۇنى چوقۇم پارتىيەنىڭ 9 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيى ئېچىلىشتىن بۇرۇن قىلىپ بولۇش لازىم ئىدى . شۇڭا 1968 ـ يىلى 13 ـ ئۆكتەبىردىن 31 ـ ئۆكتەبىرگىچە

ماۋ زېدۇڭ بېيجىڭدا جۇڭگو كومپارتىيىسى 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 12 ـ ئومۇمىي يىغىنىنى ئاچتى . بۇ قېتىمقى يىغىن نۇرغۇن مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرىنىڭ يىغىنغا قاتنىشىش لاياقىتى ئېلىپ تاشلانغان ، بىر قىسىم مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرى قانۇنسىز قامالغان يەرلىرىدىن ، يەنى شۇ چاغلاردا « كالا قوتىنى » دەيدىغان يەرلەردىن چىقىپلا قاتناشقان ، يەنە بىر قىسىم مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرى يىغىندا يەنە داۋاملىق قارا چاپلىنىپ زىيانكەشلىك قىلىنىدىغان ناھايىتى نورمال سىز ئەھۋالدا ئېچىلدى .

يىغىندىن بۇرۇن ، يەنى 21 ـ ئىيۇلدا كاڭ شېڭ جياڭ چىڭگا بىر پارچە مەخپىي خەت يېزىپ ، خەتكە : « سىز سوريغان ئىسىملىكنى ئەۋەتتىم » دەپ يازغان . كاڭ شېڭ يازغان ئىسىملىكتە ، 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرى ، كاندىدات ئەزالىرىدىن بولۇپ 193 نەپەر ئادەمنىڭ (بۇنىڭ ئىچىدە 28 ئادەم ۋاپات بولغان) 88 ى « ھىشپىيون » ، « خائىن » ، « چەتكە باغلانغان ئۇنسۇر » ، « پارتىيىگە قارشى ئۇنسۇر » دەپ قارا چاپلىنىپ ، يىغىنغا قاتنىشىشقا بولمايدىغانلىقى يېزىلغانىدى . يەنە بىر تۈركۈم مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرى ئىسيانچىلار تەرىپىدىن سولىنىپ ، كۆرەش قىلىنىۋاتقانلىقى ئۈچۈن يىغىنغا قاتنىشالمىدى . مانا مۇشۇنداق ئەھۋالدا ، 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 97 ئەزاسىدىن ، 11 ـ ئومۇمىي يىغىندىن بۇيان ۋاپات بولغان ئون ئادەمنى چىقىرىۋەتكەندە ، بۇ قېتىمقى يىغىنغا قاتنىشالايدىغانلار ئارانلا 40 ئادەم ئىدى . يىغىن ئېچىلغاندا ، يىغىنغا قاتناشقان ئادەم سانى قانۇنلۇق سانغا يەتمىگەنلىكى ئۈچۈن ، ئېچىلىش مۇراسىمىدا « پرولېتارىيات قوماندانلىق شتابى مۇزاكىرە قىلىپ » ، مەركىزىي كومىتېت كاندىدات ئەزالىرىدىن ئون ئادەمنى مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى قىلىشنى قارار قىلدى ، دەپ جاكارلىدى . شۇنداق قىلغاندىمۇ يېرىم ساندىن ئارانلا ئاشقان . 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت كاندىدات ئەزالىرى 98 ئادەمدىن ئون ئالتە دەمنى رەسمىي ئەزالىققا تولۇقلىغاندا قالغان ئادەملەردىن يىغىنغا قاتنىشالايدىغانلىرى ئارانلا توققۇز ئادەم بولغان . ئامما بۇ يىغىنغا كۆپەيتىپ

قاتناشتۇرۇلغان مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرى ، ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئىش بېجىرىش گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرى ، ھەر-قايسى ئۆلكە ، شەھەر، ئاپتونوم رايون ئىنقىلابىي كومىتېت ۋە ھەرقايسى چوڭ ھەربىي رايونلارنىڭ ئاساسلىق مەسئۇللىرى ، مەركەزگە قاراشلىق ئورگانلارنىڭ خىزمەتچىلىرى 74 ئادەم بولۇپ ، بۇلار يېغىنغا قاتناشقان ئادەم سانىنىڭ 57% دىن كۆپرەكىنى تەشكىل قىلغان . بۇ ئادەملەرنىڭ مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرىغا ئوخشاشلا ئاۋاز بېرىش ھوقۇقى بولۇپلا قالماي ، يەنە بەزىلەر گۇرۇپپا باشلىقى ، مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى قىلىپ تەيىنلەنگەن . بۇ قېتىمقى يېغىنغا قاتنىشىشقا ئۆلكىلەردىن ئەۋەتىلگەن ئادەملەرنىڭ ئىچىدە بىرەيلەن تېخى كومپارتىيە ئەزاسى ئەمەس ئىكەن . يېغىنغا قاتناشقان مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرى ئەمەسلەر مەركىزىي كو-مىتېت ئەزالىرىدىن كۆپ بولغان ، مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى ئەمەسلەر گۇرۇپپا باشلىقى بولۇپ مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرىغا رەھبەرلىك قىلى-دىغان ئەھۋال پارتىيە تارىخىدا پەقەتلا كۆرۈلۈپ باقمىغان بولۇپ ، بۇ 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 12 ـ ئومۇمىي يېغىنىنىڭ تەشكىللىي پرىنسىپىنى قالتىس چەتنەپ كەتكەن غەلىتە ئىشى ئىدى .

13 ـ ئاۋغۇستتىكى ئېچىلىش مۇراسىمىدا ، بۇ قېتىمقى يېغىنىنى ئېچىش 9 ـ قۇرۇلتايىنى ئېچىش ئۈچۈن تەييارلىق قىلىشتۇر ، دەپ جا-كارلاندى . بۇ يېغىنىنىڭ ، 9 ـ قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىنى سايلاش پرىنسىپى ۋە ئۇسۇلىنى مۇزاكىرە قىلىش ؛ پارتىيە نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈ-زۈش لايىھەسىنى مۇزاكىرە قىلىش ؛خەلقئارا ۋە ئىچكى ۋەزىيەتنى سۆز-لەش ؛ لىيۇ شاۋچى توغرىسىدىكى ئەنزىنىڭ تەكشۈرۈش دوكلاتىنى مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللاشتەك تۆت كۈن تەرتىپى بار ئىدى .

ماۋ زېدۇڭ سۆزىدە كۆپچىلىكىنىڭ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى زادى قىلىش كېرەكمىتى ـ يوق ؟ بۇ ئىنقىلابنىڭ نەتىجىسى ئاساس-لىق ئورۇندا تۇرامدۇ ياكى نەتىجىسى ئاز ، خاتالىقلىرى كۆپ بولۇپ كەتتىمۇ ؟ دېگەن مەسىلىنى مۇزاكىرە قىلىپ بېقىشنى تەۋسىيە قىلدى ۋە ئۆزىنىڭ « بۇ قېتىمقى پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى پرولېتارى-

يات دىكتاتۇرىسنى مۇستەھكەملەش ، كاپىتالىزمنىڭ تىرىلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ، سوتسىيالىزم قۇرۇشتا ناھايىتى زۆرۈر ئىدى ، دەل ۋاقتىدا ئېلىپ بېرىلدى » دېگەن كۆز قارىشنى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويدى .

لىن بياۋ ، جىيانگ چىڭ قاتارلىقلار ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » غا باھا بېرىش مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلىش پۈرسىتىدىن پايدىلىنىپ ، گۇرۇپپىلارغا بۆلۈنۈپ مۇزاكىرە قىلىش باشلانغان چاغدىلا ئاتالمىش « فېئودال تەتۈر ئېقىمى » قاتناشچىلىرى دەپ ئاتىغان چېن يى ، يې جيەنيىڭ ، لى فۇچۈن ، لى شيەننيەن ، شۇي شياڭچيەن ، نې رۇڭجېن قاتارلىقلارنى (تەن جېنلىننىڭ يىغىنغا قاتناشىش لاياقىتىنى ئېلىپ تاشلىغانىدى) ۋە ئاتالمىش « ئەزەلدىن ئوڭچىل » دەپ ئاتىۋالغان جۇدې ، چېن يۈن ، دېڭ زىخۇيلارنى ئادەم تەشكىللەپ پىتىرەن قىلدى . لىن بياۋ يىغىندا « فېئودال تەتۈر ئېقىمى » « 11 ـ ئومۇمىي يىغىندىن بۇيان يۈز بەرگەن پارتىيەگە قارشى ئەڭ ئېغىر ۋەقە » ، « كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈشنىڭ مانېۋىرى » دېدى . جيانگ چىڭ ، كاڭ شېڭ قاتارلىقلار پېشقەدەم يولداشلارغا « ماۋ جۇشىغا قارشى چىققان »، « يەنئەنىدىكى ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتىنى ئىنكار قىلغان » ، « ۋاڭ مىڭ لۇشيەنىگە ئەنزە ئاغدۇرغان » ، « ئارمىيىنى قالايمىقانلاشتۇرغان » دېگەن بەتنامىلارنى چاپلاپ ، پىپەن قىلدى ھەمدە ئۇلارنى ئۆزلىرىنى قايتا ـ قايتا تەكشۈرۈپ ، مەسىلە تاپشۇرۇشقا مەجبۇرلىدى . بۇنداق چەكسىز پرىنسىپقا كۆتۈرۈپ ، تەسىر كۈچى بىلەن پىسخىكىلىتىدىغان زىيانكەشلىك خاراكتېرلىك پىپەن قىلىش ، يىغىن كەيپىياتىنى ھەددىدىن زىيادە جىددىيلەشتۈرۈۋەتتى .

ئومۇمىي يىغىن شۇ چاغدىكى مەركىزىي كومىتېت رەھبەرلىرى مەخسۇس ئەنزە گۇرۇپپىسىنىڭ تەكشۈرۈش پىكرىگە قوشۇلىدىغانلىقىنى ئېنىق ئىپادىلەپ بولغان ۋە پارتىيە ئىچىدىكى تۈرمۇش بەكلا نورمالسىزلىنىپ كەتكەن ئەھۋال ئاستىدا ، « خائىن ، سانقۇن ، ئىشچىلار ئاسىيسى لیۇ شاۋچىنىڭ جىنايى قىلمىشلىرىنى تەكشۈرۈش دوكلاتى » نى خاتا ھالدا تەستىقلىدى ھەمدە « لیۇ شاۋچىنى مەڭگۈ پارتىيىدىن چىقىرىش ،

پارتىيە ئىچى ـ سىرتىدىكى بارلىق ۋەزىپىلىرىدىن ئېلىپ تاشلاش ھەمدە لىيۇ شاۇچى ۋە ئۇنىڭ شېرىكلىرىنىڭ پارتىيە ، ۋەتەنگە ئاسىيلىق قىلىش جىنايىتىدىن داۋاملىق ھېساب ئېلىش » توغرىسىدا قارار ماقۇللىدى . مۇزاكىرىدە بەزى پېشقەدەم يولداشلار ئۆزلىرىنىڭ گۇمانىنى ئىپادىلىگەن ھۆلسىمۇ ، لېكىن بېسىم ئاستىدا ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرالمىدى . پەقەت مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى چېن شاۋمېي ئاۋاز بەرگەندە قول كۆتۈر-مىدى . يۇقىرىدا ئېيتىلغان تەكشۈرۈش دوكلاتى ۋە قوشۇمچە ماتېرىياللار نويابىرنىڭ ئاخىرلىرىدا مەركىزىي كومىتېتنىڭ ھۆججىتى بولۇپ پۈتۈن پارتىيىگە تارقىتىلدى ۋە ئاممىغا ئاغزاكى يەتكۈزۈلدى . مانا بۇ دۆلىتـ ئىزدىكى ئەڭ چوڭ ئۇۋال ئەنزە ئىدى . ئالىي خەلق سوت مەھكىمىسىنىڭ 1980 ـ يىلى سېنتەبىردىن بۇرۇنقى ستاتىستىكىسىغا قارىغاندا ، پەقەت لىيۇ شاۇچى ئەنزىسىگە چېتىشلىق بولۇپ ، ئەكسىلئىنقىلابچى قىلىپ كېسىلـ گەن ئەنـزىلا 26 مىڭغا يەتكەن ، ئادەمى 28 مىڭدىن ئېشىپ كەتكەن . مۇشۇ سەۋەبتىن ھەرخىل ئوخشىمىغان قاتلاملاردا پىپەن قىلىنغان ، كۆـ رەش قىلىنغان ئادەمنىڭ سانىنى ئالماق تەس ، لىيۇ شاۇچى 1969 ـ يىلى 17 ـ ئۆكتەبىرده كەيپىڭ شەھىرىگە يالاپ ئاپىرىلىپ ، 12 ـ دېكابىردا شۇ ئۇۋالچىلىقتا ھەسرەت چېكىپ كېسەل بولۇپ ئۆلۈپ كەتكەن .

ئومۇمىي يىغىن « 9 ـ قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىنى ۋۇجۇدقا چىقىرىش تـوغرىسىدىكى قـارار » نـى مـاقۇللاپ ، ۋەكىللەرنى ۋۇجۇدقا چىقىرىش پرىنسىپىنى « دېموكراتىك كېڭىشىش ، يۇقىرى دەرىجىدە مەركەزلەشتۈـ زۇش » دەپ بېكىتتى . بۇ ، ئەنئەنە بولۇپ كېتىۋاتقان دېموكراتىك سايلاش پرىنسىپىنى چەتكە قايرىپ قويۇپ ، ۋەكىللەرنى بەلگىلەش ئۈـ سۇلىنى ئومۇمىيۈزلۈك قوللىنىشقا ئاساس يارىتىپ بەردى . ئومۇمىي يىغىن يـەنە « 〈 جۇڭگو كومپارتىيىسى نىزامنامىسى (لايىھە) 〉 توغرىسىدىكى قارار » نى ماقۇللىدى . ئومۇمىي يىغىن ماقۇللىغان ئاخباراتتا : « پرولېتاـ رىيات مەدەنىيىەت زور ئىنقىلابىنىڭ بوران ـ چاپقۇنلىرىنى باشتىن كەـ چۈرۈپ ، ئىدىيىدە ، سىياسىي جەھەتتە ، تەشكىلىي جەھەتتە پارتىيىنىڭ 9 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىنى ئېچىشقا تولۇق شەرت ـ شارائىت ھازىرلاـ

دى . ئومۇمىي يىغىن مۇۋاپىق بىر ۋاقىتتا جۇڭگو كومپارتىيىسى 9 ـ نۆ-
ۋەتلىك قۇرۇلتىيىنى ئېچىشنى قارار قىلدى » دېيىلگەنىدى .

ئاتالمىش « ئالته قارار نەزەرىيە » نى پىپىن قىلىش

8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 12 ـ ئومۇمىي يىغىنى « لىيۇ شاۇچى مەسىلىسى » نى تەشكىلىي جەھەتتىن ھەل قىلىپ ھەمدە ئومۇ-
مىي يىغىن ئاخبارات-دا پۈتۈن جاھانغا ئېلان قىلغانلىقى ئۈچۈن ،
گېزىت ـ ژۇرنال-لاردا ئەمدى بۇرۇن ئىشلىتىلىپ كېلىۋاتقان ياپتارما
« جۇڭگونىڭ خرۇشچېۋى » دېگەن سۆزنى ئىشلەتمەي ، ئوچۇقلا ئە-
سمنى ئاتاپدىغان بولدى . يىغىندىن كېيىن ئومۇميۈزلۈك ھالدا « لىيۇ
شاۇچى قاتارلىق پارتىيە ئىچىدىكى ئەڭ چوڭ بىر ئۇچۇم كاپىتالىزم يو-
لىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ ئەكسىلئىنقلابىي شىيۇجېڭجۇيى ئىدىيىسىنى
تازىلاش » « چوڭ پىپەنى » ئېلىپ بېرىلدى . مەقسىتى لىيۇ شاۇچى
ئۇستىدىن كەڭ كۆلەمدە ، ئوچۇق ـ ئاشكارا ، ئىسمىنى ئاتاپ تۇرۇپ پە-
پەن قىلىش ئارقىلىق ، « لىيۇ شاۇچى ۋە ئۇنىڭ گۇماشتىلىرى » نى سې-
سىتىش ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ بىر يۈرۈش « سول » چىل
خاتا ئىدىيىسىنى تېخىمۇ كەڭ دائىرىدە تەرغىب قىلىش ئىدى .

ئومۇمىي يىغىن ئېچىلىۋاتقان مەزگىلدىلا « خەلق گېزى-
تى » 1968 ـ يىلى 16 ـ ئۆكتەبىردە « قىزىل بايراق » ژۇرنىلىنىڭ باش
ماقالىسى « پرولېتارىياتنىڭ يېڭى قانلىرىنى قوبۇل قىلايلى » نى كۆچۈ-
رۇپ بېسىپ ، ئاتالمىش لىيۇ شاۇچى يۈرگۈزگەن « ئالته نەزەرىيە » (ئا-
تالمىش « سىنىپىي كۈرەش يوقالدى نەزەرىيىسى »« ئىتتىھادتەن قورال
بولۇش نەزەرىيىسى » ، « ئامما قالاق نەزەرىيىسى » ، « پارتىيىگە كىرىپ
ئەمەلدار بولۇش نەزەرىيىسى » ، « پارتىيىنىڭ تىنچلىقى نەزەرىيىسى » ،
« ئومۇم بىلەن شەخسىنى ئارىلاشتۇرۇۋېتىش نەزەرىيىسى ») نى پىپەن
قىلىشقا چاقىرىق قىلدى . بۇ « ئىنقىلابىي پىپەن » نىڭ نۇرغۇن ماقالە-
لىرى لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ قاتارلىقلارنىڭ تەشكىللىشى ،
كۆرسەتمە بېرىشىدە يېزىلغانىدى . ئۇلارنىڭ ئالاھىدىلىكى شۇكى ، ماقا-

لىلەردە ئۇيەر ـ بۇ يەردىن ئۆزۈپ نەقىل كەلتۈرۈلگەن ، خالىغانچە كېـ
كەيتىلگەن ، پـاكـــتـلار ئويدۇرۇپ چىقىرىلغان ، تارىخ بۇرمىلانغان ،
« سول » چىل ئىدىيە تۇغرا ئىدىيىنى پىپەن قىلغانىدى .

ئۇلارنىڭ « سىنىپىي كۈرەش يوقالدى نەزەريىسى » نى پىپەن قىلىشى ، ئەمەلىيەتتە سىنىپىي كۈرەشنى كېڭەيتۈېتىش ، مۇتلەقلەشتۈـ رۈۋېتىشتەك خاتا كۆزقاراش بىلەن ماركسىزمنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىـ تىلىرىگە بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىك جەھەتتىكى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى تاماملىغاندىن كېيىن ، ئېكسپىلاتاتسىيە سىنىپى سىنىپ سۈپىتىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرالمايدۇ ، سىنىپىي كۈرەش ئەمدى جەمئىـ يەت سىياسىي تۇرمۇشىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى بولالمايدۇ ، دېگەن تۇغرا ھۆكۈمنى پىپەن قىلىش ئىدى . ھالبۇكى ، بۇ ھۆكۈملەر جۇڭگو كومـ پارتىيەسىنىڭ 8 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىدا مۇقىملاشتۇرۇلغان ، بۇ لىۋ شاۋچېنىڭ يالغۇز ئىجادىيىتى بولماستىن ، بەلكى ماۋ زېدۇڭنى ئۆز ئىـ چىگە ئالغان مەركىزىي كومىتېتتىكى نۇرغۇن رەھبىرىي يولداشلار بۇ ھەقتە سۆزلىگەنىدى .

ئاتالمىش « ئىتتىھادچىلار بولۇش نەزەريىسى » لىۋ شاۋچـ ىنىڭ بىر قېتىملىق سۆزىگە قارىتىلغانىدى . پارتىيە ئەزالىرى پارتىيىنىڭ ئىتتىھادچىلار قورالى بولۇشى كېرەك دېگەن سۆز ئىلمىيمۇ ۋە توغرىمۇ دېـ گەن مەسىلىنى يەنە مۇھاكىمە قىلسا بولىدىغان بولسىمۇ ، لېكىن شۇ چاغدا ئەمەلىيەتتە ، پارتىيە رەھبەرلىكىنى ئىنكار قىلىدىغان ھۆكۈمەتسىزـ لىك كۆزقارىشى ۋە « ئىسيان كۆتۈرۈش يوللۇق » دېگەن بىر تەرەپلـ مىلىك شوئار بىلەن ، پارتىيە رەھبەرلىكىگە بويسۇنىدىغان ، پارتىيە سىـ ياستىنى ئىجرا قىلىدىغان ، پارتىيە ئىنتىزامىغا رىئايە قىلىدىغان ، پارتـ يىنىڭ تەقسىماتىغا بويسۇنۇپ ، پارتىيە ئۇچۇن سەمىمىي ئىشلەيدىغان پارتىيە پرىنسىپىنى پىپەن قىلدى ، يەنە پارتىيە ئەزالىرىنىڭ تەشكىلچانـ لىقى ۋە ئـــنـتىزامچانلىقىنى كۈچەيتىدىغان توغرا ھاڭجېننىمۇ پىپەن قىلدى .

ئاتالمىش « ئاممۇ قالاق نەزەريىسى » لىۋ شاۋچىنىڭ ئۆز سۆزى

بولماستىن ، بەلكى بەزى سۆزلەرنىڭ ئۇ يەر ـ بۇ يېرىدىن ئۆزۈپ ئېلىـ ۋېلىپ ، ئۆزگەرتىپ قۇراشتۇرۇش ئارقىلىق شەكىللەنگەندى . ھالبۇـ كى ، شۇ چاغدا « ئاممىۋى ھەرىكەت شەرتسىز توغرا بولىدۇ » ، « ئاما ئۆز ـ ئۆزىنى ئازاد قىلىدۇ ، ئۆزى ئۆزىنى تەربىيىلەيدۇ » دېگەندەك نەـ زەرىيىلەر ئارقىلىق ، ئاممىۋى خىزمەتتە پارتىيە رەھبەرلىكىنى كۈچەيـ تىش ، ئىدىيىۋى تەربىيىنى چىڭ تۇتۇش ، ئاممىنىڭ سەۋىيىسىنى ئۆسـ تۈرۈش دېگەندەك توغرا پرىنسىپ ۋە ئۇتۇقلۇق تەجرىبىلەرنى پىپەن قىلدى .

ئۇلار پىپەن قىلغان ئاتالمىش « پارتىيىگە كىرىپ ئەمەلدار بولۇش نەزەرىيىسى » پۇتۇنلەي بۇرمىلانغان ، ئويدۇرۇپ چىقىرىلغان نەرسە بو ـ لۇپ ، لىيۇ شاۇچى ئەزەلدىن ئۇنداق گەپ قىلىپ باقمىغان . ئەمەلىيەتتە ئۇلار بۇنىڭ بىلەن كەڭ پارتىيە ئەزالىرىنى خۇنۇكلەشتۈردى ، پارتىيـ نىڭ ئاكتىپلىرىغا زەربە بېرىپ ، پارتىيىنىڭ خاراكتېرىنى بۇرمىلىدى .

ئۇلارنىڭ « پارتىيە تىنچلىقى نەزەرىيىسى » نى پىپەن قىلىشى ، لىيۇ شاۇچى يەكۈنلىگەن پارتىيە ئىچىدىكى كۈرەشكە توغرا مۇئامىلە قى ـ لىش تەجرىبىلىرىگە « سول » چىللىقتىن چىقىپ قىلىنغان خاتا پىپەنـ دۇر . ئەمەلىيەتتە ، ئۇلار رەھىمسىزلىك بىلەن كۈرەش قىلىش ، شەپقەتـ سىزلىك بىلەن زەربە بېرىشتەك كۈرەش قىلىش پەلسەپىسى بىلەن ، مارکسىزمنىڭ ھەم پارتىيە ئىچىدە ئاكتىپ ئىدىيىۋى كۈرەشنى تەشەبـ بۇس قىلىش ، ھەم پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش ئاساسىدا زۆرۈر بولغان تىنچلىق ۋە يول قويۇشنى ئېتىراپ قىلىپ ، پارتىيىنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى قوغدايدىغان توغرا پوزىتسىيە ۋە پارتىيە ئىچىدىكى بارلىق ئىختىلاپلارنىڭ ھەممىسىنى ئىككى سىنىپ ، ئىككى لۇشيەن كۈرىشىگە يىغىنچاقلاپ قوي ماسلىق توغرىسىدىكى توغرا كۆز قاراشنى پىپەن قىلدى .

ئۇلار پىپەن قىلغان « ئومۇم بىلەن شەخسنى ئارىلاشتۇرۇۋېتىش نەزەرىيىسى » ئەمەلىيەتتە ئاتالمىش لىپ قىلىپ كۆتۈرۈلگەن « شەخسـ يەتچىلىك » نى قاتتىق پىپەن قىلىش ، « ئۆز روھىي دۇنياسىدا ئىنقىلاب قىلىش » دېگەندەك قۇرۇق شوئارلار ۋە شەخسىيلەرنىڭ ماددىي مەنپەئـ

تىنى ئىنكار قىلىدىغان چېكىدىن ئاشقان سولچىل كۆزقاراش بىلەن ، لېۋ شاۋچى توغرا شەرھلىگەن ماركسىزمنىڭ شەخسىي مەنپەئەت بىلەن كول- لېكتىپ مەنپەئەتنىڭ بىرلىكى توغرىسىدىكى پرىنسىپلارنى پىچەن قىلىش بولدى .

ھەق - ناھەقنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەن بۇنداق « ئىنقىلابىي پىچەن » ، ماركسىزمنىڭ تۈپ قانۇنلىرى ۋە سوتسىيالىزمنىڭ تۈپ پرىن- سىپلىرىنى بۇرمىلاپ ، پارتىيىنىڭ بىر يۈرۈش توغرا فاكچىن - سىيا- سەتلىرىنى ئىنكار قىلىپ ، ئازادلىقتىن بۇيان پارتىيە رەھبەرلىكىدە پۈتۈن مەملىكەت خەلقى قولغا كەلتۈرگەن نەتىجىلەرنى يوققا چىقاردى ، پارتە- يىنىڭ ياخشى ئەنئەنىسى ۋە ئىستىلىنى بۇزدى ، سىياسىي ، نەزەرىيە ، ئىدىيە جەھەتتە زور قالايمىقانچىلىقلارنى كەلتۈرۈپ چىقاردى .

ئىزاھاتلار

① بەش تۈرلۈك شەرت : (1) ئىشچىلار باش شتابى قانۇنلۇق ئىنقىلابىي ئامما تەشكىلاتى ؛ (2) 9 - نويابىردىكى يىغىن ۋە ئىشچىلارنىڭ بېيجىڭغا ئەرز قىلىشقا مېڭىشى ئىنقىلابىي ھەرىكەت ؛ (3) ئەنتىكە ۋەقەسىنىڭ ئاقىۋىتىگە پار- تىيە شەرقىي جۇڭگو بيۇروسى ۋە شاڭخەي شەھەرلىك پارتكوم مەسئۇل ؛ (4) ساۋ خوچيۇ ئامما ئالدىدا ئۆزىنى ئاشكارا تەكشۈرۈشى كېرەك ؛ (5) ئىشچىلار باش شتابىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى پائالىيىتىگە ھەر جەھەتتىن قولايلىق يارىتىپ بېرىلىشى كېرەك .

② بۇ ۋەقە شاڭخەيدىكى ئالىي مەكتەپلەرنىڭ قىزىل قوغدىغۇچىلار ئىن- قىلابىي كومىتېتى شاڭخەي شەھەرلىك پارتكومنىڭ ئورگان گېزىتى بول- غان ‹ئازادلىق گېزىتى› نى پىچەن قىلىشتىن باشلانغان . ئۇ تەشكىلاتنىڭ « قە- زىل قوغدىغۇچىلار جەڭ گېزىتى » دە « ‹ ئازادلىق گېزىتى › شاڭخەي شەھەر- لىك پارتكومنىڭ بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشيەننىي ئىجرا قىلىشتىكى سادىق قوراللى » دېگەن تېمىدا ماقالە ئېلان قىلىپ ، بۇ كىچىك گېزىتنى « ئازادلىق گېزىتى » بىلەن بىر ۋاقىتتا تارقىتىپ ، « زەھەرنى يۇيۇش » نى تەلەپ قىلدى . بۇ تەلەپ رەت قىلىنغاندىن كېيىن ، 1966 - يىل 1 - دېكابىردا نەچچە مىڭ قىزىل قوغدىغۇچى ئازادلىق گېزىتى ئىدارىسىگە كىرىپ ئورۇنلاشتى ، نەتىجىدە گېزىت-

نىڭ نورمال چىقىشىغا تەسىر يەتتى . بۇ ھەربىرىدە شاگىرتلىرى ئىشچىلار تەشكىلاتى « قىزىل قوغدىغۇچى ئەترىتى » نىڭ قارشى تۇرۇشىغا ، ئىشچىلار باش شتابىنىڭ قوللىشىغا ئېرىشتى . بۇ كۈرەش سەككىز كېچە ـ كۈندۈز داۋاملىشىپ ، شاگىرتلىرى شەھەرلىك پارتكوم قىزىل قوغدىغۇچىلار ئىنقلابىي كومىتېتىنىڭ تەلىپىنى قوبۇل قىلىش بىلەن ئاخىرلاشتى .

③ 1966 ـ يىل 23 ـ دېكابىردا قىزىل قوغدىغۇچى ئەترىتى پىپەن يىغنى ئېچىپ ، شاگىرتلىرى شەھەرلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى ساۋ خوچيۈنى ئۆزلىرىنىڭ تەلىپىنى ئېتىراپ قىلىشقا مەجبۇرلىدى . 25 ـ دېكابىردا ، ئىشچىلار باش شتابى شەھەرلىك كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىرىنى پىپەن قىلىش يىغنى ئېچىپ ، ساۋخوچيۈنى قىزىل قوغدىغۇچى ئەترىتىنىڭ تەلىپىنى ئېتىراپ قىلغانلىقىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشقا مەجبۇرلىدى ھەمدە قىزىل قوغدىغۇچى ئەترىتىنى « خانىپەرەس تەشكىلات » دەپ جاكارلاپ ، زىددىيەتنى بارغانچە كەسكىنلەشتۇرۇۋەتتى . 28 ـ دېكابىر كەچتە ، قىزىل قوغدىغۇچى ئەترىت ئون مىڭدەك ئادەمنى تەشكىللەپ ، كاگېپكلو كوچىسىدىكى ساۋ خوچيۈنىڭ تۇرالغۇسىنى قورشۇۋېلىپ ، ئۇنىڭدىن ھېسابات ئالماقچى بولدى . بېيجىڭدىكى جاڭ چۈنچياۋ بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن ، شاگىرتلىرىدىكى خوتۇنىغا تېلېفون بېرىپ ، ئىشچىلار باش شتابىغا ئۆزىنىڭ گېپىنى يەتكۈزۈپ قويۇشنى ئېيتقان . ئۇ : « قىزىل قوغدىغۇچى ئەترىت ساۋ خوچيۈ ئۇستىدىن ئىسيان كۆتۈرۈپتۇ ، شاگىرتلىرىدىكى ئىسيانچىلار نېمىشقا قاراپ تۇرىدۇ ؟ شاگىرتلىرىدىكى ئىسيانچىلار بۇ ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى ئويلاپ قويسا بولىدۇ . ئەگەر ساۋ خوچيۈ تەسلىم بولسا . . . شاپىتۇلنى قىزىل قوغدىغۇچى ئەترىت ئۈزۈپ كېتىدۇ . ئىشچىلار ئىسيانچىلىرىغا ئامال قىلىپ ئېيتسۇن ، دەرھال ئادەم توپلاپ ، كاگېپكلۇغا بېرىپ ، قىزىل قوغدىغۇچى ئەترىتىگە سىياسىي ھۇجۇم قىلسۇن » دېگەن . ۋاڭ خۇگۈبن قاتارلىقلار جاڭ چۈنچياۋنىڭ يولىورۇقى بويىچە ، ئادەم توپلىغان . 29 ـ دېكابىر كېچىگە ئىشچىلار باش شتابى كاگېپكلۇغا توپلىغان ئادەمى 100 مىڭغا يەتكەن . ئۇلار قورشۇالغان قىزىل قوغدىغۇچى ئەترىتىنىڭ ئادەملىرى 30 مىڭغا يەتمەيتتى . دەل شۇ چاغدا ، جاڭ چۈنچياۋنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن جاڭ چۈنچياۋنىڭ خوتۇنى ، قىزىل قوغدىغۇچى ئەترىت مەنىڭ ئۆيۈمنى ئاختۇردى ، بۇ « مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقلابى گۇرۇپپىسىغا قارشى تۇرغانلىق » دېگەن بەتنامنى ئويدۇرۇپ چىقاردى . 30 ـ دېكابىر تاڭ سەھەر سائەت ئىككىدە ، ئىشچىلار باش شتابى ئومۇمىي ھۇجۇم باشلاپ ، 91 ئادەمنى ئۇرۇپ يارىلاندۇردى . سائەت يەتتە بولغاندا ، قىزىل قوغدىغۇچى ئەترىتىنىڭ ھەممىسى تەسلىم بولدى . ئىشچىلار باش شتابى پۈرسەتنى چىڭ

تۇتۇپ ، پۇتۇن شەھەر بويىچە قىزىل قوغدىغۇچى ئەترەتنىڭ بارلىق تەشكىلاتلىرىنى ۋەيران قىلىپ ، ئۆزىنىڭ قارشى تەرىپىدىكىلەرنى يوقاتتى . بۇ پۇتۇن مەملىكەتتىكى كەڭ كۆلەملىك ئەلەم كۈرىشىنىڭ باشلىنىشى ئىدى .

④ شائۇخەي خەلق كوممۇنىسى دېگەن ئىسىمنى جاڭ چۇنچياۋ ماۋ زېدۇڭنىڭ دېگەن يېرىدىن چىقىش ئۈچۈن ئويلاپ تاپقان . لېكىن ، ماۋ زېدۇڭنىڭ باشقىچە خيالى بار ئىدى . 12 ـ فېۋرالدا ئۇ جاڭ چۇنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەننى بېيجىڭگە چاقىرىپ سۆھبەتلەشكەندە ، ئۇ ئىسمىنى شائۇخەي ئىنقىلابىي كومىتېتىغا ئۆزگەرتىشكە تەكلىپ بەردى . 24 ـ فېۋرال شائۇخەي خەلق كوممۇنىسى يىغىن ئېچىپ ، شائۇخەي شەھەرلىك ئىنقىلابىي كومىتېتقا ئۆزگەرتىشنى ماقۇللىدى . كوممۇنا دېگەن ئىسىم 20 كۈنلا ساقلاندى .

⑤ « ۋېنخۇيباۋ گېزىتى » 1967 ـ يىل 6 ـ فېۋرالدىكى « ئۇلۇغ تارىخىي خاراكتېرلىك ئىنقىلابىي ئىجادىيەت ـــ شائۇخەي خەلق كوممۇنىسى قۇرۇلغانلىقىنى تەنتەنە قىلايلى » دېگەن باش ماقالىسى .

⑥ 1926 ـ يىل 18 ـ مارتتا شىمالىي مىلىتارىستلارغا ياپون ھەربىي پاراخوتلىرى يارىدەم بەرگەنلىكىگە قارشى 2000 كىشىدىن ئارتۇق ئادەم قاتناشقان نامايىش بولغان . شۇ چاغدا ، قانلىق باستۇرۇشقا ئۇچراپ 47 ئادەم ئۆلگەن ، 155 ئادەم ئېغىر يارىدار بولغان . ئۇ شۇ چاغدا « 18 ـ مارت قانلىق ۋەقەسى » دەپ ئاتالغان . چىن يىنىڭ « 18 ـ مارت ئەڭ زۇلمەتلىك كۈن » دېگىنى تارىختىكى شۇ ۋەقەگىمۇ قارىتىلغان ، ئۆزلىرى كۈرەش قىلىنغان كۈنگىمۇ قارىتىلغان .

⑦ 1935 ـ يىلى ئىيۇننىڭ باشلىرىدا ، گومىنداڭنىڭ بېيپىڭدا تۇرۇشلۇق ھەربىي ئىشلار ئەمەلدارى خې يىڭچىن بىلەن شىمالىي جۇڭگو ياپونىيە ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى مېي جىنبېيجىلاڭ ئوتتۇرىسىدىكى كېلىشىم ، ئۇنىڭدا گومىندالڭ مەركىزىي ئارمىيىسى بېيپىڭ ، تيەنجىن ۋە خېبېي ئۆلكىسىدىن چېكىنىپ چىقىدۇ ، دەپ بەلگىلەنگەن .

⑧ لېنىننىڭ ئەسلىدىكى سۆزى : « بۇرژۇئازىيىنىڭ قارشىلىقى ، ئۆزى ئاغدۇرۇپ تاشلانغانلىقى ئۈچۈن (بىر دۆلەتتە بولسىمۇ) ئون ھەسسە كۈچلۈك بولىدۇ . ئۇنىڭ كۈچلۈك بولۇشى خەلقئارا كاپىتال كۈچلىرىنىڭ بولغانلىقىدىنلا ، ئۇنىڭ ھەر تۈرلۈك خەلقئارا مۇناسىۋىتىنىڭ مۇستەھكەم ، كۈچلۈك بولغانلىقىدىنلا ئەمەس ، بەلكى يەنە ئادەت كۈچلىرىنىڭ ، ئۇششاق ئىشلەپ چىقىرىش كۈچلىرىنىڭ بولغانلىقىدىن . چۈنكى ، ئەپسۇسلىنارلىقى ھازىر دۇنيادا يەنە ناھايىتى نۇرغۇن ناھايىتى نۇرغۇن ئۇششاق ئىشلەپ چىقارغۇچىلار بار ، ئۇششاق ئىشلەپ چىقارغۇچىلار دائىم ، ھەر كۈنى ھەر سائەت ئىستىخىيىلىك ھالدا ۋە تۈركۈملەپ

كاپىتالىزمنى ۋە بـۇرژۇئـازىـيىنى پەيدا قىلىدۇ . مۇشۇنداق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن (پـرولېتارىيات دىكتاتورىسى زۆرۈر) ھەمدە ئۇزاق مۇددەتلىك ، قەيسەرلىك بىـلەن ، ھايات ـ ماماتلىق كۈرەش قىلماي تۇرۇپ ، يەنى ھارماي ـ تالماي ، ئىنتىزامچانلىق بىلەن ، قەتئىي تەۋرەنمەي ۋە ئىرادە بىرلىككە كېلىپ كۈرەش قىلماي تـۇرۇپ ، بۇرژۇئازىيىنى يەڭگىلى بولمايدۇ » . لېنىن شۇڭچى بۇ سۆزنى نەقىل كەلتۈرگەندە تېرناق ئىچىدىكى سۆزنىڭ قىسقارتىپ ئالغان .

تۆتىنچى باب

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ۋەزىيىتىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن قىلىنغان تىرىشچانلىق ۋە لىن بياۋ ۋەقەسى

ماۋ زېدۇڭ 1968 ـ يىلى 13 ـ ئۆكتەبىردىكى پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 12 ـ ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئېچىلىش مۇراسىمىدا : ھازىر ھەممەيلەن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئاخىرغىچە ئېلىپ بارايلى ، دەۋاتىدۇ ، ئاخىرغىچە دېگەن زادى نېمە ؟ دەپ بولۇپ ، تەخمىنەن ئۈچ يىل كېتەر ، كېلەر يىلى يازدا بىر تەرەپ بولۇشى مۇمكىن ، دەپ جاۋاب بەرگەنىدى . بۇ ، ئىسيانچىلارنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ھۇجۇم تارتىۋېلىشى ھەل قىلغۇچ غەلىبىگە ئېرىشكەن ئالدىنقى شەرت ئاستىدا ، ماۋ زېدۇڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قانداق تاماملاش مەسىلىسىنى ئويلاۋاتىدۇ ،دېگەنلىك ئىدى . پارتىيىنىڭ 9 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىنى ئېچىش ، ماۋ زېدۇڭنىڭ كۆز قارىشىچە ، پارتىيىنىڭ ئەڭ ئالىي تەشكىلى شەكلىنىڭ نوپۇزىنى جارى قىلدۇرۇش ، پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك تەشكىلاتلىرىنى باشقىدىن قۇرۇپ ، كەڭ پارتىيە ئەزالىرى ۋە ھەر دەرىجىلىك پارتىيە تەشكىلىنىڭ كۈچىنى جارى قىلدۇرۇش ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » كەلتۈرۈپ چىقارغان ۋەزىيەتنى مۇقىملاشتۇرۇش ئاساسىدا ، تېخىمۇ زور يېڭى غەلىبىلەرنى قولغا كەلتۈرۈشتىكى ئەڭ مۇھىم تەدبىر ئىدى . پارتىيىنىڭ 9 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيى مانا مۇشۇنداق ئىدىيىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئېچىلغان . لېكىن ،« دەرەخ جىسىم تۇراي دېسە ، شامال جىسىم تۇرغۇزماپتۇ » دېگەندەك ، « مەدەنىيەت زور

ئىنقىلابى » نىڭ خاتا ئوتى لاۋۇلداپ يېنىپ كەتكەچكە ، ئۇنى ئۆچۈرۈش ئانچە ئاسان ئىش ئەمەس ئىدى . بولۇپمۇ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ كۈچىدىن پايدىلىنىپ ، زور ھوقۇقلارغا ئېرىشۋالغان لىن بياۋ ۋە جياڭ چىڭنىڭ پارتىيىگە قارشى ئىككى سۇيىقەستچى گۇرۇھى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ مۇشۇ يەردە تاماملىنىشىنى ھەرگىز خالىمايتتى . شۇڭا ، يېڭى ۋەزىيەتتە ، يېڭى بىر مەيدان كۈرەش پەيدا بولدى .

1 . « ئىسيانچىلار » غەلبە قىلغان پارتىيە 9 ـ قۇرۇلتىيى

9 ـ قۇرۇلتايدىن بۇرۇنقى ئىچكى ـ تاشقى ۋەزىيەت

ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونلارنىڭ ئىنقىلابىي كومىتېتلىرىنىڭ قۇرۇلۇشى ، قالايمىقانلىشىپ كەتكەن ۋەزىيەتنى سەل ـ پەل پەسكويغا چۈشۈرۈپ ، بىرقەدەر مۇقىم بولغان شارائىتنى يارىتتى . پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 12 ـ ئومۇمىي يىغىنى يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا تەشكىلىي جەھەتتىكى تەييارلىقنى ئىشلىدى ؛ ئومۇمىي يىغىندىن كېيىن ، ھەرقايسى جايلار پارتىيە قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەرنى كېڭىشىش ئۇسۇلى بىلەن بېكىتىپ چىقتى . شۇنىڭ بىلەن ، 9 ـ قۇرۇلتايىنى ئېچىشنىڭ شەرت ـ شارائىتى ئاساسىي جەھەتتىن تەييارلانغان بولدى .

پارتىيە 9 ـ قۇرۇلتىيى ئېچىلىشتىن بۇرۇنقى خەلقئارا ۋەزىيەت يەنىلا خېلى جىددىي ئىدى . 1965 ـ يىلدىن باشلاپ ئامېرىكا ۋىيېتنامنىڭ جەنۇبىدا ئەسكەر كۆپەيتتى ، شىمالنى قايتا ـ قايتا بومبارداىمان قىلىپ ، ئۇرۇش ئوتىنى جۇڭگونىڭ جەنۇبىي دەرۋازىسىغچە تۇتاشتى . گەرچە ۋىيېتنام ئارمىيە ـ خەلقنىڭ 1968 ـ يىلى ئەتىيازلىق غەلبىسى ئامېرىكا زۇكتۇڭى جونسوننى تىنچلىق سۆھبىتى ئۆتكۈزۈشكە مەجبۇرلىغان ھەمدە 1969 ـ يىلى يانۋاردىن باشلاپ ئىككى دۆلەت تۆت تەرەپ (ئامېرىكا ، ۋىيېتنام دېموكراتىك جۇمھۇرىيىتى ، ۋىيېتنام جەنۇبىي مىللىي ئازادلىق فرونتى ، ۋىيېتنام جۇمھۇرىيىتى شىگۇڭ) پارىژدا تىنچلىق سۆھبىتى

ئۆتكۈزمەكچى بولغاچقا ، شارائىت سەل ياخشىلانغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇرۇش ئوتى توختىمىغانىدى ، ۋېتنامنىڭ جەنۇبىدىكى ئامېرىكا ئارمىيىسى يەنىلا 540 مىڭدىن كۆپ بولۇپ ، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە 60 مىڭ يارداەمچى قوشۇن ، بىر مىليوندەك ۋېتنام قورچاق ئارمىيىسى بار ئىدى . شۇڭا ، جۇڭگونىڭ جەنۇبىي دەرۋازىسى تىنچ ئەمەس ئىدى .

شىمالدا ، جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى مۇناسىۋىتىمۇ جىددىي ھالەتتە ئىدى . ئىككى دۆلەتنىڭ چېگرا مۇداپىئە قىسىملىرىنىڭ قارىمۇقارشىلىقى ، چېگرا توقۇنۇشى ھەتتا قانلىق ۋەقەلەر دائىم بولۇپ تۇرۇۋاتاتتى . ئېلىمىزنىڭ ستاتىستىكا قىلىشچە ، 1964 ـ يىلى 15 ـ ئۆكتەبىردىن 1969 ـ يىلى 15 ـ مارتقىچە بولغان 53 ئايدا ، جۇڭگو سوۋېت ئىتتىپاقى چېگرىسىدا بولغان ھەرخىل ۋەقەلەر 4189 قېتىمغا يەتكەن . بۇلۇپمۇ ، پارتىيىنىڭ 9 ـ قۇرۇلتىيى ئېچىلىش ھارپىسىدا ، 1969 ـ يىلى مارتتا جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمىدىكى خېيلۇڭجىياڭ ئۆلكىسىنىڭ جىنباۋداۋ ئارىلىدا ، كەينى ـ كەينىدىن مۇنتىزىم ئارمىيىنىڭ قوراللىق توقۇنۇشى بولۇپ ، زەمبىرەك ، تانكىلارنى ئىشلەتكەن ھېبغىر قانلىق ۋەقە يۈز بەردى . بۇ جۇڭگو ـ سوۋېت ئىتتىپاقى مۇناسىۋىت ئورناتقاندىن بۇيان زادىلا كۆرۈلۈپ باقمىغان ئىش ئىدى . ئېلىمىزنىڭ دىپلوماتىيە مىنىستىرلىقى كەينى ـ كەينىدىن ئۇچ قېتىم سوۋېت ئىتتىپاقى ھۆكۈمىتىگە قاتتىق نارازىلىق بىلدۈردى . جىنباۋداۋ ئارىلى ۋەقەسى ئېلىمىز پارتىيە ، ھۆكۈمەت يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەرلىرىنىڭ جىددىي دىققەت قىلىشى ۋە ھوشيارلىقىنى قوزغاپلا قالماي ، كەڭ پارتىيە ئەزالىرى ۋە ئاممىغىمۇ زور روھىي تەسىر كۆرسەتتى .

يۇقىرىدا ئېيتىلغان ۋەقەلەر پارتىيىمىزدىكى دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ بولۇشىدىن ساقلانغىلى بولمايدۇ ، دەيدىغان كۆز قاراشنى ھەمدە خەلقئارا ۋەزىيەتكە بولغان « سول » چىل مۆلچەرنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتتى . 15 ـ مارتتا ، ماۋ زېدۇڭ مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ باش قوشۇش يىغىندا ، ئاساسلىقى ئۇرۇش قىلىشقا تەييارلىق قىلىش مەسىلىسى ئۈستىدە سۆزلىدى . ئۇرۇش قىلىشقا تەييارلىق قىلىش ، 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ

ئاساسي مەزمۇنى بولۇپلا قالماي ، بەلكى يېتەكچى فاكتىن دەپ بېكىتىلىپ ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى خىزمەتلىرىگە زور تەسىر كۆرسەتتى . مەسىلەن ، ئۇزۇن ئۆتمەيلا باشلانغان مەملىكەت خاراكتېرلىك لەخمىنى چوكقۇر كولاش (ھاۋا مۇداپىئە ئۆكچۈرى ۋە ھاۋا مۇداپىئە ئاكوبى كولاش) ، خەلق مۇداپىئە قۇرۇلۇشىنى ئېلىپ بېرىش ، نۇرغۇن چوڭ ، ئوتتۇرا شەھەرلەردىكى ئاھالىلەرنى تارقاقلاشتۇرۇش ، كۆپلىگەن مەبلەغنى ئۆچ سەپ قۇرۇلۇشىغا سەرپ قىلىشتەك ئىشلار ئادەم كۈچى ، ماددىي كۈچنى زور دەرىجىدە ئىسراپ قىلىۋەتتى ، مانا بۇلارنى ئۇرۇش قاتناش ـ كىرىسىك ئارىلىقىدا قالدى ، دېگەن خاتا مۆلچەر كەلتۈرۈپ چىقاردى .

9 ـ قۇرۇلتاينىڭ نورمال بولمىغان ۋەكىللەر قۇرۇلمىسى

1969 ـ يىلى 1 ـ ئاپرىلدىن 24 ـ ئاپرىلغىچە ، جۇڭگو كومپارتىيىسى بېيجىڭدا 9 ـ قېتىملىق قۇرۇلتىيىنى ئاچتى . قۇرۇلتايغا 1512 نەپەر ۋەكىل ، 22 مىليون پارتىيە ئەزاسىغا ۋاكالىتەن قاتناشتى .

ئۇ چاغدا ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونلارنىڭ پارتكومىلىرى تېخى قۇرۇلمىغان ، كۆپ ساندىكى پارتىيە ئەزالىرى تەشكىلىي تۈرمۇشنى ئەسلىگە كەلتۈرمىگەنىدى . قۇرۇلتايغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەر ئاتالمىش « تولۇق دېموكراتىك كېڭىشىش ، يۇقىرى دەرىجىدە مەركەزلەشتۈرۈش » پرىنسىپى بويىچە ، « ئاممىنىڭ پىكرى » نى ئاڭلىغاندىن كېيىن « سايلاپ » چىقىلغانىدى . ئۇ چاغدىكى ئاتالمىش مەركەزلەشتۈرۈش دېگىنى مەركەزنى مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىغا ، يەرلىكتە ھەر دەرىجىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلارغا مەركەزلەشتۈرۈش ئىدى . ئاتالمىش ئاممىنىڭ پىكرى دېگىنى ئاساسلىقى ھەرقايسى ئىسيانچىلار تەشكىلاتلىرىنىڭ پىكرىنى ئاڭلاش ئىدى . ئۇنىڭدىن باشقا لىن بياۋ ، جيانڭ چىڭ قاتارلىقلار ئۆزلىرىنىڭ يېقىنلىرىنى مەقسەتلىك ھالدا مۇناسىۋەتلىك جايلار ۋە ئورۇنلاردىن نامزات قىلىپ كۆرسىتىشنى بېكىتكەن ، بۇنداق « سايلاپ » چىقىلغان 9 ـ قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى تەبـ

ئي هالدا ئىنقىلابىي كومىتېتلارنىڭ مەسئۇللىرى ، « ئىسيانچىلار » نىڭ كاتتىۋاشلىرى ۋە سولچىلارنى قوللىغان ئازادلىق ئارمىيە ۋەكىللىرى بولاتتى . پارتىيىنىڭ 9 ـ قۇرۇلتىيى تەشكىلىي تەرىكىب جەھەتتە بىر قېتىم « ئىسيانچىلار » ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلىگەن قۇرۇلتاي بولدى . بەزى « ئىسيانچىلار » كاتتىۋاشلىرى پارتىيە ئەزاسى بولمىسا زەربىدارلىق بىلەن پارتىيىگە كىرگۈزدى . بۇ ۋەكىللەر ئىچىدە 9 ـ قۇرۇلتاي ۋەكىلى دەپ بېكىتىلگەندىن كېيىن ، پارتىيىگە كىرىش رەسمىيىتىنى ئۆتىگەنلەر ، بېيجىڭغا كېتىۋاتقان پويىزدا زەربىدارلىق بىلەن پارتىيىگە كىرگەنلەر ، ھەتتا ھېچقانداق پارتىيىگە كىرىش رەسمىيىتىنى ئۆتىمەي تۇرۇپ قۇرۇلتاي ۋەكىلى بولغانلار بار ئىدى . مانا بۇ 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ تەشكىلىي جەھەتتە ساپ ئەمەسلىكىنى كۆرسىتىدۇ .

قۇرۇلتايىنىڭ كۇن تەرتىپى ئۇچ ئىدى ، يەنى لىن بياۋ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا ۋاكالىتەن سىياسىي دوكلات بېرىش ؛ پارتىيە نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈش ؛ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنى سايلاپ چىقىش .

بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايىنىڭ ئېچىلىش ئۇسۇلىمۇ 8 ـ قۇرۇلتايىنىڭكىگە ئوخشاش ئەمەس ئىدى . قۇرۇلتايىنىڭ ۋاقتى ئالدىن ئېلان قىلىنمىدى ، چەت ئەل ۋەكىللىرى تەكلىپ قىلىنمىدى ، مۇخبىرلارنىمۇ زىيارەت قىلىشقا رۇخسەت قىلمىدى . ۋەكىللەر بېيجىڭگە كەلگەندىن كېيىن سىرتقا چىقىشقا ، تېلېفون ئۇرۇشقا رۇخسەت قىلمىدى . ۋەكىللەر يىغىن مەيدانىغا مەخپىي كىردى . قۇرۇلتايىنىڭ ئاخباراتى ئېلان قىلىنغاندىن كېيىنلا ، پارتىيە ئەزالىرى ۋە پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقى 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ ئېچىلغانلىقىدىن خەۋەر تاپتى . بۇنداق قۇرۇلتاي ئېچىش ھاكىمىيەت بېشىدىكى ھەرقايسى دۆلەت كومپارتىيىلىرىنىڭ تارىخىدا پەقەتلا كۆرۈلمىگەن ئىش ئىدى .

1 ـ ئاپرېل چۈشتىن كېيىن سائەت بەشتە 9 ـ قۇرۇلتاي ئېچىلىدى ، ئېچىلىش مۇراسىمىغا ماۋ زېدۇڭ رىياسەتچىلىك قىلدى ھەمدە سۆز قىلدى . ئۇ پارتىيىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى ھەرقايسى قۇرۇلتايلارنى

ئەسلەپ ئۆتۈپ ، « بىزنىڭ قۇرۇلتىيىمىزنىڭ ئوبدان ئېچىلىشىنى ، ئىتتىپاقلىق قۇرۇلتىيى ، غەلىبىلىك ئېچىلغان قۇرۇلتاي بولۇشنى ئۈمىد قىلىمەن » دېدى .

قۇرۇلتاي ئالدىدا ھەيئەت رىياستى ئىسىملىكىنى ماقۇللاپ ، قۇرۇلتاي رەئىسىنى سايلاپ چىقتى . بۇ چاغدا ئويلاپ كۆرۈشكە ئەرزىيدىغان بىر كىچىككىنە ئىش بولۇپ ئۆتتى . ماۋ زېدۇڭ تۇيۇقسىزدىنلا : « مەن يولداش لىن بياۋنى قۇرۇلتاي رەئىسلىكىگە كۆرسىتىمەن » دېدى . لىن بياۋ شۇ ھامان ئالدىراپ ـ سالدىراپلا ئورنىدىن تۇرۇپ توۋلىدى : « ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋ جۇشى رەئىس بولسۇن » . ماۋ زېدۇڭ : « يولداش لىن بياۋ رەئىس بولسۇن ، مەن مۇئاۋىن رەئىس بولاي » دېدى . لىن بياۋ قولىنى سىلكىپ تۇرۇپ : « بولمايدۇ ، بولمايدۇ ، ماۋ جۇشى رەئىس بولسۇن ، قوشۇلمىغانلار قول كۆتۈرۈڭلار » دېدى . زالدىكى ھەممەيلەن قول كۆتۈردى . ماۋ زېدۇڭ ھەممە ئادەمنىڭ قول كۆتۈرگەنلىكىنى كۆرۈپ ، رەئىس بولۇشقا قوشۇلدى ھەمدە لىن بياۋنى مۇئاۋىن رەئىسلىككە ، جۇ ئېنلەينى باش كاتىپلىققا كۆرسەتتى ، بۇنى يىغىن ماقۇللىدى . ئارقىدىن لىن بياۋ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا ۋاكالىتەن سىياسىي دوكلات بەردى .

9 ـ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئومۇميۈزلۈك مۇئەييەنلەشتۈرگەن قۇرۇلتاي سىياسىي دوكلاتى

بۇ دوكلات « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەرىيىسى » نى يادرو قىلىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ تەييارلىقى » ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ جەريانى » ئۇستىدە توختىلىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئاتالمىش نەتىجىلىرىنى ۋە تەجرىبىلىرىنى ئومۇميۈزلۈك مۇئەييەنلەشتۈرۈش ئاساسىدا ، « كۆرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىشنى ئەستايىدىل ئېلىپ بېرىپ ، ئۇستۇقۇرۇلمىدىكى سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنى ئاخىرىغىچە ئېلىپ بېرىش » قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى .

سىياسىي دوكلاتتا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ تەييارلىقى »

ئۇستىدە توختالغاندا ، لېنىننىڭ ئۆتكۈنچى دەۋردىكى سىنىپىي كۈرەش تۇغرىسىدىكى بىرنەچچە سۆزىنىڭ ئۈيەر ـ بۇ يېرىنى ئۇزۇۋېلىپ نەقىل كەلتۈرۈپ ، پۈتكۈل سوتسىيالىزم تارىخىي باسقۇچىدا باشتىن ـ ئاخىر سىنىپ ، سىنىپىي زىددىيەت ۋە سىنىپىي كۈرەش ، كاپىتالىزمنىڭ تېرە لىشىنىڭ خەتەرلىكى مەۋجۇت دېگەننى ئىسپاتلىماقچى بولدى . بۇنىڭ بىلەن ، كاپىتالىزمدىن سوتسىيالىزمغا ئۆتۈشتىكى ئۆتكۈنچى دەۋر بىلەن سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىلغان ھەمدە سوتسىيالىزمنىڭ ئاساسىي تۈزۈمى ئورنىتىلغان جەمئىيەت ، شۇنداقلا پۈتكۈل سوتسىيا لىستىك جەمئىيەتنىڭ تارىخىي باسقۇچى ئوتتۇرىسىدىكى پرىنسىپلىق چەكنى ئارىلاشتۇرۇۋەتتى . ئەسلى قائىدە بويىچە بولغاندا لېنىن ئېيتقاندەك : « بىز ماركس ، ئېنگېلسلارنىڭ ئەسەرلىرىدىن شۇنى ئېنىق بىلدۇقكى ، ئۇلار سىنىپ مەۋجۇت بولغان دەۋر بىلەن سىنىپ يوقالغان دەۋرنى ئاھايىتى قاتتىق ئايرىغان » ھالدا ئىش قىلىشىمىز كېرەك ئىدى . ئەمما 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ سىياسىي دوكلاتىدا ئۆتكۈنچى دەۋردىكى سىنىپىي زىددىيەت ۋە سىنىپىي كۈرەشنى ئەكس ئەتتۇرىدىغان تەلىماتنى شۇ پېتىچە سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە يۆتكەپ كېلىپ ، ئۇنى بىر ـ بىرىدىن كەسكىن سىياسىي ھەرىكەتلەرنى ئېلىپ بېرىشنىڭ نەزەرىيە ئاساسى قىلىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ناھايىتى زۆرۈر ئىدى ، ناھايىتى ۋاقتىدا ئېلىپ بېرىلدى ، دېگەننى ئىسپاتلىماقچى بولدى . بۇنداق قىلىش مەيلى ئەمەلىيەتتە ۋە نەزەرىيە جەھەتتە بولسۇن ، پۈتۈنلەي خاتا ئىدى ،

سىياسىي دوكلاتتا پارتىيە تارىخى بۇرمىلانغان ھالدا بايان قىلىنىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ئۇچۇن تارىخىي ئاساس تاپماقچى بولدى . پارتىيە تارىخى پارتىيە جۇڭگو خەلقىگە زەھەرلىك قىلىپ ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئېلىپ بارغان ھەمدە پارتىيە قۇرۇلۇشى قاتارلىق مول مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . ئەمما ، سىياسىي دوكلاتتا پۈتۈن پارتىيە تارىخىنى يېغىنچاقلاپلا « ماۋ جۇشىنىڭ ماركسىزم ـ لېنىنىزم لۇشىيەنى پارتىيە ئىچىدىكى ئوڭ ۋە « سول » چىل ئاغمىچىلىق لۇشىيەنى بىلەن كۈرەش قىلغان تارىخ » دېيىلدى . سىياسىي دوكلاتتا لیو شاۋچى « كا-

پـىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ باش ۋەكىلى ، ئۇنىڭ جۇڭگودا كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈشكە ئۇرۇنغان ، جۇڭگونى جاھانگىرلىك ، شىيۇ جېڭجۇيىنىڭ مۇستەملىكىسى قىلىدىغان سىياسىي لۇشىەنى ، يەنە ئۇنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي لۇشىەنى ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان تەشكىلىسىي لۇشىەنى بار » دەپ ھاقارەتلەندى ھەمدە « لىيۇ شاۋچى قاتارلىقلار-نىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي سۇيىقەستىنىڭ خەتەرلىكلىكىنى ماۋ جۇشى ئەڭ بۇرۇن سېزىۋالغان » دەپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قوزغىلىشى « سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتە مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان ئىككى سىنىپ ، ئىككى يول ، ئىككى لۇشىەننىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك كەسكىن كۈرىشىنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى » دېگەننى ئىسپاتلىماقچى بولدى . پار-تىيە تارىخىنى بۇنداق بىمەنىلەرچە ئۆزگەرتىپ ، بۇرمىلاش ئەمەلىيەتنىڭ سىنىقىدىن ھەرگىز ئۆتەلمەيتتى . كېيىن 1980 ـ يىلى مارتتا ئۆتكۈزۈلگەن پارتىيە 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 5 ـ ئومۇمىي يىغىنى تەنتەنىلىك ھالدا پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا لىيۇ شاۋچىنىڭ نامىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى قارار قىلدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قوزغىلىشى ۋە ئون يىل داۋام قىلىشىدىكى سەۋەبلەر توغرىسىدا پارتىيە 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 6 ـ ئومۇمىي يىغىنى ماقۇللىغان « جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ دۆلەت-مىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرا-سىدىكى قارارى » دا ئاللىقاچان ئىلمىي يەكۈن چىقاردى .

9 ـ قۇرۇلتاي سىياسىي دوكلاتىدا سوتسىيالىزم باسقۇچىدىكى ئەڭ تۆۋىكى ۋەزىپە ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىش ئىكەنلىكى-دىن ئىبارەت ئوبيېكتىپ قانۇنىيەتكە پەرۋا قىلماي ، خەلقنىڭ شۇ چاغ-دىكى ئېقتىسادىي تۇرمۇشى قېيىن ، سىياسىي تۇرمۇشى تىنچسىز بو-لۇۋاتقانلىقىغا قارىماي ، « كۈرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىشنى ئەستايىدىل ئېلىپ بېرىش كېرەك » دېگەننى پۈتۈن پارتىيىنىڭ مەركە-زىي ۋەزىپىسى قىلىپ بېكىتتى ھەمدە « ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى جانلىق ئۆگىنىپ ، جانلىق ئىشلىتىشنى ھەرقايسى خىزمەتلەرنىڭ ئەڭ ئۇستىگە

قويۇش » نى تەلەپ قىلدى . دوكلاتتا ، « ئىنقىلابنى تۇتۇپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش » مەسىلىسى ئۇستىدە ناھايىتى ئاز سۆزلەپ ، يەنە شۇنىڭدىنمۇ سىياسىنى گەۋدىلەندۈرۈشنى تەكىتلىگەنىدى . دوكلاتتا ، « سىياسەت ئىقتىسادنىڭ مەركەزلىك ئىپادىسى ، ئۇستۇقۇرۇلمىدىكى ئىنقىلابنى قىلماي ، كەڭ ئىشچى ـ دېھقان ئاممىسىنى قوزغىماي ، شىۇ جېڭجۇيى لۇشيەننىي پىپەن قىلماي ، بىر ئۇچۇم خائىن ، ئىشپىيون ، كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار ، ئەكسىلئىنقىلابچىلارنى پاش قىلماي ، پرولېتارىياتنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنى مۇستەھكەملىمەي تۇرۇپ ، قانداقمۇ سوتسىيالىستىك ئىقتىسادىي ئاساسنى يەنمۇ مۇستەھكەملىگىلى ، سوتسىيالىستىك ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى يەنمۇ تەرەققىي قىلدۇرغىلى بولسۇن ؟ » دېيىلگەنىدى . دوكلاتتا مۇشۇنداق چېكىدىن ئاشقان سول چىل خاتا قۇرۇق گەپتىن باشقا ھېچقانداق يېرىدە ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى قانداق تەرەققىي قىلدۇرۇش ، ئىقتىسادىي تەرەققىيات ئىستراتېگىيە پىلانىنى ۋە فاكىتىنى قانداق بېكىتىش توغرىسىدا گەپ يوق ئىدى . پارتىيە سوتسىيالىستىك ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ۋە مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا قانداق رەھبەرلىك قىلىشى ھەم تەشكىللىشى توغرىسىدىمۇ بىرەر ئېغىز سۆز يوق ئىدى . پەقەت ئاتالمىش ئىنقىلاب تۇتۇلسىلا ، ئىشلەپچىقىرىش ئۆزلۈكىدىن ياخشى بولۇپ كېتىدۇ ، ئىقتىسادىي پىلانمۇ تەبىئىي ھالدا ئورۇندىلىدۇ دېگەندەكلا بولغانىدى . ئەمەلىيەت بۇنىڭ پەقەتلا ئاقمايدىغانلىقىنى ئاللىقاچان ئىسپاتلىغان . بۇنداق ئىنقىلابنى قانچە « چىڭ تۇتقانسېرى » ، ئىشلەپچىقىرىشقا بولغان بۇزغۇنچىلىقى شۇنچە زور بولاتتى .

سىياسىي دوكلات ، سوتسىيالىستىك دەۋرنىڭ ھەرقانداق ۋاقىتتىدا ، ھەرقانداق ئەھۋال ئاستىدا سىنىپىي كۈرەشنى مەركەز قىلمىز دەيدىغان خاتا يېتەكچى ئىدىيىنى تۇنجى قېتىم « پارتىيىمىزنىڭ پۈتكۈل سوتسىيالىستىك تارىخىي باسقۇچىدىكى تۈپكى لۇشيەنى » دەپ رەسمىي بېكىتتى . بۇ خىل « سول » چىل خاتا يېتەكچى فاكىتىن ئاستىدا بېكىتىلگەن ۋەزىپە ، جۈملىدىن ئوبيېكتىپ ئەمەلىيەتتىن ئايرىلغان ، پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ تەلىپى ۋە ئارزۇسىغا خىلاپ ئىدى .

9 ـ قۇرۇلتايدىكى پارتىيە نىزامنامىسىنىڭ خاتالىقى

قۇرۇلتاي « جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ نىزامنامىسى » نى ماقۇللىدى . بۇ يېڭى نىزامنامە ئوخشاشلا « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەريىسى » نىڭ يېتەكچىلىكىدە شەكىللەنگەن بولۇپ ، ئۇنىڭدا نۇرغۇن « سول » چىل خاتا كۆزقاراشلار بار ئىدى . مەسىلەن ، ئۇنىڭدا ، سوتسىيالىستىك تارىخىي باسقۇچتا ، « باشتىن ئاخىر سىنىپ ، سىنىپىي زىددىيەت ۋە سىنىپىي كۈرەش مەۋجۇت » دەيدىغان « سول » چىل ھۆكۈم مۇئەييەنلەشتۈرۈلگەن ؛ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » سوتسىيالىزم شارائىتىدا ، پرولېتارىيات بۇرژۇئازىيە ۋە بارلىق ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپلارغا قارشى تۇرىدىغان سىياسىي ئىنقىلاب » دەپ مۇئەييەنلەشتۈرۈلگەن . يەنە « ئامېرىكا باشچىلىقىدىكى جاھانگىرلارنى يوقىتىمىز ، سوۋېت ئىتتىپاقى شىۋجېڭجۇيى خائىنلار گۇرۇھىنى مەركەز قىلغان ھازىرقى زامان شىۋ جېڭجۇيىچىلىرىنى يوقىتىمىز ، ھەرقايسى ئەل ئەكسىيەتچىلىرىنى يوقىتىمىز » دېگەنلەر پارتىيە نىزامنامىسىنىڭ ئومۇمىي پرىنسىپىغا كىرگۈزۈلگەنىدى . بۇمۇ پارتىيە تارىخىدا ھەرقانداق پارتىيە نىزامنامىسىدا يوق گەپ ئىدى .

پارتىيە نىزامنامىسىنىڭ ئومۇمىي پرىنسىپىدا ، پارتىيىنىڭ ھەرىكەت قىلىنىشىغا بولغان ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى ناتوغرا ئىپادىلەنگەنىدى . ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ، ماركسىزم ـ لېنىنىزمنىڭ جۇڭگودا ئىشلىتىلىشى ۋە تەرەققىي قىلىشى بولۇپ ، ئەمەلىيەت ئىسپاتلىغان ، جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى توغرا نەزەريە پرىنسىپى ھەم تەجرىبىلەرنىڭ يەكۈنى ، جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ كوللېكتىپ ئەقىل ـ پاراسىتىنىڭ جەۋھىرى . ئەمما ، بۇ قېتىملىق قۇرۇلتاي ماقۇللىغان پارتىيە نىزامنامىسىگە : « ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى جاھانگىرلىك زاۋاللىققا يۈز تۇتۇۋاتقان ، سوتسىيالىزم پۈتۈن دۇنيادا غەلبە قىلىۋاتقان دەۋرىنىڭ ماركسىزم ـ لېنىنىزمى » دەپ يېزىلغانىدى . بۇ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ تۈپ ئالاھىدىلىكىنى يوققا چىقارغانلىق ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ تارىخىي ئورنىغا

سۇبيېكتىپ ھالدا خيالەن ھۆكۈم قىلىپ ، مۇبالىغە قىلىۋەتكەنلىك ئۈ-
دى . 9 ـ قۇرۇلتاي پارتىيە نىزامنامىسى يەنە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ
شەكىللىنىش ۋە تەرەققىي قىلىشىنى ماۋ زېدۇڭدىن ئىبارەت بىر ئادەمگىلا
مەنسۇپ قىلىپ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ كوللېكتىپ رەھبەرلى-
كى ، پارتىيىنىڭ باشقا مۇنەۋۋەر رەھبەرلىرىنىڭ زور رولىنى پۈتۈنلەي
ئىنكار قىلىۋەتكەنىدى .

9 ـ قۇرۇلتاي پارتىيە نىزامنامىسىگە پارتىيە داھىيسى ماۋ زېدۇڭ
ۋە ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىزباسارى لىن بياۋ دېگەندەك مەزمۇنلارنى يېزىپ ،
تارىخىي ماتېرىيالىزمنىڭ تۈپ پرىنسىپلىرىدىن چەتنەپ ، پارتىيىنىڭ
دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش پرىنسىپىغا خىلاپلىق قىلدى . لېنىن ،
پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيىسىنىڭ داھىيسى بىر ئادەم بولمايدۇ ، بەلكى
بىر تۈركۈم ئادەملەردىن تەشكىللەنگەن كوللېكتىپ بولىدۇ ، دەپ ناھا-
يىتى ئېنىق ئېيتقانىدى . ئۇلار ئەمەلىيەتتىنىڭ سىنىقىدىن ئۆتكەن ، ئەڭ
نوپۇزلۇق ، تەسىرى ئەڭ كۈچلۈك ، ئەڭ تەجرىبىلىك ئادەملەر . ئۇلار
كەڭ پارتىيە ئەزالىرىنىڭ ئىشەنچىسىگە ئېرىشكەچكە ، پارتىيىنىڭ ئەڭ
مۇھىم ۋەزىپىلىرىنى ئۆتەشكە سايلانغان ھەمدە ئۇلار پارتىيىنىڭ خىزمە-
تىگە كوللېكتىپ رەھبەرلىك قىلىدۇ . پارتىيىنىڭ داھىيلىرى ئۆمۈرلۈك
ۋەزىپە ئۆتەشكە كاپالەتلىك قىلالمايدۇ ، شۇنداقلا بىر ئادەم ئۆزىنىڭ
ئىزباسارىنى بېكىتىشكە تېخىمۇ بولمايدۇ . « رەھبەر بولغان كىشىنىڭ ئۆز
ئىزباسارىنى ئۆزى تاللىشى فېئودالىزمغا خاس قىلىقنى داۋاملاشتۇرغانلىق
بولىدۇ . » ① . ئەمما 9 ـ قۇرۇلتاي پارتىيە نىزامنامىسى ئومۇمىي پە-
روگراممىدا جۇڭگو كومپارتىيىسى « يولداش ماۋ زېدۇڭنى داھىي قىل-
غان » دەپ بەلگىلىدى ھەمدە « يولداش لىن بياۋ يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ
يېقىن سەپدىشى ۋە ئىزباسارى » دەپ يازدى . ئۇنى « ماۋ زېدۇڭ ئىدە-
يىسى ئۇلۇغ قىزىل بايرىقىنى ئىزچىل ئېگىز كۆتۈرۈپ ، يولداش ماۋ زې-
دۇڭنىڭ پرولېتارىيات ئىنقىلابى لۇشيەنىنى ئەڭ سادىق ، ئەڭ قەتئىي
ئىجرا قىلدى ۋە قوغدىدى » دەپ ماختىدى . بۇنداق قىلىش پرولېتارى-
ياتنىڭ ئاۋانگارت ئەترىتىنىڭ خاراكتېرى بىلەن قىلچە ماس كەلمەيدۇ .

ئىككى يىلدىن كېيىن لىن بياۋنىڭ خائىنلىق قىلىپ قېچىشى ، تارىخنىڭ بۇ خىل خاتا ھەرىكەتلەرگە قارىتا قىلغان رەھىمسىز مەسخىرىسى بولۇپ قالدى .

9 ـ قۇرۇلتاي پارتىيە نىزامنامىسى يەنە پارتىيە ئەزالىرىنىڭ ھوقۇقىغا دائىر بەلگىلىمىلەرنى ئەمەلدىن قالدۇرۇۋېتىپ ، كەڭ پارتىيە ئەزالىرىنى پەقەت مەجبۇرىيىتى بار ، ھوقۇقى يوق قىلىپ قويدى . ماركسىزم شۇنداق دەپ بىلىدۇكى ، مەجبۇرىيىتى يوق ھوقۇق بولماسلىقى كېرەك ، شۇنداقلا ھوقۇقى يوق مەجبۇرىيەتمۇ بولماسلىقى كېرەك . 9 ـ قۇرۇلتاي پارتىيە نىزامنامىسىدا بۇنداق بەلگىلەش ، پارتىيە ئەزالىرىنى ئۆزىنىڭ قانۇنلۇق ھوقۇقىنى يۇرگۈزەلمەيدىغان ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، ناھايىتى ئاز سانداكى كىشىلەرنى ھېچقانداق مەجبۇرىيەت ئۆتىمەيدىغان ، ئەمما ھەرخىل ھوقۇقلارغا ئىگە پارتىيە ئەزالىرىدىن قىلىپ قويدى . لىن بياۋ ، جىيانڭ چىڭ ، كانڭ شېڭ قاتارلىقلار مانا شۇنداق ئالاھىدە پارتىيە ئەزالىرى ئىدى . كەڭ پارتىيە ئەزالىرىنىڭ پارتىيە ئىچىدىكى ھوقۇقىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش ، تەبىئىي ھالدا پارتىيىمىزگە ھاكىم مۇتلەقلىق تۈسىنى بېرىپ ، پارتىيە قۇرۇلۇشىغا ئېغىر زىيان سالدى .

9 ـ قۇرۇلتايدىكى سايلام ۋە يىغىنىڭ ئالاھىدىلىكى

يىغىن 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنى سايلاپ چىقتى . 15 ـ ئاپرىل كۈنى يىغىن ھەيئەت رىياسىتى 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرى ۋە كاندىدات ئەزالىرىنى سايلاش چارىسىنى ئېلان قىلدى . ئۇنىڭدا ، ماۋ زېدۇڭ ۋە لىن بياۋ « مۇقەررەر نامزات » بولىدۇ ؛ مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى باش قوشۇش يىغىنىنىڭ ئەزالىرى ۋە ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئىش بېجىرىش گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرى ② « بىردەك قوشۇلمىدىغان نامزات » لار بولىدۇ ، دېگەن بەلگىلىمە بار ئىدى ، يەنە ، 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ ئەزالىرى ۋە كاندىدات ئەزالىرىدىن 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ نامزاتلىرى دەپ كۆرسىتىلگەنلەر 53 ئادەمدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك ، دەپ بەلگىلەندى . 9 ـ قۇرۇلتاي

ۋەكىللىرىنىڭ ئالاھىدە تۈزۈلۈشى ۋە مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرىنى سايلاش چارىسىدىكى بۇنداق دېموكراتىيە پرىنسىپىغا خىلاپ خاتا بەلگىلىمىلەرنىڭ ھەممىسى تەشكىلىي جەھەتتىن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بېكىتىپ قويغان سىياسىي ۋەزىيەتنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن ئىدى . 9 ـ قۇرۇلتاي ھەيئەت رىياسىتى ئەزالىرىنىڭ ئولتۇرۇش رەت تەرتىپىمۇ ئالاھىدە ئىدى . ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىدا ئولتۇرغان ، سول تەرەپتە لىن بياۋ ، كاڭ شېڭ ، جياڭ چىڭ باشچىلىقىدىكى ئاتالمىش « يېڭى مەدەنىيەت ئىنقىلابى » نىڭ ئەزالىرى ، ئوڭ تەرەپتە بولسا جۇئېنلەي باشچىلىقىدىكى ئاتالمىش « كونا ھۆكۈمەت » نىڭ ئەزالىرى ئولتۇرغان بولۇپ ، ناھايىتى پەرقلىق ، ناھايىتى مەنىلىك ئىدى .

24 ـ ئاپرېلدا سايلام ئۆتكۈزۈلدى . سايلاپ چىقىلغان 170 نەپەر مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى ۋە 109نەپەر كاندىدات مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى ئىچىدە ، بۇرۇنقى 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى ۋە كاندىدات ئەزالىرى ئارانلا 19% نى ئىگىلىدى . نۇرغۇن تۆھپىسى زور ، ئۇزاق ۋاقىتلىق سىناقلاردىن ئۆتكەن ئىنقىلابچىلار سىرتتا قالدۇرۇلدى . ئەكسىچە لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ مەزھىپىدىكى خېلى كۆپ تايانچ ئادەملىرى ۋە يېقىنلىرى ، يەنە ھەرقايسى جايلاردىكى ئىسيانچىلارنىڭ كاتتا تۈزاشلىرى ، مەسلەن ، ۋاڭ خۇڭۋېن ، ۋاڭ شيۇجېن ، ليۇ جېتىڭ ، ۋاڭ شىياۋيۇي ، نېي يۈەنزى قاتارلىق ئاتالمىش « راكېتاغا ئولتۇرغان » كادىرلار پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا كۆپلەپ كىرگۈزۈلدى .

9 ـ قۇرۇلتاي باشتىن ـ ئاخىر كۈچلۈك شەخسكە چوقۇنۇش ۋە « سول » چىل ئەسەبىي كەيپىيات ئىچىدە ئۆتكۈزۈلدى . يىغىنىڭ ئاساسىي مېلودىيىسى « مەدھىيىلەش » ئىدى . مەدھىيىلەشنىڭ ئوبيېكتى ئالدى بىلەن ماۋ زېدۇڭ ئىدى . نۇرغۇن ۋەكىللەر : « ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋ جۇشى بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ دۆلەتنىڭ چوڭ ئىشلىرىنى مۇزاكىرە قىلىش ، بۇ ماۋ جۇشىنىڭ بىزگە بولغان ئەڭ چوڭ ئىشەنچىسى ، بىزنىڭ ئەڭ زور بەختىمىز » دېيىشتى . ۋەكىللەرنىڭ ئەڭ كۈچلۈك تەلىپى ئىككى ئىدى : بىرى ، ئۇلۇغ داھىي ماۋ جۇشىنى كۆرۈش ، ئۇنىڭ « ئۇ-

لـۇغ ئاۋازى » نى كۆپرەك ئاڭلاش ؛ ئىككىنچىسى ، « ئۇلۇغ داھىي ماۋ جـۇشىنى تەكلىپ قىلىپ » كۆپچىلىك بىلەن بىللە رەسىمگە چۈشۈش ئىدى . ئۇنىڭدىن قالسا ، لىن بياۋ ۋە ئۇنىڭ دوكلاتىنى ماختاش ئىدى . ئۇنىڭدىن كېيىن جياڭ چىڭ ۋە ئۇنىڭ « ئۇلگىلىك تياتىرلىرى » ماخـ تاندى . يىگىرمە نەچچە كۈنلۈك يىغىن جەريانىدا ، مەسىلىلەرنى ئەستاـ يىدىل مۇزاكىرە قىلىدىغان ئەھۋال كۆرۈلمىدى ، ھېچقانداق ئوخشىمىغان پىكىرمۇ ئاڭلانمىدى .

9 ـ قـۇرۇلتاي ماقۇللىغان سىياسىي دوكلات ۋە پارتىيە نىزامىاـ مىسى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خاتا نەزەرىيە ۋە خاتا ئەمەلىيـ تىنى قانۇنلاشتۇرۇۋەتتى ، ھەمدە لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھىنىڭ پـارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىكى ئورنىنى كۈچەيتتى . 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ ئىدىيە ، سىياسىي ۋە تەشكىلىي جەھەتتىكى يېتەكچى فاكتىرنى پۈتۈنلەي خاتا ئىدى .

9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 1 ـ ئومۇمىي يىغىنى سايلاپ چىققان مەركەزنىڭ رەھبىرىي ئورگىنى

28 ـ ئاپرېل بېيجىڭدا 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 1 ـ ئومـۇمىي يىغىنى ئۆتكۈزۈلدى . يىغىنغا ماۋ زېدۇڭ رياسەتچىلىك قىلدى ھەم سـۆز قـىـلـدى . پـارتىيىنىڭ ئالدىدىكى ۋەزىپىلەر توغرىسىدا ئۇ : « سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنى داۋاملىق ئېلىپ بېرىش كېرەك . بۇ ئىنـ قىلابنىڭ بەزى ئىشلىرىنى تېخى قىلىپ بولالمىدۇق ، ھازىر يەنە داۋاملىق قىلىۋاتىمىز ، مەسىلەن ، كۈرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش . بـىرنەچچە يىل ئۆتكەندىن كېيىن يەنە ئىنقىلاب قىلىشىمىز مۇمكىن » دېدى . پارتىيە 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 12 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭ ، ھازىر ھەممەيلەن مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنى ئاخىرىغىچە ئېـ لىپ بارايلى ، دەۋاتامدۇ ، ئاخىرىغىچە ئېلىپ بېرىش دېگەن نېمە ؟ بىزـ نـىڭ پەرىزىمىزچە بەلكىم ئۇچ يىل ، كېلەر يىلى يازدا بىر گەپ بولۇپ قالار ، دېگەنىدى . ئۇنىڭ گەپلىرىدىن 9 ـ قۇرۇلتايىدىن كېيىن « مەدەـ نىيەت زور ئىنقىلابى » بارغانچە كىچىكلەپ ئاخىرلىشىدۇ دېگەن مەنە

چىقاتتى ، ئەمما بۇ ناھايىتى ئېنىق ئەمەس ئىدى . ئۇ ئورۇنلاشتۇرغان كۆرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش بىلەن پۈتۈنلەي ماسلاشماياتتى . ئۇ ئۆكتەملىك بىلەن : « قارىغاندا ، مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى قىلمىسا بولمايدىغان يېرىگە كېلىپ قاپتىكەن ، بىزنىڭ ئاساسىمىز چىڭ ئەمەسكەن . مېنىڭ كۆزىتىشىمچە ، ھەممە دېمەيلى ، مۇتلەق كۆپ سانى دىكىمۇ دېمەيلى ، خېلى كۆپ سانىدىكى زاۋۇتلاردا رەھبەرلىك ھوقۇقى ھەقىقىي مارکسىزمچىلارنىڭ ، ئىشچىلار ئاممىسىنىڭ قولىدا ئەمەسكەن . » دەپ ، كۆپچىلىكنى « بىر نىشان ئۈچۈن ، يەنى پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى مۇستەھكەملەش ئۈچۈن ئىتتىپاقلىشىڭلار ، ئۇنى ھەربىر زاۋۇت ، يېزا ، ئورگان ، مەكتەپلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈڭلار » دەپ چاقىرىق قىلدى . بۇ سۆز كېيىن جياڭ چىڭ ، جاڭ چۈنچياۋ قاتارلىقلار تەرىپىدىن تەرەققىي قىلدۇرۇلۇپ « ئۈمۈمىيۈزلۈك دىكتاتورا نەزەريىسى » نىڭ بىر ئاساسىي قىلىندى .

ئۈمۈمىي يېغىن مەركىزىي رەھبەرلىك ئورگىنىنى سايلاپ چىقتى . مەركىزىي كومىتېتنىڭ رەئىسى ماۋ زېدۇڭ ، مۇئاۋىن رەئىسى لىن بياۋ ، سىياسىي بيۈروو دائىمىي كومىتېت ئەزالىرى ماۋ زېدۇڭ ، لىن بياۋ (بۇ-نىڭدىن كېيىنكىلىرى فامىلە خەت سانى بويىچە تىزىلغان) چېن بودا ، جۇ ئېنلەي ، كاڭ شېڭ بولدى . سىياسىي بيۈرو ئەزالىرى ماۋ زېدۇڭ ، لىن بياۋ (بۇنىڭدىن كېيىنكىلىرى فامىلە خەت سانى بويىچە تىزىلغان) يې چۈن ، يې جيەنيىڭ ، ليۇ بوچېڭ ، جياڭ چىڭ ، جۇ دې ، شۈي شيۇ ، چېن بودا ، چېن شىلىيەن ، لى شيەننيەن ، لى زوپېڭ ، ۋۇ فاشىيەن ، جاڭ چۈنچياۋ ، چيۇخۇيزو ، جۇ ئېنلەي ، ياۋ ۋېنيۈەن ، كاڭ شېڭ ، خۇاڭ يۇڭشېڭ ، دۇڭ بىۋۇ ، شې فۇجى بولدى . سىياسىي بيۈرونىڭ كاندىدات ئەزالىرى جى دېڭكۈي ، لى شۆفېڭ ، لى دېشېڭ ، ۋاڭ دۇڭشىڭ بولدى . يېڭى سايلايغان مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۈروسىدا لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھىنىڭ ئاساسلىق تايانچىلىرى ۋە يېڭىنلىرى يېرىمدىن كۆپرەكنى ئىگىلەپ ، ئۇلار مەركىزىي رەھبەرلىك ئورگىنىدا تېخىمۇ زور ھوقۇقنى قولغا كىرگۈزۈۋالدى .

9 ـ قۇرۇلتاي ۋە 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزي كومىتېتى 1 ـ ئومۇمي يىغىنى ئارقىلىق ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ ئىككى گۇرۇھ گەرچە ئۆزلىرى ئىڭ پارتىيە ھوقۇقىنى قولغا كىرگۈزۈۋېلىش قارا نىيىتىنى قىسمەن ئە-مەلگە ئاشۇرغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇلارنىڭ قارا نىيىتىنىڭ چېكى يوق ئىدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ماۋ زېدۇڭ سۇيىقەستچى ھالدا پەرەز قىلغىنىدەك ئاخىرلىشىشقا يۈزلىنىپ ، « جاھانىنى تۇزەش » ۋەزىيىتى شەكىللەنمەي ، ئەكسىچە لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھى مەركەز ۋە يەرلىكتە تېخىمۇ زور كونترول قىلىش ھوقۇقىنى قولغا كىرگۈزۈۋالدى ۋە ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئۆزئارا تالىشىش بارغانچە كۈچەيىپ كەتتى ، نەتىجىدە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » خاتا يول بويىچە داۋاملىشىۋەر-دى . جەمئىيەت تەرتىپى ۋە ئىشلەپچىقىرىش تەرتىپى نورمالىشىش تە-رەپكە يۈزلەنمەي ، ئەكسىچە بارغانچە قالايمىقانلاشتى ، پارتىيە ۋە خەلق تېخىمۇ زور بالايىئاپەتكە دۇچار بولدى .

2 . « كۈرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ئۆزگەرتىش » يېڭى قالايمىقانچىلىقلارنى كەلتۈرۈپ چىقاردى

« كۈرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » مەركىزي ۋەزىپە بو-لۇپ قالدى

9 ـ قۇرۇلتايىدىن كېيىن ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان ۋەزىپە بو-يىچە « كۈرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » ھەرىكىتى پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا قانات يايدۇرۇلدى .

« كۈرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » دەسلەپتە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ مەقسىتى قاتاردا ئوتتۇرىغا قويۇلغا-نىدى . 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزي كومىتېتى 12 ـ ئومۇمي يىغىنى ماقۇل-لىغان « 16 ماددا » نىڭ 1 ـ ماددىسىدا : « نۆۋەتتە ، بىزنىڭ مەقسىتىمىز كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنى كۈرەش قىلىش يېقىتىش ، بۇر-ژۇئازىيە ئەكسىيەتچى ئىلىم (نوپۇزلىرى) نى ، بۇرژۇئازىيە ۋە بارلىق

ئېكسپىلاتاتسىيە سىنىپىنىڭ ئىدېئولوگىيىسىنى پىپەن قىلىش ؛ مائارىپنى ، ئەدەبىيات ـ سەنئەتنى ، بارلىق سوتسىيالىستىك ئىقتىسادىي بازىسقا ماس كەلمەيدىغان ئۈستقۇرۇلمىنى ئۆزگەرتىپ ، سوتسىيالىستىك تۈزۈمنى مۇستەھكەملەش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشقا پايدىلىق قىلىش » دەپ بەلگىلەنگەنىدى . بۇ سۆز كېيىن قىسقارتىلىپ « كۇرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » دېيىلدى . قىسقارتىلغان سۆزلەرنى كۆپ ئىشلىتىش ، قانداقتۇ « ئۇچكە بۆلۈش » ، « تۆت چەكسىز » ، « تۆت ئۇلۇغ » ، « ئۇچ كۇرەش » ③دېگەنلەرنى ئىشلىتىش ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دەۋرىدىكى ئىدىيىنىڭ قاتمالىششى ، سۆزلەرنىڭ چاكىنىلىششىنىڭ بىر ئالاھىدىلىكى ئىدى .

« بۇرژۇئازىيە ئەكسىيەتچى لۇشىەنى » نى چوڭ پىپەن قىلىش ، ئومۇميۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىش « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرگەن چاغدا ، تەرەپبازلىق ، ئەلەم كۇرىشى كۆپلەپ ، « جاھان تازا مالىماتاق » بولۇپ كەتكەن ھالەتتە « كۇرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » تىن قانداقمۇ گەپ ئاچقىلى بولسۇن . 1968 ـ يىلى 5 ـ سېنتەبىردە شىزاڭ ، شىنجاڭ ئىككى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىنقىلابىي كومىتېتى قۇرۇلدى . 7 ـ سېنتەبىر كۈنى « خەلق گېزىتى » ، « ئازادلىق ئارمىيە گېزىتى »« ياشسۇن پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ئومۇميۈزلۈك غەلبىسى ! » دېگەن تېمىدا باش ماقالە ئېلان قىلىپ ، ھەربىرىنىڭ « كۇرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » باسقۇچىغا قەدەم قويغانلىقىنى ئالاھىدە تەكىتلىدى . ئەسلىدە « 16 ماددا » دا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ مەقسىتى دەپ ئوتتۇرىغا قويۇلغان « كۇرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » ئەمدىلىكتە بولسا ، باسقۇچلۇق مۇھىم ۋەزىپە بولۇپ قالدى ۋە ئۇنىڭغا يېڭى مەزمۇن بېرىلدى . بۇ باش ماقالە ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرىنى يەتكۈزدى : « زاۋۇتلاردىكى كۇرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن ئۇچ تەرەپ بىرلەشكەن ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇش ، چوڭ پىپەننى ئېلىپ بېرىش ، سىنىپىي قوشۇننى تازىلاش ، پارـ

تىينى تەرتىپكە سېلىش ، ئورگانلارنى ئىخچاملاشتۇرۇش ، نامۇۋاپىق قا- ئىدە - تۈزۈملەرنى ئىسلاھ قىلىش ، ئىشخانا كادىرلىرىنى تۆۋەنگە چۈ- شۈرۈشتەك بىرنەچچە باسقۇچ بىلەن بولىدۇ . » بۇ « كۆرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » نى كونكرېتلاشتۇرۇش ئىدى . بۇ پىكىر زاۋۇتلارغا قارىتا ئېيتىلغان بولسىمۇ ، لېكىن باش ماقالە : « ماۋ جۇشىنىڭ ئەڭ يېڭى يوليورۇقى ، پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى تەرەققىي قىلىپ كۆرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش باسقۇچىغا يەتكەن- دىكى ئوبيېكتىپ قانۇنىيەتنى ئەكس ئەتتۈرۈپ ، ئىشلار سىنىپى ۋە كەڭ ئىنقىلابىي ئاممىنىڭ جىددىي تەلىپىنى مەركەزلەشتۈرۈپ ئىپادىلەپ بەردى ، ھەر دەرىجىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلارنىڭ مەركىزىي ۋەزىپىسىنى ئېنىق كۆرسەتتى » دەپ يازدى .

« ئېنىق كۆرسىتىلگەن » « مەركىزىي ۋەزىپە » ئىكەن ، ئەلۋەتتە ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيە ، خەلق ھەر تەرەپ ئىز- چىللاشتۇرۇپ ئىجرا قىلىشى كېرەك . بۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ « كۆرەش قە- لىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » ئارقىلىق ئۆزىنىڭ « جاھانىنى تۈ- زەش » تەسەۋۋۇرىغا يەتمەكچى بولغانلىقىنى ، بۇنىڭدا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئاياغلاشتۇرۇش مەقسىتىمۇ بارلىقىنى كۆرسەتتى .

لېكىن ،« كۆرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » نىڭ ئۆزى « سول » چىل فاكىجىيىنىڭ مەھسۇلاتى بولۇپ ، « سول » چىل فاكىجىيىنى ئىزچىللاشتۇرۇشنىڭ ۋاستىسى ئىدى . « كۆرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » نىڭ ئېلىپ بېرىلىشىغا ئەگىشىپ ، « مە- دەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قالايمىقانچىلىقلىرى يوقالمىدى ياكى ئازاي- مىدى ، ئەكسىچە زىددىيەت بارغانچە كۆپىيىپ ، قالايمىقانچىلىقلارنى پەيدا قىلىدىغان ۋە ئۇنى كۈچەيتىدىغان ئامىللار تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتى .

مەزمۇنى خاتا ، چارىسى قوپال چوڭ پىپەن

« كۆرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » نىڭ ھەر- قايسى خىزمەتلىرىنى ئېلىپ بارغاندا « چوڭ پىپەن قىلىش يول ئاچىدۇ »

دېگەن قايتا ـ قايتا تەكتلەندى . بۇنداق چوڭ پىپەننىڭ ئالاھىدىلىكى پاكىتقا باقماسلىق ، زاكون سۆزلىمەسلىك ، ئۆزىنى ئاقلاشقا يول قويماسلىق ، ئاساسسىز ، ئۇيەر ـ بۇ يېرىنى ئۈزۈۋېلىپ نەقىل كەلتۈرۈش ، چەكسىز پرىنسىپقا كۆتۈرۈش ئىدى .

مەزمۇن جەھەتتىن ئېلىپ ئېيتقاندا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن بۇرۇنقى 17 يىللىق زور نەتىجىلەرنى ۋە بىر يۈرۈش سىياسەت ، قانۇن ، خىزمەت مىزانى ، قائىدە ـ تۈزۈملەرنى ئۆكتەملىك بىلەن ئىنكار قىلىپ ، ئۇلارنى « شيۇجېڭجۇيىنىڭ ، كاپىتالىزمنىڭ نەرسىلىرى » دېدى ، يەنە ئىشلەپچىقىرىش پائالىيىتى ئەڭ تۆپكى ئەھمىيلي پائالىيەت دەيدىغان ماركسزمنىڭ نۇقتىنەزىرىنى ، پرولېتارىيات ھاكىمىيەتنى قولغا ئالغاندىن كېيىن ، ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى تەرەققي قىلدۇرۇشنى ئاساسلىق ۋەزىپە قىلىشى كېرەك دەيدىغان ماركسزمنىڭ ھۆكۈمىنى ، سىياسي ھەرىكەتكىلا ئەھمىيەت بېرىپ ، ئىشلەپچىقىرىشقا سەل قاراشقا قارشى تۇرىدىغان توغرا تەشەببۇسنى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى ھەممىنى ھەل قىلىدۇ نەزەرىيىسى » دەپ پىپەن قىلدى .

ئىقتىسادي خىزمەت جەھەتتە ، ئىقتىسادي ھېساباتنى كۈچەيتىش ، كارخانىنىڭ پايدىسىنى ئۆستۈرۈش جەھەتتىكى ھەرخىل تەدبىرلەرنى قارا ـ قويۇقلا « پايدىنى قوماندان قىلىش » دېدى ؛ دۆلەت ، كوللېكتىپ ، شەخسي ئۇچ تەرەپنىڭ مەنپەئىتىگە ئەھمىيەت بېرىش ۋە ئامما ـ سىنىڭ ماددي تۇرمۇشىغا كۆڭۈل بۆلۈشنى « ماددي جەھەتتىن چىرىتىش » دەپ ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ قالپىقىنى كىيگۈزدى ؛ چەت ئەلنىڭ ئىلغار تېخنىكا ۋە باشقۇرۇش تەجرىبىلىرىنى ئۆگىنىشنى « چەت ئەلگە قۇل بولۇش پەلسەپىسى » ، « چەت ئەلگە چوقۇنۇش » دېدى .

مائارىپ ، ئىلىم ـ پەن خىزمىتى جەھەتتە ، ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ئوقۇتۇش سۈپىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن قىلغان تىرىشچانلىقلىرىنى ، ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىلىم ـ پەن بىلىملىرىنى تىرىشىپ ئۆگىنىشنى ، پەن ـ تېخنىكا خادىملىرىنىڭ كەسپىدە ئىزدىنىشنى « ئەقلى تەرەققىياتنى بىرىنچى ئورۇنغا قويغانلىق » ، « ئاق مۇتەخەسسىسلىشىش يولىغا ماڭ ـ

غانلىق » دەپ پىپەن قىلدى .

مەدەنىيەت ، سەنئەت جەھەتتە ، ئازادلىقتىن بۇرۇنقى 30 ـ يىللاردىكى ئىنقىلابىي ئەدەبىيات ـ سەنئەتنى ۋە دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى ئەدەبىيات ـ سەنئەت خىزمىتى ، ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئەسەرلىرىنى ئاساسىي جەھەتتىن ھەممىنى « فېئودالىزم ، كاپىتالىزم ، شيئو جېڭجۇيىنىڭ زەھەرلىك چۆپلىرى » دېدى ۋە باشقىلار .

چوڭ پىپەن قىلىشنىڭ بىۋاستە ئاقىۋىتى شۇ بولدىكى ، ئۇ كىشىلەرنىڭ كوممۇنىستىك پارتىيىگە ، كوممۇنىزمغا بولغان ئىشەنچىسىنى تەۋرىتىپ ، ھۆكۈمەتسىزلىك ئىدىيىسىنى كۈچەيتۈەتتى ، ئىشلەپچىقىرىش ، پەن تەتقىقات ، مائارىپ ، مەدەنىيەت قاتارلىق ھەرقايسى ساھەلەرگە زور بۇزغۇنچىلىقلارنى ئېلىپ كەلدى .

زىددىيەتنى كۆپ ، جانسىز بولغان ئىنقىلابىي كومىتېت

« ئۇچ تەرەپ بىرلەشكەن ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇش » تەلىپى بويىچە ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونلاردا ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇلغاندىن كېيىن ھەرقايسى ۋىلايەت ، ناھىيە يېزا ۋە زاۋۇت ، مەكتەپ ، كوممۇنا ، ماگىزىن قاتارلىق ئاساسىي قاتلام ئورۇنلىرىدىمۇ ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇش تەلەپ قىلىندى .

« ئىنقىلابىي كومىتېت » ئالاھىدە شارائىتتىكى ھاكىمىيەت ئورگىنىنىڭ تەشكىلىي شەكلى بولۇپ قۇرۇلغاندى . ئۇنىڭدا ناھايىتى زور چەكلىملىك ۋە ساقلانغىلى بولمايدىغان يېتىشسىزلىكلەر بار ئىدى . زاۋۇت ، ماگىزىنلار ئىقتىسادىي تەشكىل ، مەكتەپ بولسا مائارىپ ئورگىنى ، ئورگانلارنىڭ خاراكتېرىنى ئايرىمايلا ھەممىسىدە ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇش ئەلۋەتتە مۇۋاپىق بولمايتتى . ئۇ مەجبۇرىي ھوقۇقنى قالايمىقان ئىشلىتىشنى كۈچەيتىپ ، خاتا ، ئۇۋال ئەنزىلەرنى كۆپەيتۈەتتى .

يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە ھەر دەرىجىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلارنى قۇرۇش ، سۇبېيېكتىپ جەھەتتەئاتالمىش « بىر تۇتاش قىزىللىققا پۈركەنگەن » ھالەتنى مۇستەھكەملەش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش ، پارچىلىـ

نىپ كەتكەن قالايمقان ھالەتنى ئوڭشاش ، « ئىنقىلابىي بىرلىشىش » نى ئەملەگە ئاشۇرۇش ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ۋەزىيىتىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن ئىدى . ھالبۇكى ، شۇ چاغدىكى ھەرقايسى جايلاردا تەرەپپازلىق تەشكىللىرى كۆپ ، ھەرقايسى تەرەپ ئۆزىنى « ھەقىقىي پرولېتارىيات ئىنقىلابچىسى » ، « كونا ئىسيانچى » ، « تۆھپەم زور » دەپ ، ئىنقىلابىي كومىتېتنى كۆپرەك ئورۇننى ، مۇھىم ئورۇننى ئىگىلەشكە تىرىشاتتى . شۇڭا ، بىر - بىرىنى چۇشۇرىدىغان ، بىر - بىرىگە زەربە بېرىدىغان ، ھوقۇق تالىشىدىغان تەرەپپازلىق كۈرىشى بەكلا كۈچەيىپ كەتتى ؛ كىشىلەرنىڭ ئۆز رايونى ، ئۆز ئورنىدىكى ئىنقىلابىي كادىر ۋە ئىنقىلابىي كومىتېت ئەزالىرىغا بولغان كۆز قارىشىدىمۇ زور ھەم چوڭقۇر ئىختىلاپ بار ئىدى . بىر تەرەپ « ئىنقىلابىي كادىر » دېگەننى ، يەنە بىر تەرەپ « سېپى ئۆزىدىن كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » دەيتتى . ئەمەلىيەتتە ھەرقايسى جايلاردا قۇرۇلغان ئىنقىلابىي كومىتېتلار شەكىلدىكى بىرلىشىش بولۇپ ، بەزىلىرىدە بىر تەرەپ ھوقۇق تۇتقان ، كۆپ ساندىكىلەرنى باسقان ، زىددىيەت ۋە كۈرەش تېخىمۇ كەسكىنلەشكەن ياكى بولمسا ، ئىككى تەرەپ ، نەچچە تەرەپ ھوقۇقنى بۆلۈشۇۋالغان بولۇپ ، ئۆزئارا تالىشىش جېدىلى تېخىمۇ مۇرەككەپلىشىپ كەتكەنىدى .

يۇقىرىدىكى ئەھۋاللار شۇنى كۆرسىتىدۇكى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يېڭى شەيئى دەپ ئاتالغان ئىنقىلابىي كومىتېت ئوبيېكتىپ ئېھتىياجىغا ماس كەلمەيلا قالماستىن ، يەنە ھاياتىي كۈچى يوق ئىدى .

سىنىپىي قوشۇنىنى تازىلاش ئۇۋالى ، خاتا ، يالغان ئەنزىلەرنى كۆپەيتىۋەتتى

« سىنىپىي قوشۇنىنى تازىلاش » دا ئاتالمىش ئىنقىلابىي قوشۇنغا سۇقۇنۇپ كىرىۋالغان خائىن ، ئىشپىيون ، كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار ۋە پومېشچىك ، باي دېھقان ، كاپىتالىست ، ئەكسىلئىنقىلابچى ، بۇزۇق ئۇنسۇر ، ئوڭچى قاتارلىقلارنى تازىلاپ ، « سىنىپىي سەپنى ئېنىق

ئايرىش » تەلەپ قىلىنغانىدى . پرىنسىپ جەھەتتىن ئېيتقاندا ، سىنىپىي سەپنى ئېنىق ئايرىشنى تەلەپ قىلىش توغرا ئىدى . لېكىن ، ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپلار ئاساسىي جەھەتتىن يوقىتىلغان ، سىياسىي ھەرىكەت كەينى ـ كەينىدىن ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ، سىنىپىي كۈرەش بەكلا ئېشىپ كېتىۋاتقان ئەھۋالدا ، يەنە بىر قېتىم مەملىكەت خاراكتېرىلىك سىنىپىي قوشۇننى تازىلاشنى ئېلىپ بېرىشى زۆرۈر دېيىش تەس ئىدى .

ماۋ زېدۇڭ : « سىنىپىي قوشۇننى تازىلاشتا ، بىرىنچىدىن ، چىڭ تۇتۇش ؛ ئىككىنچىدىن سىياسەتكە دىققەت قىلىش كېرەك » ، « بىرىنىڭ ئۆلتۈرمەسلىك ، كۆپ تۇتماسلىق » دەپ سىياسەت ، بەلگىلىمىلەرنى تەكىتلىگەنىدى ھەمدە « خىزمەتنى ئىنچىكە ئىشلەش » نى تەلەپ قىلغانىدى . لېكىن ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئومۇمىيۈزلۈك قاتناشقان خاتالىقى تۈپەيلىدىن ، ئاتالمىش « سىنىپىي دۈشمەن » گە ئېنىق بىر بەلگىلىمە چىقارمىغان بولغاچقا ، ئۇنىڭدا ناھايىتى زور سۇبيېكتىپچانلىق مەۋجۇت ئىدى . ئۇنىڭ ئۈستىگە لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار تارقاتقان ھەم كۆچەيتىۋەتكەن چېكىدىن ئاشقان سولچىللىق ئىدىيىسىنىڭ تەسىرى ۋە تەرەپبازلىقنىڭ دەخلىسى بىلەن ، دۈشمەن ئەھۋالى مۇبالىغە قىلىنىپ ، دۈشمەن بىلەن ئۆز ئارىلاشتۇرۇۋېتىلدى . يەنە ئەڭ ئەقەللىي بولغاندا دېموكراتىيە ۋە قانۇن ـ تۈزۈم بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىغاچقا ، كىشىلىك ھوقۇق كاپالەتكە ئىگە بولماي قالدى ، ئەدلىيە ، تەپتىش ئورگانلىرى پاچاقلاپ تاشلانغاچقا ، ھەرخىل نامىدىكى تەشكىلاتلار ئۆزلىرى « سىنىپىي دۈشمەن » دەپ بىلگەن ئادەمنى خالىغانچە تۈتۈپ كۈرەش قىلاتتى ، سولاپ قويىاتتى ، سوراق قىلاتتى . ئۇنىڭ ئۈستىگە قېيىن ـ قىستاققا ئېلىپ مەجبۇرىي ئىقرار قىلدۇرۇشتەك ۋەھشىي چارىلار ھەممىلا يەردە بار ئىدى . شۇڭا بۇ ئىشنىڭ زەربە بېرىش ئوبيېكتى بەكلا كېڭىيىپ ، ھەممىلا يەردە ئۇۋال ، خاتا ، يالغان ئەنزە سادىر بولۇشتەك يامان ئاقىۋەتنى كەلتۈرۈپ چىقاردى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە ، مەركىزىي كومىتېت ،

دۆلەتلىك ئىدارىلەردىكى مۇئاۋىن مىنىستىردىن يۇقىرى ، ئۆلكىلەردە مۇ-
ئاۋىن ئۆلكە باشلىقىدىن يۇقىرى بولغان يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلاردىن
ئەنزە تۇرغۇزۇلۇپ تەكشۈرۈلگەنلەر 75% ئەتراپىدا بولغان . ئازادلىقتىن
بۇيان پارتىيىنىڭ لۇشيەن ، فاڭجېن ـ سىياسەتلىرىنى ئاكتىپ ئىجرا قە-
لىپ ، خىزمەتتە نەتىجە قازانغان كۆپلىگەن يولداشلارغا « كاپىتالىزم يو-
لىغا ماڭغان ھوقۇقدار » ، « ئەكسىلئىنقىلابىي شيۇ جېڭجۇيىچى » دەپ
قارا چاپلاندى ؛ مۇرەككەپ تارىخىي جەريانىدا ، ئەكسىيەتچى سىنىپ ۋە
ئەكسىلئىنقىلابىي سەپتىن قەتئىي ئايرىلىپ ، ئىنقىلابىي ئەمەلىيەتتە خەلق
ئىشلىرى ئۈچۈن تۆھپە يارىتقان نۇرغۇن يولداشلار خاتا ھالدا « تارىخىي
ئەكسىلئىنقىلابچى » ، « ئىشپىيون » دەپ بېكىتىلدى ؛ تارىختا قولغا ئې-
لىنغان ، ئەسىرگە چۈشكەن ، كۆپ قېتىملىق تەكشۈرۈشلەر ئارقىلىق
توغرا يەكۈن چىقىرىلغان نۇرغۇن يولداشلار يەنە باشقىدىن تەكشۈرۈلدى
ھەمدە خاتا ھالدا « ئاسىيلىق قىلغان ، ئاينىغان ئۇنسۇر » ، « خائىن »
دەپ بېكىتىلدى ؛ دەھشەتلىك ئاق تېررورلۇق ئاستىدا ئىنقىلابىي كۈ-
رەشنى قەتئىي داۋاملاشتۇرغان ھەمدە زور تۆھپە قوشقان بەزى رايونلار-
دىكى يەر ئاستىقى پارتىيە تەشكىلاتلىرى « خائىنلار گۇرۇھى » ، « يالغان
كوممۇنىستلار » ، « خائىنلار ئۇۋىسى » دەپ قارىلاندى ؛ « مەدەنىيەت
زور ئىنقىلابى » غا نارازى بولۇپ ، ئۇنىڭغا قارشىلىق كۆرسەتكەن ، پار-
تىيە مەركىزىي كومىتېتى ، ماۋ زېدۇڭغا پىكىر بەرگەن كۆپلىگەن
يولداشلار « زەھەرخەندىلىك بىلەن ھۇجۇم قىلغان » دەپ قارا چاپلە-
نىپ ، « نەق ئەكسىلئىنقىلابچى » قىلىپ قويۇلدى ۋە كۆرەش قىلىندى ،
تاياق يېدى ، ھاقارەتلەندى ھەتتا تۆرمىگە سولاندى . كۆپلىگەن كادىرلار
گۇناھسىز تۇرۇپ زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى ، بەزىلىرى تۆرمىگە قامالدى ،
ھەتتا زىيانكەشلىككە ئۇچراپ ئۆلۈپ كەتتى ، بۇ ئىشقا يەنە ئۇلارنىڭ ئا-
ئىلە تەۋەلىرى ، دوست ـ بۇرادەرلىرى چېتىلدى .

تەكشۈرۈش جەريانىدا ، دىكتاتورا ۋاستىسىنى قالايمىقان ئىشلە-
تىپ ، قىيىن ـ قىستاقتا ئېلىپ مەجبۇرىي ئىقرار قىلدۇرۇلۇپ ، مىليونلە-
غان ئۇۋال ، يالغان ، خاتا ئەنزىلەر پەيدا بولدى ، بۇنىڭغا ئۇلارنىڭ ئۇ-

رۇق ـ تۇغقانلىرى ۋە ھەرخىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتىدىكى ئادەملەرنى قوشۇلۇپ ، مەملىكەت بويىچە چېتىلغان ئامما 100 مىليونغا يەتتى . بۇنداق ئىش تارىختا كۆرۈلۈپ باققان ئەمەس . بۇنداق ھېچقانداق بىر ئوبيېكتىپ ئېھتىياجى بولمىغان ھالدا ئېلىپ بېرىلغان « سىنىپىي قوشۇننى تاـ زىلاش » بىلەن نۇرغۇنلىغان كادىر ۋە ئامما جىسمانىي ھەم روھىي جەـ ھەتتە ئېغىر زەربىگە ئۇچراپ ، « تەشكىلنى ساپلاشتۇرۇش » ، « سىنـ پىي سەپنى ئايرىش » مەقسىتىگە يېتەلمەيلا قالماي ، ئەكسىچە ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي سىنىپىي قوشۇنىنىمۇ ئېغىر دەرىجىدە زىيانغا ئۇچراتتى ۋە قالايـ مىقانلاشتۇرۇۋەتتى .

پارتىيىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە قۇرۇشنىڭ ئاساسچىنى خاتا ، نۇقسانلىرى بەك كۆپ بولدى

« پارتىيىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە قۇرۇش » دېگەن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ كاساپىتىدىن ئۇچ يىلدىن كۆپرەك تۇزمۇش كۈنىنى ئۆتكۈزمىگەن پارتىيە ئەزالىرى ۋە پارتىيە تەشكىلىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە باشقىدىن قۇرۇپ چىقىش ئىدى .

پارتىيىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە قۇرۇشنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى ماۋ زېدۇڭ 1967 ـ يىلى ئۆكتەبىردە چىڭخەي ئۆلكىلىك پارتىيە يادرو گۇـ رۇپپىسىنىڭ بىر دوكلاتىغا سالغان تەستىقى بولۇپ ، ئاتالمىش « 50 خەتلىك پارتىيىنى قۇرۇش پروگراممىسى » ئىدى : « پارتىيە تەشكىلى پرولېتارىيات ئىلغارلىرىدىن تەركىب تېپىشى ، پرولېتارىيات ۋە ئىنقىلابىي ئاممىغا رەھبەرلىك قىلىپ ، سىنىپىي دۈشمەنلەر بىلەن كۈرەش قىلىدىـ غان كۆتۈرەڭگۈ روھلۇق ئاۋانگارتلار تەشكىلى بولۇشى كېرەك » ماۋ زېدۇڭنىڭ يەنە بىر « كوننى چىقىرىپ تاشلاپ يېڭىنى قوبۇل قىلىش » دېگەن يولىيورۇقى بار . شۇ چاغدا پۈتۈن پارتىيە بۇ ئىككى يوليو رۇقنى « ئەڭ تۆپكى پرىنسىپ » قىلىشى كېرەك ، « پارتىيە تەشكىلىنى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىلەن تەرتىپكە سېلىش ، ئەسلىگە كەلتۈرۈش ، قۇرۇپ چىقىش كېرەك » دەپ تەلەپ قىلىندى . بۇنداق يېتەكچى ئىدىيە ئوخشاشلا « سول » بولۇپ ، ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن ئەمەس ئىدى .

ئېكسپىلاتاتسىيە سىنىپى ئاساسىي جەھەتتىن مەۋجۇت بولمىغان ، سىنىپىي كۈرەش بولسا قالدۇق ھالەتتە قالغان سوتسىيالستىك جەمئىيەتتە ، « سىنىپىي دۈشمەنلەر بىلەن كۈرەش قىلىش » نى پارتىيە قۇرۇلۇشنىڭ بىردىنبىر مەقسىتى ۋە تەلىپى قىلىپ ، ئىشلەپچىقىرىش ـ قۇرۇلۇش ۋە خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتلەرنى توغرا ھەل قىلىش قاتارلىق مۇھىم ۋەزىپىلەرنى تىلغا ئالماسلىق ، بۇ ئەلۋەتتە جۇڭگونىڭ ئەمەلىيەتكە ياس كەلمەيتتى . بۇنى « پرولېتارىيات ئىلغارلىرى » نىڭ ئۆلچىمى قىلمىغۇ مۇۋاپىق ئەمەس ، ئەمەلىيەتتە پارتىيە ئەزالىرىنىڭ ئۆلچىمىنى تۆۋەنلەتكەنلىك ئىدى .

« پارتىيىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە قۇرۇش » تا يەنە « پرولېتارىيات ئىنقىلابى ئىسيانچىلىرىنىڭ پىكرىنى كەمتەرلىك بىلەن ئاڭلاش » ، پارتىيە ئەزالىرى « شەخسىيەتچىلىك بىلەن كۈرەش قىلىپ ، شىئوجېڭ جۇيىنى پىپەن قىلىش » ، پارتىيە تەشكىلى « كونىسىنى چىقىرىۋېتىپ ، يېڭىسىنى قوبۇل قىلىش » تەلەپ قىلىندى . ئاتالمىش « كونىسىنى چىقىرىۋېتىپ ، يېڭىسىنى قوبۇل قىلىش » دېگىنى ، ھۆججەت ۋە باش ماقالىسىنىڭ ئېيتىشىچە ، « نەق پاكىتى بولغان خائىن ، ئىشپىيون ، بارلىق ئەكسىلئىنقىلابچىلار ، ئۆزگەرمەس كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار ، سىنىپىي يات ئۇنسۇرلار ، ئايىنغان ، ئۆزگىرىپ كەتكەن ئۇنسۇرلارنى پارتىيىدىن قەتئىي چىقىرىپ تاشلاش » لازىم ئىدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە « نەق پاكىتى بولغان » نى خالىغانچە چۈشەندۈرۈشكە ۋە ياساپ چىقىشقا بولاتتى . شۇڭا ، بۇ لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ ھەمدە بەزى « ئىسيانچىلار » نىڭ كادىرلارغا ، پارتىيە ئەزالىرىغا زەربە بېرىپ زىيانكەشلىك قىلىشى ئۈچۈن ناھايىتى زور ئاساسلىق يارىتىپ بېرەتتى . ئۇلار مۇشۇ مانىدىن پايدىلىنىپ ، خاتا ھالدا بىر قىسىم پارتىيە ئەزالىرىنىڭ تۇرمۇش كۇنىنى ئەسلىگە كەلتۈرمەيتتى ، بىر قىسىم پارتىيە ئەزالىرىنى خاتا ھالدا پارتىيىدىن چىقىرىۋېتەتتى . ئاتالمىش « يېڭىسىنى قوبۇل قىلىش » توغرىسىدا ھۆججەتتە ئېنىق ھالدا ، « پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابىدا جەڭ قىلىپ مەيدانغا چىققان ،

ماۋ جۇشىغا سادىق پرولېتارىيات ئىنقىلابى ئىسيانچىلىرى » نى قوبۇل قىلىش كېرەك ، دەپ ئېيتىلغانىدى . شۇ چاغدىكى بىر مەلۇماتقا قارىغاندا ، شاڭخەي سانائەت ـ قاتناش سىستېمىسىدىكى پارتىيە تەشكىلى پارتىيە نىڭ 9 ـ قۇرۇلتىيىدىن 1973 ـ يىلى ئىيۇنغىچە 33600 دىن كۆپرەك يېڭى پارتىيە ئەزاسىنى قوبۇل قىلغان ، « ئۇلار پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابىدا ۋە شىيۇجېڭجۇيىنى پېپەن قىلىش ، ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتىدە مەيدانغا چىققان ئاكتىپلار » ئىكەن . بېيجىڭ شەھىرىدىكى ھەر قايسى ساھەدىكى پارتىيە تەشكىلاتلىرى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن بۇيان 60 مىڭ پارتىيىگە ئەزاسىنى يېڭىدىن قوبۇل قىلغان . بۇ تەپ لەپلەر بويىچە بولغاندا ، تەرەپبازلىق كاتتۇاشلىرى ، قارا نىيىتى بار ، سۈيىقەست ئىشلىتىدىغانلار ، ئۇرۇش ، چېقىش ، بۇلاش بىلەن شۇغۇللانغانلار پارتىيىگە كىرىپ ، پارتىيە تەشكىلىنىڭ ساپلىقىنى ئېغىر دەرىجىدە بۇزۇپ تاشلايتتى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تەلىپى بويىچە « پارتىيىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە قۇرۇش » نى ئېلىپ بارغاندا ، پارتىيە سىياسىدا ، ئىدىيىدە ، تەشكىلىي جەھەتتە بىر قېتىملىق ئېغىر بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرايتتى . لېكىن ، شۇنىمۇ كۆرۈشمىز كېرەككى ، « پارتىيىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە قۇرۇش » ئارقىلىق ، ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر، ئاپتونوم رايونلار كەينى ـ كەينىدىن پارتىيىنىڭ قۇرۇلتىيىنى ئاچتى ، پارتكومىلارنى قۇردى ، ئارقىدىن ھەر دەرىجىلىك ۋە ھەرقايسى ئورۇنلارنىڭ پارتىيە تەشكىللىرىنى قۇردى ، كۆپ سانىدىكى پارتىيە ئەزالىرى ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ تۈرمۇش كۇنىنى ئەسلىگە كەلتۈردى ، بۇ ھال ھەرخىل بۇزغۇنچىلىق ھەرىكەتلىرىگە قارشى تۇرۇپ ، ۋەزىيەتنى مۇقىملاشتۇرۇشتا بەلگىلىك ئىجابىي رول ئويناندى .

قائىدە ـ تۈزۈملەرنى ئىسلاھ قىلىشنىڭ ھېچبىر قائىدە ـ قانۇن ئاساسى يوق

« نامۇۋاپىق قائىدە ـ تۈزۈملەرنى ئىسلاھ قىلىش » تا « بۇزۇشنى ئالدىغا قويغاندا ، تىكلەشمۇ شۇنىڭ ئىچىدە بولىدۇ » دېگەن روھ بىلەن

ئېلىپ بېرىش تەلەپ قىلىنىپ ، ئازادلىقتىن بۇيانقى ئىجابىي ، سەلبىي جەھەتتىكى تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ بېكىتىپ چىققان ھەرخىل قائىدە ـ تۈزۈملەرنى « چوڭ بۇزۇپ ، چوڭ تىكلىمەكچى » بولۇشتى .

جياڭ چىڭ قاتارلىقلار ھەتتا « 17 يىل بىلەن قارىمۇقارشى ئىش قىلىش » دېگەندەك بىمەنە شوئارنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ، ھەممىنى ئىنكار قىلىشقا قۇتراتقۇلۇق قىلدى . بولۇپمۇ ، 60 ـ يىللارنىڭ باشلىرىدا تۈزۈپ چىقىلغان بىرقاتار خىزمەت نىزاملىرى ، مەسىلەن ، « سانائەت 70 مادـ دىسى » ، « سودا 40 مادىسى » ، « قول سانائەت 30 مادىا » ، « ئالىي مائارىپ 60 مادىا » ، « پەن ـ تېخنىكا 14 مادىا » ، « ئەدەبىيات ـ سەنـ ئەت 8 مادىا » قاتارلىق ئەمەلىيەت توغرىلىقىنى ئىسپاتلىغان ، ئاكتىپ رول ئويناشقان نىزاملارنى ھەممىسىنى بىراقلا « شيۇجېڭجۇيى » نىڭ « كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرىدىغان » « قارا نىزام » دەپ ، پىپەن قىلدى ۋە ئىنكار قىلدى .

بۇنداق ھالدىكى ، ئازادلىقتىن بۇيانقى تەجرىبىلەرنى پۈتۈنلەي ئىنكار قىلىشتەك « چوڭ بۇزۇش » ، ئەلۋەتتە « چوڭ تىكلەش » نى ئېـ لىپ كېلەلمەيتتى ، شۇڭا خىزمەتتە ۋە ئىشلەپچىقىرىشتا ھېچقانداق قائىدە ـ نىزام بولماسلىق ، زور دەرىجىدىكى قالايمىقانچىلارنى ، زىيانىنى ۋە بۇزغۇنچىلىقنى كەلتۈرۈپ چىقاردى .

ئورگانلارنى قىسقارتىپ ، خادىملارنى تۆۋەنگە چۈشۈرۈشنىڭ نۇقسانلىرى كۆپ بولدى

« ئورگانلارنى قىسقارتىش ، بۆلۈم خادىملىرىنى تۆۋەنگە چۈشۈـ رۈش » پىرىنسىپ جەھەتتىن قارىغاندا خاتا ئەمەس ، لېكىن بۇنىڭ ئالـ دىنقى شەرتى فونكسىيىنى ئۆزگەرتىپ ، ھوقۇقنى تۆۋەنگە چۈشۈرۈش بولۇشى كېرەك ئىدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە ، ھوقۇق ھەددىدىن زىـ ياده مەركەزلەشكەن ، ھاكىمىيەتنىڭ فۇنكسىيىسى ھېچقانداق بىر ئۆزگـ رىش قىلمىغان ئەھۋالدا ، بۇنداق تەلەپنىڭ ئىزچىللاشتۇرۇلۇشى ، ئەمە ـ لىيەتتە ناھايىتى ئاددىي بولغان ، شەكىلدىكىلا ئادەم قىسقارتىش ئىشى

بولۇپ قالاتتى . مەسىلەن ، گوۋۇيۈەننىڭ ئەسلىدە 90 مىنىستىرلىق ، كومىتېت دەرىجىلىك ئورگانلىرى بار ئىدى . 1970 ـ يىلى ئىيۇلدا 27 مە- نىستىرلىق ، كومىتېتنىڭ قىسقارتىش ، ئەسلىدە بار بولغان 53748 خىز- مەتچى خادىمىدىن 9710 ئادەمنىلا ئېلىپ قېلىش بەلگىلەندى ، قالغان خا- دىملارنىڭ هەممىسىنى تۆۋەنگە چۈشۈرمەكچى بولدى . بىراقلا ، بۇنداق قىسقارتىش ناهايىتى تەستە خىزمەت قىلىپ كېلىۋاتقان گوۋۇيۈەننى بەكلا ئاجىزلاشتۇرۇۋەتتى ، لېكىن ۋەزىپە ئازايمىدى ، نەتىجىدە يەنە بەزى ئورگانلارنىڭ تەسىس قىلىشقا ، هەرخىل نامالار بىلەن ئادەم يۆتكەپ كې- لىپ ئىشلىتىشكە توغرا كەلدى ، شۇنىڭ بىلەن ئورگان ، خادىم هەققىي تۈردە قىسقارمىدى . ئاساسىي قاتلامدىكى ئورۇنلارمۇ شۇنداق بولدى . نەتىجىدە ، نۇرغۇن ئاساسىي قاتلام ئورۇنلاردا نامدا قىسقارتقان بولۇپ ، ئەمەلىيەتتە قىسقارتمايدىغان ، ساختىپەزلىك ، شەكىلۋازلىق قىلىدىغان ئەهۋاللار كۆرۈلدى .

« قىسقارتىش ، تۆۋەنگە چۈشۈرۈش » نامى بىلەن نۇرغۇنلىغان كادىر ، ئوقۇتقۇچى ، پەن ـ تېخنىكا خادىملىرى ، ئەدەبىيات ـ سەنئەت خادىملىرى ، ئاخباراتچىلار ، نەشرىياتچىلار ، بىناكارلىق تېخنىك خادىم- لىرى قاتارلىقلارنى « 5 ـ ماي كادىرلار مەكتىپى » گە ئەمگەك قىلىشقا ، ئاتالمىش « كەمبەغەل ، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلارنىڭ قايتا تەربىيىسى » نى ئېلىشقا ئەۋەتتى . دۆلەت ئېهتىياجلىق بولغان خادىملارنىڭ زېهنى ۋە ۋاقتى ئىسراپ بولۇپ كەتتى . چېكىدىن ئاشقان سولچىل ئىدىيىنىڭ تە- سىرى ۋە تەرەپپازلىق تۈپەيلىدىن بۇ خىل كادىرلارنى تۆۋەنگە چۈشۈ- رۈش ئۇسۇلى ، كۆپىنچە هاللاردا ئۆزىگە قارشىلارنى چەتكە قېقىش ، كادىرلارنى جازالاش ، زىيالىيلارنى نابۇت قىلىشنىڭ تەدبىرى بولۇپ قالغانىدى .

نەتىجىدە بۇ قېتىمقى قىسقارتىش ، تۆۋەنگە چۈشۈرۈش دۆلەتنىڭ نۇرغۇن مالىيە كۈچى ۋە ماددىي كۈچىنى ئۇپىراتتى ، شۇنداقلا نەچچە مىليونلىغان كادىرنى رىيازەت چەككۈزدى . ئورگانلارنى هەققىي قىس- قارتىش ، ئۇنۇمسىز ئۆستۈرۈش بولمايلا قالماستىن ، يەنە هەر

جەھەتتىكى خىزمەتلەرگە زىيان سېلىپ ، نۇرغۇن يامان ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقاردى .

مەغلۇپ بولغان مائارىپ ئىنقىلابى

« كۆرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » باسقۇچىدا يەنە ئاتالمىش « مائارىپ ئىنقىلابى » ئېلىپ بېرىلدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلانغاندىن تارتىپ ئالىي مەكتەپلەر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىشنى توختاتتىپ ، « دەرسنى توختاتتىپ ئىنقىلاب قىلغىلى » تۆت يىلدىن ئاشقاندى . ماۋ زېدۇڭنىڭ 1968 ـ يىلى 21 ـ ئىيۇل بىر تەكشۈرۈش دوكلاتىغا سالغان تەستىقى : « ئۇنىۋېرسىتېتلارنى يەنە ئاچىمىز ، مېنىڭ بۇ يەردە دېمەكچى بولغىنىم ، سانائەت ئۇنىۋېرسىتېتلىرىنى يەنە ئاچىمىز ، ئەمما ئوقۇش مۇددىتى قىسقىرىشى ، مائارىپ ئىنقىلاب قىلىشى كېرەك ، پرولېتارىيات سىياسىنى قوغداندا قىلىش ، شاڭخەي ستانوك زاۋۇتىنىڭ ئىشچىلاردىن تېخنىك خادىملارنى يېتىشتۈرۈش يولىدا مېڭىش لازىم . ئوقۇغۇچىلارنى ئەمەلىي تەجرىبىسى بار ئىشچىلار ، دېھقانلاردىن تاللاش ، مەكتەپتە بىرنەچچە يىل ئوقۇغاندىن كېيىن يەنە ئىشلەپچىقىرىش ئەمەلىيىتىگە قايتىش لازىم » غا ئاساسەن ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ، چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى « ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش (سىناق قىلىش) توغرىسىدىكى دوكلات » نى ئوتتۇرىغا قويدى . بۇنى 1970 ـ يىلى 27 ـ ئىيۇندا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى تەستىقلىدى .

ھۆججەتتە ئالىي مەكتەپلەرنىڭ ئەزەلدىن بىر تۇتاش ئىمتىھان ئېلىپ ، ئەلالىرىنى تاللىۋېلىشتەك ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئۇسۇلىنى « شىۋجېڭجۇيىنىڭ ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىشتىكى ئىمتىھان تۈزۈمى » دەپ ھاقارەتلەپ ، ئەمەلدىن قالدۇرۇۋەتتى ، بۇنىڭ ئەكسىچە « ئامما كۆرسىتىش ، رەھبەرلىك تەستىقلاش ۋە مەكتەپ قايتا تەكشۈرۈش بىرلەشتۈرۈلگەن ئۇسۇل » بويىچە ئاتالمىش « ئىشچى ، دېھقان ، ئەسكەر ئوقۇغۇچىلار » نى قوبۇل قىلىدىغان بولدى . ئوقۇش مۇددىتى ئىككى

يـىلدىن ئۇچ يىلغىچە بولدى . دەرسلەر : « ماۋ زېدۇڭ ئەسەرلىرىنى ئا-ساسىي ماتېرىيال قىلغان سىياسەت دەرسلىكى ؛ ئوقۇتۇش ، پەن ـ تەت-قىقات ، ئىشلەپچىقىرىشتىن ئىبارەت ئۇچ تەرەپ بىرلەشكەن كەسپىي دەرس ؛ ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلىش مەزمۇن قىلىنغان ھەربىي ـ تەنتەربىيە دەرسلىكى بولۇپ ، ئىجتىمائىي پەن ، تەبىئىي پەن ، سانائەت كەسىپدە-كىلەرنىڭ ھەممىسى ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكىگە قاتنىشىشى كېرەك » ئىدى . يەنە ئىشچى ، دېھقان ، ئەسكەر ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئوقۇش جەريا-نىدىكى ۋەزىپىسىمۇ بېكىتىلدى ، ئۇ ئاتالمىش « ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇش ، ئۇنىۋېرسىتېتنى باشقۇرۇش ، ئۇنىۋېرسىتېتنى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىلەن ئۆزگەرتىش » ئىدى .

ئالىي مائارىپتا مۇۋاپىق ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش زۆرۈر ، ئەمما « سول » چىل ئىدىيىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئېلىپ بېرىلغان بۇ « ئوقۇتۇش ئىسلاھاتى » ، ئەسلىدە تەسەۋۋۇر قىلغان « شيۇجىڭجۇيىغا قارشى تۇ-رۇش ، شيۇجىڭجۇيىدىن ساقلىنىش » ، ھەم قىزىللاشقان ، ھەم مۇتە-خەسسىسلەشكەن ئىزباسارلارنى يېتىشتۇرۇپ چىقىش مەقسىتىگە يېتىش تۇرماق ، ئەكسىچە ئالىي مەكتەپ مائارىپىغا زور زىيان سالىدىغانلىقىنى ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدى . ئۇنىڭ ئاساسلىق يامان ئاقىۋەتلىرى : ئۇزاق يىل-لىق تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەش ئارقىلىق شەكىللەنگەن ھەرخىل قائىدە ـ تۈزۈملەرنى بۇزۇپ تاشلاپ ، ئالىي مەكتەپلەرنى ئۇزاق مۇددەت قالايمىقان ھالەتكە چۈشۈرۈپ قويدى ؛ ئوقۇتقۇچىلار ئۆزگەرگۈچى ئورۇنغا چۈ-شۈپ قالغاچقا ، ئوقۇتۇشتا ئۆزىنىڭ يېتەكچى رولىنى جارى قىلدۇرالماي-دىغان بولۇپ قالدى ، ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلارنىڭ نورمال مۇناسىۋىتى بۇزۇلدى ؛ مەكتەپكە كىرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەدەنىيەت ئاساسى ئوخشاش بولمىغاچقا ، ئاساسىي دەرسلەر كۆپلەپ قىسقارتىۋېتىلدى ، نە-تىجىدە مائارىپ سۈپىتى ئېغىر دەرىجىدە تۆۋەنلەپ كەتتى ؛ ئىمتىھان ئې-لىنىش ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ ، « ئاممىا كۆرسىتىش ، رەھبەرلىك تەس-تىقلاش » قا ئۆزگەرتىلگەچكە ، مەكتەپكە ھەرخىل ناموۋاپىق ۋاستىلەر بىلەن كىرىۋالىدىغانلارغا زور ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىلدى ، نەتىجىدە

« ئارقا ئىشىكتىن مېڭىش » ئەۋج ئېلىپ ، ئىجتىمائىي كەيپىياتنى ئېغىر دەرىجىدە بوزدى .

ئالىي مەكتەپلەرگە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋەزىيىتىگە ماسلىشىش ۋە « سول » چىل يېتەكچى فاكۇلتېتنى ئىزچىللاشتۇرۇشنىڭ ئېھتىياجى تۈچۈن 1971 ـ يىلى 15 ـ ئاپرېلدىن 31 ـ ئاپرېلغىچە بېيجىڭدا مەملىكەتلىك مائارىپ خىزمىتى يىغىنى ئېچىلدى . يىغىنغا 630 دەك ئادەم قاتناشتى . 100 كۈندىن تۇراق ئېچىلغان يىغىن جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەنلەر تۆزگەرتىپ بېكىتكەن ، ماۋ زېدۇڭ قوشۇلغان « مەملىكەتلىك مائارىپ خىزمىتى يىغىنى خاتىرىسى » نى ماقۇللىدى .

بۇ « خاتىرە » دە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن بۇرۇنقى پۈتكۈل مائارىپ خىزمىتىگە گۇناھ ئارتىلىپ ، پۈتۈنلەي ئىنكار قىلىندى . ئازادلىقتىن بۇيانقى 17 يىلدا « ماۋ جۇشىنىڭ پرولېتارىيات مائارىپ لۇشىيەنى ئاساسىي جەھەتتىن ئىزچىللاشتۇرۇلمىغان ، مائارىپ تۈزۈمى ، ئوقۇتۇش فاكۇلتېتى ۋە ئۇسۇلى ئاساسىي جەھەتتىن كونا ھالەتتە تۇرۇپ كەلگەن » ، « بۇرژۇئازىيە پرولېتارىيات ئۇستىدىن دىكتاتورا يۈرگۈزگەن » ؛ كۆپ سانلىكى ئوقۇتقۇچىلارنىڭ « دۇنيا قارىشى ئاساسىي جەھەتتىن بۇرژۇئازىيىنىڭ » دېيىلدى . بۇ خىل ئەمەلىي ئەھۋالغا پۈتۈنلەي ماس كەلمىگەن « ئىككى مۆلچەر » ئۇزۇن مۇددەت زىيالىيلارغا روھي كىشەن بولۇپ كەلدى . « خاتىرە » « ئىشچى ، دېھقان ، ئەسكەر ئوقۇغۇچىلار ئۇنىۋېرسىتېتنا ئوقۇيدۇ ، ئۇنىۋېرسىتېتنى باشقۇرىدۇ ، ئۇنىۋېرسىتېتنى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىلەن ئۆزگەرتىدۇ » دېگەن خاتا چارىنى تولۇق مۇئەييەنلەشتۇرگەن ۋە ماختىغان ھەمدە « ئىشچى ، دېھقان ، ئەسكەر ئوقۇغۇچىلار مائارىپ ئىنقىلابىنىڭ جانلىق كۈچى » دەپ ، يەنە بەزى « سول » چىل بەلگىلىمىلەرنى تۇزۇپ چىقتى . « خاتىرە » « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ئالىي مەكتەپ باشقۇرۇشتىكى يېتەكچى ھۆججەت بولغاچقا ، ئۇ ناھايىتى ياماق تەسىر پەيدا قىلدى .

يۇقىرىدا ئېيتىلغان « مائارىپ ئىنقىلابى » كەڭ مائارىپ خىزمىتى

چىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ئاكتىپچانلىقىغا ئېغىر دەرىجىدە تەسىر يەتكۈزۈپلا قالماستىن ، يەنە تەسىرى يامان بولۇپ ، جەمئىيەتتە ۋە ئوتتۇرا ، باشلانغۇچ مەكتەپلەردە « ئوقۇغانلىق پايدىسى يوق » ، « ئوقۇغان زىيان تارتىدۇ » دېگەندەك خاتا ئىدىيىلەرنىڭ پەيدا بولۇشقا سەۋەب بولدى . ئوتتۇرا ، باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى تىرىشىپ ئوقۇ- مىدى ، مەكتەپلەرنىڭ تەرتىپى قالايمىقان بولۇپ كەتتى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خاتا يېتەكچى فاكتىنىدا ئېلىپ بېرىلغان « دە- رىسنى توختىتىپ ئىنقىلاب قىلىش » ۋە « مائارىپ ئىنقىلابى » نىڭ ئېغىر ئاقىۋىتى شۇ بولدىكى ، ئۇ بىر ئەۋلاد ياش ـ ئۆسمۈرلەرنىڭ تەربىيىلە- نىشى ۋە يېتىلىشىگە دەخلى قىلدى ھەمدە ئېلىمىزنىڭ پەن ـ تېخنىكا قوشۇنى ۋە ھەرقايسى جەھەتلەردىكى ئىقتىدارلىق ئادەملەرنىڭ ئورنىنى باسىدىغانلار چىقماسلىقتەك ھالەتنى پەيدا قىلىپ ، دۇنيانىڭ ئىلغار سە- ۋىيىسى بىلەن بولغان پەرقىمىزنى چوڭايتىۋەتتى .

ئاساسسىزلا ئېلىپ بېرىلغان « 16 ـ ماي » گۇرۇھىدىكىلەرنى ئېنىقلاش ھەرىكتى

« كۆرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش » نى ئېلىپ بې- رىش بىلەن بىرگە ، يەنە كەڭ كۆلەمدە « 16 ـ ماي ئەكسىلئىنقىلابىي سۇيىقەستچىلەر گۇرۇھىنى تازىلاش » ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلدى .

ئاتالمىش « 16 ـ ماي » ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھى ئەسلىدە « پايتەخت 16 ـ ماي قىزىل قوغدىغۇچىلار تۈنى » دەپ ئاتالغان ، ئادەم سانى ناھايىتى ئاز بولغان ، چېكىدىن ئاشقان سولچى تەشكىلاتقا قارىتىل- غان . ئۇلار 1967 ـ يىل « 16 ـ ماي ئوقتۇرۇشى » گېزىت ـ ژۇرناللاردا ئاشكارا ئېلان قىلىنغان پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ ، بۇ ئوقتۇرۇشنى ئىز- چىللاشتۇرىمىز ، دېگەن نام بىلەن مەخپىي تەشكىلات قۇرۇپ ، مەخپىي ھەرىكەت ئېلىپ بارغان ، « فېۋرال تەتۇر شاملىنىڭ ئارقا تىرىكى جۇ ئېنلەينى تارتىپ چىقرايلى » ، « جۇ ئېنلەي قاتارلىقلارنىڭ ئەجەللىك يېرى 16 ـ ماي ئوقتۇرۇشىغا ئاسىيلىق قىلىش » ، « جۇ ئېنلەي ماۋ زې- دۇڭنىمىزنىڭ شەرمەندە خائىنى » دېگەندەك ئەكسىيەتچى تەشۋ-

ۋىق ۋەرەقلىرىنى بېيجىڭنىڭ ئاۋات كوچىلىرىدا تارقىتىپ ، لوزۇنكىلارنى چاپلىغان .

بېيجىڭدىكى كەڭ ئاممىا بۇلارنىڭ جۇئېنلەيگە قارشى تۇرغان جەنايى قىلمىشلىرىدىن ئىنتايىن غەزەپلەندى ۋە ئۆزلۈكىدىن ئۆلارغا قارشى تۇردى ، شۇنداقلا بۇ قارانىيەتلەرنى قاتتىق جازالاشنى تەلەپ قىلىشتى . ماۋ زېدۇڭ 1967 ـ يىل 8 ـ سېنتەبىردىكى « خەلق گېزىتى » دە ئېلان قىلىنغان ياۋۇېنيۇەننىڭ « تاۋجۇنىڭ ئىككى كىتابىغا باھا » دېگەن ماقالىسىگە بىر ئابزاس سۆزنى يەنى « 16 ـ ماي » تەشكىلاتىنىڭ تەشكىلىگۈچىسى ۋە ئۇنى تىزگىنلەپ تۇرغۇچى « چېكىدىن ئاشقان سول ، ئەمەلىيەتتە ئوڭ بولغان شوئارنى كۆتۈرۈپ چىقىپ ، ھەممىدىن گۇمانلىنىش تەتۈر قويۇنىنى چىقاردى » ، « پرولېتارىيات قوماندانلىق شتابىنى توپقا تۇتىدىغان » ، « سۇيىقەست بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئەكسىلىنقىلابىي گۇرۇھ » ، ئۇلارنى تەلتۆكۈس پاش قىلىش كېرەك ، دېگەن سۆزنى قوشۇپ قويدى . ئۇزاق ئۆتمەي بۇ ئەكسىيەتچى تەشكىلات ئېنقلاب چىقىلدى ، كاتتىۋاشلىرىنى جامائەت خەۋپسىزلىك ئورۇنلىرى قولغا ئالدى ، مەسىلە ئاساسىي جەھەتتىن ھەل بولدى .

لېكىن ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار « 16 ـ ماي » تەشكىلاتىنى ئېنقلاش دېگەن شوئاردىن پايدىلىنىپ ، بۇ ئەكسىيەتچى تەشكىلاتنىڭ كۆچى ۋە ھەرىكىتىنى بەكلا يوغانلىتىپ ، دائىرىسىنى كېڭەيتىۋەتتى ، ئۆزلىرىنىڭ كىشىلەرگە ئېيتقىلى بولمايدىغان مەقسىتىگە يېتىش ئۈچۈن ئۇلار ئېنقلاش نىشانىنى ھەرخىل باھانىلەر بىلەن قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى ۋە يۆتكىۋەتتى .

1968 ـ يىلى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « 16 ـ ماي » تەشكىلاتىنى ئېنقلاش مەخسۇس دېلو رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنى قۇرىدىغان چاغدا ، چېن بودا ئۆزىنى ئۆزى كۆرسىتىپ گۇرۇپپا باشلىقى بولدى ، شې فۇجى ، ۋۇ فاشىيەن رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرى بولدى . ئۇلار بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ، « مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسى » غا قارشى تۇرغان ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلارغا

قارشى تۇرغان نۇرغۇنلىغان كادىر ، ئاممىنى « 16 ـ ماي » ئۇنسۇرلىرى دەپ تۇتتى . ئاتالمىش « 16 ـ ماي ئۇنسۇرلىرى » نىڭ ئۆلچىمى ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان ئىككى شەرت ئىدى : « بىرى ، ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋ جۇشى باشچىلىقىدىكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى رەھبەرلىكىگە بۇزغۇنچىلىق ۋە بۆلگۈنچىلىك قىلغانلار ؛ يەنە بىرى ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ تۆۋرۈكى بولغان ئۇلۇغ خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىگە بۇزغۇنچىلىق ۋە بۆلگۈنچىلىك قىلغانلار » . بۇ ئىككى شەرت پرىنسىپ جەھەتتىن توغرا ئىدى ، لېكىن « بۇزغۇنچىلىق ۋە بۆلگۈنچىلىك قىلىش » دېگەننىڭ ئېنىق بىر چېكى بېكىتىلمىگەن ، ماۋ جۇشى باشچىلىقىدىكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى دېگەن قايسى ئادەملەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ ، بەزى مارشال ۋە گېنېرالالارغا قارشى تۇرغانلىق « ئازادلىق ئارمىيىسى » گە بۆلگۈنچىلىك قىلغانلىق بولامدۇ ؟ دېگەن مەسىلىلەر ئېنىق بەلگىلەنمىگەنىدى . شۇڭا ، بۇ ئىككى شەرتتە ناھايىتى زور خاھىشچانلىق مەۋجۇت بولۇپ ، ئۇنى ھەرخىل چۈشەندۈرۈشكە بولاتتى . شۇڭلاشقا ، بەزى جايلار يا كى ئورۇنلاردىكى ئىككى تەرەپ تەشكىلاتلىرى بۇ پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ بىر ـ بىرىگە ھۇجۇم قىلدى ، قارشى تەرەپنى « 16 ـ ماي » ئۇنسۇرلىرى دەپ تۇرۇۋالدى ، ئەھۋال ھەقىقەتەن مۇرەككەپلىشىپ كەتتى . ئاتالمىش « قىزىل تېررورلۇق » ئاستىدا ، بەزى ئورۇنلارنىڭ ئۇچتىن بىر ئادىمى « 16 ـ ماي » ئۇنسۇرى قىلىپ بېكىتىلدى ، ھەتتا ئېنىقلاش خىزمىتىگە مەسئۇل بولغان دېلو خادىملىرىمۇ « 16 ـ ماي » ئۇنسۇرى قىلىپ قويۇلدى . كۆپلىگەن كادىر ۋە ئاممىا جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتە ئېغىر دەرىجىدە ناھۇت قىلىندى .

1970 ـ يىلى 27 ـ مارتتا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « « 16 ـ ماي » ئەكسىلئىنقىلابىي سۈيىقەستچىلەر گۇرۇھىنى ئېنىقلاش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش » نى تارقاتتى . بۇ ئۇقتۇرۇشتا كېڭەيتىلگەن خاھىشىنى تۈزىتىش ، مەجبۇرىي قىستاپ ئىقرار قىلدۇرماسلىق ، جىسمانىي جازا بەرمەسلىك ، « تەربىيە ئالىدىغانلارنى كۆپەيتىپ ، زەربە بېرىلىدىغانلارنى ئازايتىش » تەلەپ قىلىندى . ئەمما ، ئۇقتۇرۇشتا يەنە ، « دۆلەت

ئىچى ـ سىرتىدىكى سىنىپىي دۈشمەنلەر بىلەن بولغان كۈرىشىمىز مۇـ رەكىبەپ ، ئەكسىلئىنقىلابىي مەخپىي تەشكىلات پەقەت « 16 ـ ماي » لا ئەمەس دېيىلگەنىدى ، ئەمەلىيەتتە بۇ تېخىمۇ كۆپ « ئەكسىلئىنقىلابىي مەخپىي تەشكىلات » لارنى تۈتۈشقا قۇتراتقانلىق ئىدى . بۇ ئۇقتۇرۇش يەنە زىيانكەشلىككە ئۇچرىغان ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ گېنىراللىرى شياۋ خۇا ، يالڭ چىڭۈۇ ، يۈي لىجىن ، فۇ چۇڭىبلارنى خاتا ھالدا ، مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىنىڭ سابىق ئەزالىرى ، لىن بياۋ ، جيالڭ چىڭغا يارەملىشىپ نۇرغۇن ئەسكىلىكلەرنى قىلغان ، شۇ چاغدا ئايرىپ تەكشۈرۈلۈۋاتقان ۋالڭ لى ، گۇەنفېڭ ، چى بەنيۈي قاتارلىقلار بىلەن ئالـ رىلاشتۇرۇپ ھەممىسىنلا « 16 ـ ماي » ئەكسىلئىنقىلابىي سۈيىقەستچى گۇرۇھىنىڭ تىزگىنلەپ تۇرغۇچىلىرى دېدى .

كېيىنكى ئىشلار تېخىمۇ كۆلكىلىك بولدى . 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن ، مەخسۇس دېلو گۇرۇپپىسىنىڭ گۇرۇپپا باشلىقى بولغان چېن بودا « 16 ـ ماي » ئەكسىلـ ئىنقىلابىي تەشكىلاتىنىڭ تىزگىنلەپ تۇرغۇچىسى قىلىپ بېكىـ تىلدى . « 13 ـ سېنتەبىر ۋەقەسى » دىن كېيىن ، لىن بياۋ بۇ تىزگىنـ لەپ تۇرغۇچىلار تىزىملىكىنىڭ بىرىنچىسى بولۇپ يېزىلدى . مەركەزنىڭ « 16 ـ ماي » ئۇنسۇرلىرىنى ئېنىقلاش مەخسۇس دېلو گۇرۇپپىسىنىڭ ئىشخانا مۇدىرى ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالدى . بۇنداق قالايمقان ھالەتتىكى « ئېنىقلاش » نى ئېلىپ بېرىش تەبىئىي ھالدا بەك تەسكە توختايتتى . بۇنداق قەستەن ئويدۇرۇپ چىقىرىلغان « سىنىپىي كۈرەش » دە نەچچە مىليونلىغان كادىر ، ئامما چۈشىنىكسىزلا پەيدا بولغان ئازاب ۋە ئاپەتكە دۇچار بولدى .

ئىقتىسادىي خىزمەتتىكى پايدا ـ زىيان

9 ـ قۇرۇلتايدىن كېيىنكى بىر مەزگىل ئىچىدە پۈتۈن مەملىكەتـ لىك سىياسىي ۋەزىيىتى بىرقەدەر تۇراقلىق بولدى ، ئىقتىسادىي خىزمەتتە بەزى ئىلگىرىلەشلەر كۆرۈلدى ، ئەمما يەنە بەزى زور زىيانلارمۇ بولدى .

1969 ـ يىلى ئىككى يىلدىن بۇيان داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ئىشلەپچىقىرىش تۆۋەنلەپ كېتىش ئەھۋالى كونترول قىلىنىپ ، ئىقتىساد ئاز ـ تولا ئۆرلىدى . شۇ يىلى سانائەت ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئومۇمىي قىممىتى 1968 ـ يىلىنكىگە قارىغاندا 23.8% ئۆستى .

1970 ـ يىلى ئىقتىسادىي تەرەققىيات تېز بولۇپ 1966 ـ يىلدىكى سەۋىيىدىن ئېشىپ كەتتى . 1970 ـ يىلى 24 ـ ئاپرېلدا ئېلىمىز يەر شارى تۇنجى سۈنئىي ھەمراھىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك قويۇپ بەردى . 1970 ـ يىلى 1 ـ ئىيۇلدا ئۇزۇنلۇقى 1083 كىلومېتىر كېلىدىغان چىگدۇ ـ كۇنمىڭ تۆمۈر يولىدا قاتناش باشلاندى . بۇ تۆمۈريولنىڭ گېئولوگىيىلىك تۈزۈلۈشى بەك مۇرەككەپ بولۇپ ، كۆۋرۈك ، تونىلنىڭ ئۆزىلا پۈتۈن يولنىڭ 40% نى ئىگىلەيتتى . بۇنداق تۆمۈريولنى ياساش ھەقىقەتەن تەس ئىدى . 1970 ـ يىلنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا پۈتۈن مەملىكەتتە 10 مىليوندىن ئارتۇق ئادەم ئاساسىي قۇرۇلۇش سېپىگە ئاتلىنىپ ، سېلىنما سوممىسى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 76% كۆپ بولدى . ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشتا قولغا كەلتۈرۈلگەن نەتىجىلەر كەڭ كادىر ۋە ئاممىنىڭ دۆلەت ۋە خەلق مەنپەئىتىنى ھەممىدىن ئەلا بىلىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تو-سالغۇلىرىنى يېڭىپ ، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش ئىشلىرى ئۈچۈن تۆھپە قوشقانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ ، شۇنداقلا يەنە ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنى ئېلىپ بېرىش ۋەزىيەتنىڭ تەقەززاسى ، كىشىلەر كۆڭلىنىڭ مايىللىقى ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ .

بۇ مەزگىلدە « سول » چىل فاكچىيىنىڭ تەسىرىدە ئىقتىسادىي خىزمەتتە چوڭ زىيانمۇ كۆرۈلدى .

1970 ـ يىلى 15 ـ فېۋرالدىن 21 ـ فېۋرالغىچە گوۋۇيۈەن مەملىكەتلىك پىلان خىزمەت يىغىنى ئاچتى . يىغىندا 1970 ـ يىللىق خەلق ئىگىلىك ئىقتىسادىي پىلانى ۋە 4 ـ بەش يىللىق پىلان لايىھىسى تۈزۈپ چىقىلدى . مەركەزنىڭ رەسمىي پىلان يىغىنى ئېچىپ ، بەش يىللىق پىلان تۈزۈشى ئىقتىسادىي خىزمەتكە ئەھمىيەت بېرىشكە باشلىغانلىقىنى

بىلدۇرەتتى . ئـەمـمـا ، يېـتەكچى ئىدىيە توغرا بولمىغاچقا ، يەنە يېڭى مەسىلە كۆرۈلدى .

يىغىن پارتىيە 9 ـ قۇرۇلتىيىنىڭ جاھانگىرلىكنىڭ ئۇرۇشىدىن ساقلانغىلى بـولـمـايـدۇ ۋە « ئۇرۇش ئىنقىلابىنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ » ، « ئىنقىلاب بىلەن ئۇرۇشنى توسۇش » دېگەندەك خەلقئارا ۋەزىيەت توغـرىـسىدىكى تۈپ پرىنسىپنىڭ ۋە ئۇرۇش قىلىشقا تەييارلىق قىلىش توغرىـسىدىكى فاكتېنىڭ ئاساسىدا « سىنىپىي كۆرەشنى تۈتقا قىلىپ ، ئۇرۇش تەييارلىقىنى چىڭ تۇتۇپ ، خەلق ئىگىلىكىدە يېڭى يۈكسىلىشنى ئىلگىرى سۈرۈش » دېگەن شوئارنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ، « كۆچمە مەركەزلەشتۈـرۈپ ئۇچ چوڭ ئىستراتېگىيىلىك ئارقا سەپنى قۇرۇش » نى 4 ـ بەش يـىللىق پىلاننىڭ مۇھىم نۇقتىسى قىلىشنى بەلگىلىدى . بۇنداق قىلىش ئەلۋەتتە مۇۋاپىق ئەمەس ئىدى .

لىن بياۋ ئوتتۇرىغا قويغان « ھەممىنى ئۇرۇش قىلىش نۇقتىسىنە ـ زىـرى بويىچە كۆزىتىش ، تەكشۈرۈش ، ئەمەلىيەشتۈرۈش » تەلىپى بو ـ يىچە ، يىغىن 1970 ـ يىلدىكى سانائەت ئىشلەپچىقىرىش ئومۇمىي قىممىتى 1969 ـ يىلغا قارىغاندا 17% ئۆسسۇن ، ئاساسىي قۇرۇلۇش سېلىمىسى 46% كـۆپەيسۇن ، بۇ سېلىنما ئاساسلىقى ھەربىي سانائەت ۋە ھەربىي سـانـائـەتـنـى يۈرۈشلەشتۈرىدىغان تۈرلەرگە ئىشلىتىلىدۇ ، دەپ بەلگـىلىدى .

يـىغىن 4 ـ بەش يىللىق پىلاننىڭ لايىھىسىنى تۈزگەندە « مەدە ـ نىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرگەن ئاكتىپ تەسىرىنى نامايان قىلمىز دەپ ، بەزى ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان يۇقىرى كۆرسەتكۈچلەرنى بەلگىلىدى . مەسىلەن ، ماۋ زېدۇڭنىڭ 4 ـ بەش يىللىق پىلاندا « 35 مىليوندىن 40 مىليون تونناغچە پولات ئىشلەپ چـىقىمىز » دېگەن تەسەۋۋۇرىغا ئاساسەن ، 1975 ـ يىلى پولات ئىشلەپـ چىقىرىش 35 مىليون تونناغچە 40 مىليون تونناغچە بولىدۇ ، ئىشلەپچـ قىرىش ئىقتىدارى 40 مىليون تونناغچە يۇقىرى بولىدۇ ، دەپ بەلگىلـ ىدى . 1975 ـ يىلى يېزا نوپوسىدىكى ھەربىر ئادەمگە بىر مودىن يۇقىرى

مەھسۇلاتلىق ئېتىز توغرا كېلىشى كېرەك ، ماشىنا بىلەن مەشغۇلات ئېلىپ بېرىش دەرىجىسى 40% دىن 50% گىچە بولۇشى لازىم ، دېگەنلەر تەلەپ قىلىنىدى .

4 ـ بەش يىللىق پىلانىنىڭ لايىھىسى گەرچە كېيىن رەسمىي چۈشۈرۈلمىگەن بولسىمۇ ، لېكىن ئىقتىسادىي خىزمەتكە زور تەسىر كۆرسەتتى . ئۇنىڭدىكى يۇقىرى كۆرسەتكۈچلەرنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن كىشىلەر پەن ـ تېخنىكا سەۋىيىسىنى ، ئەمگەك ئۇنۇمدارلىقىنى ئۆستۈرۈش ئامىللىرىنى قىلماي ، ئەكسىچە مەبلەغنى ، ئادەمنى كۆپەيتىش تەك كونا ئۇسۇلنى قوللاندى ، نەتىجىدە 1970 ـ يىلدىن كېيىن كەڭ كۆلەمدە كۆپەيگەن ئاساسىي قۇرۇلۇش مىقياسىدا ، ئىشچى كۆپلەپ كۆپەيتىلدى ، شۇنىڭ بىلەن 1971 ـ يىلنىڭ ئاخىرى « ئۈچ چەكتىن ئېشىپ كېتىش » ، يەنى ئىشچى ـ خىزمەتچى سانى 50 مىليوندىن ئېشىپ كېتىش ، مائاش 30 مىليارد تىن ، ئاشلىق 80 مىليارد جىڭدىن ئېشىپ كېتىش ئەھۋالىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى . نەتىجىدە بازاردىكى تەمىنلەش جىددىيلىشىش ، مەھسۇلاتلارنىڭ سۈپىتى چۈشۈپ كېتىش ، ھەرخىل ھادىسىلەر كۆپلەپ كېتىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلدى . نۇرغۇن يامان ئىللەتلەر يەنە باشقىدىن پەيدا بولۇشقا باشلىدى . بۇنىڭغا قاراپ يەنە بىر قېتىم تەرتىپكە سېلىش ئېلىپ بېرىلدى . تاۋار ئاشلىق يەيدىغان نۇرغۇن ئىشچى ـ خىزمەتچى ۋە شەھەر ـ بازار ئاھالىسى قىسقارتىلدى ، ئامما ئىلـ رىسدا قىينىچىلىق تۇغۇلدى ، ئامما نارازى بولدى .

يۇقىرىقىلاردىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى ، 9 ـ قۇرۇلتايىدىن كېيىن پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا ئېلىپ بېرىلغان « كۆرەش قىلىش ، پىكىر قىلىش ، ئۆزگەرتىش » يېتەكچى فاكتىرىنىڭ خاتا بولۇشى بىلەن « زۆرۈر غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش » مەقسىتىگە يېتەلمەيلا قالماي ، ئەكسىچە نۇرغۇن يېڭى زىددىيەتلەرنى پەيدا قىلىپ ، ھەرقايسى جەھەتـ لەردىكى خىزمەتلەردە قالايمىقانچىلىق ۋە زىيان كۆرۈلدى . « كۆرەش قىلىش ، پىكىر قىلىش ، ئۆزگەرتىش » ھەرىكىتى لىن بياۋ ۋەقەسى تۈـ پەيلى ئۈزۈلۈپ قالدى ، كېيىن داۋاملاشتۇرۇلمىدى .

3 . لۇشەندىكى ۋەزىيەتنىڭ ئۆشتۇمتوت ئۆزگىرىشى

9 ـ قۇرۇلتايدىن كېيىن ماۋ زېدۇڭ ، پارتىيىنى قايتىدىن قۇرۇش مەسىلىسى ھەل قىلىندى ، ئەمدى ھۆكۈمەتنى قايتا قۇرۇش ھەققىدە ئويلىشىش كېرەك ، دەپ ھېس قىلدى . چۈنكى ئۇ چاغدا ئاساسىي قانۇن ۋە قانۇن ـ تۈزۈملەر بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىغاچقا ، قانۇن بويىچە سايلاپ چىقىلغان دۆلەت رەئىسى زىيانكەشلىككە ئۇچراپ ئۆلۈپ كەتكەنىدى ، ھۆكۈمەت ئورگانلىرى تولۇقلانماي ، خىزمەت ئۇنۇمى تۆۋەنلەپ كەتكەنىدى ، جەمئىيەت تەرتىپى قالايمىقان ئىدى . ھۆكۈمەتنى باشقىدىن قۇرۇپ چىقىش ، ئاساسىي قانۇننى ئۆزگەرتىپ چىقىش ۋە 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتېيىنى ئېچىش تەقەززالىق بىر ئىش بولۇپ قالغانىدى .

1970 ـ يىلى 8 ـ مارتتا ماۋ زېدۇڭ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتېيىنى ئېچىش ۋە ئاساسىي قانۇنغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش ھەققىدە پىكىر بەردى ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە دۆلەت تۈزۈلمىسىنى ئۆزگەرتىپ ، دۆلەت رەئىسى قويماسلىق ھەققىدە تەكلىپ بەردى . 17 ـ مارتتىن 20 ـ مارتقىچە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بېيجىڭدا خىزمەت يىغىنى ئېچىپ ، 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتېيىنى ئېچىش ۋە ئاساسىي قانۇنغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلدى . يىغىندا كۆپ سانلىكى يولداشلار ماۋ زېدۇڭنىڭ دۆلەت تۈزۈلمىسىنى ئۆزگەرتىپ ، دۆلەت رەئىسى قويماسلىق تەكلىپىنى قوللىدى ، يەنە بەزىلەر ماۋ زېدۇڭنى باشقىدىن دۆلەت رەئىسى بولسىكەن دېگەن ئۇمىدتە بولدى . يىغىندىن كېيىن مەركەز ئاساسىي قانۇنغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش ۋە 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتېيىنى ئېچىش خىزمەتلىرىنىڭ تەييارلىقىنى باشلىۋەتتى . مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىدا ئاساسىي قانۇن خىزمەت گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى ، ئۇنىڭ ئەزالىرى : كاڭ شېڭ ، جاڭ چۈنچياۋ ، ۋۇ فاشيەن ، لى زوپېڭ ، جى دېڭكۇيلەردىن ئىبارەت بولدى .

ئاساسي قانۇنغا تۇزىتىش كىرگۈزۈش جەريانىدىكى ئاشكارا ، مەخپي كۆرەشلەر

لىن بياۋ گۇرۇھىدىكىلەر 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنى ئېچىشنى بىر قېتىملىق ناھايىتى مۇھىم بولغان « ھوقۇقنىڭ قايتا تەقسىملىنىشى » دەپ بىلىپ ، ئۇنى تېخىمۇ كۆپ ھوقۇقنى تارتىۋېلىشتىكى ناھايىتى ئوبدان پۇرسەت دەپ ھېس قىلىشتى .

بۇ گۇرۇھ ئەسلى شەخسي قارانىيەتنى ۋە مەزھەپچىلىكنى ئاساس قىلىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلانغاندىن كېيىن ، تەدرىجي ھالدا شەكىللەنگەن گۇرۇھ ئىدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ بېشىدىلا لىن بياۋ « مۇئاۋىن باش قوماندان » دېگەن ئورۇننى ئىگىلىۋالغاچقا ، ئارمىيىدىكى بىر قىسىم يۇقىرى دەرىجىلىك گېنېرالىلار ئۇنىڭغا يېقىنلاشتى ، « سولچىلارنى قوللاش » دا يەرلىكنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا قاتناشقان پۇرسەتتىن پايدىلانغاچقا ، بۇ گۇرۇھنىڭ ھوقۇقى ناھايىتى تېز زورىيىپ كەتتى ، 9 ـ قۇرۇلتاي ۋە 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزي كومىتېت 1 ـ ئومۇمي يىغىنى ئارقىلىق پەللىگە يەتتى . بۇ چاغدا لىن بياۋنىڭ « ئىزباسار » لىق ئورنى پارتىيە نىزامنامىسگە يېزىلدى ؛ لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ ئاساسلىق ئەزالىرىدىن خۇاڭ يۇڭشېڭ ، ۋۇ فاشىيەن ، يې چۈن ، لى زوپىڭ ، چېۋخۇيزولار مەركىزي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىغا كىردى ؛ بىر تۈركۈم تايانچ ئادەملىرى ۋە مۇرىتلىرى پارتىيە مەركىزي كومىتېتىغا ئەزا بولدى ، خۇاڭ يۇڭشېڭ مەكرىزي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئىش بېجىرىش گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى ، باش شىتاب باشلىقى ، ۋۇ فاشىيەن ، لى زوپىڭ ، چېۋ خۇيزولار مۇئاۋىن شتاب باشلىقى ۋە ئىش بېجىرىش گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرى بولدى ، يې چۈنمۇ ئىش بېجىرىش گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزاسى بولۇپ ، ئەمەلىيەتتە بۇ گۇرۇپپىنى كونترول قىلدى . ئۇلار ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئىش بېجىرىش گۇرۇپپىسىدىكى بۇ ئالاھىدە ئورگان ئارقىلىق ئەمەلىيەتتە خېلى كۆپ ھەربىي ھوقۇقنى ئىگىلىۋالدى . ئۇلارنىڭ ھوقۇقنىڭ زورىيىشىغا ئەگىشىپ ، ئۇلارنىڭ قارا نىيىتىمۇ كۆچىيىپ كەتتى .

لىن بياۋ گۇرۇھى بىلەن تەڭ ئورۇندا تۇرغان ، 9 ـ قۇرۇلتايدا ئاھايىتى زور ھوقۇققا ئىگە بولغىنى يەنە جياڭ چىڭ گۇرۇھى ئىدى . پارتىيە ئىچىدە ھېچقانداق ئورنى يوق جياڭ چىڭ ، جاڭ چۇنچياۋ ، ياۋ ژېنيۇەنلەر بىر ئۆرلەپلا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ ئەزاسى بولدى ، كاڭ شېڭ سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېت ئەزاسى بولدى ، ۋاڭ خۇڭۋېن قاتارلىق ئادەملەرمۇ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا كىردى . ئۇلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » يېڭى باشلانغان چاغدا لىن بياۋنىڭ قوغدىشىغا موھتاج ئىدى ، مانا ئەمدىلىكتە كۆچلىرى تەڭ بولغان رەقىبلەردىن بولۇپ قالدى .

ھالبۇكى ، لىن بياۋ قاتارلىقلار جياڭ چىڭ گۇرۇھىنىڭ كۆچى ئۆزىنىڭكىدىن ئېشىپ كېتىپ ، لىن بياۋنىڭ « ئىزباسار » لىق ئورنىنىڭ ئۆزگىرىپ كېتىش ئېھتىمالى بارلىقىنى ھېس قىلىشتى . يۇقىرىقى سەۋەب ، شۇنداقلا لىن بياۋنىڭ سالامەتلىك ئەھۋالىغا قاراپ ، لىن بياۋ گۇرۇھى ھوقۇقنى بالدۇرراق « قولغا ئېلىش » قا ئالدىرىدى . بۇنىڭ ئۈچۈن نۇرغۇن سۇيىقەستلىك ھەرىكەتلەرنى ئېلىپ باردى .

9 ـ قۇرۇلتايدىن 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىغىچە لىن بياۋ گۇرۇھى ھوقۇقنى قولغا ئېلىش مەقسىتىدە ئېلىپ بارغان سۇيىقەستلىك ھەرىكەتلىرىدە ئاساسەن « تىنچلىق ئۇسۇلى بىلەن ھەل قىلىش » چارىسىنى قوللاندى . ئۇلار تەشكىلىي جەھەتتىكى ئۇسۇتۇنلۇكى ئارقىلىق 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى ۋە ئاساسىي قانۇنغا تۇزىتىش كىرگۈزۈش پۇرستىدىن پايدىلىنىپ ، لىن بياۋنىڭ دۆلەت رەئىسى بولۇش قارا نىيىتىنى ئەمەلگە ئاشۇرماقچى بولۇشتى . بۇ ئۇلارنىڭ ھوقۇقنى قولغا ئېلىشتىكى بىرىنچى قەدىمى ئىدى . ئۇلارنىڭ ئىشلەتكەن تاكتىكىسى : ماۋ زېدۇڭنىڭ دۆلەت رەئىسى بولۇشىنى قوللىغان بولۇش ، ماۋ زېدۇڭنى تالانت ئىگىسى دەپ ماختاپ كۆككە كۆتۈرۈپ ، ئۇنىڭ ئىشەنچىسىگە ئېرىشىش ھەمدە ئۆز تەسىرىنى زورايتىش ئىدى . ئۇلار ئەمەلىيەتتە ماۋ زېدۇڭنى قۇرۇق جازا قىلىپ قويۇپ ، ھەقىقىي ھوقۇقنى ئۆزلىرى تۇتۇشنى مەقسەت قىلغانىدى .

11 ـ ئاپرىل كۈنى لىن بياۋ خىزمەت يىغىنىغا قاتناشقان كۆپ سانلىكى يولداشلارنىڭ ۋە ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرىگە قارىماي ، يەنە بىر قېتىم دۆلەت رەئىسى قويۇش كېرەك ، دېگەننى ئوتتۇرىغا قويدى ھەمدە ماۋ زېدۇڭنىڭ دۆلەت رەئىسى بولۇشى ھەققىدە تەكلىپ بەردى . ئۇ « بۇنداق قىلىش پارتىيە ئىچى ـ سىرتى ، دۆلەت ئىچى ـ سىرتىدىكى خەلقلەرنىڭ كۆڭلىگە ياقىدۇ » دېدى . ئەتىسى ماۋ زېدۇڭ « مەن بۇ ئىشنى ئەمدى قىلمايمەن ، بۇ تەكلىپ مۇڭاپىق ئەمەس » دەپ تەستىق سالدى . شۇ ئىشنىڭ ئالدى ـ كەينىدىكى يېرىم يىل ئىچىدە ماۋ زېدۇڭ ئالتە قېتىم دۆلەت رەئىسى قويماسلىق ۋە ئۆزىنىڭ دۆلەت رەئىسى بولمايدىغانلىقى ھەققىدە سۆز قىلغان .

لېكىن ، لىن بىياۋ ئۆزى بازارغا سالغان ماۋ زېدۇڭنىڭ سۆزىنى « چۈشەنسەكمۇ ئىجرا قىلمىز ، چۈشەنمىسەكمۇ ئىجرا قىلمىز » دېگەن « مەشھۇر سۆزى » گە ئەمەل قىلماي ، دۆلەت رەئىسى قويۇشتا چىڭ تۇردى . ماينىڭ ئوتتۇرلىرىدا ۋۇ فاشىيەن بىلەن سۆزلەشكەندە يەنە تەكىتلەپ ، دۆلەت رەئىسى قويمىسا دۆلەتنىڭ باشلىقى يوق بولۇپ قالىدۇ ، دېگەن . لىن بياۋ يەنە ۋۇ فاشىيەن ، لى زوپىڭلاردىن ، ئاساسىي قانۇن خىزمەت يىغىنىدا ، ئاساسىي قانۇنغا « دۆلەت رەئىسى » دېگەن بىر بابنى يېزىش ھەققىدە پىكىر بېرىشنى تەلەپ قىلغان . دۆلەت رەئىسى قويۇش ـ قويماسلىق ئەسلىدە مۇزاكىرە قىلىپ ھەل قىلغىلى بولمىدىغان ، ماۋ زېدۇڭنىڭ قويمايلى دېگىنى بىلەن باشقىلار ئوخشىمىغان پىكىر بەرەلمەيدىغان ئىش ئەمەس ئىدى . ئەمما ، بۇ مەسىلىدە لىن بياۋنىڭ باشقىچە غەرىزى بار ئىدى . ئىيۇندا يې چۇن ۋۇ فاشىيەنگە : « دۆلەت رەئىسى قويمىسا ، لىن بياۋ قانداق قىلىدۇ ؟ ئۇنى نەگە قويىدۇ ؟ » دېگەن . لى زوپىڭ باشقىلارغا ئاشكارا ھالدىلا : لىن بياۋ دۆلەت رەئىسى بولسا « ناھايىتى مۇڭاپىق بولغۇدەك ، چۈنكى ئۇ مۇئاۋىن باش قوماندان ھەم ئىزباسار » دېگەن . بۇنىڭدىن لىن بياۋنىڭ دۆلەت رەئىسى بولماقچى ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ .

لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ بۇنداق ئوچۇق ـ ئاشكارا ھالدا ئالىي ھو-

قۇقنى تالىشىش ، ئەزەلدىن ئۆزئارا تىل بىرىكتۈرۈپ ، بىرلىشىپ ئەسكە-لىسك قىلىپ كېلىۋاتقان جياڭ چىڭ گۇرۇھى بىلەن بولغان زىددىيەتنى كۈچەيتىۋەتتى . ئاساسىي قانۇنغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش لايىھىسىنى مۇزاكىرە قىلىش يىغىندا ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ئاشكا-رىلاندى . 1970 ـ يىلى 13 ـ ئاۋغۇستتىكى ئاساسىي قانۇن خىزمەت يىغە-نىدا ۋە 14 ـ ئاۋغۇستتىكى سىياسىي بيۇرو يىغىندا ۋۇ فاشىيەن كاڭ شېڭ ۋە جاڭ چۈنچياۋ بىلەن قاتتىق مۇنازىرىلىشىپ كەتتى . ۋۇ فاشىيەن ئاساسىي قانۇنغا « ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى مەملىكىتىمىز بارلىق خىزمەتلە-رىنىڭ يېتەكچى فاكتورى » دېگەننى ۋە ماۋ زېدۇڭ ماركسىزم ـ لېنە-نىزمنى تەرەققىي قىلدۇردى دېگەننىڭ ئالدىغا « تالانتلىق بىلەن ، ئو-مۇميۈزلۈك ، ئىجادى » دېگەن ئۇچ سۆزنى قوشۇشنى تەشەببۇس قىلدى ، ئەمما كاڭ شېڭ ، جاڭ چۈنچياۋ قارشى تۇردى . نەتىجىدە ۋۇ فاشىيەن يىغىندا « بەزىلەرنىڭ ماۋ جۇشىنىڭ ئۇلۇغ كەمتەرلىكىدىن پايدىلىنىپ ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئورنىنى تۆۋەنلىتىشىدىن ساقلىنىش كېرەك » دەپ جار سالدى .

قارىماققا بۇ ئىپادىلەر شەكلى جەھەتتىكى تالاش ـ تارتىشتەك ھەمدە نەزەرىيىۋى مەسىلىدەك ئىدى . نەزەرىيىدىن خەۋىرى يوق ۋۇ فاشىيەننىڭ بۇنداق مەسىلە ئۈستىدە ماركسىزم نەزەرىيىچىسى دەپ نامى بار كاڭ شېڭ ، جاڭ چۈنچياۋلارغا جەڭ ئېلان قىلىشقا جۈرئەت قىلالىشى ھەقىقەتەن ھەيران قالارلىق ئىش ئىدى . ئەمەلىيەتتە بولسا بۇ لىن بياۋ ، جىياڭ چىڭدىن ئىبارەت ئىككى گۇرۇھ كۈرىشىنىڭ بىر خىل ئىپادىلە-نىشى ئىدى . چۈنكى ۋۇ فاشىيەن بۇ ئۇچ سۆزنى لىن بياۋنىڭ ئوتتۇرىغا قويغانلىقىنى ، بۇ ئۇچ سۆزنى قىسقارتىۋېتىشنى ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى . بۇ تالاش ـ تارتىشنىڭ ماھىيىتى پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ ئالىي ھوقۇقىنى تالىشىش بولۇپ ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى قانداق ئوتتۇرىغا قويۇش شەكلىدە ئىپادىلەنگەنىدى . بۇنداق ئىشچى ـ تېشى ئوخشىمىغان ، ئەگرى ـ توقاي كۆرەش « مەدەنىيەت زور ئىن-قىلابى » مەزگىلىدىكى سىياسىي كۆرەشلەردىكى بىر خىل ئالاھىدە ھەم

ئويلىنىشقا تېگىشلىك غەلىتە ھادىسە ئىدى .

لىن بياۋ ، جياڭ چىڭدىن ئىبارەت ئىككى گۇرۇھ بىر - بىرى بىلەن ئوچۇق - ئاشكارا ئېلىشىۋاتقان چاغدا ، ئەزەلدىن پۇرسەتپەرەسلىك قىلىپ ئۆگىنىپ كەتكەن ، شۇنداقلا جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ بېسىمىغا ئۇچراپ كۆڭلىدە غۇم ساقلاپ يۈرگەن چېن بودا ۋەزىيەتنى خاتا مۆلچەرلەپ ، لىن بياۋ گۇرۇھى تەرەپكە ئۆتۈپ كەتتى . ئۇ ۋۇ ئۈ-فاشىيەننىڭ سۆزىنى قۇۋۋەتلىدى ھەمدە ۋۇ فاشىيەننى « پرىنسىپتا چىڭ تۇردى ، يۇقىرى خىسلەتلىك » دەپ ماختىدى . بۇ ئەھۋاللار 9 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئالدىدا لىن بياۋ گۇرۇھى بىلەن جياڭ چىڭ گۇرۇھى ئوتتۇرىسىدىكى ھوقۇق تالىشىش جىددىيلىشىپ ، بىر چوڭ ئېلىشىشنىڭ بولىدىغانلىقىدىن بېشارەت بېرىپ تۇراتتى .

9 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 - ئومۇمىي يىغىنىدىكى ئېلىشىش

1970 - يىلى 23 - ئاۋغۇستتا لۇشەندە پارتىيە 9 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 - ئومۇمىي يىغىنى ئېچىلدى ، يىغىنغا ماۋ زېدۇڭ رىياسەتچىلىك قىلدى ، جۇ ئېنلەي سىياسىي بيۈرو دائىمىي كومىتېت ئەزالىرىنىڭ مۇزاكىرىسىدىن ئۆتكەن يىغىن كۇن تەرتىپىنى ئېلان قىلدى . كۇن تەرتىپ : ئاساسىي قانۇنغا تۇزىتىش كىرگۈزۈش مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلىش ؛ خەلق ئىگىلىكى مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلىش ئۆرۈشقا تەييارلىق قىلىش مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلىش بولدى .

يىغىن باشلىنىپلا لىن بياۋ سۆز قىلدى . ئۇ ئاساسىي قانۇن لايىھىسىنىڭ ئالاھىدىلىكىنى تەكىتلەپ : « ماۋ جۇشىنىڭ ئۇلۇغ داھىي ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ باشلىقى ، ئالىي قوماندانلىق ئورنىنى مۇئەييەنلەشتۇرگەن » ، « بۇلارنى ئاساسىي قانۇن شەكلىدە مۇقىملاشتۇرغانلىق ناھايىتى ئوبدان بولدى ، بەك ئوبدان بولدى . بۇنى ئاساسىي قانۇننىڭ جېنى دېيىشكە بولىدۇ » دېدى . لىن بياۋنىڭ بۇ يەردە « پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ باشلىقى » دېگەن سۆزنى ئىشلىتىشى ، ئۇنىڭ

باشقا خىل شەكىل بىلەن يەنىلا دۆلەت رەئىسى قويۇش تەشەببۇسىنى ئىپادىلىمەكچى بولغانلىقىنى كۆرسىتەتتى . لىن بياۋ سۆزىدە ماۋ زېدۇڭ-نىڭ تۆھپىلىرىنى قايتا ـ قايتا مەدھىيىلەپ ، ھېچكىم ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويۇپ باقمىغان ، ماۋ زېدۇڭ ماركسىزم ، لېنىنىزمنى تەرەققىي قىلدۇر-غىنى يوق دەيدىغان كۆزقاراشنى سۆكتى ھەمدە « ماۋ زېدۇڭ تالانت ئە-گىسى ، مەن يەنىلا مۇشۇ كۆزقاراشتا چىڭ تۇرىمەن » دەپ تەكىتلىدى . لىن بياۋنىڭ بۇ سۆزلىرى ئۇلارنىڭ تەشەببۇسىنى ئېنىق ئىپادىلەپ بەردى . ئۇلارنىڭ تەشەببۇسى : سىياسىي جەھەتتىن دۆلەت رەئىسى قو-يۇش ، نەزەرىيە جەھەتتىن تالانتنى تەكىتلەشتىن ئىبارەت .

بۇ قېتىمقى يىغىندا ، كالڭ شېڭ ئاساسىي قانۇن خىزمەت گۇرۇپ-پىسىغا ۋاكالىتەن ، ماۋ زېدۇڭنىڭ ئاساسىي قانۇننى تۈزىتىش خىزمىتىگە بەرگەن يوليورۇقلىرىنى ۋە ئاساسىي قانۇننى تۈزىتىش جەريانىنى ، ھەر-قايسى جايلارنىڭ ئاساسىي قانۇننى تۈزىتىشكە بەرگەن پىكىرلىرىنىڭ ئە-لىتىلىش ئەھۋالىنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتتى . شۇ كۈنى كەچتە ئېچىلغان سىياسىي بيۇرو يىغىندا ۋۇ فاشيەن ئەتىدىكى يىغىندا لىن بياۋنىڭ سۆ-زىنىڭ ئۇنىۋالغۇ لېنىتسىنى باشقىدىن ئاڭلاپ ، ئۆگىنىپ مۇزاكىرە قىلاي-لى ، دېگەن تەكلىپنى بەردى . بۇ تەكلىپكە يىغىن قاتناشچىلىرى قوشۇلدى .

24 ـ ئاۋغۇست چۈشتىن كېيىنكى لىن بياۋنىڭ سۆزىنى مۇزاكىرە قىلىش گۇرۇپپا يىغىندا ، چېن بودا ، يې چۈن ، ۋۇ فاشيەن ، لى زو-پىڭلار ئالدىن مەخپىي ئالاقىلىشىپ ۋە كېلىشىپ قويغىنى بويىچە ، شما-لىي جۇڭگو ، ئوتتۇرا جۇڭگو ، غەربىي جەنۇب ، غەربىي شىمال گۇ-رۇپپىلىرىدا سۆزلىدى ھەمدە چېن بودا تۆزگەن « ئېنگىلىس ، لېنىن ، ماۋ جۇشىنىڭ تالانتىنى ئېتىراپ قىلىش توغرىسىدىكى بىرنەچچە سۆز ئۈ-زۈندىلىرى » دېگەن ماتېرىيالنى ئوقۇپ چىقتى . ئۇلار ئۆز سۆزلىرىدە ، لىن بياۋنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ، دۆلەت رەئىسى قويۇش ۋە تالانت دەپ ئاتاشتىن ئىبارەت ئىككى مەسىلىنى تۇتۇۋېلىپ ، ئىسمىنى ئاتىماي ، ھەممە ئادەمگە ئايان بولغان سۆزلەر بىلەن جاڭ چۈنچياۋغا يەنى جياڭ

چىكى گۇرۇھىغا ھۇجۇم قىلدى .

چىن بـودا شـــمالىي جۇڭگو گۇرۇپپىسىدا سۆز قىلغاندا ، لىن بياۋنىڭ ئـوچ ئـابـزاس سـۆزىنى نەقىل كەلتۈرۈپ ئۆزلىرى دەپ كېـلـمۇاتقان : « مۇئاۋىن رەئىس لىن بياۋ دائىم ، ماۋ جۇشى زامانىمىزدىكى ئەڭ ئۇلـۇغ تالانت ئىگىسى ، زامانىمىزدىكى پرولېتارىياتنىڭ ئەڭ ئۇلۇغ تالانتى ، دەيتتى » دېگەننىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلىماقچى بولدى . ئۇ تەنە بىلەن : « بەزىلەر دۇنيادا تالانت دېگەن نەرسە يوق ، دەيدۇ يۇ ، ئەمما ئۆزىنى تالانت ئىگىسى دەپ بىلىدۇ . تالانتنى ئىنكار قىلىدىغان بۇنداق ئادەمـلەر مېنىڭچە دۆتلەر » دېدى ، ئۇ يەنە ئۆكتەملىك بىلەن : « لېنىـنـنىڭ سۆزى بىلەن ئېيتقاندا ، تالانتنى ئىنكار قىلغانلىق ، داھىينى ئىنكار قىلغانلىق ، يەنى پرولېتارىيات دىكتاتۇرىسىنى ئىنكار قىلغانلىق » دېدى . چىن بودانىڭ بۇ سۆزلىرىنىڭ زور قۇتراتقۇلۇق رولى بار ئىدى . شۇڭا ، نەق مەيداندىلا بـــرمـۇنـچـىلىغان ئادەملەر غۇدۇراپ ، يېغىن كەيپىيـاتىنى جىددىيلەشتۈرۈۋەتتى .

شىمالىي جۇڭگو گۇرۇپپىسى شۇ كۈنى كەچتىلا « 2 ـ نومۇرلۇق يېغىن خـەۋىـرى » چـــقاردى . « يېغىن خەۋىرى » دە مۇنداق يېزىلـغانىدى : « كۆپچىلىك مۇئاۋىن رەئىس لىن بياۋنىڭ تۈنۈگۈن سۆزلىگەن ناھايىتى مۇھىم ، ناھايىتى ئوبدان ، مەنىسى چوڭقۇر سۆزىنى قىزغىن قوللىدى . مۇئاۋىن رەئىس لىن بياۋنىڭ سۆزى بۇ قېتىمقى 9 ـ نۆۋەتلىك مـەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنى ئۈچۈن زور پېتەكچى ئەھمـىيەتكە ئىگە ، دېـيـــشـتى » ، چىن بودا ، ۋاڭ دۆڭشىڭلارنىڭ سۆزىدىن « پارتىيىمىز ئىچىدە بەزىلەرنىڭ ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋ جۇشىنىڭ زامانـىمىزدىكى ئەڭ ئۇلۇغ تالانت ئىگىسى ئىكەنلىكىنى ئىنكار قىلىشقا ئۇرۇـنۇۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ ، ئەڭ زور ، ئەڭ كۈچلۈك غەزەپ ياغدۇردى » ، بۇنداق ئادەملەر « چوقۇم تارتىپ چىقىرىلىپ سازايى قىلىنىشى كېرەك ، پارتىيىدىن قوغلاپ چىقىرىلىشى كېرەك ، پىپەن قىلىپ سىستىش كېـرەك ، قىيما ـ چىيما قىلىش كېرەك ، پۈتۈن پارتىيە لەنەت ئوقۇيدۇ ، پۈتۈن مەملىكەت جازالايدۇ دېدى » . ئاساسىي قانۇنغا دۆلەت رەئىسى

دېگەن بابنى كىرگۈزۈش كېرەك دېگەن تەكلىپكە قارىتا ، « كۆپچىلىك قىزغىن ئالقىش ياڭرىتىپ ، بۇ تەكلىپنى چىن كۆڭلىدىن قوللايدىغانلىقىنى بىلدۈردى » .

زور قۇتراتقۇلۇق كۈچىگە ئىگە بۇ « يېڭى خەۋىرى » ھەرقايسى گۇرۇپپىلاردا زور ئىنكاس قوزغىدى .

شۇ چاغدىكى چېكىدىن ئاشقان سول ئىدىيە يامراپ كەتكەن ۋە شەخسكە چوقۇنۇش ئېغىر ھالدا كۈچەيىپ كەتكەن شارائىتتا ، كىشىلەر-نىڭ پەرقلەندۈرۈش ئىقتىدارى ئاجىزلاپ كەتكەنىدى ، بەزى يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلارمۇ شۇنداق ئىدى . ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ ئىشقا ئاشلام-چىلىق قىلىۋاتقانلار بىرنەچچە سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېت ئەزالىرى ۋە سىياسىي بيۇرو ئەزالىرى بولغاچقا ، ئۇلار ئالدىن تۆۋەندىكى بەزى مەركىزىي كومىتېت ئەزالىرى بىلەن كېلىشىپ قويغاچقا ، ئۇلارنىڭ غوۋ-غاسى ئۇستۈنلۈكنى ئىگىلەپ ، يېڭىغا قاتناشقان كۆپ ساندىكى يولداشلارنى ئاڭقىرالماس ھالەتكە چۈشۈرۈپ قويدى . بەزىلەر ھەتتا ھا-ياجانلانغان ھالدا تىللاپلا چۈشتى ۋە ئۇنداق ئادەملەرنى تارتىپ چىقى-رىشنى تەلەپ قىلدى ، نەتىجىدە بىر مەيدان قالايمىقانچىلىق پەيدا بولدى .

25 ـ ئاۋغۇست چۈشتىن بۇرۇن جياڭ چىڭ ، جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەنلەر ماۋ زېدۇڭنىڭ يېنىغا بېرىپ ئەرز قىلدى . شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن ماۋ زېدۇڭ رىياسەتچىلىكىدە سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېتىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى ئېچىلدى ۋە گۇرۇپپىلاردا لىن بياۋ-نىڭ سۆزىنى مۇزاكىرە قىلىشنى دەرھال توختىتىشنى ، شىمالىي جۇڭگو گۇرۇپپىسىنىڭ « 2 ـ نومۇرلۇق يىغىن خەۋىرى » نى يىغىۋېلىشنى ، چىن بودا ئۆزىنى تەكشۈرۈشنى قارار قىلدى . يىغىن شۇنىڭ بىلەن ئۇ-زۇلۇپ قالدى .

31 ـ ئاۋغۇست ، ماۋ زېدۇڭ « مېنىڭ ئازغىنا پىكرىم » نى يې-زىپ ، چىن بودانىڭ ئىسمىنى ئاتاپ پىپەن قىلدى . ئۇ مۇنداق دەپ ياز-غانىدى : « بۇ ماتېرىيالنى « ئېنگېلس ، لېنىن ، ماۋ جۇشىنىڭ تالانتىنى

ئېتىراپ قىلىش توغرىسىدىكى بىرنەچچە سۆز ئۇزۇندىلىرى » نى دېـ مەكچى) يولداش چېن بودا تۇزۇپتۇ ، ئەمما نۇرغۇن يولداشنى ئالداپ كېتىپتۇ ! » ، « مەن چېن بودا دېگەن بۇ تالانتلىق نەزەرىيىچى بىلەن 30 نـەچچە يىل بىللە ئىشلىدىم ، بەزى چوڭ مەسىلىلەردە ئەزەلدىن ماسلىشا لمغىنىمىز يوق ، ئوبدان ماشلىشىشتىن ئېغىزمۇ ئاچقىلى بولمايدۇ . » بۇ سۆزلـەر خېلى ئېغىر گەپلەر ئىدى . ئۇ چېن بودانى ئەيىبلەپ : « جا ھـانىنى مالىماتاڭ بولماسمىكىن دەپ ، تويۇقسىز ھۇجۇم قىلىپ ، ئوت قـۇيرۇقلۇق قىلىپ ، لۇشەنىنى پارتلىتىپ ، يەر شارىنىڭ ئايلىنىشىنى توختىتىپ قويىدىغاندەك بولۇپ كەتتى . » « تارىخنى قەھرىمانلار يارـ تامدۇ ياكى قۇللارمۇ ؟ ئادەمنىڭ بىلىمى (ئىقتىدارمۇ بىلىم تەۋەسىگە كىرىدۇ) ئەزەلدىنلا بارمىدى ياكى كېيىن پەيدا بولغانمۇ ؟ ئىدېئالىزمنىڭ ئەزەلـىيەت نەزەرىيىسىمۇ ياكى ماتېرىيالىزمنىڭ ئىنكاس نەزەرىيىسىمۇ ؟ بىز چوقۇم ماركسىزم ، لېنىنىزم مەيدانىدا تۇرۇپ ، چېن بودانىڭ پىتنە ـ پاسات ۋە ھىيلە ـ نەيرەڭلىرىگە ھەرگىز ئالدىلاشمايلى ... ئۆزىچە ماركـ سىزمنى بىلىمەن دەپ ئاتۇالغان ، ئەمەلىيەتتە بولسا ماركسىزمدىن قىلچە خەۋىرى يوق ئادەملەرنىڭ ئالدام خالتىسىغا چۈشۈپ كېتىمەيلى » دەپ يازغانىدى . يېغىن شۇنىڭ بىلەن ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى بويىچە چېن بـودانى پاش قىلىش ۋە پېپەن قىلىشقا ئۆزگىرىپ كەتتى . 24 ـ ئاۋغۇسـ تىكى گۇرۇپپا يېغىنىدا چېن بودا بىلەن ماسلىشىپ ، ئوت قۇيرۇقلۇق قىلغان ۋۇ فاشىيەن قاتارلىقلارمۇ تەنقىد قىلىندى . چېن بودانىڭ پىكرىگە قوشۇلمەن دەپ ئىپادە بىلدۇرگەن ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئۆزىنى تەنقىد قىلدى . ئۇ چاغدا ماۋ زېدۇڭ لىن بياۋغا نىسبەتەن قوغداش پوزىتسىيـ سىنى قوللىنىپ ، ئۇنى ئىسمىنى ئاتاپ تەنقىد قىلمىدى .

6 ـ سېنتەبىر كۈنى يېغىن ئەسلىدىكى كۇن تەرتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ ، « جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ئاساسىي قانۇنىغا تۇزىتىش كىرگۈزۈش لايىھىسى » نى ماقۇللىدى . مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىغا ، تەييارلىق خىزمەتلىرىنى ئىشلەپ مۇڭاپىق بىر ۋاقىتتا 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنى ئېچىش ھەققىدە تەكلىپ بېرىشنى قارار

قىلدى ؛ مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلىش توغرىسىدىكى دوكلاتىنى تەستىقلىدى . يىغىندا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى نامىدىن چېن بودا ئۈستىدىن تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلىدىغانلىقى ئېلان قىلىندى . يىغىن شۇ كۈنى يېپىلدى .

يىغىن تاماملىنىشتىن بىر كۈنى بۇرۇن ، يەنى 5 ـ سېنتەبىر كەچتە لىن بياۋ يې چۈن بىللە جياڭ چىڭنىڭ تۇرالغۇسىغا كەلدى . چۈرۈم سورىغىلى ۋە ئەپلىشىپ قالايلى دەپ باردى . 6 ـ سېنتەبىر كەچتە يې چۈن خۇاڭ يۈكشېڭ ، ۋۇ فاشيەن ، لى زوپېڭ ، چيۇ خۇيزونى باشلاپ جياڭ چىڭنىڭ تۇرالغۇسىغا ئەپۇ سورىغىلى باردى .

9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنى لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ رونىق تېپىپ بەربات بولۇشىدىكى بىر يۇرۇش نۇقتىسى بولدى . بىرىنچىسى ، لىن بياۋنىڭ دۆلەت رەئىسى بولۇش ، « تىنچ يول بىلەن » ھوقۇقنى ئېلىش سۈيىقەستى بىتچىت بولدى . ئىككىنچىسى ، جياڭ چىڭ گۇرۇھى بىلەن بولغان ئېلىشىشتا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنى ئېنىق قوللىشى ، چېن بودانى ئىسمىنى ئاتاپ پىپەن قىلىشى ، لىن بياۋ بازارغا سالغان تالانت نەزەرىيىسىگە قوشۇلماسلىقى بىلەن لىن بياۋ گۇرۇھى قاتتىق زەربىگە ئۇچرىدى . شۇنىڭدىن كېيىن ئۆز مەغلۇبىيىتىگە تەن بەرمىگەن لىن بياۋ گۇرۇھى ئەڭ ئالىي رەھبەرلىك ھوقۇقنى زوراۋانلىق بىلەن قولغا كەلتۈرمەكچى بولۇپ ، قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىش قىلىش ئۈسۈلىنى قوللىنىشقا تەييارلىق قىلدى ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ بەربات بولۇشىنى تېخىمۇ تېزلەتتى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ يىغىندىن كېيىنكى تۈرلۈك تەدبىرلىرى

9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنى ئاياغلاشقان بولسىمۇ ، لېكىن ماۋ زېدۇڭ يىغىندىكى كۈرەشنى ئاياغلاشتۇرۇپ ھېسابلىمىدى ، چېن بودانى پاش قىلىش ، پىپەن قىلىش بىلەنلا توختاپ قالمىدى ، ئۇ ھەرخىل تەدبىرلەرنى قوللىنىپ ، لىن بياۋ گۇرۇ-

ھىنىڭ كۆچىنى چەكلىدى ۋە ئازايتتى . بۇ تەدبىرلەرنى ماۋ زېدۇڭ كېيىن يېغىنچاقلاپ : « تاش تاشلاش » (تەستىق چۈشۈرۈش) ، « قۇم ئارىلاشتۇرۇش » (لىن بياۋ كونترواللۇقىدىكى ئورگانلارغا ئادەم ئەۋەتىش) ، « تام ئۆلىنى كولاش » (لىن بياۋ كونترواللۇقىدىكى ھەربىي كۆچىلەرنى پارچىلاش) دەپ ئاتىدى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا سۆزلىگەن پىكرى بويىچە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى 1970 ـ يىلى 6 ـ نويابىردا « يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلارنىڭ ئۆگىنىش مەسىلىسى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى » نى تارقىتىپ ، « پارتىيىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلىرى خىزمىتىنىڭ قانچىلىك ئالدىراش بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ۋاقىت چىقىرىپ ، ئاز ـ تولا ماركسىزم ، لېنىنىزم كىتابلىرىنى ئوقۇپ ، راست ـ يالغان ماركسىزم ، لېنىنىزمنى پەرقلەندۈرەلەيدىغان بولۇشى كېرەك » دەپ تەلەپ قىلىندى . ئۇ چاغدا ئۆگىنىش بەڭگىلەنگىنى ، ماركس ، ئېنگېلس ، لېنىنلارنىڭ ئالتە ئەسىرى ۋە ماۋ زېدۇڭنىڭ بەش ئەسىرى ئىدى . يەنى « كومپارتىيە خىتابنامىسى » ، « گوتا پروگراممىسىغا پىكىر » ، « فرانسىيىدىكى ئىچكى ئۇرۇش » (« دىيورىڭغا قارشى » ، « ماتېرىيالىزم ۋە تەجرىبە تەنقىدچىلىكى » ، « دۆلەت ۋە ئىنقىلاب » ، « ماۋ زېدۇڭ ئەسەرلىرىدىن « ئەمەلىيەت توغرىسىدا » ، « زىددىيەت توغرىسىدا » ، « خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتلەرنى توغرا ھەل قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدا » ، « جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەملىكەتلىك تەشۋىقات خىزمىتى يىغىنىدا سۆزلەنگەن سۆز » ، « ئادەمنىڭ توغرا ئىدىيىسى نەدىن كېلىدۇ » دېگەنلەردىن ئىبارەت ئىدى . ئۇزاقتىن بۇيان ماركسىزم ، لېنىنىزم كىتابلىرىنى ئوقۇماي ، پەقەتلا « ماۋ جۇشى سۆزلىرىدىن ئۇزۇندە » نى ئوقۇپ يۈرگەن ئەھۋال ئاستىدا ، يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلارنىڭ ماركسىزم ، لېنىنىزمنى ئۆگىنىشىنى تەشەببۇس قىلىش ئەلۋەتتە بىر پايدىلىق ئىش ، شۇنداقلا بىر قەدەر ئۇزاق مۇددەتكىچە تەسىر كۆرسىتىدىغان ئىش ئىدى .

شۇ كۈنى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « مەركىزىي تەشكىلات ،

تەشۋىقات گۇرۇپپىسىنى قۇرۇش توغرىسىدىكى قارار » نى چىقاردى . بۇ گۇرۇپپا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى . كالۇ شېۋك گۇرۇپپا باشلىقى ، جيالۇ چىڭ ، جالۇ چۇنچيالۇ ، ياۋ ژېنيۈەن ، جى دىڭكۇي ، لى دېشېڭلار ئەزا بولدى . بۇ گۇرۇپپا مەركىزىي تەشكىلات بۆلۈمى ، مەركىزىي پارتىيە مەكتىپى ، خەلق گېزىتى ئىدارە رىسى ، قىزىل بايراق ژۇرنىلى ، شىنخۇا ئاگېنتلىقى ، مەركىزىي رادىئو ئىشلىرى ئىدارىسى ، نۇر گېزىتى ئىدارىسى ، مەركىزىي تەرجىمە ـ تەھرىرلەش ئىدارىسىنى باشقۇراتتى ، يەنە ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى ، كومموۋنىستىك ياشلار ئىتتىپاقى ، ئاياللار بىرلەشمىسىنىڭ مەركىزىي ئورگانلىرىنى ۋە ئۇلارنىڭ 7 ـ ماي كادىرلار مەكتەپلىرىنى باشقۇراتتى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى تەشۋىقات بۆلۈمى ۋە مەركىزىي كومىتېت سىياسەت تەتقىقات ئىشخانىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى ، ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى بۇ گۇرۇپپا ئۆتكۈزۈۋالدى . 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن كالۇ شېۋك ئاغرىپ قالدىم دەپ يېتىۋالدى ، لى دېشېڭ شېنيانىڭغا يۆتكىلىپ كەتتى ، شۇنىڭ بىلەن بۇ مەركىزىي تەشكىلات تەشۋىقات چۆڭ ھوقۇقى جيالۇ چىڭ ، جالۇ چۇنچيالۇ ، ياۋ ژېنيۈەنلەرنىڭ قولىغا قالدى .

16 ـ نويابىردا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « چېن بودانىڭ پارتىيىگە قارشى مەسلىسىنى يەتكۈزۈش توغرىسىدىكى يولىيورۇق » نى چىقاردى . يولىيورۇقتا : « چېن بودا تويۇقسىز ھۇجۇم قىلىش ، ئوت قۇيۇرۇقلۇق قىلىش ، پىتنە ـ پاسات تارقىتىش ، يولداشلارنى ئالداشتەك قەبىھ ۋاستىلەرنى قوللىنىپ ، پارتىيىنى پارچىلاش پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ باردى » دېيىلگەن ، ئۇنى « يالغان ماركسىزمچى ، سۇيىقەستچى ، قارانىيەت » دەپ ، « ئۇنىڭ ئەھۋالىنى ۋە مەسىلىسىنى بىلدىغان يولداشلار ئۇنى پاش قىلىشى كېرەك » دەپ چاقىرىق قىلىنغانىدى . مەركەز ئالدى بىلەن پارتىيىنىڭ رەھبىرىي ئورگانلىرى ئىچىدە « چېن بودانى پىپەن قىلىپ ، ئىستىلىنى تۇزىتىش » ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلىپ ، كېيىن پۈتۈن پارتىيىگە كېڭەيتىشنى ئورۇنلاشتۇردى ھەمدە ھەرىكەتنىڭ تەلىپى بويىچە

بەزى تەشكىلىي جەھەتتىكى تەدبىرلەرنى قوللاندى .

16ـ دېكابىردا ماۋ زېدۇڭ شىمالىي جۇڭگو مەلۇم دالا ئارمىيە قىسمىنىڭ « چېن بودانىڭ پارتىيىگە قارشى جىنايەتلىرىنى پاش قىلىش توغرىسىدىكى دوكلات » قا تەستىق سىلىپ ، بېيجىڭ ھەربىي رايون پارتكومىنىڭ يىغىن ئېچىپ ، « چېن بودانى بېيجىڭ ھەربىي رايونىدا ھېچقانداق ۋەزىپىسى بولمىسا ، مەركەزمۇ ئۇنى بېيجىڭ ھەربىي رايونىغا قاراشلىق ھەربىي ، سىياسىي ئىشلارنى ھەل قىلىشقا ئەۋەتمىگەن تۇرسا ، نېمىشقا ئۇ قالايمىقان چېپىپ يۈرۈپ ، قالايمىقان سۆزلەيدۇ ؟ نېمە سەۋەبتىن چېن بودا بېيجىڭ ھەربىي رايونى ۋە شىمالىي جۇڭگو رايونىنىڭ پادىشاھى بولۇپ قالىدۇ ؟ دېگەننى مۇزاكىرە قىلىش » نى تەلەپ قىلدى . چېن بودانىڭ ھەربىي قىسىم ئىچىدە تەسىرى يوق دېگۈدەك ، ئۇنىڭ ھەربىي قىسملارغا بېرىپ تەكشۈرۈشى پەقەت بۇيرۇقتا بىنائەن قىلىنغان ئىش . ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۇنىڭ ھەرىكىتىنى بۇنچىلىك ئېغىر دەرىجىدە پەرەز قىلىشى ، بۇنداق قاتتىق تەنقىد قىلىشىدا ھەربىي قىسمغا ، بولۇپمۇ بېيجىڭ ھەربىي رايونى رەھبەرلىرىگە ئىشەنمەسلىك ۋە ئۇلارنى ئەيىبلەش بار ئىدى .

18 ـ دېكابىر كەچتە سىياسىي بيۇرو يىغىن ئېچىپ ، ماۋ زېدۇڭنىڭ تەستىقىنى يەتكۈزدى ۋە مۇزاكىرە قىلدى ، يىغىندا جۇ ئېنلەينىڭ رىياسەتچىلىكىدە 22 ـ دېكابىر كۈنى شىمالىي جۇڭگو يىغىنى ئېچىش قارار قىلىندى . بۇ يىغىنغا بېيجىڭ ھەربىي رايونى ئورگىنى ۋە قىسملار ، خەلقى ، سەنشى ، ئىچكى موڭغۇل قاتارلىق ئۆلكىلىك ھەربىي رايونلارنىڭ مەسئۇللىرى بولۇپ 340 ئادەم قاتناشتى . 9 ـ يانۋاردىن كېيىن ماۋ زېدۇڭ تەنقىدلەپ : « ھەربىي ئىشلار كومىتېتى سۆھبەت يىغىنىدىن ئۆگەنمەكلار ، بىر ئاي يىغىن ئېچىپمۇ چېن بودانى قىلچە پىپەن قىلماپتۇ » دېگەن مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى سۆھبەت يىغىنىدىكى 143 ئادەمۇ شىمالىي جۇڭگو يىغىنىغا قاتناشتۇرۇلدى . ئۇلار چېن بودانىڭ جىنايەتلىرىنى پىپەن قىلدى ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە بېيجىڭ ھەربىي رايونىنىڭ قوماندانى جېڭ ۋېيشەن ۋە سىياسىي كومىسسارى لى شۆ-

ھېكىلارنىڭ ئاتالمىش « ئېغىز خاتالىقى » پاش قىلىندى ۋە پىپەن قىلىندى (جېكڭ ۋېشەن ، لى شۆۋېكىلارنىڭ ئەنزىسى خاتا ئەنزە بولۇپ ، 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن مەركەز ئۇنى تۈزەتتى) . 1971 ـ يىلى 24 ـ يانۋاردا جۇ ئېنلەي ماۋ زې-دۇڭنىڭ پىكرى بويىچە ، شىمالىي جۇڭگو يىغىنىدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا ۋاكالىتەن سۆز قىلىپ ، چېن بودانىڭ جىنايەتلىرىنى سىس-تېمىلىق پاش قىلدى ھەمدە مەركەزنىڭ بېيجىڭ ھەربىي رايونىنى ئۆز-گەرتىش توغرىسىدىكى قارارنى ئېلان قىلىپ ، جېكڭ ۋېشەن ، لى شۆ-ھېكىلارنىڭ ۋەزىپىسىنى ئېلىپ تاشلىدى ، لى دېشېڭنى بېيجىڭ ھەربىي رايونىنىڭ قوماندانلىقىغا ، شې فۇجىنى 1 ـ سىياسىي كومىسسارلىققا ، جى دېڭكۇينى 2 ـ سىياسىي كومىسسارلىققا تەيىنلىدى . لى شۆۋېكىنىڭ خېبەي ئۆلكىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇدىرى ، خېبەي ئۆلكىلىك پارتكوم-نىڭ شۇجىسى قاتارلىق ۋەزىپىلىرىمۇ ئېلىپ تاشلاندى ، كېيىن خاتا ھالدا لىن بياۋ پارتىيىگە قارشى گۇرۇھنىڭ ئاساسلىق ئەزاسى دەپ بې-كىتىلىپ ، پارتىيىدىن چىقىرىلدى (1982 ـ يىلى ئۇنىڭ نامى ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ ، پارتىيىلىكىمۇ ئەسلىگە كەلدى) . بۇ ئىش ئۇ چاغلاردا « تام ئۇلىنى كولاش » دەپ ئاتالدى . شىمالىي جۇڭگو يىغىنى يانۋارنىڭ ئاخىرلىرىدا ئاياغلاشتى ، شۇنىڭدىن كېيىن پارتىيىنىڭ ھەر دەرە-جىلىك رەھبىرىي ئورگانلىرى « چېن بودانى پىپەن قىلىپ ئىستىلىنى تۈ-زىتىش » ھەرىكىتىنى قانات يايدۇردى .

« چېن بودانى پىپەن قىلىپ ئىستىلىنى تۈزىتىش « ھەرىكىتى جەريانىدا ماۋ زېدۇڭ نۇرغۇن يولىيورۇقلارنى بەردى ، لىن بياۋ گۇرۇھ-نىڭ ئاساسلىق ئەزالىرىنى ئىسمىنى ئاتاپ تۇرۇپ تەنقىد قىلدى ، بۇلار ۋاستىلىك ھالدا لىن بياۋغا قىلىنغان تەنقىد ئىدى .

1970 ـ يىلى 15 ـ ئۆكتەبىردە ماۋ زېدۇڭ يې چۈننىڭ ئۆزىنى تەكشۈرۈش خېتىگە : « بىر خىل خاھىش يەنە بىر خىل خاھىشنى يېپىپ تۇرىدۇ . 9 ـ قۇرۇلتاي غەلبە قىلدى ، مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى بولدى ، ئۆزىنى بىلەلمەي قالدى ، ئاسماندا لەيلىگۈسى كەپكەتتى ، 9 ـ

قـۇرۇلتاينىڭ لۇشيەننىى ئۇنتۇپ كەتتى . 9 ـ قۇرۇلتايغا قارشى بولغان چېن بودا لۇشيەنى بەزى يولداشلاردا خېلى سالماقنى ئىگىلەيدۇ » دەپ تـەستىق يازدى . بۇ يەردە ماۋ زېدۇڭ مەنىلىك قىلىپ ، لىن بياۋ ، چېن بودانىڭ رياسەتچىلىكىدە تۈزۈلگەن ، جياڭ چىڭ ، جاڭ چۇنچياۋ ، كاڭ شېڭ قاتارلىقلارنىڭ قارشى تۇرۇشىغا ئۇندىشى بىلەن ماۋ زېدۇڭ ئىنكار قىلىۋەتكەن بىر پارچە 9 ـ قۇرۇلتاينىڭ سياسىي دوكلاتىنى « 9 ـ قۇـ رۇلتايغا قارشى بولغان چېن بودا لۇشيەنى » دەپ ئاتىغان . بۇ يەردىكى ئىش مۇنداق ئىدى : 9 ـ قۇرۇلتاينىڭ سياسىي دوكلاتىنى يېزىشقا لىن بياۋ ، چېن بودا مەسئۇل قىلىنغانىدى . دوكلاتنىڭ دەسلەپكى نۇسخىسى پۈتۈپ ، ئۇنى مەركىزىي مەدەنىيەت ئىنقىلابى گۇرۇپپىسىدا مۇزاكىرە قـىلغاندا ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار ئۇنى ئىنكار قىلىدىغان پىكىرلەرنى بەردى . جاڭ چۇنچياۋ ئۇنى « نوقۇل ئىشلەپچىقىرىش كۆچى نەزەرىيىسى ھەققىدىكى دوكلات » دېدى . ئەمەلىيەتتە ئۇ دوكلاتتا پۈتۈنلەي « پرو- لېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەرىيىسى » سۆزلەنگەن بولۇپ ، ئىقتىسادىي خىزمەت توغرىسىدا پەقەت بىرنەچچە ئابـزاس سۆزلا بار ئىدى . بۇ دوكلات نۇسخىسى ئىنكار قىلىنغاندىن كېـ يىن ، ماۋ زېدۇڭ 9 ـ قۇرۇلتاي سياسىي دوكلاتىنى جاڭ چۇنچياۋ ، ياۋ ژېنيۋەن باشچىلىقىدا يېزىپ چىقىشنى بەلگىلىدى .

18 ـ دېكابىردا ماۋ زېدۇڭ ئامېرىكىلىق مۇخبىر سنونى قوبۇل قىلغاندا ، سۆز ئارىلىقىدا شەخسكە چوقۇنۇش مەسىلىسىنى سۆزلەپ ، ئۇ ئۆزىـنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغىغان چاغدا « ئاز ـ تولا شەخسكە چوقۇنۇش زۆرۈر » دەپ ئويلىغانلىقىنى دەپ ، « ھازىر ئۇنىڭغا ئوخشىمايدۇ ، چوقۇنۇش بەكلا ھەددىدىن ئېشىپ كەتتى ، نۇرغۇن شە- كىلۇازلىق بولۇپ كەتتى . مەسىلەن ، (تۆت ئۇلۇغ) (ئۇلۇغ ئۇستاز ، ئۇ- لۇغ داھىي ، ئۇلۇغ قوماندان ، ئۇلۇغ رولچى) دېگەندىن بىزار بولدۇم » دېـدى . « تۆت ئۇلۇغ » دېگەن لىن بياۋ ئوتتۇرىغا قويغان ، كەڭ تەشـ ۋىق قىلىنىپ ، ھەممە ئادەم بىلىپ كەتكەن سۆز ئىدى . بۇ يەردە « بىزار بولدۇم » دېگەنلىك پۈتۈنلەي لىن بياۋغا قارىتىلغان سۆز ئىدى .

1971 ـ يىلى 7 ـ ئاپرېلدا ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى بويىچە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۈرونىڭ كاندىدات ئەزاسى ، بېيجىڭ ھەربىي رايونىنىڭ 2 ـ كومىسسارى جى دېڭكۇي ۋە مۇئاۋىن شتاب باشلىقى جاڭ سەيچېەننى ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئىش بېجىرىش گۇرۇپپىسىغا كىرگۈزدى ، بۇ لىن بياۋ گۇرۇھى كونتروللۇقىدىكى ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئىش بېجىرىش گۇرۇپپىسىغا « قۇم ئارىلاشتۇرغانلىق » ئىدى . بۇ تەدبىرلەر لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ كۈچىنى ئازايتتى ، بۇلار ماۋ زېدۇڭنىڭ لىن بياۋغا بولغان ئىشەنچىسىدە تۈپتىن ئۆزگىرىش بولغانلىقىنى كۆرسەتتى .

1971 ـ يىلى 25 ـ ئاپرېلدىن باشلاپ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « چېن بودانى پېپەن قىلىپ ئىستىلىنى تۈزىتىش » دوكلات قىلىش يىغىنى ئاچتى . يىغىنغا مەركەز ، يەرلىك ۋە ئارمىيىنىڭ مەسئۇللىرى بولۇپ جەمئىي 99 ئادەم قاتناشتى . خۇاڭ يۈكشېڭ ، ۋۇ فاشىيەن ، يې چۈن ، لى زويېڭ ، چيۇ خۇيزۇ قاتارلىقلار ۋەزىيەتنىڭ بېسىمى بىلەن يىغىندا ئۆزىنى تەكشۈرۈپ ، خاتالىقىنى تۈزىتىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى . 29 ـ ئاپرېلدا جۇ ئېنلەي پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا ۋاكالىتەن قىلغان سۆزىدە خۇاڭ ، ۋۇ ، يې ، لى ، چيۇ قاتارلىقلارنى سىياسىي جەھەتتە يوللىنىش ، لۇشيەن خاتالىقى ئۆتكۈزدى ، تەشكىلىي جەھەتتە مەزھەپچىلىك خاتالىقى ئۆتكۈزدى ، دەپ كۆرسىتىپ ، ئۇلارنىڭ خاتالىقىنى ئەستايىدىل ئۆزگەرتىپ ، ئۆز ۋەدىسىنى ئاقلىشىنى ئۈمىد قىلدى . شۇ كۈنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « چېن بودانى پېپەن قىلىپ ، ئىستىلىنى تۈزىتىش ھەرىكىتىنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش » نى چىقىرىپ ، پۈتۈن پارتىيىگە چېن بودا مەسلىسىنى يەتكۈزۈپ ، ھەرىكەتنى مەملىكەتتىكى ئاساسىي قاتلاملارغىچە كېڭەيتتى .

4 . لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ بەربات بولۇشى

ماۋ زېدۇڭ ۋە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى قوللانغان بىر قاتار تەدبىرلەر لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ سېپىنى قالايمىقانلاشتۇرۇپ ، ئۇلارنى

تېخىمۇ پاسسىپ ھالغا چۈشۈرۈپ قويدى . لىن بياۋ ئۆزىنىڭ ئىزباسارلىق ئورنىنىڭ سۇغا چىلىشىپ ، مەزھەپ كۆچلىرى پارچىلىنىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ ، قاراملىق قىلىپ قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىش قىلماقچى بولدى .

لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىشنى پىلانلىشى

1969 ـ يىلى ئۆكتەبىردىلا لىن بياۋ شۇ چاغدىكى ھاۋا ئارمىيە قوماندانى ۋۇ فاشىيەنگە ، تېخى ئەسكەر بولۇپ ئۇزاق بولمىغان ئوغلى لىن بىگونى ھاۋا ئارمىيە قوماندانلىق شتابى ئىشخانىسىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ، قوشۇمچە ئۇرۇش قىلىش بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى قىلىپ تەيىنلەشنى بۇيرۇغانىدى . ۋۇ فاشىيەن ئۆزىلا لىن لىگوغا ھاۋا ئارمىيىسىنى يۆتكەش ھوقۇقىنى بېرىپ ، ئۇنىڭ بۇ « ھەربىكەتچانلىقى ئەڭ كۈچلۈك » ئارمىيىنى ئۆز قولىدا تۇتۇپ تۇرۇشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بەردى . لىن لىگونىڭ بۇ خىل دەرىجىدىن تاشقىرى ئۆرلىشىنى ئامما مەسخىرە قىلىپ : « بىر يىل ئەسكەر بولدى ، ئىككى يىلدا پارتىيىگە كىردى ، ئۇ چىنچى يىللىق مەركىزىي كومىتېتى مۇئاۋىن باشلىق بولدى » دېيىشتى . 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغان لىن بياۋ ۋۇ فاشىيەنگە : « بىز قەلەمكەشلىكىنى قاملاشتۇرالمايمىز ، ئەمما ئەلەمكەشلىكىنى قاملاشتۇرىمىز » دېگەن . 1970 ـ يىلى ئۆكتەبىردە لىن لىگو ھاۋا ئارمىيىسىدىكى بەزى ئادەملەرنى تەشكىلەپ ، ئۇلارنى قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىشنىڭ تايانچىلىرى قىلغان ، ئۇنىڭغا « بىرلەشمە فلوت » دەپ نام قويغان . ئۇلار بېيجىڭ ، شاڭخەي ۋە گۇاڭجۇدا مەخپىي بازا قۇرغان ، ئۇ يەرلەر ئالاقلىشىدىغان ، قورال ـ ياراغ ساقلايدىغان ، رادىئو ئاپپاراتى ، مەخپىي ئاڭلىغۇچ ۋە پارتىيە ، دۆلەتنىڭ مەخپىي ھۆججەتلىرىنى ساقلايدىغان ئورۇن بولغان . ئۇلار يەنە گۇاڭجۇ ، شاڭخەيدە « جەڭگىۋار كىچىك ئەترەت » ، « تەربىيىلەش ئەترىتى » قۇرۇپ ، ئالاھىدە تاللانغان ئادەملىرىنى مەشىق قىلدۇرغان .

1971 ـ يىلى فېۋرالدا لىن بياۋ ، يې چۈن ، لىن لىگولار سۇجۇدا

مەخپىي مەسلىھەتلەشكەندىن كېيىن ،لىن لىگو مارتتا شاڭخەيدە « بىر-لەشمە فلوت » نىڭ ئاساسلىق ئادەملىرىنى يىغىپ ، قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىشنىڭ پىلانىنى تۈزۈپ چىققان ، ئۇنى « (571 قۇرۇلۇش) خاتىرە رىسى » دەپ ئاتىغان . بۇ خاتىرە « مۇمكىنچىلىكى » ، « زۆرۈرلۈكى » ، « ئاساسىي شەرت » ، « پۈرسەت » ، « كۈچ » دېگەندەك 9 قىسىمغا بۆلۈنگەن بولۇپ ، ۋەزىيەتنى ئەكسىلئىنقىلابىي مەيدانداا تۈرۈپ تەھلىل قىلىپ ، ئەمەلگە ئاشۇرۇش نۇقتىلىرىنى ، شوئارىنى ۋە ئىستراتېگىيىسىنى تۈزۈپ چىققان . « ھەربىي كۈچ جەھەتتە بالدۇر كونترول قىلىش » نى ئوتتۇرىغا قويۇپ ، « يۇقىرىدىكىلەر جەم بولغاندا بىراقلا ئۇجۇقتۇرۇۋېتىش » ياكى « ئالاھىدە ۋاستىدىن مەسىلەن ، بومبارداىمان قىلىش ، 543 (بىر خىل راكېتانىڭ نامى) ، ماشىنا ۋەقەسى ، يوشۇرۇن ئۆلتۈرۈش ، تۈتقۇن قىلىش ، شەھەر پارتىزان ئەترەتلىرىدىن پايدىلىنىپ » قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىش قىلىپ ، « مەملىكەتنىڭ ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈش » ياكى « پارچىلاپ ئىگىلىۋېلىش ۋەزىيىتىنى پەيدا قىلىش » دەك سۇيىقەستنى ئورۇنلاشتۇرغان .

ئارقىدىنلا لىن لىگو يەنە شاڭخەيدە شۇ يەردە تۇرۇشلۇق ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ X - كورپۇس سىياسىي كومىسسارى ۋاڭ ۋېيگو ، خاڭجۇدا تۇرۇشلۇق ھاۋا ئارمىيە X - كورپۇسىنىڭ سىياسىي كومىسسارى چېن لىيۇن ، نەنجىڭ ھەربىي رايونى ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ مۇئاۋىن قوماندانى جۇ جەنپىڭ ، نەنجىڭ ھەربىي رايونى ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ سابىق سىياسىي كومىسسارى جياڭ تىڭجاۋلار قاتناشقان تۆت كىشىلىك مەخپىي يىغىن ئاچقان . « مۇئاۋىن رەئىس لىن بياۋنى قورال بىلەن قوغدايمىز » دېگەن ئەكسىيەتچىل شوئار ئاستىدا ، ئۇلار ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىشنىڭ قوماندانلىق بەنزىسىنى بېكىتىپ چىققان .

ماۋ زېدۇڭنىڭ ساقلىنىش تەدبىرلىرى

لىن بياۋ قاتارلىقلار جىددىي تەييارلىق قىلىپ ، بىر مەيدان كەسكىن كۈرەشكە ھازىرلىنىۋاتقان چاغدا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى

ۋە ماۋ زېدۇڭمۇ ھوشيارلىق بىلەن بەزىبىر ساقلىنىش تەدبىرلىرىنى قوللاندى . 1971 ـ يىلى ئاۋغۇستنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ يول يورۇقى بويىچە ، جۇ ئېنلەي ، جاڭ چۈنچياۋ ، خۇاڭ يۈڭشېڭ ، جى دېڭكۇيلەر بىدەيخېدىكى لىن بياۋ تۈرۈۋاتقان جايغا بېرىپ ، ئۇنىڭغا پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ئەھۋالىنى دوكلات قىلغان ھەمدە ئۇنىڭغا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى دۆلەت بايرىمىنىڭ ئالدىدا 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىنى ئاچماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى ، ئاندىن كېيىن 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنى ئاچماقچى بولغانلىقىنى ئۇقتۇردى . گەرچە ئۇ چاغدا لىن بياۋ « ماۋ جۇشىنىڭ يولىورۇقىنى قەتئىي قوللايمەن » دېگەن بولسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە ناھايىتى بىئارام بولغانىدى . چۈنكى ، 3 ـ ئومۇمىي يىغىن ئىزباسار مەسلىسىنى ھەل قىلىشى مۇمكىن ئىدى ، 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى ئېچىلىپ قالسا ، لىن بياۋ بەلكىم مۇئاۋىن زۇڭلى ، دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرى بولالماي قېلىشىمۇ مۇمكىن ئىدى . شۇڭا ئۇ بىر تەرەپتىن ، ئادەم ئەۋەتىپ تەرەپ ـ تەرەپتىن خەۋەر تىكشۈرسا ، يەنە بىر تەرەپتىن ، قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىشنىڭ تەييارلىقىنى تېزلەتتى .

1971 ـ يىلى ئاۋغۇستنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن 12 ـ سېنتەبىر گىچە ، ماۋ زېدۇڭ جەنۇبىي جۇڭگونى كۆزدىن كەچۈرگىلى باردى . ۋۇخەن ، چاڭشا ، نەنچاڭدا خۇبېي ، خېنەن ، خۇنەن ، گۇاڭدۇڭ ، گۇاڭشى ، جياڭشى ، جياڭسۇ ، فۇجيەن قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ پارتىيە ھۆكۈمەت مەسئۇللىرى بىلەن كۆپ قېتىم سۆھبەتلەشتى . ماۋ زېدۇڭ ئاساسلىقى پارتىيىنىڭ 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىكى كۆرەشنى سۆزلەپ ، بۇ كۆرەش تېخى ئاخىرلاشقىنى يوق ، دەپ ئېنىق كۆرسەتتى . ئۇ لىن بياۋ ، خۇاڭ يۈڭشېڭ ، ۋۇ فاشىيەن ، يې چۈن ، لى زوپېڭ ، چېۋۇخۇيزولارنىڭ ئىسمىنى ئاتاپ تۇرۇپ تەنقىد قىلدى . ئۇ : « ئۇلار دەسلەپتە يوشۇرۇن ، كېيىن تويۇقسىز ھۇجۇم قىلغان ، دائېمبي كومىتېتنىڭ بەش ئەزاسىنىڭ ئۇچىدىن يوشۇرغان » ، « مېنىڭچە ئۇلارنىڭ تويۇقسىز ھۇجۇمى ، يەر ئاستى ھەرىكەتلىرى پىلان-

لىق ، تەشكىللىك ، پروگراممىلىق بولغان . » « بەزىلەر دۆلەت رەئىسى بولۇشقا ئالدىراپ كەتكەن ، پارتىيىنى پارچىلاش ئۈچۈن ھوقۇقنى تار- تىۋېلىشقا ئالدىرىغان . » « بۇ قېتىمقى لۇشەن يىغىنى يەنىلا ئىككى قو- ماندانلىق شتابىنىڭ كۈرىشى بولدى » ، دەپ ، يەنە « لۇشەندىكى بۇ ئىش تېخى تۈگىگىنى يوق ، تېخى ھەل بولغىنى يوق » دېگەن . ماۋ زېدۇڭنىڭ لىن بياۋ مەسلىسىنى مۇنداق ئۆتكۈر ھالدا ئوتتۇرىغا قويۇ- شى ، ئۇنىڭ لىن بياۋنى « ئىزباسار » دەپ قاراش بۇياقتا تۇرسۇن ، بەلكى لىن بياۋنى ئۆزىگە قارشى تۇرىدىغان يەنە بىر قوماندانلىق شتابى- نىڭ باشلىقى دەپ بىلگەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ . قوبۇل قىلىشقا كەلگەن ھەرقايسى جايلارنىڭ پارتىيە ، ھۆكۈمەت مەسئۇللىرىنىڭ ھەم- مىسى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى ئىدى ، شۇڭا بۇ سۆز ئە- مەلىيەتتە ئېچىلماقچى بولغان 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئىدىيە تەييارلىقى ئىدى .

لىن بياۋنىڭ سىياسىي ئۆزگىرىش قىلىشنى نىيەت قىلغانلىقى

لىن بياۋ قاتارلىقلار ماۋ زېدۇڭنىڭ سۆزىنىڭ مەزمۇنىنى بىلىشكە بەكلا ئالدىراپ كېتىشتى . 6 ـ سېنتەبىردە لى زوپىڭ چەت ئەل ھەربىي ئۆمىكىگە ھەمراھ بولۇپ ۋۇخەنگە كەلگەن پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ ، ۋۇخەن ھەربىي رايونىنىڭ سىياسىي كومىسسارى لیۇ فېڭدىن ماۋ زې- دۇڭنىڭ ۋۇخەندە قىلغان سۆزىنىڭ مەزمۇنىنى بىلدى . بېيجىڭگە بېرىپلا بۇنى خوۋاڭ يۈڭشېڭ ، يې چۈنلەرگە مەلۇم قىلدى . شۇ ۋاقىتتا ، لىن لىگومۇ گۇاڭجۇ ھەربىي رايونى ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ شتاب باشلىقى گۇ- تۈڭجۇدىن ماۋ زېدۇڭنىڭ چاڭشادىكى ئاساسەن ئوخشاش مەزمۇندىكى سۆزىنى بىلدى . شۇ چاغدا ، بىدەيخېدا تۇرۇۋاتقان لىن بياۋ ، يې چۈن ، ئالدىراپ كەلگەن لىن لىگو بىلەن ماۋ زېدۇڭنىڭ سۆزىنى تەھلىل قە- لىپ ، « ئۇلار قولىمىزنى باغلاپ ئېتىۋەتكۈچە ، جاننى ئالقانغا ئېلىپ قويۇپ ئېلىشمامدۇق » دېگەن نىيەتكە كېلىشكەن ، سەپەردىكى ماۋ زې- دۇڭنى قەستلەپ ، ئاندىن قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىش قىلماقچى بول-

غان . 7 ـ سېنتەبىردە لىن لىگو « بىرلەشمە فلوت » قا ئۇرۇشقا تەييارلـ نىش بـۇيـرۇقـى چۈشۈردى . 8 ـ سېنتەبىردە لىن بياۋ « لىگو ، يۇي چى (جۇ يۇيچى ، شۇ چاغدىكى ھاۋا ئارمىيىسى قوماندانلىق شتابىنىڭ ئـشخانا مۇدىرى ، (بىرلەشمە فلوت) نىڭ شتاب باشلىقى) يولداشلار يەتكۈزگەن بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىڭلار » دېگەن يازما بۇيرۇقنى چۈشۈرـ دى . لىن لىگو بۇ يازما بۇيرۇقنى ئېلىپ بېيجىڭگە كېلىپ ، كونكرېت ئورۇنلاشتۇردى . ئۇلار شاڭخەي شەھىرىنىڭ ئەتراپىدىكى سوفاڭ دېگەن كىچىك بىر پويىز بېكىتىنىڭ يېنىدا يەردە تۇرۇپ ھۇجۇم قىلىش ، تۆـ مۇرىيول كۆۋرۈكىنى پارتلىتىش ، ئايروپىلان بىلەن بومبارداىمان قىلىش دېگەندەك ۋاستىلەر بىلەن ماۋ زېدۇڭ ئولتۇرغان پويىزنى پارتلىتىۋەتـ مەكچى بولدى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، لىن بياۋ قاتارلىقلار ئۆزىنىڭ يېـ قىنلىرىنى ئېلىپ گۇاڭجۇغا بېرىپ ، باشقا بىر مەركەز قۇرۇشقىمۇ تەييارـ لىق قىلىپ قويدى .

3 ـ سېنتەبىر كۈنى ماۋ زېدۇڭ نەنچاڭدىن خاڭجۇغا كەلدى ۋە خـاڭجۇدا سېنتەبىرنىڭ ئاخىرلىرىغىچە تۇرماقچى بولدى . ئەمما ، بەزىبىر گۇمانلىق ئەھۋاللارنى بىلگەندىن كېيىن دەرھال ھوشيار بولدى . 8 ـ سېنتەبىر كەچتە ماۋ زېدۇڭ پويىزنى قوزغىلىشقا بۇيرۇدى ، ئۇنىڭ نەگە بارىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلەلمەي قالدى . 10 ـ سېنتەبىر چۈشتىن كېيىن ماۋ زېدۇڭ پويىزنى كەينىگە يانداۋرۇشنى بۇيرۇدى ھەمدە شۇ كۈنى كەچتە شاڭخەيگە كەلدى ۋە پويىزدا قوندى . 11 ـ سېنتەبىر چۈشتىن بـۇرۇن مـاۋ زېدۇڭ پويىزدا خىزمەت قىلدى ، پويىزدا شاڭخەي شەھىرىـ نىڭ ۋە نەنجىڭ ھەربىي رايونىنىڭ بەزى مەسئۇللىرىنى قوبۇل قىلدى . شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن ماۋ زېدۇڭ تويۇقسىزدىنلا پويىزنى ھەيدەشكە بۇيرۇپ ، پۈتۈن يوللارغا يېشىل چىراغ يانداۋرۇپ ، يولدا توختىماي ئۇـ دۇل بـېيجىڭگە قاراپ ماڭدى . 12 ـ سېنتەبىر چۈشتە پويىز بېيجىڭ فـىڭتەي پويىز ئىستانسىسىغا كەلدى . ماۋزېدۇڭ پويىزنى توختىتىشقا بۇيرۇپ ، بېجىڭ ھەربىي رايونى ۋە بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومنىڭ مەسئۇللىرىنى پويىزغا چاقىرتىپ كېلىپ ، ئۇلار بىلەن سۆھبەتلەشتى ،

بېيجىك رايونىنىڭ ۋەزىيىتىنى ئىگىلىدى ھەمدە مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش ئېلىپ باردى . ئۇ يەنە بىر قېتىم 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 2 ـ ئومۇمىي يىغىن مەسلىسىنى ۋە لۇشيەن مەسلىسىنى تىلغا ئالدى . چۈشتىن كېيىن سائەت ئالتىلەردە پويىز بېيجىڭ پويىز ئىستانسىسىغا كىردى . ماۋ زېدۇڭ يۇقىرى سىياسىي سەزگۈرلۈكى ۋە قوللانغان پارا-سەتلىك تەدبىرلىرى بىلەن لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ قەستلەش پىلانىنى بەربات قىلدى .

لىن بياۋنىڭ ئالدىراپ قېچىپ ياقا يۇرتتا ئۆلۈشى

11 ـ سېنتەبىر كەچتە لىن لىگو ماۋ زېدۇڭنىڭ شاڭخەيدىن كەتكەنلىك خەۋىرىنى ئاڭلىدى . 12 ـ سېنتەبىر كۈنى لىن لىگو لىن بياۋ قاتارلىقلارنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە ، « بىرلەشمە فلوت » ئادەملىرىگە قو-ماندانلىق قىلىپ ئالدىراپ ئايروپىلان تەييارلىدى ، ئىسمىلىك تۈزدى . ئۇلار 13 ـ سېنتەبىر ئەتىگەندە لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھىنىڭ تايانچ ئادەملىرى بىلەن گۇاڭجۇغا قېچىپ بېرىپ ، شۇ يەردە يەنە بىر مەركەز قۇرۇپ ، ۋەتەننى پارچىلىماقچى بولدى . لىن لىگو 12 ـ سېنتەبىر كەچ سائەت 8 دە 256 ـ نومۇرلۇق سەنچاجى ئايروپىلانىنى ئۆز بېشىمچە لىق بىلەن يۆتكەپ شەنخەيگۇەن ئايرودرومىغا كەلدى ، ئاندىن ماشىنا بىلەن بىدەيخېدىكى لىن بياۋ ، يې چۈنلەرنىڭ يېنىغا كەلدى .

12 ـ سېنتەبىر كەچتە ، جۇئېنلەي خەلق سارىيىدا 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىدا سۆزلىنىدىغان « ھۆكۈمەت خىزمىتىدىن دوكلات » نىڭ دەسلەپكى نۇسخىسىنى مۇزاكىرە قىلىشقا رىياسەتچىلىك قىلىۋاتاتى . سائەت 10 دىن 30 مىنۇت ئۆتكەندە جۇ ئېنلەي مەركىزىي قوغداش ئىدارىسىنىڭ تېلېفوندا بەرگەن : « لىن بياۋنىڭ قىزى لىن لىخىڭنىڭ ئىنكاس قىلىشچە ، لىن لىگو بۈگۈن كەچتە بىر سەنچاجى ئايروپىلانى بىلەن شەنخەيگۇەن ئايرودرومىغا كەپتۇ . يې چۈن ، لىن لىگولار لىن بـ ياۋنى قولتۇقلاپ ئايروپىلانغا چىقىرىپ ۋەتەنگە ئاسىيلىق قىلىپ ، قېچىپ كەتمەكچى بولۇۋېتىپتۇ » دېگەن دوكلاتنى ئاڭلاپ ، دەرھال ھاۋا ئار-

مىيسسىنىڭ قوماندانى ۋۇ فاشىيەنگە ئايروپىلاننى ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن شەنخەيگۇەن ئايرودرومىغا يۆتكەپ كەلگەنلىك ۋەقەسىنى تەكشۈرۈشنى بۇيرۇدى ھەمدە ئايروپىلاننى دەرھال قايتىپ كەلسۇن دېدى . ۋۇفاشىيەن جۇ ئېنلەيگە دوكلات قىلىپ ، مەن تەكشۈردۇم ، راستتىنلا بىر ئايرو- پىلان شەنخەيگۇەنگە كەپتۇ . ئۇ قايتا قۇراشتۇرۇلغاندىن كېيىن سىناق قىلىپ ئۇچۇرۇلغان ئايروپىلان ئىكەن ، چاتاق چىقىپ قاپتۇ ، ئەمدى ئۇچالمايدىكەن ، دېدى . جۇ ئېنلەي ۋۇ فاشىيەنگە ، ئايروپىلاننى ياساپ بولغان ھامان دەرھال ئۇچۇپ قايتىپ كەلسۇن ، ئەمما ئۇنىڭدا ھەرقانداق ئادەمنى بېيجىڭگە ئېلىپ كېلىشكە بولمايدۇ ، دەپ كۆرسەتمە بەردى ، يەنە ئۇنىڭ دەرھال بېيجىڭ شىجاڭ ئايرودرومىغا بېرىپ ئەھۋالنى تەكـ شۈرۈشنى بۇيرۇدى ۋە مەركىزىي قوغداش ئىدارىسىنىڭ مەسئۇلىغا ۋۇ فاشىيەننىڭ قېشىدىن ئايرىلماي ، ئۇنىڭ خىزمىتىگە ياردەملىشىشنى بۇيـ رۇدى . بۇ ئىشلاردىن خاتىرجەم بولالمىغان جۇ ئېنلەي يەنە دېڭىز ئار- مىيە سىياسىي كومىسسارى لى زوپېڭغا تېلېفون بېرىپ ، ئۇنىڭ شەنـ خەيگۇەن دېڭىز ئارمىيە ئايرودرومىغا بۇيرۇق چۈشۈرۈپ ، ئۇ يەردىكى سەنچاجى ئايروپىلانىنىڭ ئۇچۇشى ئۈچۈن ، جۇ ئېنلەي ، خۇاڭ يۈڭـ شېڭ ، ۋۇ فاشىيەن ، لى زوپېڭ تۆت ئادەم بىرلىكتە بۇيرۇق قىلغاندىلا ئاندىن رۇخسەت قىلىشنى ئېيتتى . لى زوپېڭ شۇ ھامان لىن بىياۋدىن چاتاق چىققانلىقىنى پەملەپ ، جۇ ئېنلەينىڭ بۇيرۇقىنى مەقسەتلىك ھالدا ئۆزگەرتىپ ، تۆت ئادەمنىڭ بىرى بۇيرۇق چۈشۈرسە ئايروپىلانغا رۇخـ سەت قىلىڭلار ، دېدى . كەچ سائەت 11 دىن 30 مىنۇت ئۆتكەندە جۇ ئېنـ لەي يېڭ چۈننىڭ بىر غەلىتە تېلېفونىنى ئالدى . تېلېفوندا : « يولداش لىن بياۋ ھەربىكەت قىلىپ باقاي دەۋاتىدۇ » دېدى ، جۇ ئېنلەي : « ئۇ ئاسماندا ھەربىكەت قىلامدىكەن ياكى يەردىمۇ ؟ » دەپ سورىۋىدى ، يې چۈن : « ئاسماندا » دېدى . جۇ ئېنلەي قەستەن : « سىلەر ئايروپىلان يۆتكەپ باردىڭلارمۇ ؟ » دەپ سورىۋىدى ، يې چۈن : « ياق » دەپ جاۋاب بەردى . لىن بياۋ قاتارلىقلار ئەسلى يالغان ئېيتىپ ، مەركىزىي كومىتېتنى قايمۇقتۇرماقچى بولغانىدى ، ئەمما ئۇستىلىق قىلىمەن دەپ

چاندۇرۇپ قويدى.

لىن بياۋ ، يې چۇن ، لىن لىگولار جەنۇبقا قېچىشىنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىپ ، بىدەيخېدىكى مۇھاپىزەتچى قىسىملارنىڭ توسۇشىغا پەرۋا قىلماي ، ماشىنا بىلەن شەنخەيگۇەن دېگىز ئارمىيە ئايرودرومىغا كەلدى ۋە 256 ـ نومۇرلۇق ئايروپىلانغا چىقتى . ئۇلار 13 ـ سىنتەبىر تاڭ سەھەردە توسۇشقا ۋە ئايروپىلان خىزمەتچىلىرىنىڭ كەم بولۇشىغا پەرۋا قىلماي ئۇچۇپ ، چەت ئەلگە قاچتى .

ئايروپىلاننىڭ توسۇشقا قارىماي ئۇچقانلىق خەۋىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، جۇ ئېنلەي دەرھال جۇڭنەنخەيگە بېرىپ ماۋ زېدۇڭغا دوكلات قىلدى ھەمدە پۈتۈن مەملىكەتكە « ھەرقانداق ئايروپىلاننىڭ ئۇچۇشىغا رۇخسەت يوق » دېگەن بۇيرۇقنى چىقاردى . لىن بياۋ ئولتۇرغان ئايروپىلاننىڭ چەت ئەلگە قاراپ ئۇچقانلىقى ئېنىق بولغاندىن كېيىن ، ماۋ زېدۇڭ ئۇنى توسماسلىقنى قارار قىلدى . سائەت 1 دىن 55 مىنۇت ئۆتكەندە ئايروپىلان موڭغۇلىيە خەلق جۇمھۇرىيىتىگە كىردى . كېيىن بىلىنىشچە ، ئايروپىلان موڭغۇلىيىنىڭ ۋېندورخان ئەتراپىغا كەلگەندە يېقىلغۇ تۈگەپ يەرگە قونغاندا ئۆتە كەتكەن ، لىن بياۋ ، يې چۇن ، لىن لىگو قاتارلىقلار ھەممىسى ئۆلگەن ④ .« بىرلەشمە فلوت » نىڭ باشقا تايانچ ئۇنسۇرلىرى بەزىلىرى جىنايىتىدىن قورقۇپ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالدى ، بەزىلىرى قولغا ئېلىندى . ئەكسىلئىنقىلابىي قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىش قوزغاش سۇيىقەستى ئەنە شۇنداق بىتچەت بولدى .

لىن بياۋ ۋەقەسىدىكى ساۋاق

لىن بياۋەك جۇڭگو كومپارتىيىسىدە يۇقىرى ئورۇننى ئىگىلىگەن بىر ئادەمنىڭ گۈرۈھ ئويۇشتۇرۇپ ، سۇيىقەست پىلانلاپ ئالىي ھوقۇقنى تارتىۋالماقچى بولغانلىقى ، ئەكسىلئىنقىلابىي قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىش پىلانلىغانلىقى ، پارتىيىنىڭ داھىيىسىنى قەستلىمەكچى بولغانلىقى ھەققىقەتەنمۇ ناھايىتى ئېغىر مەسىلە . ئۇنىڭ ناھايىتى تېزلىك بىلەن ، ئوڭۇشلۇق ھالدا بىتچەت قىلىنىشى ، پارتىيىنىڭ ، خەلق رايونىڭ ، ئار-

مىينىڭ ئۇلارغا مايىل ئەمەسلىكىنى ، ئۇنداق ئىشنىڭ بولۇشىنى خالـ مايدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ . لىن بياۋدەك يۇقىرى نوپۇزلۇق ، ئۇزاق يىللار دەۋر سۈرگەن ، ئەتراپىغا بىرمۇنچە مۇرىتلارنى يېتىلدۈرگەن ناھايىتى چوڭ ھوقۇقى بار ئادەمنىڭ بەتبەشىرىسى خەلقى ئالەم ئالدىدا پاش بولۇشى بىلەن ھەممەيلەن ئۇنى تونۇپ يەتتى ، لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ بىتچىت قىلىنىشى پارتىيە ۋە خەلقنىڭ بىر غەلبىسى .

لېكىن ، بۇ ئىشنىڭ پەيدا بولۇشىنىڭ مەنبەسى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ بىر يۈرۈش ئاساسىي پرىنسىپلارنى ئەتكەس قىلىۋەتـ كەنلىكىدە . بەش يىل داۋاملاشقان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ، دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى ۋە كوللېكتىپ رەھبەرلىك قـ ىلىش پرىنسىپى پۈتۈنلەي بۇزۇلۇپ تۈگىدى ، جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ ھەر دەرىجىلىك تەشكىلاتلىرى تارقىلىپ ، پالەچ ھالغا چۈشۈپ قالدى ، پارتىيەنىڭ رەھبەرلىك رولى ئاجىزلاپ كەتتى ، ھەقىقەتنى ئىمەلىيەتتىن ئىزدەش پرىنسىپى يوقاپ كەتتى ، دېموكراتىيە ۋە قانۇن دەپسەندە قـ ىلىندى ، گۇرۇھ توپلاپ تەرەپبازلىق قىلىش ئاشكارا قىلىندىغان بولۇپ كەتتى ، قانۇنلىشىپ قالدى ، پۈتۈن دۆلەت ئېغىر قالايمىقانچىلىق ئىچىدە قالدى . مانا بۇلار لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ پەيدا بولۇشى ، تەرەققىي قىلـ شى ، خالىغىنىنى قىلىدىغان بولۇپ كېتىشى ، ھەتتا تەۋەككۈلچىلىك قـ ىلىشقا جۈرئەت قىلىشىدىكى شارائىت ، ئادەمنى چۆچۈتكۈدەك بۇ ۋەقەدىن كېيىنكى ، شـەخـسـكە چوقۇنۇشنى ھەممىدىن كۈچ بازارغا سالغان لىن بياۋنىڭ پارتىيەنىڭ داھىيسىنى قەستلەپ ئۆلتۈرمەكچى بولغانلىقىنى ، پارتىيە نىزامنامىسىدىكى ئىزباسارنىڭ ۋەتەنگە ئاسىيلىق قىلىپ چەت ئەلـگە قاچماقچى بولغانلىقىنى ، يېكىندىن ئۆستۈرۈگەن ئالتە نەپەر سىيا ـ سىي بىيۈرو ئەزاسىنىڭ بۇ سۈيىقەستكە ، ھوقۇق تارتىۋېلىشقا قاتناشقانلـ قىنى ناھايىتى ئېنىق كۆرۈۋالدى . ئادەمنى چۆچۈتكۈدەك بۇ ئەمەلىيەت ، كىشىلەرنى چوڭقۇر ئويغا سالماي قالمايدۇ : « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » زۆرۈرمۇ ؟ « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قـ ىلىش نـەزەرىـيـسى » تـوغرىمۇ ؟ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بىلەن

« شيۇجېڭجۇيـــدىـــن ساقلانغىلى ، شيۇجېڭجۇيغا قارشى تۇرغىلى » ، « قـىزىل ھاكىمىيىتىمىزنىڭ ئۆزگىرىپ كەتمەسلىكىگە كاپالەتلىك قىلـغىلى » بولامدۇ ؟ ئۇ پارتىيە ۋە دۆلەتكە زادى نېمىلەرنى ئېلىپ كەلدى ؟ دېگەندەكلەر . 13 ـ سېنتەبىر ۋەقەسى كەڭ كادىر ۋە ئاممىنى شەخسكە چوقۇنۇش ئېزىتقۇسىدىن قۇتۇلدۇرۇپ ،« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا بولغان گـۇمـانـــىنى ۋە نارازىلىقىنى كۈچەيتتى ، ئۇ ۋەقەنىڭ بولۇشى ، ئوبيېكتىپ جەھەتتە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ نەزەرىيە ۋە ئەمەـلىيىتىنىڭ مەغلۇپ بولغانلىقىنى جاكارلاپ ، ئون يىللىق « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » تارىخىدىكى بىر بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولۇپ قالدى .

ئىزاھاتلار

① « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 2 ـ توم 750 ـ بەت .

② بـۇ ئـــــىملىككە كىرگۈزۈلگەنلەر : جۇ ئېنلەي ، چېن بودا ، كاڭ شېڭ ، جياڭ چىڭ ، جاڭ چۇنچياۋ ، ياۋۇېنيۈەن ، شې فۇجى ، خۇاڭ يۇڭشېڭ ، ۋۇ فاشيەن ، يې چۈن ، ۋاڭ دۇڭشىڭ ، لى زوپىڭ ، چيۇ خۇيزو ، ۋېن يۈيـچىڭ .

③ « ئۈچ سادىق بولۇش » : « ماۋ جۇشىغا سادىق بولۇش ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە سادىق بولۇش ، ماۋ جۇشىنىڭ پرولېتارىيات ئىنقىلابى لۇشيەنىگە سادىق بولۇش . »

« تۆت چەكسىز » : ماۋ جۇشىغا نىسبەتەن « چەكسىز قىزغىن سۆيۈش ، چەكسىز ئېتىقاد قىلىش ، چەكسىز چوقۇنۇش ، چەكسىز سادىق بولۇش . »

« تـۆت ئۇلۇغ » : « ئۇلۇغ ئۇستاز ، ئۇلۇغ داھىي ، ئۇلۇغ قوماندان ، ئۇلـۇغ رولچى . » بۇ لىن بياۋنىڭ ماۋ زېدۇڭغا نىسبەتەن شەخسكە چوقۇنۇشنى تەرغىپ قىلىپ يازغان بېغىشلىمىسى .

« ئۈچ ئـىككى كۆرەش » : پرولېتارىيات بىلەن بۇرژۇئازىيىدىن ئىبارەت ئىككى سىنىپ ، سوتسىيالىزم بىلەن كاپىتالىزمدىن ئىبارەت ئىككى يول ، ماۋ جـۇشىنىڭ پرولېتارىيات ئىنقىلابى لۇشيەنى بىلەن ئەكسىلئىنقىلابى شيۇجېڭجۇيـدىن ئىبارەت ئىككى لۇشيەن ئوتتۇرىسىدىكى كۆرەش .

④ لـىن بياۋ قاتارلىقلارنىڭ ۋىندورخاندا ئۆلگەنلىكىنى بىزنىڭ موڭغۇلـ

يىدە تۇرۇشلۇق باش ئەلچىخانىنىڭ خادىملىرى نەق مەيدانغا بېرىپ تەكشۈرۈپ كۆرۈپلا قالماي ، يەنە نۇرغۇن سۈرەتلەرنى تارتىپ كەلگەن . يەنە سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئاخبارات ئورۇنلىرى مۇتەخەسسىسلەرنى ئەۋەتىپ ئۇستىخانلارنى ، چىشلىرىنى تەكشۈرۈپ ، ئۆلگۈچىنىڭ ھەقىقەتەن لىن بياۋ ئىكەنلىكىنى مۇئەييەنلەشتۈرگەن . غەربتىكى بەزىلەرنىڭ ، كۆيۈپ كەتكەن ئايروپىلاندا لىن بياۋ قاتارلىقلار يوق ئىكەن ، دېگەن سۆزلىرى پۈتۈنلەي پىتنە ـ پاسات .

بەشىنچى باب

« لىن بياۋنى پىپەن قىلىپ ئىستىل تۇزىتىش » ۋە لىن بياۋنى ، كۆڭزىنى پىپەن قىلىش »

لىن بياۋ گـۇرۇھـــىنـىڭ بىتچىت بولۇشى ، « ئوبيېكتىپ جەھەتتە ‹مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ›نىڭ نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيىتىنىڭ مەغلۇپ بـولغانلىقىنى جاكارلىدى » ①. شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، ئوبيېكتىپ جەھەتتە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ چېكىدىن ئاشقان سولچىللىق خـاتالىقىنى تۇزىتىپ ، جۇڭگونى نورمال تەرەققىي قىلىش يولىغا سېلىشـنىڭ بىر قېتىملىق تارىخىي پۇرسىتىنى يارىتىپ بەردى . جۇ ئېنلەي باشچىلىقىدىكى جۇڭگو كومپارتىيىسى ئىچىدىكى ساغلام كۈچلەر شۇ چاغدىكى ئالاھىدە ھەم مۇرەككەپ بولغان تارىخىي شارائىتتا ، بۇ تارىخىي پۇرسەتنى تىرىشچانلىق بىلەن چىڭ تۇتۇپ ، جۇڭگو خەلق ئىنقىلابىي ئىشلىرىنى پايدىلىق تەرەپكە قارىتىپ تەرەققىي قىلدۇرماقچى بولدى . ئەپسۇسكى ، ماۋ زېدۇڭ لىن بياۋ ۋەقەسىنىڭ ساۋاقلىرىنى تولۇق ھېس قىلىپ كېتەلمەي ، يەنىلا « سولچىل » لۇشىيەندە چىڭ تۇرغانلىقتىن ، بۇ قېتىمقى تارىخىي پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويدى . رەقىبى يوقالغانلىقىنىڭ جىياڭ چىڭ گۇرۇھى تېخىمۇ زور ھوقۇققا ئېرىشتى ، قارا نىيىتى تېخىمۇ يوغانلاپ كەتتى . ئۇلار داۋاملىق ئىش تېپىپ ، ۋەقە تۇغدۇرۇپ ، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ ئالىي ھوقۇقىغا قايتا ـ قايتا ھۇجۇم قوزغىدى . پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نـىڭ « سولچىل » خاتالىقىنىڭ ئۈمۈميۈزلۈك كونتروللۇقىدا ، يەنىلا ئەگرى ـ توقاي يوللارنى بېسىشقا ، داۋاملىق ئازاب ـ ئوقۇبەت ۋە ئاپەت

ئىچىده ياشاشقا مەجبۇر بولدى .

1 . « لىن بياۋنى پىپەن قىلىپ ئىستىل تۈزىتىش » ۋە جۇ ئېنلەينىڭ « سول » چىللىقنى تۈزىتىشتە كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقلىرى

لىن بياۋ ۋەقەسى ناھايىتى ئېغىر ، شۇنداقلا تەسىرى ناھايىتى زور بولغان سىياسىي ۋەقە ئىدى ، ئەمما ماۋ زېدۇڭ جۇ ئېنلەينىڭ يېقىندىن يار-دەم بېرىشى بىلەن توغرا ھاڭجېن ۋە مۇۋاپىق تەدبىر قوللانغانلىقى تۈپەيلىدىن ، بۇ ئېغىر ۋەقە كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان يامان ئاقىۋەتنى زور دەرىجىدە يوقاتتى ۋە ئازايتتى . دۆلەتنىڭ ۋەزىيىتىنى مۇقىم ساقلاپلا قالماي ، يەنە دۆلەت بايرىمىنى ئوڭۇشلۇق ئۆتكۈزۈپ ، ئامېرىكا زۇڭتۇڭنىڭ ئەلچىسى كېسىنگېر جۇڭگونى مەخپىي زىيارەت قىلىپ كەتكەندىن كېيىنكى جۇڭگو ـ ئامېرىكا مۇناسىۋىتىنىڭ نورمال ھالەتكە چۈشۈشىگە تەسىر يەتكۈزمىدى ② .

1971 ـ يىلى 18 ـ ئاۋغۇستتا ، جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى « لىن بياۋنىڭ ۋەتەنگە ئاسىيلىق قىلىپ چەت ئەللگە قاچقانلىقى ھەققىدىكى ئۇقتۇرۇش » نى تارقىتىپ ، ئۆلكە ، مىنىستىرلىقتىن يۇقىرى بارلىق كادىرلارغا لىن بياۋ ۋەقەسىنى يەتكۈزدى . 24 ـ ئاۋغۇستتا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى قارار چىقىرىپ ، لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ ئاساسلىق ئەزالىرى ، ئارمىيىدە مۇھىم ھوقۇقلارنى تۇتۇۋالغان خۇاڭ يۇڭشېڭ ، ۋۇفاشيەن ، لى زوپېڭ ، چيۇخۇيزو قاتارلىقلارنى خىزمىتىنى توختىتىپ ئۆزىنى تەكشۈرۈپ ، مەسىلىسىنى ئۇزۇل ـ كېسىل تاپشۇرۇشقا بۇيرۇق قىلدى . 3 ـ ئۆكتەبىردە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئىش بېجىرىش گۇرۇپپىسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئىش بېجىرىش يىغىنى قۇرۇش تۇغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تارقاتتى . مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئىش بېجىرىش يىغىنىغا مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى يې جيەنيىڭ رياسەتچىلىك قىلىدىغان ، ئەزالىرى يې

جيەنيىك ، شي فۇجى ، جاڭ چۇنچياۋ ، لى شيەننيەن ، لى دېشېڭ ، جى دىڭكۇي ، ۋاڭ دۇڭشېڭ ، چېن شىجۇي ، جياڭ سەيچيەن ، ليۇ شەنچۇ ەن قاتارلىق ئون ئادەمدىن تەركىب تاپىدىغان ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىكىدە ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ كۇندەلىك ئىشلىرىغا مەسئۇل بولىدىغان بولدى . شۇنىڭ بىلەن ، لىن بياۋ گۇرۇھى قولغا كىرگۈزۈۋالغان ھەربىي ھوقۇق مەسىلىسى ئوڭۇشلۇق ھەل قىلىندى .

شۇ كۇنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ ، لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ مەسىلىسىنى تەكشۈرۈشكە مەسئۇل بولىدىغان مەركەزنىڭ مەخسۇس ئەنزە گۇرۇپپىسىنى قۇرغانلىقىنى ئېلان قىلدى . بۇ گۇرۇپپا جۇ ئېنلەي ، كاڭ شېڭ ، جياڭ چىڭ ، جاڭ چۇنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۇەن ، جى دىڭكۇي ، لى دېشېڭ ، ۋاڭ دۇڭشېڭ ، ۋۇدى ، ۋۇ جۇڭ قاتارلىق ئون ئادەمدىن تەركىب تاپتى . جى دىڭكۇي ، ۋاڭ دۇڭشېڭ كۇندىلىك خىزمەتلەرگە مەسئۇل بولدى .

دۆلەتنىڭ ئىككىنچى قول رەھبىرىنىڭ چەت ئەلگە قاچقانلىقىدەك چوڭ ئىشنى ئۇزۇنغىچە مەخپىي ساقلاش مۇمكىن ئەمەس ئىدى ، شۇڭا ئۆكتەبىر بايرىمىدىن كېيىن يەنى 24 ـ ئۆكتەبىردە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى لىن بياۋنىڭ پارتىيىگە ، ۋەتەنگە ئاسىيلىق قىلغانلىق ۋەقەسىنى پۈتۈن مەملىكەتكە يەتكۈزۈش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چىقاردى . پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن ئارمىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقى لىن بياۋ ۋەقەسىگە ھەيران قېلىشتى ، ئۇلارنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي جىنايىتىگە نەپرەت ياغدۇردى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى قوللانغان تەدبىرلەرنى قوللىدى . 1971 ـ يىلى دېكابىردىن باشلاپ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئارقا ـ ئارقىدىن « لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىشىنى تارمار قىلىش كۇرىشى » دېگەن ئۇچ تۈركۈم ماتېرىيال تارقىتىپ ، پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا « لىن بياۋنى پىپەن قىلىپ ئىسمىل تۇزىتىش » ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇپ ، ئاممىنى لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ جىنايىتىنى پاش قىلىشقا ، لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ سۇيىقەستلىك

ھەربىرىدىكى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئادەم ۋە ئىشلارنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاشقا سەپەرۋەر قىلدى .

« لىن بياۋنى پىپەن قىلىپ ئىستىل تۈزىتىش » نىڭ مەزمۇنى شۇ چاغدا مۇنداق دەپ بېكىتىلگەنىدى : لىن بياۋ قاتارلىقلارنىڭ قورال بىلەن ھوقۇق تارتىۋالماقچى بولغان سۇيىقەستىنى ، « « 571 » قۇرۇلۇش خاتىرىسى » نى تۈزۈپ چىقىپ ، ماۋ زېدۇڭغا قەست قىلىپ ، ئەكسىلئىنقىلابىي قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىش قوزغىماقچى بولغان ، ۋەتەنگە ئاسىيلىق قىلىپ چەت ئەلگە قاچماقچى بولغان جىنايىتىنى پاش قىلىش ھەم پىپەن قىلىش ؛ شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۇلارنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي ئىككى يۈزلىمىلىكلىكى ۋە ئۇلار بازارغا سالغان « تالانت نەزەرىيىسى » قاتارلىق ئىدىيالىستىك تارىخىي كۆز قارىشى ھەم مىتافىزىكىسىنى پىپەن قىلىش ، لىن بياۋنى پىپەن قىلىشقا بىرلەشتۈرۈپ ، ماركسىزم ، لېنىنىزمنىڭ ئالتە كىتابىنى ئوقۇشتىن باشقا يەنە ماۋ زېدۇڭ لۇشەندە يازغان « ھېنىڭ ئازراق پىكرىم » ۋە 1966 ـ يىلى 8 ـ ئىيۇلدا جىيالڭ چىڭغا يازغان بىر پارچە خېتىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىش ، راست ـ يالغان ماركسىزمنى پەرقلەندۈرۈش ئىقتىدارىنى ئۆستۈرۈش تەلەپ قىلىنىدى .

« لىن بياۋنى پىپەن قىلىپ ئىستىل تۈزىتىش » ھەرىكىتىنىڭ قانات يايدۇرۇلۇشى ، ئاممىنى قوزغاپ لىن بياۋ قاتارلىقلارنىڭ جىنايىتىنى پاش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، « سول » چىل خاتالىقنىڭ خەۋپىنى توغرا ، « سول » چىللىق ئەسەبىيسىنى پەسەيتىش ، تەمكىنلىك بىلەن ئويلاپ ، ئىقتىسادىي خىزمەتكە كۆپرەك ئەھمىيەت بېرىپ ، دۆلەتنىڭ سىياسىي ـ ئىقتىسادىي ۋەزىيىتىنى مەلۇم دەرىجىدە ياخشىلاش قاتارلىق جەھەتلەردە بەلگىلىك ئاكتىپ رول ئويناندى . لېكىن ، بۇ ھەرىكەت « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى مۇقىملاشتۇرغان ئالدىنقى شەرت ئاستىدا ئېلىپ بېرىلغانلىقى ئۈچۈن ، ئۇنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى « سول » ئىدى ، ئۇنىڭ ئۇستىگە جىيالڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ بۇزغۇنچىلىق قىلىشى تۈپەيلى رولى چەكلىك بولۇپ قالدى ، مەسىلىلەر خېلى كۆپ كۆرۈلدى .

ماۋ زېدۇڭ لىن بياۋ ۋەقەسىدىن بەزى ساۋاقلارنى ئېلىپ ، بەلگە-

لىك چەك ئىچىدە بەزى سىياسەتلەرنى تەكشىگەن بولسىمۇ ، لېكىن تەجرىبە ـ ساۋاقلارنى تۈپتىن يەكۈنلىمىگەچكە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئومۇمىيۈزلۈك خاتالىقىنى تونۇپ يېتەلمىدى ، مۇشۇنداق بۇرۇلۇش پەيتىدە بۇ « زور ئىنقىلاب » نى دەرھال توختىتىش لازىملىقىنى بىلمىدى . ئەكسىچە ، ئۇ لىن بياۋ ۋەقەسىنى سىنىپ ۋە سىنىپىي كۈرەش توغرىسىدىكى ئاشۇ « سول » چىل نوقتىئىنەزىرى بويىچە تەھلىل قىلىپ ، ھۆكۈم قىلدى . ئۇ ، لىن بياۋ پومبىچىك ، كاپىتالىستلارغا ۋەكىللىك قىلىپ ، كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرمەكچى بولدى ، لىن بياۋ ۋەقەسى كەسكىن سىنىپىي كۈرەشنىڭ ئىپادىسى ، جۇڭگو كومپارتىيىسى تارىخىدىكى « 10 ـ قېتىملىق لۇشيەن كۇرىشى » دەپ تونۇپ ، لىن بياۋ گۇرۇھىنى مەلۇم سىنىپنىڭ ۋەكىلى دېيىشكە تولۇق ئاساس يوق دەپ بىلدى . ئەمەلىيەتتە ئۇلار بىر تۈركۈم ئەڭ ئالىي ھوقۇقنى تارتىۋېلىشنى مەقسەت قىلغان سۈيقەستچىلەر ، قارا نىيەتلەر گۇرۇھى . ئۇلار ئەزەلدىن بىرەر مۇستەقىل سىياسىي تەشەببۇسنى ئوچۇق ـ ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويغان ئەمەس ، شۇڭا ئۇنى لۇشيەن كۇرىشى دېمەكمۇ تەس ئىدى . ئۇلار-نىڭ بىر مەھەل ئەزۇەيلەپ كېتىشىدىكى سەۋەب ، ئۇلار ماۋ زېدۇڭ ئۆزى قوزغىغان ۋە رەھبەرلىك قىلغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئو-مۇمىيۈزلۈك « سول » چىل خاتا فاكتېنىدىن پايدىلىنىپ كەتكەنلىكىدە . ماۋ زېدۇڭ بۇ ئوبيېكتىپ ئەمەلىيەتنى ئىقرار قىلماي ، يەنىلا « سول » چىل خاتا فاكتېندا چىڭ تۇردى ھەمدە جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ پار-تىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ سىياسىي تۈرمۇشىدا داۋاملىق ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينىشىغا يول قويدى . مانا بۇلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ دۆ-لەت ۋە خەلقە كەلتۈرگەن بالايىئاپىتىنى تېخىمۇ ئۇزارتىۋەتتى ۋە كۆچەيتىۋەتتى .

لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھىنىڭ قوراللىق سىياسىي ئۆز-گىرىش قوزغىشى سۈيقەستى تارمار قىلىنغاندىن كېيىن ، جۇ ئېنلەي ماۋ زېدۇڭنىڭ قوللىشى بىلەن پارتىيە ، ھۆكۈمەتنىڭ كۆندىلىك خىزمەتلە-رىگە رىياسەتچىلىك قىلدى . ئۇ « سول » چىل خاتالىقىنى تۈزىتىش

ئۇچۇن زور تىرىشچانلىق كۆرسەتكەچكە ، ھەرقايسى ساھەدىكى خىز-مەتلەردە زور بۇرۇلۇش بولدى .

بىر تۈركۈم پېشقەدەم كادىرلارنىڭ « ئازاد قىلىش » ۋە ئىشلىتىش

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا لىن بياۋ ، جيانگ چىڭ گۇرۇھـ لىرى پېشقەدەم كادىرلارغا غالجىرلىق بىلەن زەربە بەردى ۋە زىيانكەش-لىك قىلدى ، مەملىكەتنىڭ ھەممە يېرىدە ئۇۋال ، خاتا ئەنزىلەر كۆپلەپ كەتتى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلانغاندىلا جۇ ئېنلەي كۆپ ئەجىر سىڭدۈرۈپ ۋە ھەرخىل ئامال چارىلەرنى قىلىپ كۆپلىگەن پارتـ يىلىك ، پارتىيىسىز كادىرلارنى قوغداپ قالغانىدى . لىن بياۋ ۋەقەسى ماۋ زېدۇڭنى بەزى مەسىلىلەر ئۈستىدە باشقىدىن ئويلىنىشقا مەجبۇر قىلدى ھەمدە بەزى كونا يولداشلارغا ھولغان پوزىتسىيىسىنى ئۆزگەرتتى . 1971 ـ يىل 14 ـ نويابىر ئۇ چىڭدۇ رايونىدىكى سۆھبەت يىغىنىغا قاتناشقان خا-دىملارنى قوبۇل قىلغاندا ، يې جيەنيىڭنىڭ ئالدىدا كۆپچىلىككە : « سىلەر ئەمدى 〈 فېۋرال تەتۇر ئېقىمى 〉دېگەننى دەۋرمەكلار ، 〈فېۋرال تەتۇر ئې-قىمى 〉 دېگەننىڭ خاراكتېرى نېمە ؟ ئۇلار لىنبياۋ ، چېن بودا ، ۋاڭ فىڭ ، گۇمن فېڭ ، چى بىنيۇيگە قارشى تۇرماقچى » دېگەن . بۇ ئاتالـ مىش « فېۋرال تەتۇر ئېقىمى » دېگەن چوڭ خاتا ئەنزىنى ئەسلىگە كەلـ تۈرۈشكە ئاساس سالغانلىق ئىدى (پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ « فېۋرال تەتۇر ئېقىمى » ئۇستىدىكى ئەنزىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش توغـ رىسىدىكى قارارى « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » تارمار قىلىنغاندىن كېيىن چىقتى) ، زىيانكەشلىككە ئۇچرىغان ۋە 9 ـ نۆۋەتلىك پارتىيە قۇرۇلتىيىغا قاتناشتۇرۇلمىغان تەن جىنلىنمۇ جۇ ئېنلەينىڭ كۆكۈل بۆلۈشى بىلەن بېيجىڭگە قايتىپ كەلدى ۋە خىزمىتىنى ئەسلىگە كەلتۈردى .

1972 ـ يىلى 10 ـ يانۋاردا ماۋ زېدۇڭ چېن يىنىڭ ماتەم مۇراسـ مىغا قاتناشتى . ئازادلىقتىن بۇيان ماۋ زېدۇڭنىڭ بىر شەخسنىڭ ماتەم مۇراسىمىغا قاتناشمىشى ناھايىتى ئاز كۆرۈلگەن ئىش ئىدى . بولۇپمۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ، يەنە كېلىپ چېن يىدەك قايتا ـ قايتا

پىپەن قىلىنغان پېشقەدەم يولداشنىڭ ماتەم مۇراسىمىغا قاتنىشىشى پەقەتلا كۆرۈلۈپ باقمىغان ئىش ئىدى . بۇ ئىش شىنخۇا ئاگېنتلىقى ۋە « خەلق گېزىتى » نىڭ پۈتۈن مەملىكەتكە تارقىتىشى بىلەن ناھايىتى زور تەسىر قوزغىدى .

ماتەم مۇراسىمىدا ، ماۋ زېدۇڭ چېن يىنىڭ رەپىقىسى جاڭ چيەن بىلەن سۆزلەشكەندە ، چېن يى ئوبدان ئادەم ، ياخشى يولداش ئىدى . ئەگەر لىن بياۋنىڭ سۈيىقەستى ئەمەلگە ئېشىپ قالغان بولسا ، بىزدەك پېشقەدەم يولداشلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇجۇقتۇرۇۋەتكەن بولاتتى دېدى . شۇ قېتىملىق سۆھبەتتە ماۋ زېدۇڭ يەنە ، دېڭ شياۋپىڭ لىيۇ شاۋچىدىن پەرقلىنىدۇ ، دېگەن . بۇ سۆزلەر تارقالغاندىن كېيىن ناھايىتى زور ئىنكاس قوزغىدى . جۇ ئېنلەي تەزىيە سۆزىدە ، چېن يىنىڭ ھاياتى ئىنقىلاب ئىشلىرىغا زور تۆھپە قوشقان ھايات دەپ مۇئەييەنلەشتۇرۇپ ، ئۇنىڭ نامىنى ئەسلىگە كەلتۈردى .

جۇ ئېنلەي پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ، پۈتۈن مەملىكەتتە كادىرلارنى ئازاد قىلىش ئىشىنى ئېلىپ باردى . 1972 ـ يىلى ئاپرېلدا ، ئۇ خەلق گېزىتىگە پارتىيىنىڭ كادىرلار سىياسىتىنى شەرھلەيدىغان بىر باش ماقالە يېزىپ چىقىش توغرىسىدا يولىيورۇق بەردى ھەمدە ئۇنى ئۆزى تەكشۈرۈپ ئوقۇپ چىقتى . « ئۆتمۈشتىكىدىن ساۋاق ئېلىپ ، كېيىنكى سىگە ئىبرەت قىلىش ، كېسەلنى داۋالاپ ئادەمنى قۇتقۇزۇش » تېمىسىدىكى بۇ باش ماقالە 24 ـ ئاپرېلدا « خەلق گېزىتى » دە ئېلان قىلىندى . بۇ باش ماقالە شۇ چاغدا ناھايىتى زور ئىنكاس قوزغاپ ، كادىرلارنى « ئازاد قىلىش » خىزمىتىنى كۈچلۈك ئىلگىرى سۈردى ، كۆپ سانلىكى پېشقەدەم كادىرلار ، مۇتەخەسسىسلەر ، پروفېسسورلار سولانغان ، تەكشۈرۈلۈۋاتقان ، كۆرەش قىلىنىۋاتقان ھالەتتىن قۇتۇلۇپ ، خىزمەت ئورنىغا باشقىدىن قايتىپ كەلدى . نۇرغۇن يولداشلار ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلىك خىزمىتىنى ئۆتىدى .

دېكابىردا ، ماۋ زېدۇڭ بىر رەھبىرىي كادىرنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر ئىنكاس قىلغان ئەھۋالغا ئاساسەن ، تۆرمىلەر « فاشىستلارچە تەكشۈرۈش

ئۇسۇلى » قوللانغان ، « هەممىنى يوق قىلىش كېرەك » دەپ تەنقىدلەپ ، « زۇڭلى بېجىرسۇن » دەپ تەستىق سالدى . جۇ ئېنلەي دەرھال جاماـ ئەت خەۋپسىزلىكى مىنىستىرلىقىغا بېيجىڭ گارنىزونى بىلەن بىللە بېيـ جىڭ تۇرمىلىرىنى تەلتۆكۈس تەكشۈرۈپ چىقىش توغرىسىدا يوليورۇق بـەردى ھەمدە تۇرمىدىكى « جىنايەتچىلەر » ئالدىدا ئۇ يەردىكى فاـ شـىتلارچە تەكشۈرۈش ۋاستىلىرىنىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلغانلىقىنى ئۇـ چۈق ئاشكارا ئېلان قىلىشنى ، « جىنايەتچىلەر » نى خورلاشقا ، ئۇرۇشقا رۇخسەت قىلماسلىقنى ، « ئەگەر راستتىنلا جىنايەتچى بولسا ، قانۇن بوـ يىچە جـازالاشـنـى ، جـىنايەتچىلەرنىڭ ئەرز قىلىشىغا رۇخسەت قـ لىشنى » ③ تەلەپ قىلدى . بۇ گەرچە كادىرلار مەسلىسىنى تۈپتىن ئۆزگەرتىۋېتىدىغان چارە بولمىسىمۇ ، لېكىن ھەقىقەتەنمۇ جياڭ چىڭ گـۇرۇھـىدىكىلەرنىڭ كادىرلارغا قىلغان زىيانكەشلىكىنى مەلۇم دەرىجىدە چەكلىدى ۋە ئازايتتى .

يۇقىرقىدەك خىزمەتلەر ئىشلەنگىنى ئۈچۈن ، بۇ مەزگىلدە بەزى مەسئۇل كادىرلارنىڭ نامى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى ھەمدە تۆۋەنگە چۈشۈـ رۇلـگەن ۋە « چەتتە تۇرغۇزۇپ قويغان » (شۇ چاغلاردا ئېنىق بىر گۇـ ناھ ئارتالمىغان ، ھەم ئىشەنمىگەن ، ھەم خىزمەت قىلىشقا رۇخسەت قىلـ مىغان كادىرلارنى شۇنداق دەپ ئاتايتتى) پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيـ نىڭ ھەرقايسى ئورۇنلىرىنىڭ بۇرۇنقى مەسئۇللىرى باشقىدىن رەھبەرلىك ئورنىغا ئورۇنلاشتۇرۇلدى . بۇنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە گەۋدىلىك بولۇپ زور تەسىر كۆرسەتكىنى ، 1973 ـ يىلى 10 ـ مارتتا پارتىيە مەركىزىي كومـ ىتېتى مـاۋ زېـدۇڭـنىڭ بىر تەستىقىگە ئاساسەن قارار چىقىرىپ ، دېڭ شياۋپىڭنىڭ پارتىيە تۈرمۇشىنى ۋە گوۋۇيۈەننىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىلىقىنى ئەسلىگە كەلتۈرگىنى بولدى . ماۋ زېدۇڭ 1972 ـ يىلى 14 ـ ئاۋغۇستتا دېڭ شياۋپىڭنىڭ 3 ـ ئاۋغۇستتا يازغان خېتىگە ناھايىتى مۇھىم تەستىق سالدى . ماۋ زېدۇڭ گەرچە يەنىلا دېڭ شياۋپىڭنىڭ « خاتالىقى ئېغىر ، ئەمـمـا لېيۈ شاۋچىدىن پەرقلەندۈرۈش كېرەك » دەپ تونۇسىمۇ ، ئەمما دېڭ شياۋپىڭنى « مەركىزىي سوۋېت رايونىدا ئۈچۈقلانغان . . . ئاتالمىش

ماۋ زېدۇڭ تەرەپىنىڭ كاتتىۋېشى دەپ قارالغان » ، « ئۇنىڭ تارىخي مەسىلىسى يوق » ، « ئۇ يولداش ليۇ بوچىڭغا ھەمكارلىشىپ جەڭ قىلىغاندا تۆھپە ياراتقان » ، « ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقى شيۇ جېڭجۇيېچە لىرىغا تېز پۇكمىگەن » دەپ بىلەتتى . مۇشۇ تەستىق بويىچە ، جۇ ئېنلەي مەركىزي كومىتېت سىياسىي بيۇرو يىغىنىنى باشقۇرۇپ ، تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ يۈرۈپ ، دېڭ شياۋپىڭنىڭ پارتىيە تۈرمۇشىنى ۋە گوۋۈيۈەن زۇڭلىلىقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش قارارىنى چىقاردى ، شۇنىڭ بىلەن دېڭ شياۋپىڭ جۇڭگونىڭ سىياسىي سەھنىسىدە باشقىدىن پەيدا بولدى .

خەلق ئىگىلىكى تۆۋەنلەپ كېتىش ۋەزىيىتىنى ئوڭشاش

جۇ ئېنلەي مەركەزنىڭ كۈندىلىك خىزمەتلىرىنى باشقۇرۇۋاتقان مەزگىللەردە ، ئۇ ئېغىر بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىغان خەلق ئىگىلىكى ۋەزىيىتىنى ئوڭشاش ئۈچۈن زور تىرىشچانلىقلارنى كۆرسەتتى . ئۇ : « ناموۋا-پىق قائىدە ـ تۈزۈملەرنى ئىسلاھ قىلىش كېرەك ، مۇۋاپىقلىرىنى يەنىلا ساقلاپ قېلىش ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە ماس كەلمەيدىغانلىرىنى ، ئەلۋەتتە ھۆرمەت قىلمىغانلىرىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش لازىم » ④ دېگەنىدى .

1971 ـ يىلى 5 ـ ئۆكتەبىردە جۇ ئېنلەي دۆلەت پىلان كومىتېتىنىڭ مەملىكەتلىك پىلان يىغىنىنىڭ ئەھۋالىدىن قىلغان دوكلاتىنى ئاڭلاپ ، ھازىر كارخانىلىرىمىزنىڭ باشقۇرۇلۇشى ناھايىتى قالايمىقان ، رەتكە سېلىش كېرەك ، دەپ كۆرسەتتى . ئارقىدىن گوۋۈيۈەن « 1972 ـ يىللىق مەملىكەتلىك پىلان يىغىنىنىڭ خاتىرىسى » نى يېزىپ چىقىپ ، كارخانىلارنى رەتكە سېلىشنىڭ تەدبىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ، كارخانىلاردا ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمى ، يوقلىما تۈزۈمى ، تېخنىكا مەشغۇلات قائىدىسى ، سۈپەت تەكشۈرۈش تۈزۈمى ، ئۈسكۈنىلەرنى باشقۇرۇش ۋە ئاسراش تۈزۈمى ، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىش تۈزۈمى ، ئىقتىسادىي ھېسابات تۈزۈمى قاتارلىق يەتتە خىل تۈزۈمنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى ۋە تولۇقلاشنى ئېنىق بەلگىلىدى ؛ كارخانىلارنىڭ مەھسۇلات

مىقدارى ، تۇرى ، سۇپىتى ، خام ئەشيا ، يېقىلغۇ سەرپىياتى ، ئەمگەك ئىشلەپچىقىرىش دەرىجىسى ، تەننەرخ ، پايدا قاتارلىق يەتتە كۆرسەتكۈچنى تۇتۇشنى تەكتىلىدى . بۇلار ئەسلىدە ئازادلىقتىن كېيىنكى ئۇزۇن يىللىق تەجرىبىلەردىن بەلگىلەپ چىققان ئۇنۇملۇك باشقۇرۇش تەدبىرلىرى بولۇپ ، ھەرقانداق بىر ئىقتىسادىي ئورۇندا كەم بولسا بولمايدىغان زۆرۈر تۈزۈملەر ئىدى ، ئەمما « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا بۇلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ئەتكەس قىلىنىپ ، كارخانا باشقۇرۇشى قالايمىقانلىشىپ كەتتى ، ئىشلەپچىقىرىش بارغانچە تۆۋەنلەپ كېتىش ۋەزىيىتى شەكىللەندى . شۇڭا ، ئىقتىسادىي خىزمەت ۋەزىيىتىنى ئوڭشاش ئۈچۈن ئىشنى بۇ تۈپكى قائىدە ـ تۈزۈملەرنى تىكلەش ۋە ئەسلىگە كەلتۈرۈشتىن باشلاش كېرەك ئىدى .

1972 ـ يىلىنىڭ باشلىرىدا جۇ ئېنلەي « 1970 ـ يىلدىكى پاخالىمىشىش » سەۋەبىدىن كېلىپ چىققان « ئۇچ ئېشىپ كېتىش » مەسىلىسىنى سېزىپ قالدى . شۇڭا ئۇ 1972 ـ يىلدىكى مەملىكەتلىك پىلان يىغىنىدا ، ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر سانى 50 مىليوندىن ئېشىپ كەتكەن ، مائاش سوممىسى 30 مىليارد يۈەندىن ئېشىپ كەتكەن ، سېتىلغان ئاشلىق 80 مىليارد جىڭدىن ئېشىپ كەتكەن ، بۇلار خەلق ئىگىلىكىگە ھەر جەھەتتىكى مەسىلىلەرنى ئېلىپ كېلىدۇ ، ھەل قىلىشقا دىققەت قىلمىساق ، خاتالىق ئۆتكۈزۈپ قويىمىز ، دەپ كۆرسەتتى . جۇ ئېنلەينىڭ پىكرىگە ئاساسەن ، دۆلەت پىلان كومىتېتى « بىر تۇتاش پىلانلاش ، ئىقتىسادىي باشقۇرۇشنى كۈچەيتىشنى قەتئىي داۋاملاشتۇرۇش توغرىسىدىكى بەلگىلىمە » تۈزۈپ چىقىپ ، 1973 ـ يىلىنىڭ بېشىدا چاقىرىلغان مەملىكەتلىك پىلان يىغىنىدا مۇزاكىرە قىلىشقا تاپشۇردى .

1973 ـ يىلدىكى مەملىكەتلىك پىلان يىغىنىدا بۇ ھۆججەتنى مۇزاكىرە قىلغاندا 28 ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايون ئىچىدە پەقەت شاڭخەي قارشى تۇرغاندىن باشقا ھەممىسى قوللىدى . جاڭ چۈنچياۋ ئۇنىڭ « ئۇلار بىزنى كۆپ ساندىكىلەر بىلەن باسماقچى بولدى ، بىز قەتئىي قارشى تۇرىمىز ، بىز شەرەپلىك يالغۇز » دېدى . ئۇ يەنە بۇ ھۆججە-

جەتنى يىغىۋېلىش ھەققىدە بۇيرۇق قىلدى .

1972 ـ يىلى ۋە 1973 ـ يىلىدىكى ئىككى قېتىملىق پىلان يىغىندا ئىككى ھۆججەت تۈزۈلگەن بولسىمۇ ، لېكىن جاڭ چۈنچياۋنىڭ توسقۇنلۇق قىلىشى بىلەن رەسمىي ھۆججەت بولۇپ تۆۋەنگە تارقىتىلمىدى . لېكىن ، مۇزاكىرە ئارقىلىق ۋە ۋەكىللەرنىڭ قايتىپ بېرىپ يەتكۈزۈشى بىلەن ، ئۇ ئەمەلىي خىزمەتتە ئاكتىپ رول ئويناندى . « ئۈچ ئېشىپ كېتىش » ئۇنۇملۇك كونترول قىلىنىدى ، تەكشۈكلۈقنى يوقاتقان ھەرخىل نىسبەتلەر مەلۇم دەرىجىدە تەكشىلدى ، پۈتكۈل خەلق ئىگىلىكىنىڭ ئەسلىگە كېلىشى ۋە ئۆسۈشىگە كاپالەتلىك قىلدى . 1972 ـ يىلى سانائەت ئالدىنقى يىلىغا قارىغاندا 6.6% ئۆستى ، 1973 ـ يىلى بولسا ئالدىنقى يىلىغا قارىغاندا 9.5% ئۆستى .

ئالاھىدە تىلغا ئېلىشقا تېگىشلىكى ، 1972 ـ يىلى ئېلىمىز نەچچە يىللار ئۇزۇلۇپ قالغان چەت ئەلدىن پۈتۈن يۈرۈش ئۈسكۈنە ۋە يېڭى تېخنىكا كىرگۈزۈش خىزمىتىنى ئەسلىگە كەلتۈردى .

يېزىلاردىكى تەقسىماتنى تەڭشەش

يېزا خىزمىتى جەھەتتىمۇ بەزى « سول » چىل خاھىشلارنى تۈزەتتى . 1971 ـ يىلى 26 ـ دېكابىردا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى يېزا خەلق كوممۇنىسىنىڭ تەقسىمات مەسىلىسى توغرىسىدىكى يوليورۇقنى تارقاتتى . شۇ چاغدىكى يېزىلاردا چېكىدىن ئاشقان سول پىكىر ئېقىمىنىڭ تەسىرىدە ئەمگەك ھەققىنى ھېسابلاشتا تەڭ تەقسىماتچىلىق ئېغىر بولۇش ، كۆپ ئەمگەك قىلغانلار كۆپ ئالالماسلىق ؛ قولى پۇل كۆرمەسلىك ، تەقسىمات ئۆز ۋاقتىدا ئەمەلىيلەشمەسلىك ، دېھقانلارنىڭ كىرىمى ئازلاپ كېتىش ، تۇرمۇش سەۋىيىسى تۆۋەنلەشتەك ئەھۋاللار تۈپەيلى دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپچانلىقى سۇسلىشىش ھالىتىگە قارىتا ھەل قىلىش تەدبىرلىرى ئوتتۇرىغا قويۇلدى . ھۆججەتتە : « دۆلەت مەنپەئىتى ، كوللېكتىپ مەنپەئىتى ۋە شەخسىي مەنپەئەتكە تەڭ ئېتىۋار بېرىلىپ ، پارتىيىنىڭ مۇناسىۋەتلىك سىياسەتلىرىنى ئەستايىدىل ئەمەلىيە-

لەشتۇرۇش ، يېزا خەلق كومموئنسىنىڭ تەقسىمات خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش لازىم » دەپ كۆرسىتىلدى . بۇ يولىيورۇق يېزىلاردىكى كەڭ كادىرلار ۋە ئاممىنىڭ قارشى ئېلىشىغا سازاۋەر بولۇپ ، مەلۇم دەرىجىدە دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپچانلىقىنى ئۇرغۇتتى . 1972 ـ يىلى 600 مىليون مودىن ئارتۇق زىرائەت ئېغىر تەبىئىي ئاپەتكە ئۇچرىغانلىقىتىن ، بۇ يىل يېزا ئىگىلىك ئومۇمىي ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى ئاشمىدى ، ئەمما 1973 ـ يىلى ئالدىنقى يىلىغا قارىغاندا 8.4% ئاشتى .

دىپلوماتىيە جەھەتتىكى زور ئىلگىرىلەشلەر

دىپلوماتىيە خىزمىتى جەھەتتە ، بۇ مەزگىلدە بۆسۈش خاراكتېرلىك زور ئىلگىرىلەشلەر بولدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلانغاندىن كېيىن ، لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمىنى قوتۇرتىپ ، بىر قاتار چەت ئەلگە چېتىشلىق ۋەقەلەرنى تۇغدۇرۇپ ، ئېلىمىزنىڭ ئابرۇيىغا ۋە چەت ئەل بىلەن بولغان مۇناسىۋەتكە ئېغىر زىيان يەتكۈزدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئالدىقى بەش يىلىدا پۈتكۈل دىپلوماتىيە خىزمىتى ئىزىدا تۇرۇپ قېلىش ۋە چېكىنىش ھالىتىگە چۈشۈپ قالدى . 9 ـ قۇرۇلتايىدىن كېيىن ماۋ زېدۇڭ ۋە جۇ ئېنلەينىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن ئېلىمىز ھۆكۈمىتى بىرقاتار تەدبىرلەرنى قوللىنىپ ، چەت ئەللەر بىلەن ، بولۇپمۇ ئامېرىكا ، ياپونىيە ۋە غەربىي ياۋروپا ئەللىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنى ياخشىلىدى ۋە تەرەققىي قىلدۇردى .

1971 ـ يىلى 25 ـ ئۆكتەبىردە بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ 26 ـ نۆۋەتلىك چوڭ يىغىنىدا مۇتلەق كۆپ ئاۋاز بىلەن جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدىكى قانۇنلۇق ئورنى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى . 1972 ـ يىلى 21 ـ فېۋرالدا جۇڭگو ھۆكۈمىتىنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن ، ئامېرىكا زۇڭتۇڭى نىكسون جۇڭگونى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن بېجىڭغا كەلدى . 27 ـ فېۋرالدا جۇڭگو ـ ئامېرىكا ئىككى دۆلەت شاڭخەي بىرلەشمە ئاخباراتىنى ئېلان قىلىپ ، ئىككى دۆلەت 20

نەچچە يىل قارشىلىشىپ تۇرغاندىن كېيىن ، ئەمدى ياخشىلىنىش ۋە مۇ-
ناسىۋەتنى نورماللاشتۇرۇشقا قاراپ ماڭغانلىقىنى جاكارلىدى . جۇڭگو-
نىڭ بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدىكى قانۇنلۇق ئورنىنىڭ ئەسلىگە
كېلىشى ۋە جۇڭگو ـ ئامېرىكا مۇناسىۋىتىنىڭ ياخشىلىنىشى ، جۇڭگو-
نىڭ چەت ئەلەن بولغان مۇناسىۋىتىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئوبدان شارا-
ئىت ھازىرلاپ بەردى . 1972 ـ يىلى 25 ـ سېنتەبىردە ، ياپونىيە ھۆكۈ-
مىتى ئىچكى كابىنېتىنىڭ باش ۋەزىرى تېيەنجۇڭ ـ جاۋرۇڭ جۇ ئېنلەينىڭ
تەكلىپىگە بىنائەن جۇڭگوغا زىيارەتكە كەلدى . 29 ـ سېنتەبىر كۈنى ،
جۇڭگو ـ ياپونىيە ئىككى دۆلەت ئۇرۇش ھالىتىنى تۈگىتىپ ، مۇناسى-
ۋەتنى رەسمىي ئەسلىگە كەلتۈرگەنلىكىنى جاكارلىدى .

كېسىنگىرنىڭ مەخپىي زىيارەتكە كېلىشىدىن تارتىپ 1972 ـ يى-
لىنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان 27 ئاي ئىچىدە دۆلىتىمىز يەنە كانادا ، ئىتالى-
يە ، ئاۋستىرىيە ، تۈركىيە ، ئىران ، مېكسىكا ، فېدېراتىپ گېرمانىيە ،
ئاۋستىرالىيە ، يېڭى زېللاندىيە قاتارلىق 41 دۆلەت بىلەن دىپلوماتىيە مۇ-
ناسىۋىتى ئورناتتى ياكى ئەسلىگە كەلتۈردى . بۇ 1949 ـ يىلدىن 1969 ـ
يىلىغىچە بولغان 20 يىل ئىچىدە دۆلىتىمىز دىپلوماتىيە مۇناسىۋىتى ئور-
ناتقان دۆلەتلەرنىڭ يىغىندىسىغا تەڭ (20 يىلدا 47 دۆلەت بىلەن دىپلو-
ماتىيە مۇناسىۋىتى ئورناتقان) . ئەنگلىيە بىلەن گوللاندىيە تەيۋەن بى-
لەن بولغان دىپلوماتىيە مۇناسىۋىتىنى ئۆزگەنلىكى ئۈچۈن ، ئۇلار بىلەن
بولغان مۇناسىۋەت ۋاكالىتەن ئىش بېجىرىش ئورنى دەرىجىلىكتىن باش
ئەلچى دەرىجىلىككە كۆتۈرۈلدى .

خەلقئارا مۇناسىۋەتنىڭ ياخشىلىنىشى ، ئېلىمىزنىڭ چەت ئەللەر
بىلەن ئىقتىسادىي تېخنىكا ئالماشتۇرۇشى ، تاشقى سودىنى تەرەققىي
قىلدۇرۇشى ئۈچۈن پايدىلىق شارائىت يارىتىپ بەردى . ماۋ زېدۇڭ ، جۇ
ئېنلەينىڭ دىپلوماتىيە جەھەتتىكى زور تەدبىرلىرى ، ئۆزۈندىن بۇيانقى
غەربنىڭ قامال قىلىشى ۋە ئۆزىمىزنىڭ ئۆزىمىزنى قامال قىلىپ ئولتۇرغان-
لىقىمىزدەك بىنورمال ھالەتنى بۇزۇپ ، دىپلوماتىيىنىڭ يېڭى ۋەزىيىتىنى
ئېچىشقا ئاساس سېلىپ بەردى .

1973 ـ يىلدىكى 8 ـ مارت ئايالار بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن جۇ ئېنلەي خەلق ساربىيدا تەنتەنىلىك زىيارەت ئۇيۇشتۇرۇپ ، جۇڭگودىكى چەت ئەللىك مۇتەخەسسىسلەر ۋە ئائىلە تەۋەلىرىنى كۈتۈۋالدى ، زىيارەتتە جۇ ئېنلەي ، لىن بياۋ ، چېن بودا ، ۋاڭ لى قاتارلىقلارنىڭ دېپلوماتىيە خىزمىتىگە قىلغان بۈزغۇنچىلىقلىرىنى قاتتىق سۆكتى ، خاتا ھالدا كۆرەش قىلىنغان ۋە جۇڭگودىن كېتىشكە مەجبۇر بولغان چەت ئەللىك مۇتەخەسسىسلەردىن سەمىمىي كەچۈرۈم سورىدى ھەمدە ئۇلارنىڭ جۇڭگوغا قايتىپ كېلىپ خىزمەت قىلىشىنى قارشى ئالىدىغانلىقىنى بىلدۈردى . بىر ئەنگلىيەلىك ئايال مۇتەخەسسىس شۇ چاغدىكى ھالەتنى ئەسلەپ ھاياجانلانغان ھالدا : « نەچچە يۈزلىگەن مېھمانلارنىڭ ئالدىدا زۇڭلى جۇڭگو كومپارتىيەسى ۋە جۇڭگو ھۆكۈمىتىگە ۋاكالىتەن ، رەئىس ماۋزېدۇڭنىڭ چەت ئەللىك مۇتەخەسسىسلەرگە مۇئامىلە قىلىش تۇغرىسىدىكى يولىيورۇقىنى ئۆز ۋاقتىدا ئىزچىللاشتۇرالمىغانلىقىدىن بارلىق چەت ئەللىك مۇتەخەسسىسلەردىن ئوچۇق ـ ئاشكارا كەچۈرۈم سورىدى » « ئەنگلىيەلىك تۆۋەن تەبىقىدىكى بىر كۇلالىچى بىلەن ئاشپەز ئايالنىڭ قىزى بولغان مەن ، قۇدەرەتلىك جۇڭگونىڭ زۇڭلىسىنىڭ كەچۈرۈم سورىشىنى ئاڭلىغىنىمدا ، مېنىڭ شۇ چاغدا قانداق ھېسسىياتتا بولغانلىقىمنى تەسەۋۋۇر قىلىپ بېقىڭلار » دېگەن ⑤ .

بۇ مەزگىلدە ، جۇ ئېنلەي مەدەنىيەت ، مائارىپ ، پەن ـ تېخنىكا قاتارلىق جەھەتلەردىكى خىزمەتلەرگىمۇ ئىتايىن ئەھمىيەت بەردى ، رەھبەرلىكىنى كۈچەيتتى ، ھەمدە چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمنى پېپەن قىلىشنى تەلەپ قىلىپ ، بۇ ئورۇنلارنىڭ خىزمىتىنى كۆرۈنەرلىك ئىلگىرى سۈردى .

چېكىدىن ئاشقان سولچىللىقنى پېپەن قىلىشتىكى ئەگرى ـ توقايلىق

جۇ ئېنلەي مەركەزنىڭ كۈندىلىك خىزمەتلىرىگە مەسئۇل بولغان شۇ چاغلاردا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمى ۋە ھۆكۈمەتسىزلىكنىڭ كەلتۈرگەن زىيانلىرىنى

كۆزده تۇتۇپ ، لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھنىڭ جىنايەتلىرىنى پاش قىلىش ، پىپەن قىلىش جەريانىدا ، مەملىكەتلىك مۇھىم يېغىنلاردا ۋە باشقا سورۇنلاردا كۆپ قېتىم چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمىنى ۋە ھۆكۈمەتسىزلىكنى پىپەن قىلىش مەسىلىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئۇ : « ھەرقايسى ئورۇنلاردىكى چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمىنى لىن بياۋ ئۇلغايتىۋەتكەن » ، چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمى پىپەن قىلىنمىسا ، خەلق پارتىيىسىنىڭ توغرا لۇشيەنتى ئىزچىللاشتۇرۇشقا جۇرئەت قىلالمايدۇ ، دەپ كۆرسەتتى . شۇ چاغدىكى « سىياسىنى گەۋدىلەندۈرۈش » نىڭ تەسىرى تۈپەيلى ، ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا ئىشلەپچىقىرىشنى ، كەسپىنى تۇتۇشقا جۇرئەت قىلالماسلىققا قارىتا ، ئۇ بىر قېتىملىق يىغىندا : چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمى « قۇرۇق ، ئابستراكت ، مىتافىزىكىچە نەرسە ، قۇرۇق گەپ ساتىدىغان ، چېكىدىن ئاشقۇرۇقۇپتىدىغان نەرسە » دەپ كۆرسەتتى . ئۇ تەكىتلەپ « ھەربىر كەسىپ بىر ـ بىرىگە قارشى بولۇپ قالماسلىقى كېرەك » ، سىياسىينى قۇماندان قىلىش دېگەنلىك » كەسىپكە قۇماندان قىلىش دېگەنلىك » دېدى . ئۇ ھەر دەرىجىلىك كادىرلارنى مەرداىلىك بىلەن ئىشلەپچىقىرىشنى ، كەسىپنى تۇتۇشقا رىغبەتلەندۈردى . چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تازا مالىماتاڭ بولۇپ كېتىشىنىڭ ئىدىيە ئاساسى . ئۇ چاغدا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ « سولچىل » خاتا باش فاكىچىنىنى ئۆزگەرتىش شەرتى تېخى ھازىرلانمىغان ئەھۋالدا ، چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمىنى پىپەن قىلىشنى ئوتتۇرىغا قويۇش ۋە تەشكىللەش ، قوللىنىشقا بولىدىغان ئەڭ ئۇنۇملۇك چارە ئىدى . جۇ ئېنلەي دەل مۇشۇ تۇپ مەسىلىنى تۇتقاچقا ، شۇ چاغدا ھەرقايسى جەھەتلەردىكى خىزمەتلەردە بۇرۇلۇش بولدى .

جۇ ئېنلەينىڭ چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمىنىڭ ھەرقايسى سەپلەردىكى يامان تەسىرىنى تازىلاش ئۈچۈن قىلغان تىرىشچانلىقلىرى ، جىيانىڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ قارشى تۇرۇشىغا ئۇچرىدى .

1972 ـ يىلى 6 ـ ئۆكتەبىردە ، « نۇر گېزىتى » « ئۇنىۋېرسال ئۇنىۋېر-سىتېتلاردىكى تەبىئىي پەن مائارىپ ئىنقىلابىغا قارىتا بەزى قاراشلىرى-مىز » دېگەن تېمىدا بىر پارچە ماقالە ئېلان قىلدى . بۇ ماقالىنى شۇ چاغدىكى بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مەسئۇلى ، ئاتاقلىق فىزىكا ئالىمى جۇ پېيىۋەن يازغانىدى . ئۇنىڭ ئېيتىشچە ، بۇ ماقالىنى يېزىشىدىكى سەۋەب ، 1972 ـ يىلى ئەتىيازدا ئامېرىكا تەۋەلىكىدىكى جۇڭگولۇق فىزىكا ئالىمى يالۇ جېننىڭ بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنى ۋە جۇڭگو پەنلەر ئاكادې-مىيىسى فىزىكا تەتقىقات ئورنىنى ئېكسكۇرسىيە قىلغاندا ، ئاساسىي فىزىكا ئۇستىدىكى ئۆگىنىش ۋە تەتقىقاتنى تەشەببۇس قىلىشنى ئۈمىد قىلدى-غانلىقىنى بىلدۈرگەن . يالۇ جېننىڭنىڭ پىكرىنى ماۋ زېدۇڭ قوللىغان . ئىيۇلدا ، جۇ ئېنلەي ئامېرىكا تەۋەلىكىدىكى جۇڭگولۇق ئالىملارنى قوبۇل قىلغاندا ، جۇ ئېنلەي قوبۇل قىلىشقا ھەمراھ بولۇپ كەلگەن جۇ پېيىۋەنگە : « قايتىپ بېرىپ بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تەبىئىي پەن ئوقۇتۇشىنى ئوبدان باشقۇرۇڭلار ، ئاساسىي نەزەرىيە سەۋىيىسىنى ئۆس-تۈرۈڭلار . بۇ مېنىڭ سىزگە تاپشۇرغان ۋەزىپەم . ھەرقانداق توسالغۇ بولسىمۇ يېڭىش كېرەك ، ھەرقانداق پوتلىكاشاڭ بولسىمۇ ، يۇلۇپ تاشلاش لازىم » دېگەن . مەكتەپكە قايتىپ بارغاندىن كېيىن ئۇ جۇ ئېن-لەيگە خەت يېزىپ ، ئاساسىي نەزەرىيە ئوقۇتۇشىنى كۈچەيتىش توغرى-سىدا ئۇچ تۈرلۈك پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويغان . بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ، چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى ئوقۇتۇش ۋە تەتقىقاتتا ئاساسىي نەزەرىيىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى دەسلەپكى پىكرىنى تۈزۈپ چىققان ، جۇ ئېن-لەي كۆرگەندىن كېيىن تەستىق سالغان . ئۇ مانا مۇشۇنداق ئەھۋال ئاستىدا بۇ ماقالىنى يېزىپ چىققان .

بۇ ماقالە ئەسلىدە « خەلق گېزىتى » نىڭ ھاۋالىسى بىلەن يېزىل-غان ، ئەمما ياۋ ۋېنيۈەننىڭ قارشى تۇرۇشى بىلەن « نۇر گېزىتى » دە ئېلان قىلىنغان . ماقالە شۇ چاغدىكى مائارىپ خىزمىتىدە ساقلانغان مە-سىلىلەرگە قارىتا ، جۇ ئېنلەينىڭ پىكرى بويىچە ، تەبىئىي پەن ئاساسىي نەزەرىيىسى ئۇستىدىكى ئۆگىنىش ۋە تەتقىقاتتاتقا ئەھمىيەت بېرىشنى ۋە

ئۇنى كۆچەيتىشنى تەكتلىگەن . جاڭ چۇنچياۋ شاڭخەي « ۋېنخويياۋ گېزىتى » گە بۇ ماقالىغا ھۆجۇم قىلىدىغان ماقالە يېزىشنى تاپشۇرغان ھەمدە بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا ئادەم ئەۋەتىپ بۇ ماقالىنىڭ پەيدا بولۇش ئەھۋالىنى مەخپىي تەكشۈرتكەن . ئۇ : « جۇ پېيىۋەننىڭ ئارقا تېرىكى بار ، ئۇنىڭ ئارقا تېرىكىنىڭ قانچە زور ، قانچە قاتتىق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، چوقۇم پىپەن قىلىش كېرەك ! » دېگەن . شۇنداق قىلىپ ئۇلار پىپەن قىلىشنىڭ تىغ ئۇچىنى جۇ ئېنلەيگە قاراتماقچى بولغان .

14 ـ ئۆكتەبىردە ، « خەلق گېزىتى » چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمىنى ۋە ھۆكۈمەتسىزلىكنى پىپەن قىلىدىغان ئۇچ پارچە ماقالىنى ⑧ ئېلان قىلدى . بۇ ماقالىلەر جۇ ئېنلەينىڭ ئىككى قېتىملىق چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمىنى پىپەن قىلىپ سۆزلىگەن سۆزلىنگە ئاساسەن يېزىشقا ئۇيۇشتۇرۇلغان ماقالىلەر ئىدى . جاڭ چۇنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەنلەر شاڭخەي « ۋېنخۇيياۋ گېزىتى » گە يالغاندىن ئىشچى ئاممىنىڭ نامى بىلەن ماقالە يېزىپ ، ئوقۇرمەنلەردىن كەلگەن خەت دەپ ئېلان قىلىپ ، ئۇ ماقالىلەرگە قارشى تۇرۇشنى تاپشۇردى . ئۇلار بۇ ئۇچ ماقالىنى « چوڭ زەھەرلىك چۆپ » دېدى ھەمدە خەلق گېزىتى ئىدارىسى ئىچىدە « ئوكچىللىقنىڭ قايتا كۆتۈرۈلۈشى » نى پىپەن قىلىشقا بۇيرۇق قىلدى .

28 ـ ئۆكتەبىردە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى چەت ئەللەر بىلەن ئالاقىلىشىش بۆلۈمى دىپلوماتىيە مىنىستىرلىقى « چەت ئەل ئىشلىرى يىغىنى ئېچىش توغرىسىدىكى دوكلات » تا ، يىغىن « لىن بياۋ پارتىيىگە قارشى گۇرۇھى قوزغاتقان چېكىدىن ئاشقان ﴿ سول ﴾ چىل پىكىر ئېقىمىنى ۋە ھۆكۈمەتسىزلىكنى ئۇزۇل ـ كېسىل پىپەن قىلىش » نى بىر مۇھىم مەزمۇن قىلىدۇ ، دەپ يازغانىدى . بۇنىڭغا جۇ ئېنلەي قوشۇلمەن ، دەپ تەستىق سالدى . جياڭ چىڭ ، جاڭ چۇنچياۋلار جۇ ئېنلەينىڭ تەستىقىغا قارشى چىقتى . ئۇلار ئۇ دوكلاتقا « لىن بياۋ ۋەتەن ساتقۇچىنىڭ چېكىدىن ئاشقان ﴿ ئوڭ ﴾ چىللىقنى پىپەن قىلىش كېرەك » ، « لىن بياۋنى پىپەن قىلىش دېگەن چېكىدىن ئاشقان ﴿ سول ﴾

چىللىقنى ۋە ھۆكۈمەتسىزلىكنى پىپەن قىلىشمۇ ؟ » ، « لىن بياۋنى پىپەن قىلغاندا ئومۇميۈزلۈكرەك پىپەن قىلىش كېرەك » دېگەندەكلەرنى تەستىق دەپ يازدى . ئېنىقكى ، چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمنى پىپەن قىلىش ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمنى مەقسەتلىك بازارغا سېلىپ ، پارتىيىنى ، دۆلەتنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋېتىشتەك ئەجەللىك يېرىگە تېگىپ كەتكەن گەپ .

جۇ ئېنلەي جياڭ چىڭ گۇرۇھى بىلەن تىغمۇ تىرکىشىپ قالغاندا ، ماۋ زېدۇڭ خاتا ھالدا جياڭ چىڭ ، جاڭ چۈنچياۋ قاتارلىقلارنىڭ تەشەببۇسىنى قوللاپ ، ئۇ چاغدىكى ۋەزىپە يەنىلا « چېكىدىن ئاشقان ئوڭچىللىق » قا قارشى تۇرۇش ، دەپ قاراپ ، جۇ ئېنلەينىڭ توغرا پىكرىنى رەت قىلىۋەتتى . 1972 ـ يىلى 5 ـ دېكابىردا ، خەلق گېزىتى ئىدارىسىدىكى بىرەيلەن ماۋ زېدۇڭغا خەت يېزىپ ، جۇ ئېنلەينىڭ چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمنى پىپەن قىلىش پىكرىنى قوللايدىغانلىقىنى دەپ ، جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەنلەرنىڭ چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمنى پىپەن قىلىشقا قوشۇلمايدىغانلىق مەسىلىسىنى ئىنكاس قىلدى . 17 ـ دېكابىردا ، ماۋ زېدۇڭ جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەنلەر بىلەن سۆزلەشكەندە : « چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمنى ئازراق تەنقىد قىلايلى » ، « مېنىڭچە ئۇ خەت توغرا ئەمەس . چېكىدىن ئاشقان سولچىللىقمۇ ؟ چېكىدىن ئاشقان ئوڭچىللىق . شيۇجېڭجۇيى ، بۆلگۈنچىلىك قىلىش ، سۇيىقەست ، ھىيلە ـ مىكر ئىشلىتىش ، پارتىيىگە ، ۋەتەنگە ئاسىيلىق قىلىش » دېدى . 1973 ـ يىلى « خەلق گېزىتى » ، « ئازادلىق ئارمىيە گېزىتى » ، « قىزىل بايراق ژۇرنىلى » بىرلىكتە يازغان « يېڭى يىل بېغىشلىمىسى » دا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ مۇشۇ سۆزىنىڭ روھىغا ئاساسەن ، « شيۇجېڭجۇيىنى پىپەن قىلىپ ئىستىل تۈزىتىش » دە ئاساسلىق « لیۇ شاۋچى قاتارلىق ئالدامچىلار » نىڭ (10 ـ قۇرۇلتايدا لىن بياۋنىڭ ئىسمىنى رەسمىي ئاتاشتىن بۇرۇن بۇ سۆز لىن بياۋنىڭ نامى ئاتىقى بولۇپ كەلگەن) « شيۇجېڭجۇيى لۇشيەنىنىڭ ماھىيىتى » نى پىپەن قىلىش كېرەك ، دېيىلگەنىدى . ئۇلار لىن بياۋ قاتار-

لىقلارنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي مەقسىتى ، ئىچكى جەھەتتە « پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى ئاغدۇرۇپ ، كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈش . ئۇلار پارتىيەمىز ، ئارمىيەمىز ، خەلقىمىز ماۋ جۇشى رەھبەرلىكىدە ئاغدۇرۇپ تاشلىغان پومبىشچىك بۇرژۇئازىيە سىنىپىنى يەنە تۇرغۇزماقچى » ، « دۆلىتىمىزدە ئۇلار پومبىشچىك ، باي دېھقان ، ئەكسىيەتچى ، بۇزۇق ، ئوڭچىللار بىلەن بىرلىشىپ ، پومبىشچىك بېيۇروكرات بۇرژۇئازىيىنىڭ فاشىستىك دىكتاتورىسىنى تىكلىمەكچى . خەلقئارادا ئۇلار سوۋېت ئىتتىپاقى شىيۇجېڭجۇيېچىلىرىغا ، جاھانگىرلارغا تەسلىم بولۇپ ، جۇڭگوغا ، كومپارتىيىگە ، ئىنقىلابقا قارشى تۇرماقچى . » « مانا بۇلار چېكىدىن ئېشىپ ، ئەمدى ئېشىش ئىمكانىيىتى قالمىغان ئوڭچىللىق بولماي نېمە ؟ » دەپ بىلگەنىدى . شۇنىڭدىن كېيىن لىن بياۋنىڭ پەقەت « چېكىدىن ئاشقان ئوڭچىللىقى » پىپەن قىلىنىدىغان ، چېكىدىن ئاشقان سولچىللىقنى پىپەن قىلىشقا بولمايدىغان بولدى . كىمكى يەنە چېكىدىن ئاشقان « سول » چىللىقنى پىپەن قىلىدىكەن ، ئۇ لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي شىيۇجېڭجۇيى لۇشيەننىڭ ماھىيىتىنى تولۇق تونۇمىغانلىقى بولۇپ ، « كۆرەشنىڭ چوڭ يۆنىلىش » نى بۇرمىلىغانلىق ھېسابلاندى .

جۇ ئېنلەينىڭ چېكىدىن ئاشقان سولچىل پىكىر ئېقىمىنى پىپەن قىلىشنى توغرا ئوتتۇرىغا قويۇشى ، 1967 ـ يىل فېۋرالنىڭ ئالدى ـ كەينىدە مەركەزدىكى نۇرغۇنلىغان رەھبىرىي يولداشلار تەلەپ قىلغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خاتالىقىنى تۈزىتىش توغرىسىدىكى توغرا تەشەببۇسنىڭ داۋامى ئىدى . ئەگەر بۇنىڭدا چىڭ تۇرغان بولساق ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئومۇمىي خاراكتېرلىك خاتالىقىنى تەدرىجىي ئازايتقىلى ھەتتا ئاز ـ تولا تۈزەتكىلىمۇ بولاتتى . ئەمما ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » « سول » چىل خاتالىقنىڭ مەھسۇلاتى بولغاچقا ، ماۋ زېدۇڭ يەنىلا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئېلىپ بېرىشتا چىڭ تۇرغاچقا ، چېكىدىن ئاشقان سولچىللىقنى پىپەن قىلىشنى ناھايىتى ئوڭايلا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئىنكار قىلىش بىلەن باغلۇالدى ـ دە ، چېكىدىن ئاشقان سولچىللىقنى پىپەن قىلىشقا رۇخسەت

قىلماسلىقتەك خاتا قارارنى چىقاردى .

لىن بياۋ گۇرۇھى تارمار قىلىنغاندىن كېيىنكى ئىككى يىل ئىچىدە ، جياڭ چىڭ گۇرۇھى ھەرخىل توسقۇنلۇق ۋە بۇزغۇنچىلىقلارنى قىلغان بولسىمۇ ، لېكىن جۇ ئېنلەي ماۋ زېدۇڭنىڭ قوللىشى بىلەن ، بەزى توغرا سىياسەت ۋە تەدبىرلەرنى قوللانغانلىقى ؛ كەڭ كادىر ، ئاممانى تەربىيلەش خىزمىتى قىلغانلىقى ، ئىشلەپچىقىرىشنى چىڭ تۇتقانلىقى ، كەڭ كادىر ، ئاممانى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن بەزى تەجرىبە ـ ساۋاقلارنى قوبۇل قىلغانلىقى تۈپەيلىدىن ، 1972 ـ يىلى 3 ـ ئاينىڭ 1973 ـ ئىككى يېرىم جەمئىيەت تەرتىپى ، ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالى تەدرىجىي ياخشىلاندى ، ھەرقايسى جەھەتلەردىكى خىزمەتلەردىمۇ بۇرۇلۇش بولدى . ھالبۇكى ، جۇ ئېنلەينىڭ تەشەببۇسى بىلەن ئېلىپ بېرىلغان چېكىدىن ئاشقان سولچىللىقنى پېپەن قىلىش ئېلىپ كەلگەن ياخشى ۋەزىيەت ناھايىتى تېزلا بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى . ئاتالمىش « چېكىدىن ئاشقان ئوڭچىللىق » نى پېپەن قىلىش ساداسى ئىچىدە ، پارتىيەدىكى « سول » چىل خاتالىق تۈزىتەلمەيلا قالماي ، ئەكسىچە ئەزۇمەيلەپ كەتتى ، يەنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ بالايىئاپەتلىرى يەنە داۋاملاشتى .

2 . 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ خاتالىقىنى داۋاملاشتۇرغان پارتىيىنىڭ 10 ـ قۇرۇلتىيى

لىن بياۋ ۋەقەسىدىن كېيىن بەزى ھەل قىلمىسا بولمايدىغان زور سىياسىي مەسىلىلەر پەيدا بولدى ، مەسىلەن ، 9 ـ قۇرۇلتاي پارتىيە نىزامنامىسى ئومۇمىي پرىنسىپىغا يېزىلغان « يولداش لىن بياۋ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئۇلۇغ قىزىل ـ بايرىغىنى ئىزچىل ئېگىز كۆتۈرۈپ ، يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ پرولېتارىيات ئىنقىلابىي لۇشيەننىي ئەڭ سادىق ، ئەڭ قەتئىي ئىجرا قىلدى ۋە قوغدىدى . يولداش لىن بياۋ يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەڭ قەدىناس سەپدىشى ۋە ئىزباسارى » دېگەن سۆزلەر ئەمدى تارىخنىڭ بىر مەسخىرىسى بولۇپ قالغانىدى . 9 ـ نۆۋەتلىك پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى 1 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا سايلاپ چىقىلغان سىيا-

سىي بيۇرونىك 21 نەپەر ئەزاسىدىن يەتتىسى لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھىنىڭ كاتتىۋاشلىرى ۋە تايانچلىرى بولۇپ تەكشۈرۈلۈۋاتاتتى ، ئۇچتىن بىر قىسمى كېمىيىپ كەتكەن سىياسىي بىيۇرونىڭ نورمال خىزمەت قىلىشى تەس ئىدى . بۇ سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ، 9 ـ قۇرۇلتايـ نىڭ لۇشيەنى يەنە توغرا بولمۇپرەمدۇ ؟ دېگەن سوئاللار كېلىپ چىقاتـ تى . بۇ مەسىلىلەرگە جاۋاب بېرىلمىسە ۋە ئۇلار ھەل قىلىنمىسا ، پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە بىر نېمە دېگىلى بولمايتتى ، پارتـ يىنىڭ رەھبەرلىكى ۋە جەمئىيەتنىڭ مۇقىملىقىنمۇ پايدىسز ئىدى . بـۇنداق زور سىياسىي مەسىلىلەرنى پەقەت پارتىينىڭ ئەڭ ئالىي ھوقۇقـ لۇق ئـورگـانـى ـــ مەملىكەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىلا ھەل قىلالايتتى . 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ نىزامنامىسىدا : « پارتىينىڭ مەملىكەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى ھەر بەش يىلدا بىر قېتىم ئۆتكۈزۈلىدۇ » دەپ بەلـ گىلەنگەنىدى . شۇڭا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى پارتىينىڭ 10 ـ نۆـ ۋەتلىك مەملىكەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىينى مۇددەتتىن بالدۇر ئېچىشنى قارار قىلدى .

پارتىيە 10 ـ قۇرۇلتىينىڭ تەييارلىقلىرى

پارتىينىڭ 10 ـ قۇرۇلتىينىڭ تەييارلىق قىلىش يۈزىسىدىن مەر ـ كـىزىي كومىتېت 1973 ـ يىل 20 ـ مايدىن 31 ـ مايغىچە بېيجىڭدا خىز ـ مـەت يـىغـىنى ئاچتى . يىغىن « پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى پارتىيـ نىڭ 10 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىينىڭ ۋەكىللىرىنى سايلاش توغرىسىدىكى قارارى » نى مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللىدى . ۋەكىلـ لەرنىڭ شـەرتـلـىرى ھەققىدە قارارنى ئاساسەن مۇنۇلار تەلەپ قىلىندى : « ماۋ جۇشىنىڭ پرولېتارىيات ئىنقىلابى لۇشيەننى قەتئىي ئىجرا قىلىدـ غان ، پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابىدا ، بولۇپمۇ 10 ـ قېتىملىق لـۇشيەن كۇرىشى جەريانىدا ، سىناقلاردىن ئۆتۈپ ئىپادىسى ياخشى بولـ غان ، ئاما بىلەن ئالاقىلىشالايدىغان ، ئاما ئىشىنىدىغان بولۇشى كېرەك ؛ بۇلار يەنە ئۆز ئىچىگە بىر قىسىم ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزۈپ ، ئۆزىنى

تەكشۈرگەن ، خاتالىقنى تۈزەتمەكچى بولغان ھەمدە ئاممىنىڭ كەچۈرۈم قىلىشىغا ئېرىشكەنلەرنىمۇ ئالىدۇ » . بۇ لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ ئەزالىرى ۋە لىن بياۋغا ئەگىشىپ ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزگەن ئادەملەرنى ۋەكىللەر ئارىسىدىن چىقىرىۋېتىش كېرەك ، دېگەنلىك ئىدى . ئەمما ،ۋەكىللەرنىڭ ئاساسىي تەركىبىنى يەنىلا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا « سىناقتىن ئۆتكەن ، ئېپادىسى ئوبدان » ئىسيانچىلار ئىگىلەيتتى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ئۇچۇقلانغان ۋە كۆرەش قىلىنغان ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ، ھۆكۈمەتنىڭ مەسئۇل كادىرلىرىنىمۇ كۆپرەك كىرگۈزۈش كېرەك ئىدى . ئەمما ، ئۇلارنىڭ « ئۆزىنى تەكشۈرگەن بولۇشى » دېگەن شەرتى بار ئىدى . بۇ مەنىدىن ئېيتقاندا كادىرلار مەسلىسىدە مەلۇم دەرىجىدە سىياسەت خاراكتېرلىك رەتلەش بار ئىدى .

قارارداكى بەلگىلىمىدە ۋەكىللەرنىڭ سان نىسبىتىدە « ئىنقىلابىي زىيالىيلار » نى ئىشچى ، كەمبەغەل ـ تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقان ۋە باشقا ئەمگەكچى خەلقنىڭ سىرتىغا چىقىرىۋەتكەن بولۇپ ، ۋەكىللەر سانى ئارانلا 5% ئەتراپىدا ئىدى . مانا بۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە زىيالىيلارغا نىسبەتەن كەمسىتىش ۋە چەتكە قېقىش ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئىچىدىمۇ بارلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ .

يېڭى ماۋ زېدۇڭ بىكىتكەن « مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۈروسىنىڭ پارتىيە نىزامنامىسىغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى يوللىيورۇق سوراش دوكلاتى » نى مۇزاكىرە قىلىپ قوشۇلدى . پارتىيە نىزامنامىسىغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش گۇرۇپپىسىغا ۋاڭ خۇڭۋېن مەسئۇل بولىدىغان ، سىياسىي بيۈرونىڭ رەھبەرلىكىدە خىزمەت ئېلىپ بېرىپ ، « جۇڭگو كومپارتىيىسى نىزامنامىسىنىڭ لايىھىسى » نى تۈزۈپ چىقىش قارار قىلىندى .

1973 ـ يىللىق خەلق ئىگىلىكى پىلانى مەسلىسىدە جۇ ئېنلەينىڭ پىكرىنگە ئاساسەن ، يېڭىن ئاساسىي قۇرۇلۇش سېپىنى قىسقارتىش ۋە يەرلىكنىڭ ئاكتېپلىقىنى قوزغاش قاتارلىق مەسلە-

لەرنىلا مۇزاكىرە قىلدى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى بويىچە ، يېغىن تەنْ جېنلىن ، لى جىڭچۈەن ، ئۇ لەنفۇ قاتارلىق 13 نەپەر پېشقەدەم كادىرنى « ئازاد قىلىش » نى ئېلان قىلدى . ۋاقتى خۇكۇنى ، خۇا گوفېڭ ، ۋۇ دې سياسىي بيۇرو يېغىنىغا سىرتتىن قاتناشتى ھەمدە سياسىي بيۇرونىڭ خىزمىتىگە قاتناشتۇرۇلدى . بۇ قېتىمقى يېغىندىن بۇرۇن ، يەنى 1972 ـ يىلى يازدا ، جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى ، خۇنەن ئۆلكىلىك پارتكومنىڭ 1 ـ شۇجىسى خۇا گوفېڭ ۋە ۋاقتى خۇكۇنى مەركەزگە يۆتكەپ كېلىندى . ئۇ چاغدا ۋۇ دې مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى ، بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومنىڭ 1 ـ شۇجىسى ئىدى . ۋاقتى خۇكۇنى بولسا شاڭخەي رايونىدىكى « ئىسيانچىلار » كاتتىۋېشى بولۇپ ، 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى بولغان ، كېيىن شاڭخەي شەھەرلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى ، شەھەرلىك ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ئىدى . ۋاقتى خۇكۇنىنى پارتىيە نىزامنامىسىگە تۇزىتىش كىرگۈزۈش خىزمىتىگە مەسئۇل قىلىشى ، ۋاقتى خۇكۇنىنىڭ ماۋ زېدۇڭ تاللىغان ، مەركەزگە ئەكىلىپ تەربىيىلىمەكچى بولغان يەنە بىر ئىزباسار بولغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەتتى .

10 ـ قۇرۇلتىيىنى بالدۇر ئېچىشنى قارار قىلىپ ، قۇرۇلتاي ئېچىلغىچە ، ئارىلىقتا ئاران ئۈچ ئايلا ۋاقىت ئۆتتى ، تەييارلىق تولۇق بولمىدى . ۋەكىللەرمۇ تولۇق مۇزاكىرە قىلىش ، قاتلاممۇ قاتلام ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى ئېچىپ سايلاش ئارقىلىق بەربات قىلىنماستىن ، ئەكسىچە ، ئاتالمىش « دېموكراتىيىلىك كېڭىشىش » ئارقىلىق ، ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايون ۋە مۇناسىۋەتلىك سايلايدىغان ئورۇنلار پارتكومنىڭ كېڭەيتىلگەن يېغىنىنى ئېچىپ سايلاپ چىقتى . قۇرۇلتايدىن بۇرۇن ئومۇمىي يېغىن ئېچىلمىدى . جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەنلەر 10 ـ قۇرۇلتاي ھۆججەتلىرىنىڭ ئاساسلىق تۇزگۈچىلىرى بولدى . 10 ـ قۇرۇلتايدا ۋەكىللەرنىڭ سالاھىيىتىنى تەكشۈرۈش كومىتېتىنىمۇ قۇرمىدى . مانا بۇلار 10 ـ قۇرۇلتايىنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى تولۇق بولمىغانلىقىنى

كۆرسىتىپ بېرىدۇ .

10 ـ قۇرۇلتاي ئېچىلىشتىن بۇرۇن ، يەنى 20 ـ ئاۋغۇستتا ، پارـ تىيە مەركىزىي كومىتېتى « لىن بياۋ پارتىيىگە قارشى گۇرۇھىنىڭ ئەكـ سىلئىنقىلابىي جىنايىتىنى تەكشۈرۈش دوكلاتى » نى تەستىقلىدى ، لىن بياۋ ۋە گۇرۇھىنىڭ ئاساسلىق ئەزالىرى چېن بودا ، يې چۈن ، خۇاڭ يۈكشېڭ ، ۋۇ فاشيەن ، لى زوپېڭ ، چيۇخۇيزو قاتارلىق ئادەملەرنى پارـ تىيىدىن مەڭگۈ قوغلاشنى ، ئۇلارنىڭ پارتىيە ئىچى ، سىرتىدىكى بارلىق ۋەزىپىلىرىنى ئېلىپ تاشلاشنى قارار قىلدى . لى شۆفېڭ ۋە جېڭ ۋېيـ شەن خاتا هالدا ئۇ گۇرۇھىنىڭ ئاساسلىق ئەزالىرى دەپ قارىلىپ ، پارتـ يىدىن بىللە چىقىرىۋېتىلدى . شۇ كۈنى مەركىزىي كومىتېت سايلام تەيـ يارلىقى كومىتېتى ئەزالىرىنىڭ يىغىنى ئاچتى . ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى بويىچە ، ۋاڭ خۇڭۋېن سايلام تەييارلىقى كومىتېتىنىڭ مۇدىرى ، جۇ ئېنلەي ، كاڭ شېڭ ، يې جيەنيىڭ ، جياڭ چىڭ ، جاڭ چۈنچياۋ ، لى دېشېڭ مۇئاۋېن مۇدىرى بولۇپ ، يەنە 104 ـ نەپەر ئەزا بېكىتىلدى . جۇ ئېنلەي ۋاڭ خۇڭۋېننىڭ يارىدەمچىسى بولۇپ قالدى . بۇ ناھايىتى ئېنىق هالدىلا 10 ـ قۇرۇلتاي رەھبەرلىك ئەھۋالىدىكى خاھىشنى ئاشكارىلاپ قويدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خاتالىقىنى داۋاملاشتۇرغان 10 ـ قۇـ رۇلتاي سىياسىي دوكلاتى

1973 ـ يىلى 24 ـ ئاۋغۇستتىن 28 ـ ئاۋغۇستقىچە جۇڭگو كومـ پارتىيىسى 10 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى بېيجىڭدا ئۆتكۈزۈلدى . قۇرۇلتايغا ماۋ زېدۇڭ رىياسەتچىلىك قىلدى ، پۈتۈن مەمـ لىكەتتىكى 28 مىليون پارتىيە ئەزاسىغا ۋاكالىتەن 1249 نەپەر ۋەكىل قاتـ ناشتى . قۇرۇلتاينىڭ كۈن تەرتىپى ئۇچ ئىدى : (1) جۇ ئېنلەي مەر ـ كىزىي كومىتېتقا ۋاكالىتەن سىياسىي دوكلات بېرىدۇ ؛ (2) ۋاڭ خۇڭـ ۋېن مەركىزىي كومىتېتقا ۋاكالىتەن پارتىيە نىزامنامىسىغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدا دوكلات بېرىدۇ ھەمدە « جۇڭگو كومپارتىيىسى نىزامنامىسىنىڭ لايىھىسى » نى ئوتتۇرىغا قويىدۇ ؛ (3) جۇڭگو كومپار ـ

تىبىسى 10 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى سايلاپ چىقىلىدۇ .

قۇرۇلتايىنىڭ سىياسىي دوكلاتى لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھىنىڭ جىنايەتلىرىنى يەنمۇ پاش قىلىپ ، پىپەن قىلدى ، « لىن بياۋ ۋە بىر ئۇچۇم مۇرتلىرى قولىدىن ئۇزۇندە چۈشمەيدىغان ، ئاغزىدا يا-شىسۇننى چۈشۈرمەيدىغان ، ئالدىدا ئوبدان گەپ قىلىپ ، ئارقىدىن سۇ-يىقەست قىلىدىغان ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھ » دەپ كۆرسەتتى . لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھىنى پاش قىلىش ۋە پىپەن قىلىش ، پۈتۈن پارتىيىگە بىر قېتىملىق ناھايىتى پايدىلىق چوڭقۇر تەربىيە ئىدى ، ئەمما دوكلاتتا لىن بياۋ ۋەقەسىنىڭ پەيدا بولۇش تارىخىي شارائىتىنى چوڭقۇر ، كونكرېت تەھلىل قىلمىغان ، لىن بياۋ ۋەقەسىنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بىلەن باغلىمىغان ، ئەكسىچە « 9 ـ قۇرۇلتاي سىياسىي لۇشىيەنى ۋە تەشكىلىي لۇشىيەنى توغرا بولدى » دەپ مۇئەييەنلەشتۈرۈپ ، « لىن بىياۋ پارتىيىگە قارشى گۇرۇھىنىڭ سەكرەپ چىقىپ ، داۋاملىق پرولېتارىيات بىلەن ئېلىشىشى ، دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى كەسكىن سىنىپىي كۈرەشنىڭ ئۆتكۈر ئىپادىسى » ، بۇ سوتسىيالىستىك تارىخىي باسقۇچتا باشتىن ئاخىر سىنىپ ، سىنىپىي زىددىيەت ۋە سىنىپىي كۈ-رەش مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ ، دەيدىغان ئاتالمىش ئاساسىي لۇشىيەننىڭ تۇغرىلىقىنى ئىسپاتلىدى دېگەندەكلەر يېزىلىپ ، « پارتىيە ئىچىدىكى ئىككى لۇشىيەن كۈرىشى ئۇزاق مۇددەت مەۋجۇت بولىدۇ ، يەنە ئون قېـ-تىم ، يىگىرمە قېتىم ، ئوتتۇز قېتىم ئېلىشىش بولۇشى مۇمكىن » دېگەنلەر يەنە تەكىتلەنگەنىدى . مانا بۇلار 10 ـ قۇرۇلتايىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ « سول » چىل خاتالىقىنى يەنىلا داۋاملاشتۇرۇۋاتقانلـ-قىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان ئاساسلىق كۆزقاراشلار ئىدى .

بۇنىڭدىن كېيىنكى ۋەزىپىلەر توغرىسىدا دوكلاتتا مۇنداق دېيىلـ-گەنىدى : « ئېلىمىز ئىقتىسادىتا يەنىلا نامرات ، يەنىلا تەرەققىي قىلىۋاتقان دۆلەت » دەپ ، پۈتۈن پارتىيىدىن « جاسارەت بىلەن غەيرەتكە كېلىپ ، تىرىشىپ يۇقىرى ئۆرلەپ ، كۆپ ، تېز ، ياخشى تېجەشلىك بىلەن سوتـ-سىيالىزم قۇرۇش باش لۇشىيەننى ئىزچىللاشتۇرۇش ، ئىنقىلابنى تۇتۇپ ،

ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش . . . خەلق ئىگىلىكىنى تەرەققىي قىلدۇرىدىغان دۆلەت پىلانىنى ھەقىقىي ئورۇنداپ ۋە ئاشۇرۇپ ئو-رۇنداپ ، ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك ئىقتىسادىنى تېخىمۇ زور تەرەققى-ياتقا ئېرىشتۈرۈش » تەلەپ قىلىنغانىدى . بۇ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا ئەھ-مىيەت بېرىش دەرىجىسى 9 ـ قۇرۇلتايغا قاريغاندا ئاز ـ تولا ئۆستەكىلىد-كىنى كۆرسىتىدۇ . لېكىن ، دوكلاتتا تەكىتلەنگەن ئاساسىي ۋەزىپە يەنىلا سىنىپىي كۈرەشنى ئوبدان قىلىش ، « پرولېتارىيات مەدەنىيىتە زور ئىن-قىلابىنىڭ نەتىجىلىرىنى مۇستەھكەملەش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش » ئىدى . دوكلاتتا : « پرولېتارىيات مەدەنىيىتە زور ئىنقىلابىنىڭ كۈرەش قىلىش ، پىپەن قىلىش ، ئۆزگەرتىش ۋەزىپىسىنى ھەرقايسى سەپلەر داۋاملىق چوڭقۇرلاشتۇرۇشى لازىم » دەپ ، « (لېن باۋنى پىپەن قىلىپ ئىستىل تۈزىتىش)نى داۋاملىق ئوبدان ئېلىپ بېرىش » نى باش ۋەزىپە قىلغانىدى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە : « ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئىنقىلابىنى ، مائارىپ ، سەھىيە ئىنقىلابىنى داۋاملىق ئوبدان قىلىپ ، تاغلارغا چىقىپ يېزىلارغا چۈشكەن زىيالىي ياشلار خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش ، 7 ـ ماي كادىرلار مەكتەپلىرىنى ياخشى باشقۇرۇش ، سوتسىيالىستىك يېڭى شەي-ئىلەرنى قوللاش »، « پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن ئارمىيە ۋە پۈتۈن مەملە-كەت خەلقىگە سىنىپىي كۈرەش ۋە لۇشيەن كۈرىشى تەربىيىسىنى ئېلىپ بېرىش » تەكىتلەنگەنىدى .

10 ـ قۇرۇلتاي پارتىيە نىزامنامىسى ۋە يېڭى مەركىزىي كومىتېت

« پارتىيە نىزامنامىسىغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش دوكلاتى »دا ، بۇ قېتىم قۇرۇلتاينىڭ مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللىشىغا سۇنغان « تۈزىتىلگەن لايىھە 9 ـ قۇرۇلتاي پارتىيە نىزامنامىسى بىلەن سېلىشتۇرغاندا ، ئىككى لۇشيەن كۈرىشىنىڭ تەجرىبىلىرى توغرىسىدىكى مەزمۇن كۆپەيتىلدى » دەپ تەكىتلەنگەن . دوكلاتتا « جاھاننى تازا مالىماتاق قىلىپ ئاندىن جاھاننى راسا تۈزەش ، يەتتە ، سەككىز يىلدا بىر قېتىم بولىدۇ » دەپ ، ئۇنىڭ « ئوبيېكتىپ قانۇنىيەت » دېگەن . « پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور

ئىنقىلابنىڭ ئوخشاش سىياسىي چوڭ ئىنقىلابلارنى يەنە كۆپ قېتىم ئېلىپ بارىمىز، شۇنداق قىلغاندىلا پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى تېخىمۇ مۇستەھكەملەپ، سوتسىيالىستىك ئىشلىرىمىزنىڭ يېڭى غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرگىلى بولىدۇ» دەپ ئېلان قىلغان.

قۇرۇلتاي ماقۇللىغان يېڭى پارتىيە نىزامنامىسى، 9 ـ قۇرۇلتاي نىزامنامىسىدىكى لىن بياۋنى ماختايدىغان، لىن بياۋنى «يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەڭ يېقىن سەپدىشى ۋە ئىزباسارى» دېگەندەك گەپلەرنى چىقىرىۋەتكەندىن باشقا، ئاساسىي جەھەتتىن 9 ـ قۇرۇلتاي پارتىيە نىزامنامىسىدىكى «سول» چىل خاتا مەزمۇنلارنىڭ ھەممىسىنى ساقلاپ قالغانىدى. ۋاڭ خۇڭۋېن دوكلاتىدا ئىقرار قىلىپ: «9 ـ قۇرۇلتاي ماقۇللىغان پارتىيە نىزامنامىسى پارتىيىمىزنىڭ ئىزچىل ـ تۈپكى پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىقلابىنىڭ يېڭى تەجرىبىلىرىنى ئەكس ئەتتۇرۇپ، پۈتۈن پارتىيە، پۈتۈن ئارمىيە، پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ سىياسىي تۇرمۇشىدا ئاكتىپ رول ئويناندى. تۈزىتىلگەن لايىھىنىڭ ئومۇمىي پروگراممىسى قىسمىدا، 9 ـ قۇرۇلتاي پارتىيە نىزامنامىسىدىكى پارتىيىمىزنىڭ خاراكتېرى يېتەكچى ئىدىيىسى، تۈپكى پروگراممىسى، ئاساسىي لۇشيەنى قاتارلىق بەلگىلىمىلەر، قۇرۇلما ۋە مەزمۇن جەھەتتىن ئازراقلا رەتكە سېلىندى. ماددىلار كۆپ ئۆزگەرتىلمىدى» دېگىنىدەك بولدى. يېڭى مەزمۇنلار پروگراممىسى قىسمىغا «پۈتۈن پارتىيىدىكى يولداشلارنى ئېقىمغا قارشى تۇرۇشقا جۇرئەت قىلالايدىغان ئىنقىلابىي روھ بولۇشى كېرەك» دېگەن يېڭى تەلەپ قوشۇلدى، پارتىيە ئەزالىرى ئورۇنلاشقا تېگىشلىك بەش شەرتكە «شيۇجېڭجۇيىنى پىپەن قىلىش» قوشۇلۇپ، «سول» چىللىق تۇسى ساقلاپ قېلىندى.

«ئېقىمغا قارشى تۇرۇش» دېگەن بىر خىل ئابستراكت پرىنسىپ بويىچە ئۇنى مۇئەييەنلەشتۇرۇشكىمۇ، ئىنكار قىلىۋېتىشقىمۇ بولىدۇ، بۇنىڭ ئەھمىيىتى چوڭ ئەمەس. مۇھىم مەسىلە ئۇنىڭ قارشى تۇرماقچى بولۇۋاتقىنى زادى قانداق ئېقىم دېگەن مەسىلە. ئەكسىيەتچى ئېقىمغا قارىتا، ئىنقىلابچىلار ئەلۋەتتە قارشى تۇرۇشقا جۇرئەت قىلىشى، ئەمما

ئوبيېكتىپ تارىخىي قانۇنىيەتكە ۋەكىللىك قىلىدىغان توغرا ئېقىمغا قارىتا ، ئىنقىلابچىلار ئۇنىڭغا قارشى تۇرۇش ئەمەس ، بەلكى بۇنداق ئېقىمنىڭ باشلامچىسى ۋە ئىلگىرى سۈرگۈچىسى بولۇشى كېرەك . شۇ چاغدا پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەتتىكى كۆپ سانلىقى كىشىلەر ئەمەلىيەت ئازقىلىق « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خاتالىقىنى تەدرىجىي بىلىپ يېتىپ ، سولچىل پىكىر ئېقىمىنى پىپەن قىلىشنى ۋە تۈزىتىشنى تەلەپ قىلىۋاتقان ئەھۋال ئاستىدا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ « ئېقىمغا قارشى تۇرۇش » نى تەكىتلىگەن ھالدا ئوتتۇرىغا قويۇشى ھەمدە « ماركسىزم ، لېنىنىزمنىڭ بىر پرىنسىپى » دېيىشى ، ماۋ زېدۇڭنىڭ « سول » چىللىقتا چىڭ تۇرۇپ ، كۆپ سانلىقى كىشىلەر ۋەكىللىك قىلىۋاتقان توغرا تارىخىي ئېقىمغا « قارشى تۇرۇۋاتقان » لىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ .

قۇرۇلتاي 10 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنى سايلاپ چىقتى . 195 نەپەر مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى ، 124 نەپەر كاندىدات ئەزاسى سايلاپ چىقىلىپ ، 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭكىدىن كۆپ بولدى . بىر قىسىم نۇرغۇن كۇرەشلەرنىڭ سىنىغىدىن ئۆتكەن ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا زەربىگە ئۇچراپ زىيانكەشلىك قىلىنغان ، 9 ـ قۇرۇلتاي مەركىزىي كومىتېتنىڭ ئەزاسى بولالمىغان پىشقەدەم كادىرلار ، يەنى دېڭ شياۋپىڭ ، ۋاڭ جياشياڭ ، ئۇلانفۇ ، لى جىڭچۈەن ، تەن جىنلىن ، لياۋ چىڭجى ، جاۋ زىياڭ ، لى باۋخۇا ، چىن جىۋى قاتارلىقلار مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى بولۇپ سايلاندى . ئەمما ، تەشكىلىي جەھەتتىن 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ خاتالىقى ئۆزگەرتىلمىدى . جياڭ چىڭ ئەكسىلىنقىلابىي گۇرۇھىغا ئەگەشكەن تايانچ ئۇنسۇرلار مەركىزىي كومىتېتقا كۆپلەپ سايلىنىپ كەتتى .

10 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 1 ـ ئومۇمىي يىغىنى يېڭى بالايىئەلپەتنىڭ ئۇرۇقىنى تېرىدى

1973 ـ يىلى 30 ـ ئاۋغۇست كۈنى ، جۇڭگو كومپارتىيىسى 10 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 1 ـ ئومۇمىي يىغىنى ئۆتكۈزدى . يىغىن

پارتىيىنىڭ مەركىزىي ئورگانلىرىنى سايلاپ چىقتى . ماۋ زېدۇڭ مەركىزىي كومىتېتنىڭ رەئىسى ، مۇئاۋىن رەئىسلىرى : جۇ ئېنلەي ، ۋاڭ خۇڭۋېن ، كاڭ شىبىڭ ، يې جيەنيىڭ ، لى دېشېڭ بولدى . سىياسىي بيۇرو ئەزالىرى (فامىلىسىنىڭ خەت سىزىق سانى بويىچە تىزىلغان) : ماۋ زېدۇڭ ، ۋاڭ خۇڭۋېن ، ۋى گوچىڭ ، يې جيەنيىڭ ، لىيۇ بوچىڭ ، جياڭ چىڭ ، جۇدې ، شۇي‌شيۇ ، خوۋا گوفېڭ ، جى دىڭكۇي ، ۋۇ دې ، ۋاڭ دۇڭشىڭ ، چېن يۈڭگۇي ، چېن شىلىيەن ، لى شيەننيەن ، لى دې‌شېڭ ، جاڭ چۇنچياۋ ، جۇ ئېنلەي ، ياۋ ۋېنيۈەن ، كاڭ شېڭ ، دۇڭ بۆۋۇ قاتارلىق 21 نەپەر كىشىدىن تەركىب تاپتى . سىياسىي بيۇرونىڭ كاندىدات ئەزالىرى : ۋۇ گۈيشيەن ، سۇ جىنخوۋا ، نې جىفۇ ، سەيپىدىن ، دىن تەركىب تاپتى . ئىسيانچىلارنىڭ كاتتىۋېشى ۋاڭ خۇڭۋېن بىر ئۆر‌لەپلا پارتىيە مەزكىرىي كومىتېتنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ قالدى ، سۈيىقەستچى كاڭ شېڭمۇ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ، جاڭ چۇنچياۋ پارتىيە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسى دائىمىي كومىتېتنىڭ ئەزاسى بولدى . بۇلار جياڭ چىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھىنىڭ‌پارتىيىدىكى كۈچىنى زور دەرىجىدە كۈچەيتىۋەتتى .

پارتىيە 10 ـ قۇرۇلتىيى گەرچە شۇ چاغدا تېزدىن ھەل قىلىشقا تېگىشلىك بولغان بەزى مەسىلىلەرنى ھەل قىلغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ‌مۇمىيۈزلۈك ئېيتقاندا ، يەنىلا 9 ـ قۇرۇلتايىنىڭ « سول » چىل خاتالىقىنى داۋاملاشتۇردى . 10 ـ قۇرۇلتاي يەنىلا پۈتۈن پارتىيىگە « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش » نى ، « پارتىيىنىڭ پۈتكۈل سوتسىيالىستىك تارىخىي باسقۇچتىكى ئاساسىي لۇشيەنى ۋە سىياسەتلىرى » دە چىڭ تۇرۇشنى ، « پرولېتارىيات مەدەنىيىەت زور ئىنقىلابى » نى داۋاملاشتۇرۇشنى چاقىرىق قىلدى . 10 ـ قۇرۇلتاي ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان « جاھانىنى تازا مالىماتاڭ قىلىپ ، ئاندىن جاھانىنى تازا تۈزەيمىز . يەتتە ـ سەككىز يىلدىن كېيىن يەنە بىر قېتىم مۇشۇنداق قىلىش كېرەك . جىن ـ شەيتانلار ئۆزى سەكرەپ چىقىدۇ » دېگەننى « ئوبېيكتىپ قانۇنىيەت » دەپ بىلىپ ھەمدە « پارتىيە ئىچىدىكى ئىككى

لۇشيەن كۇرىشى ئۇزۇن مۇددەت مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ ، يەنە ئون قېتىم ، يىگىرمە قېتىم ، ئوتتۇز قېتىم ئېلىشىش بولۇشى مۇمكىن » دەپ ئالدىن ھۆكۈم قىلدى . بۇ خىل « سول » چىل خاتا قاتلامنىڭ يېتەكچىلىكىدە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » سوزغانسېرى ئۇزۇراپ ، ئېلىپ كېلىدىغان بۇزغۇنچىلىقى بارغانچە ئېغىرلاپ كەتتى . ماۋ زېدۇڭ 10 ـ قۇرۇلتايىنى ئېچىشتىن بۇرۇنقى بىر قېتىملىق سىياسىي بيۇرو يىغىنىدا يەنە بىر قېتىم : « بۇ قېتىمقى 10 ـ قۇرۇلتايىنى ئىتتىپاقلىق ، غەلبە قۇرۇلتىيى قىلىپ ئېچىشنى ئۈمىد قىلىمەن » ، « بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايدا كۆپچىلىكنىڭ ئىتتىپاقلىشىشنى ، سۈيقەست ، ھىيلە ـ مىكىر قىلماسلىقنى ئۈمىد قىلىمەن » دېگەن بولسىمۇ ، لېكىن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى داۋاملاشتۇرۇش بىلەن ئىتتىپاقلىق ، غەلبە دېگەنلەر بىر ـ بىرى بىلەن چىقىشالمايتتى .

10 ـ نۆۋەلتىك مەركىزىي كومىتېتى 1 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن جيالڭ چىلڭ ، جالڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ژېنيۈەن ، ۋالڭ خۇگۇېنلار مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسى ئىچىدىكى « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » بولۇپ شەكىللەندى . جيالڭ چىلڭ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھىنىڭ كۆچى تېخىمۇ كۆچەيدى . بۇ ئىش بۇ بىر تۇركۈم قارا نىيەت ، سۈيقەستچى لەرنىڭ پارتىيە ، ھۆكۈمەتنىڭ ئەڭ ئالىي ھوقۇقىنى ئومۇمىيۈزلۈك تارتىۋېلىشىغا پايدىلىق شارائىت يارىتىپ بەردى ، 10 ـ قۇرۇلتايىدىن كېيىن پۈتۈن مەملىكەتنىڭ داۋاملىق قالايمىقانلىشىشىغا بالايىئاپەت ئۇرۇقىنى تېرىدى .

3- شاخلىتۇېتلگەن « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش » ھەرىكىتى

پارتىيە 10 ـ قۇرۇلتىيىدىن كېيىن جيالڭ چىلڭ ، جالڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ژېنيۈەن ، ۋالڭ خۇگۇېن قاتارلىقلار ئۆزلىرىنىڭ كۈچەيگەن ھوقۇقىغا تايىنىپ ، پارتىيىنىڭ ، ھۆكۈمەتنىڭ ، ئارمىيىنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنى ئومۇمىيۈزلۈك تارتۇېلىش سۈيقەستىلىك ھەرىكەتلىرىنى كۈچەيتتى . ۋالڭ

خۇگۆبن گەرچە مەركىزىي كومىتېتنىڭ كۈندىلىك خىزمەتلىرىگە مەسـ ئۇل بولىدۇ دەپ بېكىتلىگەن بولسىمۇ ، لېكىن ئۇنىڭ نوپۇزى تۆۋەن ، ئىقتىدارى ئاجىز بولغاچقا ، ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن دېگەندەك چىقالمىدى . ئەمەلىيەتتە مەركەزنىڭ كۈندىلىك خىزمەتلىرىنى بىر تەرەپ قىلىۋاتقىنى يەنىلا جۇ ئېنلەي ئىدى . شۇڭا ، جۇ ئېنلەينى جياڭ چىڭ قاتارلىقلار ھوقۇقىنى تارتىۋېلىش يولىدىكى ئاساسلىق توسالغۇ دەپ ھېسابلىغاچقا ، ئۇ ئۇلار يوقاتماقچى بولغان ئاساسلىق نىشان بولۇپ قالدى .

ماۋ زېدۇڭ لىن بىياۋنى پېپەن قىلىش بىلەن كۆڭزىنى پېپەن قىلىشنى باغلىدى

پارتىيە 10 ـ قۇرۇلتىيى گەرچە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى يەنە بىر قېتىم تولۇق مۇئەييەنلەشتۈرگەن بولسىمۇ ، لېكىن كەڭ كادىر ۋە ئاممىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن بىزار بولۇشى ۋە گۇمانـ لىنىشى بارغانچە كۈچىيىپ كەتتى . جۇ ئېنلەينىڭ « سول » چىل خاتاـ لىقىنى تۈزىتىش ئۈچۈن قىلغان تىرىشچانلىقلىرى گەرچە ئۇزۇلۇپ قالغان بولسىمۇ ، لېكىن كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ « سول » چىل خاتالىقىنى تۈزىـ تىشنى بەك قوللايدىغانلىقى نامايان بولدى . بۇلار ماۋ زېدۇڭدا « تىرـ لىش ، كەينىگە چېكىنىش » پەيدا بولىدۇ ، « شيۇجېڭجۇيى » پەيدا بوـ لىدۇ ، دەيدىغان خاتا ئۇقۇمنى ۋە ئەندىشىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى .

1973 ـ يىلى ئىيۇلدا ، ماۋ زېدۇڭ ۋاڭ خۇگۆبن ۋە جاڭ چۈنچياۋ بىلەن سۆھبەتلەشكەندە ھېچبىر ئاساسى يوقلا جۇ ئېنلەي باشقۇرۇۋاتقان دىپلوماتىيە مىنىستىرلىقىنى تەنقىد قىلىپ : « يەكۈن تۆتلا جۈملە گەپ : چوڭ ئىشلارنى مۇزاكىرە قىلماي ، كىچىك ئىشلاردا يولىورۇق سورايدۇ . بۇ ھالەت ئۆزگەرتىلمىسە چوقۇم شيۇجېڭجۇيى كېلىپ چىقىدۇ » دېدى . ئەمەلىيەتتە ، دىپلوماتىيە جەھەتتىكى بارلىق چوڭ ئىشلار ماۋ زېدۇڭدىن يولىورۇق سوراپ قىلىناتتى . « دىپلوماتىيىدە كىچىك ئىش يوق » ، مەـ سىلىلەردە يولىورۇق سوراپ دوكلات قىلىش ، دەل دىپلوماتىيە مىنىستىرـ لىقىنىڭ ئارتۇقچىلىقى ئىدى . لېكىن ،« چوڭ ئىشلار » نى مۇزاكىرە قىلمايدۇ ، دەپ ئەيىبلىنىپ ، چوقۇم شيۇجېڭجۇيى كېلىپ چىقىدۇ »

دېگەن گۇناھنىڭ ئارتىلىشىنى قوبۇل قىلماق ھەققەتەن تەس ئىدى . بۇنداق ئەيىبلەش مەلۇم جەھەتتە ماۋ زېدۇڭنىڭ نەتىجىسى ئوبدان بو- لۇپ كېلىۋاتقان دىپلوماتىيە مىنىستىرلىقىغا ئادەم چۈشەنمىگەندەكلا نارازى بولغانلىقىنى بىلدۈرەتتى ، يەنە بىر جەھەتتىن ، ئۇنىڭ تاشقى ئىشلار ئورۇنلىرىغا مەسئۇل بولۇۋاتقان جۇ ئېنلەيگە نارازى ئىكەنلىكىنى كۆر- سىتەتتى . سۆھبەتتە ، ماۋ زېدۇڭ بىر خىل كۆز قاراشنى ، يەنى لىن بياۋنىڭ ئىدىيە مەنبەسى كۇڭزى تەلىماتىدىن كەلگەن ، لىن بياۋ گومىندائىڭغا ئوخشاشلا « كۇڭزىغا چوقۇنۇپ قانۇنچىلارغا قارشى تۇر- غان » دېگەننى ئوتتۇرىغا قويغان . مانا بۇ ماۋ زېدۇڭ سۇبييېكتىپ جە- ھەتتە لىن بياۋنى پىپەن قىلىش بىلەن كۇڭزىنى پىپەن قىلىشنى باغلا- ماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرسىتەتتى .

جياڭ چىڭنىڭ كېيىنكى بىر قېتىملىق سۆزىگە قارىغاندا ، ماۋ زېدۇڭ ئۇنى چاقىرىپ ، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ كۇڭزىنى پىپەن قىلىدىغان ئىككى شېئىرىنى كۆرسەتكەن . بىرى :

گومورو تۇتۇپ ئۇستاز لياۋ زۇگيۇەن ۋە خەن يۈينى ،
ئىدىيىسى يەتمەس ئەمما ئۇستازى لياۋ زۇگيۇەنگە .
كومپارتىيىگە ئەزا بولۇپ كىرگەن تۇرۇقلۇق ،
چىن كۆڭلىدىن ئېتىقاد قىلدى كۇڭ لاۋئەرگە .

يەنە بىر شېئىرى « يەتتىلىك » ۋەزىنىدە يېزىلغان ئىدى :

چىن شىخۇاڭنى تىللىماڭلار مەندىن نەسىھەت ،
كىتاب كۆيدۈرۈپ ، ئولما ئۆلتۈرۈش يامان ئىش ئەمەس .
چىن شىخۇاڭ ئۆلسىمۇ ئىشلىرى داۋام ئەتتى ،
نامى ئۇلۇغ سۇپىرىسى قۇرۇق كۇڭزى تەلىماتى ئوبدان ئەمەس .
قانچىلىغان سۇلالىلەر ئىشلەتتى چىننىڭ تۈزۈمىنى ،
گومورونىڭ « ئون پىپەنى » ياخشى ئەسەر ئەمەس .
تاڭدىكى لياۋ زۇگيۇەننىڭ « فېئوداللىق » نى ئوقۇڭلار ،

تارىخنى ياندۇرماڭلار كەينىگە ، بۇ مۇمكىن ئەمەس .

بۇ يەردىكى گومورو جۇڭگونىڭ ئاتاقلىق تارىخچىسى ، جۇڭگو پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ باشلىقى . « ئون پېپەن » دېگەن گومورونىڭ قەدىمقى زامان تارىخنى تەتقىق قىلىپ يازغان ئاساسلىق ئەسىرى . بۇ شېئىرلاردىن ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۇ ئەسەرگە باشقىچە قارايدىغانلىقىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ . بۇمۇ بىر خىل سىياسىي كۆرەشنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن بولغان .

ماۋ زېدۇڭنىڭ تەستىقى بويىچە ، « خەلق گېزىتى » گۇاڭجۇ جۇڭشەن ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پروفېسسورى ياڭ رۇڭگونىڭ « كۇڭزى فېئودالىلىق ، قۇللۇق تۈزۈمىدە چىڭ تۇرغان مۇتەپەككۇر » دېگەن ماقالىسىنى ئېلان قىلدى . ياڭ رۇڭگو جۇڭگو پەلسەپە تارىخى تەتقىقاتىدا ئۇزۇنىدىن بۇيان كۆپچىلىككە قارشى بىر خىل كۆز قاراشقا ۋەكىللىك قىلاتتى . ئۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ قوللىشىغا ئېرىشكەنىدى . ماۋ زېدۇڭ بىر چەت ئەللىك مېھمان بىلەن سۆھبەتلەشكەندە : « چىن شىخۇاڭ جۇڭگو فېئودال جەمئىيىتىدىكى بىرىنچى ئەڭ داڭلىق پادىشاھ ، مەنمۇ چىن شىخۇاڭ ، لىن بياۋ مېنى چىن شىخۇاڭ دەپ تىللىغان . جۇڭگودا تارىختىن بۇيان ئىككى تەرەپ بولۇپ كەلگەن ، بىر تەرەپ چىن شىخۇاڭنى ياخشى دەيدۇ ، يەنە بىر تەرەپ چىن شىخۇاڭنى يامان دەيدۇ . مەن چىن شىخۇاڭنى ياقتۇرىمەن . كۇڭزى بىلەن خوشۇم يوق » دېگەن . مانا بۇلار ماۋ زېدۇڭنىڭ كۇڭزىغا بولغان پوزىتسىيەسىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ .

جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ئۇدا ئىشلىتىپ كەلگەن نەيرەڭى ، ماۋ زېدۇڭنىڭ نامىنى سېتىپ ، ماۋ زېدۇڭنىڭ خاتالىقىنى چېكىدىن ئاشۇرۇۋېتىپ ، ئۆزلىرىنىڭ جىنايى مەقسىتىگە يېتىش ئىدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ سۆزلىرى جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ يەنمۇ ئالتوپىلاڭ كۆتۈرۈپ ، جۇ ئېنلەيگە ھۇجۇم قىلىدىغان ئاساس يارىتىپ بەردى .

ئۆكتەبىردە ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار ئۆزلىرىنىڭ بىۋاستە كونتـ

روللۇقىدىكى چىگخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئاتالمىش « ئوكچىل ئېقىمغا زەربە بېرىش ھەرىكىتى » قوزغاپ ، « ئوكچىل تەرىلدۇرۇش كۇچىگە ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ قايتا كۆتۈرۈلگەن ئېقىمغا زەربە بېرىمىز » ، يۇقىرىدىكى « ۋەكىللىك ئادىمى » نى تارتىپ چىقىرىپ ، تۆۋەندە « ئىجتىمائىي ئاساسى » نى تازىلايمىز دەپ داۋراڭ سالدى . ئۇلار يەنە چىگخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا « پىپەن گۇرۇپپىسى » قۇرۇپ ، لىن بياۋ ۋە كۇكزى ، مىكزىنىڭ ماتېرىياللىرىنى رەتلەپ چىقىپ ، كۇكزىنى پىپەن قىلىدىغان ماقالە يېزىپ چىقىشقا بۇيرۇق قىلدى . ئۇلار « 13 ـ سېنتەبىر ۋەقەسى » دىن كېيىن لىن بياۋنىڭ تۇرالغۇسىنى تەكشۈرۈش پۇرستىدىن پايدىلىنىپ ، لىن بياۋنىڭ ئۇيغۇرچە ئىدىن لىن بياۋ باشقىلارغا كۆچۈرتكەن كۇكزى تەرەپدارلىرىنىڭ سۆز ئۇلۇنىدىلىرىنى تېپىۋېلىپ ، ئۇزلىرىنىڭ سىياسىي ئېھتىياجى بىلەن ئۇنى بىر ماتېرىيال قىلىپ تۇرۇپ چىقىپ ، ئۇنىڭغا « لىن بياۋ ۋە كۇكزى ، مىكزى تەلىماتى » دەپ نام قويدى . 1974 ـ يىلى 12 ـ يانۋاردا جياڭ چىڭ ، ۋاڭ خۇكۇنىلار ماۋ زېدۇڭغا خەت يېزىپ ، بۇ ماتېرىيالنى پۈتۈن مەملىكەتكە تارقىتايلى ، دەپ تەكلىپ بەردى . ئۇلار يالغاندىنلا : « بۇ ماتېرىيالنىڭ ھازىرقى لىن بياۋنى ، كۇكزىنى پىپەن قىلىش ھەرىكىتىنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇشقا ناھايىتى زور ياردىمى بولىدۇ . ھەرقايسى ئورۇنلار مۇشۇنداق ئىخچام تۈزۈلگەن ماتېرىيالغا تولمۇ ئېھتىياجلىق » دېدى . ئەمەلىيەتتە ، شۇ چاغدا كەڭ كادىر ، ئاممىلا « لىن بياۋنى ، كۇكزىنى پىپەن قىلىش » دېگەندىن قىلچە خەۋىرى يوق ئىدى ، شۇڭا « تولمۇ ئېھتىياجلىق » دېگەندىن قىلچە سۆز ئاچقىلى بولمايتتى . ماۋ زېدۇڭ جياڭ چىڭ ، ۋاڭ خۇكۇنىلارنىڭ تەكلىپىنى تەستىقلىدى . شۇنىڭ بىلەن ، 18 ـ يانۋاردا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بۇ ماتېرىيالنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ھۆججىتىنىڭ قوشۇمچىسى قاتارىدا پۈتۈن پارتىيىگە تارقىتىپ ، پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا « لىن بياۋنى ، كۇكزىنى پىپەن قىلىش » ھەرىكىتىنى قانات يايدۇردى . پارتىيە 10 ـ قۇرۇلتىيىدا ئەڭ مۇھىم ئورۇنغا قويۇلۇشى كېرەك دەپ تەلەپ قىلىنغان

«لىن بياۋنى پىپەن قىلىپ ، ئىستىل تۈزىتىش » ھەرىكىتى ، تويۇقسىز-دىنلا « لىن بىياۋنىى ، كىۇكىزىنى پىپەن قىلىش » ھەرىكىتىگە ئۆز-گىرىپ كەتتى .

كۇكىزىنى پىپەن قىلىش دېگەنلىك ، جۇكگو تارىخىدىكى ئەڭ ئا-تاقلىق ئالىم ، پېداگوگ ، « پەيغەمبەر ، كاتتا ئۇستاز » دەپ نام ئالغان كىۇكىزىنى پىپەن قىلىش ئىدى . بۇ جۇكگو تارىخىدىكى بىرىنچى قېتىم-لىق ئىش ئەمەس ئىدى . 1919 ـ يىلدىكى ئاتاقلىق 4 ـ ماي ھەرىكىتىدە « كۇكىزى تەرەپدارلىرىنى يوقىتايلى » دېگەن شوئار ئوتتۇرىغا قويۇلغان . ماۋ زېدۇكىنىڭ كۇكىزىنى پىپەن قىلىشمۇ ئۇزۇن تارىخقا ئىگە ئىدى . بىراق ، بۇرۇنقى پىپەنلىرىدە ئۇ كۇكىزىنىڭ ئىلغار تەرەپلىرىنى مۇ-قىملاشتۇراتتى . مەسىلەن ، پارتىيىنىڭ 6 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومە-تېتى 6 ـ ئومۇمىي يىغىنىنىڭ دوكلاتىدا ، ماۋ زېدۇك : « كۇكىزىدىن تارتىپ سۇك جۇكشەنگىچە بولغان دەۋردىكى قىممەتلىك مىراسلارنى خۇلاسىلىشىمىز ۋە ۋارىسلىق قىلىشىمىز لازىم » ⑦ دېگەنىدى . كۇكىزىنىڭ تەلىماتىنى پىپەن قىلىشقا ئەلۋەتتە بولىدۇ ، ھازىرغىچە ئوخشاش بولمىغان قاراشلار مۇھاكىمە قىلىنماقتا . مەسىلە كۇكىزىنى پىپەن قىلىش بىلەن لىن بىياۋنى پىپەن قىلىشنى باغلاش توغرىمۇ ـ قانداق دېگەن مەسىلىدە . ئۇ-نىڭ ئۇستىگە ئۇ چاغدىكى لىن بىياۋنى ، كۇكىزىنى پىپەن قىلىشنىڭ نە-شانى ، ئەمەلىيەتتە لىن بىياۋمۇ ئەمەس ، كۇكىزىمۇ ئەمەس ، باشقىچە مەق-سەت بار ئىدى .

« لىن بىياۋنى ، كۇكىزىنى پىپەن قىلىش » ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇشنىڭ مەقسىتى ، شۇ چاغدىكى سۆز بويىچە « پارتىيىمىز بىلەن لىن بىياۋ ئوتتۇرىسىدىكى كۇكىزىغا قارشى تۇرۇش كېرەكمۇ ياكى كۇكە-زىغا چوقۇنۇش كېرەكمۇ دېگەن مەسىلە ئۇستىدىكى كۇرەش ، ئەمەلە-يەتتە سوتسىيالىزم دەۋرىدىكى ئىلگىرىلەش ۋە چېكىنىش ، ئىنقىلاب ۋە ئەكسىلئىنقىلابتىن ئىبارەت ئىككى سىنىپ ، ئىككى يول ئوتتۇرىسىدىكى كۇرەش » ، پەقەت لىن بىياۋنى ، كۇكىزىنى پىپەن قىلىشنى چوقۇرلاش-تۇرغاندىلا ، « پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ زۇرۇرلۇكىنى

تېخىمۇ تونۇپ ، پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابىنىڭ ئۇلۇغ نەتىجىلىرىنى مۇستەھكەملەپ ، تەرەققىي قىلدۇرالايمىز » . ⑧ دېمەك ، ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەينى چاغدا « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىچەن قىلىش » ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇشنى ئوتتۇرىغا قويۇشتىكى سۇبېيېكتىپ مەقسىتى ، « مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابى » نىڭ نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيىتىنى تېخىمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈپ ، ئاممىنىڭ « مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابى » غا بولغان گۈزەل ئارزۇسىنى ، نارازىلىقىنى ۋە توسقۇنلۇقىنى يوق قىلىپ ، « سول » چىل چاتاق ئاڭچىنىنى قوغداش ۋە داۋاملىق ئىجرا قىلىش ئىدى . ئەمما ،« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىچەن قىلىش » ھەرىكىتىنى ھە دەپ يۈرگۈزۈشىدە باشقىچە مەقسىتى بار ئىدى .

بېيجىڭدىكى ئىككى قېتىملىق سەپەرۋەر قىلىش چوڭ يىغىنى ۋە جياڭ چىڭنىڭ پائالىيەتلىرى

1974 ـ يىلى 24 ـ يانۋار ۋە 25 ـ يانۋار كۈنلىرى باھار بايرىمىلىق دەم ئېلىش كۈنلىرى ئىدى . جياڭ چىڭ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ماۋزۇلۇقىنى ئالمايلا ، تويۇقسىز بۈيرۇق چۈشۈرۈپ ، پايتەخت تەنتەربىيە ساراىيىدا مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئورگانلىرى ، بېيجىڭدا تۇرۇشلۇق ھەربىي قىسىملار ۋە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا قاراشلىق ئورگانلار ، دۆلەتلىك ئورگانلارنىڭ ئىككى قېتىملىق ئون مىڭ ئادەملىك « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىچەن قىلىش » سەپەرۋەرلىك چوڭ يىغىنى ئاچتى .

يىغىندا ئۇنىڭ ئىككى ياردەمچىسى ، شۇ چاغدىكى چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى ۋە بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ئازادلىق ئارمىيە تەشۋىقات ئەترەتلىرىنىڭ مەسئۇللىرى چى چۈن ۋە شې جېڭيى جياڭ چىڭنىڭ بۈيرۇقى بويىچە ، « لىن بياۋ ۋە كۇڭزى ، مىڭزى تەلىماتى » دېگەن ماتېرىيالنى تۈزۈپ چىقىش جەريانىنى تونۇشتۇرۇش ۋە ماۋ زېدۇڭنىڭ يولىورۇقىنى يەتكۈزۈش نامى بىلەن قۇتراتقۇلۇق خاراكتېردىكى سۆز قىلدى . ئۇلار ھە دەپ جياڭ چىڭنى ماختاپ ، گوۋۈيۈەن ۋە مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىرىگە ھۇجۇم قىلدى . جياڭ چىڭ ،

ياۋ ژېنيۇەن قاتارلىقلار ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە دائىم سۆز قىستۇرۇپ ، تازا ماسلاشتى ، يېغىنغا قاتناشقان جۇ ئېنلەي ، يې جيەنيىڭ قاتارلىق يولداشلارغا تويۇقسىز ھۇجۇم قىلدى .

بۇ ئىككى قېتىملىق يىغىنىنىڭ ئالدى ـ كەينىدە ، جياڭ چىڭ يەنە ئۆز نامىدىن دېگۈز ئارمىيىسى ، ھاۋا ئارمىيىسى ، نەنجىڭ ھەربىي قىسىملىرى ، گۇاڭجۇ ھەربىي قىسملىرى قاتارلىق رەھبىرلىرى ئورگانلارغا خەت يېزىپ ، ماتېرىيال ئەۋەتتى . ئۇ يەنە نەنجىڭ ھەربىي رايونى مەلۇم قىسىم خىمىيىۋى قوراللاردىن ساقلىنىش روتىسىغا ئۆزىنىڭ يېقىنى ئارقىلىق ماتېرىيال ئەۋەتىپ ، ئۇلارنى « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش » ھەربىكتىنى ئېلىپ بېرىشقا ، « توپ ئېتىشقا » ، « ھوقۇق تارتىۋېلىشقا » قۇترىتىپ ، ئارمىيىنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتمەكچى بولدى . جياڭ چىڭ يەنە گوۋۇيۇەن مەدەنىيەت گۇرۇپپىسىغا ، جۇڭگو پەنلەر ئاكادېمىيىسىگە ، يېزىغا چۈشكەن زىيالىي ياشلارغا خەت يېزىپ ، ماتېرىيال ئەۋەتىپ ، ئۇلارنىڭ « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش » ھەربىكتىنى « چوڭقۇرلاشتۇرۇپ ، چېچەكلىتىپ مېۋە بەرگۈزۈش » نى تەلەپ قىلدى . ئۇلارنىڭ بۇنداق پائالىيەتلەرنى قىلىشىدىكى مەقسىتى ، يېڭى بىر مەيدان جاھان مالىمانچىلىقىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىپ ، بۇ قالايمىقانچىلىقىتىن پايدىلىنىپ ھوقۇقنى قولغا كىرگۈزۈۋېلىشتىن ئىبارەت ئىدى .

جياڭ چىڭ قاتارلىقلار باشقۇرغان « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش » ھەربىكتىنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى ، لىن بياۋنىڭ ھەر خىل جىنايەتلىرىنى ئەستايىدىل پىپەن قىلىشمۇ ئەمەس ، جۇڭگونىڭ ئۆزۈن يىللىق فېئودالىق جەمئىيىتىدە ھۆكۈمرانلىق ئورۇندا تۇرۇپ كەلگەن كۇڭزى ئىدىيىسىنى ئىلمىي پوزىتسىيىدە تۇرۇپ تەنقىد قىلىشمۇ ئەمەس ، ئىككى مىڭ نەچچە يۈز يىل بۇرۇن كۇڭزى ئېيتقان « ئۆزۈڭنى تۆت ، ئەدەبكە قايت » دېگەندەك بىر قىسىم سۆز ـ ئىبارىلىرىنى تەنقىد قىلىشنى دەستەك قىلىپ ، ئاتالمىش « شيۇجېڭجۇيى تەتۇر ئېقىمى » ، « كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈش » دېگەنلەرنى پىپەن قىلىش ئىدى .

لىن بياۋنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي سۈيقەستى تارمار قىلىنىپ ئۇچ

يىل ئۆتكەن ، لىن بياۋنىڭ مۇرىتلىرى ئاساسىي جەھەتتىن پاش قىلىنىپ ، تازىلانغان ئەھۋال ئاستىدا ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ كۆچىنىڭ بارىچە « تىرىلىشكە قارشى تۇرۇش » دەپ جار سېلىشىدىكى ، مەقسەت كۆڭزىنى پېپەن قىلىش ۋاستىسى بىلەن « سول » چىللىق خاتالىقىنى تۇزىتىشتە چىڭ تۇرغان جۇ ئېنلەيگە ۋە سىياسەتنى ئەملىيلەشتۇرۇشتە ئازاد قىلىنغان ھەمدە خىزمىتىنى ئەسلىگە كەلتۇرگەن بىر تۇركۇم پېشقەدەم كادىرلارغا ھۇجۇم قىلىپ ، ئۇلارنى « تەسىردىن مەھرۇم بولغان ئەربابلار » دەپ ھاقارەتلەپ ، ئۆزلىرىنىڭ ھوقۇق تارتىۋېلىشىدىكى توسالغۇنى تازىلاش ئىدى .

1974 ـ يىلى فېۋرالدا ، جياڭ چىڭ ئۆزى « كۆڭزى قانداق ئادەم ئىدى » دېگەن تېما چىقىرىپ بېرىپ ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ، چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى « پېپەن گۇرۇپپىسى » نىڭ ، يەنى لياڭ شياۋنىڭ ماقالە يېزىشىنى بۇيرۇدى . بۇ ماقالە رەسمىي سىزىش ئۇسلۇبى بىلەن كېلىپ چىقىشىدىن ئىستىلىغىچە ، ھەربىرىكەت ئادەتلىرىگىچە ، ھەتتا « ئېغىر كېسەل بولۇپ قالغان » لىرىغىچە جۇ ئېنلەينىڭ ئالاھىدىلىكلىرىگە ئوخشىتىپ ، جۇ ئېنلەيگە ئوچۇق ـ ئاشكارا ھۇجۇم قىلدى . 14 ـ ئىيۇندا جياڭ چىڭ بېيجىڭ خەلق سارىيىدا پېپەن ماقالىسى يازىدىغان قەلەمكەشلەرنىڭ يىغىنىنى ئاچتى . ئۇ ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق ھالدا ، ھازىر پارتىيىدە يەنىلا « ناھايىتى زور كۆڭزىچى بار » ، « ھازىرقى كۆڭزىچى » نى نۇقتىلىق پېپەن قىلىش كېرەك ، دەپ جار سالدى . شۇنىڭدىن كېيىنكى تەنجىندىكى بىر سۆھبىتىدە ، ئۇ تېخىمۇ ئوچۇق قىلىپ ، « بۇ قېتىمقى ھەرىكەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسى پارتىيە ئىچىدىكى ئەڭ چوڭ كۆڭزىچىنى پېپەن قىلىش » دېدى ھەمدە ھېچبىر تەپتارتمايلا « چوڭ كۆڭزىچى » دېگەن جۇ ئېنلەي دېگەندىن بېشارەت بەرگەن .

ئارمىيە « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » ئەزەلدىن دىققەت قىلىپ كېلىۋاتقان نىشان ئىدى . ئۇلارنىڭ ئارمىيىدە ھېچقانداق ۋەزىپىسى يوق ، ئەمما ئۇلار ھەربىي ھوقۇقنى تۇتمىغىچە ئەڭ ئالىي ھوقۇقنى قولغا كىرگۈزۈش تەس بولىدىغانلىقىنى بىلگەچكە ، « لىن بياۋنى ، كۆڭزىنى پە-

پەن قىلىش » تىن پايدىلىنىپ ، ئارمىيىنى قالايمىقانلاشتۇرۇپ ، ھەربىي ھوقۇقنى قولغا كىرگۈزۈۋالماقچى بولۇشتى . 8 ـ فېۋرالدا ، ۋاڭ خۇڭـ ۋېن ، جاڭ چۈنچياۋ بىر قېتىملىق يىغىندا : ئازادلىق ئارمىيە باش شتابـ نىڭ رەھبەرلىرىنى « ئوڭچىل ، كەسكىن ئەمەس ، ئوڭچىللىقتا چېكىگە يەتكەن » دېگەن ؛ ئازادلىق ئارمىيە باش سىياسىي بۆسىغا قارىتا « ھوـ قۇق تارتىۋالسا بولىدۇ » دېگەن ؛ باش تەمىنات بۆسىنى « قانچە تەلتۆـ كۈس تۆگەشسە شۇنچە ئوبدان بولىدۇ » دېگەن . 5 ـ مارت كۈنى جياڭ چىڭ ، جاڭ چۈنچياۋ ئارمىيە ۋە بـــر قـــسىم يەرلىكتىكى يولداشلارنى يىغىپ يىغىن ئاچقان ، جياڭ چىڭ گەپنىڭ ئوچۇقتىنلا قىلىپ ، « ئار ـ مىيىنى بـــر ئـــۆچۈقدىمسا بولمايدۇ » دېگەن . ئۇ يەنە ھەربىي قىسمغا « ئوت تـــۆتاشتۇرۇش » قا ئادەم ئەۋەتكەن ھەمدە ئارمىيە مەدەنىيەت خىزمىتىنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تارتىۋېلىشقا ئادەم ئەۋەتكەن .

جياڭ چىڭ پەيدا قىلغان بەزىبىر غەلىتە ۋەقەلەر

بۇ مەزگىلدە ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار ھەرخىل غەلىتە ۋەقەلەرنى پەيدا قىلدى . مەسىلەن ، خېنەن ئۆلكىسىدىكى « ما جېنۈۋۇ گۈڭشىسى ئوتتۇرا مەكتىپى ۋەقەسى » . خېنەننىڭ غەربىي قىسمىدىكى تاغلىق رايو ـ نىدىكى بىر گۈڭشې ئوتتۇرا مەكتىپىدىكى بىر قىز ئوقۇغۇچى ئىنگلىز تىلى ئىمتىھانىدا جاۋاب بېرەلمەي ، « مەن دېگەن جۇڭگولۇق ، چەت ئەل تىلىنى ئۆگىنىش نىھاجەت » دېگەن مەزمۇندا بىر كۇپلېت شېئىر يازـ غان . تەنقىدلىگەندىن كېيىن ، ئۇ قىز ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان . بۇ ئەلۋەتتە بىر ياخشى ئىش ئەمەس . شۇ جايدىكى رەھبەرلىك بۇ ۋەقەنى ۋاقتىدا بىر تەرەپ قىلغان . ئەمما ، جياڭ چىڭ بۇ ۋەقەنى بىلگەندىن كېيىن ، بۇ ئىشتىن چـــوڭ چاتاق چىقارماقچى بولغان . ئۇ يىغلاپ ، ۋارقىراپ تۇرۇپ « ئەرز ـ شىكايەت قىلماقچى » بولغان ، بۇ ئىشنى ئوقۇتقۇچىلار يۈر ـ گـــۈزگەن « شيۇجېڭجۇيى مائارىپ لۇشيەنى » ، « ئەقلىي تەربىيە بـ ـرىنچى » دېگەننىڭ نەتىجىسى دېگەن ھەمدە بۇ ۋەقەنى « لىن بياۋنى ، كۆڭزىنى پىپەن قىلىش » ھەرىكىتىدىكى ئاتالمىش « شيۇجېڭجۇيى مائا ـ

ربپ لۇشيەننىڭ تىرىلىشى ، قايتا ئېقىمى » نىڭ تېپىك مىسالى قىلىپ ، « ئوقۇتقۇچى ، ئۇستازنىڭ ئىززەت ھۆرمىتى » دېگەننى يوقىتىش ، « ئەقلىي تەربىيە بىرىنچى » دېگەنگە قارشى تۇرۇشقا چاقىرىق چىقىرىپ ، ياش ئوقۇغۇچىلارنى كەڭ ئوقۇتقۇچى ۋە مائارىپ خىزمەتچىلىرىنى پىپەن قىلىشقا قۇتراتقان . ئۇ خېنەنگە تەكشۈرۈشكە ئادەم ئەۋەتىپ ، بېسىم ئىشلىتىپ ، شۇ مەكتەپنىڭ مۇدىرى ۋە ۋەقەگە چېتىشلىق مۇئەللىمنى قولغا ئالدۇرۇپ قامىتۇەتكەن .

« ئاق قەغەز قەھرىمانى ۋەقەسى » . ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىدا ئاق قەغەز تاپشۇرۇش ئەزەلدىن بىر نومۇسلۇق ئىش دەپ قارىلىپ كەلگەنىدى . ئەمما ، بىر بالا ئىمتىھاندا ئاق قەغەز تاپشۇرغانلىقى ئۈچۈن ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » تەرىپىدىن « قەھرىمان » دەپ ئاتالدى . ئۇ بالىنىڭ ئىسمى جاڭ تېشىڭ بولۇپ ، ۋەقە لياۋنىڭ ئۆلكىسىدە بولغانىدى . بۇ بالا 1973 ـ يىلى ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا قاتناشقان ، خىمىيە دەرسىدىن ئالتە نومۇر ئالغان ، فىزىكىدىن ئاق قەغەز تاپشۇرغان . ئۇ ئۆزىنىڭ بەربىر ئۆتەلمەيدىغانلىقىنى بىلىپ ، فىزىكا ئىمتىھان قەغىزىنىڭ كەينىگە ئۆزىنىڭ نارازىلىقىنى يېزىپ قويغان . بۇ ئىشنى شۇ چاغدا لياۋنىڭ ئۆلكىلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى بولۇۋاتقان ماۋ يۈەنشىن بىلگەندىن كېيىن ، ئۇ خەتنى ئادەم ئۇرىدىغان « تاش » قىلماقچى بولۇپ ، « لياۋنىڭ گېزىتى » گە ئۇ خەتنى ئۆزگەرتىپ تۇزەتكەندىن كېيىن ئېلان قىلىش توغرىسىدا يولىيورۇق بەرگەن . « خەلق گېزىتى » « ئادەمنى چوڭقۇر ئويغا سالىدىغان بىر پارچە ئىمتىھان قەغىزى » دېگەن تېمىدا ئۇنى كۆچۈرۈپ باسقان . شۇنىڭ بىلەن ، جاڭ تېشىڭ « ئېقىمغا قارشى تۇرغان قەھرىمان » بولۇپ قالدى ، ئۇ مەلۇم يېزا ئىگىلىك ئىنستىتۇتى تەرىپىدىن قوبۇل قىلىنىپلا قالماي ، يەنە پارتىيەگە كىرىپ ئەمەلدار بولدى ، مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ دائىمىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى بولدى . ئۇ نۇرغۇن ئەسكى ئىشلارنى قىلدى ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » يوقىتىلغاندىن كېيىن ئۇمۇ تېگىشلىك جازاسىنى يېدى .

« باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىسىنىڭ كۇندىلىك خاتىرە ۋە-

قەسى » ، پايتەخت بېيجىڭدا بولغان باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ بىر نەپەر قىز ئوقۇغۇچسى كۇندىلىك خاتىرىسىگە ئوقۇتقۇچسىغا بولغان كۆزقارىشى ۋە پىكرىنى يېزىپ قويغانىكەن ، بۇنى جياڭ چىڭنىڭ يېقىن ئادىمى شې جىگىي بىلىپ ، بۇ « سەن بىلەن مۇئەللىم ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت مەسىلىسى ئەمەس ، بۇ دېگەن ئىككى سىنىپ ، ئىككى لۇشيەنگە تاقىلىدىغان چوڭ ئىش » دېگەن . « بېيجىڭ گېزىتى » گە بۇ كۇندىلىك خاتىرىنى تۇزىتىپ بېسىشنى ھەمدە تەھرىر ئىلاۋىسىنى قوشۇپ ئېلان قىلىشنى بۇيرۇغان . ئارقىدىنلا بۇ باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچسىنى ماختاپ ، « ئېقىمغا قارشى » قەھرىمان دەيدىغان نەچچە ئون پارچە ماقالە ئېلان قىلىندى . جياڭ چىڭ قاتارلىقلار بۇ ئىشتىن پايدىلىنىپ ، ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلارنى بىر - بىرىگە زىتلىشىشقا قۇتراتقان ، ئوقۇتقۇچىلارنى پىپەن قىلغان ، بۇنىڭ بىلەن مەكتەپنىڭ مائارىپ تۇزۇمىنى ۋە ئوقۇتۇش تەرتىپىنى بۇزغان . بۇ بېيجىڭ ، ھەتتا مەملىكەتنىڭ پۈتكۈل مائارىپ ساھەسىدە ناھايىتى يامان تەسىر پەيدا قىلدى . شۇ چاغدا ، ئىچكى موڭغۇل ئىشلەپچىقىرىش قۇرۇلۇش بىكىتۇەنىدىكى ئۇچ نەپەر ياش باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچسىنىڭ كۇندىلىك خاتىرىسىنى تەشۇىق قىلىشنى قوللىماي ، ئۇلار ۋاڭ ياجو تەخەللۇسى بىلەن كۇندىلىك خاتىرە يازغۇچىغا خەت يېزىپ ، ئۇنى « تىغ ئۇچىنى خاتا قاراتتىڭىز » دېگەن . نەتىجىدە بۇ ئۇچ نەپەر ياش « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » ئەۋەتكەن خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ رىياسەتچىلىكىدە يىگىرمە نەچچە قېتىملىق چوڭ - كىچىك يىغىنلاردا پىپەن قىلىنغان ، ئۇلارنى « بۇرژۇئازىيىنىڭ تىرىلدۈرۈش كۈچلىرىنىڭ ئاۋانگارتلىرى » دەپ ، ئەڭ جاپالىق يەرگە ئەمگەكلىكىگە ئۆزگەرتىشكە ئەۋەتكەن .

« قۇلۇلە ۋەقەسى » ئېلىمىزنىڭ ئېلېكترون سانائىتىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن ، 1973 - يىلى گوۋۇيۈەن تۆتىنچى مېخانىكا سانائىتى مىنىستىرلىقى مەركەزگە دوكلات يېزىپ ، رەڭلىك تېلېۋىزور كىنىسكوپى ئىشلەش پۈتۈن يۇرۇش ئۈسكۈنىلىرىنى چەت ئەلدىن كىرگۈزۈشنى ئېيتقان ، بۇنى جۇ ئېنلەي قاتارلىق رەھبەرلەر تەستىقلىغان . ئۇ چاغدا بۇ

ئىشقا جياڭ چىڭ قاتارلىقلارمۇ قوشۇلغان . شۇنىڭ بىلەن ، مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار تېخنىكا تەكشۈرۈش ئۆمىكى تەشكىللەپ چەت ئەلگە چىققان . قايتىدىغان چاغدا ئامېرىكىنىڭ بىر شىركىتى ئۆمەكتىكى ھەربىر ئادەمگە بىر دانە ھۇنەر سەنئەت بويۇمى ـــ ئەينەك قۇلۇلە سوۋغات قىلغان . بۇ ئەسلىدە ئادەتتىكى بىر ئىش ئىدى . ئەمما ، « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش » تا بىر يالاقچى بۇ ئىشنى جياڭ چىڭغا مەلۇم قىلىپ ، ئاز ـ تولا نەپ ئالماقچى بولغان . جياڭ چىڭ جۇ ئېنلەي رەھبەرلىك قىلىۋاتقان گوۋۇيۈەنگە ھۇجۇم قىلدىغان ماتېرىيالنىڭ كەمچىلىكىدىن غەم قىلىپ ئولتۇرغاندا ، بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقان ، بۇ ئىشقا چىڭ ئېسىلىۋېلىپ ، قۇلۇلە بەرگەنلىكى بىزگە ھاقارەت قىلغانلىقى ، بىزنى ئۆمۈلەپ ماڭسىلەر ، دۈمبەڭلەردە يەنە بىر قاتتىق قاسراق بار ، دېگىنى ، دەپ تۇرۇۋالدى . مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنى « ۋەتەن ساتقۇچىلار » ، « چەت ئەللىكلەرگە قۇل بولغانلار » دەپ تىللاپ ، سوۋغاتلارنى قايتۇرۇۋېتىڭلار ، يەنە نارازىلىق ئېلان قىلىڭلار ، دەپ بۇيرۇق قىلدى . بىر مەھەل ۋەزىيەت جىددىيلىشىپ كەتتى . جۇ ئېنلەي بۇ ئىشنى بىلگەندىن كېيىن ، ئالدى بىلەن دېپلوماتىيە مىنىستىرلىقى شۇ دۆلەتنىڭ ئۆرپ ـ ئادىتىنى تەكشۈرۈپ بېقىشى توغرىسىدا تەكلىپ بەردى . تەكشۈرۈش ئارقىلىق شۇ يەرنىڭ ئۆرپ ـ ئادىتى بويىچە ، قۇلۇلە بايراملىق سوۋغات بولۇپ ، بەخت ، قۇتلۇقنى بىلدۈرىدىغانلىقى مەلۇم بولدى . بۇ ئىش شۇنىڭ بىلەن بېسىلدى . لېكىن ، جياڭ چىڭنىڭ بۇنداق قىلىشى بىلەن ئامېرىكىدىن كىرگۈزۈلمەكچى بولغان رەڭلىك تېلېۋىزور كىنېسكوپىنى ئىشلەش پۈتۈن يۇرۇش ئۈسكۈنىلىرى كىرگۈزۈلمەيدىغان بولدى .

« 〈 تاۋفېڭغا ئۇچ قېتىم بېرىش〉 ۋەقەسى » . « تاۋفېڭغا ئۇچ قېتىم بېرىش » دېگەن يېڭىدىن تەييارلانغان سەنشى تىياتىرى بولۇپ ، سەنشى ئۆلكىسىنىڭ بېيجىڭدىكى تىياتىر كۆرىكىگە تەييارلىغان نومۇرى ئىدى . لېكىن ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار يوق يەردىن تۆك ئۈندۈرۈپ « تاۋفېڭ » دېگەننى لېيۇ شاۋچىنىڭ رەپىقىسى ۋاڭ گۇاڭمى « تۆتىنى ئېـ

نىقلاش » ھەرىكتىدە نۇقتىدا تۇرغان جاي خېبىي ئۆلكىسى تاكشەن را-يونىدىكى تاۋ يۈەن چوڭ ئەترىتى شۇ دەپ تۇرۇۋېلىپ ، ئۇنىڭغا « لىيۇ شاۋچىغا ئەرۋاھ چاقىرغانلىق » دېگەن بەتنامنى ئارتتى . ئۇنىڭدىن باشـقا ، يەنە خۇنەن تىياتىرى « باغۋەن ناخشىسى » نى پىپەن قىلىش ۋە-قەسىمۇ بار . بۇ ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئەسەرلىرى ئۇستىدىن ئۆزىنىڭ خـالىغىنىچە سىياسىي تەنقىد ئېلىپ بېرىشى بىلەن « مەدەنىيەت زور ئىنـقىلابى » باشلانغاندىن بۇيان « بارچە گۇللەر سولىشىپ كېتىش » ۋەزىـيىتى تېخىمۇ ئېغىرلىشىپ كەتتى .

« لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش » نىڭ يامان ئاقىۋىتى ۋە شۇ چاغدىكى بەزى تۈزىتىشلەر

« لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش » ھەرىكىتى ، « 13 ـ سـىنتەبىر » لىن بياۋنىڭ چەتكە قاچقان ۋەقەسىدىن كېيىن ، جاپالىق تىرىشچانلىقلار بىلەن ئەمدىلا مۇقىملاشقان سىياسىي ۋەزىيەتنى باشقىدىن ئېغىر ھالەتتە بۇزۇۋەتتى . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ قۇتراتقۇلۇق قىلىشى ۋە قوماندانلىق قىلىشى بىلەن ، ئۇلارنىڭ ئادەملىرى ھەرقايسى جـايلارغا بېرىپ پېشقەدەم كادىرلارنى كۆرەش قىلدى ، ئۆز ئالدىلىرىغا قوشۇن قۇرۇپ ، تەرەپبازلىق كۆرىشى قىلدى . جەمئىيەتتە يەنە باشقىدىن ئالاقـىلىشىش پونكىتلىرى ، ئەرز قىلىش ئۆمەكلىرى ، دوكلات قىلىش ئۆمەكلىرى دېگەندەك تەشكىلاتلار پەيدا بولدى . بەزىلەر « خاتا لۇشيەن ئۇچۇن ئىشلىمەيمىز » دېگەندەك شوئارلارنى تارقىتىپ ، ئىشلەپچىقـىرىشنى ، ئىشنى توختىتىشقا قۇتراتتى . بەزى رەھبىرىي كادىرلار خىزمـىتىدىن يەنە باشقىدىن ئايرىلدى ، بەزىلىرى رەھبەرلىك ئورنىدىن ئۆزى كەتتى ، يەنە بەزىلىرى تەرەپبازلىق كۆرىشىگە ئارىلىشىپ كەتتى ، نەتـىجىدە نۇرغۇن ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىك بەزىلىرى باشقىدىن پالەچ ھالغا چـۈشۈپ قالدى . بەزى تۆمۈرىول ، تاشيول قاتنىشى ، دېڭىز قاتنىشى ئورۇنلىرى تەرەپبازلىق كۆرىشى تۈپەيلىدىن يۈكلەر بېسىلىپ قالدىغان ، پـاراخوتلار ماڭمايدىغان ، قـاتـنـاش توسۇلۇپ قالدىغان ئەھۋاللار كېـلىپ چىقتى . « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش » كەلتۈرۈپ چـى-

قارغان قالايمقانچىلىق تۈپەيلىدىن سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى يەنە بىر قېتىم تۆۋەنلەپ كەتتى . 1974 ـ يىلى يانۋاردىن مايغىچە بولغان ستاتىستىكىغا قارىغاندا ، كۆمۈر ئىشلەپچىقىرىشى ئالدىنقى يىلى شۇ مەزگىلدىكىسى بىلەن سېلىشتۇرغاندا 6.2% تۆۋەنلەپ كەتكەن ، تۆمۈريولنىڭ يۈك توشۇش مىقدارى ئالدىنقى يىلى شۇ مەزگىلدىكى بىلەن سېلىشتۇرغاندا 2.5% تۆۋەنلەپ كەتكەن ، ئىشلەپ چىققان پولات مىقدارىنى ئالدىنقى يىلى شۇ مەزگىلدىكىسى بىلەن سېلىشتۇرغاندا 9.4% ئازلاپ كەتكەن . ئىشلەپچىقىرىش تۆۋەنلەپ كەتكەچكە ، مالىيىنىڭ كىرىم ـ چىقىم تەڭپۇڭلۇقىغا تەسىر يەتكۈزگەن . يانۋاردىن مايغىچە ئالدىنقى يىلى شۇ مەزگىلدىكىسى بىلەن سېلىشتۇرغاندا ، كىرىم 500 مىليون يۈەن ئازلاپ كەتكەن ، چىقىم 2 مىليارد 500 مىليون يۈەن ئېشىپ كەتكەن .

ماۋ زېدۇڭ گەرچە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئاخىرغىچە ئېلىپ بارمىز دەپ تۇرسىمۇ ، لېكىن بۇ چاققا كەلگەندە يېڭى چوڭ قالايمقانچىلىقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان ئامىللارغا ئالاھىدە دىققەت قىلىدىغان ، ئىمكان بار ئۇلاردىن ساقلىنىدىغان بولۇپ قالدى ، شۇ سەۋەبتىن ئۇ جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ بەزى ئىشلىرىغا دېگەندەك قوشۇلمىدى ، بەزىدە ھەتتا تەنقىد قىلدى . 15 ـ فېۋرال كۈنى ئۇ يې جيەنيىڭ نىڭ ئۆزىگە يازغان خېتىگە تەستىق سېلىپ ، « ھازىر ، مىتافىزىكا ئەڭ ۋەيلەپ كەتتى ، بىر تەرەپلىمىلىك ، لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پېپەن قىلىش ، بۇلارغا ئارقا ئېشىكتىن مېڭىش قوشۇلۇپ ، لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پېپەن قىلىشىنى سۇسلاشتۇرۇپ قويۇشى مۇمكىن . شىياۋشې ، چې چۈن ⑨ لەرنىڭ سۆزلىرىدە كەمچىلىك بار، تۆۋەنگە تارقىتىشقا بولمايدۇ » دەپ يازدى . ماۋ زېدۇڭ كېيىن ئۇلارنى تەنقىد قىلىپ : « پىكىر بولسا سىياسىي بيۇرودا مۇزاكىرە قىلىش كېرەك . ھۆججەت قىلىپ ، مەركەزنىڭ نامىدا تارقىتىش لازىم ، شەخسىي نام بىلەن تارقىتىشقا بولمايدۇ . مەسىلەن ، مېنىڭ نامىم بىلەنمۇ تارقىتىشقا بولمايدۇ . مەن ئەزەلدىن ھېچقانداق ماتېرىيال تارقاتقان ئەمەسمەن » دېگەن . ماۋ زېدۇڭ يەنە جياڭ چىڭ قاتارلىقلار پۈتۈن مەملىكەتكە ئاڭلاتماقچى بولغان 25 ـ

يانۋاردىكى چوڭ يىغىنىنىڭ ئۇنىڭالغۇ لېنتىسىنى باستۇرۇپ قويدى .

قالايمىقان ۋەزىيەتنىڭ تەرەققىي قىلىپ كېتىشىنى توسۇش ، ئىشلەپچىقىرىش تۆۋەنلەپ كېتىش ئەھۋالىنى تۈزەش ئۈچۈن ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى 10 ـ ئاپرېلدا ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ ، « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش ھەرىكىتى پارتكومىلارنىڭ بىر تۈتاش رەھبەرلىكىدە ئېلىپ بېرىلىدۇ ، جەڭگىۋار ئەترەتتەك ئاممىۋى تەشكىلاتلارنى قۇرۇشقا بولمايدۇ ، شۇ ساھەدىن ، شۇ رايوندىن ھالقىغان ئالاقىلىشىشلارنى ئېلىپ بېرىشقا بولمايدۇ » دەپ بەلگىلەندى . 1 ـ ئىيۇلدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « ئىنقىلابنى تۈتۈپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش » نى تارقىتىپ ، « رەھبەرلىكىنىڭ ئىۇستىدىن ئىسيان كۆتۈرگەنلىك ئېقىمغا قارشى تۇرغانلىق » ، « خاتا لۇشيەن ئۇچۇن ئىشلىمەيمىز » دېگەندەك خاتا سۆزلەرنى پىپەن قىلىپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى ، ئىشنى توختىتىشقا ئاز قىدا تۇرۇپ قۇتراتقۇلۇق قىلغانلارنى پاش قىلىش ۋە پىپەن قىلىشنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئىيۇلدا ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى بويىچە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى يالڭچىگۈۋ ، يۈي لىجىن ، فۇ چۇڭىبلارنىڭ نامىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ ، ئاقلاپ باشقىدىن خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇردى . 29 ـ سېنتەبىردە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ ، خې لۇڭنى ئاقلاپ ، نامىنى ئەسلىگە كەلتۈردى . يۇقىرىدىكى ھەرخىل تەدبىرلەر « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش » دىن پايدىلىنىپ كەلتۈرۈپ چىقارغان بۇزغۇنچىلىق ۋە قالايمىقانچىلىقلىرىنى تۈزەشتە ئاكتىپ تەسىر كۆرسەتتى .

1974 ـ يىلى 17 ـ ئىيۇلدا ، ماۋ زېدۇڭ مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بىيۇرو يىغىنىدا جيالڭ چىڭنى يۇزىدىن يۇزىگە تەنقىد قىلىپ : « ئىككى زاۋۇت قۇرماقچىلار ، بىرىنى پولات ـ تۆمۈر زاۋۇتى دەيدىكەنسىلەر ، بىرى قالپاق زاۋۇتى ئىكەن ، ھېچ گەپتىن ھېچ گەپ يوق كىشىگە قالپاق كىيدۈرۈۋېرىدىكەنسىلەر » ، « سىزنىڭمۇ تۈزەتمىگىنىز تەس ئوخشايدۇ » دېدى ھەمدە ماۋ زېدۇڭ شۇ يەردىلا : « ئۇ ماڭا ۋەكىللىك

قىلالمايدۇ ، ئۇ پەقەت ئۆزىگىلا ۋەكىللىك قىلىدۇ » دەپ جاكارلىدى . ئۇ جياڭ چىك ، جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۇەن ، ۋاڭ خۇگۈېنلارنى گۇ-رۇھۋازلىق قىلدىڭلار دەپ تەنقىدلەپ ، ئۇلارنى : « سىلەر دېققەت قى-لىڭلار ، تۆت كىشىلىك كىچىك گۇرۇھ بولۇۋالماڭلار » دەپ ئاگاھلان-دۇردى . ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ تەنقىدلىرىدىن ، بىرى ، ئۇ « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش » ھەرىكىتىنى مۇئەييەنلەشتۈرگەن ، پەقەتلا جـ ياڭ چىك قاتارلىقلار قىلغان « ئارقا ئىشىكتىن مېڭىشقا قارشى تۇرۇش » دېگەندەك پائالىيەتلىرىنى « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش » ھە-رىكىتىگە توسقۇنلۇق قىلىپ ، ئۇنى « سۇسلاشتۇرۇپ » قويارمىكىن دەپ ئەندىشە قىلىدىغانلىقىنى ، ئىككىنچىسى ، ئۇنىڭ جياڭ چىڭغا تۇتقان پو-زىتسىيىسى ، ئۇ جياڭ چىڭنى ئاساسىي جەھەتتىن مۇئەييەنلەشتۈرۈپ ، ئۇنىڭ بەزىبىر ئىستىللىرى ، خىزمەت ئۇسۇلىدىكى كەمچىلىكلىرىنىلا تەنقىد قىلىپ قويغانلىقىنى كۆرسۈتۈپ بولىدۇ . ئۇ جياڭ چىڭغا باش-قىلارنى تەنقىد قىلغاندا ئۇسۇلغا دېققەت قىل ، « باشقىلارغا قالپاق كىيـ گۈزمە » دەپ نەسىھەت قىلغان . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » دېگەن سۆزنى ماۋ زېدۇڭ مۇشۇ يەردە ئىشلەتكەن ، ئەمما بۇ يەردىكى مە-نىسى « كىچىك مەزھەپچىلىك » دېگەندىن ئىبارەت بولغان ، كېيىن ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھ قاتاردا ئىشلىتىلگەن « تۆت كىشىلىك گۇ-رۇھ » دېگەن سۆز بىلەن تۇپكى پەرقلىنىدۇ . گەرچە شۇنداق بولسىمۇ ، شۇ چاغدىكى شارائىتتا ، ماۋ زېدۇڭنىڭ جياڭ چىك قاتارلىقلارنى تەن-قىدلەپ قويۇشى ، قانداقلا بولمىسۇن پايدىلىق تەسىر پەيدا قىلاتتى .

پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇرو يىغىنىدىكى كۆردىش

1974 ـ يىلى 11 ـ ئۆكتەبىردە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « يې-قىنقى ۋاقىتتا 4 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنى ئېچىش » نى قارار قىلغانلىقى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چىقاردى . ئۇقتۇرۇش ماۋ زې-دۇڭنىڭ « پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابىنى سەككىز يىل قىل-دۇق . ئەمدى تىنچلانغان ياخشىراق ، پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن ئارمىيە

ئىنتىپاقلىشىش كېرەك » دېگەن پىكىرنى يەتكۈزدى . قارىغاندا ، ماۋ زېدۇڭ سۆبيېكتىپ جەھەتتە 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنى ئېچىشنى تىنچ ، ئىنتىپاق بولۇشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ بىر مۇھىم شەرتى قىلغان . تۆت يىل بۇرۇن ماۋ زېدۇڭ 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنى ئېچىشنى « ئىنتىپاقلىشىپ تېخىمۇ زور غەلبىلەرنى قولغا كەلتۈرۈش » نىڭ مۇھىم شەرتى قىلغان بولسىمۇ ، لېكىن لىن بياۋ گۇرۇھىنىڭ سۆيىقەست ئىشلىتىپ ھوقۇق تارتىۋالماقچى بولغانلىقى سەۋەبىدىن ماۋ زېدۇڭنىڭ ئارزۇسى ئەمەلگە ئاشمىغانىدى . قۇرۇلتايىنىڭ ئېچىلىشى تۆت يىل كەينىگە سۈرۈلگەن بولسىمۇ ، مەسىلە يەنىلا ھەل بولمىغانىدى .

خەلق قۇرۇلتىيى ئېچىلسا دۆلەت رەھبەرلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە تەڭشەش مۇزاكىرە قىلىناتتى . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » بۇنى تېخىمۇ كۆپ ھوقۇقنى تارتىۋېلىشنىڭ پۇرستى دەپ قاراپ ، ماۋ زېدۇڭنىڭ تەنقىدلىرىگە قارىماي ، سۆيىقەستلىك ھەرىكەتلىرىنى تېزلەتتى . ماۋ زېدۇڭ 4 ـ ئۆكتەبىردە دېڭ شياۋپىڭنىڭ گوۋۈيۇەننىڭ بىرىنچى مۇئاۋىن زۇڭلىلىقىنى ئۆتۈشى توغرىسىدىكى تەكلىپىنى ئوتتۇرىغا قويدى . جياڭ چىڭ قاتارلىقلار بۇنىڭدىن قاتتىق نارازى بولدى . مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ 17 ـ ئۆكتەبىر كەچتە ئېچىلغان يىغىندا جياڭ چىڭ ، جياڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەن ، ۋاڭ خۇڭۋېن قاتارلىقلار « فېڭ چىڭلۈن ۋەقەسى » نى كۆتۈرۈپ چىقىپ توساتتىن غوۋغا پەيدا قىلدى .

فېڭ چىنلۈن دۆلىتىمىز ياسىغان ئون مىڭ تونناللىق يېراق ئوكيان يۈك پاراخوتى ئىدى . فېڭ چىڭلۈن 1974 ـ يىلى بۇيرۇققا بىنائەن ئون مىڭ تونناللىق گۇرۇچنى رۇمىنىيىگە ئېلىپ بېرىپ ، دۆلەت بايرىمى ھارپىسىدا شاڭخەيگە ئوڭۇشلۇق قايتىپ كەلگەنىدى . بۇ ئەسلىدە بىر ياخشى ئىش بولسىمۇ ، لېكىن جياڭ چىڭ قاتارلىقلار بۇ ئىشتا يوق يەردىن پۇتاق چىقارماقچى بولۇشتى . ئۇلار دۆلىتىمىز ياسىغان ئون مىڭ تونناللىق پاراخوتلار بالدۇرلا يېراق سەپەرگە ئاتلىنىشى كېرەك ئىدى ، لېكىن بەك كېچىكىپ كەتتى . بۇنىڭغا ھازىر مەۋجۇت بولۇۋاتقان شىۋ

جېڭجۇيلىق لۇشيەن پەيدا قىلغان تۇرلۇك توسالغۇلار سەۋەبچى دەپ بىلجىرلىدى . ئۇلار گوۋۇيۈەننىڭ چەت ئەلدىن پاراخوت كىرگۈزۈشنى « چەت ئەلگە چوقۇنغانلىق » دەپ گوۋۇيۈەندىكىلەرنى ئەيىبلىدى . ۋاڭ خۇگۇبن يەنە قاتناش مىنىستىرلىقىنىڭ فېڭ چىگلۇندا رەھبەرلىك ۋەزىپە ئۆتەۋاتقان بىر كادىرنى شاڭخەيدە تۈتۈپ قېلىپ ، كۆرەش قىلىشقا بۇيرۇق چۈشۈردى ، قاتناش مىنىستىرلىقىنى بۇ ئىشنى قاتتىق بىر تەرەپ قىلىشقا بۇيرۇدى . ۋاڭ خوگۇبننىڭ بۇ كادىرنى قاتتىق بىر تەرەپ قىلىش توغرىسىدا بۇيرۇق چۈشۈرۈشتىكى ئاساسىي باھانىسى — بۇ كادىرنىڭ پاراخوت ئېمپورت قىلغانلىقىنى « چەت ئەلگە چوقۇنۇش » ، « ۋەتەن ساتقۇنلۇق » دەپ پىپەن قىلىشنى رەت قىلغانلىقى ھەمدە جياڭ چىڭ ، ياۋ ۋېيۈەن ، ۋاڭ خوگۇبنلارغا ۋە ئۇلارنىڭ شاڭخەيدىكى يېقىنلىرىغا نارازى ئىكەنلىكىنى ئىپادىلىگەنلىكىدىن ئىبارەت ئىدى .

« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » « فېڭ چىگلۇن ۋەقەسى » نى بىر تەرەپ قىلىشتا چىڭ تۇردى . ئۇلارنىڭ بۇنىڭدىكى مەقسىتى تىنچ ئۇچىنى بىۋاستە جۇ ئېنلەي ۋە گوۋۇيۈەنگە قارىتىش ئىكەنلىكى ناھايىتى ئېنىق ئىدى . جۇ ئېنلەي ئەينى چاغدا ، دوختۇرخانىدا يېتىپ قالغاچقا ، يىغىنغا قاتنىشالمىدى . شۇ قېتىمقى يىغىندا ئۇلار دېڭ شياۋپىڭغا تويۇقسىز ھۇجۇم قىلدى ، دېڭ شياۋپىڭنى « فېڭ چىگلۇن ۋەقەسى » نى بىر تەرەپ قىلىشقا پوزىتسىيە بىلدۈرۈشكە قىستىدى . جياڭ چىڭ ئەلپازىنى بۇزغان ھالدا دېڭ شياۋپىڭدىن : « سىز بۇ ۋەقەنى قوللامسىز ياكى قارشى تۇرامسىز ؟ ياكى بىتەرەپ مەيدانىدا تۇرامسىز ؟ » دەپ سورىدى . دېڭ شياۋپىڭ كەسكىن ھالدا : « كىشىنى مەجبۇرلىغانلىققۇ بۇ » ، « مەن تەكشۈرىمەن ، تەكشۈرۈشۈم كېرەك » دەپ جاۋاب بەردى .

جاڭ چۈنچياۋ ئورنىدىن تۇرۇپ : « مەن ئۆزىڭىزنى ئاشكارىلايدىغانلىقىڭىزنى بىلەتتىم ، دېگەندەك ئۆزىڭىزنى ئاشكارىلىدىڭىز » دېدى . دېڭ شياۋپىڭ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ قورشاپ ھۇجۇم قىلىشى تۇيۇلىدىن ، يىغىندىن ئاچچىقلىنىپ چىقىپ كەتتى . سىياسىي بيۇرونىڭ يىغىنىنى داۋاملاشتۇرۇشقا ئامال بولمىغاچقا ، يىغىن

نەتىجىسىز ئاخىرلاشتى.

ۋاڭ خۇگۇبننىڭ چاڭشاغا بېرىپ ئەرز قىلىشىنىڭ مەغلۇپ بولۇشى

شۇ كېچىسى جياڭ چىڭ، جاڭ چۇنچياۋ، ياۋ ۋېنيۈەن، ۋاڭ خۇگۇبنلار مەخپىي پىلان تۈزۈپ، ۋاڭ خۇگۇبننى چاڭشاغا، ماۋ زېدۇڭنىڭ قېشىغا جۇ ئېنلەي، دېڭ شياۋپىڭ قاتارلىقلارغا قارا چاپلاپ، زىيانكەشلىك قىلىشقا ئەۋەتىشنى قارار قىلدۇ. ۋاڭ خۇگۇبن 18 ـ ئۆكتەبىردە مەركىزي كومىتېت سىياسىي بيۈروسىنىڭ كۆپ سانلىكى ئەزالىرىغا ئۇقتۇرمايلا ئايروپىلان بىلەن چاڭشاغا يولغا چىقتى. ئۇ ماۋ زېدۇڭغا مۇبالىغە قىلغان ھالدا: «ھازىر بېيجىڭنىڭ ۋەزىيىتى لۇشەن يىغىنىنىڭ ۋەزىيىتىگە ئوخشاپ قالدى»، «مەن خەتەرگە تەۋەككۈل قىلىپ كەلدىم» دېدى ۋە يەنە «جۇزۇڭلى كېسەل تۇرۇقلۇقمۇ كېچە ـ كېچىلەپ سۆھبەت ئېلىپ بېرىۋاتىدۇ، زۇڭلىنىڭ ئۆيىگە دېڭ شياۋپىڭ، يې جيەنيىڭ، لى شيەننيەن قاتارلىقلار دائىم بېرىپ ـ كېلىپ تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ بۇنداق قۇرۇق بېرىش ـ كېلىش قىلىشى 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىدىكى كادىرلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش بىلەن مۇناسىۋەتلىك» دەيدۇ. ۋاڭ خۇگۇبن بۇ يەردە دەۋاتقان «لۇشەن يىغىنى» لىن بياۋنىڭ سۇيىقەست ئىشلىتىپ ھوقۇق تارتىۋالماقچى بولغان 9 ـ نۆۋەتلىك مەركىزي كومىتېت 2. ـ ئومۇمىي يىغىنى ئىدى. ئۇ جۇ ئېنلەي قاتارلىقلارنىڭ نورمال خىزمەت ئالاقىسىنى لىن بياۋنىڭ ھوقۇق تارتىۋېلىش سۇيىقەستىگە ئوخشىتىپ ماۋ زېدۇڭنى قايمۇقتۇرماقچىدى. ئۇ دوكلاتىدا جياڭ چىڭ، جاڭ چۇنچياۋ، ياۋ ۋېنيۈەن قاتارلىقلارنى ھە دەپ كۆككە كۆتۈرىدۇ. ئۇنىڭ بۇنىڭدىن مەقسىتى دېڭ شياۋپىڭنىڭ مۇئاۋىن زۇڭلى بولۇشىغا توسقۇنلۇق قىلىش، جۇ ئېنلەينى بىر چەتكە قايرىپ قويۇش، «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ» تىن مىنىستىرلار كابىنېتىنى تەشكىللەش ئىدى. ماۋ زېدۇڭ ۋاڭ خۇگۇبننى دەرھال ئاگاھلاندۇرۇپ، «پىكىر بولسا يۈز تۇرانە دېيىش كېرەك، بۇنداق قىلىش ياخشى ئەمەس»، «قايتىپ بارغاندىن كېيىن زۇڭلى ۋە يولداش يې چيەنيىڭ بىلەن كۆپ

رەك سۆھبەتلىشىڭ ، جياڭ چىڭ بىلەن بىرلىشۋالماڭ ، ئۇنىڭغا دىققەت قىلىڭ » دەيدۇ . 20 ـ ئۆكتەبىر ماۋ زېدۇڭ جۇ ئېنلەي ۋە ۋاڭ خۇگۆبىنغا مەخسۇس ئادەم ئەۋەتىپ « زۇگلى يەنىلا زۇگلى ، 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىنىڭ تەييارلىق خىزمىتىگە ۋە ئادەم ئورۇنلاشتۇرۇشقا زۇگلى بىلەن ۋاڭ خۇگۆبن ھەرقايسى ئورۇنلار بىلەن مەسلىھەتلىشىپ بىللە رىياسەتچىلىك قىلسۇن » دەيدۇ .

ۋاڭ خۇگۆبىنىڭ چاڭشا سەپىرىدە « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ مەقسىتى ئەمەلگە ئاشمىدى ، ئەكسىچە ماۋ زېدۇڭدىن تەنقىد ئىشىتتى . ئەمما ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار بۇنىڭلىق بىلەن توختاپ قالمىدى . جياڭ چىڭ نويابىردا ماۋ زېدۇڭغا كۆپ قېتىم خەت يېزىپ ، ئۆزىنىڭ ئالاھىدە سالاھىيىتى ۋە تەسىرى ئارقىلىق ، ئۆزىنىڭ تېخىمۇ كۆپ يېقىنلىرىنى مۇھىم رەھبەرلىك ئورۇنلىرىغا قويماقچى بولدى . ئۇ ۋاڭ خۇگۆبن ، شې جىڭيلارنى مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ مۇئاۋىن ۋىيىەنجاڭلىقىغا ، چې چۈننى مائارىپ مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرلىقىغا ، ماۋ يۈەنشىن ، چې چۈن ، شې جېڭيى ، جىن زۇمىنلارنى سىياسىي بيۈروغا سىرتتىن قاتناشتۇرۇشنى ، « ئىز باسار » قىلىپ تەربىيىلەشنى تەلەپ قىلدى ھەمدە ئۆزىنىڭ خىزمىتى يوقلۇقىنى باھانە قىلىپ ، ماۋ زېدۇڭدىن ئەمەل تەلەپ قىلدى . ماۋ زېدۇڭ ئۇنىڭ تەلىپىنى رەت قىلدى . ماۋ زېدۇڭ جىياڭ چىڭنىڭ 2 ـ نويابىردا يازغان خېتىگە جاۋاب بېرىپ : « كۆپ كۆرۈنۈپ يۈرمەڭ ، ھۆججەت تەستىقلىمالڭ ، مىنىستىرلار كابىنېتى تەشكىللىمەڭ (ئۇ ئارقا تېرەك خوجايىن ئىدى) . نۇرغۇن ئادەمنى رەنجىتىپسىز ، كۆپ ساندىكىلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىڭ . بۇ سىزگە قىلغان نەسىھىتىم بولۇپ قالسۇن » ،« ئادەم ئۇچۇن قىممەتلىكى ئۆزىنى بىلىش . » دېدى . ماۋ زېدۇڭ جياڭ چىڭنىڭ مەقسىتىنى بىلىپ بولغاندى . ئۇ جياڭ چىڭنىڭ كادىرلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش پىكرى يېزىلغان ماتېرىيالنى ئېلىپ كەلگەن خادىمغا : « جياڭ چىڭنىڭ قارا نىيىتى بار . ئۇ ۋاڭ خۇگۆبننى ۋىيىەنجاڭ قىلىپ ، ئۆزى پارتىيىنىڭ شۇجىسى بولماقچى ، كەلگۈسىدە ئۇ ھەممە ئادەم بىلەن جېدەللىشىدۇ ، مۇ-

شۇتاپتىمۇ كىشىلەر ئۇنىڭدىن ئۆزىنى قاچۇرىدۇ ، مەن ئۆلگەندىن كېيىن ، ئۇ چوقۇم جېدەل چىقىرىدۇ » دېگەن . بۇلار ماۋ زېدۇڭنىڭ جياڭ چىڭنى ناھايىتى ياخشى چۈشىنىدىغانلىقىنى ، ئۇنى مۇھىم ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمايدىغانلىقىنى بىلىپ « ئۆزىنى بىلىش » كە دەۋەت قىلغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ .

1974 ـ يىلى 1 ـ ئىيۇلدا جۇ ئېنلەينىڭ كېسىلى ئېغىرلىشىپ يەنە دوختۇرخانىدا يېتىپ قالغان بولسىمۇ ، خىزمەتنىي قەتئىيلىك بىلەن داۋاملاشتۇردى . ئۇ ماۋ زېدۇنىڭ 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق ۋەكىللىرى قۇرۇلتىيىغا رىياسەتچىلىك قىلىش توغرىسىدىكى يوليورۇقنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن ، 23 ـ دېكابىر كېسەل بولۇشىغا قارىماي ، ۋاڭ خۇگۇېن بىلەن چاڭشاغا بېرىپ ماۋ زېدۇڭغا خىزمەتلەرنى دوكلات قىلدى . ماۋ زېدۇڭ 23 ـ دېكابىردىن 27 ـ دېكابىرغىچە ئۇلار بىلەن تۆت قېتىم سۆھبەتلەشتى . ماۋ زېدۇڭ ۋاڭ خۇگۇېننى يەنە بىر قېتىم ئاگاھلاندۇرۇپ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ ئۇيۇشتۇرماڭلار » ، « مەزھەپچىلىك قىلماڭلار ، مەزھەپچىلىك قىلساڭلار يەنىلىسلەر » ، « جياڭ چىڭنىڭ قارا نىيىتى بار ، بىلەرچە قانداق ؟ مېنىڭچە چوقۇم بار » دېدى . ماۋ زېدۇڭ جياڭ چىڭدىن قالايمىقان تەستىق سالماسلىق ، شۆھرەتپەرەسلىك قىلماسلىق ، ھۆكۈمەت تەشكىللەشكە (مىنىستىرلار كابىنېتى تەشكىللەش) قاتناشماسلىقتىن ئىبارەت ئۈچ ئىشنى قىلماسلىقنى تەلەپ قىلدى . ماۋ زېدۇڭ دېڭ شياۋپىڭ « سىياسىي ئىدىيىسى مۇستەھكەم ، ئاز تېپىلىدىغان تالانت ئىگىسى » ، « ئۇ بىرىنچى مۇئاۋىن زۇڭلى ، ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە باش سەنمۇجاڭلىقتىن ئىبارەت ئۈچ ۋەزىپىنى ئۆتەسۇن » دېگەن .

ماۋ زېدۇڭ 1974 ـ يىلىنىڭ بېشىدىن باشلاپ ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنى كۆپ قېتىم تەنقىد قىلىپ ، زۇڭلى يەنىلا زۇڭلى ، دېگەن . ھەمدە دېڭ شياۋپىڭنى قايتىدىن مۇھىم ۋەزىپىگە قويغان . بۇلار ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەينى چاغدا ياشىنىپ قالغان بولسىمۇ ، ئەمما مېڭىسىنىڭ ناھايىتى ئوچۇق ئىكەنلىكىنى ، يەنىلا پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ چوڭ ئىشلىرىنى

قانداق ياخشى بىر تەرەپ قىلىشنى ئويلايدىغانلىقىنى ، مەسىلىلەرنى بىر تەرەپ قىلىشتا تۇغقاندارچىلىقنى مۇھىم ئورۇندا قويمايدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ . ماۋ زېدۇڭنىڭ يۇقىرىدا كۆرسىتىلگەن بەزى ئىشلىرى « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ مىنىستىرلار كابىنېتىنى تەشكىل قىلىپ ھوقۇق تارتىۋېلىش سۇيىقەستىنى مەغلۇپ قىلىپ ، 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىنىڭ غەلىبىلىك ئېچىلىشىدا ناھايىتى مۇھىم رول ئوينىدى .

ئىزاھاتلار

① « جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قارارى » .

② 1970 ـ يىلى ئۆكتەبىردە ئامېرىكا زۇڭتۇڭى نىكسون ئۆزىنىڭ جۇڭگو ـ ئامېرىكا مۇناسىۋىتىنى ياخشىلاش نىيىتى بارلىقىنى پاكستان زۇڭتۇڭى يەھيا خانغا جۇڭگوغا يەتكۈزۈپ قويۇشنى تاپىلىغان . 1971 ـ يىلى ئاپرېلدا جۇڭگو پاكستان ئارقىلىق ئامېرىكا ، ئامېرىكا زۇڭتۇڭى ياكى ئالاھىدە ئەلچىسىنىڭ جۇڭگونى زىيارەت قىلىشىنى قارشى ئالىدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن . ئىيۇلدا ، ئىنچىكە ئورۇنلاشتۇرۇشلار ئارقىلىق ئامېرىكا زۇڭتۇڭىنىڭ ئەلچىسى كىسىنجېر جۇڭگونى مەخپىي زىيارەت قىلدى . جۇئېنلەي 9 ـ ئىيۇلدىن 11 ـ ئىيۇلغىچە كىسىنجېر بىلەن مەخپىي سۆھبەتلەشتى ۋە كېلىشىم ھاسىل قىلدى . 16 ـ ئىيۇلدا ئىككى تەرەپ تەڭلا ئاخىرات ئېلان قىلىپ نىكسون زۇڭتۇڭىنىڭ 1972 ـ يىلى مايدىن بۇرۇن جۇڭگوغا زىيارەتكە كېلىدىغانلىقىنى ئېلان قىلدى . شۇنىڭ بىلەن جۇڭگو ـ ئامېرىكا مۇناسىۋىتىنىڭ دەرۋازىسى ئېچىلىپ ، دۇنيا سىياسىغا زور تەسىر كۆرسەتتى .

③ « جۇ ئېنلەي تاللانما ئەسەرلىرى » ، خەنزۇچە 2 ـ توم ، 457 ـ بەت .

④ « جۇ ئېنلەي تاللانما ئەسەرلىرى » ، خەنزۇچە 2 ـ توم ، 462 ـ بەت .

⑤ روس شېمىسىنىڭ « جۇ ئېنلەي زۇڭلىنى ئەسلەش » ، « بەش قىتئەنىڭ سېغىنىشى » دېگەن ئەسىرى ، خەنزۇچە نۇسخا ، 230 ـ بەت .

⑥ بـۇ ماقالىلەر « ھۆكۈمەتسىزلىك يالغان ماركسىزمچى ئالدامچىلارنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي قورالى » ، « پرولېتارىياتنىڭ پولاتتەك ئىنتىزامىدا چىڭ تـۇرايلى » ۋە « بىر سۈيىقەستچىنىڭ رەزىل تارىخى » (ھۆكۈمەتسىزلىكنىڭ بو-ۋىسى باكۇنىننىغا باغا) دىن ئىبارەت .

⑦ « ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى » ، 2 ـ تۇم ، 370 ـ بەت .

⑧ « قىزىل بـايـراق ژۇرنـىلى » نىڭ 1974 ـ يىلى 2 ـ سانىدىكى « لىن بياۋنى ، كۆڭزىنى پىپەن قىلىش كۇرىشىنى كەڭ ، چوڭقۇر قانات يايدۇرايلى » دېگەن ماقاله .

⑨ چې چۇن ، شې جىڭيىنىڭ 1974 ـ يىلى 24 ـ ، 25 ـ يانۋاردىكى چوڭ يىغىندا سۆزلىگەن سۆزىنى دېمەكچى .

ئالتىنچى باب

تەرتىپكە سېلىش بىلەن تەرتىپكە سېلىشقا قارشى تۇرۇش ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئاخىرلىشىشى

1975 ـ يىل يانۋاردىن 1976 ـ يىل ئۆكتەبىرگىچە بولغان ئىككى يىلغا يېقىن جەريانىدا ، جۇڭگو ۋەزىيىتىدە داۋالغۇش بولدى ، سىياسىي ساھەدە زور كۆمبىدىيىلىك ئۆزگىرىش بولغاندىن باشقا يەنە خەلق ئامـمىسى تىللاردا داستان بولغۇدەك كۆرەشلەرنى ئېلىپ بېرىپ ، جۇڭگو-لۇقلارنىڭ ئون يىللىق قالايمىقانچىلىقتىن كېيىنكى كۆڭۈل مايىللىقىنى نامايان قىلدى . دېڭ شياۋپىڭ قايتا ھاكىمىيەت يۈرگۈزۈپ ، شىجائەت بىلەن تەرتىپكە سالغاندىن تاكى تويۇقسىز ئاغدۇرۇلغانغا قەدەر بولغان جەريان ئۇنىڭ سىياسىي ھاياتىدا زور داۋالغۇش بولغان جەريان بولۇپ قالدى ، شۇنداقلا مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىدىكى چېكىدىن ئاشقان سول ئىدىيەۋى ئېقىم بىلەن پارتىيە ئىچىدىكى ساغلام كۈچلەرنىڭ يەنە بىر قېتىملىق ، شۇنداقلا ئون يىل داۋامىدىكى بىر قېتىملىق ئومۇمىيۈزلۈك قاتتىق ئېلىشىش جەريانى بولدى . قارىماققا پارتىيە ئىچىدىكى ساغلام كۈچلەر ۋاقتىلىق مەغلۇپ بولغاندەك كۆرۈنسىمۇ ، ئەمما كەڭ ھەر مىللەت خەلق ئامىمسى تەرتىپكە سېلىش بىلەن « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش » نى روشەن سېلىشتۇرۇپ ، ئۆزلىرىنىڭ پەرق ئېتىش ئىقتىدارى ۋە ھوشيارلىقىنى بىرقەدەم ئىلگىرىلىگەن ھالدا ئۆستۈردى ، ئاخىرىدا تېخىنىمۇ مەيدانىدا غايەت زور ھەققانىي سادا ياڭراتتى . خەلق قەلبىنىڭ مايىللىقى « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نى تارمار قىلىشقا كۈچلۈك ئاممىۋى

ئاساس سالدى . ماۋ زېدۇڭ ۋاپات بولغاندىن كېيىن خۇا گوفېڭ ، يې جيەنيىڭ قاتارلىق رەھبەرلەرنىڭ ئۆكتەربىردىكى غەلىبىسى « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » نىڭ ئەڭ ئاخىرقى مۇساپىسىنى تۇگىتىپ ، جۇڭگونى قايتىدىن توغرا تەرەققىيات يولىغا سېلىش ئۈچۈن ياخشى شارائىت يارىتىپ بەردى .

1 . دېڭ شياۋپىڭنىڭ خىزمەتلەرگە رياسەتچىلىك قىلىشى ۋە ئومۇميۈزلۈك تەرتىپكە سېلىش

دېڭ شياۋپىڭنىڭ مۇھىم ۋەزىپىلەرگە تەيىنلىنىشى

1975 ـ يىلىنىڭ بېشىدا ، يېرىم ئايغا يەتمىگەن ۋاقىتتا ، دېڭ شياۋپىڭ پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيىنىڭ رەھبەرلىك ۋەزىپىسىگە تەيىنلەندى . بۇنداق ئەھۋال دۆلەت قۇرۇلغاندىن بۇيان بولۇپ باقمايلا قالماستىن ، جۇڭگو كومپارتىيىسى رەھبەرلىك قىلغان ئىنقلاب تارىخىدىمۇ ئاز كۆرۈلگەنىدى .

5 ـ يانۋاردا ماۋ زېدۇڭنىڭ تەكلىپى بويىچە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ھۆججەت چىقىرىپ ، دېڭ شياۋپىڭنى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىكىگە ، قوشۇمچە جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ باش شتاب باشلىقلىقىغا تەيىنلىدى ، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا جاڭ چۈنچياۋ جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى باش سىياسىي بۆلۈمىنىڭ مۇدىرلىقىغا تەيىنلىنىپ ، لى دېشېڭنىڭ ئورنىغا سەپلەندى .

ئۇنىڭ ئارقىسىدىنلا يەنى 8 ـ يانۋاردىن 10 ـ يانۋارغىچە چاقىرىلغان جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 10 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا ، دېڭ شياۋپىڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىكىگە ، مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېت ئەزالىقىغا تەيىنلەندى .

ئاردىدىن بىر نەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن يەنى 13 ـ يانۋاردىن

17 ـ يانۋارغىچە ئېچىلغان 4 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىـ يىدا ، دېڭ شياۋپىڭ يەنە گوۋۇيۈەننىڭ بىرىنچى مۇئاۋىن زۇڭلىلىقىغا تەيىنلەندى (بۇ ئىككى يېغىن توغرىسىدا كېيىن توختىلىمىز) . بۇ خەـ ۋەرنىڭ ئېلان قىلىنىشى ۋە تارقىلىشى زىلزىلە پەيدا قىلدىغان غايەت زور ئېغىر ھاسىل قىلىپ ، كەڭ ئاممىنى پارتىيە ئەزالىرىنى ، كادىرلارنى روھلاندۇرۇۋەتتى ، ئـــجـتـمائىي تۇرمۇشقا مۇھىملىق بېغىشلىدى ، ئۇلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئۇزۇن كېچىلىرىدىن تاڭ نۇرىنى كۆردى .

دېڭ شياۋپىڭ نېمىشقا پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ رەھبەرلىك خىزمىـ تىدىكى مۇھىم ۋەزىپىلەرگە قايتا تەيىنلەندى ؟ بۇنداق بولۇشنى ئەلۋەتتە ئۇنىڭ ئاجايىپ ئىقتىدارىدىن ئايرىپ قارىغىلى بولمايدۇ . ئەمما مۇھىمى ، بـۇنى ئەينى ۋاقىتتىكى ئالاھىدە تارىخىي شارائىت بەلگىلىگەن . بىرىنچـى دىن ، ئەينى چاغدىكى ئوبيېكتىپ ۋەزىيەت دوختۇرخاناندا يېتىۋاتقان جۇ ئېنلەينىڭ خىزمىتىنى بىر ئادەمنىڭ ئۆتكۈزۈۋېلىشىغا ئېھتىياجلىق ئىدى . جۇ ئېنلەي ھەم يىراقنى كۆرىدىغان ، ھەم پۇختا ، ئەستايىدىل ئىشلەيدىـ غان ، ئاز ئۇچرايدىغان مەشھۇر سىياسىي ئەرباب بولۇپ ، جۇڭگو ھاـ زىرقى زامان تارىخىدا ئورنىنى بېسىش قىيىن بولغان شەخس ئىدى . ئەمـما ، رەھىمسىز تەبىئىي قانۇنىيەت ۋە ساقايماس كېسەل ئۇنى ئۇزۇن ۋاقـىت كېسەل كارىۋىتىدا يېتىشقا مەجبۇر قىلدى . ئۇ 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىدا دوكلات بەرگەندە ، يېغىن زالىغا دوختۇرخاناندىنلا كەلدى ، ئۇ ئېغىر كېسەل تۇرۇپمۇ قەتئىي بەرداشلىق بەردى . بۇ ئەھۋال ئۇزۇن ۋاقىت داۋاملاشسا بولمايتتى ، شۇڭا بىر ئادەمنى ئۇنىڭ ئورنىغا سەپلەش كېرەك ئىدى . ئىككىنچىدىن ، ماۋ زېدۇڭ بىرنەچچە ئىزباسارنى تاللىغان بولسىمۇ ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى كۆتكەن يېرىدىن چىقمىدى . لىن بياۋ 9 ـ قۇرۇلتايىدا ئىزباسارلىققا تاللىنىپ پارتىيە نىزامنامىسىغا كىرگۈـ زۈلـگەن بولسىمۇ ، يات ئەلدە كۆلى كۆككە سورۇلدى . « 13 ـ سېنتەـ بىر » ۋەقەسىدىن كېيىن ۋاڭ خۇڭۋېن تاللانىدى ، ئۇ ئەسكەر ، دېھقان ۋە ئىشچى بولغان ، دېمەك ، ئۇ بۇ ئۇچ ساھەنىڭ ئىشلىرىدىن خەۋەردار ،

يەنە كېلىپ ئۇ جۇڭگودىكى ئەڭ چوڭ سانائەت شەھىرى شاڭخەي ئىشـ چىلار ئىسيانچىلىرىنىڭ كاتتىۋېشى بولۇپ ، ئىزباسارلىققا كۆڭۈلدىكىدەك ئادەم ئىدى .. ئەمما ، ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدىكى ، ئۇ ئىقتىدارسىز ھەم ئەخلاقسىز بولۇپ ، پەقەت جياڭ چىڭغا ئەگىشىپ يۇرۇپ ھېيلە ـ مىكىر بىلەن شۇغۇللىنىشىنلا بىلەتتى ، مۇھىم ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالـ مايتتى . ماۋ زېدۇڭ جاڭ چۈنچياۋنىمۇ ئويلاشقانىدى ، ئەمما ئۇنىڭغا ئـ شەنگلى بولمايتتى . ئۇچىنچىدىن ، ماۋزېدۇڭ دېڭ شياۋپىڭنى بىرقەدەر تولۇق چۈشىنەتتى ، دېڭ شياۋپىڭدىن نارازى بولغان يەرلىرى بولسىمۇ ، ئەمـما ئومۇمىي باھاسى ياخشى ئىدى . ماۋ زېدۇڭ ئۇنى ۋاڭ مېڭ لۇشيەـ نـدە ماڭماي توغرا لۇشيەندە چىڭ تۇرغان ، تارىخىي مەسىلىسى يوق ، ئۇرۇشـتا تۆھپە ياراتقان ، ئاتالمىش سوۋېت « شيۇجېڭجۇيىچىلىرى » بىلەن كۆرەشتە قەتئىي چىڭ تۇرغان ، « سياسىي ئىدىيىسى كۆچلۈك » ، « ئاز تېپىلىدىغان ئىختىساس ئىگىسى » ، ئاما ئارىسىدا بىرقەدەر يۇـ قىرى ئابرۇيغا ئىگە دەپ قارايتتى . يۇقىرىقى ئۈچ نۇقتىنى ئومۇملاشتۇرۇپ شـۇنداق دېيىشكە بولىدۇكى ، دېڭ شياۋپىڭنى قايتا ۋەزىپىگە قويۇپ ئىشلىتىش ئۈچۈن ۋاقتىدا ماۋزېدۇڭ تاللاش ئېھتىماللىقى بولغان ئەڭ ياخشى يول ئىدى . بۇ ئەلۋەتتە سوتسىيالىزم ئىشلىرى ئۈچۈنمۇ پايدىلىق تاللاش شۇنداقلا بىردىنبىر توغرا تاللاش ، ئىدى . بۇ ھال شۇ چاغدا ماۋ زېدۇڭ ئېغىر كېسەل بولسىمۇ ، ئەمما كاللىسىنىڭ سەگەكلىكىنى ، يەنە كېلىپ ئـزچىل تۇردە ئىنقىلاب ئىشلىرىنى مۇھىم دەپ بىلىدىغانلىقىنى چۈشەنـ دۇرۇپ بېرىدۇ .

جۇ ئېنلەينىڭ 10 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىغا رىياسەتچىلىك قىلىشى

8 ـ يانۋاردىن 10 ـ يانۋارغىچە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 10 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 2 ـ ئومۇمىي يىغىنى بېيجىڭدا ئۆتـ كۈزۈلدى . جۇ ئېنلەي ھاۋالە بىلەن يىغىنغا رىياسەتچىلىك قىلدى .

يـىغىندا 4 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ تەييارـ لىق خىزمىتى مۇزاكىرە قىلىندى ، « جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئا ـ

ساسي قانۇنغا تۇزىتىش كىرگۈزۈش لايىھىسى » ، « ئاساسي قانۇننى تۇزىتىش توغرىسىدىكى دوكلات » ، « ھۆكۈمەت خىزمىتىدىن دوكلات » ۋە مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن ئەزالىرىنىڭ نامزات ئىسىملىكى ماقۇللىنىپ ، مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ مۇزاكىرە قىلىشىغا يوللانىدى .

يىغىندا دېڭ شياۋپىڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىكىگە ، سىياسىي بيۇرو دائىمي كومىتېتىنىڭ ئەزالىقىغا كۆرسىتىلدى . جياڭ چىڭ گۇرۇھىدىكىلەر لى دېشىڭغا « لىن بياۋ لۇشيەننى يۇرگۈزدى » ، « لىن بياۋنىڭ ئوغرى كېمىسىگە چىقتى » دەپ بوھتان چاپلىغاچقا ، ئۇ تەشەببۇسكارلىق بىلەن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىكىدىن ، سىياسىي بيۇرو دائىمي كومىتېت ئەزالىقىدىن قېلىشنى تەلەپ قىلدى ، ئومۇمي يىغىن ئۇنىڭ تەلىپىنى تەستىقلىدى (1980 ـ يىلى 8 ـ ئاۋغۇستتا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ۋە مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى باش سىياسىي باشقارمىسىنىڭ لى دېشىڭنى ئاقلاش توغرىسىدىكى دوكلاتنى تەستىقلاپ چۈشۈردى) .

4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى ئىقتىسادىي تەرەققىيات لايىھىسىنى قايتىدىن ئوتتۇرىغا قويىدى

1975 ـ يىلى 13 ـ يانۋاردىن 17 ـ يانۋارغىچە 4 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ 1 ـ قېتىملىق يىغىنى بېيجىڭدا ئوتكۈزۈلدى . بۇ قېتىمقى يىغىنغا جەمئىي 2864 ۋەكىل قاتناشتى . يىغىننىڭ كۈن تەرتىپى : ئاساسي قانۇنغا تۇزىتىش كىرگۈزۈش ؛ ھۆكۈمەت خىزمىتى توغرىسىدىكى دوكلاتنى ماقۇللاش ؛ دۆلەت رەھبەرلىرىنى سايلاش ۋە ۋەزىپىگە قويۇشتىن ئىبارەت بولدى .

جۇ ئېنلەي گوۋۇيۈەنگە ۋاكالىتەن « ھۆكۈمەت خىزمىتىدىن دوكلات » بەردى . ئۇ « دوكلاتى » دا 1964 ـ يىلى دېكابىردا 3 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان مەملىكىتىمىزنىڭ ئىقتىسادىنى تەرەققي قىلدۇرۇشتا ئىككى قەدەملىك تەسەۋۋۇر لايىھىسىنى قايتا

كۆرسىتىپ ئۆتتى . ئۇنىڭ « بىرىنچى قەدىمى ، 15 يىل ئىچىدە ، يەنى 1980 ـ يىلىدىن ئىلگىرى مۇستەقىل ، بىرقەدەر مۇكەممەل بولغان سانائەت سىستېمىسى ۋە خەلق ئىگىلىكى سىستېمىسىنى قۇرۇپ چىقىش ؛ ئىككىنچى قەدىمى ، مۇشۇ ئەسىر ئىچىدە يېزا ئىگىلىكىنى ، سىبائەتنى ، دۆلەت مۇداپىئەسىنى زامانىۋىلاشتۇرۇشنى ئومۇميۈزلۈك ئىشقا ئاشۇرۇپ ، مەملىكىتىمىز خەلق ئىگىلىكىنى دۇنيانىڭ ئالدىنقى قاتارىغا ئۆتكۈزۈش » ئىدى . بۇ ئۇلۇغۋار نىشانىنىڭ قايتىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى ، ھەم پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۆپ ئارزۇسىنى ئەكس ئەتتۈردى ، ھەم كىشىلىك خىلىق ئىممىسىنىڭ قەلبىدىكى ئۈمىد ئۇچقۇنىنى باشقىدىن يالقۇنجىتىۋەتتى .

جاڭ چۈنچياۋ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا ۋاكالىتەن « ئاساسىي قانۇنغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى دوكلات » نى بەردى . ئاساسىي قانۇندا ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى بويىچە دۆلەت رەئىسى قويماسلىق بەلگىلەندى ، ئەمما « جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ رەئىسى پۈتۈن مەملىكەتتىكى قوراللىق كۈچلەرگە قوماندانلىق قىلىدۇ » دەپ بەلگىلەندى .

قۇرۇلتايدا تۈزىتىلگەندىن كېيىنكى « جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسىي قانۇنى » بىلەن « ئاساسىي قانۇنغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى دوكلات » ماقۇللاندى ، « ھۆكۈمەت خىزمىتىدىن دوكلات » تەستىقلاندى . جۇدىي خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ مۇدىرلىقىنى داۋاملىق ئۆتەشكە كۆرسىتىلدى ، دۇڭ بىۋۇ ، سۇڭ چىڭلىڭ قاتارلىق 22 نەپەر كىشى مۇئاۋىن مۇدىر بولدى . قۇرۇلتايدا جۇ ئېنلەي نىڭ گوۋۇيۈەننىڭ زۇڭلىلىقىنى داۋاملىق ئۆتىشى قارار قىلىندى . دېڭ شياۋپىڭ ، جاڭ چۈنچياۋ ، لى شيەننيەن ، چېن شىلىيەن ، جى دېڭكۇي ، خۇا گوفېڭ ، چېن يۈگۈي ، ۋۇ گۈيشەن ، ۋاڭ جېن ، يۈي چيۈلى ، گۇ مۇ ، سۈن جيەن قاتارلىق 12 كىشى گوۋۇيۈەننىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىلىقىغا تەيىنلەندى .

4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىدا تەستىقلانغان گوۋۇيۈەننىڭ

هەرقايسى مىنىستىرلىقنىڭ مىنىستىرلىرى ئىچىدە ئۇزۇن مۇددەتلىك سە-ناقلاردىن ئۆتكەن ، خىزمەت تەجرىبىسى مول نۇرغۇن پېشقەدەم يولداشلار رەھبەرلىك خىزمىتىگە قايتا قويۇلدى . ئالايلۇق ، دۆلەت مۇدا-پىئە مىنىستىرلىقنىڭ مىنىستىرى يې جيەنيېڭ ، دۆلەت پىلان كومىتېتـ-نىڭ مۇدىرى يۈي چيۈلى ، دۆلەت ئاساسىي قانۇنۇش كومىتېتىنىڭ مۇ-دىرى گۇمۇ ، مائارىپ مىنىستىرلىقنىڭ مىنىستىرى جۇ رۇكشىن ، تۆ-مۇريول مىنىستىرلىقنىڭ مىنىستىرى ۋەن لى ، مالىيە مىنىستىرلىقنىڭ مىنىستىرى جياڭ جىنفۇ ، نەپىت ـ خىمىيە مىنىستىرلىقنىڭ مىنىستىرى كاڭ شىئېن قاتارلىقلار . پەقەت بىرنەچچە مىنىستىرلىق « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ شېرىكلىرى تەرىپىدىن ئىگىلىۋېلىندى . ئالايلۇق ، مەدە-نىيەت مىنىستىرلىقنىڭ مىنىستىرى يۈي خۇيىيۇڭ ، سەھىيە مىنىستىرلىق-نىڭ مىنىستىرى لىيۇ شاۋچېن (ئايال) قاتارلىقلار . شۇنداق قىلىپ ، ئۇ-مۇمىيۈزلۈك تەرتىپكە سېلىشنى قانات يايدۇرۇش ئۈچۈن نىسبەتەن كۆچـ-لۈك رەھبەرلىك بەنزىسى ۋۇجۇدقا كەلدى .

4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىدا دۆلىتىمىزنى سوتسىيالىستىك ، زامانىۋىلاشقان قۇدرەتلىك دۆلەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ئۇلۇغۋار نىشان-نىڭ قايتا ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى ، جۇ ئېنلەي ، دېڭ شياۋپىڭ رەھبەرلـ-كىنى يادرو قىلغان گوۋۇيۈەن نامزاتلىرىنىڭ بېكىتىلىشى پۈتۈن مەملـ-كەت خەلقىگە ناھايىتى زور ئىلھام بولدى . ئەمما ، بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاي « مـەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى « لىن بياۋنى ، كۇكزىنى پىپەن قـ-لىش » شارائىتىدا ئېچىلغاچقا ، قۇرۇلتايىنىڭ دوكلاتلىرى ، ۋەكىللەرنىڭ مۇزاكىرىلىرى ھەمدە ماقۇللانغان قارارلار « سول » چىل خاتالىقنىڭ تە-سىرىگە قاتتىق ئۇچرىدى .

يېڭىدا ماقۇللانغان ئاساسىي قانۇندىمۇ ئېغىر خاتالىق بار ئىدى . ئالايـلۇق ، « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قـ-لىش نەزەريىسى » ئاساسىي قانۇندا تولۇق مۇئەييەنلەشتۈرۈلدى ؛ سوتـ-سىيالىزم جەمئىيىتىدە مۇئەييەن دائىرە ئىچىدە مەۋجۇت بولغان سىنىپىي كۈرەشنى كېڭەيتىۋېتىش ۋە مۇتلەقلەشتۈرۈۋېتىش نۇقتىسىنەزىرى

« پۈتكۈل سوتسيالىزمنىڭ تارىخىي باسقۇچتىكى ئاساسىي لۇشيەنى » دەپ قارىلىپ ، ئاساسىي قانۇنغا كىرگۈزۈلدى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا قالايمىقان ئىشلىتىلگەن « چوڭ سايراش ، چوڭ ئېچىلىش ، چوڭ خەتلىك گېزىت ، چوڭ بەس ـ مۇنازىرە » لەر خەلق ئاممىسى ئىجاد قىلغان سوتسيالىستىك ئىنقىلابنىڭ يېڭى شەكلى » دەپ قارالدى ھەمدە ئاساسىي قانۇندا « خەلق ئاممىسىنىڭ بۇ خىلدىكى ئىنقىلاب قىلىش شەكلىگە دۆلەت كاپالەتلىك قىلىدۇ » دەپ بەلگىلەندى . بۇ خىل خاتا ماددا ۋە بەلگىلىمىلەر سوتسيالىستىك دېموكراتىيە ۋە قانۇنچىلىق ئىشلىرىغا ئېغىر زىيان ئېلىپ كەلدى .

4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىدا كەمچىلىك ۋە خاتالىقلار بولسىمۇ ، ئەمما خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىنىڭ چاقىرىلىشى ھەمدە ئاساسىي قانۇننىڭ ماقۇللىنىشى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ئېلىپ بېرىلغان چوڭ قالايمىقان يىللىرىغا سېلىشتۇرغاندا بىر خىل ئىلگىرىلەش ، شۇنداقلا نورمال سوتسيالىستىك دېموكراتىينى ئەسلىگە كەلتۈرۈشتىمۇ بىر خىل ئىلگىرىلەش ئىدى ، بولۇپمۇ قۇرۇلتايدا جۇ ئېنلەي ، دېڭ شياۋپىڭ يادرولۇقىدىكى گۇرۇپپىمىز رەھبەرلىك ئورگىنىنىڭ بېكىتىلىشى ، بىر قاتار تۇغرا ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش فاكتورلىرىنىڭ قايتا تەكىتلىنىشى ، تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار نىشانىنى ئىشقا ئاشۇرۇشنىڭ بېكىتىلىشى خەلق ئاممىسىغا ناھايىتى زور ئىلھام ـ مەدەت بولدى . شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا بۇ جياڭ چىڭ گۇرۇھىغا قاتتىق زەربە بولۇپ ، ئۇلارنىڭ ھوقۇق تارتىۋېلىش سۇيىقەستىنى بىتچىت قىلدى .

خەتەرلىك ۋەزىيەتتىن ساقلىنىپ ، ئومۇمىيۈزلۈك تەرتىپكە سېلىش

4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ 1 ـ قېتىملىق يىغىنى يېپىلمىغاندىن كېيىن ، جۇ ئېنلەينىڭ كېسىلى ئېغىرلىشىپ كەتتى . ئۇ ئاغرىققا چىدىماپ 1 ـ فېۋرالدا گوۋۇيۈەننىڭ دائىمىي ئىشلار يىغىنىنى چاقىرىپ ، ھەرقايسى مۇئاۋىن زۇڭلىلارنىڭ خىزمەت تەقسىماتىنى تەكشۈرۈپ بېكىتتى ھەمدە 2 ـ فېۋرالدا مۇئاۋىن زۇڭلىلارنىڭ خىزمەت تەقسىماتى

مەسلىسىنى جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېت سە-
ياسىي بيۇروسىغا ۋە ماۋ زېدۇڭغا دوكلات قىلىپ يوليورۇق سوردى . بۇ
دوكلاتتا دېڭ شياۋپىڭنىڭ تاشقى ئىشلارغا مەسئۇل بولۇشى ھەمدە ئۆزى
داۋالىنىۋاتقاندا گوۋۇيۈەندە چاقىرىلغان يىغىنلارغا رياسەتچىلىك قىلىشى
ۋە مۇھىم ھۆججەتلەرنى ۋاكالىتەن تەستىقلىشى بېكىتىلگەن . ماۋ زېدۇڭ
بۇ دوكلاتنى تەستىقلىدى . بۇنىڭ بىلەن ماۋ زېدۇڭنىڭ قوللىشى ئاسە-
تىدا ، دېڭ شياۋپىڭ ئەمەلىيەتتە مەركەزنىڭ كۈندىلىك خىزمەتلىرىگە
رياسەتچىلىك قىلدى .

ئەينى چاغدا « لىن بياۋنى ، كۇڭزىنى پىپەن قىلىش »نىڭ تە-
سىرىدىن « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » ۋە ئۇنىڭ شېرىكلىرى ھەممىلا
يەردە بۇزغۇنچىلىق قىلغاچقا ، دۆلەتنىڭ سانائىتى ، يېزا ئىگىلىكى ، قاتە-
ناش ـ ترانسپورتى ، پەن ـ تېخنىكىسى قاتارلىق ھەرقايسى تەرەپلەر-
دىكى خىزمەتنى ئېغىر دەرىجىدە قالايمىقانلىشىپ كەتكەنىدى . دېڭ
شياۋپىڭ خىزمەتنى ئەمدىلا باشلىغىنىغا ، شۇنداقلا جياڭ چىڭ گۇرۇھى
كەلتۈرۈپ چىقارغان قىيىن شارائىتقا قارىماستىن 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق
قۇرۇلتېيىدا بەلگىلەنگەن مەملىكەتنىمىزنى سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشقان ،
قۇدرەتلىك دۆلەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش نىشانى بويىچە ، ماۋ زېدۇڭ
ئوتتۇرىغا قويغان نەزەرىيە ئۆگىنىش ، تىنچ ـ ئىتتىپاق بولۇش ، مەملە-
كەتنىمىز خەلق ئىگىلىكىنى يۈكسەلدۈرۈش توغرىسىدىكى يوليورۇقىغا ئا-
ساسەن تۈرلۈك كاشىلا ـ توسالغۇلارنى ئېلىپ تاشلىدى ، ئىشنى رەھ-
بەرلىك بەنزىسىنى تەرتىپكە سېلىش ، تەرەپبازلىقنى پىپەن قىلىش ۋە
يوقىتىشتىن باشلاپ ، ھەرقايسى جەھەتلەردىكى خىزمەتلەرنى كەڭ ـ
كۆلەمدە تەرتىپكە سالدى .

**تۆمۈر يولنى تەرتىپكە سېلىشتىن ئىش باشلاپ ، قاتناش ـ ترانسپورتنى
راۋانلاشتۇرۇش**

1975 ـ يىلى 10 ـ فېۋرال ، جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسى
مەركىزىي كومىتېتى « 1975 ـ يىللىق خەلق ئىگىلىكى پىلانىنى تەسە-
تىقلاش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش » نى تارقىتىپ ، پۈتۈن پارتىيىدىكە-

لەردىن « ئىتتىپاقلىشىشقا بولىدىغان بارلىق كىشىلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىش ، بارلىق ئاكتىپ كۆچىلەرنى ئىشقا سېلىش ، ئىنقىلابنى تۈتۈپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى ، خىزمەتنى ، ئۇرۇش تەييارلىقىنى ئىلگىرى سۈرۈش فاكىجېنىدا قەتئىي چىڭ تۇرۇش ، خەلق ئىگىلىكىنى يۈكسەلدۈرۈش ، نۆۋەتتە ، بولۇپمۇ قاتناش ـ تىرانسپورت ۋە كۆمۈر ، پولات ـ تۆمۈر ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش » تەلەپ قىلىندى .

« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » ۋە ئۇنىڭ گۇرۇھىدىكى كۆچىلەرنىڭ بۇزغۇنچىلىقى تۈپەيلىدىن شۇيجۇ ، نەنجىڭ ، نەنچاڭ قاتارلىق تۆمۈرىيول تۈگۈنلىرىنىڭ قاتنىشى ئۇزاق ۋاقىت توسۇلۇپ قېلىپ ، تەنجىن ـ پۇكۇ ، بېيجىڭ ـ گۇاڭجۇ ، لەنجۇ ـ لىيەنيۈنگاڭ . جېجياڭ ـ جياڭشىدىن ئىبارەت تۆت چوڭ غول لىنىيىنىڭ راۋانلىقىغا توسقۇنلۇق قىلدى ھەمدە باشقا تۆمۈرىيول غول لىنىيىلەرنىڭ قاتنىشىغا تەسىر كۆرسىتىپ ، سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى ۋە بەزى شەھەرلەردىكى خەلقنىڭ تۇرمۇشىغا ئېغىر زىيان سالدى . بۇ خىل جىددىي ۋەزىيەتنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى 25 ـ ئېۋرالدىن 8 ـ مارتقىچە پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونلارنىڭ سانائەتكە مەسئۇل شۇجىلىرىنىڭ يىغىنىنى چاقىردى ، يىغىندا تۆمۈرىيول قاتنىشى مەسىلىسىنى ھەل قىلىش تەكتىلەندى . دېڭ شياۋپىڭ يىغىندا قىلغان سۆزىدە مۇنۇلارنى كۆرسەتتى : ھازىرقى چوڭ ۋەزىيەت مەملىكىتىمىز خەلق ئىگىلىكىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ ئىككى قەدەملىك تەسەۋۋۇرىدىن ئىبارەت . يالغۇز ئىنقىلابنى تۈتۈشقا جۈرئەت قىلىپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى تۈتۈشقا جۈرئەت قىلالماسلىق ئىنتايىن خاتا . نۆۋەتتىكى ئاجىز ھالقا تۆمۈرىيول ، تۆمۈرىيول قاتنىشى ھەل بولمىسا ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئورۇنلاشتۇرۇش پۈتۈنلەي قالايمىقانلىشىپ كېتىپ ، پۈتكۈل پىلان سۇغا چىلىشىدۇ . تۆمۈرىيول مەسلىسىنى ھەل قىلىشنىڭ ئامالى بىرلىككە كېلىش ، زۆرۈر قائىدە ـ تۈزۈملەرنى ئورنىتىش ، تەشكىلىي ئىنتىزامچانلىقنى كۈچەيتىشتىن ئىبارەت . دېڭ شياۋپىڭ يەنە تەكتىلەپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى : « ھازىر مەزھەپچىلىك قىلىش چوڭ ۋەزىيىتى

مىزگە ئېغىر زىيانلارنى ئېلىپ كېلىۋاتىدۇ . بۇ مەسىلىنى پۈتۈن ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرنىڭ سەمىگە سىلىشىمىز ، بۇ چوڭ ھەق ـ ناھەق مەسىلىسىنى ئايرىۋېلىشىمىز كېرەك » . دېگەن شياۋېڭنىڭ خاتالىقىنى ۋاقتىدا تونۇش ۋە ئۆزگەرتىش مەزمۇنىدىكى بۇ كۆچلۈك سۆزلىرى ھەر-قايسى يەرلىك رەھبەرلەرگە نىسبەتەن يار ـ يۆلەك بولدى ھەم خىزمەت-لىرىگە ھەيدەكچىلىك بولدى .

5 ـ مارت ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى « تۆمۈرىيول خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا قارار » نى تارقاتتى . « قارار » دا مۇنداق كۆرسىتىلدى : تۆمۈرىيول قاتنىشى نۆۋەتتە يەنىلا خەلق ئىگىلىكىدىكى گەۋدىلىك ئاجىز ھالقا بولۇپ ، ئىشلەپچىقىرىش تە-رەققىياتىنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشالمايۋاتىدۇ ، ئۇرۇش تەييارلىقىنىڭ ئېھ-تىياجىغا ماسلىشالمايۋاتىدۇ . شۇڭا ، تۆمۈرىيول سىستېمىسىدا تۆمۈرىيول مىنىستىرلىقىنىڭ رەھبەرلىكىنى ئاساس قىلغان باشقۇرۇش تۈزۈمىنى يولغا قويۇش ، بىرلىككە كېلىشىنى كۈچەيتىش قارار قىلىندى . شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ساغلام ، زۆرۈر قائىدە ـ تۈزۈملەرنى بېكىتىشىمىز ، تەشكىل-چانلىقنى ، ئىنتىزامچانلىقنى كۈچەيتىشىمىز ، تۆمۈرىيول تەرتىپىنى رەتكە سېلىشىمىز ، تۇرلۇك بۇزغۇنچىلىق ھەرىكەتلەر بىلەن كۈرەش قىلىشىمىز كېرەك . ئاز ساندىكى بۇرژۇئا تەرەپپازلىقى ئېغىرلارنى ، تەنقىد ۋە تەر-بىيە بەرسىمۇ يەنىلا تۈزەلمىگەن رەھبىرىي كادىر ۋە مەزھەپچىلىك كات-تىۋاشلىرىنى ۋاقتىدا بىر تەرەپ قىلىشىمىز لازىم .

مەملىكىتىمىز تۆمۈرىيول سىستېمىسىدا بۇ قارار كەڭ ـ كۆلەمدە تەشۋىق قىلىندى . تۆمۈرىيول مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرى ۋەن لى خىز-مەت گۇرۇپپىسىنى باشلاپ بېرىپ ، مۇناسىۋەتلىك ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپ-تونوم رايونلارنىڭ پارتكوملىرىنى ، مەسئۇلى ئېغىر بولغان تۆمۈرىيول ئىدارىلىرىنى نۇقتىلىق تەرتىپكە سېلىپ ، تۆمۈرىيول قاتنىشىنىڭ ئەھۋا-لىنى تېزدىن ياخشىلىدى . ئاپرېلغا كەلگەندە ، توسۇلۇپ قېلىش ئېغىر بولغان بىرنەچچە تۆمۈرىيول ئىدارىلىرىنىڭ ئىشلىرى راۋانلىشىپ كەتتى ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى 20 تۆمۈرىيول ئىدارىسىنىڭ (نەنچاڭ تۆمۈرىيول

ئىدارىسىدىن باشقىلىرى) ھەممىسى پىلانلىق ئاشۇرۇپ ئورۇنلىدى ؛ كۈنـ دىلىك توشۇلغان كۆمۈر 7800 ۋاگونغا يېتىپ ، بەش يىلدىن بۇيان پىلانىدىكى توشۇش كۆرسەتكۈچنى بىرىنچى قېتىم ئورۇنلىدى .

پولات ـ تۆمۈر ۋە باشقا سانائەتنى تەرتىپكە سېلىش

تۆمۈر يولىنىڭ تەرتىپكە سېلىنىشى پۈتكۈل سانائەتكە ، ئالدى بـ لەن پولات ـ تۆمۈر سانائىتىنىڭ تەرتىپكە سېلىنىشىغا تۈرتكە ۋە ئۆرنەك بـولدى . 1975 ـ يىلى ئالدىنقى تۆت ئايدا پولات ـ تۆمۈر مەملىكەت بو ـ يىچە 1 مىليون 950 مىڭ تونىنا كەم ئىشلەپچىقىرىلدى ، باۋتۇ ، ۋۇخەن ، ئەنشەن ، تەييۈەن قاتارلىق چوڭ پولات زاۋۇتلىرىدا مەھسۇلاتنىڭ كەم ئىشلەپچىقىرىلىشى ئېغىر بولدى . دېڭ شياۋپىڭ 29 ـ مايدىكى پولات ـ تـۆمـۈر سۆھبەت يىغىنىدا سۆزلىگەن سۆزىدە مۇنۇلارنى كۆرسەتتى : پولات ـ تۆمۈر سانائىتىدە نۇقتىلىق ھالدا مۇنۇ تۆت مەسىلىنى ھەل قـ لىشىمىز لازىم . بىرىنچىدىن ، كۆچلۈك رەھبەرلىك بەنزىسىنى قۇرۇپ چـىقىشىمىز زۆرۈر . پولات ـ تۆمۈر ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ياخشى بولماسلـ قىدىكى ئاچقۇچ رەھبەرلىك بەنزىسىنىڭ مەسىلىسى ، رەھبەرلىك بەنزىسى بوشاڭ ، ھۇرۇن ، چېچىلاڭغۇ . ئىككىنچىدىن ، تەرەپبازلىق بىلەن قەتئىي كۆرەش قىلىشىمىز لازىم . بەزىلەر پارتىيە ئىشلىرىنى قاراڭغۇ جاڭگالغا ئايلانـدۇرۇپ قويدى ، سىلەر يەنە ئۇلارنىڭ ئۆز ھوشىغا كېلىشىنى كۈـ تەمسىلەر ، كۈتۈپ تۇرىۋېرەمسىلەر ؟ جۇرئەتنى بىرىنچى ئورۇنغا قويـ شىمىز لازىم . تەرەپبازلىقتا قەتئىي چىڭ تۇرغانلارنىڭ يۆتكەشكە تېگىشـ لـىكلىرىنى يۆتكىشىمىز ، تەنقىدلەشكە تېگىشلىكلىرىنى تەنقىدلىشىمىز ، كۆرەش قىلىشقا تېگىشلىكلىرىنى كۆرەش قىلىشىمىز ، مىس ـ مىسلىق قىلماسلىقىمىز ، ساقلاپ تۇرىۋېرمەسلىكىمىز لازىم . ئۇچىنچىدىن ، سىيا ـ سـەتنى ئەستايىدىل ئەملىيلەشتۈرۈشىمىز لازىم . ھەربىرىكەتلەردە ئازار يې ـ گەن پىشقەدەم ئىشچىلار ، تېخنىك تايانچىلىرى ، پىشقەدەم ئەمگەك نەمۇـ نىچىلىرىنىڭ ئاكتىپلىقىنى قوزغاشقا ئالاھىدە دىققەت قىلىشىمىز لازىم . تۆتىنچىدىن ، زۆرۈر قائىدە ـ تۈزۈملەرنى تۈرغۇزۇشىمىز لازىم ، قائىدە ـ

تـۇزۇملەرنى ئىجرا قىلىشتا قاتتىقراق بولۇشىمىز لازىم ، قاتتىق بولمىساق ئۇنـى ئورنىتالمايمىز ، ئىلگىرىكى يەزى قائىدە ـ تۈزۈملىرىمىز بىرقەدەر چۈۋالچاق بولۇپ قالغان ، ئۇنى ئىسلاھ قىلىشىمىز لازىم .

4 ـ ئىيۇن ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىـ تېتى « بۇ يىلقى پولات ـ تۆمۈر ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنى تىرىشىپ ئو۔ رۇنلاش تـوغرىسىدىكى تەستىق » نى تارقاتتى . « تەستىق » تا مۇنداق كـۆرسىتىلدى ، مەركەزنىڭ تۆمۈرىيول خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسـىـ دىكى قارارى ، يەنى 9 ـ نومۇرلۇق ھۆججەت تارقىتىلغاندىن كېيىن پۈتكۈل سانائەت سىپىدە كۆرۈنەرلىك ئۆزگىرىش بولدى . ئالدى بىلەن ئېغىر سانائىتى ئىزچىل ھالدا يۇقىرى سۈرئەت بىلەن تەرەققىي قىلدى . يـېقىنقى ئىككى يىلدا كۆمۈر ئىشلەپچىقىرىشتىمۇ ئىلگىرىلەش بولدى ، تۆمۈرىيول قاتنىشىمۇ ئىلگىرىلىدى ، بۇلار دۆلەت پىلانىدىكى كۆرسەتـ كـۈچكە يەتتى ياكى ئېشىپ كەتتى . پولات ـ تۆمۈر سانائىتىدە ئىلگىرـ لەش بولسىمۇ ، ئەمما ناھايىتى ئاستا بولدى ، تا ھازىرغىچە ئايمۇ ئاي پىلاندىن كەم ئىشلەپچىقىرىش ھالىتىدە تۇرماقتا . شۇڭا ، ھەرقايسى ئۆلـكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوملاردىن پولات ـ تۆمۈر سانا۔ ئىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىشنى تەلەپ قىلىشىمىز . رەھبەرلىك ئەھـۋالىدا ئۆزگىرىش بولسا شۇ ھامان ئۇنۇمى كۆرۈلىدۇ . ئىيۇندا پولاتـ نىڭ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كۈندىلىك ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى 72 مىڭ 4 يۈز تونىنغا يېتىپ ، يىللىق پىلاندىكى ئوتتۇرا ھېسابدىكى كۈندىلىك ئـىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسىدىن ئېشىپ كېتىپ ، ئىلگىرىكى كەم نورمـ سىنى تولۇقلاشقا باشلىدى .

بىرنەچچە ئايلىق تەرتىپكە سېلىش ئارقىلىق ئىقتىسادىي ۋەزىيەتتە كۆرۈنەرلىك بۇرۇلۇش بولدى . 17 ـ ئىيۇلدا جۇڭگو كوممۇنىستىك پار۔ تىيسى مەركىزىي كومىتېتى تارقاتقان گوۋۇيۇەننىڭ « بۇ يىل ئالدىنقى يېرىم يىللىق سانائەت ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات » نـدا مـۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى : « ئۇچ ئايدىن بۇيان سانائەت ئىشلەپچىقـ رىشى ۋە قاتناش ـ تىرانسپورت ئايدىن ـ ئايغا ياخشىلاندى . خام نېفت ،

كۆمۈر ، توك تارقىتىش مىقدارى ، خىمىيۇى ئوغۇت ، سېمونت ، ئىچ-
دىن يانىدىغان دېۋىگاتېل ، قەغەز ۋە قەغەز تاختاي ، تۆمۈرىيولدا توشۇل-
غان يۈك مىقدارى قاتارلىقلاردا ماي ، ئىيوۇن ئايلىرىدا تارىختىكى ئايلىق
ئىشلەپچىقىرىشتا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى . ھەربىي سانائەت ئىش-
لەپچىقىرىش ئەھۋالىمۇ نىسبەتەن ياخشى بولدى . 1975 ـ يىل پۈتۈن
مەملىكەتنىڭ سانائەت ئىشلەپچىقىرىش ئومۇمىي قىممىتى ئالدىنقى يىلدە-
كىدىن 11.9% ئاشتى . يۇنىڭ ئىچىدە سانائەتنىڭ 15.1% ، يېزا ئىگىلىك-
نىڭ 4.6% ئاشتى . ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىدا تېز ياخشىلىنىش بولۇپ ،
تەرتىپكە سېلىشنىڭ زور ئۈنۈمى كۆرۈلگەنلىكى ئىپادىلەندى . ئەلۋەتتە
ساقلانغان مەسىلىلەر يەنىلا ناھايىتى كۆپ بولۇپ ، يۇقىرىقلار دەسلەپكى
ئۈنۈمنى كۆرۈشتىنلا ئىبارەت ئىدى .

**ئارمىيىنى تەرتىپكە سېلىشنىڭ نۇقتىسى « كىچىكسىزلىك ، چېچىلاڭغۇ-
لۇق ، مەغرۇرلۇق ، ھەشەمەتۋازلىق ، ھۇرۇنلۇق » تىن ئىبارەت**

ئارمىيىنى تەرتىپكە سېلىش ئومۇمىيۈزلۈك تەرتىپكە سېلىشنىڭ بىر
مۇھىم تەرىپى . دېڭ شياۋپىڭ ئارمىيىنى تەرتىپكە سېلىش مەسىلىسىنى
بالدۇرلا ئوتتۇرىغا قويغان . ئۇ 25 ـ يانۋاردا باش شتاب باشلىقلىقىغا تە-
يىنلەنگەندىن كېيىن ، تۇنجى قېتىم ئاچقان باش شتاب ئورگىنىدىكى
پولكتىن يۇقىرى كادىرلار يىغىندا سۆزلىگەن سۆزىدە ئېنىق قىلىپ
مۇنداق دەپ كۆرسەتتى : « بىزنىڭ ئارمىيىمىز ياخشى ئەنئەنىگە ئىگە .
ئەمما ، 1959 ـ يىلى لىن بياۋ ئارمىيە خىزمىتىگە مەسئۇل بولغاندىن
باشلاپ ، بولۇپمۇ ئۇ مەسئۇل بولۇپ تۇرغان مەزگىلىنىڭ كېيىنكى چاغ-
لىرىدا ، ئارمىيە تولىمۇ قالايمىقانلاشتۇرۇۋېتىلدى » ، « شۇڭا ، يولداش
ماۋ زېدۇڭ ئارمىيىنى تەرتىپكە سېلىشنى ئوتتۇرىغا قويدى » . بۇ
ئىشتا « باش شتاب ، باش سىياسىي بۆلۈم ۋە باش ئارقا سەپ تەمىنات
بۆلۈمىنىڭ مەسئۇلىيىتى تېخىمۇ چوڭ ، بۇ ئۇچ باش بۆلۈم ئالدى بىلەن
ئۆزىنى تەرتىپكە سېلىشى كېرەك » . 5 ـ فېۋرال جۇڭگو كوممۇنىستىك
پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ ، ھەربىي ئىشلار
كومىتېتىنىڭ ئىش بېجىرىش يىغىنىنى ئەملدىن قالدۇرۇپ ، جۇڭگو

كومموٴنىستتك پارتىيىسى مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى دائىمىي كومىتېتى قۇرۇپ ، ئۇنى ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ كۇندىلىك ئىشلىرىنى بىر تەرەپ قىلىدىغان ئورگىنى دەپ ئۇقتۇردى . ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ دائىمىي كومىتېتىغا يې جيەنيىڭ رياسەتچىلىك قىلىدىغان بولدى . ئەزالىرى ۋالڭ خۇكۇېن ، دېڭ شياۋپىڭ ، جالڭ چۇنچياۋ ، ليۇ بوچېڭ ، چېن شىلىيەن ، ۋالڭ دۇگىشىڭ ، سۇ جېنخۇا ، شۇي شياگچيەن ، نې رۇگجېن ، سۇيۇي قاتارلىق 11 كىشىدىن تەركىب تاپتى . بۇلار ماۋ زېدۇڭ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىكىدە ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ كۇندىلىك خىزمەتلىرىنى بىر تەرەپ قىلاتتى .

24 ـ ئىيۇندىن 15 ـ ئىيۇلغىچە مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى كېڭەيتىلگەن يىغىن چاقىردى . بۇ قېتىمقى يىغىندا ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان « ئارمىيىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش كېرەك » « ئارمىيىنى تەرتىپكە سېلىش كېرەك » دېگەن يولىورۇقنى مەركەز قىلغان ھالدا ئارمىيىنى تەرتىپكە سېلىش مەسىلىسى ، يەنى ناتوغرا ئىستىللارنى تۈزىتىش ۋە ھەربىيلەرنىڭ سانىنى قىسقارتىش ، شتات تۈزۈلمىسىنى تەكشەش ، شتاتتىن ئارتۇق كادىرلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش مەسىلىلىرى مۇھاكىمە قىلىندى .

دېڭ شياۋپىڭ 14 ـ ئىيۇلدا ئېچىلغان يىغىندا مۇھىم سۆز قىلدى . ئۇ ئارمىيىنىڭ ئەھۋالىنى تەھلىل قىلىپ ، ئارمىيىدىكى « كېلەگسىزلىك ، چېچىلاڭغۇلۇق مەغرۇرلۇق ، ھەشەمەتۋازلىق ، ھۇرۇنلۇق » مەسىلىسىنى ھەل قىلىش كېرەك ، شتاتنى ، قورال ـ جابدۇقنى تۈتۇش يەنە ئىستراتېگىيىنىمۇ تۈتۇش لازىم ، دەپ كۆرسەتتى . ئۇ مۇنداق دېدى : « ئىستراتېگىيە مەسىلىسىدە ئۇرۇش قىلىش مەسىلىسىنلا ئەمەس ، تەلىم ـ تەربىيە مەسىلىسىنمۇ تەتقىق قىلىشقا توغرا كېلىدۇ . ئىستراتېگىيە مەسىلىسىدە تەلىم ـ تەربىيىسىنى مۇھىم ئورۇنغا قويۇش لازىم » ، « قەدەم باسقۇچ جەھەتتە ، مەن ئالدى بىلەن ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلىك بەنزىلىرىنى يۇقىرىدىن باشلاپ تۆۋەنگىچە تەرتىپكە سېلىشنى تەشەببۇس قىلىمەن » ، « ئادەمنى توغرا تاللاش ، ياخشى چۇشى-

نىش كېرەك » ، « بىز يەرلىك ئورۇنلارنىڭ ، جۇملىدىن كارخانا ئورۇنلىرىنىڭ مەسىلىسىنى ھەل قىلىشتا ، ئاۋۋال رەھبەرلىك بەنزىسى مەسىلىسىنى ھەل قىلىشىمىز لازىم . » تەرتىپكە سېلىش ئەلۋەتتە يالغۇز مۇشۇ بىر مەسىلىنىلا ھەل قىلىش بىلەن توختاپ قالمايدۇ . « ئارمىيىنى تەرتىپكە سېلىش داۋامىدا ، يەنە كادىرلارنىڭ ئۆگىنىشىنى كۈچەيتىش ، پارتىيىۋىلىكنى كۈچەيتىش ، تەرەپپازلىققا قارشى تۇرۇش ، ئىنتىزامچانلىقنى كۈچەيتىش ، جاپاغا چىداپ كۇرەش قىلىدىغان ئەنئەنىۋى ئىستىلنى جارى قىلدۇرۇش كېرەك » ① .

يې جيەنيىڭ خۇلاسە سۆزىدە مۇنداق كۆرسەتتى : « شتاتلارنى قىسقارتىش ۋە ئارمىيە قۇرۇلۇشىدىكى ئاچقۇچ ـــ ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلىك بەنزىللىرىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە سەپلەشتىن ئىبارەت » ، « قورقۇپلا يۇرىدىغان بوشاڭ بەنزىلەرنى ، غەيرەتسىز ھۇرۇن بەنزىلەرنى ، ئىتتىپاقسىز ، چېچىلاڭغۇ بەنزىلەرنى تەڭشىشىمىز ۋە ئۆزگەرتىپ تەشكىللىشىمىز لازىم . بۇرژۇئا تەرەپپازلىقى بىلەن شۇغۇللانغۇچىلارغا خاتالىقنى ئۆزگەرتىشكە ۋاقىت بەلگىلەپ بېرىشىمىز لازىم . تۇزەلمىگەنلەرنى قەتئىي يۆتكەپتىشىمىز كېرەك » . يېغىندا شۇي شياڭچيەن ، نې روڭجىنلارمۇ سۆز قىلىپ ، دېڭ شياۋپىڭ ، يې جيەنيىڭلارنىڭ پىكرىنى قوللايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى .

بۇ قېتىمقى يىغىن ۋە ئۇنىڭ روھىنى قىسىملاردا ئىزچىللاشتۇرۇش ۋە ئىجرا قىلىش « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قىسىملارنىڭ قۇرۇلۇشىغا ئېلىپ كەلگەن تۇرلۇك مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشتا ، لىن بياۋنىڭ يامان تەسىرىنى تازىلاشتا ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ قىسمغا قول تىقىشىنى توسۇشتا ئىنتايىن مۇھىم رول ئويناندى .

« ئىگىلىك تىكلەش » فىلمىنىڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىدىكى تەڭشەشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىشى

تەرتىپكە سېلىش ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىدە تەڭشەش دەپ ئاتالدى . بۇ قېتىمقى تەڭشەشنى « ئىگىلىك تىكلەش » فىلمى كەلتۈرۈپ چىقاردى . « ئىگىلىك تىكلەش » فىلمىدە داچىڭ نېفتلىكىنى ئېـ

چىش ئارقا كۆرۈنۈش قىلىنغان بولۇپ ، نېفت ئىشچىلىرىنىڭ « ئاسمان ئۆرۈلۈپ چۈشسىمۇ مەزمۇت تۇرۇپ » ۋەتەنگە نېفت ئىشلەش ئۈچۈن باتۇرانە كۈرەش قىلىش روھى ۋە پارلاق نەتىجىلىرىگە مەدھىيە ئوقۇلغان . بۇ فىلىم 1975 ـ يىللىى باھاردا ئوچۇق ـ ئاشكارا قويۇلماقچى بولغاندا ، جىياڭ چىڭ گۇرۇھىدىكىلەرنىڭ غالجىرانە قارشىلىقىغا ئۇچرىغان . جىياڭ چىڭ مۇنداق دېگەن : « بۇ فىلىمدە ئېغىر مەسىلە بار » ، « لىيۇ شاۋچى ، بو يىبو ئېقىمىدىكىلەرنى پەردازلاپ كۆرسەتكەن » . ئۇ ئىجادىيەتچى خادىملارنى ئەيىبلەپ مۇنداق دېگەن : « سىلەر كىمگە ئابىدە تىكلىمەكچى ؟ » ئۇ « فىلىمنى كۆپەيتىشنى توختىتىڭلار ، تەشۋىق قىلىشنى توختىتىڭلار ، دۆلەت سىرتىغا تارقىتىشنى توختىتىڭلار » دەپ بۇيرۇق چۈشۈرگەن ، ھەتتا فىلىمنىڭ « قارا ئارقا تېرىكى » نى تۇتماقچى بولغان . ئۇ يەنە ئىشەنچلىك ئادەملىرىنى قۇتۇرتىپ « ئىگىلىك تىكلەش » فىلىمىگە ئاتالمىش « ئون چوڭ جىنايەت » ئارتتى .

سىنارىيە ئاپتورى بۇنىڭغا قايىل بولماي ، ماۋ زېدۇڭغا خەت يازدى . ماۋ زېدۇڭ 25 ـ ئىيۇل كۈنى تەستىق سىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى : « بۇ فىلىمدە چوڭ خاتالىق يوق ، تەستىقلاپ تارقىتىشنى تەكلىپ قىلىمەن . پۈتۈنلەي مۇكەممەل بولۇشنى تەلەپ قىلماسلىق كېرەك ، ئون تۈرلۈك جىنايەت بەك كۆپ ، بۇ بەك ئېشىپ كېتىپتۇ ، پارتىيىنىڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەتنى رەتكە سىلىش سىياسىتىگە پايدىسىز » . ماۋ زېدۇڭ كېيىن ئەينى چاغدىكى « شېئىر كەم بولۇش ، ھېكايە كەم بولۇش ، نەسىر كەم بولۇش ، ئەدەبىيات ـ سەنئەتتە تەنقىد كەم بولۇش » ئەھۋالىنى تەنقىد قىلدى . « 8 يۈز مىليون خەلقتە 8 ئۇلگىلىك تىياتىر » لا بولۇش ئەھۋالىغا ماۋ زېدۇڭمۇ چىداپ تۇرالمىدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ يولىورۇقىغا ئاساسەن جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى « خەلق ئەدەبىياتى » ، « شېئىرىيەت » قاتارلىق ژۇرناللارنى نەشىر قىلىشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى ، خەلق مۇزىكانتى نى ئېر ، شىيەنشىڭ خەينى خاتىرلەپ ئويۇن قويۇشنى ، جىياڭ چىڭ قاتارلىقلار « زەھەرلىك

چۆپ » دەپ قويۇشنى چەكلىگەن بىر قىسىم فىلىملارنى قايتا قويۇشنى ، يەنە لۇشۇننىڭ ئەسەرلىرى ۋە باشقا بىر قىسىم ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئەسەرلىرىنى نەشر قىلىشنى تەستىقلىدى . بۇنىڭ بىلەن ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىنىڭ ئەھۋالى ياخشىلىنىشقا باشلىدى . ئەمما ، ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەيلا قايتا قوزغالغان « ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » ھەرىكىتى ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىنى تېخىمۇ قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى .

سانائەتكە دائىر 20 ماددىنىڭ تۈزۈلۈشى

سانائەتنى تەرتىپكە سېلىش مەسىلىسىنى سىستېمىلىق ھەل قىلىش ئۈچۈن ، گوۋۇيۈەن دۆلەت پىلان كومىتېتىغا بىر ھۆججەت تۈزۈپ چىقىش توغرىسىدا يوليورۇق بەردى . 18 ـ ئاۋغۇستتا گوۋۇيۈەن بۇ ھۆججەتنى مۇزاكىرە قىلدى . مۇزاكىرىدە دېگەن شياۋپىڭ سانائەتنى تەرەققىي قىلدۇرۇش مەسىلىسىدە بىر قاتار مۇھىم پىكىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئۇ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى : « يېزا ئىگىلىكىنى ئاساس قىلىش ، يېزا ئىگىلىكىي ئۈچۈن خىزمەت قىلىش ئىدىيىسىنى تىكلەش ، يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىپ ، يېزا ئىگىلىكىنىڭ زامانىۋىلىشىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش ـــ سانائەتنىڭ مۇھىم ۋەزىپىسى » . ئۇ ئېنىق قىلىپ مۇنداق كۆرسەتتى : « يېڭى تېخنىكا ، يېڭى ئۈسكۈنىلەرنى قوبۇل قىلىش ، ئىمپورت ـ ئېكسپورتنى كېڭەيتىش » نىڭ ۋەزىپىسى ، « يۇقىرى ، نازۇك ، سەرخىل تېخنىكا ئۈسكۈنە تېگىشپ ، سانائەتتە تېخنىكا ئۆزگەرتىش سۈرئىتىنى تېزلەتىپ ، ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقىنى ئۆستۈرۈش لازىم » . ئۇ « كارخانىلاردا ئىلمىي تەتقىقات خىزمىتىنى كۈچەيتىش ، سانائەتنى كۆپ ، تېز ، ياخشى ، تېجەشلىك راۋاجلاندۇرۇشنىڭ مۇھىم بىر يولى ② » ئىكەنلىكىنى تەكىتلىدى . ئۇ يەنە كارخانىنىڭ باشقۇرۇش تەرتىپىنى رەتكە سېلىش ، مەھسۇلاتلارنىڭ سۈپىتىنى ئوبدان تۇتۇش ، قائىدە ـ تۈزۈملەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش ، ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش قاتار-

لىق جەھەتلەردە يولبورۇق خاراكتېردىكى قاراشلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ئۆتتى . 2 ـ سېنتەبىردە « سانائەت تەرەققىياتىنى تېزلىتىشكە دائىر بىرقانچە مەسىلە » نىڭ كوپىيىسى يېزىپ چىقىلدى (قىسقارتىپ « سانائەت توغرىسىدىكى 20 ماددا » دېيىلىدۇ) .

« سانائەتكە دائىر 20 ماددا » دا كارخانا رەھبەرلىك بەنزىلىرىنى قەتئىي تەرتىپكە سېلىش بەلگىلەندى ، « ئاشۇ ئۆزگەرمىگەن مىشچان زىيالىيلار ۋە (باتۇرلار) ھوقۇق تۇتقان رەھبەرلىك بەنزىلىرىنى تەكشەش كېرەك » . چۈنكى ، بۇنداق رەھبەرلەر سىياسىي جەھەتتە ساۋاتسىز ، ئىشلەپچىقىرىش جەھەتتە تەجرىبىسىز ، ئەمما ھەممىگە چات كېرىۋالىدۇ ، ھەدەپ كىشىلەرنى ئەدەبلەيدۇ ، قۇرۇق گەپ سېتىپ ، ئەمەلىي ئىش قىلمايدۇ ، ھېچ نېمىدىن ھېچ نېمە يوقلا كىشىلەرگە كونىنى تىرىلدۈرۈش ، (چېكىنىش) ، (مۇتەئەسسىپ كۆچلەر) ، (ھارۋا سۆرەشنىلا بىلىپ يولغا قارىمىغانلىق ، دېگەندەك قالپاقلارنى كىيگۈزۈپ ، كەڭ كادىرلارنىڭ ۋە ئامما ئاكتىپلىقىنى باسىدۇ » . « يامان كىشىلەر چاڭگىلىغا كىرگۈزۈۋالغان ھوقۇقنى قايتۇرۇۋېلىش لازىم ، بەزى كارخانىلاردا « يامان ئادەملەر ھوقۇق تۇتتى » ، « ئۇلار خىزمەت ھوقۇقىدىن پايدىلىنىپ خالىغانچە ئەسكىلىك قىلدى ، بىر تەرەپتىن بىر ، قىسىم ئادەملەرنى ئۆزىگە تارتىپ چېرىتىپ ، ھوقۇق دائىرىسىنى كېڭەيتىپ ، يەنە بىر تەرەپتىن ، ياخشى ئىنقىلابىي كادىر ۋە ئىشچىلارغا زەربە بېرىپ زىيانكەشلىك قىلدى » ، « ئاز ساندىكى بۇزۇقلارنىڭ (ئىسيان كۆتۈرۈش) ۋە (ئېقىمغا قارشى تۇرۇش) نامى بىلەن قىلغان بۇزغۇنچىلىق ھەرىكەتلىرىدىن ئالاھىدە ھوشيار بولۇشىمىز لازىم . » « سانائەتكە دائىر 20 ماددا » دا تەكىتلەپ مۇنداق كۆرسەتتى : « ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى زور تەرەققىي قىلمىسا ، سوتسىيالىزم تۈزۈمىنى تولۇق مۇستەھكەملىگىلى بولمايدۇ ، ئىنقىلابنىڭ قوماندانلىقى ئاستىدا ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللىنىشنى ھەرگىز (ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى ھەممىنى ھەل قىلىدۇ نەزىرىيىسى) ، ۋە (كەسىپنى ھەممىدىن ئۈستۈن قويۇش) دەپ قاراپ تەنقىد قىلىشقا بولمايدۇ ، « ئىشلەپچىقىرىشنى باشقۇرۇش ۋە قائىدە ـ

تۇزۇم ھەرقانداق چاغدا لازىم ، مەڭگۈ لازىم بولىدۇ » ، « ئومۇمەن كار-خانا باشقۇرۇشقا قارشى تۇرۇش ، قائىدە ـ تۇزۇمگە قارشى تۇرۇش مۇ-قەررەرىكى ، ھۆكۈمەتسىزلىكنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ . » « سانائەتكە دا-ئىر 20 ماددا » دا يەنە مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى : « بىز ئۆزىمىزگە ئۆ-زىمىز خوجا بولۇشتا ، ئۆز كۈچىمىزگە تايىنىپ ئىش كۆرۈشتە چىڭ تۇرۇشىمىز ، ئەجنەبىيلەرگە قۇل بولۇش پەلسەپىسىگە ، ئۆمۈلەپ مېڭىشقا قارشى تۇرىشىمىز لازىم . ئەمما ، ھەرگىز ئۆزىمىزنى چوڭ تۇتماسلىقىمىز ، بىرىكىنمىچىلىك قىلماسلىقىمىز ، چەت ئەلنىڭ ياخشى نەرسىلىرىنى ئۆگە-نىشنى رەت قىلماسلىقىمىز لازىم ». « سانائەتكە دائىر 20 ماددا » دا ئەينى چاغدىكى پرولېتارىيات دىكتاتورىسى نەزىرىيىسىنى ئۆگىنىش جەريانى-دىكى بەزى خاتا چۈشەنچىلەرگە قارىتا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى : « بۇرژۇئا ھوقۇقچىلىقىنى چەكلەشتە ھازىرقى باسقۇچتىكى ماددىي شارا-ئىت ۋە مەنىۋى شارائىتتىن قەتئىي ئايرىلىشقا ، ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىشنى ئىنكار قىلىشقا ، زۆرۈر پەرقلەرنى ئېتىراپ قىلماي ، تەڭ تەقسى-ماتچىلىق قىلىشقا بولمايدۇ . تەڭ تەقسىماتچىلىق ھازىرمۇ ، كەلگۈسىدىمۇ ئاقمايدۇ » ، « ئاممىنىڭ تۇرمۇش قىيىنچىلىقىغا كۆڭۈل بۆلمەيدىغان پو-زىتسىيە قەتئىي يارىمايدۇ ».

« سانائەتكە دائىر 20 ماددا »« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » شارا-ئىتىدا سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىدىكى « سول » چىل خاتالىقنى تۈزە-تىش ، سانائەت كارخانىلىرىنى سىستېمىلىق تەرتىپكە سېلىشتىكى مۇھىم ھۆججەت . بۇ ھۆججەتنىڭ بايرىقى روشەن بولۇپ ، توغرا ـ خاتانى دەل جايىدا كۆرسىتىپ بەرگەن . گەرچە « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ توسقۇنلۇق قىلىشى سەۋەبىدىن بۇ ھۆججەت رەسمىي تارقىتىلمىغان بول-سىمۇ ، ئەمما ھەرخىل دائىرىدە مۇزاكىرە قىلىنغاچقا چوڭ تەسىر پەيدا قىلغان ، سانائەتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشتا مۇھىم رول ئويناغان . شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ، گوۋۇيۈەننىڭ ھەرقايسى ئالاقىدار تارماقلىرى ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ ، سانائەتنى باشقۇرۇش ، ئاساسىي قۇرۇلۇشنى باشقۇرۇش ، ماددىي ئەشيالارنى باشقۇرۇش ، مال-

يىنى باشقۇرۇش ، مال باھاسىنى باشقۇرۇش ، ئەمگەكنى باشقۇرۇش قا-تارلىقلارغا ئائىت قائىدە ـ نىزاملارنى تۈزۈپ چىقتى . بۇ قائىدە ـ نىزاملارمۇ يۇقىرىقىدەك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن مەركەزنىڭ رەسمىي ھۆججىتى بولۇپ تارقىتىلمىدى .

پەن ـ تېخنىكا تارماقلىرىنىڭ تەرتىپكە سېلىنىشى

سانائەت سېپىدىكى تەرتىپكە سېلىش ، پەن ـ تېخنىكا خىزمىتىگە يېڭى تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويىدى . پەن ـ تېخنىكا تارماقلىرىنى تەر-تىپكە سالمىساق ئېھتىياجغا ماسلىشالمايدۇ . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن بۇيان ، جۇڭگو پەنلەر ئاكادېمىيىسى ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق ھەرقايسى تەتقىقات ئورۇنلىرىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ئۇزۇن مۇددەت پالەچ ھا-لەتتە تۇردى . 1975 ـ يىلى ئىيۇلدا مەركەز خۇ ياۋباڭ قاتارلىقلارنى پەن-لەر ئاكادېمىيىسىگە خىزمەتكە ئەۋەتتى ھەمدە ئۇلاردىن پەنلەر ئاكادېمە-يىسىنى تەرتىپكە سېلىش مەسىلىسىنى مەركەزگە تېز دوكلات قىلىشنى تەلەپ قىلدى . خۇ ياۋباڭ قاتارلىقلار دېڭ شياۋپىڭنىڭ پىكرىگە ئاسا-سەن ، تەكشۈرۈپ ـ تەتقىق قىلىش ئاساسىدا « پەن ـ تېخنىكا خىزمە-تىگە دائىر بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدا » (قىسقارتىپ « دوكلات تېزى-سى » دېيىلىدۇ) نىڭ دەسلەپكى نۇسخىسىنى يېزىپ چىقتى . 26 ـ سېنتەبىردە خۇ ياۋباڭ قاتارلىقلار گوۋۇيۈەنگە دوكلات قىلدى . « دوكلات تېزىسى » دا ئەينى چاغدىكى چېكىدىن ئاشقان سول ئىدە-يىۋى ئېقىمنىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا زىيالىيلارنى دىكتاتورا ئوبيېكتى قىلىپ قويۇش ، نۇرغۇن پەن ـ تېخنىكا خادىملىرى پەن ـ تېخنىكىنى تەتقىق قىلىشقا جۇرئەت قىلالماسلىق ، كەسىپي پەن ـ تېخنىكا قوشۇن-لىرىنىڭ رولىنى ئىنكار قىلىشدەك نورمالسىز ئەھۋاللارغا قارىتا پارتىيىنىڭ پەن ـ تېخنىكا سىياسىتىنى ، تەبىئىي پەن تەتقىقاتىنى كۈچەيتىش ، تەتقىقات كافېدرالىرى ، ئورۇنلىرىنىڭ رەھبەرلىك بەنزىلىرىنى تەرتىپكە سېلىشقا دائىر پىكىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى .

« دوكلات تېزىسى » (بىرىنچى كوپىيىسى مۇزاكىرە قىلىنغان)

دا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلگەن : « پەن ـ تېخنىكىمۇ ئىشلەپچىقىرىش كۈچى . پەن ـ تەتقىقات ئالدىدا مېڭىشى ، ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇشى كېرەك » . بۇنىڭ ئۈچۈن چوقۇم « كەسپىي قوشۇننى تو-لۇقلاش ۋە كۈچەيتىش كېرەك . يەنە دەسلەپكى قەدەمدە بىر تۈركۈم يېڭى كەسپىي پەن ـ تەتقىقات ئورگانلىرىنى قۇرۇپ چىقىشىمىز لازىم » ، « دوكلات تېزىسى » دا يەنە بەزى مۇھىم مۇناسىۋەت مەسىلە-لىرى چۈشەندۈرۈلگەن ۋە بىر تەرەپ قىلىنغان ، ئالايلۇق ، « ئۆز كۈ-چىمىزگە تايىنىپ ئىش كۆرىمىز دەپ ، ئىشكىنى تاقاپ بېكىنىۋېلىپ ، سىرتىنكىنى قوبۇل قىلمىساق بولمايدۇ . »« نەزەرىيە تەتقىقات خىزمە-تىگە ئەھمىيەت بېرىشىمىز ۋە ئۇنى كەچەيتىشىمىز لازىم . نەزەرىيە تەتقە-قاتى بىلەن ﴿ ئۈچتىن ئايرىلىش ﴾ نى تەڭلەشتۈرۈشكە بولمايدۇ ».« ئە-لىم ـ پەن ساھەسىدىكى ئوخشىمىغان پىكىرلىكى بەس ـ مۇنازىرە ۋە مۇھاكىمىلەرگە ئىلھام بېرىشىمىز ، ئىلىم ساھەسىدىكى كەيپىياتىنىڭ قو-يۇق بولماسلىقىنى ، ئىلمىي مەسىلىلەرنى ئاددىي ھالدا مەمۇرىي ئۇسۇل بىلەن بىر تەرەپ قىلىش ئەھۋالىنى ئۆزگەرتىشىمىز كېرەك » .

دېمەك ، شىاۋېنىڭ بۇ ھۆججەتنى ماختىدى ھەمدە پارتىيەمىزنىڭ يا-خشى ، تەشكىللەش ئىقتىدارى كۈچلۈك كىشىلەرنىڭ ئازراق سەپ تەم-نات خىزمىتىنى ئىشلىشىنى ، پەن ـ تېخنىكا خادىملىرىنىڭ تۇرمۇشتىكى قىيىنچىلىقىنى ھەل قىلىپ بېرىشنى ، ئۇلارنىڭ پەن ـ تەتقىقات خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىشقا ئوبدان شارائىت يارىتىپ بېرىشنى ، بىرىنچىدىن ، كەسپىنى بىلمەيدىغان ؛ ئىككىنچىدىن ، بىجانىدىل ئىشلىمەيدىغان ؛ ئۈ-چىنچىدىن ، تەرەپبازلىق قىلىدىغان كىشىلەرنى پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ رەھبەرلىك بەنزىسىگە كىرگۈزۈشكە بولمايدىغانلىقىنى كۆرسەتتى . ئۇ يەنە پەن ـ تېخنىكا ئىشلىرىنىڭ ۋارىسلىرىنى يېتىشتۈرۈش كېرەكلىكى ، بۇنىڭ مەركىزىي مائارىپنى ياخشى باشقۇرۇش ئىكەنلىكىنى تەكىت-لىدى . ئۇ بۇ توغرۇلۇق ئۆتكۈر قىلىپ مۇنداق كۆرسەتتى : « بىزدە كە-رىنىس يۇر بەرسە مائارىپ تارماقلىرىدا يۇز بېرىشى ، بۇ ھال پۈتكۈل زا-مانىۋىلاشتۇرۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشىگە كاشىلا قىلىشى مۇمكىن » .

دېڭ شياۋپىڭنىڭ پەن ـ تېخنىكا ، مائارىپ توغرىسىدىكى سۆزى ۋە « دوكلات تېزىسى » ئەينى چاغدا رەسمىي تارقىتىلمىدى ، ئەمما تۈرلۈك يوللار بىلەن تارقالغاندىن كېيىن ، بىسمغا ئۇچراۋاتقان كەڭ زىيالىيلار رىغبەتلەندى ، ئۇمىد نۇرلىرىنى كۆردى ، ئۇلاردا ئىشەنچ پەيدا بولدى .

« ئومۇمىي پروگراممىا توغرىسىدا » نىڭ تۈزۈلۈشى

تەرتىپكە سېلىشقا توسالغۇ بولۇۋاتقان ئىدىيە ، نەزەرىيە جەھەتتىكى بەزى « سول » چىل خاتا كۆزقاراشلارنى تۈگىتىش ئۈچۈن ، 1975 ـ يىلى دېڭ شياۋپىڭنىڭ تەكلىپى بىلەن گوۋۈيۈەننىڭ سىياسىي تەتقىقات ئىشخانىسى دېڭ شياۋپىڭنىڭ كۆپ قېتىم سۆزلىگەن سۆزىنىڭ روھىغا ئاساسەن « پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ تۈرلۈك خىزمەتلىرىنىڭ ئومۇمىي پروگراممىسى توغرىسىدا » (قىسقارتىپ « ئومۇمىي پروگراممىا توغرىسىدا » دېيىلىدۇ) نىڭ دەسلەپكى تېزىسىنى تۈزۈپ چىقتى . ئۆكتەبىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئۇنىڭ بىرىنچى نۇسخىسىنى يېزىپ چىقتى .

« ئومۇمىي پروگراممىا توغرىسىدا » دا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى : « لىن بياۋ قاتارلىقلار ساختا ماركسزمچى ، سىياسىي ئالدامچىلار » ، ئۇلار قايتا تىرىلدۈرۈشكە قارشى تۇرۇش بايرىقىنى كۆتۈرۈۋېلىپ قايتا تىرىلدۈرۈش بىلەن شۇغۇللاندى ، پارتىيەنىڭ ياخشى كادىرلىرى ۋە ئىلغار نەمۇنىچىلارنى رەھبەرلىك بەنزىلەردىن سىقىپ چىقىرىپ ، بەزى يەرلىك ۋە ئىدارە ـ ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تارتىۋالدى ، ئاشۇ يەرلىك ۋە ئىدارە ـ ئورۇنلاردا فاشىستىك دىكتاتورا يۈرگۈزۈلدى » ، « ئۇلارنىڭ قولىدىن تارتىۋېلىنغان ھوقۇقنى قايتۇرۇۋېلىش لازىم . » « ئومۇمىي پروگراممىا توغرىسىدا » دا سىياسىي بىلەن ئىقتىسادنىڭ مۇناسىۋىتى شەرھلىنىپ مۇنداق كۆرسىتىلگەن : « ئىنقىلاب ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىدۇ ، ئىنقىلاب ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ . بىز كوممۇنىستلار ئىنقىلابقا مەسئۇل بولۇشىمىز ، ئىشلەپچىقىرىشقىمۇ مەسئۇل بولۇشىمىز كېرەك » . بەزى

لەر « ئىنقىلابنىلا تەكىتلەپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى تەكىتلىمەيدۇ ، ئىشلەپچىقىرىشنى چىڭ تۇتۇش لازىم ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش بىلەن شوغۇللىنىش لازىم دېگەن گەپنى ئاڭلىسىلا ، كىشىلەر (ئىشلەپچىقىرىش كۆچلىرى ھەممىنى ھەل قىلىدۇ نەزەرىيىسى) دېگەن قالپاقنى كىيدۇرىدۇ » ، « بىر يەر ،بىر ئورۇننىڭ ئىشلەپچىقىرىشى ئوبدان بولمىسا ، ئۇلارنى ئىنقىلابنى ياخشى قىلدى دېسە بۇ ئادەم ئالدايدىغان بىمەنە گەپ » . « ئومۇمىي پ-روگرامما توغرىسىدا » دا يەنە « ئاممىنىڭ سىياسىي تۇرمۇشىغلا كۆڭۈل بۆلۈپ قالماي ، ئۇلارنىڭ ماددىي تۇرمۇشىغمۇ كۆڭۈل بۆلۈشىمىز ، ئىش-لەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئاساسىدا ئاممىنىڭ تۇرمۇشىنى تەد-رىجىي ياخشىلىشىمىز كېرەك » دەپ تەكىتلەندى .

ئەينى چاغدىكى « سول » چىل قاتاللىقتا شىددەتلىك ھۇجۇم قىلىنغان ، كۆزقارىشى توغرا ، سۆز ـ جۈملىلىرى ئۆتكۈر بۇ ماقالە تۇ-يۇقسز باشلانغان « ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » يۈزىسىدىن ئوتتۇرا يولدا توختىتىپ قويۇلدى . ماقالىنىڭ ئو-رىگىنالى يوقاپ كەتتى ، ئىلان قىلىنىشتىن تېخىمۇ گەپ ئاچقىلى بول-مىدى . كېيىن « چوڭ زەھەرلىك چۆپ » دەپ پىپەن قىلىنغانىدىلا ، كىشىلەر ئاندىن بۇ ماقالىنى كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولدى ھەمدە ماقالە-دىكى بەزى بايان ـ مۇھاكىمىلەرنىڭ بىر ئۇچۇم كىشىلەرنىڭ تىتاڭ تو-مۇرىغا تېگىپ ، كىشىلەرنى پۇخادىن چىقىرىدىغانلىقىنى ھېس قىلىشتى .

مەملىكەتلىك يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش چوڭ يىغىنى

1975 ـ يىل كۈزدە پۈتۈن مەملىكەتكە خېلى زور تەسىرى بولغان يەنە بىر يىغىن چاقىرىلدى ، بۇ گۇۋۇيۈەن چاقىرغان يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش يىغىنى ئىدى . يىغىن 35 كۈن ئېچىلدى . يىغىنغا 3700 كىشى قاتناشتى . يىغىن 15 ـ سېنتەبىردە داجەي دادۇيى تۇرۇشلۇق جاي سەنشى ئۆلكىسىنىڭ شياڭ ناھىيىسىدە باشلىنىپ ، 19 ـ ئۆكتەبىردە بېيجىڭدا يېپىلدى . يىغىننىڭ مۇھىم مۇھاكىمە تېمىسى مەملىكەت بويىچە داجەيدىن ئۆگىنىش ، داجەيچە ناھىيىلەرنى ئومۇملاشتۇرۇش ، يېزا ئىگە-

لىكىنى ماشىنىلاشتۇرۇش ۋە گۈڭشې ـ دۈيلەرنى تەرتىپكە سېلىش بولدى .

دېڭ شياۋپىڭ ئېچىلىش مۇراسىمىدا سۆز قىلىپ ، يېزا ئىگىلىكى بىلەن شۇغۇللىنىشنىڭ مۇھىملىقىنى تەكىتلىدى . يېزا ئىگىلىكىنى تەرەققي قىلدۇرمىغاندا ، دۆلەت قۇرۇلۇشىنىڭ چېكىنىپ كېتىدىغانلىقىنى كۆرسەتتى ھەمدە يېزا كادىرلىرى سىياسىتىنى ئەملىيلەشتۈرۈش قاتارلىق توغرا تەشەببۇسلارنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئۇ يەنە ھەرقايسى تەرەپلەردىكى خىزمەتلەرنى تەرتىپكە سېلىش مەسىلىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئۇ مۇنداق دېدى : « ماۋ جۇشى ئارمىيىنى ، يەرلىكنى تەرتىپكە سېلىشماز ، سانائەتنى ، يېزا ئىگىلىكىنى تەرتىپكە سېلىشماز ، سودا ساھەسىنمۇ ، مەدەنىيەت ـ مائارىپنىمۇ تەرتىپكە سېلىشماز ، پەن ـ تېخنىكا قوشۇنىنمۇ تەرتىپكە سېلىشماز لازىم دېگەنىدى . ماۋ جۇشى ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىنى تەكشەش دەپ ئاتىدى ، ئەملىيەتتە تەكشەشمۇ تەرتىپكە سېلىش » .

گوۋۇيۈەننىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىسى ، سابىق داجەي دادۈي پارتىيە ياچېيكسىنىڭ شۇجىسى چېن يۈڭگۈي ئېچىلىش نۇتقى سۆزلىدى . ئۇ : داجەينىڭ تۈپ تەجرىبىسى « پارتىيىنىڭ ئاساسىي لۇشىەنىدە چىڭ تۇرۇش ، شىيۇجېڭجۇيىنى قاتتىق پىپەن قىلىش ، كاپىتالىزمنى قاتتىق پىپەن قىلىش ، سوتسىيالىزم ئۇچۇن قاتتىق ئىشلەشتىن ئىبارەت » دەپ كۆرسەتتى . شۇنداق قىلىپ ئەسلى يېزا ئىگىلىكىدىكى ئىلغار تىپنى « سول » چىللۇشىەننى ئىجرا قىلغان تىپقا ئايلاندۇرۇۋەتتى . ئۇ يەنە « داجەي يولى » نى پۈتۈن مەملىكەتتىكى دېھقانلارنىڭ يولى دېدى . جياڭ چىڭمۇ يىغىنغا قاتناشتى ھەمدە « سۇ بويىدا » غا باھا بېرىشنى سۈيىئىستېمال قىلىپ ، دېڭ شياۋپىڭغا ھۇجۇم قىلدى ، مەركەزدىكى رەھبەرلەرنى « ماۋ جۇشىنى قۇرۇق جازا قىلىپ قويغۇچىلار » دېگەندەك ھېچقانداق ئاساسى يوق تاققا ـ تۇققا گەپلەر بىلەن ئەيىبلىدى . ئۇ دېڭ شياۋپىڭ سۆزلەۋاتقاندا نۇرغۇن قېتىم قوشۇق سېلىپ ، ئوخشىمايدىغان پىكىرنى ئىپادىلىدى . يىغىندا ئۇلار ئۆز پىكىر ـ قاراشلىرىنى ئوتتۇرىغا

قويۇپ ، سىياسىي جەھەتتىكى ئىختىلاپ ئىپادىلىنىپ قالدى .

خۇا گوفېك گوۋۇيۈەننىڭ يېزا ئىگىلىكىگە مەسئۇل مۇئاۋىن زۇڭلى بولۇش سالاھىيىتى بىلەن بۇ قېتىمقى يىغىنغا رىياسەتچىلىك قىلدى ھەمدە « پۈتۈن پارتىيە سەپەرۋەرلىككە كىلىپ ، بەش يىل جاپالىق ئىشلەپ ، داجەيچە ناھىيىلەرنى ئومۇملاشتۇرۇش ئۈچۈن كۈرەش قىلايلى » دېگەن تېمىدا خۇلاسە دوكلاتى بەردى . ئۇ : « يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش ، داجەيچە ناھىيىلەرنى ئومۇملاشتۇرۇش — پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش ، كۆپ ، تېز ، ياخشى ، تېجەشلىك بىلەن سوتسىيالىستىك يېزا ئىگىلىكى قۇرۇشتەك ئۇلۇغ ئىنقىلابىي ئامىمۇي ھەرىكەت . بۇ يەر ئىسلاھاتى ، كوپېراتسىيەلەشتۇرۇش ، خەلق گۇڭشېسى قۇرۇشقا ئوخشاش يېزىلاردىكى يەنە بىر قېتىملىق ئۇلۇغ ئىنقىلابىي ھەرىكەت » . دوكلاتتا 1980 ـ يىلغىچە مەملىكىتىمىزدىكى ئۆچتىن بىر ناھىيىنى داجەيچە ناھىيە قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ، پۈتۈن مەملىكەتتە يېزا ئىگىلىكىنى ماشىنىلاشتۇرۇشنى ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇرۇش ، ئۆلكىلىك ، ۋىلايەتلىك پارتكوملاردىن بىر يىل ئىچىدە ناھىيىلىك پارتكوملارنىڭ رەھبەرلىك بەنزىلىرىنى تەرتىپكە سېلىپ چىقىش ، ئۆلكە ، ۋىلايەت ، ناھىيىلەر زور بىر تۈركۈم كادىرلارنى تۆۋەنگە چۈشۈرۈش ، گۇڭشې ـ دادۇيلەرنى تەرتىپكە سېلىشنى قەدەم ـ باسقۇچلارغا بۆلۈپ ئېلىپ بېرىش تەلەپ قىلىندى . دوكلاتتا يەنە « داجەيچە ناھىيە » نىڭ ئالتە ماددىلىق ئۆلچىمى ۋە باشقا جەھەتتىكى كونكرېت تەلەپلەر بېكىتىلدى .

19 ـ ئۆكتەبىردە جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى خۇاگوفېڭنىڭ خۇلاسە دوكلاتىنى تەستىقلاپ تارقاتتى . 21 ـ ئۆكتەبىردە « خەلق گېزىتى » « داجەيچە ناھىيىلەرنى ئومۇملاشتۇرايلى » دېگەن تېمىدا باش ماقالە ئېلان قىلدى . باش ماقالىدە مۇنداق كۆرسىتىلدى : « سوتسىيالىزم يولىدا مېڭىش ياكى كاپىتالىزم يولىدا مېڭىش باشتىن ـ ئاخىر سوتسىيالىزم تارىخىي باسقۇچىدىكى يېزىلارنىڭ ئاساسىي زىددىيىتى بولۇپ كەلمەكتە . . . بىز داجەينىڭ تەجرىبىلىرىنى پرولېتارىيات

دىكتتورىسى يۇكسەكلىكىدە تۇرۇپ تونۇشمىز كېرەك . »

شۇنىڭدىن كېيىن ، ھەرقايسى رايونلار مىليونلىغان كادىر ئاجرەتسىپ ، گۇڭشې ، دادۇيلەرنىڭ تەرتىپكە سېلىش ئىشلىرىغا ، كەڭ كۆلەمدە ئېتىبىز ـ ئېرىق ئاساسىي قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىشقا ياردەمگە ئەۋەتتى ئاتالمىش داجەينىڭ تۇپ تەجرىبىسى ـــ « سول » چىل ، خاتالىق بولغاچقا ھەم قوللانغان ئۇسۇلى كەڭ كۆلەملىك ئامموۋى ھەرىكەت ئېلىپ بېرىش ، چوڭ داغدۇغا قىلىشتەك ناموۋاپىق ئۇسۇل بولغاچقا ، پەرقلەندۇرمەستىن بىردەك ئىمكانقەدەر تېز ھالدا داجەيچە ناھىيە قۇرۇش ، داجەينىڭ بىر يۈرۈش ئۇسۇلى بىلەن ئىشلەش تەلەپ قىلىنغاچقا ، نەتىجىدە ناھايىتى كۆپ ۋىلايەتتە ئىشلەپچىقىرىشتا شۇ جاينىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىدىن ئايرىلىپ قىلىش ، بىر تەرەپلىمە ھالدا ئاشلىق مەھسۇلات مىقدارىنىلا قوغلىشىش ، قوشۇمچە كەسىپ ۋە باشقا ئىشلەپچىقىرىش كەسىپلىرىنى سىقىپ چىقىرىش ؛ تەقسىماتتا ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىشنى چۆرۈپ تاشلاپ ، تەڭ تەقسىماتچىلىق قىلىشتىن ئىبارەت « سول ياسىي نوموۇر »ئۇسۇلىنى قوللىنىش ؛ ئاتالمىش « كاپىتالىزمنىڭ قۇيرۇقى » نى كېسىپ تاشلاش ئېلىپ بېرىپ ، يېزىلاردىكى بازار سودىسىنى قاتتىق قامال قىلىش ؛ ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋىتى جەھەتتە ئۆتكۈنچى باسقۇچتىن ئۆتۈشكە ئالدىراپ كېتىش قاتارلىق مەسىلىلەر كۆرۈلدى . بۇنىڭ بىلەن يېزا ئىقتىسادى تېخىمۇ بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى .

يېغىندا بەش يىلدا يېزا ئىگىلىكىنى ئاساسەن ماشىنىلاشتۇرۇش ئوتتۇرىغا قويۇلدى ، بۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇنىڭدىن كۆپ يىل ئىلگىرىكى تەسەۋۋۇرىغا ئاساسەن قويۇلغان بولۇپ ، ئەينى چاغدىكى يېزىلارنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالى ۋە يېزا ئىگىلىكىنى ماشىنىلاشتۇرىدىغان سانائەتنىڭ سەۋىيىسى ، ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى زادىلا ئويلىشىلمىغانىدى ، شۇڭا بۇ تەلەپ ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولمايلا قالماي ، يەنە ئۇنى ئىشقا ئاشۇرۇشمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى .

بۇ قېتىمقى يىغىن ئاخىرلىشىپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا ، مەملىكەتنىڭ سىياسىي ۋەزىيىتىدە تۇيۇقسىز ئۆزگىرىش يۈز بەردى . شۇڭا ، بۇ يىغىن

نىڭ قارارلىرى مەملىكىتىمىز مىقياسىدىكى ئەمەلىي خىزمەتلەردە ھېچقانچە تەسىر پەيدا قىلالمىدى ، ئەمما يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش ھەم-ريكتىنىڭ پۈتۈن مەملىكەت يېزىلىرىدا كۇچەپ يولغا قويۇلۇشى ، جۇڭگو يېزىلىرىدا سىياسىي ، ئىقتىسادىي ۋە ئىدىيۇي جەھەتتە خېلى ئۇزۇنغىچە ئۆز تەسىرىنى (بۇ بەزى ئاكتىپ نەتىجىلەرنى ۋە كەڭ پاسسىپ تەسىرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) كۆرسەتتى .

تەرتىپكە سېلىشنىڭ دەسلەپكى نەتىجىسى

دېڭ شياۋپىڭ مەركەزنىڭ كۇندىلىك خىزمەتلىرىگە رياسەتچىلىك قىلىپ بىر يىلغا يەتمىگەن ۋاقىتتا ، ئۇنۇمى زور بولغان تەرتىپكە سېلىشتا چىڭ تۇردى . دېڭ شياۋپىڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇرو ۋە گوۋۇيۈەندىكى نۇرغۇن يولداشلارنىڭ تىرىشىشى ۋە كۇرەش قىلىشى ، ماۋ زېدۇڭنىڭ دېڭ شياۋپىڭنىڭ خىزمەتلىرىنى مەلۇم دەرىجىدە قوللىشى ۋە « تۆت كېشىلىك گۇرۇھ » نى تەنقىدلىشى ، شۇنداقلا خەلق رايىنىڭ تەرتىپكە سېلىشقا ئىنتىلىشى ، كەڭ كادىر ۋە ئاممىنىڭ ئاكتىپ خىزمەت قىلىشى ، تىرىشىپ ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللىنىشى نەتىجىسىدە 1975 ـ يىلى ۋەزىيەتتە كۆرۈنەرلىك بۇرۇلۇش بولدى . بەزى رايونلاردىكى ئەھۋال كۆرىنى بېسىلدى ، كۆپ قىسىم رايونلارنىڭ ئىجتىمائىي تەرتىپى مۇقىملىشىشقا يۈزلەندى ، خەلق ئىگىلىكى توختاپ قېلىش ، تۆۋەنلەپ كېتىشتىن تېز سۈرئەتتە ئۆرلەشكە بۇرۇلدى . سانائەت ، يېزا ئىگىلىكىنىڭ ئومۇمىي ئىشلەپچىقىرىش قىممىتى (70 ـ يىلدىكى ئۆزگەرمىگەن باھا بويىچە ھېسابلىغاندا) 1975 ـ يىلى 450 مىليارد 400 مىليون يۈەنگە يېتىپ ، 1974 ـ يىلدىكىدىن 48 مىليارد يۈەن كۆپەيدى ، 11.9% ئاشتى . بۇنىڭ ئىچىدە سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 15.1% ، يېزا ئىگىلىك ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 4.6% ئاشتى . سانائەت ، يېزا ئىگىلىك ئاساسىي مەھسۇلاتلىرىنىڭ مەھسۇلات مىقدارىدىن قارىغاندا ، ئاشلىق 569 مىليارد جىڭ بولۇپ ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 3.3% ؛ پولات 23 مىليون 900 مىڭ

تونىا بولۇپ ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 13.1% ؛ ئىشلەنمىگەن تاش كۆمۈر 482 مىليون تونىا بولۇپ ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 16.7% ؛ خام نېفىت 77 مىل-يون 60 مىڭ تونىا بولۇپ ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 8.8% ؛ تۆمۈرىيول تىرانسپورت مىقدارى 890 مىليون تونىا بولۇپ ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 12.9% ئاشقان . ئاساسىي قۇرۇلۇشقا مەبلەغ سېلىشنىڭ ئورۇنلىنىش ئەھۋالى خېلى ياخشى بولدى ، قۇرۇلۇش باشلىغان چوڭ ، ئوتتۇرا تۈرلەر 1539 بولۇپ ، تولۇق ئىشقا كىرىشتۈرۈلگىنى 167 ، قىسمەن ئىشقا كىرىش-تۈرۈلگىنى 310 بولدى ، يېڭىدىن كۆپەيگەن مۇقىم مۇلۇك 25 مىليارد يۈ-ەن بولدى . ئىجتىمائىي تاۋارلارنىڭ پارچە سېتىلىش سوممىسى 127 مىل-يارد 100 مىليون يۈەن بولۇپ ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 9.2% ئاشتى . ئىم-پورت ـ ئېكسپورت سودا سوممىسى 14 مىليارد 750 مىليون ئامېرىكا دول-لىرى بولۇپ ، ئالدىنقى ھەرقانداق يىلدىكىدىن ئېشىپ كەتتى . مالىيە كىرىمى 81 مىليارد 560 مىليون يۈەن ، مالىيە چىقىمى 82 مىليارد 90 مىل-يون يۈەن بولدى . مالىيە قىزىل رەقىمى پەقەت 530 مىليون يۈەن بول-دى . بۇ بىر يىلدا ئاساسىي قۇرۇلۇش سېپى تولىمۇ ئۇزۇن ، توپلاش مىقدارى بەك يۇقىرى (33.9%) ، مالىيىدە قىزىل رەقەم كۆرۈلگەن ، ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرنىڭ كۆپىيىشى بەك تېز بولۇشتەك مەسىلىلەر كۆرۈلگەن بولسىمۇ ، ئەمما ئومۇملۇقتىن قارىغاندا ، خەلق ئىگىلىكى توغ-ىرا قېلىش ۋە چېكىنىش ۋەزىيىتىدىن پەيدىنپەي قۇتۇلۇپ ، يەنە يېڭى-دىن ئەسلىگە كېلىشكە ۋە تەرەققىي قىلىشقا باشلىدى . بۇنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى ئون يىل جەريانىدا ئىقتىسادىي تەرەققىيات بىرقە-دەر ياخشى بولغان بىر يىل دېيىشكە بولىدۇ . خەلق ئامىمسى ئەملىيەتكە قارايدۇ ، ئەملي ئۇنۇمنىڭ كۈچ ـ قۇدرىتى چىرايلىق قۇرۇق گەپلەردىن نەچچە ھەسسە يۇقىرى بولىدۇ .

2 . تەرتىپكە سېلىش جەريانىدىكى ئېلىشىش ۋە ئەگرى ـ توقايلىقلار

1975 ـ يىلدىكى ئومۇميۈزلۈك تەرتىپكە سېلىش « مەدەنىيەت زور

ئىنقىلابى » نىڭ ئېلىپ بېرىلغىنىغا سەككىز يىل بولغان ، يەنە كېلىپ داۋاملىق ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئالاھىدە تارىخىي شارائىتتا ئېلىپ بېرىلدى . ئاشۇ شارائىت يەڭگىلى بولمايدىغان ئىچكى زىددىيەتكە تولغاندى . بۇ زىددىيەت دېڭ شياۋپىڭ ئوتتۇرىغا قويغان ، پۈتكۈل خىزمەتنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى بولغان « ئۈچ يولىورۇقنى تۇتقا قىلىش » تا گەۋدىلىك ئىپادىلەندى . بۇ « ئۈچ يولىورۇق ماۋ زېدۇڭنىڭ پورولېتارىيات دىكتاتورلىسى نەزەرىيىسىنى ئۆگىنىش توغرىسىدىكى يولىورۇقى ، « تىنچ ـ ئىتتىپاق بولغان ياخشى » دېگەن يولىورۇقى ۋە « خەلق ئىگىلىكىنى يۈكسەلدۈرۈش » توغرىسىدىكى يولىۇرۇقلىرىدىن ئىبارەت ئىدى . بۇ ئۈچ يولىورۇق ھەقىقەتەن ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىدى . ئەمما ، ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەسلى مەقسىتىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا ، پەقەت بىرلا تۇتقا بولۇشى ، يەنى بۇ تۇتقا پرولېتارىياد دىكتاتورلىقى نەزەرىيىسىدىن ئىبارەت بولۇشى كېرەك ئىدى ، ماۋ زېدۇڭ « سىنپىي كۈرەش تۇتقا ، قالغانلىرى تارماقلار » دەپ قارايتتى . دېڭ شياۋپىڭنىڭ ئەينى چاغدىكى تارىخىي شارائىتتا « سىنىپىي كۈرەش تۇتقا » دېگەن « سول » چىل يېتەكچى ئىدىيىسىنى ئوچۇق ـ ئاشكارا ئىنكار قىلالىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى . بۇ خىل « سول » چىل خاتا يېتەكچى ئىدىيىگە ئوچۇق قارشى تۇرالىشى مۇمكىن بولمايلا قالماستىن ، بەلكى يەنە بۇ « سول » چىل خاتا يېتەكچى ئىددىيىسىنى مۇئەييەنلەشتۇرگەن ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى مۇئەييەنلەشتۇرگەن شەرت ئاستىدا ، ئومۇمىيۈزلۈك تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى ئېلىپ بارالايتتى ، ھەمدە خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى دەسلەپكى قەدەمدە ئىقتىسادىي خىزمەتكە يۆتكىيەلەيتتى . بۇ مەقسەتكە يېتىشنىڭ بىر دىنبىر ئامالى ھەم « سىنىپىي كۈرەش تۇتقا » دېگەن قاراشنى ئىنكار قىلماسلىق ، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ، ھەم ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش خىزمىتىنىڭ ئورنىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئىدى . « ئۈچ يولىورۇق تۇتقا » دېيىشنىڭ ئاقىلانە يېرىمۇ مانا مۇشۇ يەردە ئىدى . « ئۇنىڭدا پرولېتارىيات دىكتاتورلىسى نەزەرىيىسىنى ئۆگىنىش مۇئەييەنلەشتۇرۇلگەن ھەمدە بىرىنچى تۇتقا ئورنىغا قويۇلغان ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە يەنە « خەلق ئىگە-

لىكىنى يۈكسەلدۈرۈش » نى تۇتقا ئورنىغا كۆتۈرۈپ ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » باشلانغاندىن بۇيان كۆرۈپ باقمىغان ئېتىبار بېرىشكە ئىگە قىلدى . ئەمما ، زىددىيەت ياكى قارىمۇ قارشى خاھىشلار باشتىلا ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ كەتكەنىدى . سىنىپىي كۈرەشنى تۇتقا قىلىش بىلەن ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنى تۇتقا قىلىشنىڭ تۈۋەنۈشىماي بىللە ئېلىپ بېرىلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى . بۇنداق بولغاندا پۈتكۈل تەرتىپكە سېلىش جەريانىدا تۇرلۇك شەكىلدىكى كۈرەشلەرنىڭ يۈز بېرىشىدىن ساقلىنىش ، ئەگرى ـ توقاي كۈرەشلەردىن خالىي بولۇش مۇمكىن ئەمەس ئىدى . 1975 ـ يىلى باشلانغان ئون ئايلىق ئاساسىي كۈرەش تۆۋەندىكى بىرنەچچە ئىشتا ئىپادىلەندى :

ماۋ زېدۇڭنىڭ نەزەرىيە مەسلىسى توغرىسىدىكى يولىورۇقنىڭ يەتكۈزۈلۈشى

ماۋ زېدۇڭ دېگەن شياۋپىڭنى مەركەزنىڭ كۈندىلىك مەخسۇس تەلىرىگە يېتەكچىلىك قىلىشقا كۆرسەتتى ھەمدە خىزمەتلەرنى تەرتىپكە سېلىشنى قوللايدىغانلىقىنى بىلدۈردى . ئەمما ، بۇ ئۇنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خاتالىقلىرىنى پۈتۈنلەي تۈزەتكىنى ئەمەس ئىدى ، شۇ سەۋەبتىن تەرتىپكە سېلىش خىزمىتى ناھايىتى زور چەكلىمىگە ، تۇرلۇك پەۋقۇلئاددە قىيىنچىلىقلارغا ئۇچرىدى .

ماۋ زېدۇڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ئاساسەن چىڭ تۇرۇپلا قالماستىن ، ھەرقانداق بىر كىشىنىڭ ئۇنىڭدىن گۇمانلىنىش ياكى قارشى تۇرۇش پوزىتسىيىسىدە بولۇشقا يول قويمايتتى ، يەنە تېخى نەزەرىيە جەھەتتە مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشنى ، ئۆزىنىڭ « سول » چىل ئىدىيىسى بويىچە « داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش » نىڭ كويىدا ئىدى . مەركەزنىڭ كۈندىلىك خىزمەتلىرىگە دېگەن شياۋپىڭ يەتكچىلىك قىلىشتىن بۇرۇنقى 1974 ـ يىل 20 ـ ئۆكتەبىردە ماۋ زېدۇڭ دانىيە باش ۋەزىرى پاۋرو خاتىرىن بىلەن كۆرۈشكەندە ، جۇڭگونىڭ شۇ چاغدىكى ھالىتى توغرىسىدا مۇنداق بىر يېڭى پەرەزنى ئوتتۇرىغا قويغان : « قىسقىسى ، جۇڭگو سوتسىيالىستىك دۆلەت . ئازادلىقتىن بۇرۇن كاپىتا-

لىزمدىن ئانچە پەرقلەنمەيتتى . ھازىر يەنىلا سەككىز دەرىجىلىك ئىش ھەققى تۇزۇمى يۇرگۈزۈلمەكتە . ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىش ، پۈل ئايرىۋاشتۇرۇشلار كونا جەمئىيەتتىكىدىن ئانچە پەرقلەنمەيدۇ . ئوخشىمايدىغان يېرى مۇلۇكچىلىك تۇزۇمى ئۆزگەردى » . 26 ـ دېكابىردا ئۇ جۇ ئېنلەي قاتارلىقلار بىلەن چاكىشادا 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى مەسلىسى ئۈستىدە سۆھبەتلەشكەندە ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسى نەزەرىيىسى مەسلىسى توغرىسىدا يەنە توختالدى . ئۇ مۇنداق دېدى : « لېنىن نېمە ئۈچۈن بۇرژۇئازىيىگە دىكتاتورا يۇرگۈزۈش كېرەك دېگەن ، نېمىشقا ماقالە يازغان . چۈنچياۋ ، ۋېنيۇەنگە ئېيتىڭلار ، لېنىن ئەسەرلىرىدىن مۇشۇ مەسىلە توغرىسىدا توختالغان بىرنەچچە ياخشى جايىنى تېپىپ چىقىپ چوڭ خەتلىك قىلىپ باستۇرۇپ ماڭا ئەۋەتىپ بەرسۇن . كۆپچىلىك ئاۋۇال ئوقۇسۇن ، ئاندىن ماقالە يازسۇن . چۈنچياۋ مۇشۇ مەسىلىگە ئائىت ماقالىلەرنى يازسۇن . بۇ مەسىلىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋالمىساق شىيۇجېڭجۇيغا ئۆزگىرىپ كېتىمىز . بۇنى پۈتۈن مەملىكەتكە بىلدۈرۈشىمىز لازىم . » « مەملىكىتىمىزدە ھازىر يۇرگۈزۈلۈۋاتقىنى تاۋار تۇزۇمى ، مائاش تۇزۇمىمۇ مۇۋاپىق ئەمەس ، سەككىز دەرىجىلىك ئىش ھەققى تۇزۇمى بار ۋەھاكازالار . بۇنى پرولېتارىيات دىكتاتورىسى ئاستىدىلا چەكلىگىلى بولىدۇ . شۇڭا ، لېنىن بىياۋغا ئوخشاشلار تەختكە چىقىپ قالسا كاپىتالىزم بىلەن شۇغۇللىنىشى ئاسان بولىدۇ ». ئۇ يەنە مۇنداق دېدى : « لېنىن ئۇششاق ئىشلەپچىقىرىش ، ھەر دائىم ، ھەر كۈنى ، ھەر سائەت ، ئۇزلۇكسىز ۋە كۆپلەپ كاپىتالىزم ۋە بۇرژۇئازىيىنى پەيدا قىلىپ تۇرىدۇ ، دېگەنىدى . ئىشچىلار سىنىپىنىڭ بىر قىسمىدا ، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ بىر قىسمىدىمۇ مۇشۇنداق ئەھۋال بار . پرولېتارىيات ئىچىدە ، ئىدارە ـ ئورگانلاردىكى خىزمەتچى خادىملار ئىچىدە بۇرژۇئازىيىنىڭ تۇرمۇش ئىستىلى كۆرۈلۈشى مۇمكىن . »

ماۋ زېدۇڭنىڭ نەزەرىيە مەسلىسى توغرىسىدىكى سۆھبىتىدە ئۇ ـ نىڭ سوتسىيالىزم جەمئىيىتىدە رېئال مەۋجۇت بولۇۋاتقان بەزى ئوبيېكتىپ شەيئىلەرنى توغرا چۈشىنەلمىگەنلىكى ، شۇنداقلا بۇ سۆھبىتى بىلەن

ئىدىيىسىدىكى بەزى خىيالىي ئامىللار ئارىلىشىپ كەتكەن « سول » چىل سوتسىيالىزم ئەندىزىسىنىڭ ئۆزئارا زىت كېلىپ قالغانلىقى ئىپادىلەندى . شۇڭا ئۇ سوتسىيالىزم جەمئىيىتىنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىدىكى بەزى كەم بولسا بولمايدىغان ، پايدىلىق نەرسىلەرنى خاتا ھالدا كاپىتالىزمنىڭ نەرسىلىرى دەپ قارىدى ھەمدە « كاپىتالىزمنىڭ تىرىلىش » خەۋپىدىن قاتتىق ئەندىشە قىلدى .

ماۋ زېدۇڭ سۆھبىتىدە ، ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىش پرىنسىپى ئۆز ئىچىگە ئالغان تەڭ مىقدارداىكى ئەمگەكنى ئالماشتۇرۇش پرىنسىپى ئىپادىلىگەن « بۇرژۇئازىيە ھوقۇقى » نى ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىشنىڭ ئۆزى بۇرژۇئازىيە خاراكتېرىنى ئالغان ھوقۇق دەپ خاتا چۈشەندى ؛ ماركسنىڭ ئالاھىدە ئابستراكت مەنىدە قوللانغان ، كاپىتالىزم ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىدە ئەكس ئەتتۈرمەيدىغان « بۇرژۇئازىيە ھوقۇقى » بىلەن كاپىتالىستىك ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىنىڭ ئەسلى مەنىسىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان بۇرژۇئازىيە ھوقۇقىنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەن . بۇنىڭ بىلەن سوتسىيالىزمنىڭ ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىش ، سەككىز دەرىجىلىك مائاش تۈزۈمىنى كونا جەمئىيەتتىكى تەقسىمات تۈزۈمى بىلەن ئارىلاشتۇرۇۋەتكەن . مانا بۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ ماركسزمنىڭ بۇرژۇئازىيە ھوقۇقى توغرىسىدىكى بايانىغا بولغان خاتا چۈشەنچىسىدۇر .

ماۋ زېدۇڭ يەنە لېنىن « كوممۇنىزم ھەرىكىتىدىكى ‹ سول › چىللارچە باللىق كېسىلى » دېگەن كىتابىدىكى ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىگە بولغان شەخسىي مۇلۇكچىلىككە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش يۈرگۈزۈشتىن بۇرۇن بىر قىسىم ھايانكەشلىك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان روسىيە ئۇششاق ئىشلەپچىقارغۇچىلار توغرىسىدىكى ھۆكۈمنى كېڭەيتىۋەتكەن ۋە مۇتلەقلەشتۈرۈۋەتكەن ھەمدە 70 ـ يىللاردىكى مەملىكىتىمىز كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكى شارائىتىدىكى باراۋەر ھالەتتە ئەمگەك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ، پرىنسىپ جەھەتتە بولسا ئەمگەكنىڭ سانى ۋە سۈپىتىگە قاراپ ھەق ئالىدىغان سوتسىيالىستىك دېھقانلارنى ، كوللېكتىپلەشكىلى 20 يىل بولغان دېھقانلارنى كاپىتالىزم شارائىتىدىكى يەككە ئۇششاق

ئىشلەپ چىقارغۇچىلار بىلەن تەڭلەشتۇرگەن . بۇ لېنىنىزمنىڭ ئۇششاق ئىشلەپ چىقارغۇچىلار توغرىسىدىكى بايانىنى خاتا چۈشەنگەنلىك ۋە دوگمىلاشتۇرغانلىق .

ماۋ زېدۇڭ سۆھبەتتە « بۇرژۇئازىيە تۇرمۇش ئىستىلى » نى يۇقىرى تۇرۇۋالغان ئىشچى ۋە كادىرلارنى بۇرژۇئازىيە كۈچلىرى دەپ قارىغان . روشەنكى بۇ ئوخشىمىغان مەسىلىنىڭ خاراكتېرىنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەنلىك . بۇمۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەمەلىيەتتىن ، ئاممىدىن خېلىلا يىراقلاپ كەتكەنلىكىنى ، ئۆزى تارىختىن بۇيان تەشەببۇس قىلىپ كەلگەن نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى ئۆزئارا بىرلەشتۇرۇش پرىنسىپىدىن چەتنەپ كەتكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ . بۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » نى قوزغاش ۋە ئۇنىڭدا چىڭ تۇرۇشنىڭ مۇھىم بىر سەۋەبى .

1975 ـ يىلى 9 ـ فېۋرالدا « خەلق گېزىتى » « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى نەزەرىيىسىنى ئۆگىنەيلى » سەرلەۋھىلىك باش ماقالە ئېلان قىلىپ ، ماۋ زېدۇڭنىڭ نەزەرىيە مەسىلىسى توغرىسىدىكى سۆھبىتىنىڭ مەزمۇنىنى يەتكۈزدى . باش ماقالىدە مۇنۇلار تەلەپ قىلىندى « ھەر دەرىجىلىك پارتكوملار ماۋ جۇشىنىڭ يولىورۇقىغا بىنائەن پرولېتارىيات دىكتاتورىسى نەزەرىيىسىنى ئۆگىنىشنى ئەستايىدىل تۇتۇشى لازىم » ، « لېنىن بياۋنى ، كۆڭزىنى پىپەن قىلىشنى داۋاملاشتۇرۇشى ، قانۇنچىلار بىلەن بولغان كۆرەش ۋە پۈتكۈل سىنىپىي كۆرەش تارىخىنى تەتقىق قىلىشى لازىم . »

18 ـ فېۋرال جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى « ماۋ زېدۇڭنىڭ نەزەرىيە مەسىلىسى توغرىسىدىكى مۇھىم يولىورۇقى » نى پۈتۈن مەملىكەتكە تارقىتىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش تارقاتتى . پۈتۈن مەملىكەتتە « پورولېتارىيات دىكتاتورىسى نەزەرىيىسى » نى ئۆگىنىش ھەرىكىتى قوزغالدى . 22 ـ فېۋرالدا « خەلق گېزىتى » جاڭ چۈنچياۋ ، ياۋ ۋېنيۈەن بۇيرۇققا ئاساسەن رىياسەتچىلىك قىلىپ تاللاپ تۈزۈپ چىققان « ماركس ، ئېنگېلس ، لېنىنلار پرولېتارىيات دىكتاتورىسى توغرىسىدا » (قىسقارتىپ « 33 ماددا » دېيىلىدۇ) نى ئېلان قىلدى . ئۇلارنىڭ ئۇ

ئۈيەر ـ بۇيەردىن ئۇزۇۋۈپلىپ رەتلىگەن ئۇزۇندىلەرنى قوراشتۇرۇشتىكى مەقسىتى ماۋ زېدۇڭنىڭ « سول » چىل نۇقتىسىنەزىرىنى تېخىمۇ نەزەرىـ يىـۋى ئاساسى بار قىلىپ كۆرسىتىش ، بۇ ئارقىلىق « مەدەنىيەت زور ئىـنقىلابى » نىڭ خاتالىقلىرىنى نەزەرىيە جەھەتتىن ئاقلاش ئىدى . بۇ ئۆگـىنىش ئەمەلىيەتتە دېڭ شياۋپىڭ مەركەزنىڭ ئىشلىرىغا رىياسەتچـىلىك قىلغاندىن كېيىن شۇغۇللانغان تۇرلۇك خىزمەتلەرگە ھالقىپ ئۆتـەكىلى بولمايدىغان رامكا بەلگىلەپ بېرىپ ، بۇ رامكىدىن چىقىپ كېتىشكە رۇخسەت قىلىنمىدى ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۆگىنىشكە قاتناشقان كەڭ كـادىرلارنى ، ئاممىنى ئىدىيە جەھەتتە تېخىمۇ قويۇق تومان ئىچىدە گاڭگىرىتىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى .

يېزىلاردا « بۇرژۇئازىيە ھوقۇقچىلىقى » نى چەكلەشتەك غەلىتە خىيال

ئاتالمىش پرولېتارىيات دىكتاتورىسى نەزەرىيىسىنى ئۆگىنىشنى ھە دەپ تەشۋىق قىلىش ۋە ئۆگىنىشكە ئويۇشتۇرۇش ، مەلۇم كىشىلەردە گۇمان پەيدا قىلدى . 1975 ـ يىلى 22 ـ مايدا ، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى مـەلۇم جۇن سىياسىي بۆلۈمىنىڭ كادىرى ماۋ زېدۇڭغا خەت يازغان . ئۇ مۇنداق قارىغان ، دۆلەت ئاشلىقنى ئوخشاش باھادا سېتىۋالىدۇ ، يېزىلار-دىكى گۈڭشې ، دادۇيلەرنىڭ كىرىمى تامامەن چىققان ئاشلىقنىڭ ئاز ـ كۆپلۈكىگە باغلىق . شۇڭا ، تەبىئىي شارائىتى ياخشى ، ئەمگەك ئۈ-نۈمدارلىقى يۇقىرى گۈڭشې ـ دادۇيـلـەر ئـاشـلىقنى كۆپ ئالىدۇ ، كىرىمى يۇقىرى بولىدۇ . تەبىئىي شارائىتى ناچار ، ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى تۆۋەن گۈڭشې ، دادۇيلەر ئاشلىقنى ئاز ئالىدۇ ، كىرىمى تۆۋەن بولىدۇ . بۇ « شەكىل جەھەتتىكى باراۋەرلىك ، ئەمما ئەمەلىيەتتە باراۋەر بولمىغان بۇرژۇئازىيە ھوقۇقچىلىقىدىن ئىبارەت ، بۇ مەملىكىتىمىز يېزا ئىگىلىكى تەرەققىياتىنىڭ ئوخشاش بولماسلىقىدىكى مۇھىم سەۋەبتۇر » . ئۇ خېتىدە « تەبىئىي شارائىتى ياخشى ـ ناچار بولۇش دەرىجىسى ۋە ئەمگەك ئۈ-نۈمدارلىقىنىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەن بولۇش ئەھۋالىغا ئاساسەن ئوخشىمىغان سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتىش ، شارائىتى ياخشىلارنىڭ باھاسىنى مۇۋا-

پىق تۆۋەنلىتىش ، شارائىتى ناچارلارنىڭكىنى مۇۋاپىق ئۆستۈرۈش . » تەكلىپىنى بەردى .

ئېنىقكى ، قىممەت قانۇنىيىتىگە خىلاپ ھەم ئەمەلىيەتتىن ئايرىلغان بۇنداق تونۇش ۋە تەكلىپنى ھېچقانداق قىممىتى يوق دېيىشكە بولاتتى . ئەمما ، ئۇ « تەڭ نامراتلىق ـ بايلىشىش » مەسىلىسىنى ئوتتۇرىغا قويغاچقا ، ماۋۇ زېدۇڭنىڭ قىزىقىشىنى قوزغىدى ، ماۋۇ زېدۇڭ ئۇنى يېزىلاردا « بۇرژۇئازىيە ھوقۇقچىلىقىنى چەكلەش » تە يۈرگۈزسە بولىدىغان پىكىر ـ تەكلىپ ئىكەن دەپ قارىدى . ئۇ 23 ـ مايدا تەستىق سىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى : « بۇ خەت مەركەزدىكى يولداشلارنىڭ تەتقىق قىلىپ بېقىشى ئۈچۈن بېسىپ تارقىتىپ بېرىلسۇن ، بۇ قىلماق ناھايىتى تەس مەسىلە ، بىرنەچچە گۈڭشېنى سىناق قىلىپ بېقىش كېرەك ، باي ئەترەتلەر نارازى بولۇشى مۇمكىن . باي ئەترەتلەردىمۇ نامرات ئائىلىلەر بار ، نامرات ئەترەتلەردىمۇ باي ئائىلىلەر بار . سىناقنىڭ نەتىجىسىگە قاراپ بىر نېمە دەرمىز » . شۇنىڭ بىلەن گوۋۇيۈەن مۇناسىۋەتلىك تارماقلارنىڭ مەسئۇللىرىنى دەرھال يىغىپ مۇھاكىمە ئېلىپ بارىدى ھەمدە مەركەزنىڭ ئورگانلىرىدىن 26 نەپەر كادىر ئاجرىتىپ ئۈچ تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ ، سەنشى ، خېبېي ئۆلكىسىدىن ھەرقايسىسىدىن ئۇچتىن گۇڭشېدا تەكشۈرۈپ ـ تەتقىق قىلىشنى قارار قىلدى .

ئىككى ئايدىن كۆپرەك خىزمەت قىلىش ئارقىلىق تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى ئاۋغۇستتا كەينى ـ كەينىدىن تەكشۈرۈش دوكلاتى يېزىپ چىقىپ ، تەبىئىي شارائىتى ياخشى ـ يامان ۋە ئەمگەك ئۇنۇمدارلىقىنىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەنلىكىگە ئاساسەن ئاشلىق سېتىۋېلىشتا ئىككى خىل باھا قوللىنىشقا بولامدۇ ـ يوق ، دېگەن مەسىلىگە نىسبەتەن ئىنكار قىلىش پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويدى . تەكشۈرۈش دوكلاتىدا مۇھىمى تۆۋەندىكى سەۋەبلەر كۆرسىتىلدى : ئۇنىڭ بىرى ، نامرات ئەترەت بىلەن باي ئەترەتنى ئۆزئارا كىرىشتۈرۈش ، بەزى دادۇيلەردە نامرات ئەترەتلەر شۇنداقلا باي ئەترەتلەرمۇ بار . مول ھوسۇل يىلى بىلەن قەھەتچىلىك يىللىرى نامرات ـ باي ئەترەتلەردە ئۆزگىرىش بولىدۇ . ئەگەر نامرات ـ باي ئەتـ

رەتلەرگە ئايرىم باھا بېكىتسەك ئوخشاش بىر رايون ، بىر دادۇيدە بىر-نەچچە خىل باھا كېلىپ چىقىدۇ ، ھەتتا يىلدا باھا تەڭشەشكە توغرا كېلىدۇ ، بۇنداق بولغاندا ئاسانلا قالايمىقانچىلىق كېلىپ چىقىدۇ . ئىكىكىنچىدىن ، باي ئەترەتلەر تەبىئىي شارائىتتىن باشقا مۇھىمى ئۆز ئەمگىكى ئارقىلىق باي بولغان . باي ئەترەتلەرگە تۆۋەن باھا ، نامرات ئەترەتلەرگە يۇقىرى باھا قوللانساق ، باي ئەترەتلەر نارازى بولۇشى مۇمكىن ، نامرات ئەترەتلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى تەرەققىي قىلىپ باي بولغاندىن كېيىن ، يۇقىرى باھانى تۆۋەنلىتىۋەتسەك ئۇلارمۇ نارازى بولىدۇ . ئۇچىنچىدىن ، زور كۆپچىلىك ئەترەتلەرنىڭ ئېشىنچە ئاشلىقى ناھايىتى ئاز ، ھەتتا ئاشلىق سېتىۋالىدۇ ، نامرات ئەترەتلەرنىڭ ئاشلىقىنى سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشنىڭ ئۇلارغا ياردىمى چوڭ بولمايدۇ . تەكشۈرۈش دوكلاتىدىكى تەھلىللەر شۇنى ئىسپاتلىدىكى ، ئوبېكتىپ ئىقتىسادي قانۇنىيەتكە خىلاپ ھالدا تەڭ تەقسىماتچىلىق قىلىپ ، « بۇرژۇئازىيە ھوقۇقچىلىقى » نى چەكلەش مەقسىتىگە يېتىش قەتئىي ئاقمايدىغان يول . ھەر ھالدا ماۋ زېدۇڭ ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋالمىدى ، شۇنىڭ بىلەن بۇ تەكلىپ قويۇپ قويۇلدى . بۇ چارە ئەمەلىيەتتە ھۆرۈننى مۇكاپاتلاپ ، ئىشچانلارنى جازالاش بولۇپ ، ناۋادا يۇرگۈزۈلىدىغان بولسا ، ئىشلەپچىقىرىش كۆچلىرىگە مۇقەررەر ھالدا ناھايىتى ئېغىر زىيان سالاتتى .

يەنە بىر قېتىملىق « نامراتلىق باسقۇچى » تەشەببۇسى

چىن يۈكگۈي ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ ئىشىغا قىزىقىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ، 1975 ـ يىلى 14 ـ ئاۋغۇستتا « يېزا خىزمىتى توغرىسىدا بىر-نەچچە تەكلىپ » دېگەن ماۋزۇدا بىر پارچە خەت يېزىپ خەلق گۇڭشې-سىنىڭ ئاساسىي ھېسابات بىرلىكىنى تېزدىن دادۇي ھېساباتىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى ، بۇ ئارقىلىق يېزىلارنىڭ نامرات ـ بايلىقىدىن ئىبارەت تەڭسىزلىك مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنى كۆچەپ تەشەببۇس قىلدى . ئۇ خېتىدە مۇنداق يازدى : شياڭ ناھىيىسى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى باشلانغاندىن كېيىنكى ئۈچىنچى يىلى ، پۈتۈن ناھىيىدىكى 410 دادۇيدە دادۇي ھېسا-

باتىنى يولغا قويدى » ، « يېزا ئىگىلىكىدە قاتتىق ئىشلەپ ، تېز ئۆرلەپ ، ئەتىرەت بىلەن ئەترەتنىڭ پەرقىنى كىچىكلىتىمىز دەيدىكەنسىز دادۇي ھېسابىاتىنى يولغا قويۇش زۆرۈر . »ماۋ زېدۇڭ بۇ « تەكلىپ » نى 3 ـ سېنتەبىردە شۇ چاغدا مەركەزنىڭ كۇندىلىك خىزمەتلىرىگە يېتەكچىلىك قىلىۋاتقان دېڭ شياۋپىڭغا بەردى ھەمدە « بۇ خەتنى ئوقۇپ بېقىڭ ، خەتنى سىياسىي بيۈرودىكى يولداشلارغا تارقىتىپ بېرىشكە بولىدىغان ـ بولمايدىغانلىقىنى ھەمدە سىياسىي بيۈرودا بىر مۇزاكىرە قىلىپ بېقىشنى ئويلىشىپ كۆرسىڭىز » دەپ تەستىق يېزىپ قويدى . تەستىق ناھايىتى يېغىنچاق يېزىلغانىدى ، ئەمما ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ تەكلىپكە تەستىق يېزىپ دېڭ شياۋپىڭغا سۇنغانلىقىنىڭ ئۆزى ئەھمىيەتتە بۇ « تەكلىپ » نى قوللىغانلىقىنىڭ ئىپادىسى ئىدى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ تەستىقىنىڭ روھىغا ئاساسەن ، جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى 1975 ـ يىلى 23 ـ سېنتەبىردىن 21 ـ ئۆكتەبىرگىچە بېيجىڭدا يېزا خىزمىتى سۆھبىتى يىغىنى چاقىردى . بۇ يىغىن ئاساسەن يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش يىغىنى بىلەن بىر ۋاقىتتا چاقىرىلدى . يىغىنغا جى دېڭكۇي ، ۋۇدې رىياسەتچىلىك قىلدى . يىغىنغا مەركەزنىڭ يېزا ئىگىلىكىگە مەسئۇللىرى ۋە ئايرىم ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوملارنىڭ بىرىنچى شۇجىلىرى بولۇپ جەمئىي 17 كىشى قاتناشتى . يىغىندا چېن يۈڭگۇي ئوتتۇرىغا قويغان قىسقا ۋاقىت ئىچىدە خەلق گۇڭشېسىدىكى ھېسابات بىرلىكىنى ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدىن دادۇيگە ئۆتكۈزۈپ بېرىش مەسىلىسى مەركەزلىك ھالدا مۇزاكىرە قىلىندى .

سۆھبەت يىغىندا پىكىر ئىختىلاپى كۆرۈلدى . يىغىنغا قاتناشقۇچىلارنىڭ بىر قىسمى چېن يۈڭگۇينىڭ پىكرىنى قوللايدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشۈپ ، « ھازىردىن باشلاپ مۇددەتكە ۋە تۇرىكۈمگە بۆلۈپ ئۆتۈكۈزۈپ بېرىش » نى تەشەببۇس قىلىشتى . بۇنداق جەددىي « ئۆتكۈزۈپ بېرىش » تەك « سول » چىل تەشەببۇسقا نىسبەتەن گۇاڭدۇڭ ئۆلكىلىك پارتكومنىڭ مەسئۇلى جاۋ زىياڭ قاتارلىقلار كۆپ قېتىم پىكىر بېرىپ ،

چېن يۇكگۇينىڭ تەكلىپىگە قارشى پوزىتسىيەسىنى ئىپادىلىدى . جاۋ زې-
يىڭ مۇنداق دېدى : « مېنىڭچە ھازىر ھېسابات بىرلىكىنى بىراقلا چوڭ
ئۆزگەرتىۋەتمەسلىك كېرەك ، بۇنداق قىلساق ئاسانلا داۋالغۇش پەيدا
بولىدۇ ـ دە ، ئۇنى مۇستەھكەملىيەلمەيمىز » . ئۇ مۇنداق دەپ
كۆرسەتتى : « ھازىردىن باشلاپ مۇددەتكە ، تۇركۇمگە بۆلۈپ ئۆتكۈزۈپ
بېرىش كېرەك ، دېگەن بۇ قاراش ئويلىنىپ بېقىشقا ئەرزىيدۇ » ، « مۇد-
دەتكە ، تۇركۇمگە بۆلۈپ ئۆتكۈزۈپ بېرىش دېگەن بىلەنمۇ بەزىلەر كەي-
نىدە قېلىشنى خالىمايدۇ ، ئوڭچىل دېگەن قالپاقنىڭ كىيگۈزۈلۈشىدىن
قورقىدۇ ـ دە ، ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە قىلىدىغىنىنى قىلىپ قاراپ ئول-
تۇرىدۇ ، ئەمەلىيەتتە مۇددەتكە ، تۇركۇمگە بۆلۈشمۇ قۇرۇق گەپ بولۇپ
قالىدۇ . ئەگەر راستتىنلا مۇددەتكە ، تۇركۇمگە بۆلۈپ بىرنەچچە يىل
ئىشلەيمىز دەيدىكەنمىز ، ئالدىدا ماۋۇ بىر قىسمىنى قىلمىز دېسەك ، يەنە
بىر قىسمى ساقلاپ تۇرىدۇ ، تەقەززا بولىدۇ ، بەزىلەر ئېتىز ـ ئېرىق ئا-
ساسىي قۇرۇلۇشىنى قىلمايدۇ ، تراكتورمۇ ئالمايدۇ ، جۇغلانمىنمۇ توپ-
لىمايدۇ ، ھەممىسىنى بۆلۈشۈپ يەپ تۈگىتىدۇ ، « مەن بىرەر نۇقتىنى
سىناق قىلىپ بېقىشنى ، تەييارلىق ۋاقتىنىڭ ئۇزۇنراق بولۇشىنى تەشەب-
بۇس قىلىمەن . » جېجياڭ ئۆلكىلىك پارتكومىنىڭ مەسئۇلى تەن چىلوڭ
مۇنداق دېدى : « ئۇچ دەرىجىلىك ئومۇمىي مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىدە ئەتـ
رەت ئاساس ، جۇشى بۇنى ئاز دېگەندە 30 يىل ئۆزگەرمەيدۇ دەپ كۆر-
سەتكەن . بۇ كىشىلەرنىڭ قەلبىگە ئورناپ كەتتى . ناۋادا بىرەر شامال
چىقسا ، ياخشى ئىشلىمىسەك ئاممىغا تەسىرى بولىدۇ . »

يېغىندا روشەن پىكىر ئىختىلاپى كۆرۈلگەن ئەھۋالدىمۇ ، 1975 ـ
يىلى 8 ـ ئۆكتەبىردە « نۆۋەتتىكى يېزا خىزمىتىدىكى بىر نەچچە مەسىلە
توغرىسىدىكى مۇزاكىرە پىكرى » (يوللانما نۇسخا) يېزىپ چىقىلىپ ماۋ
زېدۇڭغا يوللاندى . مۇلۇكچىلىك مەسىلىسىگە نىسبەتەن « مۇزاكىرە
پىكرى » دە يەنىلا « ھازىردىن باشلاپ بۇنىڭدىن كېيىنكى بەش يىل
ياكى ئۇنىڭدىن سەل ئۇزۇن ۋاقىتتا ئاساسىي جەھەتتىن ھېسابات بىرلە-
كىنى دادۇي ھېساباتىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى ، شۇنداقلا بۇنى 1980 ـ يىلى

مەملىكىتىمىز يېزا ئىگىلىكىنى ماشىنىلاشتۇرۇشنى ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇرۇش تەلىپى بىلەن ماشىلاشتۇرۇشنى ئويلىشىپ بېقىشقا بولىدۇ . » دەپ يازدى . ئۆتكۈزۈپ بېرىش لايىھىسىنى ئورۇنلاش مەسلىسىگە كەلگەندە « مۇزاكىرە پىكرى » ئوخشىمىغانلار پىكىرلەرنى قەيت قىلىپ ئۆتتى : ئۇنىڭ بىرى ، ئۆتكۈزۈۋېلىش ئىشىنى ھازىردىن باشلاپ مۇددەتكە ، تۇركۈمگە بۆلۈپ ئورۇنلاش ؛ يەنە بىرى ، ئۇچ يىلدا ياكى ئۇنىڭدىن سەل ئۇزۇن ۋاقىتتا مەركەزلىك ھالدا تەييارلىق قىلىپ شارائىتىنى تېخىمۇ پىشىپ ـ يېتىلدۈرۈش ھەمدە دادۇي ھېسابات بىرلىكى بولۇۋاتقان ئورۇنلارنىڭ تەجرىبىلىرىنى ئەستايىدىل يەكۈنلەش ، ئاندىن ئىككى يىل ئىچىدە مۇددەتكە ۋە تۇركۈمگە بۆلۈپ ئورۇنلاش » . كېيىنكى پىكىر ئېنىقكى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » شارائىتىدا قوللىنىشقا بولىدىغان « سول » چىل خاتالىقنى توسۇيدىغان ، ئارقىغا سۈرۈش چارىسى ئىدى . ماۋ زېدۇڭ ئوخشاش بولمىغان پىكىرلەرنى ئويلىشىپ ، بۇ ھۆججەتنى تەستىقلىمىدى . كېيىن يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش ھەرىكىتىدە ، بەزى جايلار يەنىلا ھېسابات بىرلىكىنى دادۇيلەرگە ئۆتكۈزۈپ بەرگەن بولسىمۇ ، مەملىكەت خاراكتېرلىك دولقۇن بولۇپ شەكىللەنمىدى ، بۇ ھال مەملىكىتىمىز يېزىلىرىنى يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان بىر مەيدان ئاپەتتىن ساقلاپ قالدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا قوللانغان مەجبۇرلاش خاراكتېرىنى ئالغان نۇرغۇن چارىلەر ئىشچى ، دېھقان ، ئەسكەر ، ئوقۇغۇچىلارنى ئوخشاش بولۇشقا ھەيدەكچىلىك قىلىدىغان چارىلەردۇر ، زىيالىيلار بىلەن ئىشچى ـ دېھقانلار ئارىسىغا تەڭلىك بەلگىسى قويۇش ، تەقسىمات جەھەتتىكى پەرقنى كىچىكلىتىش ، « نامراتلىق باسقۇچى » قاتارلىقلار-نىڭ ھەممىسى جۇڭگو دېھقانلىرى ئۇزۇن ۋاقىت قوغلىشىپ كەلگەن « ئورۇندا باراۋەر بولۇش ، باي ـ كەمبەغەللىكتە تەڭ بولۇش » تىن ئىبارەت ئەنئەنىۋى غايىنىڭ قالدۇقلىرىدۇر . قول سانائەت ۋە يەككە دېھقان ئىگىلىكى ئاساسىدا پەيدا بولغان تەڭ تەقسىماتچىلىق « غايىسى » سوتسىيالىزمنىڭ پرىنسىپى ۋە نىشانى دەپ خاتا قارالدى ، بۇ خىل تەشەب-

بۇسنىڭ ئىنتايىن زىيانلىق ئىكەنلىكىنى ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدى .

« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ تەجرىبىچىلىككە قارشى تۇرۇشىنى تەرغىپ قىلىشى

« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان پرولېتارىيات دىكتاتورىسى نەزەرىيىسىنى ئۆگىنىشتىن پايدىلىنىپ ، تۇرلۇك تېمىلاردا ماقالە يېزىپ ، ئۆزلىرىنىڭ سەپسەتىسىنى بازارغا سالدى . 1975 ـ يىلى 1 ـ مارتتا جاڭ چۈنچياۋ پۈتۈن ئارمىيىنىڭ ھەرقايسىسىنى چوڭ ئىدارىلىرى ، سىياسىي بۆلۈمنىڭ مۇدىرلىرى سۆھبەت يېغىنىدا سۆز قىلىپ ، نەزەرىيە ئۆگىنىشنىڭ مۇھىملىقى توغرىسىدا توختالغان بولدى ، ماۋ زېدۇڭنىڭ 1959 ـ يىلىدىكى بىر ئابزاس تەستىقىنى دەستەك قىلىپ ، تەجرىبىچىلىك نۆۋەتتىكى ئاساسىي خەۋپ دەپ بىلجىرلىدى . جاڭ چۈنچياۋ ماۋ زېدۇڭنىڭ « تەجرىبىچىلىكمۇ ياكى ماركسزممۇ » دېگەن كىتابقا يازغان باھا سۆزىدىكى بىر ئابزاسنى ئوقۇپ ئۆتتى : « نەزەرىيە جەھەتتە بىز ئىلگىرى دوگماتىزمنى پېپەن قىلدۇق ، ئەمما تەجرىبىچىلىكنى پېپەن قىلمىدۇق . ھازىرقى ئاساسىي خەۋپ ـــ تەجرىبىچىلىك . » جاڭ چۈنچياۋ مۇنداق دېدى : « مېنىڭچە ماۋ جۇشىنىڭ بۇ سۆزى ھېلىھەم ئۆز كۈچىنى يوقاتقىنى يوق » . ئۇ مۇنداق دېدى : « لىن بياۋ تەجرىبىچىلىك بىلەن شۇغۇللاندى . » « تەجرىبىچىلىك خەۋپىدىن بەلكىم يەنە ھوشيار بولۇشىمىز كېرەك . » شۇ كۈنى ياۋ ۋېنيۈەن « قىزىل بايراق » ژۇرنىلىنىڭ 3 ـ سانىدا « لىن بياۋ پارتىيىگە قارشى گۇرۇھىنىڭ ئىجتىمائىي ئاساسى » دېگەن ماۋزۇدا ماقالە ئېلان قىلىپ ، لىن بياۋنى پېپەن قىلىش نامى بىلەن سوتسىيالىزم جەمئىيىتىنىڭ سىياسىي ، ئىقتىسادىي ۋە كىشىلىك مۇناسىۋىتىنى بۇرمىلىدى . ئۇ ماركس ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىشتىكى تەڭ قىممەتلىك ئەمگەكنى ئۆزئارا ئالماشتۇرۇش پرىنسىپىنى بايان قىلغاندا قوللانغان « بۇرژۇئازىيە ھوقۇق چىلىقى » دېگەننى « يېڭى بۇرژۇئازىيىنىڭ پەيدا بولۇشىنىڭ مۇھىم ئىقتىسادىي ئاساسىي » دەۋالدى . ئەمەلىيەتتە بولسا سوتسىيالىزمدىكى ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىش شارائىتىدا ، ئەمگەكچىلەرنىڭ ئىشلەپچىقى-

رىش ۋاستىلىرىگە بولغان مۇناسىۋەتنى باراۋەرلىك ئاساسىدىكى مۇناسىۋەت . ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە ئىگە بولۇش ئۇسۇلى ئوخشاش ، ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى ئەمگەك نورمىسى ۋە ساپاسى ئوخشىمىغاچقا ، ئەمگەك شارائىتى ئوخشىمىغاچقا ، ھاسىل قىلغان كىرىمىنىڭ ئاز ـ كۆپلۈكى ئوخشىمايدۇ . بۇ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ بايلىق دەرىجىسىدىكى پەرق بولۇپ ، ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىش ۋە قىلىنىش سەۋەبىدىن شەكىللەنگەن يېڭى ، سىنىپىي پەرق ئەمەس . ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىشنى « يېڭى بۇرژۇئازىيىنىڭ پەيدا بولۇشىنىڭ ئىقتىسادىي ئاساسى » دېيىش ئىلمىي سوتسىيالىزم نەزەريىسى ۋە ئەمەلىيىتىنى خالىغانچە بۇرمىلىغانلىق .ئۇلار ـ نىڭ مەقسىتى دەرىجىنىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەنلىكى ، مائاشىنىڭ ئاز ـ كۆپ ـ لۇكىنى ئاتالمىش « پارتىيە ئىچىدىكى بۇرژۇئازىيە » نى ئايرىشنىڭ ئۆلچىمى قىلىپ ، « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنى تۇتۇش » قا ، پىشقەدەم كادىرلارنى يوق قىلىشقا نەزەريىۋى ئاساس پەيدا قىلىشتىن ئىبارەت . ياۋ ۋېنيۇەنمۇ ماقالىسىدە « ھازىرقى ئاساسىي خەۋپ تەجرىبىچىلىك » دەپ جار سالدى .

1 ـ ئاپتورىلدا ، جاڭ چۈنچياۋ « بۇرژۇئازىيىگە ئومۇميۈزلۈك دىكتاتورا يۈرگۈزۈش توغرىسىدا » دېگەن ماقالىسىنى ئېلان قىلدى . ئۇ ماقالىسىدە ئىنقىلابىي ئۇستازلىرى ئاللىبۇرۇنلا قايتا ـ قايتا شەرھىلىگەن پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ مول مەزمۇنىنى پۈتۈنلەي يوققا چىقاردى ، ئۇنى ئاز دېگەندەك ئۇنى بۇرمىلاپ ، نوقۇل ، كونكرېت شارائىتنى ئايرىمايدىغان ، « ھەممە ساھە ئىنقىلاب تەرەققىياتىنىڭ ھەممە باسقۇچىدىكى بۇرژۇئازىيىگە ئومۇميۈزلۈك دىكتاتورا يۈرگۈزۈشتىن ئىبارەت » ۋەزىپە دۇر، دېدى . ئۇ مەملىكىتىمىزدە سوتسىيالىزم تۈزۈمى ئورنىتىلغانلىقىغا 20 يىل بولغانلىقىدىن ئىبارەت ئوبيېكتىپ ئەمەلىيەتكە قارىماستىنلا مۇنداق دېدى : « مەملىكىتىمىزنىڭ ئىقتىسادىي ئاساسى مۇستەھكەم ئەمەس ، بۇرژۇئازىيە ھوقۇقچىلىقى مۇلۇكچىلىك جەھەتتە پۈتۈنلەي تۇگىگىنى يوق ، كىشىلەرنىڭ ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىرىدە يەنىلا ئېغىر مەۋجۇت ، تەقسىمات جەھەتتە يەنىلا ھۆكۈمران ئورۇننى ئىگىلەيدۇ » . ئۇ مەملىكىتىمىز

ئۇستقۇرۇلمىسىنىڭ پرولېتارىيات خاراكتېرىنى زادىلا ئېتىراپ قىلماستىن ، « ئۇستقۇرۇلمىنىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىدە ، بەزى جەھەتلەرنى ئەمەلىيەتتە بۇرژۇئازىيە چاڭگىلىغا كىرگۈزۈۋالغان ، بۇرژۇئازىيە ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلىۋالغان » دېدى . ئۇ يەنە مۇنداق دېدى : « ھازىر ، بۇرژۇئازىيىنىڭ سوقما تاملىرى ناھايىتى كۆپ » ، « پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ تۆمۈر سۈپۈرگىسى تەگمىگىچە ئۇ ئۆزلۈكىدىن يوقالمايدۇ » . ئۇ يەنە ئەينى چاغدىكى بەزى « كومپارتىيە ئەزالىرى بولۇپمۇ رەھبىرىي كادىرلار » « بۇرژۇئازىيە » شاملىنى چىقاردى دەپ بوھتان چاپلاپ ، « بۇرژۇئازىيىنىڭ بارلىق سوقما تېمىنىڭ ھەممىسىنى ئۆرۈپ تاشلاش كېرەك » دەپ داۋراڭ سالدى . مۇشۇنىڭ بىلەن بىرلا ۋاقىتتا جياڭ چىڭمۇ تۇرلۇك سورۇنلاردا كۆپ قېتىم « ھازىر بىزگە كېلىدىغان مۇھىم خەۋپ دوگما-تىزم ئەمەس ، بەلكى تەجرىبىچىلىك » ، « تەجرىبىچىلىك شيۇجېڭجۇيىنىڭ يانتايىقى ، نۆۋەتتىكى دۇشمەن » دەپ داۋراڭ سالدى . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ قوماندانلىقىدا پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەرقايسى جايلاردىكى نۇرغۇن گېزىت - ژۇرناللار كۆپلەپ ماقالە ئېلان قىلىپ ، « تەجرىبىچىلىككە قارشى تۇردى » ، « بۇرژۇئا ھوقۇقچىلىقىنى سۈپۈرۈپ تاشلاش » قا چاقىرىق قىلدى ، « سوقما تاملارنى ئۆرۈپ تاشلاش » قا سەپەرۋەر قىلدى .

ئەمەلىيەتتە ئەينى چاغدا ، تۇرمۇشتا ئەڭ چىرىكلەشكەنلەر دەل ئاشۇ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » ئىدى . جياڭ چىڭ ئۆزىنىڭ 40 ئېغىزلىق ئۆيى ئىگىلىۋالغان ، ھەرقانداق نەرسىنى مەخسۇس ، تاللاپ ئىشلىتەتتى ، يەيدىغىنى ۋۇچاڭ بېلىقى بولۇپ ، يېڭى بولۇشى ، بىر تال قاسرىقىمۇ چۈشۈپ قالمىغان بولۇشى كېرەك ئىدى . تۇخۇمىنىڭمۇ شۇ كۈندىكىسىنى يەيتتى ، گۇرۇچنى بىر تالدىن ئىلغىتىپ ئىشلىتەتتى . ياۋ ۋېنيۈەن ئائىلىسىدىكىلەر 125 ئېغىزلىق ئۆيى بار بىر چوڭ قورۇدا ئولتۇراتتى ، قورۇنىڭ ئېگىز تېمىنىڭ ئۈستىگە سىم تور بېكىتىلگەن بولۇپ ، سىپى ئۆزىدىن « سوقما تام ئىدى » . ۋاڭ خۇڭۋېننىڭ شاڭخەي ۋە بېيجىڭلاردا بولۇپ كۆپ يەردە تۇرالغۇ جايى ، سەككىز ماشىنىسى بار ئىدى

دى ، ھەممىلا يەردە يەپ ـ ئېچىپ ، نەچچە تۈمەن پۇلنى سورۇپ ـ چاچقانىدى . ئۇ بىر قېتىم چۈشمەك ئارىلىغا بارغاندا چوشقا تىلى يېـ مەكچى بولۇپ ، بىر قېتىمدىلا ئون چوشقىنى ئۆلتۈرگۈزگەنىدى . جاڭ چۈنچياۋ نەنجىڭغا بارغاندا چوقۇم دۆلەت باشلىقى چۈشىدىغان ياتاققا چۈشەتتى . سىنئالغۇ ئۇسكۇنىلىرىنى ئىمپورت قىلىش ئۈچۈن بىر قېتىمـ دىلا 50 مىڭ ئامېرىكا دوللىرى خەجلىگەنىدى . شۇڭا ، ھەقىقىي « بۇر ـ ژۇئازىيە شاملى » نى چىقارغۇچىلار دەل ئۇلارنىڭ ئۆزى ئىدى . ئۇلار ـ نىڭ ماقالىلەر يېزىپ يۈكسەك ئەخلاقلىق ئادەم قىياپىتىدە ئوتتۇرىغا چـ قىشى ، ماركسىزم نەزەريىيىسى سالاھىيىتىنى پەش قىلىشى كىشىلەرنى ئالداپ ۋە بوھتان چاپلاپ ، رەزىل سىياسىي مەقسىتىگە يېتىشتىن ئىبارەت ئىدى .

« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ « تەجرىبىچىلىككە » قارشى تۇرۇشنى ئوتتۇرىغا قويۇشتىن مەقسىتى ، پارتىيىنىڭ ئاساسىي لۇشىيەنى ۋە ئىنقىلابىي تارىخىي ئەنئەنىسىنى قوغداشنى « تەجرىبىچىلىك » دەپ ھاقارەتلەپ ، بۇ ئارقىلىق جۇ ئېنلەي ، دېڭ شياۋپىڭ قاتارلىق مول تەجرىبىگە ئىگە پارتىيە ۋە دۆلەت رەھبەرلىرىگە ھۇجۇم قىلىش ئىدى . « ئومۇمىيۈزلۈك دىكتاتورا يۈرگۈزۈش نەزەريىسى » نى ئوتتۇرىغا قو ـ يۇشتىن مەقسىتى ، تېخى ئەمدىلا ئاقلىنىپ رەھبەرلىك خىزمىتىنى قايتـ دىن ئۆتەۋاتقان پېشقەدەم كادىرلارنى « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھو ـ قۇقدار » قىلىپ قويۇش ، « سول » چىل خاتالىققا قارشى چىققان بارلىق كادىرلارنى ، زىيالىيلار ۋە كەڭ خەلق ئاممىسىنى دىكتاتورا ئوبيېكتى قـ لىپ ، ئۇلارغا ئومۇمىيۈزلۈك دىكتاتورا يۈرگۈزۈشتىن ئىبارەت ئىدى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نى تەنقىد قىلىشى

ماۋ زېدۇڭ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ « تەجرىبىچىلىك » كە قارشى تۇرۇش مۇددىئاسىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ئاز ـ تولا سەزدى . ئۇ 23 ـ ئاپرېل كۈنى بىر پارچە دوكلاتقا تەستىق سىلىپ « مەسىلە شىيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش دەپ قويۇلۇشى كېرەك ، بۇ تەجرىبىچـ

لىك ۋە دوگماتىزمغا قارشى تۇرۇشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ » دەپ كۆر-سەتتى . ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرىگە ئاساسەن ، 27 ـ ئاپرېلدا مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسى جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ « تەجرىبىچىلىك » كە قارشى تۇرۇش مەسىلىسىدە توختىلىپ مۇنداق دېدى : « ئۆزۈممۇ خاتالىق ئۆتكۈزدۇم ، چۈنچىياۋنىڭ ماقالىسىنى (« تەجرىبىچىلىك » كە قارشى تۇرۇش مەسىلىسىنىڭ گېزىت ـ ژۇرناللاردا ئوچۇق ـ ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى ياۋ ۋېنيۈەننىڭ ماقالىسىدىن باشلانغان) ئوقۇيالمىدىم ، بىر قېتىملا ئاڭلىدىم ، ئۆزۈم كۆرمىدىم ، كۆرەي دېسەممۇ كۆرەلمەيمەن ③ ، ماقالىدىكى تەجرىبىچىلىككە ئائىت مەزمۇنىغا تازا دىققەت قىلماپتىمەن » . ئۇ بۇنىڭ ئۈچۈن جاڭ چۈنچياۋدىن ئەپۇ سورىدى . ماۋ زېدۇڭ جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ تەجرىبىچىلىك ئاساسىي خەۋپ دەپ تەكتىلىگەنلىكىنى تەنقىد قىلىپ :« سىلەر تەجرىبىچىلىككىلا قارشى ، دوگماتىزمغا قارشى ئەمەس » ، « مېنىڭچە تەجرىبىچىلىكنى پېپەن قىلغانلارنىڭ ئۆزى تەجرىبىچىلەر ، ماركسىزمچىلار كۆپ ئەمەس » دەپ كۆرسەتكەن . ئۇ ئۇلارنى يەنە بىر قېتىم ئاگاھلاندۇرۇپ : « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ بولۇۋالماڭلار ، سىلەر ئۇنداق قىلماڭلار ، نېمىشقا گۇرۇھۋازلىق قىلىسىلەر ؟ نېمىشقا مەركىزىي كومىتېتنىڭ 200 دىن ئارتۇق ئەزاسى بىلەن ئىتتىپاقلاشمايسىلەر ؟ » دەپ كۆرسەتتى . جياڭ چىڭ قاتارلىقلار ئۆزىنى تەنقىد قىلدى . ئەمما ، ماۋ زېدۇڭ جياڭ چىڭ ، جاڭ چۈنچياۋ قاتارلىقلارنىڭ لىۋ شاۋچىغا ، لىن بياۋغا قارشى تۇرۇشتا « تۆھپىسى بار » ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوغدىدى دېگەن پىكىر ـ قاراشتا ئىدى . شۇڭا ئۇ يەنە مۇنداق كۆرسەتتى : « مېنىڭچە مەسىلە چوڭ ئەمەس ، كىچىك ئىشنى چوڭايتىپ كۆرسىتىشكە بولمايدۇ ، ئەمما مەسىلىنى ئېنىقلۇۋېلىش كېرەك ، ئالدىنقى يېرىم يىلدا ھەل قىلالمىساق ، كېيىنكى يېرىم يىلدا ھەل قىلىش كېرەك ؛ بۇ يىل ھەل قىلالمىساق كېلەر يىلى ھەل قىلىشىمىز كېـ

رەك ؛ كېلەر يىلى ھەل قىلالمىساق كېيىنكى يىلى ھەل قىلىشىمىز كېـ
رەك » . مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسى 27 ـ مايدا ۋە 3 ـ ئىـ
يۇندا بولۇپ ئىككى قېتىم يىغىن چاقىردى ، يىغىنغا دېڭ شياۋپىڭ
رىياسەتچىلىك قىلدى ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » تەنقىد قىلىندى .

شۇ چاغدىكى ئالاھىدە شارائىتنىڭ چەكلىمىسى ، شۇنداقلا جياڭ
چىڭ قاتارلىقلارنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا « تۆھپىسى بار »
دېگەن ئاساس تۇپەيلىدىن بۇ قېتىمقى تەنقىد تولىمۇ يۈزەكى ، ناھايىتى
چەكلىك بولدى . ئەمما ، تەنقىد قىلغان بىلەن قىلمىغان ئوخشىمايدۇ ،
بولۇپمۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۆزى ئوتتۇرىغا چىقىپ تەنقىد قىلغىنىنىڭ ئۈـ
نۈمى تېخىمۇ چوڭ ئىدى .

ماۋ زېدۇڭ ۋە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ تەنقىد
بىلەن « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » ھوقۇق تارتىۋېلىش ھەرىكىتىنى سەل
يىغىشتۇرۇۋالدى . بۇنىڭ بىر باشقۇچلۇق تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى
قانات يايدۇرۇشقا پايدىسى بولدى .

« سۇ بويىدا » رومانىدىن تۇغۇلغان سىياسىي تېما

لېكىن ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ قارا نىيىتىنى تىزگىنـ
لەش قىيىن ئىدى . ئۇلار ئۆز مەقسىتىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش نىيىتىدە ھەـ
مىشە پۇرسەت ئىزدىدى . ماۋ زېدۇڭ 14 ـ ئاۋغۇستتا بېيجىڭ ئۇنىۋېرسـ
تېتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنىڭ بىر ئايال ئوقۇتقۇچىسى بىلەن قىلىشقان
سۆھبىتىدە ، جۇڭگونىڭ كلاسسىك رومانى〈 سۇ بويىدا 〉 غا بولغان قا
رىشىنى تىلغا ئالدى . ئۇ مۇنداق دېدى : « 〈 سۇ بويىدا 〉نىڭ ياخشىلىقى
تەسىلىمچىلىكتە ، ئۇنى سەلبىي ماتېرىيال قىلىپ خەلق ئاممىسىغا تەسىلـ
مچىلەرنى بىلدۇرۇش كېرەك . « سۇ بويىدا » دا پەقەت پاريخور ئە
مەلدارلارغىلا قارشى تۇرغان ، خان ـ پادىشاھلارغا قارشى تۇرمىغان .
چاۋ گەي 108 قەھرىمانىنىڭ قاتارىغا كىرگۈزۈلمىگەن . سۇڭ جياڭ تەسـ
لىم بولدى ، شيۇجىڭجۇيى بىلەن شۇغۇللاندى ، چاۋگەينىڭ مەردلەر
سارىيىنى ساداقەتمەنلەر سارىيىغا ئۆزگەرتتى ، كىشىلەرنى ئەل بولۇشقا

ئۇنـددى ». « سۇ بويدا » غا بېرىلگەن بۇ باھا ئادەتتە « سۇ بويدا » نـى ئاساسەن مۇئەييەنلەشتۈرگەن ، ئۇنىڭدا دېھقانلار قوزغىلىڭى مەدھـ يىلەنگەن دېگەن باھا بىلەن ئوخشمايتتى . ماۋ زېدۇڭ كىتابتا تەرغىب قىلىنغان تەسلىم بولۇشقا دالالەت قىلىش ، فېئودالىلىق خان ـ پادـ شاھلارنى قوغداشنىڭ يەنە بىر تەرىپىنى ئۆتكۈرلۈك بىلەن كۆرسىتىپ بەردى ، بۇ كۇچلۇك قوزغىتىشچانلىققا ئىگە ئىدى . ئەمما ، پۈتكۈل كـ تابنى « سەلبىي ماتېريال » دېيىش ، سۇڭ جياڭنى « شيۇجېڭجۇيى بـ لەن شۇغۇللاندى » دېيىشنىڭ ئۆزى روشەنكى ، ئوبيېكتىپ ۋە ئىلمىي بولمىغان باھا ئىدى .

شۇ كۇنى بـۇ خـەۋەرنـى يـاۋ ۋېنيۈەن ئاڭلىغاندىن كېيىن ماۋ زېدۇڭغا دەرھال مۇنداق دەپ خەت يازغان : « (سۇ بويدا) غا باھا بېـ رىش (ناھايىتى مۇھىم مەسىلە) ، (جۇڭگو كومۇنىستلىرى ، جۇڭگو پرولېتارلىرى ، كەمبەغەل ۋە تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلار ۋە بارلىق ئىنقلابىي ئاممىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا ، ھازىر ۋە كەلگۈسىدە ، مۇشۇ ئەسىر ۋە كېـ يـىنكى ئەسىردە ماركسىزمدا چىڭ تۇرۇش ، شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇـ رۇش ، ماۋ جۇشىنىڭ ئىنقلابىي لۇشيەننىي قەتئىي داۋاملاشتۇرۇش نا ـ ھايىتى زور ، چوڭقۇر ئەھمىيەتكە ئىگە . بۇ (سەلبىي ماتېريال) نىڭ رولىنى تولۇق جارىي قىلدۇرۇشىمىز كېرەك) » . ئۇ ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ قېتىمقى سۆھبىتىنى ۋە ئۆزىنىڭ خېتىنى « سىياسىي بيۇرونىڭ بېيجىڭـ دىكى ئەزالىرىغا بېسىپ تارقىتىپ بېرىشنى ، نەشرىيات ئىدارىسى ، خەلق گېزىتى ، قىزىل بايراق ژۇرنىلى ، نۇر گېزىتى ۋە بېيجىڭ ، شاڭخەيدىكى « چوڭ پىپەن » ماقالىسى يېزىش گۇرۇپپىسىدىكىلەرگە بېسىپ تارقـ تىشنى ھەمدە « ئوبزور بېزىشقا ئۇيۇشتۇرۇش ياكى بېسىش توغرىسىدا تەكلىپ بەردى . ماۋ زېدۇڭ ياۋ ۋېنيۈەننىڭ خېتىنى كۆرگەندىن كېيىن « قوشۇلمەن » دەپ تەستىق سالدى . جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ھۆججەت چىقىرىپ ماۋ زېدۇڭنىڭ « سۇ بويدا » توغرىسـ دىكى سۆھبىتى ۋە ياۋ ۋېنيۈەننىڭ خېتىنى تارقاتتى .

« قىزىل بايراق » ژۇرنىلى 28 ـ ئاۋغۇستتا « (سۇ بويدا) توغـ

رىسىدىكى باھاغا ئەھمىيەت بېرەيلى » دېگەن ماۋزۇدا قىسقا ئوبزور ئېلان قىلدى . ئوبزوردا مۇنداق دېيىلگەن : « سۇئ جياڭنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي يولى ئىسپاتلىنىدىكى ، شيۇجېڭجۇيى بىلەن شوغۇللانغانلار مۇقەررەركى تەسلىمچىلەر ، ئىنقىلابقا ئاسىيلىق قىلغۇچىلار ، ئەكسىيەتچىلەرنىڭ كەمكۈتىسز غالچىسىدۇر . بۇ بارلىق شيۇجېڭجۇيىچىلارنىڭ ئالاھىدىلىكى » ، « لىيۇشاۋچى ، لىن بياۋ شيۇجېڭجۇيى لۇشيەننىي يولغا قويدى ، ئىچكى جەھەتتە تەسلىمچىلىك بىلەن شۇغۇللانسا ، تاشقى جەھەتتە مىللىي تەسلىمچىلىك بىلەن شۇغۇللاندى . تارىختىكى تەسلىمچى سوڭ جياڭنىڭ ئوبرازىدىن ھازىرقى زامان تەسلىمچىلىرىنىڭ ئەپت ـ بەشىرىنى ئېنىق كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ » . شۇڭا « سۇ بويىدا » غا باھا بېرىش « زور ئەھمىيەتكە ئىگە . » 4 ـ سېنتەبىردە « خەلق گېزىتى » « 〈 سۇ بويىدا 〉 غا باھا بېرىشنى قانات يايدۇرايلى » دېگەن تېمىدا باش ماقالە ئېلان قىلدى . باش ماقالىدە مۇنداق كۆرسىتىلىدۇ : بۇ قېتىمقى « سۇ بويىدا » غا باھا بېرىش « دۆلىتىمىزنىڭ سىياسىي ـ ئىدىيە سىپىدىكى يەنە بىر قېتىملىق زور كۈرەش ، ماۋ جۇشىنىڭ نەزەرىيە ئۆگىنىش ، شيۇجېڭجۇيغا قارشى تۇرۇش ، شيۇجېڭجۇيىننىڭ ئالدىنى ئېلىش توغرىسىدىكى مۇھىم يولىيورۇقىنى ئىزچىللاشتۇرۇشنىڭ تەركىبىي قىسمى » ، « شيۇجېڭجۇيغا قارشى تۇرۇش ، ماۋ جۇشىنىڭ ئىنقىلابىي لۇشيەننىي قەتئىي داۋاملاشتۇرۇشتا زور ۋە چوڭقۇر ئەھمىيەتكە ئىگە » . مۇشۇ باش ماقالىگە ئۇلاپلا پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەرقايسى گېزىت ـ ژۇرناللار بەس ـ بەستە ماقالە ئېلان قىلدى ، شۇنىڭ بىلەن ئاتالمىش « 〈 سۇ بويىدا 〉 غا باھا بېرىش » ھەرىكىتى كۆتۈرۈلدى . بىر كلاسسىك رومانغا باھا بېرىش مەسىلىسىنىڭ ئۆزگىرىپ « سىياسىي ئىدىيە سىپىدىكى بىر قېتىملىق زور كۈرەش » كە ئۆزگىرىپ قېلىشى پەقەت « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىلا كۆرۈلىدىغان ئىنتايىن مەنتىقىسىز ۋە غەلىتە ئىش ئىدى .

جياڭ چىڭ قاتارلىقلار « سۇ بويىدا » غا باھا بېرىشتىن يەنە باشقا بىر تېمىنى شاخلىتىپ چىقتى ، جياڭ چىڭ ئاۋغۇستىنىڭ ئاخىرىدا

مەدەنىيەت مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرى يۇي خۇييۇڭ قاتارلىق مۇرىتلىرى بىلەن يىغىن ئېچىپ مۇنداق دېدى : « جۇ شىنىڭ ‹ سۇ بويىدا › توغرىسىدىكى يولبورۇقى رېئال ئەھمىيەتكە ئىگە ، ‹ سۇ بويىدا › غا باھا بېرىشنىڭ ئەجەللىك يېرى چاۋگەينىڭ قۇرۇق جازا بولۇپ قالغانلىقىنى كۆرسىتىپ بەرگەنلىكىدە ، ھازىر پارتىيە ئىچىدە بەزىلەر ماۋ جۇشىنى قۇرۇق جاھازىغا ئايلاندۇرۇپ قويدى . » 12 ـ سېنتەبىردە جياڭ چىڭ مەملىكەتلىك داجەيدىن ئۆگىنىش يىغىنىغا قاتناشقان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ، شەنشى ئۆلكىسى داجەي دادۇيدىكى ئاممىۋى يىغىندا « سۇ بويىدا » مەسىلىسىدە توختىلىپ مۇنداق دېدى : « سىلەر ‹ سۇ بويىدا ›غا باھا بېرىشنى پەقەت ئەدەبىيات ـ سەنئەتتىكى باھا مەسىلىسى دەپ چۈشىنىپ قالماڭلار ، يولداشلار ، ئۇنداق دېيىشكە بولمايدۇ . ياق ، بۇ نوقۇل ئەدەبىيات ـ سەنئەتتىكى باھا مەسىلىسى ئەمەس ، بۇ نوقۇل تارىخىي ئەھمىيەتكىلا ئىگە بولۇپ قالماستىن ، ھازىرقى دەۋرىمىزدىمۇ رېئال ئەھمىيەتكە ئىگە . چۈنكى ، پارتىيىمىز ئىچىدە ئون قېتىم لۇشىەن كۇرۇشى بولدى ، بۇنىڭدىن كېيىن يەنە بولىدۇ ، دۈشمەنلەر ئىقابىنى ئۆزگەرتىپ پارتىيىمىز ئىچىگە يۇشۇرۇنۇۋالىدۇ » جياڭ چىڭ ، سۇڭ جياڭ « تاغقا چىقىپلا چاۋگەينى قۇرۇق جاھازىغا ئايلاندۇرۇپ قويدى » ، « رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تارتىۋالدى » دەپ تەكىتلىدى . ئۇ ئىغۋا توقۇپ مۇنداق دېدى : « بەزىلەر ماۋ جۇشىنىڭ ماركسىزمنىڭ تەرەققىياتىغا قوشقان تۆھپىسىنى يوققا چىقىرىشقا پېتىنىۋاتىدۇ ، سىلەر بۇلارنى پەرقلەندۈرۈڭلار ! سۇڭ جياڭنىڭ چاۋگەينى جان ـ جەھلى بىلەن چەتكە قاقىلىقىنى ، قۇرۇق جاھازىغا ئايلاندۇرۇپ قويغانلىقىنى بىلىشىڭلار كېرەك . » 17 ـ سېنتەبىردە داجەيدە ئەدەبىيات ـ سەنئەت ۋە ئاخبارات ساھەسىدىكى 100 دىن ئارتۇق كىشى بىلەن سۆھبەتلەشكەندە يەنە مۇنداق دېدى : ‹ سۇ بويىدا › نىڭ ئەجەللىك يېرى چاۋگەينى چەتكە قاقىلىقى ، چاۋ گەينى قۇرۇق جازىغا ئايلاندۇرۇپ قويغانلىقى ، تەسلىمچىلىك قىلغانلىقىدا . سۇڭ جياڭ بىر توپ يەرلىك زومىگەر ۋە ئېزىتقۇلارنى ، پارىخور ئەمەلدارلارنى يىغىپ ھەرقايسى مۇھىم ئورۇنلارنى ئىـ

گىلىۋېلىپ ، چاۋ گەينى قۇرۇق جاھازا قىلىپ قويدى . « جياڭ چىڭنىڭ « قۇرۇق جاھازا چاۋگەي » دېگەننى قايتا ـ قايتا تەكتلىشىدىكى مەقسىتى ، ئېنىقكى جۇ ئېنلەي ، دېڭ شياۋپىڭغا « ماۋ جۇشىنى قۇرۇق جاھازىغا ئايلاندۇرۇپ قويدى » دەپ بوھتان چاپلاش ئىدى . ئۇ 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىدىن كېيىن پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ رەھبەرلىك خىزمىتىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان بەزى پېشقەدەم كادىرلارغا « زومىگەر ۋە ئېزىتقۇلار بىر بولۇپ مۇھىم رەھبەرلىك ئورنىنى ئىگىلىۋالدى » دەپ بوھتان چاپلىدى . جياڭ چىڭ يەنە مەملىكەتلىك يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش يېغىندا سۆزلىگەن سۆزىنى كاناي ـ رادىئولازدا ئاڭلىتىشنى ، سۆزىنى بېسىپ تارقىتىشنى تەلەپ قىلدى . ماۋ زېدۇڭ بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن جياڭ چىڭنىڭ سۆزىنى « قۇرۇق گەپ ، كاللا دېسە پاقالچاق دەپتۇ » دەپ ئەيىبلىدى ۋە ئېنىق قىلىپ : « سۆزىنى تارقاتماڭلار ، ئۇنىڭغۇ لېنتىسىنى قويماڭلار ، سۆزىنى باسماڭلار » دەپ يولىورۇق بەردى . بۇنىڭ بىلەن خورىكى ئۆسۈپ كەتكەن « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » يەنە بىر قېتىم دەككىسىنى يېدى . ئەمما ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » بۇنىڭغا تەن بەرمىدى . ئۇلار چوڭقۇر پىلانلاش ۋە ماۋ زېدۇڭغا ھەر تەرەپتىن گەپ توشۇش نەتىجىسىدە ئۇزۇن ئۆتمەي دېڭ شياۋپىڭنى يەنە بىر قېتىم ئاغدۇرۇپ تاشلاش پۈرسىتىگە ئىگە بولدى .

3 . توساتتىن پەيدا بولغان « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغاقايتۇرما زەربە بېرىش ھەرىكىتى »

ھەرقايسى جەھەتلەردىكى خىزمەتلەر تەرتىپكە سېلىنغاندا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا يۈرگۈزۈلگەن نۇرغۇن خاتا سىياسەتلەرنى تىلغا ئالماي بولمايتتى ، بۇ خاتا سىياسەتلەرنى پەيدىنپەي بىرقەدەر سىستېمىلىق ھالدا كۆزەتمەي بولمايتتى . كەڭ كادىر ۋە ئاممىا بۇنىڭدىن رازى بولغان ، غايەت زور ئۈمىد كۆتكەنىدى . ئەمما ، « مەدەنىيەت زور

ئىنقىلابى » دىكى خاتالىقلار بىرقەدەر سىستېمىلىق ، تۈزىتىش « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ غالجىرانە قارشىلىقىغا ئۇچرايتتى . بۇنىڭغا ماۋ زېدۇڭمۇ يول قويمايتتى . بۇ خىل قاتتىق قارشىلىشىش ئاخىر 1975 ـ يىلى نويابىردا پارتىلىغان « دېڭ شياۋپىڭى پىپەن قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » ھەرىكىتىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى . ئەمما ، بۇ ھەرىكەت باشلانغاندا يا يېغىن ئېچىلىپ رەسمىي مۇزاكىرە قىلىنمىدى ، يا مەركەز رەسمىي ھۆججەت تارقاتمىدى ، پەقەت بىر-بىرىچىك شەھەرلىك پارتكومىنىڭ شۇجىسى چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىغا بېرىپ ماۋ زېدۇڭنىڭ بىر تەستىقىنى يەتكۈزۈش بىلەن باشلاندى ، كېيىن پۈتۈن مەملىكەتكە كېڭەيدى . بىر مەيدان مەملىكەت خاراكتېردىكى پىكىر قىلىش ھەرىكىتىنى مۇشۇنداق ئۇسۇل بىلەن قانات يايدۇرۇش كەڭ ئاممىنى تاساداپىيلىق ھېس قىلدۇردى .

ئىشنىڭ جەريانى قانداق بولغان ؟

ماۋ زېدۇڭ « 13 ـ سېنتەبىر » ۋەقەسىنىڭ زەربىسىدىن ئېغىر كېسەل بولۇپ قالغاندىن كېيىن سالامەتلىكى ياخشى بولمىدى ، كېسىلى بەزىدە يېنىك بولسا ، بەزىدە ئېغىرلىشىپ كەتتى . ئەمما ، ئۇ مەيلى ئاغرىق ۋاقتىدا بولسۇن ، ياكى دەم ئېلىۋاتقاندا بولسۇن ، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ چوڭ ئىشلىرىنى قارار قىلىش ۋەزىپىسىنى ئوخشاشلا ئۈستىگە ئالىدى . 1975 ـ يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا ئۇنىڭ كېسىلى بارغانسېرى ئېغىرلاپ كەتتى ، ھەرىكەت قىلىشى ، سۆزلىشى تەسلىشىپ قالدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرىگە ئاساسەن ، ئۇنىڭ جىيەنى ماۋ يۈەنشىن ماۋ زېدۇڭنىڭ بىلەن مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۈرو ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقىچىلىققا تەيىنلەندى . ماۋ يۈەنشىن ماۋ زېدۇڭنىڭ چوڭ ئىنسى ماۋ زېمىننىڭ ئوغلى ئىدى . ئۇ ئەسلى خاربىن ھەربىي قۇرۇلۇش ئىنستىتۇتىدا ئوقۇغان ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ئىسيانچىلارنىڭ كاتتىۋېشى بولغان ، كېيىن يەنە لياۋنىڭ ئۆلكىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ مەسئۇلى ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى لياۋنىڭ ئۆلكىلىك كومىتېتنىڭ شۇجىسى بولغان ، ئۇنىڭ جياڭ چىڭ قاتارلىقلار بىلەن بولغان مۇناسى-

ۋىتى ناھايىتى قويۇق ئىدى .

بۇ ئالاقىچىنىڭ بېكىتىلىشى بىلەن مەركەزنىڭ كۈندىلىك خىز-مەتلىرىگە مەسئۇل بولۇۋاتقان رەھبەرلەرنىڭ ماۋ زېدۇڭ بىلەن بىۋاستە ئالاقىلىشىشى تەس بولۇپ قالدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ مۇشۇنداق ئەھمىيەت-لىنى ، ئاممىدىن ، بولۇپمۇ مەركەزدىكى كۆپ سانلىق رەھبەرلەردىن ئاي-رىلىپ قېلىش ھالىتى ، ماۋ زېدۇڭنى پەقەت ماۋ يۈەنشىنىدەك ئادەملەرنىڭ دوكلاتىنى ئاڭلاپلا ئۆتىدىغان قىلىپ قويماستىن ، يەنە توغرا ئومۇمىي ئەھۋالنى بىلىش ئىمكانىيىتىدىن مەھرۇم قىلدى . « تۆت كىشىلىك گۇ-رۇھ » ، ماۋ يۈەنشىنلەر ماۋ زېدۇڭنىڭ دەل مۇشۇ ئاجىزلىقىدىن پايدىلا-نىپ ، ئەھۋالنى نۇرغۇن قېتىم بۇرمىلاپ ، قۇتراتقۇلۇق خاراكتېرىدە دوكلات قىلدى . ماۋ زېدۇڭنىڭ شەيئىلەرگە بولغان پەرىزىگە تەسىر كۆرسىتىپ ، ماۋ زېدۇڭنىڭ خاتا سىياسەت چىقىرىشىدا زور سەلبىي رول ئويناندى . جۇڭگودەك چوڭ دۆلەتتە ، شۇنچە نۇرغۇن مۇرەككەپ شەي-ئىلەرگە ئاخىرىدا كىسلى ئېغىرلاشقان ، تەركىدۇنيا دېگۈدەك ھالەتتە ياشاۋاتقان بىر بوۋاينىڭ ھۆكۈم قىلىشىغا قاراشلىق بولۇپ قېلىشى ، رەھبىرىي كادىر ئۆمۈرلۈك بولۇش تۈزۈمىنىڭ نۇقسانلىرىنى ، مانا مۇشۇ چاغدا ناھايىتى بىۋاستە ، ئېنىق قىلىپ كۆرسىتىپ بەردى .

1975 ـ يىلى 28 ـ سېنتەبىردە ، ماۋ يۈەنشىن ماۋ زېدۇڭغا ئەھۋاللارنى دوكلات قىلىۋېتىپ : « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىغا قارشى بىر خىل شامال ، 72 ـ يىلدىكى چېكىدىن ئاشقان سولچىللىقنى تەنقىد قىل-غان چاغدىكىدىنمۇ كۈچلۈك شامال بار . مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىغا قانداق قاراش كېرەك ، نەتىجىسى ئاساسلىق ئورۇندا تۇرامدۇ ياكى خاتا-لىقمۇ ، بۇ مەسىلىدە ئىختىلاپ بار . لىيۇ شاۋچىنى يەنە پىپەن قىلامدۇق ، يوق » ، « ھازىر ئانچە كۆپ تىلغا ئېلىنمايدىغان بولۇپ قالدى ، گەپ چىقسىلا ئۈچ يولىورۇقنى تۇتقا قىلىمىز دېيىشىدۇ ، مەن بۇنىڭغا قوشۇل-مايمەن . سىنىپىي كۈرەش ، لۇشيەن كۈرىشى تۇتقا . ئەمەلىيەتتە بىرلا يولىورۇق قېپقالدى ، يەنە ئىشلەپچىقىرىشنى يۇقىرى كۆتۈرۈش » دېدى . ئۇ : « مەن مەركەزدىن ئەندىشە قىلىمەن ، يەنە قايتىلىنىش بولۇشىدىن

قورقمەن » دېدى . 2 ـ نويابىر كۈنى ماۋ يۈەنشىن ماۋ زېدۇڭغا دوكلات قىلغاندا يەنە : « بەزى يولداشلار بىر يەرگە جەم بولسلا مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ يامان تەرىپى ھەققىدە سۆزلىشىدۇ ، كوتۈلدايدۇ . بەزىلەر مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنى گويا بىر ئاپەتتەك كۆرىدۇ » ؛ « مەن يولداش شياۋپىڭنىڭ سۆزلىرىگە ناھايىتى دىققەت قىلىمەن . بىر مەسىلىنى بايقاپ قالدىم ، ئۇ مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ نەتىجىلىرىنى ناھايىتى ئاز تىلغا ئالىدىكەن ، لېۋ شاۋچىنىڭ شېۋجېڭجۇيى لۈشيەنىنى پىپەن قىلىشنىمۇ ناھايىتى ئاز تىلغا ئالىدىكەن » ؛ « بۇ يىلدىن بۇيان ، ئۇنىڭ نەزەرىيىنى قانداق ئۆگىنىش ، « سۇ بويىدا » نى قانداق تەنقىد قىلىش ، شېۋجېڭجۇيىنى قانداق پىپەن قىلىش توغرىسىدا سۆزلىگەنلىكىنى ئاڭلىمىدىم » دېدى . ماۋ زېدۇڭ چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى لېۋ بىڭ قاتارلىقلارنىڭ چى چۈننى پاش قىلىپ يازغان خېتىنى ماۋ يۈەنشىنگە كۆرسەتكەندە ، ماۋ يۈەنشىن چى چۈننى ئاقلاپ ، چى چۈن « جوشىنىڭ ماۋئارىپ ئىنقىلابى لۈشيەنىنى ئىجرا قىلىشتا خېلى قەتئىي ، ئون ئۇلۇشنىڭ يەتتە ئۇلۇشى ياخشى » دېگەن .

ماۋ يۈەنشىنىڭ يۇقىرىدەك قۇتراتقۇلۇق خاراكتېردىكى دوكلاتى ماۋ زېدۇڭنىڭ دىققەت ـ ئېتىبارىنى قوزغىدى . ماۋ زېدۇڭ : « ئىككى خىل پوزىتسىيە بار . بىرى ، مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىغا نارازى بولۇش ؛ يەنە بىرى ، ھېساب ـ كىتاب قىلىش ، يەنى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ھېساب كىتابىنى قىلىش » دېدى . دېمەك ، بۇ چاغدا ماۋ زېدۇڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا تۇتقان پوزىتسىيە مەسىلىسى بىلەن ، دېڭ شياۋپىڭ باشچىلىق قىلىۋاتقان تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى باشقىدىن باھالىماقچى ۋە ئۆلچىمەكچى بولغانلىقىنى بىلگىلى بولىدۇ . ئۇ باشقىلارنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئىنكار قىلىشقا قەتئىي تاقەت قىلىپ تۇرالمايتتى . ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى بويىچە ، سىياسىي بيۇرونىڭ بىر قىسىم ئەزالىرى نەچچە قېتىم يىغىن ئېچىپ ، دېڭ شياۋپىڭ بىلەن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلدى » ، دېڭ شياۋپىڭنى خاتا تەنقىد قىلدى ھەمدە ئۇنىڭ بىر قىسىم خىزمەتلىرىنى توخ

تىنىپ ، ئۇنى پەقەت « تاشقى ئىشلارنىلا باشقۇرۇش » قا بەلگىلەپ قويدى .

« ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش ھەرىكىتى » چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىدىن باشلاندى

3 ـ نويابىردا ، چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى پارتكومى كېڭەيتىلگەن يىغىن ئاچتى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ ئەزاسى ، بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومىنىڭ 1 ـ شۇجىسى ۋۇدىڭ ماۋ زېدۇڭنىڭ ليۇ بىڭ قاتارلىقلارنىڭ خېتىگە سالغان تەستىقىنى يەتكۈزدى . تەستىقتا مۇنداق دېيىلگەنىدى : « چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ليۇ بىڭ قاتارلىقلار خەت يېزىپ چى چۈن ۋە شياۋ شېنى ئەرز قىپتۇ . ئۇلارنىڭ خېتىنىڭ تىغ ئۇچى ماڭا قارىتىلغان . »

چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى پارتكومىنىڭ سابىق مۇئاۋىن شۇجىسى ليۇ بىڭ قاتارلىقلار 13 ـ ئاۋغۇستتا ۋە 13 ـ ئۆكتەبىردە ئىككى قېتىم ماۋ زېدۇڭغا خەت يېزىپ ، شۇ چاغدىكى چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى پارتكومىنىڭ شۇجىسى چى چۈن ، مۇئاۋىن شۇجىسى شې جىگىيلارنىڭ خىزمەت ئىستىلى ۋە ئاممىا بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىدىكى بەزى مەسىلىلەرنى ئىنكاس قىلغانىدى . ئاساسلىقى ، ئادەتتىكى خىزمەتلەردە ئۆكتەم ، ئۆزۈمچى ، ھوقۇق تالىشىدۇ ، بولۇپمۇ چى چۈن پارتىيىنىڭ 10 ـ قۇرۇلتىيىدا مەركىزىي كومىتېت ئەزاسى بولالمىغانلىقى ، 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىدا مىنىستىر بولالمىغانلىقى ئۈچۈن بەك نارازى بولۇپ يۈرىدۇ ، مەركەزدىكى رەھبىرىي يولداشلارنى ئوچۇق ـ ئاشكارا تىللايدۇ ، شۇڭا بەك يامان تەسىر پەيدا قىلدى ، دېگەندەك گەپلەر يېزىلىپ ، مەركەزنىڭ خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ تەكشۈرۈپ ھەل قىلىشى تەلەپ قىلىنغانىدى . بۇ خەت دېڭ شياۋپىڭ ئارقىلىق تاپشۇرۇلغانىدى . بىر كومپارتىيە ئەزاسىنىڭ توغرا تەشكىلىي رەسمىيەت بىلەن ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ رەئىسىگە ئۆزلىرىنىڭ ئورنىدىكى مەسئۇل خادىمىنىڭ مەسىلىسىنى ئىنكاس قىلىشى ، پارتىيە نىزامنامىسىدىكى پرىنسىپلارغا پۈتۈنلەي ئۇيغۇن كېلىدىغان ئىش بولۇپ ، پارتىيە تۈرمۇشىدىكى نورمال

هادىسە ئىدى . ھالبۇكى ، ماۋ زېدۇڭ بۇ ئىككى پارچە خەتنىڭ مەقسىتى توغرا ئەمەس ، چى چۇن ، شې جىڭيىلارنى يوقىتىش ئارقىلىق ، تىخ ئۇچىنى ماكا (ماۋ زېدۇڭغا) قاراتماقچى بولغان ، دەپ ئوتتۇرىغا قويىدى . دېڭ شياۋپىڭنىڭ ليۇ بىڭ قاتارلىقلارنىڭ خېتىنى ئېلىپ كېلىشى ، ئۇلارغا يان باسقانلىق ، قوللىغانلىق دەپ تونۇلدى . بۇنداق ھۆكۈم قەلىش ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن ئەمەس ئىدى .

چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىدا ماۋ زېدۇڭنىڭ تەستىقى يەتكۈزۈلگەندىن كېيىن ، « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىپ ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » ھەرىكىتى باشلاندى . ئالدىدا پارتكومنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى دائىرىسىدە ليۇ بىڭ قاتارلىقلار پىپەن قىلىندى ، ئارقىدىن تەشكىللىك ھالدا ئومۇمىيۈزلۈك چوڭ خەتلىك گېزىت چاپلىنىپ ، يۇقىرىغا باغلاپ تۆۋەندىن تۇتۇش ئېلىپ بېرىلدى . تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى ئاكتىپلىق بىلەن ئېلىپ بارغان تۆمۈرىيول مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرى ۋېن لى ، مائارىپ مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرى جۇ رۇكشىن ، پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ مەسئۇلى خۇ ياۋباڭ قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسىنى ئوتتۇرىغا چىقاردى ، ئاخىرىدا دېڭ شياۋپىڭغا باغلىدى . ئېكسكۇرسىيە قىلىش ، چوڭ خەتلىك گېزىتلەرنى تارقىتىپ كۆرسىتىش ، ماتېرىيال تارقىتىش قاتارلىق شەكىللەر بىلەن بۇ ھەرىكەت باشقا ئالىي مەكتەپلەرگە ۋە مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا تارىدى .

نويابىرنىڭ ئاخىرلىرىدا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرىگە ئاساسەن ، بېيجىڭدا ئۇقتۇرۇپ قويۇش يىغىنى ئاچتى . يىغىنغا پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيە ئورگانلىرىدىكى بىر قىسىم پېشقەدەم رەھبىرلىرى يولداشلار بولۇپ 130 دىن كۆپرەك ئادەم قاتناشتى . يىغىندا ماۋ زېدۇڭ كۆرۈپ تەستىقلىغان « ئۇقتۇرۇپ قويىدىغان سۆزلەرنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى » ئوقۇلدى . ئۇ ھۆججەتتە مۇنداق دېيىلگەنىدى : « چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ليۇ بىڭ قاتارلىقلار . . . پىتنە ـ پاسات توقۇش ، ئاق ـ قارىنى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىشتەك ۋاستىلەرنى قوللىنىپ ، 1968 ـ يىلى ئىيۇلدا ئىشچىلار تەشۋىقات ئەترىتىنى

باشلاپ چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىغا كىرگەن ، ھازىرقى چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى پارتكومىنىڭ شۇجىسى يولداش چى چۈنگە ، مۇئاۋىن شۇجىسى يولداش شې جىڭيىغا قارا چاپلىغان ، ئەمەلىيەتتە ئۇلار تىغ ئۇچىنى ماۋ جۇشىغا قاراتقان » . « چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىدا كۆرۈلگەن مەسىلە ھەرگىز يەككە ـ يېگانە ئەمەس ، ھازىر ئىككى سىنىپ ، ئىككى يول ، ئىككى لۇشيەن كۈرىشىنىڭ ئىنكاسى . بۇ ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شىلى » : « بەزىلەر بۇ قېتىمقى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىغا نارازى بولۇپ كەلدى ، مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ھېساب ـ كىتابىنى قىلماقچى بولدى ، ئەنزە ئاغدۇرماقچى بولدى ».« ماۋ جۇشى بەزى يولداشلارغا يېڭى خاتالىق ئۆتكۈزمەسلىكى ئۈچۈن ئۇقتۇرۇپ قويايلى ، دەپ يولىيو-رۇق بەردى ».« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىنى بازا قىلىپ كۆتۈرگەن دولقۇنى ، گەرچە خېلى زور تەسىر كۆچى بول-سىمۇ ، لېكىن يۇقىرىدىن قوزغاتقان ھەرىكەت ھېسابلانمىغانىدى . ئەمما ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئۇقتۇرۇپ قويۇش يىغىنى ئېچىشى ، مەركەزنىڭ بۇ ھەرىكەتنى قوللايدىغانلىقىنى ۋە مۇقىملاشتۇرغانلىقىنى ئى-پادىلىدى ، بۇنىڭ بىلەن « ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » ھەرىكىتى پۈتۈن مەملىكەتكە تېزلىك بىلەن تارىدى ، دېڭ شياۋپىڭنىڭ ئىسمىنى ئاتماسلىقتىن ئاتاشقا كۆچتى .

جۇ ئېنلەينىڭ ۋاپاتى ۋە رەھبەرلەرنى باشقىدىن بېكىتىش

جۇڭگو زېمىنىنىڭ ئاسمان بوشلۇقىنى يەنە بىر قېتىم قارا بۇلۇت قاپلاپ ، ھەممە يەرنى « دېڭ شياۋپىڭنى پىچەن قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » نىڭ شاۋقۇنى بېسىپ كەت-كەن چاغدا ، خەلق ئۆزلىرىنىڭ زور ئۈمىد ـ ئارزۇلىرىنى باغلىغان بىر يوغان يۇلتۇز ئۆز ئورنىدىن قوزغىلىپ چۈشۈپ كەتتى .

1976 ـ يىلى 8 ـ يانۋاردا جۇڭگو كومپارتىيىسى ، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرىنىڭ بىرى ، جۇڭگو خەلق ئازاد-لىق ئارمىيىسىنىڭ قۇرغۇچىلىرىنىڭ بىرى ، جۇڭگونىڭ ئاتاقلىق ئىن-

قىلابچىسى ، سياسەتچىسى ، ھەربىي مۇتەخەسسىسى ۋە دىپلوماتى بولغان جۇ ئېنلەي ئالەمدىن ئۆتتى . جۇ ئېنلەي جۇڭگو خەلقىنىڭ ئازادلىق ئىشلىرى ۋە كوممۇنىزم ئىشلىرىنىڭ غەلبىسى ئۈچۈن قەھرىمانلارچە كۈرەش قىلغان ، ئۆزىنىڭ پۈتۈن كۈچى ۋە زېھنىنى خالىس ئاتا قىلغان . ئۇ پارتىيە ۋە خەلق ئارمىيىسىنىڭ قۇرغۇچىسى ، بىرلىكسەپنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى مۇستەھكەملەش ، جۇڭگو خەلقىنىڭ دۇنيا خەلقى بىلەن بولغان دوستلۇقىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن ئۆچمەس تۆھپە قوشۇپ ، زور خىزمەت كۆرسەتتى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىي » دا ، ئۇ لىن بياۋ ، جيانگ چىڭ ئەكسىلئىنقىلابى گۇرۇھىنىڭ بۇزغۇنچىلىقى بىلەن ھەرخىل شەكىللەر-دىكى كۈرەشنى ئېلىپ باردى . ئۇ ئىنتايىن مۇشكۈل شارائىتتىمۇ پارتىيە ۋە دۆلەت ئۈچۈن نۇرغۇن پايدىلىق خىزمەتلەرنى قىلدى . ئۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » كەلتۈرۈپ چىقارغان زىيانىنى ئىمكان بار ئازايتىش ئۈچۈن ، نۇرغۇن پارتىيىلىك ، پارتىيىسىز كادىرلارنى قوغداش ئۈچۈن ئاجايىپ تىرىشچانلىقلارنى كۆرسەتتى . ئۇنىڭ ۋاپاتى پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىنى زور قايغۇغا سالدى .

8 ـ يانۋاردا مەركەز ماۋ زېدۇڭ باشچىلىقىدىكى « يولداش جۇ ئېنلەينى دەپنە قىلىش ھەيئىتى » نى تەشكىللىدى . 9 ـ يانۋاردا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن « يولداش جۇ ئېنلەينى تەنتەنىلىك دەپنە قىلىش » توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنى تارقاتتى . پارتىيە ، ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى ۋە پايتەختتىكى ھەر ساھە ئاممىسى بولۇپ ئون مىڭدىن ئارتۇق ئادەم جۇ ئېنلەينىڭ جەسىتى بىلەن ۋىدالاشتى . 15 ـ يانۋاردا ، خەلق سارىيىدا بەش مىڭ ئادەم قاتناشقان جۇ ئېنلەينىڭ تەزىيە يىغنى ئېچىلدى . تەزىيە نۇتقىنى دېڭ شياۋپىڭ سۆزلىدى . ئۇ كۈنى پۈتۈن مەملىكەتتىكى بايراقلار يېرىم چۈشۈرۈلۈپ ، بارلىق كۆڭۈل ئېچىش پائالىيەتلىرى توختىتىلدى . دېڭ شياۋپىڭ مۇنداق دېدى : « يولداش جۇ ئېنلەينىڭ ۋاپاتى ، پارتىيىمىز ، ئارمىيىمىز ۋە ئېلىمىز خەلقى ئۈچۈن ، ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئىشلىرى ئۈچۈن ،

خەلقئارادىكى جاھانگىرلىككە ، مۇستەملىكىچىلىككە ، زوراۋانلىققا قارشى تۇرۇش ئىشلىرى ئۈچۈن ۋە خەلقئارا كوممۇنىزم ھەرىكىتى ئۈچۈن ناھايىتى زور يوقىتىش . »

جۇ ئېنلەينىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن ، كىمنىڭ گوۋۇيۈەن زۇڭلىسى بولۇشى ، كەڭ ئاممىنىڭ كۆڭۈل بۆلىدىغان ئىش بولۇپ قالدى . مۇئاۋىن زۇڭلىلارنىڭ رىتى بويىچە قارىغاندا ، بىرىنچى مۇئاۋىن زۇڭلى دېگەن شياۋپىڭ ئىدى . ئەمما ئۇ « ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » ھەرىكىتىدە ئاغدۇرۇلۇپ كېتىش ھالىتىدە تۇرغاچقا ، زۇڭلى بولۇشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى . ئۇنىڭدىن قالسا جاڭ چۈنچياۋ ئىدى . ئۇ ئۆزىچە چاتاق يوق مەن بولىمەن دەپ ئويلاپ يۈرىدى ، ئۇنىڭ شاڭخەيدىكى مۇرىتلىرىمۇ ئالدىراپ ـ تېنەپ كېلارغا « جاڭ چۈنچياۋنىڭ زۇڭلى بولۇشىنى قارشى ئالىمىز » دېگەندەك شوئارلارنى چاپلىدى . ئەمما ، ماۋ زېدۇڭنىڭ باشقىچە خىيالىي بار ئىدى . ئۇ ئالتىنچى رەتتە تۇرغان مۇئاۋىن زۇڭلى خۇا گوفېڭنى زۇڭلىلىققا تاللىدى . 3 ـ فېۋرالدا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى : « ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋ جۇشىنىڭ كۆرسەتمىسى ، مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ بىردەك ماقۇللىشى بىلەن يولداش خۇا گوفېڭ گوۋۇيۈەننىڭ مۇۋەققەت زۇڭلىلىقىغا تەينىلەندى . . . يولداش يې جيەنيىڭ ئاغرىق مەزگىلىدە يولداش چېن شىلىەن مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ خىزمىتىگە مەسئۇل بولىدىغان بولدى » دېگەن ئۇقتۇرۇشنى تارقاتتى . خۇا گوفېڭ ئەسلى خۇنەن ئۆلكىلىك پارتكومىدا خىزمەت قىلغان ، 1971 ـ يىلى گوۋۇيۈەنگە يۆتكەپ كېلىنىپ ، كەسپىي گۇرۇپپىغا مەسئۇل بولغان ، 1975 ـ يىلى گوۋۇيۈەننىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىسى قىلىپ تەينىلەنگەنىدى . 10 ـ قۇرۇلتايىدىن كېيىن ، مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ ئەزاسى بولغان . ئۇ شۇ چاغدىكى « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش » تەك ئالاھىدە تارىخىي شارائىتتا ، پارتىيە ، ھۆكۈمەتنىڭ ئاساسلىق رەھبىرىي بولۇپ تەينىلەنگەنىدى .

گوۋۇيۈەننىڭ مۇۋەققەت زۇڭلىلىقىغا جاڭ چۈنچياۋنى تاللىماي ،

نېمىشقا خۇا گوفېڭنى تاللايدۇ ؟ بۇ ھەقتە تا ھازىرغىچە ماۋ زېدۇڭنىڭ قانداق ئويلىغانلىقىغا دائىر بىرنەچچى قول ماتېرىيالنى كۆرمىدۇق . چەت ئەللىنىڭ بىر تەرجىمھال ئەسەرلەرنى يازىدىغان يازغۇچىسى بۇ ئىشنى مۇنداق تەھلىل قىلغان : « ئېغىر كېسەل بولۇپ يېتىۋاتقان ماۋ زېدۇڭنى ئۆزىنىڭ گېپىگە كىرگۈزمەكچى بولغان « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » ئەلۋەتتە خۇا گوفېڭدەك كىشىلەرگە ئانچە تونۇشلۇق بولمىغان ، باشقا يەردىن چىققان سىياسەتچىنىڭ ھوقۇق تۇتۇشىغا يول ئېچىپ بېرىشنى ئويلىمايدۇ . ئەمما ، ئۇلارنىڭ دېگى شياۋپىڭغا غالجىرلىق بىلەن قارشى تۇرۇشى خۇا گوفېڭنىڭ ئۆسۈشىگە پايدىلىق بولغان . . . خۇا گوفېڭنىڭ پايدىلىق شەرتى ئۇنىڭ ھەرقانداق بىر تەرەپكە تەۋە بولماي ، ئەكسىچە ئۇزۇن مۇددەت ماۋ جۇشىغا چەكسىز سادىق بولغانلىقىدا » . شۇڭا ، « ئۇ ئەمەلىي ئىش قىلغۇچىلارمۇ ۋە رادىكاللارمۇ قوبۇل قىلالايدىغان ئادەم ». گەرچە « ئەمەلىي ئىش قىلغۇچىلار » ، « رادىكاللار » دېگەن گەپ ئىلمىي بولمىسىمۇ ، بۇ چەت ئەللىك يازغۇچىنىڭ تەھلىلىنىڭ مەلۇم داۋلىسى بار دېمەي بولمايتتى .

ئۇ ئۇقتۇرۇشنىڭ يەنە بىر ھەيران قالارلىق يېرى ، يېڭى جىيەنيىڭنىڭ « كېسەل » ئىكەنلىكىنى پۈتۈن پارتىيىگە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ھۆججىتى شەكلىدە ئۇقتۇرۇش بولدى . ھالبۇكى ، ئۇ چاغدا يېڭى جىيەنيىڭ ساغلام ئىدى . بۇنىڭ بىر خىل ئۆزگەرگەن ئۇسۇل بىلەن يېڭى جىيەنيىڭنى « ئېسىپ قويۇش » بولۇپ ، ئۇنىڭغا ھەربىي ھوقۇقنى تۇتقۇزماسلىق ئىكەنلىكىدە شەك ـ شۇبھە يوق ئىدى . بۇ « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » ھەرىكىتىدە قوللانغان بىر ناھايىتى مۇھىم تەشكىلىي تەدبىر ئىدى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ سۆزىنىڭ يەتكۈزۈلۈشى

دېڭ شياۋپىڭ يېتەكچىلىك قىلغان تەرتىپكە سىلىش خىزمىتىنىڭ ئۇنۇمى ھەممىگە ئېنىق بولۇپ ، پارتىيىنىڭ توغرا رەھبەرلىكىگە

ۋەكىللىك قىلىپ ، كەڭ كادىر ۋە ئاممىنىڭ ھمايىسىگە ئېرىشكەنىدى .
« دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » ھەرىكىتى ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولمايلا قالماي ، يەنە خەلق رايىغمۇ خىلاپ ئىدى ، شۇڭا ئۇ باشلىنىش بىلەنلا كەڭ تۇردە ئوخشىمىغان شەكىلدىكى قارشىلىشىشلارغا ئۇچرىدى .

« ھەرقايسى ئۆلكە رەھبەرلىرىنىڭ ئىدىيىسىنىڭ ئوبدانراق بۇرۇ-لۇشىغا ياردەم بېرىش » ئۈچۈن ، ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى بويىچە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى فېۋرالنىڭ بېشىدىن مارتنىڭ ئاخىرىغىچە ، تۇر-كۈمگە بۆلۈپ ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايون ۋە ھەرقايسى چوڭ ھەربىي رايونلارنىڭ مەسئۇللىرى يىغىنىنى ئېچىپ ، « داۋاملىق ئۇقتۇرۇپ قويۇش » نى ئېلىپ باردى . يىغىندا ، ماۋ يۈەنشىن رەتلەپ چىققان ماۋ زېدۇڭنىڭ 1975 ـ يىلى ئۆكتەبىردىن 1976 ـ يىلى يانۋارغىچە « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » كە ئائىت نۇرغۇن قېتىملىق سۆزلىرى يەتكۈزۈلدى .

بۇ سۆزلەردە ، ماۋ زېدۇڭ « سىنىپىي كۈرەش تۈتقا ، قالغانلىرى تارماقلار » ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى نېمە قىلىدۇ ؟ سىنىپىي كۈرەش قىلمامدۇ » دېگەننى قايتا ـ قايتا تەكىتلىگەنىدى . ئۇ بەزى پېشقەدەم يولداشلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا نارازى ، « ئۇلارنىڭ ئىدىيىسى يەنىلا بۇرژۇئازىيە دېموكراتىك ئىنقىلابى مەزگىلىدە تۇرغاچقا ، سوتسىيا-لىستىك ئىنقىلابنى چۈشەنمەيدۇ ، قارشىلىشىدۇ ، ھەتتا قارشى تۇرىدۇ » دەپ تونىغان ، ئۇ يەنە ، بۇنداق ئادەملەر « چوڭ ئەمەلدار بولۇۋېلىپ ، چوڭ ئەمەلدارلارنىڭ مەنپەئىتىنى قوغدايدۇ . ئۇلار ئوبدان ئۆيلەردە ئولـ تۇردى ، ماشىنىسى بار ، مائاشى يۇقىرى ، يەنە تېخى خىزمەتچىسى بار ، كاپىتالىستلاردىنمۇ نوچى » دېگەن . ئۇ « سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب قـ لىشتا ، بۇرژۇئازىيىنىڭ نەدىلىكىنى بىلمەيدۇ ، ئۇلار پارتىيە ئىچىدە ، پارتىيە ئىچىدىكى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار . كاپىتالىزم يو-لىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار ھازىرمۇ ماڭماقتا » دېگەننى تەكىتلىگەن . ئۇ

ئۆزىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا بولغان ئومۇمىي كۆز قارىشىنى ئېنىق ئىپادىلەپ » ئون ئۆلۈشىنىڭ يەتتىسى نەتىجە ، ئۇچ ئۆلۈشى خاتالىق » ، خاتالىق ئىككى يەردە ، « بىرى ، ھەممىنى يوقاتماقچى بولغانلىق ؛ ئىككىنچىسى ، ئىچكى ئۇرۇش بولۇپ كەتكەنلىكى » .لېكىن ، « ھەممىنى يوقىتىشتا ، بىر قىسىملىرى توغرا بولغان ، مەسىلەن ، لىيۇ شاۇچى ، لىن بياۋ گۇرۇھى ، بەزىلىرىنى خاتا يوقاتتۇق . مەسىلەن ، نۇرغۇن پېشقەدەم يولداشلار . بۇ ئادەملەردىمۇ خاتالىق بار ، ئۇلارنى كۆرەش قىلىپ قويسا بولىدۇ . ئۇرۇش قىلمىغىلى ئون نەچچە يىل بولدى ، ئومۇمىيۈزلۈك ئىچكى ئۇرۇش بولدى ، قوراللارنى بۇلاپ كەتتى ، كۆپىنچىسىنى تارقىتىۋەتتى . ئانچە ـ مۇنچە ئۇرۇشۇپ قويسىمۇ چېنىقىش بولىدۇ » دېدى . بۇ سۆزلەر مەيلى نەزەرىيە جەھەتتىن بولسۇن ، مەيلى ئەمەلىيەت جەھەتتە بولسۇن ، كىشىنى قايىل قىلمىقى تەس ئىدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى « ھەممىنى يوقىتىش » ، « ئىچكى ئۇرۇش قىلىش » خاتالىقى ئۆتكۈزدى دەپ ئىقرار قىلغانلىقى ، ئۇ ئومۇمىيۈزلۈك ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزگەن دېگەنلىك ئىدى ، ئەمما ئۇنىڭ ئۇچ ئۆلۈش خاتالىقى بار دېگەن گەپنى قانداق چۈشەندۈرۈش مۇمكىن .

25 ـ فېۋرالدىكى ئىككىنچى قېتىملىق ئۇقتۇرۇپ قويۇش يىغىندا خۇا گوفېڭ : « ھازىر ، دېڭ شياۋپىڭنى پېپەن قىلىشنى ئوبدان قىلىشمىز ، يولداش دېڭ شياۋپىڭنىڭ شيۇجېڭجۇيى خاتا لۇشيەننى پېپەن قىلىشمىز ، مۇشۇ چوڭ نىشان ئاستىدا كەڭ كادىر ، ئاممىنى ئىتتىپاقلاشتۇرىشىمىز لازىم . . . يولداش دېڭ شياۋپىڭنىڭ مەسلىسىنى ئىسمىنى ئاتاپ پېپەن قىلىشقا بولىدۇ » دېدى . 3 ـ مارتتا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ماۋ زېدۇڭنىڭ « دېڭ شياۋپىڭنى پېپەن قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » توغرىسىدىكى سۆزلىرىنى ۋە خۇا گوفېڭنىڭ 25 ـ فېۋرالدىكى سۆزىنى بېسىپ تارقاتتى . شۇنىڭدىن كېيىن دېڭ شياۋپىڭنى پېپەن قىلىش ھەرىكىتى پۈتۈن مەملىكەتتىكى گېزىت ـ ژۇرناللاردا بەس ـ بەستە قانات يايدۇرۇلدى .

دېلۈك شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ھەرىكىتىنىڭ قانات يايدۇرۇلۇشى ۋە يا- مان ئاقىۋىتى

« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » « دېلۈك شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » ھەرىكىتىدە ئەڭ كۆپ كۈچ چىقارغان تەرغىباتچى ۋە ئاۋانگارت بولدى . ئۇلار پۈر- سەتتىن پايدىلىنىپ ، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ ئەڭ ئالىي ھوقۇقىنى تار- تىۋېلىش پائالىيەتلىرىنى تېزلىتىپ ، ئالدى بىلەن مەركەزلىك ھالدا دېلۈك شياۋپىڭغا ھۇجۇم قىلدى .

7 ـ يانۋاردا جياڭ چىلۈك سىياسىي بيۈرودا دېلۈك شياۋپىڭغا تۆھ- مەت قىلىپ ، « پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇشنى قىلدى ، تىرىلدۇرۇش بىلەن شۇغۇللىنىپ ئارقىغا چېكىنىدۇرمەكچى بولدى ھەمدە ئىككىنچى قېتىم ئاغدۇرۇپ تاشلاشتىن قورقمايلى ، قېرى جەڭچىلەرنى تىكىپ قويايلى دەپ چاقىرىق قىلغان » دەپ داۋراڭ كۆ- تۈردى . پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى چاقىرغان داۋاملىق ئۇقتۇرۇپ قو- يۇش يىغىنى مەزگىلىدە ، جياڭ چىلۈك 2 ـ مارت كۈنى ئۆزىنىڭ 12 ئۆلكە ، ئاپتونوم رايونِ رەھبەرلىرىنى چاقىرىپ يىغىن ئاچقان ، يىغىندا دېلۈك شياۋپىڭنى « خائىن » ، « كومپرادور بۇرژۇئازىيە » ، « خەلقئارا كاپىتا- لىستلارنىڭ گۇماشتىسى » دەپ تىللىغان . جياڭ چىلۈك : « دېلۈك شياۋ- پىڭ . . . خام ئەشيانى ئېكسپورت قىلىپ ، چەت ئەل كاپىتالىستلىرى بە- لەن ئۆزۈن مۇددەتلىك توختام تۈزگەن ، باشقا ئىشلارمۇ بار . ئۇ يەنە ، خاڭجۇ ، سۇجۇ ، يەنە گۇاڭجۇنى ، يەنە باشقا نۇرغۇن يەرلەرنى چەت ئەللىكلەر ساياھەت قىلىشقا ، يەپ ـ ئىچىپ ، ئويناپ ، كۇلۇشگە ئېچىپ بېرىپ ، تاشقى پېرىۋوت تاپايلى ، دېگەن » دېدى . بۇلار ئەسلىدە چەتكە ئېچىۋېتىش بولۇپ ، چەت ئەل بىلەن بولغان سودىنى كېڭەيتىدىغان توغرا تەدبىر ئىدى ، ئەمما بۇ ئىشلار جياڭ چىڭنىڭ كۆزقارىشىچە « پۈ- تۈنلەي كومپرادور بۇرژۇئازىيىنىڭ مەنپەئىتىگە ۋەكىللىك قىلىدىغان ئىش » بولۇپ قالدى . جياڭ چىلۈك يەنە بىمەنىلەرچە داچىڭغا ئىمپورت قىلىنغان ئامېرىكا ئۇسكۇنىلىرىنى پاچاقلاپ تاشلاش كېرەك دەپ بىلجىر-

لىدى . ئۇنىڭ كۆرسەتكەن سەۋەبى « داچىڭ ماۋ جۇشى تىكلىگەن مۇستەقىل ، ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش ، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۈرۈشنىڭ ۋەكىلى بولغان ئىلغار ئورۇن . . . چەت ئەل ئۇسكۇنىلىرىنى داچىڭدا قۇراشتۇرساق ، جۇڭگولۇقلارنىڭ يۈزى كېتىدۇ . چەت ئەللىك لەر ئېكسكۇرسىيە قىلسا ، ئامېرىكىلىقلارنىڭ ئۇسكۇنىلىرى تۇرد ئۇلارنى بۇزۇۋېتىڭلار دەۋاتىمەن » . جياڭ چىڭ سۆزىدە ئۆزىنىڭ سىـ ياسىي ئارزۇسىنى ئىپادىلەشنى ئۇنتۇپ قالمايتتى . ئۇ : لۇخۇ بىلەن ۋۇ۔ زېتيەن « فېۋدالىلىقنىڭ ئىككى نەپەر ئۇلۇغ سىياسەتچىسى ، ئۇلار ئەرلەر۔ دىنمۇ يامان ، ئۇلار يەنە كېلىپ قانۇنچىلار » ، بەزىلەر لىن بياۋغا خەت يېزىپ مېنى ۋۇزېتيەن دەپتۇ ، يەنە بەزىلەر مېنى لۇخۇ دەپتۇ ، مەن بۇنى بەكمۇ شەرەپ دەپ بىلىمەن » دېگەندەك گەپلەرنى قىلغان . شۇنىڭ بىـ لەن بىـــرگــە ، جـاڭ چۇنچياۋمۇ دېڭ شياۋپىڭنى كۆپ قېتىم ھاقارەتـ لەپ « مۇنوپول بۇرژۇئازىيە » ، « ئىچكى جەھەتتە شيۇجېڭجۇيى بىلەن شۇغۇللانغان ، تاشقى جەھەتتە تەسلىمچىلىك قىلغان » دېگەن .

شۇ مەزگىللەردە ، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ بۈاستە كونتروللۇقىدىكى ماقالە يېزىش گۇرۇپپىسىدىكىلەرگە گېزىت ـ ژۇرناللارغا كۆپرەك ماقالە يېزىپ ، 1975 ـ يىلدىكى دېڭ شياۋپىڭنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئېلىپ بېرىلـ غان تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىگە ئومۇميۈزلۈك ھۇجۇم قىلىش ، تۆھمەت قىلىش ۋە ئىنكار قىلىش توغرىسىدا كۆرسەتمە بەردى . بۇ جەھەتتە چى چۈن بۈاستە قوماندانلىق قىلىدىغان « لياڭ شياۋ » (چىڭخۇا ئۇنىـ ۋېرسىتېتى ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پىپەن گۇرۇپپىسى) ناھايىتى قەبىھ رول ئـويـنـــدى . ئۇلار جياڭ چىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھـ نىڭ « بىر ساھە ، بىر ساھە بويىچە پىپەن قىلىڭلار » ۋە « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنى قاتلاممۇ قاتلام تۇتۇڭلار » دېگەن سۆيـ غەستى بويىچە ، ئالدى بىلەن « مائارىپ ئىنقىلابىنىڭ يۆنىلىشىنى ئۆزۈـ گەرتىشكە بولمايدۇ » دېگەن ئەكسىيەتچى ماقالىنى ئوتتۇرىغا چىقىرىپ ، مائارىپ ساھەسىدىن يوچۇق ئاچماقچى بولدى . ئارقىدىنلا « پەن ـ نېخنىكا ساھەسىدىكى ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە

بەرەيلى » ، « ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئىنقىلابىنى ئىنكار قىلىش كاپىتا-لىزمنى تىرىلدۈرۈش ئۈچۈن » دېگەندەك ئەكسىيەتچى ماقالىلەرنى ئېلان قىلدى . 1976 ـ يىلى فېۋرالدا ، يەنە « سىنىپىي كۈرەش تۈتقا ، قالغان-لىرى تارماقلار » دېگەندەك ئەكسىيەتچى ماقالىلەرنى ئېلان قىلىپ ، دېگەن شىئارنى « ئەنزە ئاغدۇرۇش » ، « تىرىلدۈرۈش » نىڭ غول يىلتىزى ، « باش ۋەكىلى » ، « ئۆزگىرىشنى خالىمىغان كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ئەڭ چوڭ ھوقۇقدار » دېگەنلەر بىلەن بىۋاستە ھاقارەت-لىدى . پەقەت « لياڭ شياۋ » لا 1975 ـ يىلى سېنتەبىردىن 1976 ـ يىلى ئۆكتەبىرگىچە 60 پارچىدىن ئارتۇق ئەكسىيەتچى ماقالە ئېلان قىلدى . بۇنىڭ 39 پارچىسى « خەلق گېزىتى » ، « نۇر گېزىتى » ، « بېيجىڭ گېزىتى » قاتارلىق گېزىت ـ ژۇرناللاردا ئوچۇق ـ ئاشكارا ئېلان قى-لىندى . بەزىلىرى شىنخۇا ئاگېنتلىقى ئارقىلىق پۈتۈن مەملىكەتكە رادى-ئودا ئاڭلىتىلدى . ئۇلار يەنە ئۆز ئالدىغا « دېڭ شياۋپىڭ سۆزلىرىدىن پارچە » ، « دېڭ شياۋپىڭ سۆزلىرى بىلەن ماركس ، لېنىن ، ماۋ زېدۇڭ تەلىماتلىرىنىڭ سىلىشتۇرمىسى » ، « دېڭ شياۋپىڭ ۋە پۇرسەتپەرەس-چىلەر سۆزلىرىنىڭ سىلىشتۇرمىسى » قاتارلىق ماتېرىياللارنى بېسىپ ، ھەرخىل ئۇسۇللار بىلەن پۈتۈن مەملىكەتكە تارقاتتى . « لياڭ شياۋ » ۋە باشقا يېزىقچىلىق گۇرۇپپىلىرى « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىشى » ئۈچۈن ئىت ـ مۇشۇك ئورنىدا ئىشلىدى . ئۇلارنىڭ قەلىمى بىلەن ھەرقايسى جەھەتلەردە ئېلىپ بېرىلغان تەرتىپكە سىلىش « ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلى » ، « كاپىتالىزمنى تىرىل-دۈرۈش » دېيىلدى ؛ تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش « بۇرژۇئازىيىنىڭ باش-قىدىن تەختكە چىقىشى ئۈچۈن تويلۇق كېيىمى تىكىش » ، « سۇنئىي ھەمراھ ئاسمانغا چىقتى ، ئەمما قىزىل بايراق يېقىلدى » دېدى ؛ ئىشلەپ-چىقىرىش كۈچلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش تەلىپى ۋە تەدبىرلىرىنى ئىش-لەپچىقىرىش كۈچلىرى ھەممىنى ھەل قىلىدۇ نەزەريىسى دەپ پىپەن قە-لىشقا چاقىرىق قىلىندى ، ھەمدە « خاتا لۇشيەن ئۈچۈن ئىشلىمەسلىك » نى تەرغىپ قىلدى .

بۇ يەردە شۇنىمۇ ئېغىزغا ئېلىپ ئۆتۈش كېرەككى ، « تۆت كـ
شـىلىك گۈرۈھ » كۆپلەپ ماقالە يازدۇرۇپ جامائەت پىكرى توپلاپ ،
ھۆجۇم قىلىپ ، تۆھمەت چاپلاپ يۇرگەندە ، نۇرغۇن پېشقەدەم يولداشلار
كۆرەش قىلىندى ، پىپەن قىلىندى ، زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى . ئۇلار بىر
« پېشقەدەم كادىر دېگەنلىك دېموكراتلار دېگەنلىك ، دېموكراتلار دېگـ
ـەمىزنىڭ ئۆزى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار دېگەنلىك » دې
گەن بىمەنە فورمۇلانى توقۇپ چىقتى . جاڭ چۈنچياۋ : « پارتىيەمىزدە ،
ئالدى بىلەن سىياسىي بىيورو ئىچىدە بۇرژۇئازىيە بار ، كومپىرادور بۇرژۇ-
ئازىيە بار » دېدى . خىزمەتنىي ئەسلىگە كەلتۈرگەن پېشقەدەم كادىرلارنى
ھاقارەتلەپ « ئۆچ ئېلىشقا كەلگەنلەر » دەپ ، « گۇماشتىلار» نى ، « تە-
رىلدۇرۇش تەرەپدارلىرى » نى قاتلاممۇ قاتلام تۇتۇپ چىقىشقا قۇتراتقۇ-
لۇق قىلدى . مائارىپ مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرى جۇ رۇڭشىننىڭ زە-
يانكەشلىككە ئۇچراپ ئۆلۈپ كەتكەنلىكى « تۆت كىشىلىك گۈرۈھ »
نىڭ پېشقەدەم كادىرلاغا ۋەھشىيانە زىيانكەشلىك قىلغانلىقىنىڭ تىپىك
مىسالى . 1976 ـ يىلى فېۋرالدا چى چۈن جاڭ چۈنچياۋنىڭ يولىورۇقى
بىلەن ، « تۆت كىشىلىك گۈرۈھ » مائارىپ مىنىستىرلىقىغا ئورۇنلاشتۇر-
غان مۇرىتلىرى بىلەن بىللە « مائارىپ مىنىستىرلىقى ۋاقىتلىق رەھبەرلىك
گۈرۈپپىسى » نى قۇرۇپ ، مىنىستر جۇ رۇڭشىننىڭ ھوقۇقىنى پۈتۈنلەي
تارتىۋالدى . ئارقىدىنلا جۇ رۇڭشىننىڭ كېسىلى ناھايىتى ئېغىرلىشىپ
كەتكەن تۇرۇقلۇقمۇ ، جۇ رۇڭشىننى كۈندە مائارىپ مىنىستىرلىقىغا بې-
رىپ كۆرەش قىلىشقا قاتنىشىشقا مەجبۇرلىدى . 12 ـ ئاپرىل كۈنى جۇ
رۇڭشىن كۆرەش يىغىنىدا ھوشىدىن كەتتى ، ئەمما ئۇلار ئۇنى ۋاقتىدا
دوختۇرخانىغا ئاپارمىدى ، كېيىن دوختۇرخانىغا ئاپارغان بولسىمۇ ، ۋاق-
تىدا قۇتقۇزمىغاچقا شۇ كېچىسى ئۇ ئۆلۈپ كەتتى . خۇ ياۋباڭ ، ۋەن لى
قاتارلىقلارمۇ كۆپ قېتىم كۆرەش قىلىندى ۋە زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى .
« دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش
شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » ، ھەرقايسى سەپلەردە تەرتىپكە سېلىش
ئېلىپ بېرىلغاندىن كېيىن پەيدا بولغان مۇقىملىق ۋەزىيىتىنى بۇزۇپ

تاشلىدى . تەرتىپكە سېلىش جەريانىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان نۇرغۇن توغرا سىياسەت ۋە تەدبىرلەر خالىغانچە پىپەن قىلىنىپ ، بىر تۈركۈم مۇشۇ سىياسەتلەرنى ئىجرا قىلىشتا چىڭ تۇرغان رەھبىرىي كادىرلار زەربىگە ئۇچرىدى ، تەرتىپكە سېلىشتا خىزمەتتىن ئېلىپ تاشلانغان ياكى يۆتكىۋېتىلگەن تەرەپبازلىقى كۈچلۈك ئادەملەر ۋە ئىسيانچىلارنىڭ كاتتا ئۇاشلىرى باشقىدىن ئىشلىتىلدى . بەزى رايونلاردا تەرەپبازلىق ۋە ئەلەم كۈرىشى باشقىدىن ئەۋج ئېلىپ كەتتى . نۇرغۇن رايونلاردا خىزمەت ، ئىشلەپچىقىرىش توختاپ قالدى . سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى پىلاننى ئو-رۇنداشىالمىدى . 1976 ـ يىلى يانۋاردىن مايغىچە ، پولات 1 مىليون 230 مىڭ تونىنا ئاز ئىشلەپچىقىرىلدى . خىمىيىۋى ئوغۇت ، پاختا يىپ قاتارلىق باشقا سانائەتنىڭ ئاساسلىق مەھسۇلاتلىرى ئازىيىپ كېتىپ ، بازارنى تە-مىنلەيدىغان تاۋار 1 مىليارد 400 مىليون يۈەن ئازلاپ ، بازارغا ئېغىر تە-سىر كۆرسەتتى ، مالىيە كىرىمىمىز 2 مىليارد يۈەن ئازلاپ كەتتى . بۇلاردا گەرچە يەنە باشقا سەۋەبلەرنىڭ تەسىرى ، مەسىلەن ، تاكىشەن-دىكى يەر تەۋرەش قاتارلىق ئىشلارنىڭ تەسىرى بولسىمۇ ، لېكىن « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ، ئوكچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » نىڭ ئېلىپ بېرىلىشى ۋە « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » ، ئۇلارنىڭ مۇرىتلىرىنىڭ ھەرقايسى جەھەتلەردىكى خىزمەتلەرگە قىلغان توسقۇنلۇقى ۋە بۇزغۇنچىلىقى ، ئىقتىسادىي ۋەزىيەتنىڭ شۇنداق بولۇپ قېلىشىدىكى ئاساسلىق سەۋەب .

4 . جۇ ئېنلەيگە تەزىيە بىلدۇرۇش ، تيەنئەنمېن ۋەقەسى

1966 ـ يىلدىن 1976 ـ يىلغىچە بولغان ئون يىللىق بوران ـ چاپقۇن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ مۇقەددەس يورىقىنى پۈتۈنلەي يوق قىلدى ، گۈزەل ، قۇرۇق غايىلەرنىڭ ئورنىنى ئېچىنىشلىق تۈرمۇش ئەمەلىيىتى ئىگىلىدى ، ھەرخىل « ئۇلۇغ » غايىۋانە سۆزلەر ئەمدى كە-شىلەرنى بۇرۇنقىدەك ھاياجانلاندۇرالمايدىغان بولۇپ قالدى . كۆپ سانـ-دىكى كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ ئەمەلىي كەچۈرمىشلىرىدىن « مەدەنىيەت زور

ئىنقىلابى » نىڭ تۈپ ماھىيىتىنى تەدرىجىي تونۇپ يېتىپ ، ئۇنىڭدىن ھېچقانداق خام خىيال كۈتمەيدىغان بولدى . ئەكسىچە ، ھەرخىل نارازىلىقلار ، رەنجىشلەر ۋە غەزەپلەر بارغانچە كۆپەيدى . خەلقنىڭ غەزەپ ـ نەپرىتىنىڭ پارتلىشى پەقەت ۋاقىت ۋە شارائىتقىلا باغلىق بولۇپ قالغانىدى .

« دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شىئارىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » كەڭ كادىر ، ئاممىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خاتالىقلىرىغا بولغان تونۇشىنى تېخىمۇ ئىلگىرى سۈردى ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ دۆلەتكە ۋە خەلققە بالايىئاپەت كەلتۈرىدىغان ئەپتى ـ بەشىرىسىنى تېخىمۇ ئېنىق كۆرۈۋالدى . كىشىلەرنىڭ كۆڭلىدە ئۇزاق مۇددەت ساقلىنىپ كېلىۋاتقان ۋە تېزلىك بىلەن كۆچەيگەن گۇمان ، نارازىلىق ۋە غەزەپ ، ئاخىر تېغىنەنىپ ۋەقەسىدە بىراقلا پارتلاپ چىقتى . بۇنىڭ پىلىكى « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ بېشى ۋە خەلقنىڭ ھۆرمەتلىك جۇ ئېنلەي زۇڭلىغا تەزىيە بىلدۈرۈشىنى توسۇشى بولدى .

« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ ئېقىمغا قارشى ھەرىكىتى

جۇ ئېنلەينى دەپنە قىلغان مەزگىلدە « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » خەلق بىلەن دۈشمەنلىشىپ ، ھەر تۈرلۈك چەكلىمىلەرنى بەلگىلەپ ، ئاممىنىڭ جۇ ئېنلەيگە تەزىيە بىلدۈرۈش پائالىيىتىگە قاتتىق توسقۇنلۇق قىلدى . ئاممىنىڭ ئۆزلۈكىدىن تەزىيە بىلدۈرۈش پائالىيىتىنى توسۇشتىن باشقا ، يەنە گېزىت ـ ژۇرناللارنى قاتتىق كونترول قىلىپ ، ئاممىنىڭ تەزىيە بىلدۈرۈش ئەھۋالىنى خەۋەر قىلىشقا رۇخسەت قىلمىدى . 9 ـ يانۋار ، جۇ ئېنلەي ۋاپات بولغان كۈننىڭ ئەتىسى ، شىنخۇا ئاگېنتلىقى ياۋ ۋېنيۈەندىن ، كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ تەزىيە بىلدۈرۈش ئەھۋالىنى قانداق خەۋەر قىلمىز ، جۇ ئېنلەيگە تەزىيە بىلدۈرىدىغان ماقالىلەرنى قانداق ئېلان قىلمىز ، دەپ يولىورۇق سورىسا ، ياۋ ۋېنيۈەن : « تەزىيە نۇقتىسى تېخى ئېلان قىلىنمىدى ، ئۇنداق ئىشلارنى ئېلان قىلماي تۇ-

رۇكلار ، تەزىيە نۇتقى ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن قانداق خەۋەر قىلىش مەسلىسىنى شۇ چاغدا يەنە سوراكلار » دېگەن . ئۇنىڭ چەكلەش بۇيرۇقى بىلەن 9 ـ يانۋاردىن 15 ـ يانۋار تەزىيە مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلگۈچە بولغان ئالتە كۈن ئىچىدە ، پارتىيە ، ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى ۋە پايتەختىكى ئامما ۋەكىللىرىنىڭ جۇ ئېنلەينىڭ جەسىتى بىلەن ۋىدالاشقانلىقىدىن ئىبارەت ئىككىلا خەۋەر ئېلان قىلىندى . مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تەزىيە بىلدۈرۈپ قىلغان تەسىرلىك پائالىيەتلىرى بىرئازمۇ خەۋەر قىلىنمىدى . بولۇپمۇ 11 ـ يانۋاردىكى پايتەختتىكى مىليونلىغان ئاممىنىڭ جۇ ئېنلەينىڭ جەسىتى سېلىنغان ماشىنىنى كۆز ياشلىرىنى تۆكۈپ تۇرۇپ ئۇزىتىپ قويغانلىقىنى شىنخۇا ئاگېنتلىقى مۇخبىرى كۆز يېشىنى تۆكۈپ تۇرۇپ يېزىپ چىققان بولسىمۇ ، يەنە ۋېنېيۈەن ئېلان قىلدۇرمىغان . جياڭسۇ ئۆلكىسىدىكى « ئىشچى ، دېھقان ، ئەسكەرلەر ئوبزورى » تەھرىر گۇرۇپپىسى « قىمەتلىك جۇ زۇڭلى مېيىۋەن يېڭى كەنتىدە » دېگەن ماقالىنى يېزىپ چىققان ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » بۇنى « ئەكسىيەتچى ماقاله » دەپ ، ئۇنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشىنى سۈرۈشتۇرگەن . ئۇنىڭ بۇ خىل قەبىھ ھەرىكەتلىرى كىشىلەرنىڭ چەكسىز غەزەپ ـ نەپرىتىنى قوزغىدى .

14 ـ يانۋار جۇ ئېنلەينىڭ تەزىيە مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلۈشىنىڭ ئالدىنقى كۈنى ، « خەلق گېزىتى » بىرىنچى بېتىگە « چوڭ مۇنازىرە چوڭ ئۆزگىرىشلەرنى ئېلىپ كەلدى » دېگەن تېمىدىكى مەخسۇس خەۋەرنى ئېلان قىلىپ ، خەلقنىڭ شۇ چاغدىكى ھېسسىياتىنى دەپسەندە قىلىپ ، ھازىر پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ ئەڭ كۆڭۈل بۆلىدىغىنى چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى « ئۇڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش » نىڭ چوڭ مۇنازىرىسى دېدى . ئۇنىڭدا : « ئىنقىلابىي چوڭ مۇنازىرە كەڭ ئاممىنىڭ سوتسىيالىستىك ئاكتىپچانلىقىنى قوزغىدى ، ئۇلار سىنىپىي كۆرەشنى تۈتقا قىلىپ ، ھەرقايسى خىزمەتلەرنى ياخشى ئىشلەشنى ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا زەربە بېرىشىدىكى ئەمەلىي قارىماقتا . ئاممىنىڭ ئىنقىلابىي قىزغىنلىقى ، ھەرقايسى

خىزمەتلەردىكى قىزغىن كەيپىياتنى كەلتۈرۈپ چىقاردى » دېيىلگەنىدى . نەتىجىدە ، ئاساسا خەت ، تېلېگراممۇ ئارقىلىق قاتتىق ناراز‌لىق بىلدۈردى . ھەتتا بەزىلەر خەت يېزىپ ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » خەلق گېزىتى ئىدارىسىگە ئورۇنلاشتۇرغان ئاشۇ باش مۇھەررىرىنى « گېبلىر » (گېبر‌ماتىيە فاشىستلىرىنى پىتنە ـ پاسات توقۇشقا ئۇستا تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ باشلىقى) دەپ تىللىغان .

13 ـ فېۋرالدا « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ يېزىقچىلىق گۇرۇپپىسى « كۇڭزىنىڭ غەم ـ قايغۇسى » دېگەن ماقالىنى ئېلان قىلىپ : « كېيىنكى كۇڭزى ، مىڭزى مۇرتلىرى . . . كۇڭزىنىڭ ئوخشاش ، ئۇلار‌نىڭ « دۆلەت ، خەلق ئۈچۈن غەم ـ ئەندىشە قىلىشى » پۈتۈنلەي دۆلەتنى نابۇت قىلىش ، جاھاننى ماتماتاك ، خەلقنى خانۇۋەيران قىلىش بولۇپ ، سىپى ئۆزىدىن بولغان دۆلەت ، خەلققە بالايىئاپەت كەلتۈرۈش . . . ئۇلار كىشىلەرنى يېڭى شەيئىلەردىن گۇمانلاندۇرۇپ ، ئىنقىلابنىڭ چوڭ ياخشى ۋەزىيىتى ۋە پارلاق ئىستىقبالغا بولغان ئىشەنچىسىنى يوقاتماقچى » دېگەن ، ماقالىدە يەنە تەنە قىلغان تەلەپپۇز بىلەن : « كونا تۈزۈمگە قارىلىق تۈتۈپ ياش تۆكۈۋاتقانلار كۇڭزىنىڭ قۇرۇق قاقشال بولغان جەسىت سۆڭەكلىرىنى قۇچاقلاپ غەم ـ قايغۇدا ئازابلىنىپ ، داد ـ پەريات كۆتۈرۈپ ئولتۇرىۋەرسۇن » دېيىلگەنىدى . ئۇلار جۇ ئېنلەيگە تەزىيە بىلدۈرۈۋاتقان كەڭ ئاممىنى مەسخىرە قىلىپ « قارىلىق تۈتۈپ ياش تۆكۈۋاتقانلار » دېگەنىدى .

5 ـ مارتتا شاڭخەي « ۋېنخۇيباۋ گېزىتى » شىنخۇا ئاگېنتلىقى تارقاتقان شېنياڭ قىسىملىرىدىكى كوماندىر ـ جەڭچىلەرنىڭ لېي فېڭنى خاتىرىلەش مەرىكىتىنى يازغان بىر پارچە خەۋەرنى باسقاندا ، جۇ ئېنلەينىڭ لېي فېڭدىن ئۆگىنىش توغرىسىدىكى بېغىشلىمىسىنى قىسقارتىپ چىقىرىۋەتكەن . 25 ـ مارتتىكى « ۋېنخۇيباۋ گېزىتى » نىڭ بىرىنچى بېتىدە ئېلان قىلىنغان ماقالىگە ، « پارتىيە ئىچىدىكى كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھېلىقى ھوقۇقدار ئاغدۇرۇپ تاشلانغان ، تا ھازىرغىچە ئۆزگىرىشنى خالىمىغان كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارنى يۆلەپ تەختكە

چىقاردى » دېگەن جۈملە يېزىلغان بولۇپ ، جۇ ئېنلەي ۋە دېڭ شياۋ-پىڭنا ئوچۇقتىن - ئوچۇق ھوجۇم قىلغان . « ۋېنخۇيباۋ گېزىتى » « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە ئۇزاق مۇددەت « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ جامائەت پىكرى توپلايدىغان مۇھىم قورالى بولۇپ كەلدى . بۇ ئىككى پارچە ماقالە ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن كەڭ كادىر ، ئامما مىنىڭ غەزەپ - نەپرىتىنى قوزغىدى . شۇ نەچچە كۈن ئىچىدە « ۋېنخۇيباۋ گېزىتى » ئاممىنىڭ نارازىلىق بىلدۈرۈپ بەرگەن تېلېفونىدىن 1000 دىن ئارتۇقنى ، نارازىلىق بىلدۈرۈپ يازغان خەت ۋە تېلېگراممىدىن 420 دىن ئارتۇقنى تاپشۇرۇۋالغان . ئەمما ، جاڭ چۈنچياۋ قاتارلىقلار « ۋېنخۇيباۋ گېزىتى » دىن ئوچۇق - ئاشكارا ھال سوراپ ، ئۇلارنى تەقدىرلىگەن . بۇ خەۋەر تارقالغاندىن كېيىن ئاممانا تېخىمۇ نەپرەتلەنگەن .

ئاممىنىڭ يۈيخۇاتەي ۋە تېيەنئەنمېن مەيدانىدىكى قارشىلىق كۆرسىتىشى

شاڭخەيگە يېقىن بولغان نەنجىڭ شەھىرىدىكى ئوقۇغۇچى ۋە ئامما ئالدى بىلەن كۆتۈرۈلۈپ چىقتى . 20 - مارت ۋە 28 - مارت كۈنلىرى نەنجىڭ شەھىرىدىكى نۇرغۇنلىغان ئوقۇغۇچىلار ، ئىشچىلار ۋە ئاھالىلەر جۇ ئېنلەيگە تەزىيە بىلدۈرۈش ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » قا قارشى تۇرۇش يۈزىسىدىن نامايىش ۋە يىغىلىش قىلدى ، « ۋېنخۇيباۋ گېزىتىنىڭ ئارقا تېرىكىنى تارتىپ چىقمىغۇچە توختاپ قالمايمىز» ، « چوڭ قارا نىيەت ، سۇيىقەستچى جاڭ چۈنچياۋنى يوقىتايلى » دېگەندەك لوزۇنكىلارنى چاپلىدى ھەمدە بۇ لوزۇنكىلارنى بېيجىڭ ، شاڭخەي-لەرگە بارىدىغان پويىزلارغىمۇ يازدى . مارتتىن ئاپرېلنىڭ باشلىرىغىچە ، خاڭجۇ ، جىڭجۇ ، شىئەن ، تەييۈەن ، فۇجۇ قاتارلىق شەھەرلەردىكى كەڭ ئامما چوكانتال بايرىمىدىكى ئىنقىلابىي قۇربانلارنى ئەسلەش ئەنئە-نىسىنى ئادەتتىن پايدىلىنىپ ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ توسقۇنلىق-لىرىنى بۇزۇپ ، جۇ ئېنلەيگە تەزىيە بىلدۈرۈش پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ باردى .

پايتەخت خەلقى مارتنىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ ئۆزلۈكىدىن تېنەنـ ئەنمېن مەيدانىغا يىغىلىپ ، خەلق قەھرىمانلار مۇنارىسى ئالدىغا گۈلچەمـ بىرەكلەرنى ، گۈل سېۋەتلىرىنى قويدى ، تەشۋىق ۋەرەقلىرىنى چاپـ لىدى ، شېئىرلارنى دېكلاماتسىيە قىلدى ، نۇتۇق سۆزلىدى ، ئۇلار بۇ خىل شەكىللەر بىلەن ئۆزلىرىنىڭ جۇ ئېنلەيگە بولغان سېغىنىشىنى ئىـ پادىلەپ ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ جىنايى قىلمىشلىرىنى قاتتىق ئەيىبلىدى . نۇرغۇنلىغان شېئىرلاردا كۈچلۈك ھېسسىيات ۋە سىياسىي مەزمۇن بولغاچقا ، كەڭ ئاممىنىڭ دېگۈسى كەلسىمۇ ، دېيىشكە جۇرئەت قىلالمىغان قەلب ئويلىرىنى ئويغىتىۋەتتى . مەسىلەن :

قاپلىدى جۇدۇن كۆكنى ،
ئالەم ئۆزگىرەي دەيدۇ .
ئاي يۇلتۇز خىرەلەشتى ،
كۈن روشەن كۆرۈنمەيدۇ .
... ...
خېنىم داجى كىيىپ تاجنى ،
زېتىيەن ④ بولمەن دەيدۇ .
چاكىجياڭ ئاقىدۇ شەرقە ،
دولقۇنلاپ كېچە ـ كۈندۈز ،
مەرد ـ باتۇرلار تېغى كۆپ ،
تۇگىمەيدۇ ، پۈتمەيدۇ .

يەنە مەسىلەن :

بەرگەنىدى زەپەر ـ شاندىن قەلبى مېۋە ،
ئېچىلار قانلىرىدىن ئەمدى لالە .
ئاغزىدىن زەھەر چاچسا جادۇگەرلەر ،
قەھرىمان باتۇرلاردىن يەيدۇ زەربە .

بىز پىنهان ـ هەسرەتتە ، شەيتان نەغمىدە ،
يىغلىساق بىز بۇندا ، بۆرە بەزمىدە .
ئەسلىدۇق باتۇرنى كۆزدىن ياش تۆكۈپ ،
دىل غەزەپتە ، قول قىلىچنىڭ دەستىدە .

نۇرغۇنلىغان شىكايەت قىلغان ئەيىبنامىلەر ، جەڭگىۋار نەزمىلەر-نىڭ چىقىشى ، كىشىلەرنىڭ قەلبىدىكى كۈچلۈك ئورتاقلىقنى قوزغىدى ، ئاما ئۇلارنى كۆچۈرۈۋېلىشتى ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار كەڭ تارقال-دى . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » بۇنىڭدىن بەكلا قورقۇپ كېتىپ ، ھەرخىل چارە ـ ئۇسۇللار بىلەن كۈچىنىڭ بارىچە توسقۇنلۇق قىلدى ۋە باستى . 2 ـ ئاپرېلدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ نامىدا تېلېفون ئۇقتۇرۇشى تارقىتىپ ، نەنجىڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ھەققانىي ھەرىكىتىنى خاتا ھالدا ئەيىبلىدى . ئۇنى « نەنجىڭدا تىنچ ئۇچىنى مەركەزدىكى رەھ-بىرىي يولداشلارغا قاراتقان چوڭ خەتلىك گېزىت ، لوزۇنكىلار پەيدا بوپتۇ ، بۇ ماۋ جۇشى باشچىلىقىدىكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا بۆل-گۈنچىلىك سېلىپ ، دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش چوڭ يۆلىنىشىنى بۇرمىلاشقا ئۇرۇنغان سىياسىي ۋەقە » دەپ ، ھەرقايسى ئورۇنلاردىكى رەھبەرلىك ئورگانلىرىنىڭ « باشقىچە غەرەزدىكى ئادەملەرنىڭ پۇرسەت-تىن پايدىلىنىپ ئىشنى يوغانلىتۇۋېتىشى ، قالايمىقانچىلىق سېلىشى ، بۇز-غۇنچىلىق قىلىشىدىن ھوشيار بولۇشى » ، « بۇ سىياسىي ۋەقەنىڭ پەردە ئارقىدا تۇرۇپ پىلانلىغۇچىسىنى تەكشۈرۈپ تېپىپ چىقىشى » تەلەپ قىلىنغانىدى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، بېيجىڭ شەھىرىدىكى ھەرقايسى ئورۇنلاردا يۇۋاش ۋېنىيۇەننىڭ « چوكانتال بايرىمى جىنلارنىڭ بايرە-مى » ، « گۈلچەمبىرەك قويۇش تۆت كونىلىق » ، ئاممىنى تېخنىكىمېن مەيدانغا بېرىپ تەزىيە بىلدۈرۈشكە قاتناشتۇرماسلىق ھەققىدىكى يولىۋ-رۇقى يەتكۈزۈلدى . لېكىن ، لاۋۇلداپ يانغان يالقۇننى ئۆچۈرۈش ئۇنچە ئاسان ئىش ئەمەس ئىدى .

تاقىتى ئاللىقاچان چېكىگە يەتكەن ئاممىنىڭ غەزىپىنى بېسىۋې-

لمشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى . بەزى نەزمىلەردە ئوچۇق ـ ئاشكارا سوئال قويۇلغانىدى :

ئاتىدى كىم قەبرە يوقلاش ئىشنى « تۆت كونا » دەپ ،
قەبرە يوقلاشنى يامان ئادەت دېيىشكە نە سەۋەب ؟
ھەر يىلى يوقلاپ تۇراتتۇققۇ شېھىتلەر روھىنى ،
نە ئۈچۈن بۇ يىل بۇ ئىشنى شۇنچە چەكلەيدۇ ئەجەب ؟ !
بىلجىرلاپ مېنىڭ سۆزۈملا سۆز دېمە « ۋېنخوي » جاناب ،
يازىدۇ تارىخ دېگەننى خەلق ئۆزى چىن ئەجرىلەپ .
خۇددى لىن ئوغرى كەبى موللاق ئېتىپ جان بېرىسەن ،
ئاشما ھەددىڭدىن شايانون بۇ قاتارلىق ھۆركىرەپ !

4 ـ ئاپرىل (چوكانتال بايرىمى كۈنى) تەزىيە بىلدۈرۈش پائالىيىتى ئەڭ يۇقىرى پەللىگە چىقتى . پايتەختتىكى ۋە سىرتتىن بېيجىڭغا كەلگەن ئاممىنا شۇ چاغدىكى قاتمۇ قات چەكلەشلەرگە پەرۋا قىلماي ، تىيەنئەنمېن مەيدانىغا يىغىلدى ، تىيەنئەنمېن مەيدانىغا كەلگەن ئامما 2 مىليوندىن ئېشىپ كەتتى ، بۇ ھەيۋەتلىك ، غەزەپلەنگەن قوشۇننىڭ غەزەپ ـ نەپرىتى « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » قا قارىتىلغانىدى .

تىيەنئەنمېن ۋەقەسى پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ نارازىلىق ھەرىكىتىنىڭ مەركەزلىك ئىپادىسى بولۇپ ، پارتىيىنىڭ توغرا رەھبەرلىكىنىڭ تەسىرى ۋە پارتىيە ئوتتۇرىغا قويغان « تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش » نى ئەمەلگە ئاشۇرۇشتىن ئىبارەت توغرا تەشەببۇسنىڭ يېتەكچىلىكىدىكى يۇز بەرگەن ئىش ئىدى . بۇ ھەرىكەتنىڭ ئىپادىلىنىش شەكلى جۇ ئېنلەيگە تەزىيە بىلدۈرۈش ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » قا قارشى تۇرۇش بولسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە بولسا خەلقنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى « سول » چىل خاتالىققا قارشى تۇرۇشى ۋە دېڭ شياۋپىڭ ۋەكىللىك قىلغان پارتىيىنىڭ توغرا رەھبەرلىكىنى ھىمايە قىلىشى ، قوللىشى ئىدى .

ئاپرىل ھەرىكىتىنى خاتا باستۇرۇش

4 ـ ئاپرىل كەچتە ، خۇا گۇۋاھلىك رىياسەتچىلىكىدە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ يىغىنى ئېچىلىپ (يې جيەنيىڭ ، لى شيەنيەن قاتناشمىدى) ، نەچچە كۈندىن بۇيان تىيەنئەنمېن مەيدانىدا يۈز بەرگەن ئىشلار مۇزاكىرە قىلىندى . خۇا گوفېڭ قارىلقلار « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ يېقىنلىرى يېزىپ چىققان دوكلات قىلىش ماتېرىياللىرىغا ئىشىنىپ ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ كەڭ ئاممىنى ھاقارەتلىشىنى قوللىدى . خۇا گوفېڭ : « بىر تۈركۈم قەبىھ بۇزۇق ئۇنسۇرلار سەكرەپ چىقتى ، ئۇلارنىڭ يازغان نەرسىلىرىنىڭ بەزىلىرىدە بىۋاستە جۇشىغا ھۇجۇم قىلىنغان ، كۆپىنچىسى مەركەزگە ھۇجۇم قىلغان » دېدى . ۋۇ دى : « قارىغاندا بۇ قېتىمقىسى پىلانلىق ھەرىكەتتىكى قىلىدۇ . دېڭ شياۋپىڭ 74 ـ يىلدىن 75 ـ يىلغىچە خېلى كۆپ جامائەت پىكرى تەييارلىدى . . . بۇ يىل يۈز بەرگەن بۇ ۋەقە دېڭ شياۋپىڭ ئۇزاق ۋاقىت تەييارلىق قىلىشى نەتىجىسىدە شەكىللەنگەن ».« خاراكتېرى ئېنىق ، ئەكسىلئىنقىلابچىلار قىلغان ۋەقە » دېدى . يىغىن « تېخىمۇ زور ۋەقەنىڭ كېلىپ چىقىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن » ، « بەزىبىر زۆرۈر تەدبىرلەرنى قوللىنىش » نى قارار قىلدى . بۇ تەدبىرلەر ئاساسلىقى : شۇ كۈنى كەچتىن باشلاپ تىيەنئەنمېن مەيدانىدىكى گۇلۇچەمبىرەك ، شوئارلارنى تازىلاش ؛ قەھرىمانلار مۇنارىسى ئەتراپىغا خەلق ئەسكەرلىرى ۋە ساقچىلارنى قويۇپ ، ئاممىنىڭ يەنە گۇلچەمبىرەك قويۇشىنى ۋە يىغىلىش ئۆتكۈزۈشىنى چەكلەش ؛ ھەربىي قىسىملارنى يۆتكەپ « ئىككىنچى سەپ تەييارلىقىنى قىلىش » دىن ئىبارەت بولدى . ماۋ يۈەنشىن سىياسىي بيۇرو يىغىنىدىكى مۇزاكىرە ئەھۋالىنى ۋە قارارنى يازما ماتېرىيال قىلىپ يېزىپ چىقتى ، ماۋ زېدۇڭ بۇ ماتېرىيالنى كۆرۈپ چىقتى .

5 ـ ئاپرىل ئەتىگەندە تىيەنئەنمېن مەيدانىدىكى بارلىق گۇلچەمبىرەكلەر ئېلىپ كېتىلگەن ، نەزىملەر ، مەرسىيىلەر يوق قىلىنغانىدى .

بەزى كېچىدە گۈلچەمبىرەكنى ساقلاشقا ئۆزلۈكىدىن قېپقالغان ئاما قولغا ئېلىنغانىدى ، خەلق قەھرىمانلار مۇنارىسى ئەتراپىغا ئۈچ رەت ساقچى تۇرغۇزۇلۇپ توسالغانىدى . ئەتىسىدە تېخىمۇ كۆپ ئادەم كېلىپ گۈلچەمبىرەكلەرنىڭ ھەممىسىنى خەلق سارىيىنىڭ يەر ئاستى ئۆيىگە كىرگۈزۈۋېتىلگەنلىكىنى ئاڭلاپ ، بەكلا غەزەپلىنىپ كېتىشتى . ئەتىسى سائەت 9 دىن 10 غىچە ، نەچچە ئون مىڭ ئامما خەلق سارىيىنىڭ شەرقى ئىشىكىگە توپلىنىپ « گۈلچەمبىرەكلىرىمىزنى قايتۇرۇپ بېرىڭلار ، سەپداشلىرىمىزنى قايتۇرۇپ بېرىڭلار » دېگەن ھەققانىي تەلەپنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ، « كىمكى جۇزۇڭلىغا قارشى تۇرىدىكەن ، شۇنى يوقتىمىز » دېگەن شوئارنى توۋلىدى . غەزەپلەنگەن ئامما تېخىمۇ مەيدانىدا ۋەزىپە ئۆتەۋاتقان بىر قىسىم خەلق ئەسكەرلىرى ، ساقچى ۋە جەڭچىلەر بىلەن قاتتىق توقۇنۇشۇپ قالدى ، جامائەت خەۋپسىزلىكى مىنىستىرلىقى چىقارغان تەشۋىق ماشىنىسى ۋە بىرنەچچە ماشىنا بۇزۇۋېتىلدى . چۈشتىن كېيىن تېخىمۇ مەيدانىنىڭ شەرقىي جەنۇب بۇرجىكىگە جايلاشقان « ئىشچى ، خەلق ئەسكەرلىرى قوماندانلىق شتابى » غا ئوت كېتىپ ، ئامما ، خەلق ئەسكەرلىرى ، ساقچىلاردىن بىرمۇنچىسى يارىلاندى .

پايتەختىنىڭ مەركىزى تېخىمۇ مەيدانىدا يۈز بەرگەن بۇ زوراۋانلىق خاراكتېرىدىكى ۋەقە ، سوتسىيالىستىك جەمئىيەتنىڭ نورمال تۇرمۇشىدا يۈز بەرمەسلىكى كېرەك ئىدى . ئۇنىڭ پەيدا بولۇشى ، بىر جەھەتتىن كەڭ ئاممىنىڭ چېكىدىن ئاشقان غەزىپىنى بىلدۈرسە ، يەنە بىر جەھەتتىن ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » سوتسىيالىستىك دېموكراتىيىسىنى بۇزۇپ ، بارلىق سۆز قىلىش يوللىرىنى توسۇپ قويغاچقا ، كەڭ ئامما نورمال يول بىلەن ئۆزلىرىنىڭ ئىرادىسىنى ئىپادىلەشكە ئامالسىز قالغانلىقىنىڭ نەتىجىسى ئىدى . بېسىش ھامان پارتلاشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ ، شەيئىلەر راۋاجلىنىپ چېكىگە يەتكەندە چوقۇم ئەكسىگە ئۆزگىرىدۇ دېگەننىڭ ئادەتتىكى قانۇنىيىتى ئىدى . ئەمما ، ئۇ چاغدا ، بۇ ھەرىكەتلەرمۇ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ باستۇرۇش ئېلىپ بېرىشىغا باھانە بولۇپ بەردى . جىياڭ چىڭ ، جاڭ چۇنچياۋ قاتارلىقلار شۇ كۈنى

خەلق ساربيدا ۋەقەنىڭ جەريانىنى كۆزىتىپ ، تاقابىل تۇرۇش تەدبىر-لىرىنى ئويلاشتى .

كەچ سائەت 6 دىن 30 مىنۇت ئۆتكەندە ، بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومىنىڭ شۇجىسى ، شەھەرلىك ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇدىرى ۋۇ دې بۇيرۇقنا بىنائەن رادىئو نۇتقى سۆزلەپ : « تېخنىكىمىز مەيدانىدا بۇ-زۇق ئادەملەر بۇزغۇنچىلىق قىلماقتا ، ئەكسىلئىنقىلابىي ھەربكەتلەر بىلەن شۇغۇللانماقتا ،» ، « بىز بۇ سىياسىي ۋەقەنىڭ ئەكسىيەتچىل خاراكتېر-رىنى تونۇپ يېتىپ ، ئۇلارنىڭ سۇيىقەست ، ھىيلە ـ مىكىرلىرىنى بىتـ چىت قىلىشىمىز لازىم » دېدى . ئۇ « ئىنقىلابىي ئاممىنى دەرھال مەيدانغا كېلىڭلار » دەپ بۇيرۇق قىلدى . بۇ سۆز تېخنىكىمىز مەيدانىدا قايتا ـ قايتا ئاڭلىتىلدى ، نۇرغۇن ئاممىنى بۇنى ئاڭلاپ تارقاپ كەتتى . سائەت 9 دىن 30 مىنۇت ئۆتكەندە تېخنىكىمىز مەيدانىدىكى بارلىق چىراغلار يېـ قىلدى ، 10 مىڭ نەپەر خەلق ئەسكىرى ، 3000 نەپەر ساقچى بۇيرۇقنا بـ-ئائەن تېخنىكىمىز مەيدانىغا يۆگۈرۈپ كىرىپ كەلدى . ئۇلار قوللىرىغا يـاغاچ كالتەك تۇتقان بولۇپ ، تېخنىكىمىز مەيدانىدىكى كەڭ ئاممىنى قـورشـاپ ، ئۇرۇش ۋە قولغا ئالدى (جەمئىي 388 نەپەر ئادەم قولغا ئېلىنـ-غان ⑤ . يەنە 20 مىڭ خەلق ئەسكىرى ۋە بەش باتالىيون ئەسكەر يېقىن ئەتراپتا بۇيرۇق كۈتۈپ تۇردى .

6 ـ ئاپرىل تاڭ سەھەردە سىياسىي بيۇرونىڭ بىر قىسىم ئەزالىرى بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكومىنىڭ دوكلاتىنى ئاڭلاپ ، تېخنىكىمىز ۋەقە-سىـنى « ئەكسىلئىنقىلابىي توپىلاڭ خاراكتېرىدىكى ھەربكەت » دەپ تو-نـۇپ ، جامائەت خەۋپسىزلىكى مىنىستىرلىقىغا « قوماندانلىق شتابىنى تې-پىپ چىقىش » ، « خەلق ئەسكەرلىرىنىڭ ھەربكتىنى بەك چەكلـ-مەڭلار » ، « ئۇلار قول يانىدۇرسا ، بىز قاراپ تۇرمايلى » دېگەن يوليو-رۇقنى بەردى . يېقىن ، ئاممىنىڭ يەنە ھەربكتى بۇلۇشى مۇمكىن دەپ پەرەز قىلىپ ، 30 مىڭ نەپەر خەلق ئەسكىرىنى تېخنىكىمىز ئەتراپىدا بۇيرۇق كۈتۈپ تۇرۇشقا ، 9 باتالىيون ئەسكەرنى شەھەر ئىچىدە « ھەر زامان ئاتلىنىشقا تەييار تۇرۇش » قا تەشكىللىدى . ماۋ يۈەنشىن سىياسىي

بيۇرو يىغىنىنىڭ قارارىنى ماۋ زېدۇڭغا يازما دوكلات قىلدى ، ماۋ زېدۇڭ قوشۇلمىدىغانلىقىنى بىلدۈردى . ئەمما ، بۇ كۈن تىنچ ئۆتۈپ كەتتى . قاتتىق نازارەت قىلىنغاچقا ، ئامما تېخنىكىمىز مەيدانىغا بېرىپ پائالىيەت ئۆتكۈزمىدى .

پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئىككى قارارى

7 ـ ئاپرېل ماۋ يۈەنشىن ماۋ زېدۇڭغا ئەھۋالىنى ئىككى قېتىم دوكلات قىلدى . ماۋ زېدۇڭ « خەلق گېزىتى » مۇخبىرىنىڭ تېخنىكىمىز ۋەقەسى توغرىسىدىكى ئاتالمىش « نەق مەيدان خەۋىرى » نى ۋە 5 ـ ئاپرېلدىكى ۋۇ دىنىڭ تېخنىكىمىزنى سۆزلىگەن رادىئو نۇتقىنى ئوچۇق ـ ئاشكارا ئېلان قىلىشقا قوشۇلدى . ياۋ ۋېنيۈەننىڭ تەشكىللىشى بىلەن پەيدا بولغان ئاتالمىش « نەق مەيدان خەۋىرى » دە ، كەڭ ئاممىنىڭ جۇ ئېنلەيگە تەزىيە بىلدۈرۈشىنى « ئەكسىلئىنقىلابىي ھەرىكەت » ، تېخنىكىمىز ۋەقەسى « ئەكسىلئىنقىلابىي ۋەقە » دەپ ھاقارەتلەنگەنىدى . چۈنكى ئۇ « ئوچۇق ـ ئاشكارا دېڭ شياۋپىڭنى قوللايدىغان نام بىلەن ، تىخ ئۇچىنى ئەسەبىيلەرچە ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋ جۇشىغا قارىتىپ ، ماۋ جۇشى باشچىلىقىدىكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا بۆلگۈنچىلىك سالماقچى ، شۇنىڭ بىلەن ھازىرقى دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ، ئوكچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىشنىڭ چوڭ يۆنىلىشىنى بۇرمىلاماقچى بولغان . » شۇ چاغدا مۇشۇنداق چوڭ جىنايەت ئارتىلغانىكەن ، ئۇ ئەلۋەتتە « ئەڭ ۋەھشىي ھەرىكەت » بولىدۇ ـ دە ! ماۋ زېدۇڭ بۇ دوكلاتلارغا ئىشىنىپ ، تېخنىكىمىزنى ۋەقەسىنىڭ خاراكتېرى ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ ، سىياسىي بيۇرونىڭ قارار چىقىرىشىنى ، گېزىتە ئوچۇق ـ ئاشكارا ئېلان قىلىشنى تەلەپ قىلدى . ئۇ يەنە تېخنىكىمىزنى ۋەقەسىنى ئاساس قىلىپ تۈرۈپ ، دېڭ شياۋپىڭنىڭ بارلىق ۋەزىپىلىرىنى ئېلىپ تاشلاپ ، پەقەت پارتىيىلىكىنلا قالدۇرۇپ قويۇشنى ، كېيىنكى ئىپادىسىگە قاراشنى ھەمدە 10 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىنى ئاچقاندا تەكشۈرۈپ تەستىقلاشنى ئوتتۇرىغا قويدى .

7 ـ ئاپرىل كەچتە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇرو-
روسى يىغىن ئېچىپ ، ئاللىقاچان تەييارلاپ قويغان ، پارتىيە مەركىزىي
كومىتېتى نامىدىن تارقىتىدىغان ئىككى قارارنى ئوقۇدى ۋە ماقۇللىدى .
بىرىنچى قارارنىڭ مەزمۇنى : « ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋ جۇشىنىڭ كۆرسىتە-
شىگە ئاساسەن ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسى يولداش
خۇاگوفېڭنىڭ جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 1 ـ مۇئا-
ۋىن رەئىسى ، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى گوۋۇيۈەننىڭ زۇڭلىلىقىغا
تەيىنلەشنى بىردەك ماقۇللىدى » دېگەندىن ئىبارەت ئىدى . ئىككىنچى
قارارنىڭ مەزمۇنى :« پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسى تە-
يىنئەنمېن مەيدانىدا يۈز بەرگەن ئەكسىلئىنقىلابىي ۋەقەنى ۋە دېڭ شە-
ياۋپىڭنى يېقىنقى ئىپادىسىنى مۇزاكىرە قىلىپ ، دېڭ شياۋپىڭ مەسلە-
سىنىڭ خاراكتېرى ئەمدى ئانتاگونىيىلىك زىددىيەتكە ئۆزگىرىپ كەتە-
تى ، دەپ بىلدى . ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋ جۇشىنىڭ پىكرىگە ئاساسەن ،
سىياسىي بيۇرو دېڭ شياۋپىڭنىڭ پارتىيە ئىچى ـ سىرتىدىكى بارلىق
ۋەزىپىلىرىنى ئېلىپ تاشلاپ ، پارتىيۆلىكىنى ساقلاپ قېلىپ ، كېيىنكى
ئىپادىسىگە قاراشنى بىردەك ماقۇللىدى » دېگەندىن ئىبارەت ئىدى . بۇ
ئىككى قارار سىياسىي بيۇرودا ماقۇللانغاندىن كېيىن ، بىر سائەت ئۆتۈپلا
مەركىزىي خەلق رادىئو ئىستانسىسى ئارقىلىق پۈتۈن مەملىكەتكە
ئاڭلىتىلدى .

ئەتىسى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى تېلېفون ئۇقتۇرۇشى تار-
قىتىپ ، ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونلارنىڭ كۆلىمى زور
يىغىنلارنى ئېچىپ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئىككى قارارىنى
ئېلان قىلىشنى ھەمدە ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونلارنىڭ
ئاساسلىق رەھبەرلىرىنىڭ بايرىقى روشەن بولغان نۇتۇق بايان قىلىپ ،
دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش چوڭ يۆنىلىشىنى چىڭ ئىگىلەپ ، ئوگ-
چىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش ئۇلۇغ كۈرىشىنى
تېخىمۇ قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى .

ھەرقايسى جايلار بۇيرۇق بويىچە ئىش قىلدى ، ھەرقايسى ئۆلكە ،

شەھەر ، ئاپتونوم رايونلار ئارقا ـ ئارقىدىن مەركەزگە تېلېگراممىا بېرىپ ، مەركەزنىڭ ئىككى قارارىنى ۋە تېخنىكىمىزنى ۋەقەسىنىڭ بىر تەرەپ قىلىنىشىنى ھمايە قىلىدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى . چوڭ شەھەرلەر مەركەزنىڭ قارارىنى قوللاش ، دېڭ شياۋپىڭنى ئەيىبلەش نامايىشلىرىنى قىلدى . پۈتۈن مەملىكەتتىكى چوڭ ـ كىچىك گېزىتلەرنى مۇشۇ خىلدىكى ئىپادە بىلدۈرۈش نەرسىلىرى قاپلاپ كەتتى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، بەلگىلىمە بويىچە ئاتالمىش « سىياسىي پىتنە ـ پاساتلار » نى تەكشۈرۈش ، تېخنىكىمىزنى ۋەقەسى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ۋەقەلەرنىڭ ئاكتىپ ئىشتىراكچىلىرى ، « پەردە ئارقىدىكى پىلانلىغۇچى » نى قولغا ئېلىش ئىشى ئېلىپ بېرىلىپ ، نۇرغۇن ئادەملەر قولغا ئېلىنىدى ياكى تۇرمىگە قامالدى .

تېخنىكىمىزنى ۋەقەسى توغرىسىدىكى خاتا قارار ۋە مەجبۇرىي ھالدا ئاممىۋى يىغىلىش ۋە نامايىشلارنى ئۇيۇشتۇرۇش ، ۋەقەنىڭ ئوبيېكتىپ خاراكتېرىنى ئۆزگەرتەلمەيتتى ، شۇنداقلا ئاممىنىڭ ئىدىيە تونۇشىنىمۇ ئۆزگەرتىۋېتەلمەيتتى ، بۇنىڭ بىلەن پەقەت كەڭ كادىر ، ئاممىنىڭ پارتىيە ، دۆلەتكە بولغان مۇھەببىتى ۋە ئىرادىسى يەنە بىر قېتىم ئېغىر زەربىگە ئۇچراپ بېسىلىپ كەتتى .

تېخنىكىمىزنى ۋەقەسىگە تېگىشلىك باھا بېرىلدى

تېخنىكىمىزنى ۋەقەسىنى مەركەز قىلغان ھالدا مەملىكەت خاراكتېرلىك نارازىلىق ھەرىكىتىنىڭ يۈز بېرىشى تاسادىپىي ئەھۋال ئەمەس ئىدى . ئېنگېلس : « ھەرقانداق بىر يەردە ئىنقىلابىي تەۋرىنىش بولىدىكەن ، ئۇ چوقۇم بىر خىل ئىجتىمائىي تەلەپنى ئارقا كۆرۈنۈش قىلغان بولىدۇ » ، « ئۇ خەلقنىڭ تەلىپى ۋە ئېھتىياجىنىڭ ئۆزلۈكىدىن كۆتۈرۈلۈپ چىققان ، توسۇۋالغىلى بولمايدىغان ئىپادىسىدۇر » دېگەنىدى . داۋاملاشقىلى ئون يىل بولغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » كەلتۈرۈپ چىقارغان ئېغىر بالايىئاپەتلەر كەڭ ئاممىنىڭ غەزىپىنى بارغانچە قوزغاپ ، تاقەت قىلىپ تۇرالمايدىغان دەرىجىگە كەلتۈرۈپ قويغانىدى . كىشىلەر

پارتىيىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىنى ۋە توغرا فاكىجىنلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشتىكى كۆچلۈك ئارزۇسىنى جۇ ئېنلەي ، دېڭ شياۋپىڭ قاتارلىق بىر ئەۋلاد پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارغا باغلىغاندى ، ھالبۇكى ئۇلار ئىنتايىن توغرا بولمىغان مۇئامىلىگە ئۇچرىدى . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ رەزىل قىلمىشلىرى ، خەلقنىڭ ئۇزۇندىن بۇيان قەلبىدە يىغىلىپ تۇرغان غەزەپ ـ نەپرىتىنى بىراقلا قوزغىۋەتتى ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ تېنەنئەنمېن مەيدانىدا مىللىي ئەنئەنىۋى شەكىلدە ، ئۆزلۈكىدىنلا ، توسۇۋالغىلى بولمايدىغان دەرىجىدە پارتلاپ چىقتى .

تېنەنئەنمېن ۋەقەسى جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكى بىلەن مۇناسىۋەتسىز ھالدا ، پۈتۈنلەيلا ئۆزلۈكىدىن كۆتۈرۈلۈپ چىققان ھەرىكەت ئەمەس . گەرچە ئومۇمىي بىر پۈتۈنلۈكتىن قارىغاندا ، بۇ ئىنقىلابىي ئامىلىمۇ ھەرىكەتكە پارتىيىنىڭ ھېچقانداق بىر دەرىجىلىك تەشكىلاتى رەھبەرلىك قىلمىغاندەك كۆرۈنسىمۇ ، ئەمما پارتىيىنىڭ نۇرغۇن ئاساسىي قاتلام تەشكىلاتلىرى بىۋاستە ، ۋاستىلىك ھالدا ئۆز ئورنىدىكى ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرنى بۇ كۈرەشكە قاتنىشىشقا تەشكىللىگەن ۋە قولىغان . نۇرغۇن كومپارتىيە ئەزالىرى ، كومسومولالار بۇ كۈرەشكە ئاكتىپ قاتناشقان ھەمدە كۈرەشنىڭ تايانچىلىرىدىن بولغان . بۇ ئىنقىلابىي ئامىلىمۇ ھەرىكەتنىڭ كۈرەش نىشانىدىن قارىغاندا ، پارتىيە ئوتتۇرىغا قويغان تۆتتىن زامانىۋىلاشتۇرۇشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ دۆلەت ، خەلقە كەلتۈرگەن بالايىئاپەتلىرىگە قارشى تۇرۇش تەلەپ قىلىنغان . تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنى بولسا جۇ ئېنلەي پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا ۋاكالىتەن 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىدا تەكتىلىگەن ، دېڭ شياۋپىڭ ۋەكىللىكىدىكى پارتىيىنىڭ توغرا رەھبەرلىكى پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنى باشلاپ ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن تىرىشقان . كەڭ ئامما پارتىيىنىڭ توغرا رەھبەرلىكى بىكىتكەن كۈرەش قىلىش نىشانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنى تەلەپ قىلغان . تېنەنئەنمېن ۋەقەسىدە پارتىيىنىڭ رولى ئالاھىدە تارىخىي شارائىتتا ، ئالاھىدە شەكىلدە ئىپادىلەنگەن . بۇ قېتىمقى نارازىلىق پۈتۈن مەملىكەت

خەلقنىڭ قەلب تەلىپۈنۈشىنى ناھايىتى ئېنىق ئىپادىلەپ بەردى . بۇ كېيىن جياڭ چىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھىنى بىتچىت قىلىشقا ئۇلۇغ ئاممىۋى ئاساس يارىتىپ بەردى .

5 . ماۋ زېدۇڭنىڭ ۋاپاتى ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ تارمار قىلىنىشى

تېخىمۇ غالجىرلاشقان « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ »

تېيەنئەنمېن ۋەقەسىگە خاتا باھا بېرىلىشى ، كەڭ پارتىيە ئەزالىرى ۋە ئاممىنىڭ ۋەھشىيلەرچە باستۇرۇلۇشى ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » قا خۇددى ئۇلار غەلبە قىلغاندەك خاتا چۈشەنچە بەردى . 7 ـ ئاپرېل جياڭ چىڭ خەلق سارىيىدا « ئاممىنى باستۇرۇشتا خىزمەت كۆرسەتكەن » لەرگە زىياپەت بەرگەندە ، « بىزنىڭ غەلبىمىز ئۈچۈن » قەدەھ كۆتۈرىلىدى . شۇنىڭ بىلەن ئۇلار تېخىمۇ غالجىرلىشىپ كەتتى ، « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش » بايرىقى ئاستىدا ، ھوقۇق تارتىۋېلىش ھەرىكىتىنى تېخىمۇ كۈچەپ ئېلىپ باردى . ئۇلار گېزىت ـ ژۇرنالىردا كەينى ـ كەينىدىن ھەرخىل شەكىلدىكى ئاتالمىش « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش » ماقالىلىرىنى ئېلان قىلدى .

1976 ـ يىلى 18 ـ ئاپرېلدا ، « خەلق گېزىتى » « تېيەنئەنمېن ۋەقەسى نېمىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ ؟ » دېگەن باش ماقالىسىنى ئېلان قىلىپ ، « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ، ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇش شامىلىغا قايتۇرما زەربە بېرىش كۈرىشىنى يېڭى دولقۇنغا كۆتۈرەيلى » دەپ چاقىرىق قىلدى . بۇ باش ماقالە تېيەنئەنمېن ۋەقەسى « كومپارتىيە ئىچىدە بۇرژۇئازىيە بارلىقىنى تېخىمۇ چۈشەندۈرۈپ بەردى » دېگەننى ئىسپاتلىماقچى بولدى . باش ماقالىدە مۇنداق دېيىلگەنىدى : « دېڭ شياۋپىڭغا ئوخشاش پارتىيە ئىچىدىكى ئۆزگىرىشنى خالىمىغان كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار ، ئاللىقاچان بۇرژۇئازىيىنىڭ داڭلىق ئەربابلىرىدىن بولۇپ ، پرولېتارىيات بىلەن ئېلىشىدىغان ، ئېلىمىزدە كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈشكە ئۇرۇنغان ئاساسلىق كۈچ بولۇپ قالدى . » « سىنىپىي

كۆرەشنىڭ تەرەققىياتى ، چىڭخۇادىكى ئاز سانلىق كىشىلەرنىڭ تۆھمەت خېتىدىن تېخىنىمۇ مەيدانىدىكى ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ۋەقەگىچە بولغانلارنىڭ ھەممىسىدە چوڭقۇر سىياسىي ئارقا كۆرۈنۈش ۋە سىنىپىي مەنبە بار ، بۇنىڭ مەنبەئەسى دېڭ شياۋپىڭ . »

18 ـ مايدا « خەلق گېزىتى » « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ يېزىقچىلىق گۇرۇپپىسىنىڭ بىرى بولغان لياڭ شياۋ يازغان « پارتىيە ئىچىدە ھەقىقەتەنمۇ بۇرژۇئازىيە بار ـــ تېخىنىمۇ ئەكسىلئىنقىلابىي ۋەقەسى ئۇستىدە تەھلىل » دېگەن ماقالىنى ئېلان قىلىپ ، بۇ خىل بىمەنە كۆز قاراشنى يەنە بىر قېتىم ئىسپاتلىماقچى بولدى . ياۋ ۋېنيۈەن بۇ ماقالىنى ئۆزگەرتكەندە ، گەپنى ئېنىق بىلدۈرەلمەي قالارمىكىن دەپ ، دېڭ شياۋپىڭ تېخىنىمۇ ۋەقەسىنىڭ « باش ئارقا تېرىكى » دېگەن خەتىلەرنى ئالاھىدە قوشۇپ قويغان . ئۇلارنىڭ « پارتىيە ئىچىدىكى بۇرژۇئازىيە » دېگەن بۇ ھەم ماركسىزمنىڭ ئىلمىي پرىنسىپلىرىغا خىلاپ ، ھەم ئەمەلىي ئەھۋالغا پۈتۈنلەي ئۇيغۇن كەلمەيدىغان خاتا كۆزقاراشنى قايتا ـ قايتا بازارغا سېلىشتۇرۇپ مەقسىتى ، دېڭ شياۋپىڭنى ئاغدۇرۇپ تاشلاشلا بولۇپ قالماي ، يەنە مەركەزدىن يىراقتىكى بولغان زور بىر تۈركۈم پارتىيە ، ھۆكۈمەت ، ئارمىيىنىڭ رەھبىرلىرى كادىرلىرىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش ئىدى .

بۇ مەزگىلدە « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ قولچۇماقلىرى ھەدەپ « يەنە ھەربىي فورما كىيگەن ، كاكار ، ياقا بەلگىسى تاقىغان كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار بار » ، « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار بىرنەچچە ئادەم ئەمەس ، بەلكى بىر قاتلام ئادەم » دەپ داۋراڭ سېلىپ يۈرۈشىدىكى رەمزىل مۇددىئاسى ئۆز ـ ئۆزىدىنلا ئېنىق ئىدى .

بالايىئاپەتنىڭ كەينى ـ كەينىدىن كېلىشى

1976 ـ يىلى سىياسىي ۋەزىيەتلا يامانلاپ كەتمەستىن ، يەنە ھەرخىل بالايىئاپەتلەرمۇ كەينى ـ كەينىدىن كەلدى . 6 ـ ئىيۇلدا ،

جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ قۇرغۇچىلىرىنىڭ بىرى ، جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋە جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرىنىڭ بىرى ، جۇڭگونىڭ ئاتاقلىق ئىنقىلابچىسى ۋە ھەربىي مۇتەخەسسىسى جۇ دې ۋاپات بولدى . جۇدې جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئىشلىرى ۋە كوممۇنىزم ئىشلىرىنىڭ غەلبىسى ئۈچۈن قەھرىمانلارچە كۈرەش قىلغان ، ئۆزىنىڭ كۈچ ـ قۇۋۋىتىنى خالىس بېغىشلاپ ، ئۆچمەس تۆھپە يارىتقان ، پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن ئارمىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ چىن كۆڭلىدىن قىزغىن ياخشى كۆرۈشىگە سازاۋەر بولغان . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە ، ئۇ لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھىنىڭ زىيانكەشلىكىگە ۋە ھاقارەتلىشىگە ئۇچرىغان ، بەختكە يارىشا ئۇنى ماۋ زېدۇڭ قوغداپ قالغان . ئۇنىڭ ۋاپاتى پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن ئارمىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقى ئۈچۈن چوڭ يوقىتىش بولۇپ ، ھەر مىللەت خەلقىنى چوڭقۇر قايغۇغا سالدى .

ئاردىدىن 22 كۈن ئۆتۈپلا ، يەنە 28 ـ ئىيۇلدا خېبېي ئۆلكىسىنىڭ تاڭشەن ، فېڭنەن رايونىدا 7.8 بال قاتتىق يەر تەۋرەپ ، ئۇنىڭ تەسىرى تىيەنجىن ، بېيجىڭلارغىچە بولدى . يەر تەۋرەش مەركىزىدىكى جايلاردىكى خەلقنىڭ ھاياتى ۋە مال ـ مۈلكى ئېغىر زىيانغا ئۇچراپ ، مىليون نوپۇسى بار ئوتتۇرا تېپتىكى سانائەت شەھىرى تاڭشەن پۈتۈنلەي خاراب بولىككە ئايلىنىپ كەتتى . جەمئىي 242769 ئادەم ئۆلدى ، 164851 ئادەم ئېغىر يارىلاندى . ئاھالىسى زىچ شەھەردە بۇنداق قاتتىق يەر تەۋرەپ ، بۇنداق ئېغىر دەرىجىدە ئۆلۈم ـ يېتىمنىڭ بولۇشى ، جۇڭگو تارىخىدىلا كۆرۈلۈپ باقمىغان بولماي ، دۇنيادىكى 20 ـ ئەسىردە يۈز بەرگەنىنىڭ ئەڭ كۈچلۈكى ⑧ ئىدى . بۇ ئىش تەبىئىي ھالدا جۇڭگو ۋە دۇنيا خەلقىنىڭ دىققىتىنى ئېتىبارىنى قوزغىدى . يەر تەۋرىگەن كۈنى ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئاپەت رايونىدىكى خەلققە ھال سوراش تېلېگراممىسى ئەۋەتتى . ئارقىدىن خۇا گوفېڭ ئۆمەك باشلىقى بولغان مەركەزنىڭ ھال سوراش ئۆمىكى ئاپەت رايونىغا بېرىپ ، ئاپەتكە ئۇچرىغان ئاممىدىن ھال سورىدى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى ۋە

ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايون ، مەركەزنىڭ مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلىرى ھەر تەرەپتىن قۇتقۇزۇش ئەترەتلىرى ، داۋالاش ئەترەتلىرى ، قۇرۇلۇش ئەترەتلىرى دېگەندەكلەرنى ئەۋەتىپ ، ئاپەت رايونىدا قۇتقۇزۇش ئېلىپ باردى ، كۆپلىگەن ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش بۇيۇملىرى تېزلىك بىلەن ئاپەت رايونىغا يەتكۈزۈلدى . ئاپەت رايونىدىكى خەلق باتۇرلارچە كۇرەش قىلىپ ، ئۆز ماكانىنى باشقىدىن قۇرۇشقا ئاتلاندى .

پۈتۈن مەملىكەت خەلقى تاڭشەندىكى يەر تەۋرەشتىن غەم قىلىپ ۋە ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش كۇرىشىگە ئاكتىپ ياردەم بېرىۋاتقان چاغدا ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » پۈتۈنلەي باشقىچە ھېسسىياتتا بولدى . ئۇلار خەلقنىڭ ئۆلۈپ ، يارىلانغىنىغا پەقەتلا كۆڭۈل بۆلمەيلا قالماي ، يەر تەۋرەشكە تاقابىل تۇرۇپ ، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش خىزمىتىگە مۇتتەھەملەرچە ھۇجۇم قىلدى ، ئۇلار « بىرەر تاڭشەنىڭ يوقاپ كەتكىنىگە نېمە بولاتتى » دەپ جۆيلۈدى ، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش خىزمىتىنى « ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئىشى بىلەن دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىشنى يوققا چىقارماقچى » دېيىشتى . جياڭ چىڭ مەركەزدىكى ، خېبېي ئۆلكىسىنىڭ ، تاڭشەن شەھىرىنىڭ رەھبەرلىرىنىڭ ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ ، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئىشىغا رەھبەرلىك قىلىشنى « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ ئالاقزادە بولۇپ كېتىشى » دېدى . ئۇلارنىڭ جاھىللىقى بىلەن چەت ئەللەرنىڭ بارلىق ياردەمنى رەت قىلدۇق . 11 ـ ئاۋغۇستتا « خەلق گېزىتى » ياۋ ۋېنيۈەننىڭ سۆزى ئاساسىدا يېزىپ چىقىلغان « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش ، ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش » دېگەن باش ماقالىسىنى ئېلان قىلدى . باش ماقالىدە مۇنداق دېيىلگەنىدى : « پارتىيە ئىچىدىكى پۇرسەتپەرەسلەرنىڭ كاتتۇۋېشى تەبىئىي ئاپەت كەلتۈرگەن ۋاقىتلىق قىيىنچىلىقلاردىن پايدىلىنىپ ، ئىنقىلابنىڭ يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىپ ، كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈشكە ئۇرۇنۇۋاتىدۇ . » بۇ چاغدا ، دېڭ شياۋپىڭ ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇلغانىدى ، « پارتىيە ئىچىدىكى پۇرسەتپەرەسلەرنىڭ كاتتۇۋېشى » دېگىنى ، شۇ چاغدىكى پارتىيەنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى ئىكەنلىكى

ناھايىتى ئېنىق ئىدى .

بۇ مەزگىلدە ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار « پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن مەملىكەت ھەرقايسى ساھە خىزمەتلىرىنىڭ باش پروگراممىسى توغرىسىدا » ، « سانائەت تەرەققىياتىنى تېزلىتىش توغرىسىدىكى بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدا » ، « پەن ـ تېخنىكا خىزمىتىدىكى بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدا » (قىسقارتىپ « دوكلات تېزىسى » دېيىلدى) قاتارلىق دېڭ شياۋپىڭنىڭ رياسەتچىلىكىدە تۈزۈلگەن ، ئەمما ئېلان قىلىنمىغان ھۆججەتلەرنى ئۆزلىرىلا بېسىپ تارقىتىپ ، ئۇلارنى « ئۇچ زەھەرلىك چۆپ » دەپ ھاقارەتلەپ ، ئاتالمىش « دېڭ شياۋپىڭ شيۇجېڭجۇيى پروگراممىسىنىڭ مەھسۇلاتى » دېدى . « باش پروگراممىسى توغرىسىدا » دېگەن « دېڭ شياۋپىڭنىڭ كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈشتىكى سىياسىي خىتابنامىسى » ، « ئەنزە ئاغدۇرۇش ، تىرىلدۈرۈش قىلمىشىنىڭ جىنايى پاكىتى » دېدى . « سانائەتكە دائىر 20 ماددا » « ئاتاقلا سانائەت تەرەققىياتىنى تېزلىتىش ، ئەمەلىيەتتە كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈشنى تېزلىتىدىغان سانائەتنى باشقۇرۇش نىزامى » ، « شيۇجېڭجۇيىنىڭ سانائەت باشقۇرۇش لۇشيەنى » دېدى . « دوكلات تېزىسى » دېگەن « پەن ـ تېخنىكا ساھەسىدە يۈرگۈزۈلگەن (ئۇچ يولىورۇقنى تۇتقا قىلغان) شيۇجېڭجۇيى پروگراممىسىنىڭ مەھسۇلاتى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ئەنزىسىنى ئاغدۇرىدىغان ، مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ھېسابىنى قىلىدىغان ، پروليتارىياتنىڭ پۈتكۈل ئۇستقۇرۇلما ساھەسىدە بۇرژۇئازىيىگە ئومۇميۈزلۈك دىكتاتورا يۈرگۈزۈشىگە قارشى تۇرۇپ ، ئۆزىنىڭ كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرۈشتەك رەزىل مەقسىتىگە يەتمەكچى بولغان نەرسە » دېدى . ئۇلار مانا شۇنداق بەتنامىلار بىلەن پۈتۈن مەملىكەتتە پىپەن ئېلىپ باردى . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ خەلق بىلەن قارشىلىشىدىغان ئەپتى ـ بەشىرىسىنى كەڭ كادىر ، ئامما تونۇپ يەتتى . ئاتالمىش « ئۇچ زەھەرلىك چۆپ » ئۇستىدە ئېلىپ بېرىلغان پىپەن كادىر ۋە ئاممىنىڭ قارشى تۇرۇشىغا ئۇچرىدى ، بەزى ئامما ئوچۇق ـ ئاشكارا ھالدا ، ئەگەر مۇشۇ ئۇچ ھۆججەت بويىچە ئىش قىلغان بولساق ، دۆلىتىمىز ئوبدان بولۇپ

كېتەتتىكەن دېيىشتى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ ۋاپاتى ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ ھوقۇق تارتۇۋېلىشنى كۈچەيتىشى

خەلق زور ئۈمىد باغلىغان تەرتىپكە سېلىش ئوتتۇرا يولدا ئۈزۈلۈپ قالدى ، « دېڭ شياۋپىڭنى پىپەن قىلىش » ئومۇميۈزلۈك قارشى تۇرۇش ئىچىدە ئېلىپ بارماق تەس بولۇپ قالدى ، جەمئىيەتتە قالايمىقانچىلىق يەنە پەيدا بولدى . جۇ ئېنلەي ، جۇ دې قاتارلىق دۆلەت رەھبەرلىرى كەينى ـ كەينىدىن ۋاپات بولدى . پۈتۈن مەملىكەتتە چوڭقۇر سىياسىي كرىزىس پەيدا بولۇۋاتقان ھالقىلىق پەيتتە ، 9 ـ سېنتەبىردە جۇڭگودىكى ئەڭ ئاساسلىق ماركسىزم ئىنقىلابچىسى ، ئىستراتېگىيە نەزەرىيەچىسى ، جۇڭگو كومپارتىيىسى ، جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى ۋە جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسلىق قۇرغۇچىسى ، رەھبىرى ماۋ زېدۇڭ ۋاپات بولدى . ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئىشلىرىنىڭ غەلىبىسى ۋە سوتسىيالىستىك ئىشلىرى ئۈچۈن مەڭگۈ ئۆچمەس تۆھپە يارىتتى . ئۇ دۇنيادىكى ئېزىلگەن مىللەتلەرنىڭ ئازادلىقى ۋە ئىنسانىيەتنىڭ ئالغا بېسىشى ئۈچۈن زور كۈچ چىقاردى . ماۋ زېدۇڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرقى يىللىرىدا گەرچە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاشتەك ئېغىر خاتالىقلارنى ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ ، لېكىن ئۇنىڭ پۈتكۈل ھاياتىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا ، ئۇنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىغا قوشقان تۆھپىسى ئۇنىڭ خاتالىقلىرىدىن زور دەرىجىدە ئېشىپ كېتىدۇ ، ئۇنىڭ كۆرسەتكەن خىزمەتلىرى بىرىنچى ئورۇندا ، خاتالىقى ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ . ماۋ زېدۇڭنىڭ ۋاپاتى پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن ئارمىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنى چوڭقۇر قايغۇغا سالدى .

9 ـ سېنتەبىردە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ، مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتى ، گوۋۇيۈەن ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى بىرلىكتە « پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن ئارمىيە ، پۈتۈن مەملىكەت ھەر مىللەت خەلقىگە خەت » نى تارقاتتى . شۇ كۈنى ، خۇا گوفېڭ ، ۋاڭ خۇڭۋېن ، يې جيەنيىڭ ، جاڭ چۈنچياۋ باشچىلىقىدا

« رەئىس ماۋ زېدۇڭنى دەپنە قىلىش ھەيئىتى » قۇرۇلدى ھەمدە ئاخ-بارات ئېلان قىلىپ ، خەلق ساريىدا يەتتە كۈن تەزىيە بىلدۇرۇش ئۆتـ-كۈزۈشنى ، پۈتۈن مەملىكەتتە مەدەنىي كۆڭۈل ئېچىش پائالىيەتلىرىنى ئون كۈن توختىتىشنى بەلگىلىدى . 18 ـ سېنتەبىردە تېيەنئەنمېن مەيدا-نىدا مىليونلىغان ئاما قاتناشقان تەزىيە مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلدى . خۇا گوفېڭ تەزىيە نۇتقى سۆزلەپ ، « ماۋ جۇشى ئاچقان پرولېتارىيات ئىنـ-قىلابى ئىشلىرىنى ئاخىرىغىچە ئېلىپ بارىمىز » دەپ ئىپادە بىلدۇردى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ ۋاپاتى ، ئاللىبۇرۇنلا ساقلىنىپ كېلىۋاتقان چوڭـ-قۇر سىياسىي كرىزىسنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇۋەتتى ۋە جىددىيلەشـ-تۇرۇۋەتتى . كەڭ كادىر ۋە ئاما پارتىيە ، دۆلەتنىڭ تەقدىر ئىستىقبالى ئۈچۈن ئەندىشە قىلدى . بۇ خىل ئەندىشىنىڭ ئەمەلىي ئاساسى بار ئـ-دى . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ ئالىي ھوقۇقىنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن ئالدى بىلەن ھەربىي ھوقۇقنى تارتىۋېلىشنى پىلانـ-لىغاندى . بۇ سۈيىقەست مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن ، ئۇلار يەنە مەملـ-كەتلىك خەلق ئەسكەرلىرى باش قوماندانلىق شتابى قۇرۇشنى پىلانلاپ ، خەلق ئەسكەرلىرىنى ئۆزلىرى ئىگىلەپ تۇرغان « ئىككىنچى قوراللىق كۈچ » قىلماقچى بولدى . بۇ سۈيىقەستمۇ ئەمەلگە ئاشمىغاچقا ، ئۇلار كونترول قىلىپ تۇرغان يەرلىك خەلق ئەسكەرلىرىنى ھەرخىل ئامال چارىلەرنى قىلىپ زورايتتى ۋە قوراللىنى كۆپەيتتى .

ماۋ زېدۇڭنىڭ كېسىلى ئېغىرلىشىپ كەتكەن ئاۋغۇستىنىڭ ئا-خىرلىرىدا ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ شاڭخەيدىكى مۇرىتى ۋاڭ خۇڭۋېن ، جاڭ چۈنچياۋنىڭ يولىورۇقىغا ئاساسەن ، قورال تارقىتىپ ، شاڭخەيدىكى خەلق ئەسكەرلىرىنى قوراللاندۇرغان . جەمئىي 74000 دانە مىلتىق ، 300 دانە زەمبىرەك ، ئون مىليون پايدىن كۆپ زەمبىرەك ، مىلـ-تىق ئوقى تارقاتقان . ئۇلار يەنە « قايتۇرما زەربە » بەلگىلىك ئاتالـ-مىش « ئەكسىلئىنقىلابىي توپىلاڭدىن ساقلىنىشنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش لايىھىسى » نى مەخپىي پىلانلاپ ، ھەر كۈنى 10000 نەپەر خەلق ئەسـ-كىرى ، 200 دانە ئاپتوموبىل تەييار بولۇپ تۇرۇشقا بۇيرۇق قىلىـغان

ھەمدە خەلق ئەسكەرلىرىنى « كېچىدىكى مەشق » قە ئۇيۇشتۇرغان ، ئەمەلىيەتتە بولسا ئەكسىلئىنقىلابىي توپىلاڭنىڭ مانېۋىرىنى قىلغان ماۋ زېدۇڭ ۋاپات بولغانىنىڭ ئەتىسى ، ئۇلار يەنە 20 سائەت ئىچىدە 6 مىليون پايدىن ئارتۇق مىللىتق ئوقى ، 1500 پاي زەمبىرەك ئوقى تارقاتقان ، ئاتالمىش « ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلىش مانېۋىرى » ئۆتكۈزگەن . شاڭ-خەيدىكى نەچچە كاتتىۋاش خەلق ئەسكەرلىرى قوماندانلىق شتابىغا بېرىپ تەكشۈرگەن ، تاقابىل تۇرۇش كۈچلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ ، قورال-لىق توپىلاڭ قوزغاشنىڭ كونكرېت تەييارلىقىنى قىلغان .

ماۋ زېدۇڭ ۋاپات بولغاندىن كېيىن ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ ئالىي رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تارتىۋېلىشتەك سۇيە-قەستلىك پائالىيەتلىرىنى تېزلەتتى . 11 ـ سېنتەبىر ، ۋاڭ خۇڭۋېن پار-تىيە مەركىزىي كومىتېتى بەنگۇڭتىڭى دېجورنىلىق ئىشخانىسىنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ ، جۇڭنەنخەيدە يەنە بىر « دېجورنىلىق ئىشخانە-سى » قۇرغان . ئۇ مەركىزىي كومىتېت بەڭگۇڭتىڭنىڭ نامىنى سېتىپ ، ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايونغا چوڭ مەسىلىلەردە ئۆزلىرىگە يوليورۇق سورىاپ دوكلات قىلىشى توغرىسىدا تېلېفون بەرگەن ، بۇنىڭ بىلەن پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بىلەن ھەرقايسى ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايون پارتكومىلرىنىڭ مۇناسىۋىتىنى ئۆزۈپ ، پۈتۈن مەملىكەتكە ئۇلار قوماندانلىق قىلماقچى بولغان .

« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » يەنە چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى ، بېيى-جىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ، شىنخۇا ئاگېنتلىقى قاتارلىق ئورۇنلاردىكى بەزى ئادەملەرنى جياڭ چىڭغا « ساداقەتمەنلىك خېتى » ، « نەسىھەت خېتى » يېزىشقا ئورۇنلاشتۇرغان . بەزىلىرىدە خەتلىرىدە ئوچۇق ھالدىلا ، جياڭ چىڭنى « پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ رەئىسى ۋە ھەربىي ئىشلار كو-مىتېتىنىڭ رەئىسى بولۇڭ » ، « بۇ ئېغىر يۈكنى كۆتۈرۈڭ » دېگەندەك گەپلەرنى قىلىپ ، جياڭ چىڭنىڭ تەختكە چىقىشى ئۈچۈن جامائەت پىكرى توپلىغان . جياڭ چىڭ قاتارلىقلارمۇ ئۆزلىرىنىڭ تەختكە چىقىشى ئۈچۈن كۈچەپ ھەرىكەت قىلغان . جياڭ چىڭ تېنەجىن شەھىرىنى

ئۆزى ئۇچۇن بىر قۇر مۇراسىم كىيىمى تىكىپ بېرىشكە بۇيرۇغان . ۋاڭ خۇگۇېن ئۆزىنىڭ پۈتۈن مەملىكەتكە ئاسىدىغان ئۆلچەملىك رەسىمنى تەييارلاپ قويغان ، يەنە ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىدىكىلەرگە « كاتتا بايرام » دېگەندەك فىلىملارنى تەييارلاشقا بۇيرۇق قىلغان .

« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » شاڭخەينى پارتىيە ، ھۆكۈمەتنىڭ مەركىزىي رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تارتىۋېلىشتىكى بازا قىلماقچى بولۇپ ، ئۆزلىرىنىڭ شاڭخەيدىكى يېقىنلىرىغا نۇرغۇن ئورۇنلاشتۇرۇشنى قىلغان . 21 ـ سېنتەبىردە ، جاڭ چۇنچياۋ بېيجىڭدا شاڭخەيدىكى قورال تارقىتىش ئەھۋالىدىن قىلىنغان دوكلاتنى ئاڭلىغان ، ئۇ كەلگەن ئادەملەرگە « سىز نېپىي كۈرەشنىڭ ھەربىتىگە دىققەت قىلىڭلار » دېگەن . 23 ـ سېنتەبىردە ، ۋاڭ خۇگۇېن تېلېفوندا شاڭخەيدىكى ئادەملىرى بىلەن سۆزلەشكەندە : « كۈرەش ئاخىرلاشقىنى يوق ، پارتىيە ئىچىدىكى بۇرژۇئازىيە ئۆزلىرىنىڭ مەغلۇبىيىتىگە تەن بەرمەيدۇ ، بەزىلەر ھامان دېگۈدەك شياۋپىڭنى كۆتۈرۈپ چىقىدۇ » دېگەن . 28 ـ سېنتەبىردە ، جاڭ چۇنچياۋ شاڭخەي شەھەرلىك پارتكومىدىكى بەزى رەھبەرلەرگە مەخسۇس ئادەم ئارقىلىق گەپ ئەۋەتىپ « شاڭخەي چوڭ سىناققا دۇچ كەلدى ، ئۇرۇش بولىدۇ » دېگەننى بىلدۈرگەن .

پۈتۈن خەلق تەنتەنە قىلغان ئۆكتەبىردىكى غەلىبە

« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ پارتىيە ، ھۆكۈمەتنى قولغا كىرگۈزۈۋېلىشقا ئۇرۇنغان ئوچۇق ـ ئاشكارا ھەرىكىتى چېن يۈن ، دېڭ يىڭچاۋ قاتارلىق پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارنى بەكلا ئەندىشىگە سالدى . ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى ئىنتايىن مۇشكۈل شارائىتتا تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ ، يەنىلا ھەرخىل يوللار بىلەن ئۆزئارا ئەھۋال ئالماشتۇرۇپ تۇردى ھەمدە يېڭى جىيەنيىڭغا ئۆزلىرىنىڭ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئارزۇلىرىنى بايان قىلدى . سېنتەبىرنىڭ ئاخىرلىرىدا ، شۇ شياڭچېەن ، نې رۇڭجېنلار يې جيەنيىڭغا ئادەم ئەۋەتىپ ، ئۇنىڭ تېزرەك بىر قارارغا كېلىپ ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ مەسلىسىنى بالـ

دۇرراق ھەل قىلىشنى ئېيتتى ، خۇا گوفېڭ ، لى شيەننيەن ، ژاڭ دۇڭ شېڭ قاتارلىقلارمۇ كۆپ قېتىم پىكىر ئالماشتۇرۇپ ، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ بەدىنىدىكى زەھەرلىك چاققا « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نى يوق قىلىش چارىلىرىنى مۇزاكىرە قىلغان . 21 ـ سېنتەبىردە خۇا گوفېڭ لى شيەننيەننىڭ ئۆيىگە بېرىپ ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنى مەسلىھەتلەشكەن ھەمدە لى شيەننيەننى ئۆزىگە ۋاكالىتەن يېڭى جيەنيڭنى ئىزدەپ بېقىشنى ئېيتقان . 24ـ سېنتەبىردە لى شيەننيەن يېڭى جيەنيڭنىڭ ئۆيىگە بېرىپ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » قا تاقابىل تۇرۇش مەسلىسىنى مەسلىھەتلەشكەندىن كېيىن ، يېڭى جيەنيڭ خۇا گوفېڭ بىلەن بىۋاستە كۆرۈشۈپ ، ئەستايىدىل مەسلىھەتلىشىپ ، بىر توغرا تەدبىرنى بېكىتكەن . بىر مەيدان ساقلانغىلى بولمايدىغان جىددىي كۆرەش باشلىنىش ئالدىدا تۇراتتى .

ماۋ زېدۇڭ ۋاپات بولغاندىن كېيىن ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » « بەلگىلەنگەن فاكتىن بويىچە ئىش قىلىڭلار » دېگەن ئاتالمىش ماۋ زېدۇڭنىڭ ۋەسىيىتىنى ئويدۇرۇپ چىقىپ ، ئۇنى 16 ـ سېنتەبىردە « خەلق گېزىتى » ، « قىزىل بايراق ژۇرنىلى » ، « ئازادلىق ئارمىيە گېزىتى » دە ، « ماۋ جۇشى بىزنىڭ قەلبىمىزدە مەڭگۈ ھايات » دېگەن باش ماقالىدە ئېلان قىلدى . باش ماقالىدە : « ماۋ جۇشى بىزگە : (بەلگىلەنگەن فاكتىن بويىچە ئىش قىلىڭلار) دەپ ۋەسىيەت قىلغان . » « بەلگىلەنگەن فاكتىن بويىچە ئىش قىلىڭلار دېگەنلىك ، ماۋ جۇشىنىڭ پرولېتارىيات ئىنقلابىي لۇشيەنى ۋە ھەرقايسى سىياسەتلەر بويىچە ئىش قىلىش دېگەنلىك » ، « ماۋ جۇشىنىڭ تەلىمىگە مەڭگۈ ئەمەل قىلىپ ، سىنىپىي كۆرەشنى تۇتقا قىلىشتا ، پارتىيىنىڭ ئاساسىي لۇشيەندە ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقلاب قىلىشتا چىڭ تۇرۇشىمىز لازىم » دېيىلگەنىدى . ئۇلار « بەلگىلەنگەن فاكتىن بويىچە ئىش قىلىڭلار » نى شۇ چاغدىكى تەشۋىقاتنىڭ مەركىزى قىلىپ ، گېزىت ـ ژۇرناللارنىڭ ئاساسلىق بەتلىرىدە ئۇلاپ ، قايتا ـ قايتا ئېلان قىلىشقا بۇيرۇق قىلدى . ئۇلارنىڭ بۇنداق قىلىشى ، ئۆزلىرىنى ماۋ زېدۇڭ

نىڭ سادىق ۋارىسلىرى ، پارتىيە ئىچىدىكى « مۇنتىزم » لار قىلىپ كۆرسىتىپ ، ئۆزىنى كۆتۈرۈپ ، خۇا گوفېڭ قاتارلىق مەركەزدىكى رەھبەرلەرگە زەربە بېرىش ئىدى .

دۆلەت بايرىمىدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ھەربىكتى تېخىمۇ ئاشكارا بولۇپ كەتتى . 1 ـ ئۆكتەبىردە جياڭ چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتىغا بېرىپ نۇتۇق سۆزلەپ ، كۆپچىلىك « دېڭ شياۋپىڭ ئۇچۇن ئەنزە ئاغدۇ- رىدىغان ئىادەملەرنىڭ يەنە چىقىپ قېلىشى » دىن ھوشيار بولۇڭلار ، « مەنمۇ سىلەر ياشلارغا قەسەم بېرەي ، ئۇلار بىلەن ئېلىشىشقا بەدىنىمنى چېنىقتۇرىمەن ، سىنىپىي كۈرەش ، لۇشيەن كۈرىشى تېخى ئۆزۈن » دېگەن . ۋاڭ خۇڭۇېن 3 ـ ئۆكتەبىردە بېيجىڭ شەھىرى پىڭگۇ ناھىيە- سىگە بېرىپ سۆزلىگەن سۆزىدە : « مەركەزدىن شيۇجېڭجۇيى چىقسا قانداق قىلسىلەر ؟ يوقىتىمىز ! » « بۇنىڭدىن كېيىن يەنە تاڭ شياۋ- پىڭ ، ۋاڭ شياۋپىڭلار چىقىشى مۇمكىن ، ھوشيار بولۇڭلار ! » « كۆ- زۇڭلارنى يوغان ئېچىپ ، شيۇجېڭجۇيىغا دىققەت قىلىڭلار » دېگەن .

4 ـ ئۆكتەبىردە ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ يېزىقچىلىق گۇرۇپپىسى « نۇر گېزىتى » نىڭ بىرىنچى بېتىدە « مەڭگۇ ماۋ جۇشى بەلگىلىگەن فاڭجېن بويىچە ئىش قىلايلى » دېگەن تېمىدا ماقالە ئېلان قىلدى . ماقالىدە مۇنداق دېيىلگەنىدى : « ماۋ جۇشى بەلگىلىگەن فاڭ- جېننى ئۆزگەرتىش ، ماركسزمغا ، سوتسىيالىزمغا ، پرولېتارىيات دىكتا- تورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش ئۇلۇغ نەزەريىسىگە خائىن- لىق قىلغانلىق » ، « شيۇجېڭجۇيىنىڭ ھەرقانداق كاتتىۋېشى ماۋ جۇشى بەلگىلىگەن فاڭجېننى ئۆزگەرتىشكە جۇرئەت قىلىدىكەن ، ئۇ ياخشى ئا- قىۋەتكە قالمايدۇ . » بۇ يەردە بەزى پاكىتلارنى چۈشەندۇرۇپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇ : 1976 ـ يىلى 30 ـ ئاپرېل كەچتە ، ماۋ زېدۇڭ يېڭى زېللاندىيە زۇڭلىسى مالتىننى قوبۇل قىلغاندا ، خۇا گوفېڭ ھەمراھ بول- غان ، قوبۇل قىلىشتىن كېيىن ئۇ ماۋ زېدۇڭغا مەملىكەتنىڭ ۋەزىيىتى قا- تارلىق ئەھۋاللارنى دوكلات قىلغان . ماۋ زېدۇڭ شۇ چاغدا ئۆز قەلبى بىلەن ئۈچ جۈملە سۆزنى يېزىپ بەرگەن : بىرى ، « ئاستا بولسا بول-

سۇن ، ئالدىرىماڭلار » ؛ يەنە بىرى ، « بۇرۇنقى فاكۇچىن بويىچە ئىش قىلىڭلار » ؛ ئۇچىنچىسى ، « سىز ئىش بېجىرسىڭىز ، مەن خاتىرجەم بولىمەن » . خۇا گوفېڭ سىياسىي بيۇرو يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭنىڭ دەسلەپكى ئىككى جۈملە سۆزىنى يەتكۈزگەن ، ئۇ چاغدا جياڭ چىڭ قاتارلىقلار بار ئىدى . لېكىن ، جياڭ چىڭ قاتارلىقلار « بۇرۇنقى فاكۇچىن بويىچە ئىش قىلىڭلار » دېگەننى « بەلگىلەنگەن فاكۇچىن بويىچە ئىش قىلىڭلار» غا ئۆزگەرتىۋەتكەن ھەمدە ئۇنى ماۋ زېدۇڭنىڭ « ۋەسىيتى » دەپ چىقىپ ئىش تاپماقچى بولغاندا ، خۇا گوفېڭ ئۇنى تۈزىتىش ئۈچۈن ئوتتۇرىغا چىقىشقا مەجبۇر بولدى . 2 ـ ئۆكتەبىردە خۇا گوفېڭ دىپلوماتىيە مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرى چياۋ گۇەنخۇا 30 ـ سېنتەبىر كۈنى كۆرۈپ چىقىشقا ئېلىپ كەلگەن « جۇڭگو ۋەكىللەر ئۆمىكىنىڭ باشلىقى بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ 31 ـ قېتىملىق قۇرۇلتىيىدا سۆزلەيدىغان سۆزىنىڭ تېكىستى » گە تەستىق سالغاندا مۇنداق يازغان : بۇ سۆزدە تىلغا ئېلىنغان ماۋ جۇشىنىڭ ۋەسىيىتىنى مەن ماۋ جۇشى ئۆزى قولى بىلەن يېزىپ بەرگىنگە سېلىشتۇرۇپ چىقتىم ، ئۇچ خەت خاتا كېتىپتۇ ، ماۋ جۇشىنىڭ يېزىپ بەرگىنى ۋە مەن سىياسىي بيۇرودا يەتكۈزگىنىم » بۇرۇنقى فاكۇچىن بويىچە ئىش قىلىڭلار » ئىدى . بۇنىڭ يەنە خاتا بولۇپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن مەن ئۇنى ئۆچۈرۈۋەتتىم . ئەمما ، جاڭ چۈنچياۋ بۇ سۆز تېكىستىگە مۇنداق تەستىق سالغان : « يولداش خۇا گوفېڭنىڭ تەستىقىنى بەزىبىر ئورۇنسىز ماجىرالارنىڭ بولۇپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن تۆۋەنگە تارقاتماسلىقىنى تەكلىپ قىلىمەن . » جياڭ چىڭ بۇنى كۆرگەندىن كېيىن ، بۇ سۆزلەرنىڭ ئاستىغا سىزىق سىزىپ ، ئۆزىنىڭ جاڭ چۈنچياۋنىڭ پىكرىگە قوشۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » بىر تەرەپتىن ، ئۆزلىرىنىڭ ماۋ زېدۇڭنىڭ ۋەسىيىتىنى ئويدۇرۇپ چىقارغان ئالدامچىلىقىنىڭ ئاشكارىلىنىپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن خۇا گوفېڭنىڭ تەستىقىنىڭ تۆۋەنگە تارقىلىشىغا كۆچىنىڭ بارىچە توسقۇنلۇق قىلسا ؛ يەنە بىر تەرەپتىن ، ئۆزلىرىنىڭ يېزىقچىلىق بەنزىسى لياڭ شياۋغا كۆر-

سەتمە بېرىپ ، « مەڭگۈ ماۋ جۇشى بەلگىلىگەن فاڭجېن بويىچە ئىش قىلايلى » دېگەن ماقالىنى يازدۇرۇپ ئېلان قىلدۇردى ، ئۇ ماقالىدىكى سۆزلەرنىڭ مۇقامى بەك يۇقىرى بولۇپ ، ئەگەر كىشىلەر بۇ ئاتالمىش « ۋەسىيەت » بويىچە ئىش قىلمىسا ، شۇ « شيۇجېڭجۇيىنىڭ كاتتىۋېشى » دېگەندى . بۇ ئىش تەبىئىي ھالدا كىشىلەرنىڭ دىققەت ئېتىبارىنى قوزغىدى . بۇ ماقالە شۇ چاغدىكى پارتىيە ، ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىنى « شيۇجېڭجۇيىنىڭ كاتتىۋېشى » دېگەندىن بېشارەت بېرىپ ، « ئۇلار ھەرگىز ياخشى ئاقىۋەتكە قالمايدۇ » دەپ داۋراڭ سالغانىدى . شۇڭا ، بۇ تەبىئىي ھالدا كىشىلەرگە جىددىي بىر سىگنالدەك بىلىندى ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ھوقۇق تارتىۋېلىشى يېقىنلاپ قالغان ئىشتەكلا بىلىنىپ كەتتى . بۇ ئىشتىن كېيىن جاڭ چۇنچياۋ يازغان بىر تېزىستا مۇنداق سۆزلەر بايقالغان : « ئىنقىلاب ۋە دىكتاتورا ، ئىنقىلابنى قانداق قىلىش كېرەك ، ھاكىمىيەتنى قانداق مۇھتەھكەملەش كېرەك ، ئادەم ئۆلتۈرۈش لازىم . » مانا بۇ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ ھەقىقەتەن قەست قىلماقچى بولغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ .

پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى دەرھال قەتئىي قارارغا كېلىپ ، كەسكىن تەدبىر قوللاندى . « ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى » نىڭ 5 ـ تومىنى تەھرىرلەش ، نەشر قىلىش مەسلىسىنى مۇزاكىرە قىلىش نامىدا سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېت يىغىنىنى چاقىرىشنى بەلگىلەپ ، ياۋ ۋېنيۈەننى قاتناشتۇردى ، جياڭ چىڭنى باشقىچە بىر تەرەپ قىلىدىغان بولدى . بۇ ئىشقا خۇا گوفېڭ رىياسەتچىلىك قىلدى ، يې جيەنيىڭ ئۆزى قوماندانلىق قىلدى ، كونكرېت ئىشلارغا مەركىزىي كومىتېت بەنگۇڭتىڭى ۋە مۇھاپىزەتچى قىسىملار مەسئۇلى ۋاڭ دۇڭشېڭ مەسئۇل بولدى . 6 ـ ئۆكتەبىر كەچ سائەت 8 دە ، خۇا گوفېڭ ، يې جيەنيىڭ جۇڭنەنخەيدىكى خۇەيرىنتاڭ زالىدا سىياسىي بيۇرو دائىمىي كومىتېتىنىڭ يىغىنىنى ئېچىپ ، پارتىيە ۋە خەلقنىڭ ئىرادىسىنى ئىجرا قىلدى ، جاڭ چۇنچياۋ ، ۋاڭ خۇڭۋېن ، ياۋ ۋېنيۈەنلەر يىغىن زالىغا ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ كىرگەندىن كېيىن ئۇلارغا ئايرىپ تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلىدىغانلىقى

ئۇقتۇرۇلدى ھەمدە جۇڭنەنخەيدىكى جياڭ چىڭنىڭ ئۆيىگە ئادەم ئەۋەتىپ ، بۇ قارارنى ئۇنىڭغا يەتكۈزدى . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ بېيجىڭدىكى مۇرىتلىرىغىمۇ ئايرىم تەكشۈرۈش تەدبىرى قوللىنىلدى . بىر سائەتكە يەتمىگەن ۋاقىتتا ، بىر پاي ئوقمۇ ئاتماي ئەلنىڭ قارىغىشىغا قالغان جياڭ چىڭ گۇرۇھى تارمار قىلىندى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ، مەركىزىي رادىئو ئىستانسىسى ، تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى ، شىنخۇا ئاگېنتلىقى قاتارلىق « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » ئىگىلىۋالغان ئاخبارات ئورۇنلىرى كونترول قىلىندى . شۇ كۈنى كەچ سائەت 10 دا ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسى بېيجىڭ شەھىرىنىڭ غەربىي شەھەر ئەتراپىدىكى يۈيچۈەنشەندە يىغىن ئېچىپ ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » تارمار قىلىنغاندىن كېيىنكى پارتىيە ، ھۆكۈمەتنىڭ چوڭ ئىشلىرىنى مۇزاكىرە قىلدى . يىغىن 7 ـ ئۆكتەبىر ئەتىگەندە خۇا گوفېڭنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ رەئىسى ، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ رەئىسى قىلىپ تەيىنلەشنى قارار قىلىپ ماقۇللىدى .

« تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ شاڭخەيدىكى يېقىنلىرى جياڭ چىڭ قاتارلىقلارنىڭ ئايرىم تەكشۈرۈلۈۋاتقانلىق خەۋىرىنى بىلگەندىن كېيىن ، دەرھال جىددىي يىغىن ئېچىپ ، جىددىي ھەرىكەتلەندۈرۈش ئېلىپ باردى . ئۇلار قوراللىق توپلاڭ قوماندانلىق بەنزىسىنى تەشكىللەپ ، 33500 نەپەر خەلق ئەسكىرىنى يىغقان ، 27000 دەك ھەرخىل قوراللارنى ئىشلەتكەن ، 225 دانە ئاپتوموبىل تەييارلىغان ، كۆپلىگەن ماددىي ئەشيا ۋە يېمەكلىك توپلاپ ، توپلاڭنى كونكرېت ئورۇنلاشتۇرغان . ئۇلار يەنە پۈتۈن شەھەر ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە خەت دېگەنىمۇ ئېلان قىلىشقا تەييارلاپ قويغان . ئۇلار « بىزنىڭ جياڭ چىڭنى ، چۇنچياۋنى ، ۋېنيۈەننى ، خۇڭۈبىننى قايتۇرۇپ بېرىڭلار » دەپ گەن شوئارنى بەلگىلەپ ، جياڭ چىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھىنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئاخىرقى قېتىم جان تالاشماقچى بولغان .

پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى شاڭخەي مەسلىسىنى بۇرۇنلا پەرەز قىلىپ ، ۋاقتىدا كۈچلۈك تەدبىر قوللاندى . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ »

نىڭ شاڭخەيدىكى مۇھىم ئادەملىرىنى بېيجىڭغا ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ چاقىرىپ كەلدى ۋە بىر قىسىم رەھبىرلىرى كادىرلارنى شاڭخەيگە ئەۋەتىپ ۋەزىيەتنى كونترول قىلدى . خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى ۋەزىيەتنىڭ ئۆز-گىرىشىگە تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن تەييارلىق قىلىپ قويغانىدى . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ قالدۇقلىرىنىڭ شاڭخەيدە قوراللىق توپلاڭ قى-لىشىنى پىلانلىشى شاڭخەيدىكى كەڭ كادىر ، ئاممىنىڭ قاتتىق قارشىلىقىغا ئۇچراپ ، ئۇلارنىڭ سۇيىقەستى ئەمەلگە ئاشمىدى .

14 ـ ئۆكتەبىردە ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نىڭ تارمار قىلىنغانلىقىنى جاكارلىدى . كىشىلەر ئۆزئارا خەۋەر يەتكۈزۈشۈپ ، تەنتەنە قىلىشتى ، بەزىلەر قەدەھ كۆتۈرۈپ تەبرىكلەشتى ، نۇرغۇن ئورۇنلاردا ھاراق سېتىلىپ تۈگەپ كەتتى ، پۈتۈن مەملىكەت قاينام ـ تاشقىنلىققا چۆمدى . شاڭخەي خەلقىنىڭ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نى ئەيىبلەش غەزەپ ئوتى پۈتۈن شەھەرنى قاپلىمدى . 21 ـ ئۆكتەبىردىن 30 ـ ئۆكتەبىرگىچە ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى 29 ئۆلكە ، شەھەر ، ئاپتونوم رايون ۋە خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى تەنتەنىلىك يىغى-لىش ، نامايىشلارنى ئۆتكۈزۈپ ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نى تارمار قىلىشتىكى جىددىي تەدبىرىنى قەتئىي قوللايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ ، « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نى تارمار قى-لىشتىكى زور غەلىبىنى تەنتەنە قىلىشتى .

جىياڭ چىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھى ئۇزاق مۇددەت خەلق بى-لەن دۇشمەنلەشتى ، ئۇلارنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ئۆتكۈز-گەن جىنايەتلىرىنى يېزىپمۇ تۈگەتكىلى بولمايدۇ . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نى تارمار قىلىش ، پۈتۈن پارتىيە ، پۈتۈن ئارمىيە ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ ئورتاق ئارزۇسى ئىدى . ماۋ زېدۇڭ پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ ئالىي رەھبەرلىك ھوقۇقىنى باشتىن ـ ئاخىر « تۆت كىشى-لىك گۇرۇھ » قا بەرمىدى ھەمدە ئۇلارنى تەنقىد قىلىپ ، پاش قىلىپ ، پارتىيىنىڭ بۇ كەسكىن كۆرەشتىكى قىيىنچىلىقىنى يەڭگىللەتتى . خۇا گوفېڭ ، يې جيەنيىڭ ، لى شيەننيەن قاتارلىقلار « تۆت كىشىلىك گۇ-

رۇھ » نى تارمار قىلىش كۆرسەتكەن مۇھىم رول ئويناندى . ۋاقتا دۆكشىكىمۇ بەزى پايدىلىق خىزمەتلەرنى ئىشلىدى . « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نى تارمار قىلىش غەلىبىسى پارتىيەمىزنى ، جۇڭگونىڭ سوتسىيالىزم ئىشلىرىنى خەۋپ ئىچىدىن قۇتۇلدۇرۇپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن ئىبارەت بۇ بالايىئاپەتنى تۈگىتىپ ، ئىلىمىزنى يېڭى تارىخىي تەرەققىيات باسقۇچىغا ئىلىپ كىردى .

« (مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى) نى ماۋ زېدۇڭ ئۆزى قوزغىدى ۋە رەھبەرلىك قىلدى . (مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى) دەك ئومۇمىي خاراكتېر ئالغان ، ئۇزۇن داۋام قىلغان بۇنداق ئېغىر (سول) چىللىق خاتالىقنىڭ ئاساسىي جاۋابكارلىقى يولداش ماۋ زېدۇڭدا . لېكىن ، يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ خاتالىقى ، تېگى ـ تەكتىدىن ئالغاندا ، بىر ئۇلۇغ پرولېتارىيات ئىنقىلابچىسى ئۆتكۈزگەن خاتالىق . » « ئۇ ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزگەن ۋاقىتتىمۇ پۈتۈن پارتىيەدىن ماركس ، ئېنگېلس ، لېنىنلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئىخلاس بىلەن ئۆگىنىشنى كۆپ قېتىم تەلەپ قىلدى ، ئۆزىنىڭ نەزەرىيىسى ۋە ئەمەلىيىتىنى باشتىن ـ ئاخىر ماركسىزملىق نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەت ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى مۇستەھكەملەش ئۈچۈن زۆرۈر بولغان نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەت دەپ قارىدى . ئۇنىڭ ئېچىنىشلىق يېرى ئەنە شۇ . » « ئۇ لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھىنى تارمار قىلىش كۆرسەتكەن رەھبەرلىك قىلدى . جىيانگ چىڭ ، جاڭ چۈنچياۋ قاتارلىقلارنىمۇ جىددىي تەنقىد قىلدى ۋە پاش قىلدى ، ئۇلارنىڭ ئالىي رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تارتىۋېلىش يولىدىكى قارا نىيىتىنىڭ ئىشقا ئېشىشىغا يول قويمىدى . مانا بۇلار كېيىن پارتىيەمىزنىڭ « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » نى ئوڭۇشلۇق تارمار قىلىشىدا مۇھىم رول ئويناندى . » « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا پارتىيەمىز نابۇت بولۇپ كەتمىدى ، بەلكى بىرلىكىنى ساقلاپ قالۇەردى ، گوۋۈيۈەن بىلەن خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى نۇرغۇنلىغان زۆرۈر خىزمەتلەرنى ئىشلىدى ، ھەر مىللەت ، ھەر ساھە ۋەكىللىرى قاتناشقان 4 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى ئېچىلدى ھەمدە گوۋۈيۈەنگە يولداش جۇ ئېنلەي بىلەن يولداش

دېڭ شياۋپىڭنى رەھبەرلىك يادروسى قىلغان نامزاتلارنى بېكىتتى ، دۆ-لىتىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك تۈزۈمىنىڭ ئۇلى ساقلىنىپ قالۇەردى ، سوتسىيالىستىك ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش داۋاملىشۇەردى ، مەملىكىتىمىز ئۆزىنىڭ بىرلىكىنى ساقلاپ قالۇەردى ۋە خەلقئارادا مۇھىم رول ئويناپ تۇردى . بۇ مۇھىم ئىشلارنى يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ غايەت زور رولىدىن ئايرىپ قارىغىلى بولمايدۇ . » « ئۇ ‹مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى › دا ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ ، لېكىن پۈتۈن هاياتىدىن قارىغاندا ، ئۇنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىغا قوشقان تۆھپىسى ئۆتكۈزگەن سەۋەنلىكىدىن كۆپ ئارتۇق . ئۇنىڭ تۆھپىسى بىرىنچى ئورۇندا ، خاتالىقى ئىكىكىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ . » ⑦

ئىزاھاتلار

① « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » ، 2 ـ توم ، 42 ـ ، 43 ـ بەتلەر .

② « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 2 ـ توم ، 61 ـ ، 63 ـ ، 64 ـ بەتلەر .

③ ماۋ زېدۇڭنىڭ خىزمەتچىلىرىنىڭ ئېيتىشىغا قارىغاندا ، تىببىي مۇتە-خەسسىسلەرنىڭ تەكشۈرۈشى ئارقىلىق ماۋ زېدۇڭ « قېرىلىق كاتاراكتا » كېسى-لىگە مۇپتىلا بولۇپ قالغانلىقى ئېنىقلانغان بولۇپ ، كىتاب ئوقۇيالمايدىكەن . 1975 ـ يىلى ئاۋ غۇستتا كۆزىدىكى ئاقنى ئېلىش ئوپېراتسىيىسى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ ، كۆرۈشى ئەسلىگە كەلگەن .

④ زېتىيەن ـــ ۋۇ زېتىيەن ، تاڭ سۇلالىسى دەۋرىدە ئۆتكەن ئايال پادىشاھ .

⑤ قايتا تەكشۈرۈش ئارقىلىق بۇ 388 ئادەم ئىچىدىن بىرمۇ ئەكسىلئىن-قىلابچى چىقمىغان ، پەقەت ئۈچ ئادەمنىڭ ئوغرىلىق قىلغان جىنايىتى بار ئىكەن . بۇ شىنخۇا ئاگېنتلىقى 1978 ـ يىلى 18 ـ نويابىر تارقاتقان خەۋەر .

⑥ 1923 ـ يىلى ياپونىيىنىڭ توكيو شەھىرىدە قاتتىق يەر تەۋرەپ ، 100 مىڭ ئادەم ئۆلگەن . 1960 ـ يىلى چىلىدا قاتتىق يەر تەۋرەپ 7000 ئادەم ئۆلگەن . تاڭشەندىكى يەر تەۋرەشتە ئۆلگەن ئادەم توكيودىكىسىنىڭ 2.4 ھەسسىسىگە ، چە-

لىدىكىنىڭ 35 ھەسسىسىگە تەڭ .

⑦ « جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ دۆلىتىمىز قۇرۇلغانـ دىن بۇيانقى پـارتـــيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قارارى » ، 155 ـ ، 156 ـ ، 173 ـ بەتلەر .

يەتتىنچى باب

ئون يىللىق بالايىئاپەتتىن كېيىنكى ئويلىنىش

1 . ئون يىللىق ئىچكى قالايمىقانچىلىقنىڭ ئېغىر ئاقىۋىتى

ئۆز ۋاقتىدا ماۋ زېدۇڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاپ ، جاھاندىكى چوڭ قالايمىقانچىلىق ئارقىلىق « جاھاننى تازا تۈزەش » مەقسىتىگە يەتمەكچى بولغانىدى . لېكىن ، ئەمەلىيەت ئويلىغىنىدەك بولماي ، ئون يىللىق « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » پارتىيە ، دۆلەت ۋە خەلقنى دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى ئەڭ ئېغىر ئوڭۇشسىزلىق ۋە زىيانغا ئۇچراتتى . « 〈 مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى 〉 نى مەڭگۈ ئۇنتۇماسلىق كېرەك ! » مانا بۇ شۇ چوڭ بالايىئاپەتنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەنلەرنىڭ ئورتاق ساداسى ، كۆپچىلىكنىڭ ھەممىسى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ساۋاقلىرىنى ئەستايىدىل خۇلاسىلەشنى ، ئەستە چىڭ تۇتۇشنى ، كېيىنكى ئەۋلادلارغا بىلدۈرۈشنى ، مۇشۇ خىلدىكى ئىچكى قالايمىقانچىلىقنىڭ جۇڭگو زېمىنىدا قايتا يۈز بېرىشگە ھەرگىز يول قويماسلىقنى ئازرۇ قىلىدۇ . بۇ بالايىئاپەت ئېلىپ كەلگەن زىيانلارنى تولۇق كۆرسىتىپ ، كىشىلەرنىڭ بۇرۇنقى كۆڭۈل ئاغرىقلىرىنى ئېسىدە چىڭ ساقلاتقۇزۇشىمىز لازىم . لېكىن ، ئون يىللىق بالايىئاپەت كەلتۈرۈپ چىقارغان زىيانلار كۆپ تەرەپلىمىلىك ، ئەگەر ماددىي جەھەتتىكى زىياننى ھېسابلاپ چىققىلى بولىدۇ دېگەن تەقدىردىمۇ ، مەنىۋى مەدەنىيەتكە كەلتۈرگەن زىيىننى ، روھىي جاراھەتنى قانچىلىك ئىلغار ھېسابلاش ماشىنىسى بولسىمۇ ھېسابلاپ چىقالمايدۇ . ئېھتىمال ئىقتىسادشۇناسلار ، سە-

يـاسەتچىلەر ، تارىخشۇناسلار ، جەمئىيەتشۇناسلار ، پەيلاسوپلارنىڭ ئور-
تـاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى ، ئۇزاق مۇددەت تەكشۈرۈپ تەتقىق قـ-
لىشى ئارقىلىق ئاندىن ئەترەپلىق ، توغرا باھا ۋە ئېنىق ھېسابقا ئېرىشـ-
كـىلى بولۇشى مۇمكىن . بۇ كىتاب پەقەت چوڭ ـ چوڭ مەسىلىلەر ئۈس-
تىدىلا يۈزەكى مۇلاھىزە ئېلىپ بېرىلدى .

(1) خاتا نەزەرىيە ۋە ئۇنىڭ پېتەكچىلىكىدىكى ناتوغرا ئەمەلىيەت ، ئىدىيىدىكى مـسلسز قالايمقانچىلىقنى كەلتۈرۈپ چىقاردى ۋە ماركسزم ـ لېنىنزمغا بولغان ئېتىقادنى ئاجىزلاشتۇرۇۋەتتى

ئـىنقلابىي ئاممىنىڭ ھەرىكىتىگە توغرا نەزەرىيە بىلەن يېتەكچـ-
لىك قىلىش ، كومپارتىيە رەھبەرلىك قىلغان ئىنقلابىي ئامما ھەرىكىتى
بىلەن ئىلگىرىكى بارلىق ئىنقلابىي ھەرىكەتلەرنىڭ مۇھىم پەرقلىرىنىڭ
بـىرى ، شۇنداقلا بۇ خىل ئىنقلابىي ھەرىكەتلەرنىڭ جەزمەن غەلىبە قـ-
لىشىدىكى تۈپ كاپالەت . خۇددىي ماۋ زېدۇڭ ئېيتقاندەك : « جۇڭگو-
لۇقلار ماركسزم ـ لېنىنزمنى ئۆگىنىۋالغاندىن كېيىن روھىي جەھەتتە
پاسسىپ ئورۇندىن ئاكتىپ ئورۇنغا ئۆتتى . » ① جۇڭگو ئىنقلابىنىڭ
غەلىبىسى دەل ماركسزم ـ لېنىنزمنىڭ غەلىبىسى .

نـەزەرىيىنىڭ رولى دەل ئۇنىڭ كىشىلەرنى ۋەزىيەتنى توغرا تەھـ-
لىل قىلىشقا ، جەمئىيەت ئەمەلىيىتىنى توغرا پەرق ئېتىشكە ، ئىنقلابنىڭ
ئوبيېكتى ۋە ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچىنى توغرا بېكىتىشكە ، توغرا
ئىستراتېگىيە ۋە تاكتىكا تۈرغۇزۇشقا يېتەكلىشىدە ھەم شۇ ئارقىلىق ئىنـ-
قـلابىي پائالىيەتلەرگە رەھبەرلىك قىلىپ ، بارلىق قېيىن توسالغۇلارنى
يېڭىپ ، مەغلۇبىيەتتىن غەلىبىگە قاراپ مېڭىشىدا . ئەمما ، خاتا نەزەرىيە
دەل بۇنىڭ ئەكسىچە رول ئويناپ ، ۋەزىيەتكە بولغان خاتا قاراشنى ،
دۈشمەن بىلەن ئۆزىنى ئارىلاشتۇرۇپ قويۇشنى ، ھەق ـ ناھەق ئاستىن ـ
ئۈستۈن بولۇپ كېتىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىپ ، نەتىجىدە ئىنقلاب ئىشـ-
لىرىنى ئېغىر ئوڭۇشسىزلىققا ، زىيان ۋە مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىتىدۇ .
« مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » نىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى بولغان ئاتالمىش
« پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقلاب قىلىش نەزەرى-

يىسى » گەرچە بىر مەزگىل « ماركسىزم ـ لېنىنىزمنىڭ يۇقىرى پەللـ
سى » ، « ئۇچىنچى پارلاق نامايەندە » دەپ تەرىپلەنگەن بولسىمۇ ، لېكىن
دەل مۇشۇنداق خاتا ئىنقىلاب نەزەريىسى تەسىرى ئىنتايىن چوڭقۇر
بولغان ئېغىر زىيانىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى . ئۇ نەزەريىنىڭ نېمە ئۈچۈن
خاتا ئىكەنلىكى توغرىسىدا بىز ئالدىنقى بابلاردا تارىخنىڭ ئەمەلىيەتگە
بىرلەشتۈرۈپ كۆپ قېتىم تەھلىل قىلىپ پىچەن قىلدۇق ، شۇڭا بۇ يەردە
يەنە سۆزلەپ تۇرمايمىز .

تەكىتلەپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىدىغىنى ، دۇشمەن بىلەن ئۆزىنى
ئارىلاشتۇرۇپ قويۇش ، ھەق ـ ناھەقنىڭ ئاستىن ـ ئۈستۈن بولۇپ كېـ
تىشىنىڭ بىر مۇھىم نەزەريىۋى سەۋەبى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى »
نىڭ ئۇچىغا چىققان دۇشمىنى بولغان شيۇجېڭجۇيىغا نىسبەتەن توغرا
تونۇش ۋە ئېنىق ئۇقۇمنىڭ كەمچىل بولۇشى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ .
شۇنداق ئېيتىشقا بولىدۇكى ، 20 نەچچە يىل مابەينىدە ، نېمىنىڭ شيۇـ
جېڭجۇيى (ھازىرقى زامان شيۇجېڭجۇيىسىنمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ئىـ
كەنلىكى توغرىسىدا ، پارتىيىنىڭ داھىيسى بولغان ماۋ زېدۇڭدىن تارتىپ
ھېچكىم ئېنىق بىر نەرسە دېمىگەن .

ماۋ زېدۇڭ شيۇجېڭجۇيى دېگەن بۇ ئۇقۇمنى ناھايىتى كەڭ دائىـ
رىدە ، ناتوغرا ھالدا قوللانغان . ئۇ شيۇجېڭجۇيى دېگەنلىك ئوڭ پۈرـ
سەتپەرەسلىك ، جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ بەزى رەھبەرلىرى شيۇجېڭـ
جۇيىنى يۈرگۈزدى دەپ بىلىپلا قالماي ، يەنە بۇنىڭدىن 800 نەچچە يىل
بـۇرۇنقى شىمالىي سۇڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە ئۆتكەن
سۇڭ جياڭنى يەنى « سۇ بويىدا » رومانىدىكى دېھقانلار قوزغىلىڭىنىڭ
رەھبىرىنىمۇ « شيۇجېڭجۇيى بىلەن شۇغۇللاندى » دېگەن . بۇنداق بولـ
غاندا ، شيۇجېڭجۇيى ئاساسلىقى بىر خىل ئىدىيىۋى نەزەريە ئۇقۇمى
بولماستىن ، بەلكى بىر سىياسىي ئۇقۇم بولۇپ ئىشلىتىلگەن . شيۇجېڭـ
جۇيى ئىنقىلابچىلارنىڭ بىرىنچى دۇشمىنى بولۇپ ، بۇ دۇشمەننىڭ دائىـ
رىسىمۇ ناھايىتى زور سۇبيېكتىپچانلىققا ئىگە بولۇپ قالغان . مانا بۇنداق
ھەتتا كۆرەش نىشانىمۇ ئېنىق بولمىغان « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ،

ئەلۋەتتە قالايمقان ئۇرۇش قىلىش ، سارائىلاردەك ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىپ ، بىر چوڭ بالايىئاپەت بولۇپ شەكىللەنگەن .

يۇمەلىيەتتە ، شيۇجيڭجۇيى دېگەن بۇ ئۇقۇمنىڭ ئالاھىدە مەنىسى بولۇپ ، ئۇ كومموننىزم ھەرىكىتىدىكى بەزىبىر كىشىلەرنىڭ ماركسزمنىڭ ئاساسىي پرىنسىپلىرىنى ئوڭ ياكى « سول » چىللىقتىن چىقىپ بۇرمىلىغان ، ئۆزگەرتكەن ئاشۇ سىستېمىلىق خاتا نەزەرىيىۋى كۆزقاراشلىرىغا قارىتىلغان . ئەگەر مانا مۇشۇ چەك ـ چىگرا بويىچە ئېيتقاندا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا تەرغىپ قىلىنغان بىر يۈرۈش ئاتالمىش « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەرىيىسى » نى ئىسمى جىسمىغا لايىق شيۇجيڭجۇيىنىڭ نەرسىسى دەپ ئېيتىشقا بولىدۇ . ئەلۋەتتە ، بىز بىر خىل ئېنىقسىز ئۇقۇم بىلەن يەنە بىر خىل ئېنىقسىز ئۇقۇمنى تەنقىد قىلىشنى قوللىمايمىز . بىز ماركسزمنىڭ كونكرېتنى مەسىلىلەرنى كونكرېتنى تەھلىل قىلىش ئۇسۇلىدا چىڭ تۇرۇشنى تەشەببۇس قىلىمىز . شۇڭا ، ئاتالمىش « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا ئۆزلۈكسىز ئىنقىلاب قىلىش نەزەرىيىسى » « ماركسزم ـ لېنىنىزم ئومۇمىي قائىدىلىرىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەنلىكىنىڭ مەھسۇلى بولغان ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىزىدىن ئوپئوچۇق چەتنەپ كەتكەن »② « سول » چىل خاتا نەزەرىيىدۇر دەپ كۆرسىتىپ قويساقلا كۇپايە .

« ماركسنىڭ تەلىماتىنىڭ ھەممىگە قادىرلىقى دەل ئۇنىڭ توغرا بولغانلىقىدا . » ③توغرا نەزەرىيە كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ھەقىقەتنى توغۇشىغا ، ئىدىيىنى بىرلىككە كەلتۈرۈشگە ياردەم بېرىدۇ ، ئورتاق ، توغرا كۇرەش نىشانى بولغاندىلا ، كۇچنى مەركەزلەشتۈرۈپ بىر نىيەتتە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرگىلى ، چوڭ ئىشلارنى قىلغىلى بولىدۇ . جۇڭگو كومپارتىيىسى يەنئەندىكى ئىستىل تۈزىتىش ۋە 7 ـ قۇرۇلتاي ئارقىلىق ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئاساسىدا ، ناھايىتى يۇقىرى ئىنتىپاقلىق ، بىرلىكلىكنى قولغا كەلتۈردى ، جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئۇڭۇشلۇق تەرەققىي قىلىشى بۇنىڭغا پارلاق مىسال بولالايدۇ . ئەكسىچە « مەدەنىيەت زور ئىنـ

قىلابى » خاتا نەزەرىيەسىنىڭ يېتەكلىشىدە ھەق ـ ناھەقنى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلۋەتتى ، ئېقىمغا قارشى يول تۇتتى ، شۇ چاغدىكى مودا بولغان خىلمۇخىل ئۆزگىچە ، ياۋايى قىلمىشلار خۇددى « ئىنقىلابىي ھەرىكەت » تەك ، ھەممىسى توغرىدەك ، ھەممىسى « شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش ، ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىشتا زۆرۈردەك بولۇپ كەتتى . بۇلار كىشىلەرنىڭ ئىدىيىسىنى ئېغىر دەرىجىدە قالايمىقانلاشتۇرۇپ ، دۆلەت ۋە خەلققە ناھايىتى زور زىيانلارنى ئېلىپ كەلمەي قويمايدۇ . ھالبۇكى بۇ خاتا نەزەرىيىلەر يەنە « ماركسزمنى ئىجادكارلىق بىلەن تەرەققىي قىلدۇرغانلىق » دېگەن بايراق ئاستىدا ئېلىپ بېرىلغاچقا ، ماركسزمنىڭ ئىناۋىتىنى ئېغىر دەرىجىدە زىيانغا ئۇچراتماي قويمىدى ، بىر تۈركۈم كىشىلەر ئىچىدە ، بەزى كومپارتىيە ئەزالىرى ، بولۇپمۇ ياشلار ئىچىدە ئېتىقاد كرىزىسى شەكىللەندى . بۇ خىل ئىدىيىۋى نەزەرىيىدىكى غايەت زور جاراھەتنىڭ ئاقىۋىتى ئىنتايىن ئېغىر بولۇپ ، ئۇنىڭ ئۈستىگە قىسقا مۇددەت ئىچىدە ئۈزۈل ـ كېسىل ئەسلىگە كەلمەيتتى .

(2) جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ تەشكىلي قۇرۇلۇشى ۋە جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ھاكىمىيەت ئورگانلىرى ئېغىر دەرىجىدە ئاجىزلاپ كەتتى

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » پارتىيە تەشكىلىنى ساپلاشتۇرۇش ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى مۇستەھكەملەش ۋە كۈچەيتىش نامىدا ۋە چاقىرىقىدا ئېلىپ بېرىلدى . ئەمما ، ئەمەلىيەتتىكى ئۇنۇمى تەرغىب قىلغان نىشانى بىلەن پۈتۈنلەي قارىمۇ قارشى بولۇپ چىقتى .

نەزەرىيە خاتا ، سىياسىي چېگرىنىڭ ئېنىق بولماسلىقى ، ئوبيېكتىنىڭ ئاستىن ـ ئۈستۈن بولۇپ كېتىشى ، ئۇسۇلنىڭ غەلىتە بولۇشى ، ئون يىللىق مالىمانچىلىق جەريانىدا جۇڭگو كومپارتىيەسىنى ئېغىر زىيانغا ئۇچراتتى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە ، ئاساسىي قاتلاملاردا ، مەسىلەن ، بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پارتىيە تەشكىلى « شيۇجېڭجۇيىچە پارتىيە » دېيىلدى . ئۇلكە مەركەزلىرىدە ، مەسىلەن ، بېيجىڭ شەھەرلىك پارتكوم « شيۇجېڭجۇيى گۇرۇھىنىڭ ئۇۋۇسى » دېيىلدى . مەركەزدە ، بىر « بۇرژۇئازىيە قوماندانلىق شتابى » بار دېيىلىپ ،

پـۇتـۇن مەملىكەتتە « لىۇ شاۇچى شىۇجېڭجۇيى سىياسىي لۇشىيەنى ۋە تەشكىلىي لۇشىيەنى » بار دېيىلدى . قىسقىسى ، جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ھـەر دەرىجىلىك تەشكىللىرى ئەتكەسكە چىقىرىلىپ ، « پارتكومنى چۆرۈپ تـاشلاپ ئىنقىلاب قىلىش » قوزغالدى . شۇڭا ، كەڭ پارتىيە ئەزالـىرى ئۇزاق مۇددەت تەشكىلىي تۈرمۇش ئۆتكۈزمىدى ، ياچېيكا پارتـكومدىن ، ناھىيىلىك پارتكوم ، ئۆلكىلىك پارتكومغىچە ھەممىسى نەچچە يـىل ئاساسىي جەھەتتىن پالەچ ھالەتتە تۇرۇپ قالدى ھەمدە ئۇشتۇمتۇت جـۇڭگو كومپارتىيىسىنى باشقىدىن قۇرۇش چاقىرىقى ئوتتۇرىغا چىقتى . « مـەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ، پارتىيە رەھبەرلىكىدىن پەقەت « ماۋ جۇشىنىڭ رەھبەرلىكى » ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىلا قالدى . ھەر دەرىجىلىك پارتىيە تەشكىللىرى ھەرقايسى كونكرېت خىزمەتلەرنى ئىشلىمىسە ، كەڭ پارتىيە ئەزالىرى باشلامچىلىق قىلىپ ، تايانچىلىق رو-لىنى جارى قىلدۇرمىسا ، بۇنداق پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكى قانداقمۇ ئەمەلگە ئاشسۇن ! « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئون يىللىق قالايمىقانچىلـىقىنى پەيدا قىلىشىدىكى سەۋەبلەرنىڭ بىرى ، دەل ئۇنىڭ جۇڭگو كومـپارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇۋەتكەنلىكى .

لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھى توپىلاڭىدىن توغاچ ئوغرىلاپ ، تەرەپ ـ تەرەپتىن نام ـ شەرەپ ، ھوقۇقنى قولغا كەلتۇرۇش ئۈچۈن ھىيلە ـ مىكىر ئىشلەتكۈچىلەرنى ۋە ھەرخىل جەمئىيەت داشقاللىرىنى يىغىپ ئۆزلىرىنىڭ گۇرۇھىنى تەشكىللەپ ، گۇرۇھنى پارتىيىنىڭ ئورنىغا دەسـتىپ ، ھوقۇق تالاشتى . ۋاڭ خۇڭۋېن « گۇرۇھقا تايىنىپ ، پار-تىيىگە تايانماسلىق كېرەك » دەپ جار سالغان ، جاڭ چۈنچياۋ ئۈچۈق ـ ئاشكارا : « ئىسيانچىلار ئەترىتىنىڭ ئۆزى پارتىيە ياچېيكىسى ، ئەترەت ھەيئەتلىرى ياچېيكا ھەيئەتلىرى ، بۇرژۇئازىي پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ لازىمى يوق ، ئىسيانچىلار پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ رولىنى ئويناپدۇ » دەپ ئېلان قـىلدى . ماۋ زېدۇڭ پارتىيە تەشكىلىنى باشقىدىن قۇرۇپ چىقىشنى ئوتـتۇرىغا قويغاندىن كېيىن ، ئۇلار يەنە « پارتىيىگە زەربىدارلىق بىلەن كـىرگۈزۈش » ، « زەربىدارلىق بىلەن ئۆستۈرۈش » دەك ھەرخىل ئۇ-

سۇل ـ چارىلەر بىلەن ئۆز كۈچىنى زورايتتى . ئۆز گۈرۈھىدىكى ئاساسـ لىـق ئادەملەرنى رەھبەرلىك بەنزىسىگە كىرگۈزۈش ئۈچۈن ، ۋاقا خۇڭـ ۋېن تەپتارتماستىن : « ھەممە نەرسە ئېھتىياج ئۈچۈن بولىدۇ ، خائىن بـولسا نېمە بوپتۇ ، ھەقىقىي خائىن بولسىمۇ ، جياڭ چىڭ ئىشەنسىلا بولدى » دېگەن . جياڭ چىڭ بولسا : « مەسىلە بولسىمۇ پارتىيىگە كىرـ گىلى بولمىدىغۇ » ، « تونۇشتۇرغۇچىسى بولمىسىمۇ تەستىقلاش كېرەك » دېگەن . ئۇلار زەربىدارلىق بىلەن پارتىيىگە كىرگۈزگۈچىلەرنى ئۆز ئىدارىسىدىكىلەر قوشۇلمىسا ، ئۇلار « دېڭىزدىن ئۇچۇپ ئۆتۈش » ئۇسۇـ لىنى قوللىنىپ ، باشقا ئىدارىگە ئاپىرىپ ئۆتكۈزۈپ تەستىقلاتقان . ئۆز ئىدارىسىدىكىلەرنىڭ قارشىلىقىغا ئۇچراپ ، تەستىقلانمىغانلارنى ، ئۇلار بېسىم ئىشلىتىش ۋاستىسىدىن پايدىلىنىپ ، يۇقىرىدىن ئىسمىنى ئاتاپ ، ۋاقىت بەلگىلەپ پارتىيىگە كىرگۈزگەن . ئاساسىي قاتلام « پارتىيىنىڭ يادرو گۇرۇپپىسى » دىكى كۆپ سانلىق ئەزا پارتىيىگە كىرگۈزۈشكە قـوشۇلمىغانلارنى ، ئۇلار بېسىم ئىشلىتىپ ، « ئىسمىنى ئاتاپ تاشنى يۆتـ كىۋېتىش » ئـۇسـۇلـىـنى قوللانغان . گۇرۇھنىڭ بەزى تايانچ ئۇنسۇرـ لىرى « زەربىدارلىق بىلەن پارتىيىگە كىرگۈزۈش » رەسمىيىتىنى بېجىـ رىشكە ئۇلگۈرمەيلا ، ھوقۇقنى قولغا ئېلىشقا ئالدىراپ ، ئالدىدا رەھبەرلىك بەنزىسىگە كىرگۈزۈلۈپ ، ئارقىدىن پارتىيىگە كىرىش رەسمىيىتىنى بـە جىرىپ ، ئاتالمىش « يېڭىنى قوبۇل قىلىش » نەيرەڭۋازلىقىنى ئىشلەتـ كەن . جېجياڭدىكى يېڭىدىن پەيدا بولغان ئەكسىلئىنقىلابچى ۋېڭ سىنخې ئوچۇق ـ ئاشكارا ھالدا : « ھازىرقى پايدىلىق پۇرسەتنى چىڭ تـۇتۇپ ، سىياسىي جەھەتتە ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلىگەن ۋاقىتىمىزدىن تو ـ لۇق پايدىلىنىپ ، تېزلىك بىلەن تۈركۈمنى يېتىلدۇرۇپ (زەربىدارلىق بـىلەن پارتىيىگە كىرىشنى دېمەكچى) چىقىشىمىز لازىم » دەپ جار سالـ غان . مانا مۇشۇنداق قالايمىقان ئەھۋال ، ئەلۋەتتە پارتىيە تەشكىلىنىڭ ساپلىقىنى ئېغىر دەرىجىدە تۆۋەنلىتىۋەتمەي قويمايدۇ . بىر تۈركۈم قارا نىيەت ، سۈيىقەستچى ، تەۋەككۈلچىلار ، ئۇرۇپ ـ چېقىپ بۇلاڭچىلىق قـىلغانلار پارتىيىگە سۇقۇنۇپ كىرسە ، ئۇلارنىڭ ۋەكىللىرى ھەر دەرـ

جەلىك رەھبەرلىك بەنزىلىرىگە كىرسە ، ھەتتا ناھايىتى مۇھىم بولغان رەھبەرلىك ئورنىغا ئۆستۈرۈلسە ، ئىنتايىن زور زىيان كەلتۈرمەي قالماي‌دۇ . چوڭ قالايمىقانچىلىق جەريانىدا يەنە بەزى ئادەم ئويلاپ يەتكىلى بولمايدىغان ئىشلارمۇ يۈز بەردى . مەسىلەن ، 1968 ـ يىلى ئۆكتەبىردە ئېچىلغان 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 12 ـ ئومۇمىي يىغىنىغا شىجاڭۇالڭ پاختا توقۇمچىلىق 1 ـ زاۋۇتىدىن تېخى پارتىيەگە كىرمىگەن بىر ئىشچى قاتناشقان . بۇ ئىشچى گۇرۇپپا يىغىنىدا تەپتارتماستىن جۇدۇن ، لى شيەننيەن قاتارلىق پېشقەدەم ئىنقىلابچىلارنىڭ بۇرنىغا قولىنى نۇقۇپ تۇرۇپ ۋارقىراپ سوئال سورىغان . ھازىرقى كۈندە ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمىگۈدەك بۇنداق كۈلكىلىك ئىشلار ، شۇ يىللاردا ھەقىقەتەن بولغان ئىشلار ئىدى .

لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ گۇرۇھلىرى جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ ھەر دەرىجىلىك تەشكىلاتلىرىنى ئىلەشتۈرۈپ بىر نېمىلا قىلمۇەتتى ، ھەمدە يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە ئۆزلىرىنىڭ مەملىكەت خاراكتېرلىك گۇرۇھ سىستېمىسىنى قۇردى . ئۇلارنىڭ كونتروللۇقىدىكى رايون ۋە ئىدارىلەردە ، گۇرۇھۋازلىق پارتىيە تەشكىلىنىڭ ئورنىنى ئىگىلەپ ، ئۇلار ئۆز بىلگىنىچە ئىش قىلدى . لىن بياۋ ئۆزىچە لىن ئاتا ـ بالا ھۆكۈمرانلىقىدىكى جاھان قۇرۇشقا ئۇرۇنسا ، جياڭ چىڭ لۇ جۇي ، ۋۇ زېتيەن ، نالاشلارنى دوراپ ، ئايال پادىشاھ بولۇش خام ـ خىيالىدا بولدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى شيۇجېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ ئالدىنى ئېلىشنىڭ نەتىجىسىدە ، جۇڭگو فېئودال خان پادىشاھلارنىڭ چېكىدىن ئاشقان ھاكىمىيەتلەق ھۆكۈمرانلىقىدىكى دەۋرگە قايتىپ كېتىشكە تاسلا قالدى . بۇ ناھايىتى چوڭ تارىخىي مەسخىرە .

دۆلەت ھاكىمىيىتى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ئېغىر دەرىجىدە ئاجىزلاشتۇرۇۋېتىلدى . ھاكىمىيەتنىڭ تۈۋرۈكى بولغان خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى قالايمىقانلاشتۇرۇۋېتىلدى ؛ جامائەت خەۋپسىزلىكى ، رېۋىزىيە ، ئەدلىيە ئورگانلىرىدىن ئىبارەت دىكتاتورنىڭ ئاساسلىق

قوراللىرى « ئۇزۇل ـ كېسىل پاچاقلاپ تاشلاندى » ؛ ئەزەلدىنلا ناھايىتى ئاجىز بولۇپ كېلىۋاتقان دېموكراتىيە ۋە قانۇن ـ تۈزۈم پۈتۈنلەي يوقاپ كەتتى ، ئۆز ئالدىغا سوراقخانا قۇرۇپ ، جازالاپ تۇرۇپ سوراق قىلدى. غان ، مەجبۇرىي ئىقرار قىلدۇرىدىغان ، خالىغانچە قولغا ئالىدىغان ، قا. نۇنسىز قامايدىغان ، ئۆيلەرنى خالىغانچە ئاختۇرىدىغان ئىشلار ناھايىتى ئومۇملىشىپ كەتتى ، خەلقنىڭ ھاياتى ۋە مال ـ مۈلكى كاپالەتكە ئىگە بولالماي قالدى ؛ ھەر دەرىجىلىك ھاكىمىيەت ئورگانلىرى « كونا ھۆكۈ. مەت » دەپ قارا چاپلىنىپ ، ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلىندى ؛ جەمئىيەت تەرتىپى ئىنتايىن قالايمىقانلىشىپ كەتتى . شۇ چاغدىكى تولۇقسىز ستا. تىستىكىغا قارىغاندا ، 1966 ـ يىلى 14 ـ ئۆكتەبىردىن بۇرۇن « جىن ـ شەيتان » دەپ ، شەھەردىن يېزىلارغا ھەيدەلگەنلەر مەملىكەت بويىچە 397400 دىن كۆپرەك ئادەم بولغان . 1966 ـ يىلى ئاۋغۇستنىڭ ئاخىرلە. ىدىن سىنتەبىرنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان 40 نەچچە كۈندە پېيجىڭ شەھە. رىدىنلا 85198 ئادەم ئۆز يۇرتىغا قايتۇرۇۋېتىلگەن ، 1772 ئادەم ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈلگەن ، 33695 ئائىلە ئاختۇرۇلغان . نۇرغۇن ئورۇنلاردا قانۇنسىز ئۆي ئاختۇرۇشتىن كەلگەن بىر قىسىم مال ـ مۈلكىنى « قىزىل قوغدە. غۇچىلارنىڭ جەڭ مېۋىسى » دەپ ئىچكى جەھەتتە ياكى ئوچۇق ـ ئاشە. كارا ھالدا كۆرگەزمە قىلىنغان ، نۇرغۇن مال ـ مۈلۈك « ئىسيانچىلار » تەرىپىدىن شەخسىي مۈلۈك قىلىۋېلىنغان . ئۇزۇن يىللىق ئىنقىلابىي كۈ. رەش جەريانىدا ھايات ـ ماماتىغا قارىماي جەڭ قىلغان ،جۇڭگونىڭ ئىن. قىلابىي ئىشلىرى ئۈچۈن غايەت زور تۆھپىلەرنى قوشقان پېشقەدەم كا. دىرلار تارتىپ چىقىرىلىپ كۆرەش قىلىنغان ، سولانغان ، جازالىق سوراقتا تارتىلغان ، نۇرغۇنلىرى يارىدار قىلىنغان ، مېيىپ بولۇپ قالغان ، ھەتتا ئۇۋاللىق ئىچىدە بۇ ئالەمدىن ئايرىلغان . پەقەت بېيجىڭ شەھەر ئەتراپىدىكى بىرلا تۈرمىدە 1967 ـ يىلدىن 1971 ـ يىلىغىچە بولغان تۆت يىل ئىچىدە 500 دىن ئارتۇق يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبىرىي كادىر قامال. غان . 34 ئادەم قىيناپ ئۆلتۈرۈلگەن ، 20 نەچچە ئادەم مېيىپ بولۇپ قال. غان ، 60 نەچچە ئادەم سارىڭ بولۇپ قالغان . بۇ پەقەت بىر قىسىم ئۇش.

شاق ستاتستىكا بولسمۇ ، ئەمما مۇشۇنىڭدىنلا مەسىلىنىڭ ئېغىرلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز . مانا بۇ قانلىق ، ئېچىنىشلىق ئەھمىلىيەت ، « پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى مۇستەھكەملەش » ۋە « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقلاب قىلىش » نامى ئاستىدا يۈز بەرگەن .

ماركسزم ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسى كەڭ خەلق ئاممىسىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا ، تارىختىن بۇيانقى ئەڭ ئۇزۇن ـ كېسىل ، ئەڭ ئوڭ مۇلاشقان دېموكراتىيىدۇر ، دەپ قارايدۇ . ھالبۇكى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » دا ، لىن بياۋ « ھاكىمىيەت دېمەك باستۇرۇش ھوقۇقى دېمەكتۇر » دېگەن « پەتىۋا » نى كەشىپ قىلدى ھەمدە ئۇنى كەڭ كۆلەمدە يولغا قويدى . كەڭ خەلق ئاممىسى « باستۇرۇش ھوقۇقى » ئاستىدا ، بارلىق دېموكراتىيە ئەركىنلىكىدىن مەھرۇم قىلىندى ، بۇنى ئۇلار ئاشكارا ھالدا ، پرولېتارىياتنىڭ بۇرژۇئازىيە ئۈستىدىن يۈرگۈزگەن ئومۇمىيۈزلۈك دىكتاتورىسى ، دەپ داۋراڭ سالدى . ئەھمىلىيەت ناھايىتى ئېنىقكى ، بۇ پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى قاتتىق بۇرمىلاش ۋە ئۇنى ئېغىر دەپسەندە قىلىشتۇر .

(3) خەلق ئىگىلىكى زور دەرىجىدە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى

« مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » نىڭ پروگراممىسى خاراكتېرلىك ھۆججىتى « 16 ماددا » دا : « پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقلابى ئېلىمىز ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرىدىغان زور ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچ » دېيىلگەن . ئەمەلىيەتتىكى نەتىجە دەل بۇنىڭ ئەكسىچە بولدى . ئون يىللىق « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » دىن كېيىن ، ئېلىمىزنىڭ خەلق ئىگىلىكى پۈتۈنلەي ۋەيران بولۇش گىردابىغا بېرىپ قالدى . ئەگەر نورمال يىلدىكى 100 يۈەن مەبلەغنىڭ ئۆسۈشىگە تېگىشلىك ئۇنۇمى بويىچە ھېسابلىغاندا ، ئون يىل جەريانىدا خەلق ئىگىلىكىگە بولغان زىيان 500 مىليارد يۈەنگە يەتكەن . بىز مىسال ئارقىلىق بۇ سانلىق مەلۇمات ئۆز ئىچىگە ئالغان مەزمۇنلارنى چۈشەندۈرۈپ ئۆتەيلى ، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن تارتىپ 1979 ـ يىلىغىچە بولـ

غان 30 يىل ئىچىدە قۇرۇلغان بارلىق دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلار-نىڭ (بۇنىڭ ئىچىدە سانائەت ، يېزا ئىگىلىكى ، قۇرۇلۇش ، ترانسپورت ۋە پوچتا ـ تېلېگراف ، سودا ، شەھەر جامائەت ئىشلىرى كارخانىلىرى بار) تۇراقلىق مەبلىغى 489 مىليارد 250 مىليون يۈەن . بۇ دۆلىتىمىزنىڭ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلارنىڭ بارلىق بىساتى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئون يىلىدا زىيانغا ئۇچرىغان خەلق ئىگىلىكى كىرىمى ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقى 30 يىللىق جاپالىق ئەجىر ئارقىلىق بەرپا قىلغان مۇشۇنچىلىك بىر بىساتنى ۋەيران قىلىۋەتكەنگە باراۋەر بولغان .

جياڭ چىڭ گۇرۇھى ئىشلەپچىقىرىشقا بۇزغۇنچىلىق قىلغان ئەڭ ئاساسلىق قاتىل . ئۇلار « ئىنقىلاب » نىقابىنى كۆتۈرۈۋېلىپ ، ئىشلەپچىقىرىشقا بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان ھەرخىل سەپسەتىلەرنى ئويدۇرۇپ چىقاردى . ئۇلار ئىشلەپچىقىرىش كۆچلىرى ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋىتىنى بەلگىلەيدىغانلىقى ھەمدە ئاخىرىدا جەمئىيەت خاراكتېرىنى بەلگىلەيدىغانلىقىدىن ئىبارەت تارىخىي ماتېرىيالىزمنىڭ تۈپ قائىدىلىرىنى ھاقارەتلەپ ، « شىيۇجېڭجۇيىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش كۆچلىرى ھەممىنى ھەل قىلىدۇ نەزەريىسى » دەپ زور كۆلەمدە پىپەن قىلىپ ، ئىدىيىدىكى زور قالايمىقانچىلىقنى كەلتۈرۈپ چىقاردى . ئۇلار « ئىنقىلابنى ياخشى ئېلىپ بارغاندىلا ، ئىشلەپچىقىرىشمۇ ئۆزلۈكىدىن يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ » دەپ بىلجىرلاپ ، ئىشچىلارنى « ئىشلەپچىقىرىشنىڭ توختاپ قېلىشىدىن ، ئىشنىڭ توختاپ قېلىشىدىن قورقماسلىق » قا قۇتراتماقچى بولدى . جۇ ئېنلەي 4 ـ نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىدا تۆتتە زامانىۋىلاشقان قۇدرەتلىك دۆلەت قۇرۇپ چىقىش ۋەزىپىسىنى قايتىدىن ئوتتۇرىغا قويغاندا ، ئۇلار بۇنى « كاپىتالىزملاشتۇرۇش » ، « سۇنئىي ھەمراھنىڭ ئاسمانغا چىقىشى ، قىزىل بايراقنىڭ يەرگە چۈشكەنلىكى » دەپ ھۇجۇم قىلدى . دېڭ شىياۋېڭ مەركەزنىڭ كۈندىلىك خىزمەتلىرىگە يېتەكچىلىك قىلۋاتقان مەزگىللەردە ، ھەر جەھەتتىكى خىزمەتلەرنى تەرتىپكە سالدى ، نەتىجىدە مەملىكەتنىڭ ئىقتىسادىي ۋەزىيىتىدە ياخشىلىنىش كۆرۈلدى ، بۇ چاغدا ئۇلار ئىشچىلارنى « خاتا لۇشيەن ئۇچۇن ئىشلەپچىقىرىش ئېلىپ بارماس-

لىق » ، « بۇرژۇئازىيىنىڭ تەختكە چىقىشى ئۈچۈن تويلۇق كېيىم تىكـ مەسلىك » كە قۇتراتماقچى بولدى ؛ كەڭ ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر تۆـ مۈرىيول ترانسپورت خىزمىتىنى تەرتىپكە سېلىپ ، قاتناشنىڭ توسۇلۇپ قىلىشىدەك ئەھۋالنى ئۆزگەرتكەندە ، ئۇلار « بىوتسىيالىزمنىڭ كېچىكىپ قېلىشى بىولسا بولسۇنكى ، شىئوجېڭجۇيىنىڭ دەل ۋاقتىدا كېلىشىنىڭ لازىمى يوق » دەپ داۋراڭ سالدى . ئۇلار ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىـ لىشتەك سوتسىيالىزم پرىنسىپىنى « بۇرژۇئازىيە ئۈنسۈرلىرىنى يېتىشتۇـ رۇپ چىقىدىغان ئىقتىسادىي بازىس » ، ئاممىنىڭ تۇرمۇشىغا كۆڭـۈل بۆلۈشنى « ماددىي جەھەتتىن تەسىر كۆرسىتىش » ، نېفىتنى ئېكسپورت قىلىشنى « ۋەتەن ساتقۇنلۇق » ، سىرتتىن تېخنىكا ، ئۇسكۇنىلەرنى كىرگۈزۈشنى « چەتكە بېقىنغانلىق » ، كارخانا باشقۇرۇشنى كۈچەيـ تىشنى « بوغـۇش ، قىـسىش ، بېسىش » ، ئىقتىسادىي ھېسابات قىلىشنى « پايدىنى قوماندان قىلغانلىق » دەپ ھاقارەتلىدى . ئومۇمەن ، مەملىكـ تىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنى كۈچەيتىشكە ، ئىشـ لەپچىقىرىش كۈچلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا پايدىلىق بولغانلىكى ھەر تـۈرلۈك سىياسىيەت ۋە تەدبىرلەر ، ئۇلار تەرىپىدىن بىرىمۇ قالدۇرۇلماي زەھەرخەندىلىك بىلەن قارا چاپلاندى ۋە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى . ئەكسىچە ئۇلار كۈچەپ تەرغىب قىلغان ، ئىشلەپچىقىرىشقا بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغانلىقى ئېنىقلا تۇرغان بىمەنە شوئارلار ، « مەدەنىيەت زور ئىنـ قىلابى » دا توسالغۇسىز كېڭىيىپ ، ئىشلەپچىقىرىش ، ئىقتىسادىي ئۈـ رۈنلاردىكى ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرگە ناھايىتى زور بېسىم پەيدا قىلدى . ھەققانىيەتنى قوللايدىغان كادىرلار ، ئىشچىلار ئامالسىز ھالدا ياشقا تولغان كـۆزلىرى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش قۇرۇلۇشىنىڭ ، دۆلەت مال ـ مۈلكىنىڭ زىيانغا ۋە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىشىغا قاراپ تۇردى . ئۇلار ناۋادا قىيىنچـ لىقلارنى يېڭىپ ئامالىنىڭ باربىچە قۇتۇلدۇرۇۋالماقچى بولغان تەقدىردىمۇ ، لېكىن بۇ ئادەمنىڭ يۈرىكىنى ئېچىشتۇرىدىغان ۋەزىيەتنى ئۆزگەرتـ يەلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى .

ئىشلەپچىقىرىش ، قۇرۇلۇشنىڭ غايەت زور بۇزغۇنچىلىققا ئۇچـ

رىشى ، ئۇنىڭ ئۇستىگە پىلانلىق توغۇت جىزمىتىنىڭ ئۇزۇلۇپ قالغانلىقى سەۋەبىدىن نوپۇس تېز سۈرئەتتە كۆپىيىپ كەتتى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى ئون يىلدا خەلق تۇرمۇشى يۇقىرى كۆتۈرۈلمەستىن ، ئەكسىچە ئازراق تۆۋەنلىدى . يېمەكلىك تەرەپتىن ئېلىپ ئېيتقاندا ، ئاشلىقنىڭ كىشى بېشىغا ئىستېمال قىلىنىش مىقدارى 1966 ـ يىلى 381 جىڭ ، 1976 ـ يىلى 383 جىڭ بولۇپ ، ئەڭ يۇقىرى بولغان 1956 ـ يىلدىكى 409 جىڭدىن 28 جىڭ ۋە 26 جىڭ تۆۋەنلەپ كەتكەن . ئىستېمال قىلىدىغان ئۆسۈملۈك يېغى كىشى بېشىغا 1966 ـ يىلى 3.5 جىڭ ، 1976 ـ يىلى 3.2 جىڭ توغرا كەلدى ، بۇ ئەڭ يۇقىرى بولغان 1956 ـ يىلدىكى 5.1 جىڭدىن 1.6 جىڭ ۋە 1.9 جىڭ تۆۋەن . كىيىم ـ كېچەك جەھەتتە ، پاختا رەختىنىڭ كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئىستېمال مىقدارى 1966 ـ يىلى 20 چى ، 1976 ـ يىلى 23.7 چى بولۇپ ، ئەڭ يۇقىرى بولغان 1959 ـ يىلدىكى 29.2 چىدىن 9.2 چى ۋە 5.5 چى ئاز بولدى . 1968 ـ يىلى ھەر بىر ئادەمگە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 9 چىلا رەخت بېلىتى تارقىتىپ بېرىلدى . تۇرالغۇ جەھەتتىن ئېيتقاندا ، 1 ـ بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدە تۇرالغۇ ئۆيى قۇرۇلۇشىنىڭ سېلىنمىسى غەيرىي ئىشلەپچىقىرىش سېلىنمىسىنىڭ 9.1% نى ئىگىلەيتتى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ دەسلەپكى بەش يىلدىكى 3 ـ بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدە بولسا ئاران 4% ئىگىلىدى . كېيىنكى بەش يىلدىكى 4 ـ بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدە بولسا 5.7% نى ئىگىلىدى ؛ نوپۇسنىڭ تېز كۆپىيىشى ، تۇرالغۇ ئۆيى قۇرۇلۇش سېلىنمىسىنىڭ كۆپ دەرىجىدە ئازلاپ كېتىشى ، شەھەر ئاھالىلىرىنىڭ تۇرالغۇ ئۆيلىرى بەكمۇ قىستاڭ بولۇشتەك ئېغىر ئەھۋالنى كەلتۈرۈپ چىقاردى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى ئون يىلدا ، ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىدىكى ھەرقايسى ئورۇنلارنىڭ ئىشچى ـ خىزمەتچىلىرىنىڭ ماتاشى 1971 ـ يىلى بىر قېتىملا تەڭشەلدى ، ئەمما ئىشچىلار سانىنىڭ كۆپىيىشى سەۋەبىدىن 1966 ـ يىلدىن 1976 ـ يىلىغىچە ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرنىڭ ماتاشى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 4.9% تۆۋەنلىگەن . مانا بۇلارنى ھەممىسى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » كەلتۈرۈپ چىقارغان .

كەڭ خەلق ئاممىسى پەقەت « ۋەزىيەت ناھايىتى ياخشى » ، « بۇلبۇللار خۇش ناۋا قىلغان » دېگەندەك قۇرۇق شاۋقۇن ـ سۇرەنلەر ئىچىدە ، ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتۇپ كەلدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » كەلتۈرۈپ چىقارغان جەمئىيەتنىڭ قالايمىقانچىلىقى ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشتىكى « سول » چىل خاتالىق ، خەلق ئىگىلىكىنى غايەت زور زىيانغا ئۇچراتتى . شۇنىڭ بىلەن بىرگە ،« سول » چىل ئىدىيىنىڭ كونتروللۇقىدا ، خەلقنارا ۋەزىيەت ۋە ئۇرۇشنىڭ پارتلاش خەۋپى ھەددىدىن ئارتۇق ئېغىر پەرەزقىلىنىپ ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ئۇرۇش تەييارلىقى ئۈچۈن دەپ بىر تەرەپلىمە تەكتىلىنىپ ، قۇرۇلۇش تۈرلىرىگە نىسبەتەن ، « تاغقا تايىنىش ، تارقاقلاشتۇرۇش ، ئۆڭكۈرلەردە ئېلىپ بېرىش » ۋە « بىر تەرەپتىن تەكشۈرۈپ ، بىر تەرەپتىن پىلانلاپ ، بىر تەرەپتىن قۇرۇش » دىن ئىبارەت خاتا فاكتورنى ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ ، ئادەم كۈچى ، ماددىي كۈچ ۋە مالىيە كۈچىدىكى غايەت زور ئىسراپچىلىق ۋە زىيانىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » خەلق ئىگىلىكىنىڭ ئاساسلىق نىسپىي مۇناسىۋەتلىرىدە ئېغىر تۇراقسىزلىقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىپ ، ئېغىر سانائەت 1966 ـ يىلدىكى 32.7% دىن 1976 ـ يىلدىكى 38.9% ئۆرلىدى ؛ ئەمما يېزا ئىگىلىكى ئوخشاش مەزگىلدە 35.9% دىن 30.4% گە چۈشۈپ قالدى ؛ يېنىك سانائەت ئوخشاش مەزگىلدە 31.4% دىن 30.7% گە تۆۋەنلەپ كەتتى . يېزا ئىگىلىكىنىڭ ئىچكى قىسمىدا ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ھەددىدىن زىيادە تەكتىلىنىپ كەتكەچكە ، ئىقتىسادىي زىرائەت ۋە ئورمانچىلىق ، چارۋىچىلىق ، قوشۇمچە كەسىپ ، بېلىقچىلىق قاتارلىق تۈرلەر چەتكە قېقىلىپ سەل قارالدى . گەرچە ئاشلىق مىقدارى ئاز ـ تولا ئۆسكەن بولسىمۇ ، لېكىن يېزا ئىگىلىكىنىڭ ئومۇمىي كىرىمى تۆۋەنلەپ كەتتى ، ئېكولوگىيىلىك تەڭپۇڭلۇق بۇزۇغۇنچىلىققا ئۇچرىدى . سانائەت ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشنىڭ قاتناش ترانسپورت بىلەن بولغان نىسبەت مۇناسىۋىتىمۇ ماس كەلمەي قالدى . سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى بۇ ئون يىلدا 1.25 ھەسسە ئاشتى ، ئەمما تۆمۈرىولدا مال يۆتكەش ئوبوروت

مـقداری ئارانلا 28.2% ئاشتی ، نەتىجىدە مال بېسىلىپ قالىدىغان ، يۆتـكـەش راۋان بولماسلىق كېلىپ چىقتى . ئىقتىسادىي باشقۇرۇش تۈزۈلـمىسى تېخىمۇ قالايمىقانلىشىپ كەتتى ، ئىقتىسادىي ئۇنۇم ئۈمۈمىيۈزلۈك تۆۋەنلىدى ، سېلىنما بارغانچە ئۆسكەن بولسىمۇ ، مەھسۇلات بارغانچە ئاـزىيىپ كەتتى . ھەر 100 يۈەن يىغىندىنىڭ ئۆسكەن مىللىي دارامىتى بوـيىچە ھېسابلىغاندا ، 1 ـ بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدە 35 يۈەن ئىدى ، 3 ـ بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدە 26 يۈەن بولدى ، 4 ـ بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدە 16 يۈەنگە چۈشۈپ قالدى . سانائەتتە ھەر 100 يۈەن مەبلەغنىڭ ئىشقا ئاشۇرغان پايدا بېجى 1966 ـ يىلى 34.5 يۈەن بولسا ، 1976 ـ يىلى 19.3 يۈەنگە چۈشۈپ قالدى . ئۈمۈمىيۈزلۈك ئېيتقاندا ، پـۈتكۈل خەلق ئىگىلىكى بەربات بولۇش گىردابىغا بېرىپ قالغانىدى . پـەقەت مۇشۇ تەرەپتىنلا ئېيتقاندا ، كىشىلەرنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنـقىلابى » نىڭ ئون يـىـلـلـىـق ئـون يىللىق بالايىئاپەت دېيىشى ، ئازراقمۇ ئارتۇق كەتمىگەن .

(4) پەن ، مەدەنىيەت ئىشلىرى ئېغىر ۋەيرانچىلىققا ئۇچرىدى

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئون يىلى ، يېڭى جۇڭگو پەن ، مەدەنىيەت تارىخىدىكى ئەڭ زۇلمەتلىك مەزگىل بولدى . بۇ ئون يىللىق چوڭ مالىمانچىلىقتا ، كەڭ زىيالىيلار ۋە كەسپىي خادىملارنىڭ كەسپى بىكار تاشلىنىپ قالدى . ئالىي مەكتەپ ۋە تېخنىكوملارنىڭ ئۇـقۇتۇشى ئۇزاق مۇددەت ئۈزۈلۈپ قالدى ، بۇنىڭ بىلەن دۆلىتىمىز بىر مىليوندىن ئارتۇق ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسىنى ، 2 مىليون ئوتتۇرا تـېخنىكوم ئوقۇغۇچىسىنى ، نەچچە مىليون ياش تالانت ئىگىلىرىنى ئاز تەربىيىلىدى . ئىلىمىزنىڭ پەن ـ تېخنىكا قوشۇنىنىڭ قۇرۇلمىسىدا ئون نەچچە يىللىق بوشلۇق پەيدا بولۇپ قالدى . ئۆسۈپ يېتىلىۋاتقان بىر ئەۋلاد ياش ـ ئۆسمۈرلەرنىڭ ئوقۇشى دەخلىگە ئۇچرىدى . كونا ساۋاتـسىزلار تۇغمەي تۇرۇپ ، زور تۇركۈمدىكى يېڭى ساۋاتسىزلار پەيدا بولدى . 1982 ـ يىلدىكى نوپۇس تەكشۈرۈش ستاتىستىكىسىغا قارىغاندا ،

چوڭ قۇرۇقلۇقتىكى ساۋاتسىز ۋە يېرىم ساۋاتسىزلار 230 مىليونغا يېتىدىكەن . بۇنىڭ ئىچىدىكى كۆپ سانلىقى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » تۈپەيلىدىن كۆپەيگەنىكەن . نۇرغۇن پەن تەتقىقات ئورۇنلىرى خىزمەتىنى توختىتىپ ، بەزىلىرى ھەتتا تارقىتىۋېتىلگەن . ئۇنىڭ ئۇستىگە ئاساسىي پەن نەزەرىيە تەتقىقاتىغا « ئۇچتىن ئايرىلغان » (سىياسىدىن ، ئىشلەپچىقىرىشتىن ، ئەمەلىيەتتىن ئايرىلغان) دېگەن قالپاق كىيدۈرۈلگەچكە ، كەمسىتىش ۋە چەتكە قېقىشقا ئۇچرىدى . بۇ پۈتكۈل تەتقىقات ئىشلىرىنىڭ ئۇلى ۋە قوشۇنىغا ئېغىر زىيان سالدى . گەرچە بۇ ئون يىل جەريانىدا پەن تەتقىقاتىنىڭ بەزى تەرەپلىرىدە بىرقەدەر روشەن نەتىجىلەر قولغا كەلگەن بولسىمۇ ، لېكىن ئومۇمىي سەۋىيىدىن ئېيتقاندا ، دۇنيا پەن ـ تېخنىكا سەۋىيىسى بىلەن پەرقنى چوڭايتىۋېتىپ ، ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلىۋاتقان دۇنيا پەن ـ تېخنىكا ئېقىمىدىكى سەپتىن چۈشۈپ قالغۇچىغا ئايلىنىپ قالدۇق .

زور بىر تۈركۈمدىكى نەتىجىسى ۋە تۆھپىسى بار مۇتەخەسسىس ، پروفېسسورلار خاتا ھالدا « ئەكسىيەتچى ئىلىم نوپۇزى » ، « ئىشپىيون » ، « ئەكسىلئىنقىلابىي شىيۇجېڭجۇيىچى » دەپ بېكىتىلىپ زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى ، نۇرغۇنلىرى زىيانكەشلىككە ئۇچراپ ئۆلۈپ كەتتى . « جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ئالىي خەلق تەپتىش مەھكىمىسى ئالاھىدە تەكشۈرۈش كوللېگىيىسىنىڭ ئەرزنامىسى » دا ئېيتىلىشىچە : ماۋ ئارىپ ساھەسىدە ، مائارىپ مىنىستىرلىقىغا قاراشلىق ئورۇنلار ۋە 17 ئۆلكە ، شەھەردىلا ، بوھتان چاپلىنىپ ، زىيانكەشلىككە ئۇچرىغان كادىرلار ، ئوقۇتقۇچىلار 142000 دىن ئېشىپ كەتكەن . ئاتاقلىق پروفېسسور شۇڭ چىڭلەي ، جيەن بوزەن ، خې سىجىڭ ، ۋاڭ شۇرۇڭ ، گۇ يۈيجېن ، لى گۇاڭتيەن ، راۋ يۈيتەي ، لىيۇ پەنسۇي ، ماتې قاتارلىقلار زىيانكەشلىككە ئۇچراپ ئۆلۈپ كەتتى . پەن ـ تېخنىكا ساھەسىدە پەقەت جۇڭگو پەنلەر ئاكادېمىيىسىگە بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلار ، 7 ـ ماشىنسازلىق سانائىتى مىنىستىرلىقىنىڭ ئىككى تەتقىقات ئورنى ۋە 17 ئۆلكە ، شەھەردىكى بوھتان چاپلىنىپ زىيانكەشلىككە ئۇچرىغان پەن ـ تېخنىكا

خادىملىرى 53000 دىن ئارتۇق بولغان ئاتاغلىق يەر شارى فىزىكىسى ئالىمى جاۋ جيۇجاڭ ، مېتالۇرگىيە ئالىمى يې جۇپېي ، نەزەرىيىۋى فىزىكا ئالىمى جاڭ زۇڭسۇي ، ھاشارەتشۇناس لیۇ زۇڭلې ، ئۆسۈملۈك تۇرلىرى ئالىمى چېن خۇەنيۇڭ ، مېتاللۇرگىيە ساپال ئالىمى جۇرىن قاتارلىقلار زىيانكەشلىككە ئۇچراپ ئۆلۈپ كەتتى . سەھىيە ساھەسىدە ، سەھىيە مىنىستىرلىقىغا قاراشلىق 14 ئالىي مەكتەپتىكى 674 نەپەر پروفېسسور ، دوتسېنتلاردىن بوھتان چاپلانغان ، زىيانكەشلىككە ئۇچرىغانلار 500 دىن كۆپرەك . ئاتاقلىق كېسەللىك ئىلمى تەتقىقاتچىسى خۇجىڭشياڭ ، دوردىچىلىق ئىلمىي تەتقىقاتچىسى جاڭ چاڭشياۋ ، كۆكرەك تاشقى كېسەللىكلىرى ئالىمى جى سۇخۇا ، يېڭە سانجىش مۇتەخەسسىسى لۇ شۇيەن ، ئاتاقلىق جۇڭگوچە داۋالاش دوختۇرى يې يەنچۇن ، لى چۇڭرىن قاتارلىقلار زىيانكەشلىككە ئۇچراپ ئۆلۈپ كەتتى . تەنتەربىيە ساھەسىدە ، نۇرغۇنلىغان كادىر ۋە تربىنېرلار قارا چاپلاندى ۋە زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى . يېڭى جۇڭگونىڭ تۇنجى دۇنيا تىكتاكتوپ چېمپىيونى رۇڭ گوتۇەن ، مۇنەۋۋەر تربىنېر ، تەنھەرىكەتچى بوچىفاڭ ، جياڭ يۇڭنىڭ ۋەشىلەرچە زىيانكەشلىككە ئۇچراپ ، ئۇۋاللىق ئېچىدە ئۆلۈپ كەتتى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ئاتالمىش « ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئىنقىلابى » دىن باشلانغان ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىنى جياڭ چىڭ ئۆزۈمگە شەخسىي قاراشلىق ئورۇن دەپ بىلەتتى . شۇڭا ، ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسى تەبىئىي ھالدىلا « ئاپەت ئېغىر بولغان رايون » ئىدى . 1966 ـ يىلى ئاپرېلدا تارقىتىلغان « يولداش لىن بياۋ يولداش جياڭ چىڭغا ھاۋالە قىلىپ ئاچقان ھەربىي قىسىملار ئەدەبىيات ـ سەنئەت خىزمىتى سۆھبەت يىغىنى خاتىرىسى » دە ، ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىنى « ماۋ جۇشىنىڭ ئىدىيىسى بىلەن قارىمۇ قارشى بولغان ، پارتىيىگە ، سوتسىيالىزمغا قارشى قارا يىپ بىزگە دىكتاتورا يۈرگۈزگەن » دەپ بېكىتكەن . بۇ جىنايەت بىلەن ، شۇ ئايدا ئېچىلغان پۈتۈن ئارمىيە ئىجادىيەت يىغىنىدا دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن 60 دىن ئارتۇق فىلىملار « چوڭ زەھەرلىك چۆپ » دەپ ئىلان قىلىندى . يىل ئاخىرىدا ،

ياۋ ۋېنيۇەن ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق ھالدا دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيان ئىشلەنگەن دىراما ۋە ئەلنەغمە فىلىملىرىنى « ھەممىسى زەھەرلىك چۆپ ، ھەممىسى يېگۈى جەمئىيەتكە دارىتىملانغان » دەپ جاكارلىدى . دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيان ئىجاد قىلىنغان بارلىق شېئىر ، ھېكايە ، دراما ، گۈزەل سەنئەت قاتارلىق ھەرخىل ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئەسەرلىرى ۋە تەرجىمە قىلىنغان غەربنىڭ ئەسەرلىرى ھەممىسى « فېئودالىزم ، كاپىتالىزم ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ قارا مېلى » دەپ قارالدى . بۇ كىتابلارنى كىتابخانىلاردا سېتىشقا رۇخسەت قىلمىدى ، شەخسىي ساقلىغانلار « تۆت كونا » قاتارىدا ئاختۇرۇلۇپ يوق قىلىندى . ئۇلار كىتابنى پىپەن قىلىش ، كىتابنى چەكلەش ، كىتاب كۆيدۈرۈشتەك فېئودالىلىق ، فاشىستىك ۋاستىلەر بىلەن مەدەنىيەتنى خالىغانچە ۋەيران قىلىۋەتتى .

ئۇلارنىڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئەسەرلىرىگە بېكىتكەن جىنايەتلىرىنىڭ باھانىسى ھەرخىل ، ھەر ياڭزا ئىدى . تارىخىي تېمىدىكى ئەسەرلەرنى « قەدىمكىدىن پايدىلىنىپ ھازىرقىنى مەسخىرە قىلماقچى » ، « خان ـ پادىشاھ ، ئەمىر ـ ۋەزىر دېگەنلەرگە ئابىدە تېكلىمەكچى » دېسە ، چەت ئەل ئەسەرلىرىنى تەرجىمە قىلىپ تونۇشتۇرۇشنى « چەتكە چىقۇنۇپ ، ئەجنەبىيلەرگە خۇشامەت قىلىش » ، « كاپىتالىزم ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ نەرسىلىرىنى بازارغا سالغانلىق » دېدى ؛ بىلىمچانلىق ، قىزىقارلىق ئەسەرلەرنى « سىياسىيغا مايىل ئەمەس » دېسە ، گۈل ـ گىياھ ، مەنزىلەرنى تەسۋىرلىگەن ئەسەرلەرنى « فېئودال ئەمەلدارلار ، زىيالىيلارنىڭ ھۇزۇر ـ ھالاۋىتىنى تەشۋىق قىلغانلىق » دېدى ؛ يەڭگىل مېلودىيىلىك مۇزىكا ئەسەرلىرىنى « بوش كۈي ، شەھۋانىي نەغمە » دېدى ؛ رەڭگى قېنىقراق بولغان رەسىملەرنى « قارا مەنزىرە ، رەسسامنىڭ ئىددىيىسىدىكى قاراڭغۇلۇقنى ئەكس ئەتتۈرگەن » دېدى . مانا مۇشۇنداق نۇرغۇنلىغان ئارغامچا ، كالتەك ، قائىدە ـ مىزانلارنىڭ بوغۇشى بىلەن ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسى بۇرۇقتۇم بولۇپ ، بارچە گۈللەر سولۇشۇپ كەتكەن ئېچىنىشلىق ھالەتكە چۈشۈپ قالدى .

ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىدىكى زاتلاردىن زىيانكەشلىككە

ئۇچرىغانلار ئەڭ كۆپ ، « پەقەت مەدەنىيەت مىنىستىرلىقى ۋە بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلاردىن زىيانكەشلىككە ئۇچرىغانلارلا 2600 دىن كۆپ . ئا-تاقلىق يازغۇچى ، سەنئەتكار لاۋ شى ، جاۋ شۇلى ، جۇ شىنفاڭ ، گەي جاۋ تيەن ، فەن تيەنشۇۋ ، يىڭ يۇنۋى ، جېڭ جۇنلى ، سۇن ۋۇشى قا-تارلىقلار زىيانكەشلىككە ئۇچراپ ئۆلۈپ كەتتى . »④

« فېئودالىزم ، كاپىتالىزم ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ نەرسىلىرىنى بۇزۇپ تاشلاش » ، « سەھنىدىن پادىشاھ ، خان ، ئەمىر ـ ۋەزىر دېگەنلەرنى ھەيدەپ چۈشۈرۈش » دېگەندەك شوئارلارنىڭ تۈرتكىسى بىلەن مەدەنىيەت جەھەتتىكى ئىنكارچىلىقنى ھەددىدىن زىيادە ئۆستۈرۈپ ، كۈچەيتىپ ، مىللىي ، ئەنئەنىۋى مەدەنىيەتنى ، تارىخىي ئاسارئەتىقلەرنى ۋە ھەر تۈرلۈك مەدەنىي مىراسلارنى مىسلى كۆرۈلمىگەن دەرىجىدە بۇزۇپ تاشلىدى . بېيجىڭدىكى بەزى قىزىل قوغدىغۇچىلارنىڭ جىياڭ چىڭ قا-تارلىقلارنىڭ قۇتراتقۇلۇق قىلىشى بىلەن شەندۇڭدىكى چۈيفۇغا بېرىپ كۈڭزى ئىبادەتخانىسىنى ، كۈڭزى سارىيىنى چېقىپ تاشلىغانلىقى بۇنىڭ تىپىك مىسالى . مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى ئاسارئەتىقلەر ئېغىر دەرىجىدە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ ، تولدۇرۇۋالغىلى بولمايدىغان زىيانلارنى كەلتۈرۈپ چىقاردى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دېگەن بۇ نام قارىماققا گويا جۇڭگونىڭ مەدەنىيەت ، مائارىپ ، پەن ـ تېخنىكىسىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرىدىغاندەك كۆرۈنىدۇ ، ئەمەلىيەتتە بۇ « ئىنقىلاب » مەدەنىيەتسىزنى ئېغىر دەرىجىدە بۇزۇپ ، دۆلىتىمىز ، خەلقىمىز باغرىنى زەردەپ قىلدى . بۇ خىل ئىچكى جاراھەتنىڭ يامان تەسىرى خېلى ئۇزۇن زامانلارغىچە بولاتتى .

(5) ئىجتىمائىي ئىدىيە ۋە كەيپىيات ئېغىر دەرىجىدە زەھەرلەندى

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى « ئىدىيە ئىنقىلابى » ، « كىشىلەرنىڭ روھىي دۇنياسىغا تاقىلىدىغان ئىنقىلاب » ، ئۇ « ماركسىزم ـ لېنىنىزم ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى كەڭ تۈردە ئومۇملاشتۇرىدۇ » دەپ

تەشۋىق قىلغانىدى . تارىخ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ « سول » چىل ئىدىيىسىنى ، شەكىلۋازلىقنى ئومۇملاشتۇرىدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەريىسى » ھەققەتەنمۇ يىلدا سۆزلىنىپ ، ئايدا سۆزلىنىپ ، كۈندە سۆزلىنىپ كىشىلەر قەلبىدىن ئۇ-رۇن ئالدى . ھەتتا نۇرغۇنلىغان پېشقەدەم كادىر ، كونا زىيالىيلار گۇ-ناھسىز زىيانكەشلىككە ئۇچرىغاندا ، يەنىلا سەمىمىيلىك بىلەن ئۆزىنى تەكشۈرۈپ « ۋەزىيەتكە ئەگىشەلمىدىم » ، « ماۋ جۇشىنىڭ ئۇلۇغ ئىستراتېگىيىلىك ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئەگىشەلمىدىم » ، « بۇرژۇئازىيە دۇنيا قارىشىم تېخى ئۆزگەرمەپتۇ » ، « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھو-قۇقدار خاتالىقىنى ئۆتكۈزدۇم » دېگەندەك گەپلەرنى قىلغانىدى . ئۇلار ھەر تۈرلۈك قوپال ، ئورۇنسىز كۈرەش قىلىشلارغا بەرداشلىق بەردى ھەمدە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئېقىمىغا ئەگىشىپ ماڭسىمۇ ، يەنىلا « خاتالىق ئۇستىگە خاتالىق ئۆتكۈزۈش » تىن خالىي بولالمىدى . « 13 ـ سىنتەبىر ۋەقەسى » دىن كېيىن ئۇلارنىڭ مۇتلەق كۆپىنچىسى ئەس ـ ھوشىنى تېپىپ ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا نىسبەتەن تەدرىجىي ھالدا ئۆزلۈكىدىن پىپەن قىلىش ، قارشى تۇرۇش پوزىتسىيە-سىدە بولدى .

ياشلارنىڭ ئىدىيىسى جانلىق بولسىمۇ ، بىلىمى كەم ، تەجرىبىسى كەم ، نەزەريە جەھەتتە ئاجىز ، شۇڭا ئۇلار « سول » چىل ئىدىيىنى ناھايىتى ئوڭاي قوبۇل قىلىدۇ . ئۇلار سوتسىيالىزم دېگەن نېمە ، كاپىتا-لىزم دېگەن نېمە ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسى دېگەن نېمە ، بۇرژۇئازىيە دىكتاتورىسى دېگەن نېمە ، ماركسىزم ـ لېنىنىزم دېگەن نېمە ، شىئو-جېڭجۇيى دېگەن نېمە دېگەنلەرنى پەرق ئېتەلمەيدۇ . لېكىن ، ئۇلاردا ئۆ-زىنى ئەڭ ئىنقىلابىي ئادەملەردىن قىلىپ چىقىش تەلىپى بار . شۇڭلاشقا ، ئۇلار قارىغۇلارچە قىزغىنلىقنىڭ تۈرتكىسىدە « سۇ كەلسە سۇدىن ، ئوت كەلسە ئوتتىن يانمايدىغان » ، « . .. نى ئىسىنق قېنىمىز ۋە جېنىمىز بە-لەن قوغدايمىز » دېگەندەك قۇربان بېرىش روھى بىلەن نۇرغۇنلىغان

ئاخمقانه ئىشلارنى ، يامان ئىشلارنى قىلدى . نۇرغۇن ياشلار « سىنىپىي كۆرەشنىڭ ئالدىنقى سىپىدە تۇرۇش » نىڭ قوزغىشى بىلەن ، « زوراۋانلىق ھەرىكەت » بىلەن « بارلىق جىن ـ شەيتانلار » غا قارشى كەسكىن كۆرەش قىلىشنى ئەڭ قەتئىي ئىنقلابىي روھ دەپ بىلدى . نۇرغۇن ياشلار « بىر سىنىپ يەنە بىر سىنىپنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدىغان » ئەلەم كۆرىشىدە ، « ئىنقلاب ئۇنداق مۇلايىم ، رەھىمدىل ، ئەدەبلىك ، تەمكىن ۋە كەمتەر بولمايدۇ » دېگەن كۆرسەتمە ئاستىدا ، ئۆزلىرىنىڭ قىممەتلىك ھاياتىنى تەقدىم قىلدى . بەزى « بېشىدا مۇڭگۈزى ، بەدىنىدە تىكىنى » بار ئادەملەر ياشلارنىڭ ئۆگىنىش ئۇلگىسى قىلىپ تىكلەندى . « سول » چىل پىكىر ئېقىمىنىڭ قاينام ـ تاشقىنىدا ، ھۆكۈمەتسىزلىك ، لىبېرالىزم ، چېكىدىن ئاشقان شەخسىيەتچىلىك ۋە ھوقۇقنى خالىغانچە ئىشلىتىش ، گۇرۇھ توپلاش دېگەندەك ھەرخىل ناتوغرا قىلىق ۋە خۇنۇك خاھىشلار بەكلا ئەدەپ كەتتى .

جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىسى پۈتۈنلەي بۇزۇپ تاشلاندى . كىشىلەر ئاشۇ دۆلىتىمىزنى قۇرۇشتا ئالاھىدە خىزمەت كۆرسەتكەنلەرنىڭ ، ھايات ـ ماماتلىق جەڭ قىلغان پېشقەدەم ئىنقلابچىلارنىڭ بىر ـ بىرلەپ « قارانىيەتچى » ، « سۈيىقەستچى » ، « كونا ئەكسىلئىنقلابچى » ، « خائىن » ، « چوڭ مىللىتارىست » ، « ئۆزگەرمەس كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » قىلىپ قويغانلىقىنى كۆرۈپ تۇردى . « ئەڭ ياخشى ئۆگەنگەن ، ئەڭ پىقىن ئەگەشكەن ، ئەڭ جانلىق ئىشلەتكەن » دەپ نام ئالغان ئۇلۇغ داھىيمىزنىڭ ئاشۇ بىرنەچچە « يار-دەمچىسى » ۋە « ئوقۇغۇچىسى » ، « پرولېتارىيات قوماندانلىق شتابىنىڭ ئەزاسى » دېگەن كۆزلەرنى چاقنىتىدىغان تاجلارنى كىيگەنلەرنىڭ ئۇ-زۇن ئۆتمەيلا ئەپت ـ بەشىرىسى ئاشكارا بولدى ، بەزىسى قۇملۇققا ئايـ روپىلاندىن تىك موللاق چۈشتى ، بەزىسى خەلقنىڭ غەزەپ ـ نەپرىتىگە ئۇچراپ ، لەنەتتە قالدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقلابى » نىڭ ئۆرلەپ ـ پەسىيشى ۋە ئاخىرىدا يوقىلىشى بىلەن ئاشۇ كىشىلەر تارىخنىڭ نەپرەت تۆۋرۈكىگە مىلاندى . بۇنىڭ بىلەن ، « ئۇلۇغ ، شەرەپلىك ، توغرا »

بولغان جۇڭگو كومپارتىيىسىدە « پاش قىلىنىپ »« ياخشى ئادەم قالمىغاندەك » لا بولۇپ كەتتى . پارتىيىنىڭ ئاساسىي ئىچىدىكى نوپۇزى ۋە ئىناۋىتى بەكلا چۈشۈپ كەتتى . بولۇپمۇ ئىجتىمائىي تەجرىبىسى كەمچىل بولغان ياشلار بۇنداق غەلىتە مەنزىرىلەرنى كۆرۈپ ۋە ئاڭلىغاچقا ، بۇ كىتابتىن ، دەرسخانىدا ، پىئونېرلار ئەترىتىدە ، ياشلار ئىتتىپاقىدا ئالغان تەربىيىسىدىكى جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىسى بىلەن ئوخشىماي ، ئۇلار گويا كىتابتىكى ساختا ۋەز ـ نەسىھەتتەك بىلىندى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » يەنە جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋە سوتسىيالىستىك جۇڭگونىڭ دۇنيا خەلقى ئىچىدىكى ئىناۋىتىنىمۇ ئېغىر دەرىجىدە زىيان سالدى ، خەلقئارا كوممۇنىزم ھەرىكىتىگە قارا سۈرتىدى . بۇمۇ ھەممە ئېتىراپ قىلغان ئىش .

ھەرقايسى جەھەتلەردىكى شەكىلۋازلىق كىشىلەرنىڭ ئىدىيىسىنى قاتمالاشتۇرۇپ ، ئىدىيىدىكى مەنسىزلىكنى كەلتۈرۈپ چىقىرىپ ، رېئاللىققا توغرا قاراشقا ياكى رېئاللىقنى سوغۇققانلىق بىلەن تونۇشقا جۇرئەت قىلالمايدىغان قىلىپ قويدى . بۇلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى ئومۇملۇققا ئىگە بولغان ئىدىيىۋى ئالاھىدىلىك . ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۆزىگە بولغان « ئۈچ سادىقلىق » ، « تۆت چەكسىز » بىر ئادەمنىڭ ئىنقىلابىيلاشقانلىقىنىڭ دەرىجىسىنى ئۆلچەيدىغان ئۆلچەم بولۇپ قالدى . ئۇ چاغلاردا « سادىقلىق ئۇسسۇلى » ئويناش ، « سادىقلىق ناخشىسى » نى ئېيتىش ، « ئۇزۇندە گىمناستىكىسى » نى ⑤ ئويناشلار چەكسىز سادىقلىقنىڭ كونكرېتنى ئىپادىسى ئىدى . « قېنىمىز سادىقلىققا ئاقىدۇ ، كۆڭلىمىز سادىقلىققا ئىشلىتىمىز » دېگەنلەر چەكسىز سادىقلىقنىڭ قەسەمنامىسى ئىدى . مەيدىسىگە ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىزنىكىنى تاقاش ، ئۆيىگە ماۋ زېدۇڭنىڭ ھەيكىلىنى قويۇش ، قولىغا قىزىل گۆھەر كىتابىنى تۇتۇپ ، ئاغزىدا تۇمەنمىڭ يىللار ياشسۇننى توۋلاش ، چەكسىز سادىقلىقنىڭ ئۇلگە شەكلى ئىدى . تاماق يېمىسە بولىدۇ ، ئۇخلىمىسا بولىدۇ ، لېكىن بىر قېتىم « ئەتىگەنلىك يولىورۇق سوراش » ، « كەچكى دوكلات قىلىش » قا قاتناشمىسا ئەڭ چوڭ گۇناھ ئۆتكۈزگەن بولاتتى . ئۆگىنىش

نىڭ ئۇنۇمى « ئۇزۇندە » نى قانچىلىك ياد بىلدىغانلىقى ، « تەسىرات » نى قانچە پارچە يازغانلىقى ، « ئىشلەتكەنلىك » نى قانچە قېتىم سۆزلەگەنلىكى بىلەن ئۆلچىنەتتى . بۇنداق « ئىنقىلابنىڭ يېڭى كەيپىياتى » نىڭ ھەقىقەتەنمۇ ياكۇنسى تولا ئىدى . بۇنداق شەكىلۋازلىقلارنىڭ ئەمەلىي ئۇنۇمى ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەشتەك ئىدىيىۋى لۇشيەننى زور دەرىجىدە بۇزۇپلا قالماي ، كىشىلەر قەلبىدە چوڭقۇر جاراھەت قالدۇردى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا يەنە بېسىلغان ماۋ زېدۇڭ ئەسەرلىرى ، ماۋ زېدۇڭ رەسىملىرىنىڭ سانى ، يېسىغان ماۋ زېدۇڭ ئىزناكىنىڭ سانى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئۇمۇملاشتۇرۇشنىڭ ئۆلچىمى ۋە ۋاستىسى قىلىندى . ستاتىستىكا قىلىشقا قارىغاندا ، پەقەت 1967 ـ يىللا « ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى » دىن 91 مىليوندىن ئارتۇقى نەشر قىلىنغان بولۇپ ، بۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئالدىدىكى 15 يىلدا نەشر قىلىنغان 11 مىليوننىڭ سەككىز ھەسسىسگە تەڭ بولغان ؛ « ماۋ جۇشى سۆزلىرىدىن ئۇزۇندە » 369 مىليون بېسىلغان ، بۇنىڭغا بۇرۇن بېسىلغان 259 مىليوننى قوشقاندا 628 مىليون بولىدۇ ؛ « ماۋ جۇشىنىڭ رەسىمى » 1 مىليارد 214 مىليون پارچە بېسىلغان . 1969 ـ يىلى مارتقىچە ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىزناكىدىن 2 مىليارد 200 مىليونى ياسالغان . شۇ چاغدا ، مەملىكىتىمىزدە 700 مىليون ئاھالە بار ئىدى ، ھەربىر ئادەمگە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ئۈچ تال ئىزناك توغرا كەلگەن . بۇلارغا كۆپلەپ ئادەم كۆچى ، ماددىي كۈچ ، مالىيە كۈچى كەتتى ، شۇنداقلا شەكىلۋازلىقنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتتى .

قىسقىسى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » سىياسىي ئىنقىلاب ئەمەس ، مەدەنىيەت ئىنقىلابى ئەمەس ، ئىدىيە ئىنقىلابىمۇ ئەمەس . بىر جۈملە گەپ بىلەن ئېيتقاندا ، ئۇ ھېچقانداق مەنسى يوق ئىنقىلاب . ئۇ جەمئىيەتنى ئىلگىرى سۈرمەيدۇ ، ئۇنداق بولۇشمۇ مۇمكىن ئەمەس ، ئۇ پەقەت مالىمانچىلىق ، بۇزغۇنچىلىق ۋە بالايىئاپەت ئېلىپ كەلدى خالاس .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ئالاھىدە بىر خىل سىياسىي ھەرىكەت بولغانلىقى ، جۇڭگو كومپارتىيىسى ئۆتكۈزگەن بىر قېتىملىق ئۇمۇ-

مـي خاراكتېرلىك ، ئۇزۇن مۇددەتلىك « سول » چىل ئېغىر خاتالىق بولغانلىقى ئۈچۈن ، ئۇ كەلتۈرۈپ چىقارغان بالايىئاپەت خاراكتېرلىك نەتىجىنى تولۇق ئېتىبارغا ئېلىشىمىز ۋە ئىلمىي ، توغرا باھالىشىمىز لازىم . بۇ مۇشۇ باسقۇچلۇق تارىخنى تەتقىق قىلىدىغان ھەرقانداق ئادەم ئۆزىنى قاچۇرۇپ كېتەلمەيدىغان مۇھىم مەسىلە . لېكىن ، جەمئىيەتنىڭ تارىخي تەرەققىياتى بىر مۇرەككەپ جەريان ، نۇرغۇن ۋاقىت ۋە زېھىن سەرپ قىلىپ خاتا سىنىپىي كۆرەش بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان پەيتتە ، جەمئىيەتـنىڭ نورمال تۇرمۇشى توختاپ قالغىنى يوق ، تۇرمۇش بىر كۈنمۇ توختـىمايمۇ قالمىدى ، ئىستېمال قىلىشمۇ بىر كۈنمۇ توختىمىدى . سەرپىيات بو-لىدىكەن ئىشلەپچىقىرىش بولىدۇ ، تىرىشچ ئىشلەش بولىدىكەن ئۇنىڭغا مۇناسىپ ھالدا نەتىجە بولىدۇ ، بۇلارنىمۇ ئەلۋەتتە كۆزۈشمىز لازىم . بولۇپمۇ كەڭ كادىر ۋە ئاممـا ئۇزۇن يىل جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ تەر-بىيىسىنى ۋە تەسىرىنى ئالغاچقا ، ئۇلاردا سوتسىيالىزم ئىشلىرى ۋە دۆ-لەتنىڭ رونـاق تېپىشى ئاجىزلىششىغا نىسبەتەن كۈچلۈك مەسئۇلىيەت تـۇيغۇسى بار ئىدى . كۆپ ساندىكى پارتىيە ئەزالىرى پارتىيەۋىلىكى بو-يىچە ئىش قىلىـدى ، كۆپ ساندىكى ئاممـا ۋىجدانـي بويىچە ئىش قىلدى ، ئۇلار ئۆز خىزمەت ئورنىدا چىڭ تۇرۇپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى ، خىزمەتنى داۋاملاشتۇردى ھەمدە ئوخشىمىغان شەكىلـلەر بىلەن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ چېكىدىن ئاشقان سول خاتالىقىغا قارشى تۇردى ۋە ئۇ-نىڭ بىلەن كۈرەش قىلدى ، بۇ مەلۇم دەرىجىدە ئۇنىڭ بۇزغۇنچىلىق رو-لىنى چەكلىدى . نەچچە يۈز مىليون خەلقنىڭ تىرىشچانلىقى ۋە كۈرەش قىلىشى بىلەن ، جۇڭگونىڭ چوڭ قۇرۇلۇقىنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ئىشلىرى شۇ ئالاھىدە مەزگىلدىمۇ يەنىلا مەلۇم نەتىجىلەرگە ئېرىشتى . 1966 ـ يىلدىن 1976 ـ يىلغىچە بولغان ئون يىل ئىچىدە ، سانائەت ، يېزا ئىـگىلىك ئومۇمي مەھسۇلات قىممىتىنى سېلىشتۇرۇش باھاسى بويىچە ھـېسابلىغاندا ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر يىلى 7.1% ئاشقان . بۇ گەرچە 1952 ـ يىلدىن 1966 ـ يىلغىچە بولغان 10% لىك يىللىق ئوتتۇرا ھېساب ئۆسۈش سۈرئىتىدىن تۆۋەن ھەمدە كرىزىس ساقلانغان بولسىمۇ ، لېكىن

قانداقلا بولمسۇن ئاز ـ تولا ئۆسۈش بولغان .

بۇ نەتىجىلەر دۆلتىمىزدىكى كەڭ ئىشچى ، دېھقان ، زىيالىيلارنىڭ جاپالىق ئەمگىكىنىڭ نەتىجىسى . ئۇ ھەرگىزمۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ نەتىجىسى ئەمەس ، بۇ پەقەت ئەگەر ئاشۇ ئون يىللىق بالايىئاپەت بولمىغان بولسا ، ئىلىمىزنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشى تېخىمۇ تېزلەشكەن ، قۇرۇلۇش نەتىجىسى تېخىمۇ زور بولغان بولاتتى دېگەن نەرسىنىلا ئىپادىلەپ بېرىدۇ ، خالاس .

2 . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئۆزۈل ـ كېسىل ئىنكار قىلىش كېرەك

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نەزەرىيىسىدىن تارتىپ ئەمەلىيەتكىچە خاتا بولۇپ ، جۇڭگو خەلقىگە بالايىئاپەت ئېلىپ كەلگەن ئىكەن ، ئۇنىڭ ئۆزۈل ـ كېسىل ئىنكار قىلىش ئەلۋەتتە ھەقلىق ، بۇ ئادەملەرنىڭ ئۆزلىرى قىلغان ، بوئداق ئۆزۈن مۇددەتلىك زور بالايىئاپەتنىڭ جۇڭگودا يەنە يۈز بەرمەسلىكنى كاپالەتلەندۈرۈپلا قالماي ، يەنە دۇنيا ئىنقىلابى خەلقلىرى ئۈچۈن پايدىلىق ئىبرەتتۇر . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئۆزۈل ـ كېسىل ئىنكار قىلىشتا بەزى مەسىلىلەرنى تېخىمۇ چۈشەندۈرۈپ ئۆتۈشكە ۋە مۇۋاپىق ئىزاھلاپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇ .

(1) « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئۆزۈل ـ كېسىل ئىنكار قىلىشنىڭ توغرا مەنىسى

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئۆزۈل ـ كېسىل ئىنكار قىلىش ئالاھىدە مەنىگە ئىگە . ئۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى باش تېما قىلغان ئاشۇ بىر يۈرۈش نەزەرىيە ، فاكتىچىن ، ئۇسۇل ، تەشكىل ۋە پائالىيەتلەرنى ئۆزۈل ـ كېسىل ئىنكار قىلىشقا قارىتىلغان بولۇپ ، ئاشۇ ئون يىلدا يۈز بەرگەن بارلىق ئىشلارنى ئىنكار قىلىش دېگەنلىك ئەمەس . بۇ ـ نىڭدىكى پاكىت ناھايىتى ئېنىق ، ئاشۇ ئون يىلدا ، جۇڭگو كومپارتىيىسى ، جۇڭگو ھۆكۈمىتى ۋە خەلقى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » قە ـ

لىشتىن باشقا ، يەنە نۇرغۇن باشقا ئىشلارنىمۇ قىلدى ، بۇ ھاياتلىق ۋە تەرەققىيات ئۇچۇن ھەرقانداق ۋاقىتتا ئېلىپ بېرىشقا تېگىشلىك بولغان ئىشلەپچىقىرىش پائالىيىتى ۋە باشقا پائالىيەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . باشقا خىزمەتلەرمۇ گەرچە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئېغىر تەسىرىگە ئۇچرىغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇلاردا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئالاھىدە مەزمۇنى يوق ، شۇنداقلا ئۇلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى ئەمەس ئىدى . ئۇ ئون يىلدا ، بۇزغۇنچىلىق بولدى ، قۇرۇلۇشمۇ بولدى ، خاتالىق بولدى ، خاتالىققا قارشى تۇرۇش-مۇ ، تۇزىتىشمۇ بولدى ، كۆپلىگەن يامان ئىشلار بولدى ، يامان ئادەملەر چىقتى ، يەنە شۇنداقلا نۇرغۇن ياخشى ئىشلار بولدى ، كۆپلىگەن ياخشى ئادەملەر چىقتى . بۇ 1966 ـ يىلدىن 1976 يىلىغىچە بولغان ئون يىللىق ۋاقىتنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلى دېيىشىمىزدىكى سەۋەب ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى « ئاشۇ ئون يىلدىكى ئالاھىدە ئەھۋال بولۇپ ، باشقا تارىخىي دەۋرلەردىن پەرقلىق بولغانلىقى ، ھەرگىزمۇ ئۇ ئون يىلدا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن باشقا ھېچقانداق ئىش قىلمىدۇق دې-گەنلىك ئەمەس . بۇنىڭ ئەكسىچە ئازادلىقتىن بۇيانقى ھەرقايسى دەۋر-لەردە ئېلىپ بېرىلغان سانائەت ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى ، ئاسا-سىي قۇرۇلۇش ، مائارىپ ۋە پەن ـ تەتقىقات ، مەدەنىيەت ، سەھىيە ۋە جەمئىيەتنىڭ ئىستېمال قىلىشى قاتارلىق ئىنسانلار جەمئىيىتىنىڭ نورمال تۇرمۇشى ئۇچۇن بولمىسا بولمايدىغان بارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسى بۇ ئون يىلدىمۇ ئوخشاشلا بولۇۋەردى ، ئەمما ئۇلارغا « مەدەنىيەت زور ئىن-قىلابى » نىڭ تامغىسى بېسىلغانىدى . شۇڭا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلا-بى » نى بۇ ئون يىللىق تارىخ بىلەن پەرقلەندۇرۇشمىز كېرەك . « مە-دەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئۇزۇل ـ كېسىل ئىنكار قىلىشىمىز كېرەك ، ئەمما ئون يىللىق تارىخنى ، مۇرەككەپ مەزمۇنغا ئىگە ئوبيېكتىپ تارىخ جەريانىنى ئۇنداق ئاسانلا ، بىر گەپ بىلەنلا ئىنكار قىلۇۋەتسەك بولمايدۇ .

ئەمما ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ بارلىق نەزەرىيە ۋە ئە-

مەلىيەتنىڭ چوقۇم ئۆزۈل ـ كېسىل ئىنكار قىلىش ھەمدە ئۇنىڭ زەھىرىنى قەتئىي ھالدا تازىلىشىمىز لازىم . بۇ يەردىكى ئەڭ مۇھىم ئىش ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا كەڭ ئومۇملىشىپ كەتكەن « سىنىپىي كۈرەش تۈتقا » ، « بارلىق نەرسىلەرنى سىنىپىي نۇقتىئىنەزەردە تۇرۇپ كۆزىتىش ، تەھلىل قىلىش ۋە ھۆكۈم قىلىش » دەيدىغان سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ماس كەلمەيدىغان « سول » چىل ئىدىيىنىڭ قالدۇق زەھەرلىرىنى تازىلاش . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » « سول » چىل پىكىر ئېقىمى ئۆزۈن مۇددەت يامان ھالەتتە تەرەققىي قىلغانلىقىنىڭ نەتىجىسى بولۇپ ، ئۇ يەنە « سول » چىل خاتالىقنى تەرەققىي قىلدۇرۇپ چېكىگە يەتكۈزدى . « سول » چىل خاتالىق سىستېمىلىشىپ ، نەزەرىيىلىشىپ ، بىرقەدەر مۇكەممەل بولغان بىر يۇرۇش قاقجېن ، ئۇسۇلغا ئىگە بولۇپلا قالماي ، يەنە ئاساسلىق ئورۇننى ئىگىلىگەن ، ئومۇمىي خاراكتېرلىك خاتالىق بولۇپ ، مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىغا ۋە ھەرقايسى سەپلەرگە تەسىر كۆرسىتىپ ، ئون يىل داۋاملىشىپ كەلدى . بۇنداق ئەھۋال جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ تارىخىدا پەقەتلا كۆرۈلۈپ باقمىغان ، « سول » چىللىقنىڭ تەسىرى ۋە زەھىرى بۇنچىلىك چوڭقۇر ، بۇنچىلىك ئومۇمىيۈزلۈك ، بۇنچىلىك ئېغىر بولۇشىمۇ تارىختا مىسلى كۆرۈلمىگەنىدى . شۇڭا ، « سول » چىل ئىدىيىنىڭ زەھىرىنى ئۆزۈن مۇددەت ، ھەممە ئادەم بىر نىيەتتە تىرىشقاندىلا ئاندىن تازىلىغىلى بولىدۇ . ئەلۋەتتە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » تۈپەيلىدىن ئېتىقادىتا تەۋرىنىش بولغانلىقى سەۋەبىدىن كېلىپ چىققان ھەرخىل ئوڭ ئىدىيىلەرگىمۇشەك ـ شۇبھىسىز ھالدا قارشى تۇرىشىمىز ۋە ئۇنىڭدىن ساقلىنىشىمىز لازىم . ئەمما بۇنىڭ بىلەن « سول » چىللىقنىڭ زەھىرىنى ۋە تەسىرىنى تازىلاشتىكى قەتئىيلىكىمىزنى ۋە دىققەت ئېتىبارىمىزنى تەۋرىتىپ قويساق بولمايدۇ . ئىدىيىۋى تونۇشنىڭ توغرا ـ خاتالىقى كىشىلەرنىڭ ھەرىكىتىنىڭ توغرا ـ خاتالىقىنى بەلگىلەيدۇ . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى توغرا تونۇمساق ، ئۇنىڭ يامان تەسىرىنى يوقاتقىلى ، جەمئىيەتنىڭ ئۇزۇن مۇددەت تىنچ بولۇشىنى ، ئالغا بېسىشىنى كاپالەتكە ئىگە قىلغىلى

بولمايدۇ ، بۇ جۇڭگودىكى مىليارد خەلقنىڭ ئىستىقبالى ۋە تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك چوڭ مەسىلە .

(2) « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇشتا ھېچبىر ئاكتىپ رول ئويناغان ئەمەس

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئۇزۇل ـ كېسىل ئىنكار قىلىش تا ، يەنە بەزىبىر مۇجمەل تونۇشلار ۋە خاتا كۆزقاراشلار بار . مىسال قىلىپ ئېيتساق ، بەزىلەر ھازىرقى ئىجتىمائىي تۈرمۇشتىكى بيۇروكراتلىق ئەھۋاللىرىنىڭ ھەممە كۆپ ، ھەم ئېغىرلىقىنى كۆرۈپ ، دەرھاللا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئەسلەيدۇ . ئۇلار ، يەنە بىر قېتىم « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بولغان بولسا بيۇروكراتلىقنى پۈتۈنلەي تازىلىۋەتكەن بولاتتى ، دېيىشىدۇ . مانا بۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى توغرا تونۇمىغانلىقنىڭ بىرخىل ئىپادىسى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بيۇروكراتلىقنى يوق قىلىۋېتمىدىغان ھەرىكەت ئەمەس ، ئۇ بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇشتا ھېچقانداق ئىجابىي رول ئويناغان ئەمەس . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئىككى پروگراممىسى خارەكتېرلىك ھۆججەتتى ، مەيلى « 16 ـ مايى ئۇقتۇرۇشى » بولسۇن ، مەيلى « 16 ماددا » بولسۇن ، ئۇلاردا ھېچقانداق بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇش ۋەزىپىسى بار دېگەن بەلگىلىمە يوق . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە چىقىرىلغان ھەرىكەتكە يېتەكچىلىك قىلىدىغان باشقا ھۆججەتلەردىمۇ بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇشنى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ نىشانى ياكى مۇھىم ۋەزىپىسى قىلغان ئەمەس . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى ھۆججەت ـ بەلگىلىمىلەردىن ئەمەلىي ھەرىكەتكىچە ھەل قىلماقچى بولغان ۋەزىپىسى « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار » نىڭ ئەدىپىنى بېرىش ، « ئەكسىيەتچى ئىلىم نوپۇزلۇق » لىرىنى پىپەن قىلىش ، « بۇرژۇئازىيە قوماندانلىق شتابىنى توپقا تۇتۇش » ، « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ ھوقۇقىنى تارتىۋېلىش » دېگەندەكلەر ئىدى . گەرچە « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » يېڭى باشلانغاندا ، لىيۇ شاۇچى بۇ ھەرىكەتتىن پايدىلىنىپ ئاممىدىن ئايى

رىلىپ قالمىغان بيۇروكراتلىق مەسىلىسىنى ھەل قىلماقچى بولغان بولسىمۇ ، ئەمما بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇشنى پىلانلىغان لېكىن شاۋچى ئەكسىچە ھالدا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا يوقتىلىدىغان باش ئوبـ يېكتىپ بولۇپ قالدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ئاغدۇرۇپ تاشلانغان زور بىر تۈركۈم پارتىيە ، ھۆكۈمەت رەھبىرىي كادىرلىرى ئىچىدە ئاساسلىق جىنايىتى بيۇروكراتلىق دېگەن بىرىمۇ يوق ئىدى . ئەمەلىيەتتە ، ئەگەر بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇش نۇقتىسىدىن قارىغاندا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاشنىڭ ئۆزى يۇقىرىدا تۇرۇۋالغان ، ھوقۇقنى قالايمىقان ئىشلەتكەن ، ئەمەلىيەتتىن ، ئاممىنىڭ ئارزۇسىدىن ئايرىلىپ قالغان ، ئاممىنىڭ ھال ـ دەردىگە يەتمەيدىغان ئەڭ چوڭ بيۇـ روكراتلىق ئىدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دەك ئاممىۋى ھەرىكەت ۋە « چوڭ دېموكراتىيە » ئۇسۇلى بىلەن بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرغىلى بولمايتتى . چۈنكى ، بيۇروكراتلىق ئۇزۇن تارىختىن بۇيان قېپقالغان مۇرەككەپ جەمئىيەت داشقىلى بولۇپ ، ئىقتىساد ، مەدەنىيەتنىڭ تەرەققىي تاپمىغانـ لىقىنىڭ مەھسۇلاتى ، شۇنداقلا دېموكراتىيە ۋە قانۇن ـ تۈزۈمىنىڭ كەمـ چىللىقى ، ھوقۇقنىڭ ھەددىدىن زىيادە مەركەزلىشىپ كېتىشى ، مەمۇرىي مەسئۇلىيەتنىڭ ئېنىق بولماسلىقى ، ئەمەلنىڭ ئۆمۈرلۈك بولۇشى قاتارلىق سىياسىي ئىقتىسادىي تۈزۈلمىنىڭ تولۇق بولماسلىقىدىن كېلىپ چىققان بىر خىل ئىللەت . بيۇروكراتلىقتىن ئىبارەت بۇ خىل ئىجتىمائىي ھادىـ سىنى يوق قىلىش ئۈچۈن ، ئىقتىسادىي ، مەدەنىيەت سەۋىيىسىنى ئۆسـ تۈرۈش ، دېموكراتىيە ۋە قانۇن ـ تۈزۈمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ، سـ ياسىي ئىقتىسادىي تۈزۈلمىنى ئىسلاھ قىلىش زۆرۈر ، بۇ نەچچە ئەۋلاد زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىش بىلەن ئادا قىلىدىغان ۋەزىپە . لېنىن ناھاـ يىتى چوڭقۇر قىلىپ شۇنداق دېگەن : « بيۇروكراتلىققا قارشى كۈرەشكە نەچچە ئون يىللىق ۋاقىت كېتىدۇ . بۇ بىر ئەڭ جاپالىق كۈرەش ، ناۋادا بىرى سىلەرگە ، بيرۇكراتلىققا قارشى پروگراممىنى قوبۇل قىلساقلا ، بىز دەرھال بيۇروكراتلىقتىن قۇتۇلۇپ كېتەلەيمىز دېسە ، ئۇ چوقۇم چىرايلىق

گەپ قىلىدىغان ئالدامچى . » ئەگەر بىرى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دەك ئۇسۇللار بىلەن بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇشنى تەشەببۇس قىلـ غۇچى بولسا ، ئۇ « چىرايلىق گەپ قىلىدىغان ئالدامچى » بولۇشى مۇمـ كىن . چۈنكى ، « ئاممىۋى ھەرىكەت » ، « چوڭ دېموكراتىيە » دەك ئۇسۇللار بىلەن بيۇروكراتلىققا زەربە بېرىش ، پەقەتلا جەمئىيەتنىڭ قالايمىقانچىلىقىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىپ ، دۆلەت قۇرۇلۇشىغا بۇزغۇنچىلىق قىـلىدۇ ، كۆپلىگەن خاتا ، ئۆۋال ئەنزىلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ ، خالاس . بۇنىڭدىن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇش بىلەن پۈتۈنلەي زىت ئىكەنلىكىنى ، ئۇنىڭ ئازراقمۇ بيۇروكراتـ لىققا قارشى تۇرۇش ئۇنۇمى بەرمەيدىغانلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز . ئەلۋەتتە ، كىشىلەرنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا قاتنىشىشىدىكى سەۋەبلەر ھەرخىل ـ ھەر ياقتا ، مۇرەككەپ . بيۇروكراتلىققا نارازى بولۇپ ، ھەـ رىكەتتىن پايدىلىنىپ ئۇنىڭ ئەدىپىنى بېرىشنى ئويلاش بۇنىڭ ئىچىدىكى بىر خىلى . ئەمما ، بۇنىڭ بىلەن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى بيۇـ روكراتلىققا قارشى دېسەك بولمايدۇ .

(3) « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » دېگەن دۇشمەن بىلەن ئۆزئارا ئارىلاشتۇرۇۋۈەتكەن ، ئىلمىي بولمىغان ئۇقۇم

يەنە بىرى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » « كاپىتالىزم يولىغا مـاڭغان ھوقۇقدار » لارنىڭ ئەدىپىنى بېرىدۇ ، شۇڭا بۇ بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ ، دەيدىغان تونۇش . « كاپىتالىزم يـولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » نىڭ ئەدىپىنى بېرىش بىلەن بيروكراتلىققا قارشى تـۇرۇشـنـى ئـارىلاشتۇرۇۋېتىش ناھايىتى چوڭ خاتا چۈشەنچە . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ مۇھىم نۇقتىسى ، ھەقىقەتەنمۇ « پار ـ تىيە ئىچىدىكى ئاشۇ كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ ئەدىپىنى بېرىش . » لېكىن ، مەيلى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىدە ياكى ئۇنـىڭدىن بۇرۇن بولسۇن ، ماۋ زېدۇڭ « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھو ـ قۇقدار » دېگەن ئۇقۇم توغرىسىدا ئېنىق بىر چۈشەنچە بەرگەن ئەمەس ، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ ھۆججەتلىرىدىمۇ « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان

ھوقۇقدار » دېگەن نېمە دەيدىغان كونكرېتنى پەرقلەندۇرىدىغان ئۆلـ چەمنى ئەسكەرتكەن ئەمەس . شۇڭا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا پارتىيە ، ھۆكۈمەت ۋە مەمۇرىي ، كارخانا ئورۇنلىرىنىڭ ھەر دەرىجىلىك رەھبىرلىرىنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » ياكى « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار خاتالىقىنى ئۆتـ كۈزگەن » قىلىپ قويۇلدى . ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەڭ ئېغىر زەربىگە ئۇچرىـ غىنى ئاشۇ خىزمەتنى چىڭ تۇتقان ، تەدبىرلىك ، مۇكاپاتى ۋە جازاسى ئېنىق بولغان كادىرلار بولدى ؛ ئاشۇ خىزمىتىگە ئانچە كۆڭۈل بۆلمەيدىـ غان ، ئىشنى باشقىلارغا ئىتتىرىپ مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلىدىغان ، باشـ قىلارغا خۇشامەت قىلىپ ، جان بېقىش كويىدا يۈرىدىغان كادىرلار بىرـ قەدەر ئاز زەربىگە ئۇچرىدى . شۇ چاغلاردا مۇنداق بىر گەپ كەڭ تارقالـ غانىدى : « كۆپ خىزمەت قىلغان چوڭ جىنايەتلىك ، ئاز خىزمەت قىلـ غان ئاز جىنايەتلىك ، خىزمەت قىلمىغان ھەممىدىن پاكىتۇر . » مانا بۇ بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرغانلىقما ؟ ياق ! بۇ بيۇروكراتلىققا مەدەت بەرـ گەنلىك ، ئۇنىڭ خورىكىنى ئۆستۈرگەنلىك .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئاساسلىق ئەدىپىنى بېرىدىغان ئوبىيېكتى « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » بولۇش نۇقتىسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا ، ئۇ بىر خىيالەن ئويدۇرۇپ چىقىرىلغان ئىنقىلاب ئوبىيېكتى بولۇپ ، مەزمۇنىدىن قارىغاندا ، خاھىشچانلىقى ناھايىتى زور بولغان ، ئىلمىي بولمىغان ئۇقۇم ، ئۇنى ھېچكىممۇ كونكرېتنى سۆزلەپ بېرەلمەيدۇ . لېكىن ، ماۋ زېدۇڭنىڭ بەزى سۆزلىرىدىن ئۇنىڭ سۇبيېكـ تىپ قارىشىدىكى « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » نىڭ بەزىبىر ئالاھىدىلىكلىرىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ . مەسىلەن ، 1969 ـ يىلى ئاپـ رېلدا ، ماۋ زېدۇڭ بىر قېتىملىق يىغىندا : « ھوقۇق ئەمەلىيەتتە يەنىلا بۇرژۇئازىيىنىڭ قولىدا ، ئەلۋەتتە كومپارتىيە ئەزالىرىمۇ بار . لېكىن ، كاـ پىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار ماددىي رىغبەتلەندۈرۈش ، پايدىنى قوغلىشىش ، مۇكاپاتنى ھەممىدىن ئۇستۈن قويۇشتەك ئىشلارنى قىلىدۇ ، سىقىدۇ ، بوغىدۇ ، تۆلىتىدۇ ، جەرىمانە قويىدۇ ، سىققاندىمۇ ئىشچىلار

سىنىپنى سقىدۇ . مېنىڭچە مۇلۇكچىلىك تۈزۈمى ھەل بولمىدى ، ھەم-مىسنى دېمىسەكمۇ ، كۆپ قىسمى ھەل بولمىدى » دېگەنىدى . بۇ يەردە مـاۋ زېدۇڭ « ماددىي رىغبەتلەندۇرۇش » قىلىدىغان ، « پايدىنى قوغلـا-شىدىغان » ، « مۇكاپاتنى ھەممىدىن ئۈستۈن قويىدىغان » ، « سەققان ، بـۇغقان ، تۆلەتكەن ، جەرىمانە قويغان » ئادەملەر « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » دېمەكچى . 1976 ـ يىلى ئېلان قىلىنغان « ماۋ جۇ-شىنىڭ مۇھىم يوليورۇقى » دا : « بىر قىسىم پارتىيە ئەزالىرى ئالغا بې-سىشنى خالىماي قالدى ، بەزىلەر ئارقىغا چېكىنىپ كەتتى ، ئىنقىلابقا قارشى چىقتى . نېمە ئۈچۈن ؟ ئۇلار چوڭ ئەمەلدار بولغاچقا ، چوڭ ئە-مەلدارنىڭ مەنپەئىتىنى قوغدىماقچى . ئۇلار ياخشى ئۆزگەردە ئولتۇرىدۇ ، مـاشىنىسى بار ، مائاشى يۇقىرى ، يەنە خىزمەتچىسى بار ، كاپىتالىستلار-دىنمۇ نوچى » دېيىلگەنىدى . بۇ سۆزلەرمۇ « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » نىڭ سۈرىتى بولۇپ ، مانا بۇنىڭدىن « بۇرژۇئازىيە كومپار-تىيە ئىچىدە » دېگەن ھۆكۈمنى چىقارغان . بۇنداق تەھلىل ۋە پەرەز مەيلى نەزەرىيە جەھەتتە بولسۇن ، مەيلى ئەمەلىيەتتە بولسۇن ، قىلچە ئا-ساسى يوق ئىدى .

سوتسىيالىزم يولىدا مېڭىش بىلەن كاپىتالىزم يولىدا مېڭىش تۈپ-تىن ئوخشاش بولمىغان ئىككى خىل سىياسىي يۆنىلىش ، ئىككى خىل تەرەققىيات يۆنىلىشى بولۇپ ، ئوخشاش بولمىغان سىنىپلانىڭ مەنپەئىتىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ . شۇڭا ، « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » دې-گەن كۈچلۈك سىنىپىي خاراكتېرگە ئىگە سىياسىي ئۇقۇم . ماركسزمنىڭ تۈپ پرىنسىپلىرى بويىچە ، سىنىپنىڭ مەۋجۇتلۇقى ۋە ئالاھىدىلىكىنى ئېتىتسادىي مۇناسىۋەتلەردىن ، بولۇپمۇ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى ئە-گىلەش مۇناسىۋىتىدىن چۈشەندۈرۈشكە ، ئاندىن سىنىپنى پەرقلەندۈ-رۈش ۋە ئايرىش ئۆلچىمىنى ئوتتۇرىغا قويۇشقا بولاتتى . ماۋ زېدۇڭ ئې-نىق قىلىپ « مۇلۇكچىلىك ھەل بولمىدى » دېگەن مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويغان . ئۇنداقتا دۆلىتىمىزدە زادى قانداق مۇلۇكچىلىك مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان بولىدۇ ؟ ئەپسۇسكى ، بۇنىڭغا ئۇ جاۋاب بەرمىگەن . چۈنكى ،

دۆلىتىمىزنىڭ پارتىيە ، ھۆكۈمەت ۋە كارخانىلىرىنىڭ رەھبىرىي كادىر-لىرى ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىدىكى مال - مۇلۇكنى خەلق دۆلىتىگە ۋاكالىتەن باشقۇرىدۇ ، ئەگەر ئۇلارنى بۇرژۇئازىيە (ماۋ زېدۇڭ بىر قېتىم تىلغا ئالغاندىن كېيىن تىلغا ئالمىغان « بيۇروكراتلار سىنىپى ») دېگەن سەك ، ئۇ چاغدا دۆلىتىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك خاراكتېرىنى پۈتۈنلەي ئىنكار قىلىۋەتكەن بولىمىز . بۇنداق لوگىكىلىك خۇلاسىنى ماۋ زېدۇڭ قاندىقلا بولمىسۇن قوبۇل قىلمايتتى . بۇ بەلكىم « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدار » غا ئىلمىي تەبىر بەرمىگەنلىكىدىكى ئاساسىي سەۋەب بولسا كېرەك .

ماۋ زېدۇڭ سۆزىدە تىلغا ئالغان « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان » لىقنىڭ باشقا ئالاھىدىلىكلىرىدىن ، مەسىلەن ، « مۇكاپاتنى ھەممىدىن ئۈستۈن قويۇش » ئەمەلىيەتتە ئەمگەكچىلەرنىڭ ئېلىشقا تېگىشلىك مادىي مەنپەئىتىنى قوغداپ ، ئەمگىكىنىڭ نەتىجىسى بويىچە مۇكاپات تارقىتىش بولۇپ ، بۇ سوتسىيالىستىك ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىش پرىنسىپىنىڭ گەۋدىلىنىشى ، ئۇ كاپىتالىزم يولىغا مېڭىش بىلەن پۈتۈنلەي قارىمۇ قارشى ئىش . ئاتالمىش « پايدىنى قوغلىشىدىغان » دېگىنى ، ئەمەلىيەتتە كارخانىلارنىڭ پايدا تېپىشىنى تەلەپ قىلىش بولۇپ ، بۇ سوتسىيالىستىك ئىشلەپچىقىرىش ۋە قۇرۇلۇشنىڭ بىر خىل ئوبيېكتىپ ئېھتىياجى ئىدى . ئۇنداقتا شۇنداق سوئال قويۇشقا توغرا كېلىدۇ ، ئەگەر سوتسىيالىستىك كارخانىلار پايدا تاپمىسا ، پايدىسى بولمىسا ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇشىنى قانداق قامدايدۇ ، ئىشلەپچىقىرىشنى كېڭەيتىش ئۈچۈن قانداق مەبلەغ توپلايدۇ ، سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇشنى قانداق ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ ؟ بەزىبىر ئەمگەك باشقۇرۇش تۈزۈملىرىنى بېكىتىش ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئويۇشتۇرۇشنىڭ ئوبيېكتىپ تەلىپى ، ھەرقانداق زامانىۋى كارخانىدا كەم بولسا بولمايدىغان ئىش ، ئۇنى قانداقمۇ ئىشچىلارنى « سىقىش ، بوغۇش ، تۆلىتىش ، جەرىمانە قويۇش » دېگىلى بولسۇن . سوتسىيالىستىك زامانىۋى كارخانىلاردا قاتتىق تۈزۈم ۋە ئىنتىزامنىڭ بولۇشى تېخىمۇ تەلەپ قىلىنىدۇ .

سوتسیالستیك کارخانلار قانداق باشقۇرۇش تۈزۈلمسی یاکی تەدبىرى قوللانسا دۆلتىمىز ئەھۋالغا ، ئەمەلىيەتكە ماس كېلىدۇ دېگەن مەسىلە ، ئەمەلىيەت جەريانىدا تەدرىجي ئىزدىنىشكە ، ئىسلاھات جەريانىدا تەدرىجي تولۇقلاپ بېرىشقا تېگىشلىك چوڭ تېما . « سول » چىل كۆزقاراشنى چىقىش قىلىپ ، سوتسیالستیك کارخانلارنىڭ پايدا تېپىشنى تەشەببۇس قىلغان ، ئىشچىلارغا نىسبەتەن جەريانە بىلەن مۇكاپاتى ئېنىق بولغان ، کارخانىدا مەلۇم بىر خىل باشقۇرۇش تۈزۈلمسی یاکی تەدبىرنى قوللانغان رەھبەرنى « کاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇدار » دەپ ، ئۇنى بۇرژۇئازىيە دائىرىسىگە كىرگۈزۈپ « ئەدىپىنى بەرسەك » ، پۈتۈنلەي خاتا قىلغان بولىمىز .

« کاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇدار » نىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ۋە ئالاھىدىلىكىنى تۇرمۇشتىكى مۇئامىلىسى بىلەن چۈشەندۈرۈش تېخىمۇ ھېچقانداق ئىلمىي ئاساسي بولمىغان خاتا ھۆكۈم . بۇ گۇنكى جۇڭگو ھېلىمەم نامرات ، ئارقىدا ، ماشىنىسى بار ، ياخشى ئۆيدە ئولتۇرغانلار يەنىلا ئاز سانلىق ئادەملەر . ئەگەر كېيىن ئىقتىسادىمىز تەرەققي قىلىپ ، كۆپلىگەن ئائىلىلەر ، يەنى ئىشچىلار ، دېھقانلاردىمۇ كىچىك ماشىنا ، ئوبدان ئۆيلەر بولسا ، ھەتتا بىر ھازىر دەۋاتقان « ياخشى ئۆيلەر » دىنمۇ ئوبدان بولسا ، ئۇنى يەنە نېمە دەيمىز ؟ سوتسیالزمدا ماشىنىدا ئولتۇرسا ، ئوبدان ئۆيلەردە ئولتۇرسا بولمامدۇ ؟ بۇنداق ئىلمىي بولمىغان ھۆكۈمدىن نامراتلار ئىنقىلابىي كېلىدۇ ، باي بولۇپ كەتسە شۇجېڭجۇ يىلىشىپ كېتىدۇ دەيدىغان ، نامراتلىقنى سوتسیالزمنىڭ ئالاھىدىلىكى قىلىۋالغان بىمەنە نەزەرىيىنىڭ تەسىرىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ . بۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا « کاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇدار » لارنى تارتىپ چىقىشنى قۇتراتىپ ، كۆپلىگەن ئادەملەرگە زەربە بېرىپ ، نۇرغۇن ئادەمنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىپ ، بۇزۇق ئۇنسۇرلارنى مەيلىگە قويۇۋېتىشتەك يامان ئاقىۋەتنى كەلتۈرۈپ چىقاردى . ئەمما ، ھەرقانداق بىر شەكىلدىكى بىيۇروكراتلىققا قارشى تۇرمىدى ، بۇ ئاللىقاچان تارىخ ئىسپاتلىغان ئوبىيېكتىپ ھەقىقەت .

(4) « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ھەققىدە ئىنقىلابىي ئاممىۋى ھەرىكەت ئەمەس

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى « ئۇلۇغ ئىنقىلابىي ئاممىۋى ھەرىكەتنى » دەپ راسا ماختاشقانىدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئۇزۇل ـ كېسىل ئىنكار قىلىۋەتسەك ئاممىنى ، ئاممىۋى ھەرىكەتنى ئىنكار قىلغان بولىمىزمۇ ـ قانداق ؟ بۇ ئىددىيىۋى ئۇسۇلغا مۇناسىۋەتلىك مەسىلە . ھەممىمىزگە مەلۇم ، مەسىلىلەرنى كۆزەتكەندە ئۇنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشىنىلا كۆرۈپ قالماستىن ، ئاساسلىقى ئۇنىڭ ماھىيىتىنى كۆرۈشىمىز لازىم . سىرتتىن قارىغاندا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ھەقىقەتەنمۇ مىليونلىغان ئادەم قاتناشقان ، كۆلىمى ناھايىتى زور ، قايناق ـ تاشقىنلىق بولغان . لېكىن ، سىرتىدىن ئىچىگە قاراپ كونكرېتنى تەھلىل قىلىساقلا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ھېچقانداق بىر ھەققىي ئىنقىلابىي ئاممىۋى ھەرىكەت ئەمەسلىكىنى كۆرۈۋالالايمىز .

ماركسىزم ، ھەققىي ئاممىۋى ھەرىكەت ھەرگىزمۇ « بىرنەچچە ئاز سانلىق ئادەمنىڭ پائالىيىتىنىڭ نەتىجىسى بولماستىن ، بەلكى خەلقنىڭ تەلىپى ۋە ئېھتىياجىنىڭ ئۆزلۈكىدىن كۆتۈرۈلۈپ چىققان ، توسۇۋالغىلى بولمايدىغان ئىپادىلىنىشتۇر » ⑧ دەيدۇ . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » قوزغالغاندا ، جۇڭگو خەلقىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك تەلىپى ۋە ئېھتىياجى نېمە ئىدى ؟ 1966 ـ يىلى ، بىرنەچچە يىللىق تەرتىپكە سېلىش ئارقىلىق خەلق ئىگىلىكىدىكى ئېغىر قىيىنچىلىقنى ئاساسىي جەھەتتىن يېڭىپ ، سانائەت ، يېزا ئىگىلىكىدە ئومۇمىيۈزلۈك ئۆرلەش ۋەزىيىتى شەكىللەنگەن ، خەلقنىڭ تۇرمۇشى مەلۇم دەرىجىدە ياخشىلانغانىدى . لېكىن ، پۈتۈن دۆلەتنىڭ ئىقتىسادى يەنىلا ئارقىدا ، خېلى بىر قىسىم ئاممىنىڭ قورساق ، كىيىم ـ كېچەك مەسىلىسى تېخى ھەل بولمىغان ، بايلىقلار تۇرمۇش دەرىجىسىگە يەتمىگەنىدى . كەڭ ئاممىنىڭ زۆرۈر ئېھتىياجى ئىقتىسادنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ، ماددىي ۋە مەدەنىي تۇرمۇشنى ئۆستۈرۈش ئىدى . 1964 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدىن 1965 ـ يىلىنىڭ بېشىغىچە ئېچىلغان 3 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى 1 ـ سانلىق يىغىنىدا جۇ ئېنلەي ھۆكۈمەت

خىزمەتتىدىن بەرگەن دوكلاتتىدا ، خەلق ئىگىلىكىنى تەرتىپكە سېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندىلىپ بولدى ، دۆلىتىمىزنىڭ خەلق ئىگىلىكى بىر يېڭى تەرەققىيات باسقۇچىغا قەدەم قويدى ، دەپ جاكارلىغان ھەمدە بۇنىڭدىن كېيىنكى ئۇزۇن بىر تارىخىي باسقۇچتا دۆلىتىمىزنى زامانىۋى يېزا ئىگىلىكى ، زامانىۋى سانائەت ، زامانىۋى دۆلەت مۇداپىئەسى ۋە زامانىۋى پەن ـ تېخنىكىغا ئىگە سوتسىيالىستىك ، قۇدرەتلىك دۆلەت قىلىپ قۇـ رۇپ چىقىشىمىز لازىم ، دەپ ئېنىق ئوتتۇرىغا قويغانىدى . مانا بۇ شۇ چاغدىكى دۆلىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئارزۇسىنىڭ يېغىنچاق ئىپادىسى ئىدى .

جەمئىيەتنىڭ ئىشلەپچىرىش كۈچىنى تەرەققىي قىلدۇرۇپ ، تۆتتە زامانىۋىلىشىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ، بۇ سوتسىيالىستىك جەمئىيەت تەـ رەققىيات قانۇنىيىتىنى توغرا ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدىغان پروگراما ئىدى ، شۇنداقلا ، جۇڭگو خەلقىنىڭ تۈپ مەنپەئىتى ، خەلق ئاممىسىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك تەلىپى ۋە جىددىي ئېھتىياجى ئىدى . ئاممىغا رەھبەرلىك قىلىپ ، پۈتۈن كۈچ بىلەن سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇـ لۇشى ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئاممىنى قوزغاپ ئاتالمىش « كاپىتالىزم يولىغا ماڭـ غان ھوقۇقدار » لاردىن ھوقۇق تارتىۋېلىپ ، « بىر سىنىپ يەنە بىر سـ ىنىپنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدىغان » « سىياسىي ئىنقىلاب » ئېلىپ بېرىش ، ناھايىتى ئېنىقكى بۇ جۇڭگونىڭ ئوبيېكتىپ تارىخىي يۈزلىنىشى ۋە كەڭ ئاممىنىڭ تەلىپى ئېھتىياجى بىلەن پۈتۈنلەي زىت ئىدى . شۇڭا ، « مەـ دەنىيەت زور ئىنقىلابى » قوزغالغان دەسلەپكى ۋاقىتلاردا ، كەڭ كادىر ، ئاممىنىڭ ئومۇمەن بىر خىل تويۇقسىزلىق ھېس قىلىپ ، چۈشىنەلمىگەنـ لىكى ، « قوغدايدىغانلار » نىڭ كۆپ سانلىق بولۇپ قېلىشىنىڭ ئوبيېكـ تىپ سەۋەبى يوق ئەمەس . ئاممىنىڭ تەلىپى ۋە ئېھتىياجىغا خىلاپ ھە ـ رىكەت ، ھەرگىزمۇ ئىنقىلابىي ئاممىۋى ھەرىكەت بولالمايدۇ . كىشىلەرنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى « ئاممىۋى ھەرىكەت » نى « ئاممىنى چۆرگىلىتىش » دەۋالغانلىقى ، ئەمەلىيەتكە پۈتۈنلەي ئۇيغۇن ، شۇنداقلا ناھايىتى مەنىلىك بولغان .

شۇنداق تۇرۇقلۇق ، نېمىشقا يەنە شۇنچىلىك كۆپ ئادەم « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا قاتنىشىدۇ ؟ شۇ چاغدىكى ئالاھىدە تارىخىي شارائىتتىن تەكشۈرگەندە ، مىليونلىغان ئاممىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىشىدە تۆۋەندىكىدەك بىرنەچچە ئاساسىي سەۋەبلەر بار :

(1) جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋە ماۋ زېدۇڭغا بولغان ئىشەنچ . جۇڭگو خەلقى جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋە ماۋ زېدۇڭنىڭ رەھبەرلىكىدە دېموكراتىك ئىنقىلاب ۋە سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردى ، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش جەريانىدىمۇ ناھايىتى زور نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى . كەڭ ئامما پارتىيە ۋە ماۋ زېدۇڭنىڭ رەھبەرلىكى دانا ، توغرا دەپ چوڭقۇر ئىشىنەتتى . ئۇلارنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا قاتنىشىشى ھەرگىزمۇ ئۆزلىرىنىڭ تەسىراتى ۋە ھۆكۈم قىلىشى بىلەن بولماستىن ، بەلكى رەھبەرلىكىنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشقانلىقتىن بولغانىدى . بولۇپمۇ ئۇ چاغلاردا شەخسكە چوقۇنۇش پەللىگە چىققان بولۇپ ، « ماۋ جۇشىنىڭ يولىورۇقى بويىچە ئىش قىلمىز ، ماۋ جۇشى كۆرسەتكەن يەرگە قاراپ ماڭمىز » دېگەندەك شوئارلار ئۇزۇنغىچە ، كەڭ تۇردە تەشۋىق قىلىنغانىدى . ئاممىنىڭ داھىيغا بولغان ئىشەنچىسى پۈتۈنلەي توغرا ، ئېنىق بىر تونۇشقا تۇرغۇزۇلغان بولۇشى نامايىن ئىدى ، بىر چاقىرىققا مىليون ئاممىنىڭ ئاۋاز قوشۇشى ئۇ چاغلاردا ئىجتىمائىي تۇرمۇشتىكى ئادەتتىكى ئىش ئىدى .

(2) 50 ـ يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدىن باشلاپ پارتىيە ئىچىدە پەيدا بولغان « سول » چىل ئىدىيە كەينى ـ كەينىدىن ئېلىپ بېرىلغان سىياسىي ھەرىكەتلەرنىڭ تۈرتكىسى بىلەن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ھارپىسىغا كەلگەندە ، كادىر ۋە ئامما ئىچىدە كەڭ تەسىر پەيدا قىلغانىدى . ئۇ خىل « سول » چىل ۋەز ـ نەسىھەت ، كۆپچىلىك گۇمانلىنىشقا ۋە ھالقىپ ئۆتۈپ كېتىشكە بولمايدىغان ئەقىدە ۋە رامكا ئىدى . مانا بۇ مۇستەقىل پىكىر قىلىشنى بۇغۇپ ، قارىغۇلارچە ئەگىشىش ۋە ئېقىم بىلەن مېڭىشنى كۈچەيتىۋەتتى ، نۇرغۇنلىغان ئادەملەر ، بولۇپمۇ

ياشلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » غا مەنسى ئېنىق بولمىغان « شيۇ-جېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش ، شيۇجېڭجۇيىنىڭ ئالدىنى ئېلىش » شوئارى ئاستىدا ، « شيۇجېڭجۇيىنىڭ كاپىتالىزمنىڭ تىرىلىشىنى كەلتۈرۈپ چى-قىرىشى قاش ـ كىرىپىك ئارىسىدىكى ئىش » دەيدىغان خاتا ھۆكۈمگە قارىغۇلارچە ئىشىنىپ ، « قىزىل ھاكىمىيەتنىڭ مەڭگۈ ئۆزگىرىپ كەت-مەسلىكىنى قوغدايمىز » دېگەن كۆچلۈك مەسئۇلىيەتچانلىقنىڭ رىغبەت-لەندۈرۈشى بىلەن قاتناشقانىدى .

(3) سىياسىي ئىدىيە جەھەتتىكى كۆچلۈك بېسىمدىن بولغان . ئۇ چاغدا ئىككى لۇشيەن كۆرىشىدە قايسى تەرەپتە تۇرىسەن ، ئىنقىلابچى بولامسەن ياكى مونارخىست بولامسەن ، دېگەن جىددىي تاللاشقا تېگىش-لىك مەسىلە ئوتتۇرىغا ئۆتكۈر قويۇلغانىدى ھەمدە بۇ دېگەن مەيدان مەسلىسى ، سىياسىي يۆنىلىش مەسلىسى ، ئىنقىلابىي چوڭ تەرەپ مە-سىلىسى ، قىسقىسى ئىنقىلابمۇ ياكى ئەكسىلئىنقىلابمۇ دېگەن مەسىلە دەپ ئوتتۇرىغا قويۇلغانىدى . ئېغىر سىياسىي بېسىم كىشىلەرنى پوزىتسىيەسىنى ئېنىق بىلدۈرۈپ تاللاشقا مەجبۇرلىغانىدى .

(4) لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ قاتارلىق قارانىيەت ، سۈيىقەستچىلەر پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ ئازدۇرۇپ ، قۇتراتقۇلۇق قىلىپ ، خالىغانچە مالىمانچىلىق پەيدا قىلدى ، بەزى ھەقىقىي ئەھۋالنى بىلمەيدى-غان ئاممىنى ، بولۇپمۇ ياش ئوقۇغۇچىلار ۋە ئىشچىلارنى قوزغا-لىپ « شيۇجېڭجۇيى ئۈستىدىن ئىسيان كۆتۈرۈش » كە قۇتراتتى . ئارقىدا قالغانلارنى قورقىتىپ ، بىراقلا كۆتۈرۈلۈپ چىققان ئىجتىمائىي ئېقىم ، بەزى ئۆزىگە ئىگە بولالماي قالغان ئادەملەرنىمۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قاينىمىغا ئەكىرىپ كەتتى .

يۇقىرىدىكى ھەر خىل سەۋەبلەرنى يىغىندىسى بىر ناھايىتى زور ، قارشى چىققىلى بولمايدىغان ئىجتىمائىي ئېقىم شەكىللەندۈرۈپ ، مەملە-كەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرى ۋە ئىجتىمائىي تۈرمۇشنىڭ ھەرقايسى ساھە-لىرىنى ئۆز قوينىغا ئېلىپ كەتتى . نەتىجىدە ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلا-بى » ناھايىتى تېزلىك بىلەن قوزغىلىپ ، تەيپىڭ بوراندەك غايەت زور

بوران ـ چاپقۇن پەيدا قىلدى ، بەزىلەر بۇ ھەربىرىكەتكە قاتناشماي دېسە-مۇ ، ئامال بولمىدى . ئەلۋەتتە يەنە بەزى ئاتالمىش « ھەربىرىكەتتىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ يۈرگەنلەر » مۇ بولدى ، ئەمما ئۇلارنىڭ ئىدىيىسىمۇ بوش ئەمەس ، تۇرمۇشىدىمۇ ئارامىلىق يوق ئىدى .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » كەڭ ئاممىنىڭ تەلىپى ۋە ئېھتىياجى ئەمەس ، ئامما ھەربىرىكەت جەريانىدا چوڭقۇر زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » جۇڭگو جەمئىيەت تارىخىنىڭ تەرەققىياتىغا توسقۇنلۇق قىلىش رولىنى ئويناندى . شۇڭا ئۇ ھەرگىزمۇ ئىنقىلابىي ئاممىۋى ھەربىرىكەت ئەمەس . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ رەھبىرى بولغان كىشى خاتا ھالدا قوزغىغان ، ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھ پايدىلىنىپ كەتكەن ، پارتىيىگە ، دۆلەتكە ۋە ھەر مىللەت خەلقىگە ئېغىر بالايىئاپەت ئېلىپ كەلگەن ئىچكى مالىمانچىلىق ئىكەنلىكىنى تارىخ ئىسپاتلىدى . » ⑦

(5) « تۆت چوڭ » دېموكراتىيىنى ۋە قانۇن ـ تۈزۈمنى قوپاللىق بىلەن دەپسەندە قىلدى

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئۇسۇلى ، « چوڭ ئېچىلىش » ، « چوڭ سايراش » ، « چوڭ خەتلىك گېزىت » ، « كەڭ مۇنازىرە » دىن ئىبارەت بولدى ، يەنى ئاتالمىش « چوڭ دېموكراتىيە » دىن ئىبارەت بولدى . بۇ خىل « چوڭ دېموكراتىيە » ئەسلىدە 1957 ـ يىلى پارتىيىنى تەرتىپكە سېلىش ، ئېچىلىپ سايراش مەزگىلىدە ئاز ساندىكى رادىكاللار ئوتتۇرىغا قويغان تەلەپ ئىدى . كېيىن بۇنى رەھبەرلەر ئوڭچىللارغا زەربە بېرىش ھەربىكتىدە « يىلاننى ئۇۋلاشتىن چىقىرىش » ئۇسۇلى قىلىپ ئىشلەتتى . ئەمەلىيەت « چوڭ دېموكراتىيە » نىڭ سوتسىيالىستىك دېموكراتىيىنى ھەقىقىي تۈرده تەرەققىي قىلدۇرىدىغان ئۇسۇل ئەمەسلىكىنى ئىسپاتلىدى . لېكىن ، « تۆت چوڭ » نىڭ يادروسى بولغان « چوڭ خەتلىك گېزىت » نى ماۋ زېدۇڭ شۇ چاغدا مۇقىملاشتۇرغانىدى . 1957 ـ يىلى ئىيۇلدا ئۇ بىر قېتىملىق شاڭخەي كادىرلىرى يىغىنىدا : « چوڭ خەتلىك گېزىت ياخشى نەرسە ، مېنىڭچە ئۇنى داۋام-

لىق ئىشلىتىش كېرەك » دېگەنىدى . كېيىن ئۇ « بىر كوپىراتىپنى تو-
نۇشتۇرۇش » دېگەن ئەسىردە يەنە : « چوڭ خەتلىك گېزىت بىر خىل
ناھايىتى لازىملىق يېڭى قورال . . . ئۇنى مەڭگۈ ئىشلىتىش كېرەك » دې-
گەنىدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا چوڭ خەتلىك گېزىت پۈتۈن
يەر ـ جاھاننى قاپلاپ كەتتى ، جۇڭگونىڭ چوڭ قۇرۇقلۇقىنىڭ ھەممە
بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىغىچە باردى . ئۇ چاغلاردا ھەتتا يازغان چوڭ خەت-
لىك گېزىتنىڭ قانچىلىك ئىكەنلىكىنى ، بىر ئادەم ، بىر ئاممۇي تەشـ
كىلاتنىڭ « ئىنقىلابلىقى » نىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەنلىكىنى ئۆلچەيدىغان
ئۆلچەم بولۇپ قالغانىدى . بەزىلەر بىر پارچە مەلۇم ئېھتىياجنىڭ ماس كې-
لىدىغان چوڭ خەتلىك گېزىت يازغانلىقى ئۈچۈنلا ، « دىرىژلاپ تۇرى-
دىغان ئىسيانچى » دەپ نام ئېلىپ ، ئۆستۇرۇپ يۇقىرى پەلەككە چىقى-
رىۋېتىلگەن ؛ يەنە بەزىلەر مەلۇم ئادەمنى غەزەپلەندۈرىدىغان بىر پارچە
چوڭ خەتلىك گېزىت يازغانلىقى ئۈچۈنلا « نەق ئەكسىلئىنقىلابچى »
قىلىنىپ ، كۆرەش قىلىنىدى ، كالا قوتانلىرىغا ، تۇرمىلەرگە سولانىدى ،
ھەتتا زىيانكەشلىككە ئۇچراپ ، ئۆلۈپمۇ كەتتى . چوڭ خەتلىك گېزىت-
نىڭ قۇدرىتى ھەقىقەتەنمۇ ناھايىتى زور ئىدى !

ئەمدى بىز بۇگۈنكى كۈندە چوڭ خەتلىك گېزىت « مەدەنىيەت
زور ئىنقىلابى » دا ئوبيېكتىپ جەھەتتە قانداق رول ئوينىدى دەيدىغان
بولساق ، ئۇنىڭغا ماۋ زېدۇڭ « پارتىيە باگۇسى » نى پىپەن قىلغاندا
ئىشلەتكەن ئۇسۇلنى قوللىنىپ ، يېغىنچاقلاپ « سەككىز چوڭ جىنايەت »
نى ئارتىش مۇمكىن : جامائەت پىكرى توپلاپ ، تەسىرىنى كېڭەيتكەن ؛
تىغ ئۇچىنى يۇقىرىغا قارىتىپ ، ئىسيان كۆتۈرۈشكە قۇتراتقان ؛ بىر تە-
رەپنىڭ گېپىنى قىلىپ ، قارشى تەرەپنى باسقان ؛ سۆزنىڭ ئۇ يەر ـ بۇ
يېرىنى ئۈزۈۋېلىپ ، تەرەپبازلىق كۈرىشى ئۈچۈن ئۆتكۈر قورال بولۇپ
بەرگەن ؛ جىنايى قىلمىش توقۇپ چىقىپ ، قورشاپ ھۇجۇم قىلىشقا سە-
ۋەب بولغان ؛ شەخسىي مەخپىيەتلىكنى ئاشكارىلاپ ، كىشىلىك قەدىر ـ
قىممىتىگە ھاقارەت قىلغان ؛ پىتنە ـ پاسات تارقىتىپ ، خاتالىقنىڭ خو-
رىكىنى ئۆستۈرۈۋەتكەن ؛ مەخپىيەتلىكنى ئاشكارىلاپ ، دۆلەتكە زىيان

كەلتۇرگەن . « چوڭ ئېچىلىش » ، « چوڭ سايراش » ، « كەڭ مۇنازىرە » دېگەنلەر « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا چوڭ پىپەن قىلىش ، چوڭ تۇردە كۆرەش قىلىش ، ئېغىر جىسمانىي جازا بېرىشكە ئۆزگىرىپ كەتتى . بۇلار دېموكراتىيىنى ناھايىتى قوپاللىق بىلەن بۇزغان ، ئېغىر دەپسەندە قىلغان قىلمىشلار بولۇپ ، ئۇلارنىڭ « چوڭ دېموكراتىيە » دەپ ئاتىلىپ قېلىشى ، ھەقىقەتەنمۇ بىر مەسخىرىدىن ئىبارەت .

دېموكراتىيە دېگەن سىياسىي دېموكراتىيە ، ئىقتىسادىي دېموكراتىيە ، ئىجتىمائىي دېموكراتىيە دېگەندەك تەرەپلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ ، مەزمۇنى كەڭ ھەم ھەرخىل ئوخشىمىغان چۈشەندۈرۈشلەرگە ئىگە ئۇقۇم . مەسىلەن ، بىر لۇغەتتە : « ئۇ نۇرغۇن كىشىلەر ۋە تەشكىلاتلار تەرىپىدىن خالىغانچە ئىشلىتىلىپ ، پەرقى بەكلا چوڭ بولۇپ كەتتى ، ھەتتا ئۇنى قارىمۇ قارشى سىياسىي كۆز قاراشلارغىمۇ ئىشلەتتى » دەپ كۆرسەتكەنىدى . بىز دېموكراتىيىنى بىر خىل ئۇستقۇرۇلما دەپ ئىشلىتىمىز . مۇشۇ نۇقتىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا ، دېموكراتىيە سىنىپىلىككە ئىگە بولۇپ ، پەقەت سىنىپقا تەۋەلىك جەھەتتىنلا يۇقىرى ـ تۆۋەن پەرق ئېتىشكە بولىدۇ . مەسىلەن ، سوتسىيالىستىك دېموكراتىيە كاپىتالىستىك دېموكراتىيىدىن ئۈستۈن تۇرىدۇ . ھەرگىز ئىشلىتىش شەكلى ، مەسىلەن ، دائىرىسىنىڭ چوڭ ـ كىچىكلىكى ، ئادەم سانىنىڭ ئاز ـ كۆپلۈكىگە قاراپ چوڭ ـ كىچىك دەپ ئايرىشقا بولمايدۇ . شۇڭا ، ئاتالمىش « چوڭ دېموكراتىيە » دېگەن ئەمەلىيەتتە ماركسىزمنىڭ دېموكراتىيە نەزەرىيىسىنى بۇرمىلاش . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ چوڭ بىر بالايىئاپەت بولۇشىدا ، « چوڭ دېموكراتىيە » نى يۈرگۈزگەنلىكى بىر مۇھىم سەۋەب . دېڭ شياۋپىڭ 1980 ـ يىلدىكى كادىرلار يىغىنىدا : « ئەمدىلىكتە تارىخىي تەجرىبىلەرنى يەكۈنلىگىنىمىزدە ، شۇنى ئېتىراپ قىلماي تۇرالمايمىزكى ، بۇ « تۆت چوڭ » ئۇسۇلى ، بىر پۈتۈن نەرسە سۈپىتىدە قارىغاندا ، ئەزەلدىن ئىجابىي رول ئوينىغىنى يوق » ⑧ دېگەنىدى .

ئەمەلىيەتنىڭ سىنىقى ئا قىلىق « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ

نەزەرىيسى ، يەنى « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەرىيسى » پۈتۈنلەي خاتا ، « سول » چىل نەزەرىيە ئىكەنلىكى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ماھىيىنى ، يەنى « كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلاردىن ھوقۇق تارتىۋېلىش » ، « ئەكسىيەتچى ئىلىم نوپۇزلۇقلىرىنى پەپەن قىلىش » دېگەنلەر ئۆز بىلەن دۇشمەننى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەن خاتا ماھىيىن ئىكەنلىكى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ئۇسۇلى ، يەنى « چوڭ دېموكراتىيە » دېگىنى مالىمانچىلىق پەيدا قىلىدىغان ، خەلقنە زىيانلىق خاتا ئۇسۇل ئىكەنلىكى ئىسپاتلاندى . بۇنداق « زور ئىنقىلاب » نىڭ ھېچقانداق مۇئەييەنلەشتۈرىدىغان يېرى يوق ، شۇڭا ئۇنۇل ـ كېسىل ئىنكار قىلىش لازىم .

3 . مەڭگۈ ئۇنتۇلمايدىغان ساۋاق

ماۋ زېدۇڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاپ ، تازا مالىمانچىلىق بولغان جاھاننى راسا بىر تۇزۇشنى مەقسەت قىلغانىدى . بىراق ئىش ئويلىغان يەردىن چىقمىدى ، ئون يىللىق قالايمىقانچىلىق دۆلەتكە مۆلچەرلىگۈسىز زىيان سالدى . ئەمما ، باشقا بىر نۇقتىدىن قارىغاندا ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » پەيدا قىلغان زور پاراكەندىچىلىك مەملىكىتىمىزنىڭ سىياسىي ، ئىقتىسادىي ، ئىدىيە ، مەدەنىيەت جەھەتتىكى ئاجىزلىقىنى ، يېتىشسىزلىكىنى ، شۇنداقلا ئىجتىمائىي تۇرمۇشىمىزدىكى خاتالىق ۋە نۇقسانلارنى تولۇق ئاشكارىلاپ ، كىشىلەردە ئۇنتۇلغۇسىز سەلبىي تەسىرات قالدۇردى ، ئۇلارنى چوڭقۇر ئويغا سالدى . بۇ بالايىئاپەتنى بېشىدىن كەچۈرگەن كىشىلەر ئوخشىمىغان قاتلام ، ئوخشىمىغان نۇقتىلاردىن ، ئاڭلىق ياكى ئاڭسىز ھالدا ئۆزلىرىنىڭ تەجرىبە ـ ساۋاقلىرىنى يەكۈنلەشتى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ئۇنتۇمايلى ! مانا بۇ ھەممىگە ئورتاق كۆچلۈك سادادۇر . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ھەربىر ئادەمنىڭ كەچۈرمىشى ، ئورنى ، نۇقتىئىنەزىرى ئوخشىمايدۇ ، ئۇلار ئېرىشكەن ساۋاق ـ تەسىراتمۇ ئوخشىمايدۇ . ئەمما ، بىز بۇلارغا

ئىلمىي پوزىتسىيىده بولساقلا تەربىيىگە ئىگە بولمىز . ئېنگېلسنىڭ مۇنداق بىر مەشھۇر سۆزى بار : « ئۇلۇغ سىنىپ ئۇلۇغ مەملىكەتكە ئوخشاش مەيلى قايسى جەھەتتىن ئۆگەنسۇن ئۆز خاتالىقىنىڭ ئاقىۋىتىدىن ئۆگەنـگىنىگە يەتمەيدۇ ⑨ . » پارتىيىنىڭ 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيانقى بارلىق ئەمەلىيەتنى ئۆز خاتالىقىغا جىددىي مۇئامىلە قىلغانلىقى ھەمدە ئۆز خاتالىقىنىڭ ئاقىۋىتىدىن تېز ھەم ئىلمىي ھالدا نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئۆگىنىۋالغانلىقىنىڭ ئەڭ ياخشى ئىسپاتى .

ئومۇمىي جەھەتتىن قارىغاندا ، بىزنىڭچە « مەدەنىيەت زور ئىنـقىلابى » نـىڭ ئاساسىي ساۋاقلىرى تۆۋەندىكى بىرنەچچە نۇقتىدىن ئىبارەت :

(1) دۆلەت ئەھۋالىنى چۈشىنىش سوتسىيالىزم ئىشلىرىنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشى ياكى مەغلۇپ بولۇشىدىكى ئاچقۇچ

مـاركسىزمنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈش ـــ جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى . بۇ يېتەكچى ئىدىيىنىڭ تەلىپى ئىككى تەرەپنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ : بىرىنچىسى ، ماركسىزمغا توغرا مۇئامىلە قىلىش ، ھەم ماركسىزمدىن چەتنەپ كەتمەسلىك ، ھەم ئۇنىڭ مەلۇم پرىنسىپلىرىنى دوگمىلاشتۇرۇۋالماسلىق ، چۈنكى ماركسىزم ئەمەلىيەت جەريانىدا ئۆزلۈكسىز بېيىدىغان ۋە تەرەققىي قىلىدىغان پەن ؛ ئىككىنچىسى ، ماركسىزمنىڭ يېتەكچىلىكىدە ، جۇڭگونىڭ ئاساسىي دۆلەت ئەھۋالىنى توغرا تونۇش ئاساسىدا پارتىيە ھەرقايسى مەزگىللەردىكى لـۇشيەن ، فاڭجېن ۋە سىياسەتلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇش كېرەك . جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ غەلبىسى تۈپ نېگىزدىن ئېيتقاندا ، ئىككىنچى بىرلەشتۈرگەنلىكىنىڭ ، جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ كوللېكتىپ ئەقىل ـ پاراسىتىنىڭ جەۋھىرى بولغان ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كەلگەنـلىكىنىڭ ، جۇڭگو خەلقىنىڭ ئىنقىلابىي كۈرەشلىرىگە توغرا رەھبەرلىك قـىلغانلىقىنىڭ نەتىجىسىدۇر . ئەمما ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خـاتالىقى تۈپ نېگىزدىن ئېيتقاندا ، يۇقىرىقىنىڭ ئەكسىنى ئىسپاتلايدۇ . چۈنكى ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ھەم ماركسىزمنى خاتا چۈشەندى

ۋە ئۇنى دوگملاشتۇرۇپ قويدى ، ئۇنىڭ روھىي ماھىيىتىدىن چەتنەپ كەتتى ، ھەم جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتىدىن ئايرىلىپ ، جۇڭگونىڭ سىياسىي ئەھۋالى ۋە تەرەققىيات تەلىپى جەھەتتە خاتا ھۆكۈم چىقىرىپ بىر مەيدان بالايىئاپەت پەيدا قىلدى .

جۇڭگونىڭ دېموكراتىك ئىنقىلابى غەلبە قىلغاندىن كېيىن ، قىسقىغىنا بىرنەچچە يىللىق ئۆتكۈنچى مەزگىلنى ئۆتكۈزۈپلا سوتسىيالىزمنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىغا قەدەم قويدۇق . مەملىكىتىمىزنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىدىكى خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىككە قارىتا ئېلىپ بېرىلغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشتە تەلەپ بەك جىددىي ، خىزمەت بەك تۇمتاق ، ئۆزگەرتىش بەك تېز ، شەكلىمۇ بەك ئاددىي بولۇشتەك يېتەرسىزلىكلەر كۆرۈنگەن بولسىمۇ ، ئەمما خەلق ئىگىلىكى ئىزچىل تەرەققىي قىلغان ئەھۋال ئاستىدا ، بۇرژۇئازىيىنى يوقىتىپ ، سوتسىيالىزم جەمئىيىتىگە قەدەم قويۇشتىن ئىبارەت تارىخىي ۋەزىپىنى ئورۇنلىدۇق . ۋەھالەنكى ، ئۆتكۈنچى دەۋر قىسقا بولغاچقا ، بەزى پايدىسىز ئامىللارنىڭ كۆرۈلگەن ، بەزى قىيىنچىلىق ۋە مەسىلىلەر كېلىپ چىققان بولسىمۇ ئەمما ئالغا بېسىش يولىمىزدىكى بۇ قىيىنچىلىقنى توغرا فاكتىنىڭ يېتەكچىلىكىدە تامامەن يەڭگىلى بولاتتى . جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ 8 ـ قۇرۇلتىيى ئاساسىي زىددىيەت ، ئاساسىي ۋەزىپە توغرىسىدا توغرا ھۆكۈم چىقاردى ھەمدە ئىقتىسادىي تۈزۈلمىنى تەڭشەشكە ئائىت نۇرغۇن مۇھىم پىكىر ـ ئىدىيىلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى ، بۇلار دۆلەت ئەھۋالىغا ئاساسەن ئۈيغۇن ئىدى . ئەگەر 8 ـ قۇرۇلتايىنىڭ تۈپ ئىدىيەسىنى ئىزچىللاشتۇرغان بولساق ، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش داۋامىدىكى قالدۇق مەسىلەرنى ھەل قىلىپ كېتەلەيتتۇق .

ھالبۇكى ، جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىنى چۈشىنىش ئۇنداق ئاسان ئىش ئەمەس ئىدى . ھەقىقەت مەنزىلىنىڭ يولى ھەمىشە ئەگرى ـ توقاي ۋە ئۇزۇن بولىدۇ . كىشىلەر شەيئىلەرنىڭ ماھىيىتىنى قايتا ـ قايتا تەكرارلىنىش ۋە ئىجابىي ، سەلبىي جەھەتتە سېلىشتۇرۇش ئارقىلىقلا بەلەيدۇ . جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ 8 ـ قۇرۇلتىيىدىن كېيىنكى 20

نەچچە يىللىق مۇشكۈل مۇساپە دۆلەت ئەھۋالىنى ھەقىقىي چۈشىنىشىنىڭ ئاسان ئەمەسلىكىنى تولۇق ئىسپاتلىدى . ماۋ زېدۇڭ 1957 ـ يىلى ئۆكتەبىر « ئىككى سىنىپ » ، « ئىككى يول » ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ، يەنىلا مەملىكەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەت دېگەن خاتا ھۆكۈمنى چىقاردى ھەمدە ئۇنى پۈتۈن پارتىيىگە تاقىدى . بۇ كېيىنكى ئۇزۇن مۇددەت « سوغۇق » چىللىق خاتالىقنىڭ پېتىپ قېلىشىنىڭ ھەمدە ئۇنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن ئىبارەت چېكىدىن ئاشقان نەزەرىيىگە تەرەققىي قىلىشىنىڭ مەنبەسى بولدى . ئاساسىي زىددىيەت توغرىسىدىكى ھۆكۈم خاتالىقى جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىنى چۈشىنىشتىكى ئېغىر خاتالىقتا ئەكس ئەتتى .

ماۋ زېدۇڭ ئىزچىل ھالدا ھەققەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەشنى ، ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىشنى تەشەببۇس قىلىپ كەلگەنىدى ؛ ئىزچىل ھالدا پۈتۈن پارتىيىدىكىلەردىن ھەممە ئىشنى جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا لايىقلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلىپ كەلگەنىدى . ئۇ يۈكسەك ئومۇملاشقان ئۇرۇش ئىقتىدارى ۋە چۈشىنىشلىك ئىپادىلەش شەكلى بىلەن جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىنى « بىرىنچىدىن كەمبەغەل ، ئىككىنچىدىن ئاق » دەپ كۆرسەتىپ ، جۇڭگو ئىقتىسادى ۋە مەدەنىيىتىنىڭ قالاقلىقىنى ئېنىق ئىپادىلەپ بەرگەن . بۇ خىل ئومۇملاشتۇرۇش ئىلمىيمۇ ، توغرىمۇ ـ قانداق دېگەن مەسىلىنى تەتقىق قىلىپ باقساق بولىدۇ ، ئەلۋەتتە . ئەمما ، مۇشۇ ئومۇملاشتۇرۇشنىڭ ئۆزى ماۋ زېدۇڭنى دۆلەت ئەھۋالىنى تەتقىق قىلىشقا ئەھمىيەت بەرمىدى دېيەلمەيدىغانلىقىمىزنى تولۇق ئىسپاتلاپ بېرىدۇ . ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى ، ئۇ ئەتراپلىق ھەم دىئالېكتىكىلىك تەھلىل قىلمايلا « بىرىنچىدىن كەمبەغەل ، ئىككىنچىدىن ئاق » دەپ ، سوتسىيالىزم ئىشلىرىغا پايدىلىق بولغان تەرەپلىرىنىلا ئارتۇقچە تەكىتلەپ كەتكەن . ئۇ دۆلەت كەمبەغەل بولسا ، خەلقنىڭ ئىنقىلاب قىلىش قىزغىنلىقى يۇقىرى بولىدۇ ؛ مەدەنىيەت سەۋىيىسى تۆۋەن بولسا ، كىشىلەر سوتسىيالىزم ۋە كوممۇنىزمنىڭ پرىنسىپلىرىنى ئاسان قوبۇل قىلىدۇ دەپ قارىدى ، ئەمما « بىرىنچىدىن كەمبەغەل ، ئىككىنچىدىن ئاق » بولۇشنىڭ

پايدىسىز تەرەپلىرىگە سەل قارىدى . ئەمەلىيەتتە ، نامراتلىق مەملىكىتىمىز ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى تەرەققىيات سەۋىيىسىنىڭ تېخى تۆۋەن ئىـ كەنلىكىنى ، خەلق ئىگىلىكىنى تەرەققي قىلدۇرۇش ، تۆتنى زامانـ ۋىلاشتۇرۇش ۋەزىپىسىنىڭ ناھايىتى مۇشكۈل ئىكەنلىكىنى ، ناھايىتى تېز ئۇنۇمىنى كۆرۈشكە ئالدىرىماسلىق كېرەكلىكىنى چۈشەندۈرسە ، مەدەنـ يەت سەۋىيىسىنىڭ تۆۋەنلىكى ، كىشىلەرنىڭ كاللىسىنىڭ قۇرۇق ئەمەس ـ لىكىنى ، نەچچە مىڭ يىللىق فېئودال ئەنئەنىۋى مەدەنىيەتنىڭ تەسىرـ نىڭ يەنىلا قويۇقلۇقىنى ، نادان ـ قالاق ھالەتنى ئۆزگەرتىشنىڭ ئوخـ شاشلا ئىنتايىن مۇشكۈل ئىكەنلىكىنى ، بۇ جەھەتتىمۇ سۈرئەت قوغلـ شىشقا بولمايدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەتتى . دۆلىتىمىزنىڭ مۇـ شۇنداق ئەھۋالىغا قارىماي ، سىنىپىي كۈرەشنىڭ تۇرتكىلىك كۈچى ئار ـ قىلىق ، ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسىنى ئوبىيېكتىپ ئىقتىسادىي ئاساستىن ئايرىۋەتكەن ھالدا ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىنى خىيالەن ئۆزگەر ـ تىپ ، ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىك دەرىجىسىنى تېزدىن ئۆستۈرۈپ ، ئىشچى بىلەن دېھقان ، شەھەر بىلەن يېزىنىڭ ، جىسمانىي ئەمگەك بىلەن ئەقلىي ئەمگەكنىڭ پەرقىنى ئۆزىچىلا قىسقارتماقچى بولدى ، مۇشۇ چارە بىلەن سوتسىيالىزم ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرماقچى ، ھەتتا ناھايىتى تېزلا كوممۇنىزم جەمئىيىتىگە كىرمەكچىمۇ بولدى . مۇشۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك ھالدا ئىدىيىۋى قۇرۇلۇش جەھەتتە ئاز ساندىكى ئىلغار شەخسلەرنىڭ ئەخلاق پرىنسىپى ، مەجبۇرلاش خاراكتېردىكى ھەرخىل ئۇسۇل ـ چارـ لەر بىلەن پۈتكۈل جەمئىيەت ئەزالىرىدىن تەلەپ قىلدۇق . شۇنداق قـ لىپ ئىختىيارسىز ھالدا مەلۇم دەرىجىدە خىيالپەرەسلىك پاتقىقىغا پېتىپ قالدۇق .

ئىلمىي سوتسىيالىزم بىلەن خىيالپەرەسلىكنىڭ تۈپ پەرقى جۇڭگو ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىيىتىنىڭ قالاقلىقىدىن ئىبارەت پاكىتنى ئېـ غىزدا ئېتىراپ قىلىش ـ قىلماسلىقتا ئەمەس . ئىقتىساد ۋە مەدەنىيەتنىڭ قالاقلىقىنى تونۇپ يېتىش پەقەت دۆلەت ئەھۋالىنى ئەڭ تۆۋەنكى باسـ قۇچتا چۈشىنىشتىن ئىبارەت . ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئوبىيېكتىپ

قانۇنىيەتكە ئۇيغۇن بولغان توغرا ئۇسۇل بىلەن پۇختا تەرەققىي قىلدۇرۇش ـ قىلدۇرالماسلىق ئاچقۇچلۇق مەسىلە . ئەمما تېخىمۇ مۇھىمى ، ئىقتىسادى ۋە مەدەنىيەتنى قالاق مۇشۇنداق بىر دۆلەتتە سوتسىيالىزم قۇرۇلۇشىدەك ئوبيېكتىپ تەرەققىيات قانۇنىيىتىنى قانداق قىلىپ ئىلمىي ۋە توغرا ئىگىلەش ھەمدە مۇشۇ ئاساستا توغرا لۇشىەن ، فاكجېن ۋە سىيا-سەتلەرنى تۇرۇپ چىقىشتىن ئىبارەت ئىدى .

يېڭى جۇڭگو يېڭى مۇستەملىكە ، يېرىم فېئوداللىق جەمئىيەتتىن تۇغۇلۇپ ، كاپىتالىزم تازا تەرەققىي قىلغان باسقۇچنى بېسىپ ئۆتمەيلا ، قىسقىغىنا يېڭى دېموكراتىك جەمئىيەتنى بېشىدىن كەچۈرۈپ سوتسىيا-لىزم جەمئىيىتىگە كىرگەنىدى . بۇ مۇھىم تارىخىي ئالاھىدىلىك مۇنۇ ئىككى نۇقتىنى كۆرسىتىپ بېرەتتى : بىرىنچى ، جۇڭگونىڭ جاھانگىر-لىككە ، فېئوداللىزمغا قارشى دېموكراتىك ئىنقىلابى پرولېتارىياتنىڭ رەھ-بەرلىكىدە غەلىبىگە ئېرىشكەن . بۇ ئوبيېكتىپ تارىخىي ئىلگىرىلەش جۇڭگونىڭ ئىشچى ـ دېھقان ئاممىسىغا ئازابلىق بولغان كاپىتالىزم مۇ-كەممەل تەرەققىي قىلغان باسقۇچنى بېسىپ ئۆتمەيلا ، يېڭى دېموكراتىك جەمئىيەت ئارقىلىق سوتسىيالىزم جەمئىيىتىگە كىرىدىغانلىقىنى بەلگىلە-گەن . ئىككىنچى ، سوتسىيالىزم چوقۇم ئىشلەپچىقىرىش يۈكسەك دەرىـ جىدە ئىجتىمائىيلاشقان ۋە تاۋار ئىگىلىكى تولۇق تەرەققىي قىلغان ئا-ساسقا قۇرۇلۇشى كېرەك ئىدى ، ۋەھالەنكى ، جۇڭگو سوتسىيالىزم جەمـ ئىيىتىگە كىرگەندە بۇ شەرت ـ شارائىتلارنى ھازىرلىمىغانىدى . شۇڭا ، جۇڭگو بىر ئۇزاق مەزگىللىك ھەتتا يۇز يىلغا يېقىن سوتسىيالىزمنىڭ تـۆۋەن باسقۇچنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈشى زۆرۈر ئىدى ، شۇنداق قىلغانـ دىلا بىر دەرىجە يۇقىرى بولغان سوتسىيالىزم باسقۇچىغا تەرەققىي قىلالايتتى . ئىنقىلاب تەرەققىيات مەسىلىسى جەھەتتىكى خىيالىپەرەسلىك بولسا ، سوتسىيالىزمنىڭ تۆۋەن باسقۇچنى بېسىپ ئۆتمەي ، ئىشلەپچى-قىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتى ۋە ئىجتىمائىيلىششى ، تاۋارلىششى نا-ھايىتى تۆۋەن بولغان ئىقتىسادىي ئاساستا ، ھەتتا ئاساسەن ناتۇرال ئى-گىلىكتە توختاپ قالغان ئاساستىلا سوتسىيالىزم قۇرغىلى بولىدۇ ۋە بۇ-

نىڭ بىلەن كومموئىنزمغا بارغىلى بولىدۇ ، دېگەن قاراشتا ئىپادىلەندى .

دۆلەت ئەھۋالىنى چۈشىنىش جۈڭگونىڭ بارلىق ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئىشلىرىنى ھەل قىلىشتىكى چىقىش نۇقتىسى . دۆلەت ئەھۋالىنى توغرا تونۇشتا ماركسزمنىڭ يېتەكچىلىكىگە تايىنىشقا ھەمدە ئەمەلىي تەجرىبىلەرنى خۇلاسىلەشكە ، ماركسزمنى ئەمەلىيەت جەريانىدا بېيىتىشقا ۋە راۋاجلاندۇرۇشقا ماھىر بولۇشىمىزغا توغرا كېلىدۇ . « مەدەنىيەت ئىنقىلابى » نىڭ قوزغىلىشىنى پەيدا قىلغان « سول » چىل ئىدىيىۋى ئېقىمنىڭ سۇبېيېكتىپ جەھەتتە ماركسزمنى راۋاجلاندۇرماقچى بولدى ، ئەمما ئۇ ھەم جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىدىن چەتنەپ كەتكەن ، ھەم ماركسزمنىڭ ئاساسىي پرىنسىپلىرىغا خىلاپلىق قىلغان بولغاچقا ، نەتىجىدە دۆلەتكە ۋە خەلققە بالايىئاپەت ئېلىپ كەلدى ، جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ ئېغىر زىيانغا ئۇچرىدى ، بۇ ئىنتايىن ئېغىر ۋە ئاچچىق ساۋاقتۇر .

(2) سوتسىيالىزم قۇرۇشتا ھەرگىز سىنىپىي كۈرەشنى تۇتقا قىلماسىتىن ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنى مەركەز قىلىش كېرەك

يېتەكچى فاكتورنىڭ نۇقتىسىدىن مۇلاھىزە قىلغاندا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ « سىنىپىي كۈرەشنى تۇتقا قىلىش » نىڭ مەھسۇلى دېيىشكە بولىدۇ . بۇ ئوبيېكتىپ قانۇنىيەتكە خىلاپ زور ئېغىش . مانا ھازىر سوتسىيالىزمنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىدىكى مەركىزىي ۋەزىپىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئىكەنلىكى ئايدىڭلاشتى . جۇڭگونىڭ سوتسىيالىستىك ئاساسىي تۈزۈمى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا ئۇيغۇنلاشقان ، ئەمما مۇرەككەپ تارىخىي سەۋەب ۋە ئىجتىمائىي سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن سوتسىيالىزمنىڭ بەزى كونكرېت تۈزۈملىرى ۋە ئاساسىي تۈزۈمنى ئىزچىللاشتۇرۇشتىكى بەزى ھالقىلاردا ، مەلۇم جەھەتلەردە نۇقسانلار مەۋجۇت بولماقتا ، شۇڭا بىز ئىسلاھات ئېلىپ بارىمىز . مەيلى ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى بولسۇن ، ياكى سىياسىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى بولسۇن ، ئىككىلىسلا ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن بولۇپ ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشتىن ئىبارەت مەركىزىي نۇقتىنى دەۋر قىلىدۇ ۋە ئۇنىڭ ئۈچۈن خىزمەت قىلى-

دۇ . شۇڭا ، بۇنداق ئىسلاهات سوتسىيالىزم تۈزۈمىنىڭ ئۆزىنى مۇكەم-
مەللەشتۈرۈشى ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشى بولۇپ ، ھەرگىزمۇ « بىر سىنىپ
يەنە بىر سىنىپنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدىغان سىياسىي ئىنقىلاب » ئەمەس .

خەلقئارا كومموئىزم ھەرىكىتى داۋامىدا ، سوتسىيالىزم تۈزۈمىنى
ئورنىتىقان دۆلەتلەرنىڭ سىياسىي ، ئىقتىسادىي ۋەمەدەنىيەت جەھەتتە
ئىسلاهات ئېلىپ بېرىشى ، مۇشۇ ئەسىرنىڭ 40 ـ يىللىرىنىڭ ئاخىرقى
مەزگىللىرى ۋە 50 ـ يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئومۇمىي يۈزلىنىش پەيدا
قىلغانىدى . جۇڭگو كومپارتىيىسى ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدە « ئون چوڭ
مۇناسىۋەت توغرىسىدا » ، « خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى توغرا ھەل قى-
لىش مەسىلىسى توغرىسىدا » قاتارلىق ماقالىلەر ئارقىلىق « ھەممە گۇللەر
تەكشى ئېچىلىش ، ھەممە ئېقىملار بەس ـ بەسته سايراش » فاڭجېننىڭ
ئوتتۇرىغا قويغانىدى ، بۇ فاڭجېندا ئىنتايىن مۇھىم ، ئېنىق بولغان
ئىسلاهات مەزمۇنلىرى بار ئىدى . ئەمما ، كېيىن مەملىكەت ئىچى ۋە
خەلقئارادىكى بەزى ۋەقەلەرنىڭ تەسىرى بىلەن بىر ئوبدان باشلانغان
توغرا يۆنىلىشتىن چەتنەپ كەتتۇق . ئوڭچىلارغا قارشى تۇرۇش ھەر-
كىتىدىن بۇيان « سول » چىل ئىدىيە تېز تەرەققىي قىلدى . ئاللىبۇرۇن
ھەل بولۇپ بولغان پرولېتارىيات بىلەن بۇرژۇئازىيە ئوتتۇرىسىدىكى زىد-
دىيەت يەنە باشقىدىن جەمئىيەتتىكى ئاساسىي زىددىيەت دەپ تەكىت-
لەندى ھەمدە پۈتكۈل سوتسىيالىزم تارىخىي باسقۇچىدا باشتىن ـ ئاخىر
ئىزچىللاشتۇرىدىغان ئاساسىي زىددىيەت دەپ مۇبالىغىلاشتۇرۇۋېتىلدى ۋە
مۇتلەقلەشتۇرۇۋېتىلدى . پارتىيىنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى ۋە مەركىزىي
خىزمىتى بولۇشقا تېگىشلىك سوتسىيالىستىك ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش بولسا
ئىككىنچى ئورۇندىكى خىزمەت قىلىپ قويۇلدى . قارىماققا ، بىر مەزگىل
لىك ئەمەلىي ئۇنۇمدىن قارىغاندا ، ئىسلاهات ئېقىمىغا بولغان بىر خىل
قارشىلىقنىڭ كۆرۈنىسىمۇ ، ئەمما ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىدىيىۋى تەرەققىياتى ۋە
ئەمەلىي ھەرىكىتىنىڭ ئومۇمىيىتىدىن قارىغاندا ، بۇنداق ھۆكۈم چىقىرىش
ئانچە مۇۋاپىق ئەمەس ھەم قايىل قىلىش كۈچى يېتەرسىز ئىدى .

ماۋ زېدۇڭ قەيسەر ـ جاسارەتلىك ، ئىلگىرىلەش روھىغا باي ئىنـ

قىلابچى . ئۇ نەتىجىلىرىدىن زادىلا قانائەتلەنگەن ئەمەس ، « ئۆزلۈكسىز ئىنقىلاب قىلىش » ئۇنىڭ دائىملىق يېتەكچى ئىدىيىسى ، « تېخىمۇ زور غەلىبىلەرنى قولغا كەلتۈرۈش » ئۇ ئەڭ ياقتۇرىدىغان شوئار . بولۇپمۇ ، سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسىنىڭ 20 ـ قۇرۇلتىيىدىن كېيىن ، ئەنئەنىۋى سوتسىيالىزم ئەندىزىسىنىڭ يېتەرسىزلىكى تېخىمۇ كۆپ ئاشكارىلاندى ، ئىدىيىنى ئازاد قىلىش ، خۇراپاتلىقنى تۈگىتىپ ، رامكىلارنى بۇزۇپ تاشلاش شوئارىنى ئەڭ بالدۇر ئوتتۇرىغا قويغان ماۋ زېدۇڭ ھەرگىزمۇ مۇتەئەسسىپ سىياسەتچى ئەمەس . ئەمما ، پەلسەپە ئىدىيىسىدە روھىنىڭ ئەكس تەسىرىنى ، ئۇستقۇرۇلمىنىڭ ئەكس تەسىرىنى ، ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىنىڭ ئەكس تەسىرىنى بەكلا زىيادە تەكىتلىدى ؛ « بۇزمىغىچە قۇرغىلى بولمايدۇ » ، « بۇزساڭ تۇزمەيسەن » دېگەننى ھەددىدىن ئارتۇق تەكىتلىدى . نەتىجىدە ئۇ تەشەببۇس قىلغان ئىسلاھات تۈيۇق يولغا كىرىپ قالدى . بۇ ئۇنىڭ ئىجتىمائىيلاشقان يېرىم ئىشلەپچىقىرىشقا بولغان رېئال چۈشەنچىسى ۋە ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا رەھبەرلىك قىلىش تەجرىبىسىنىڭ يېتەرسىزلىكى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك . « چوڭ بىر كرەپ ئىلگىرىلەش » ، گۈڭشىلاشتۇرۇش ھەرىكىتى مەلۇم مەنىدىن ياكى ماۋ زېدۇڭنىڭ سۇبېيېكتىپ ئىدىيىسىدىن ئېيتقاندا ، سوتسىيالىزم قۇرۇش ، كوممۇنىزمغا ئۆتۈشنىڭ يېڭى يولىنى ئېچىش مەقسىتىدە ئىلىپ بېرىلغان چوڭ سىناق ئىدى . كېينكى سىنىپىي كۈرەشنى تۈتقا قىلىش ، ھەتتا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى قوزغاشلارمۇ « مۇكەممەل » ، « ساپ » سوتسىيالىزم قۇرۇشتىن ئىبارەت سۇبېيېكتىپ مەقسەت ئۈچۈن ئىدى . يامان بولغىنى شۇكى ، بۇ خىل سىناق ۋە مەقسەتتە سوتسىيالىزم قۇرۇشنىڭ ئۇل تېشىنى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشتىن ئىبارەت پۈختا ماددىي ئاساس ئۈستىگە قويماستىن ، ئەكسىچە خاتا ھالدا « ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى ھەممىنى ھەل قىلىدۇ » دېگەننى پىپەن قىلدۇق ، بۇ بىزنى تەبىئىيكى تارىخىي ماتېرىيالىزمدىن چەتنىتىپ ئىدېئالىزمغا ۋە قۇرۇق خىيالغا ئىلىپ كەتتى ، بۇنىڭ ئەمەلىي نەتىجىسى بولسا مۇقەررەر ھالدا بالايىئاپەت ئىلىپ كې-

لەتتى . ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشقا پايدىلىنىمۇ ـ يوق دېگەن مەسىلە سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشتا ھەل قىلىنمايدىغان ئاساسىي ئۆلچەم ، بۇ ئۆلچەمنى قايرىپ قويۇپ باشقا ئۆلچەملەرنى قوللىنىدىغانلىقىمىز ، خىيالپەرەسلىككە پېتىپ قالىمىز .

سوتسىيالىزم قۇرۇشتا سىنىپىي كۈرەشنى تۈگىتىش قىلىشقا بولمايدۇ ، بۇ غايەت زور بەدەل تۆلەپ ئېرىشكەن چوڭقۇر ساۋاق . ئېكسپىلاتاتور سىنىپ يوقىتىلغاندىن كېيىنمۇ سىنىپىي كۈرەشنى تۈگىتىش قىلىشنى تەكىتلەش ، سىنىپىي كۈرەش دائىرىسىگە ياتمايدىغان نۇرغۇن ئىجتىمائىي زىددىيەتلەرنىمۇ خاتا ھالدا سىنىپىي كۈرەش دەپ قاراپ ، خاتا كۈرەش ئۇسۇلىنى قوللىنىشنى ، زىددىيەتنى سۈنئىي ھالدا كەسكىنلەشتۈرۈۋېتىشنى ھەتتا بارا ـ بارا « مەدەنىيەت ئىنقىلابى » دەك بالايىئاپەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىراتتى . ئەلۋەتتە ، « مەملىكەت ئىچىدىكى ئاممىلار ۋە خەلقئارانىڭ تەسىرىدە ، سىنىپىي كۈرەش مەلۇم دائىرىدە ئۇزۇن مۇددەت مەۋجۇت بولىدۇ ، ئۇ مەلۇم شارائىتتا يەنە كەسكىنلىشىپ كېتىشىمۇ مۇمكىن . ⑩» شۇڭا سوتسىيالىزمنىڭ تۆۋەن باسقۇچىدا سىنىپىي كۈرەش تۈگەيدۇ دەيدىغان قاراشمۇ خاتا . سىنىپىي كۈرەش پەقەت مەلۇم دائىرىدىلا مەۋجۇت بولىدىكەن ، ئۇنى ھەرگىزمۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا تەشۋىق قىلىنغىنىغا ئوخشاش « ھەممىدىن ئۈستۈن ، ھەممىدىن زور ، ھەممىنىڭ ئالدىدا ، ھەممىدىن مۇھىم » ئورۇنغا قويۇشقا ، شۇنداقلا « ھەر ۋاقىت ، ھەمما ئىشتا ، ھەممە يەردە » « سىنىپىي كۈرەشنىڭ يېڭى ھەربىكتى » نى ئىزدەشكە بولمايدۇ ، « پۈتۈن مەملىكەت بويىچە سىنىپىي كۈرەش » ئېلىپ بېرىشقا تېخىمۇ بولمايدۇ . مەلۇم دائىرىدە ئېلىپ بېرىلغان سىنىپىي كۈرەشنىڭ ئۇسۇل ـ چارىسىدە ، بۇرۇنقىدەك داغدۇغىلىق سىياسىي ھەرىكەت ئۇسۇلىنى قوللانماستىن ، ئاساسلىقى قانۇن ـ تۈزۈم ۋاستىسىنى قوللىنىش ۋە ئۇنىڭغا تايىنىش كېرەك . مۇئەييەن دائىرىدىكى سىنىپىي كۈرەشنىڭ خەلق ئىچىدە ئىنكاسى ۋە تەسىرى بولىدۇ . دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدىغىنى شۇكى ، بۇ ئىنكاس ۋە تەسىرنى سىنىپىي كۈرەش دەپ قاراشقا بولمايدۇ . شۇڭا ، خەلق ئىچىدە خالىغانچە سىنىپىي تەھلىل

ئۇسۇلنى قوللىنىش ، قالايمقان هالدا سىنىپنى تامغا بېسىش ، سىنىپنى كۆرەش شەكلىنى قوللىنىش. ئۇسۇللىرى خاتا ، بۇنىڭغا يول قويۇشقا بولمايدۇ .

(3) دېموكراتىيە مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى ۋە كوللېكتىپ رەھبەرلىك تەچىك تۈرۈپ ، ھەرقانداق شەكىلدىكى شەخسكە چوقۇنۇشقاقارشى تۈرۈش لازىم

جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ئۇزۇن ۋاقىتنەچە كۆچلۈك تەدبىر قوللىنىپ شەخسكە چوقۇنۇش ھادىسىسىنىڭ ئەۋج ئېلىشىنى توسۇمغانلىقى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يۈز بېرىشى ۋە ئون يىلدىن ئارتۇق داۋاملىشىشىنىڭ مۇھىم سەۋەبلىرىنىڭ بىرى . بۇنىڭغا باشقا ئامىللار قوشۇلۇپ كەڭ پارتىيە ئەزالىرى ۋە ئاممانى ئىچىدە ئەسەبىيلەرچە شەخسكە چوقۇنۇش قىزغىنلىقىنى پەيدا قىلىپ ، دېموكراتىيە مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى ۋە كوللېكتىپ رەھبەرلىك پرىنسىپىنى نابۇت قىلدى ، بۇنىڭ بىلەن پارتىيە ئۆز داھىيسىنىڭ خاتالقلىرىنى تۈزىتىش ۋاستىسىدىن مەھرۇم بولۇپ قالدى .

دېموكراتىيە مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى پارتىيىنىڭ ئاساسىي تەشكىلىي پرىنسىپى . كوللېكتىپ رەھبەرلىك بولسا ، دېموكراتىيە مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىنىڭ پارتىيىنىڭ رەھبەرلىك خىزمىتىدىكى بىر خىل ئىپادىسى . پرولېتارىيات پارتىيىسى ، سوتسىيالىستىك دۆلەت مەركەزلەشتۈرۈپ رەھبەرلىك قىلىشقا موھتاج . ئەمما ، بۇ خىل مەركەزلەشتۈرۈش دېموكراتىيە ئاساسىدىكى مەركەزلەشتۈرۈشتۇر . پەقەت كوللېكتىپ رەھبەرلىكتە چىڭ تۇرغاندىلا ، توغرا سىياسەت ـ تەدبىر بەلگىلەپ ، توغرا فاكىجىننى ئىجرا قىلىپ ، خىزمەتتىكى سەۋەنلىكلەردىن ساقلانغىلى ياكى ئۇنى ئازايتقىلى بولىدۇ . ھالبۇكى شەخسكە چوقۇنۇش بولسا كوللېكتىپ رەھبەرلىكنى چىرىتكۈچىدۇر . شەخسكە چوقۇنۇش ئىدېئالىستىك تارىخىي قاراشنىڭ بىر خىل ئىپادىسى . ئۇ داھىينىڭ شەخسىي رولىنى مۇبالىغىلەشتۈرۈۋېتىدۇ ، ھەتتا شەخسنى ئىلاھلاشتۇرۇۋېتىدۇ ؛ ئۇ شەخسىي بىلەن تەشكىلنىڭ ، شەخسىي بىلەن كوللېكتىپنىڭ مۇناسىۋىتىنى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىپ ، داھىينى تەشكىل ۋە كوللېكتىپتىن يۇ-

قىرى ئورۇنغا قويىدۇ ؛ ئۇ داھىي بىلەن ئاممىنىڭ مۇناسىۋىتىنى بۇر-
ىلايدۇ ، داھىينىڭ ئاممىغا ۋەكىللىك قىلىشىنى ، خەلققە سادىق بولۇ-
شىنى ئەمەس ، بەلكى خەلقنىڭ داھىيغا سادىق بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ .
داھىي خەلق ئاممىسىدىن ئۈستۈن تۇرىدىغان « ئۇلۇغ نىجادكار » بولۇپ
قالمىدۇ . ئۇنىڭ ھەربىر سۆز ـ ھەرىكىتى دۆلەتنىڭ گۈللىنىشى ياكى
زاۋاللىققا يۈزلىنىشىگە تەسىر كۆرسىتىپلا قالماي ، مىليونلىغان خەلقنىڭ
ھاياتى ۋە ئائىلىسىنىڭ ھاياتىنى ، بالايىئاپەت ۋە بەخت ـ راھىتىنى ،
غەم ـ قايغۇسى ۋە شاد ـ خۇراملىقىنى بەلگىلەيدۇ . شەخسكە چوقۇنۇش
تازا ئەۋج ئالغاندا داھىيدا مۇتلەق ئىمتىياز بولىدۇ ، ئۇنىڭ ھەربىر جۈملە
سۆزى ھەممە كىشى شەرتسىز ئەمەل قىلىدىغان « ئەڭ ئالىي يوليورۇق »
بولىدۇ . بۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى شەخسكە چوقۇنۇشنىڭ
تەرەققىي قىلىپ چىكىگە يەتكەنلىكىنىڭ ئىپادىلىنىش شەكلى .

شەخسكە چوقۇنۇش جۇڭگودا ئۇزاق فېئودالىق ھۆكۈمران ئەنـ
ئەنىگە ئىگە بولۇپ ، ئۆزىگە ئۆزى ۋەكىللىك قىلالمايدىغان ، پايانسىز
دېڭىز ـ ئوكيانەك ئۇششاق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ چوڭقۇر تەسىرىگە
ئۇچرىغان . بۇ خىل ئەنئەنە ۋە تەسىرگە ، ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلابىي
كۈرەش داۋامىدا شەكىللەنگەن ھوقۇق ھەددىدىن ئارتۇق مەركەزلىشىـ
تەك سىياسىي تۈزۈلمە ۋە دۆلەت قۇرۇلغاندىن كېيىنكى ئۇزۇن مەزگىـ
گىچە دېموكراتىيە ۋە قانۇن ـ تۈزۈم قۇرۇلۇشىغا سەل قاراش قوشۇلۇپ ،
شەخسكە ئەسەبىيلەرچە چوقۇنۇش قىزغىنلىقىنى ئۆستۈرىدىغان ئاپەت
يىلتىزىنى كۆمۈپ قالدۇرغان . داھىي غايەت زور غەلىبىلەر ۋە مەدھىيىلەر
ئالدىدا مەغرۇرلىنىپ ، سۇبيېكتىۋىزم خاھىشى ئۆسۈپ ، سوغۇق قان
بولالماي قالغانلىرىدا ، بولۇپمۇ بەزىدە ئېھتىياج تۇيۇلى « ئاز ـ تولا
شەخسكە چوقۇنۇش » لازىم بولۇپ قالغان ، بۇنى جەمجەت قوبۇل قىلـ
غان ، ھەتتا بەزىدە قوللاپ قويغان ، بۇ ھال شەخسكە چوقۇنۇش يالقۇ-
نىنى ئۇلغايتىپ ، مۇكەممەل بولمىغان دېموكراتىيە ۋە قانۇن ـ تۈزۈمنى ،
ئاز ـ تولا بـار بـولغان ئەقلىي پىكىر قىلىشنىمۇ بىللە كۆيدۈرۈپ كۈل
قىلىپ تاشلىدى .

دەل مۇشۇنداق شارائىت ئاستىدا ، داھىي يالغۇز چىقارغان مۇھىم سىياسەتلەردىكى سەۋەنلىك ئومۇميۈزلۈك بالايىئاپەت ئېلىپ كېلىدۇ . لىن بياۋ ، جياڭ چىڭلار دەل مۇشۇ ۋەزىيەتتىن پايدىلىنىپ ، « ئەڭ ئېغىز كۆتۈرۈش ، ئەڭ ياخشى ئۆگىنىش ، ئەڭ يېقىن ئەگىشىش ، ئەڭ جانلىق ئىشلىتىش » بايرىقىنى كۆتۈرۈپ چىقتى ، « يېقىن سەپداش » ، « ئەڭ ئالىي يوليورۇق » نى يەتكۈزگۈچى سالاھىيىتى بىلەن ، شەخسكە چوقۇ-نۇش راسا ئەۋجىگە چىقىپ ھوقۇق پەللىسىگە يەتكەنلىكىدىن پايدىلە-نىپ ، خالىغانچە ئۆكتەملىك قىلدى ، قىلمىغان ئەسكىلىكلىرى قالمىدى ، دۆلەت ۋە خەلققە غايەت زور زىيان سالدى .

شەخسكە چوقۇنۇش ئىقتىسادۇ ۋە مەدەنىيەتنىڭ تەرەققىي قىلما-غانلىقىنىڭ مەھسۇلى ، شۇڭا شەخسكە چوقۇنۇشنى پەيدا قىلىدىغان تۈپراقنى يوقىتىش ، تۈپ نېگىزدىن ئېيتقاندا ، ئىقتىساد ۋە مەدەنىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا باغلىق . پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ سىياسىي تۈرمۇشىنىڭ دې-موكراتىيىلىشىش دەرىجىسىنىڭ ناھايىتى تۆۋەن بولۇشى ، ھەرخىل تۈ-زۈملەرنىڭ مۇكەممەل بولماسلىقى ، شەخسكە چوقۇنۇشنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە تەرەققىي قىلىشىنىڭ مۇھىم شەرتى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دەك تارىخىي پاجىئەنىڭ قايتا يۈز بېرىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ، سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي تۈزۈلمىنى ئىسلاھ قىلىپ ، سوتسىيالىستىك ئىج-تىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى زور كۈچ بىلەن تەرەققىي قىلدۇ-رۇش بىلەن بىرگە ، تەشكىلىي ۋە تۈزۈم جەھەتتە تەدبىر قوللىنىپ ، ھەرقانداق شەخسلىدىكى شەخسكە چوقۇنۇشنى توسۇش كېرەك . جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 12 ـ قۇرۇلتىيىدا ماۋزۇللانغان پارتىيە نىزا-مىنىسىدە « پارتىيە ھەرقانداق شەخسلىدىكى شەخسكە چوقۇنۇشنى چەك-لەيدۇ . پارتىيە رەھبەرلىرىنىڭ پائالىيىتىنى پارتىيە ۋە خەلقنىڭ نازارەت قىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش بىلەن بىرگە پارتىيە ۋە خەلقنىڭ مەنپەئە-تىگە ۋەكىللىك قىلىدىغان بارلىق رەھبەرلەرنىڭ ئىناۋىتىنى قوغدىشى كېرەك . » دەپ بەلگىلەندى . شەخسكە چوقۇنۇشقا قارشى تۈرۈش ماد-دىسىنىڭ پارتىيە نىزامنامىسىگە كىرگۈزۈلۈشى جۇڭگو كوممۇنىستىك

پارتىيسى تارىخىدىكى تۇنجى ئىش . بۇ جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ ساۋاقلىرىنى ئەستايىدىل قوبۇل قىلىغانلىقىنى ، شەخسكە چوقۇنۇشقا قارشى تۇرۇش پوزىتسىيىسىنىڭ قەتئىيلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ . ئەلۋەتتە ، بۇ پرىنسىپ ـ بەلگىلىمىنى يەنە پەيدىنپەي تولۇقلاشقا ۋە بىر قاتار كونكرېت قانۇن ـ بەلگىلىمىلەرنى بېكىتىش ئارقىلىق كاپالەتكە ئىگە قىلىشقا توغرا كېلىدۇ .

(4) سوتسىيالىستىك دېموكراتىيە بىلەن قانۇن ـ تۈزۈمنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش كېرەككى ، ھەرگىز « ئىسيان كۆتۈرۈش يوللۇق » ، « قانۇنسىزلىق قىلىش » نى تەشەببۇس قىلماسلىق كېرەك

جۇڭگونىڭ ئەسلىدىنلا تولىمۇ ئاجىز بولغان دېموكراتىيە تۈزۈمى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا مىسلى كۆرۈلمىگەن دەرىجىدە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى . « ئىسيان كۆتۈرۈش يوللۇق » دېگەن سادا ئاستىدا دۆلەتنىڭ ئاساسىي قانۇنى ھېچقانداق رولى بولمىغان بىر پارچە قۇرۇق قەغەزگە ئايلىنىپ قالدى . تۈرلۈك قانۇن ـ پەرمانلار بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ يوقلىپ كەتتى ، قانۇن ئىجرا قىلغۇچى ئورگانلار قارا ئورگانلار دەپ قارىلىپ پاچاقلاپ تاشلاندى . دۆلەت رەئىسى ۋە ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ، ھۆكۈمەتنىڭ رەھبىرىي كادىرلىرى خالىغانچە كۈرەشكە تارتىلدى ، قاماپ قويۇلدى . ئۇرۇش ، چېقىش ، بۇلاش ـ ئاختۇرۇشلار ، تۆتۈشلار ئەدەپ كېپتۇ پۇقرالارنىڭ ئاساسىي ھوقۇقى ، جىسمانىي ئەركىنلىكى ۋە بىخەتەرلىكى كاپالەتكە ئىگە بولالماي قالدى . بۇ خىل « قانۇنسىزلىق قىلىش » تىن ئىبارەت قالايمقان ۋەزىيەت پۈتكۈل دۆلەت ۋە جەمئىيەتنى ھالاكەت گىردابىغا ئاپىرىپ قويدى . « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن ئىبارەت بۇ بالايىئاپەتتە كىشىلەر سوتسىيالىستىك دېموكراتىيە ۋە قانۇن ـ تۈزۈمنىڭ دەپسەندە قىلىنىشىنىڭ يامان ئاقىۋىتىنى بىۋاستە تېتىپ كۆردى ، شۇنداقلا دېموكراتىيە بىلەن قانۇن ـ تۈزۈمنىڭ مۇناسىۋىتىنىڭ ئىنتايىن زىچ ئىكەنلىكىنى ھەمدە ئۇنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشتا ئىنتايىن مۇھىملىقىنى تېخىمۇ چوڭقۇر تونۇپ يەتتى . پارتىيە ئىچىدىكى دېموكراتىيە ۋە سوتسىيالىستىك دېموكراتىيىنىڭ ئە-

مەلگە ئاشماسلىقى ۋە تەرەققىي قىلماسلىقى ، دېموكراتىيىنىڭ قانۇنلاش-
مىغانلىقى ، تۈزۈملەشمىگەنلىكى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » يۈز بېر-
شىنىڭ شەرتى .

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىرى 28 يىل جاپالىق كۈرەش قىلىش ئارقىلىق پۈتۈن دۆلەت ھاكىمىيىتىنى قولغا كەلتۈرۈپ ، خاراكتېر جەھەتتە خەلق ئۆز ئىشىغا ئۆزى خوجا بولغان دۆلەتنى قۇر-دى . كومپارتىيىنىڭ دۆلەت تۈرمۈشىغا رەھبەرلىك قىلىشىنىڭ ئەڭ ما-ھىيەتلىك مەزمۇنى خەلقنىڭ ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇشىنى قوللاش ، مىليونلىغان ئاممىنىڭ ئاكتىپلىقىنى ۋە ئىجادچانلىقىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش ۋە سوتسىيالىستىك يېڭى تۈرمۈش بەرپا قىلىشتىن ئىبارەت . ئەمما بۇ نىشانغا يېتىش ئۈچۈن ، قەتئىي بوشاشماستىن مۇكەممەل بولغان بىر يۈرۈش سوتسىيالىستىك دېموكراتىك تۈزۈم ئورنىتىشقا ۋە ئۇنى تە-رەققىي قىلدۇرۇشقا ، خەلقنىڭ ئۆزىگە ـ ئۆزى خوجا بولۇشىنى تۈزۈم-لەشتۈرۈشكە ، قانۇنلاشتۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ . باشقىچە ئېيتقاندا ، سوتسىيالىستىك دېموكراتىك سىياسىي بەرپا قىلىش كېرەك . سوتسىيا-لىستىك دېموكراتىك سىياسىنىڭ ئاساسىي تەلىپى ، خەلقنى تۈرلۈك شەكىللەر ئارقىلىق سىياسىي ، ئىقتىسادىي ، مەدەنىيەت ۋە ئىجتىمائىي ئىشلارنى باشقۇرۇش ھوقۇقىدىن بەھرىمەن قىلىشنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىشتىن ئىبارەت . بۇ يەردە دۆلەتنى باشقۇرۇشتىن ئىبارەت ئالىي ھوقۇقتىن بەھرىمەن بولۇش ھەل قىلغۇچ ئەھمىيەتكە ئىگە . دې-موكراتىيە دېگەن ، قانۇنىي تەرتىپ ئىپادىلىگەن كۆپ سانلىقنى كىشى-لەرنىڭ ئىرادىسى بويىچە ھۆكۈمرانلىقنى يۈرگۈزۈش دېگەنلىك . كۆپ سانلىق كىشىلەرنىڭ ئىرادىسى قانۇن ـ تۈزۈمنىڭ ئاساسىي مەزمۇنىنى ۋۇجۇدقا چىقىرىدۇ . سوتسىيالىستىك دېموكراتىيە سوتسىيالىس-تىك قانۇن ـ تۈزۈمنىڭ ئالدىنقى شەرتى ۋە ئاساسى ، سوتسىيالىستىك قانۇن ـ تۈزۈم سوتسىيالىستىك دېموكراتىيىنىڭ ئىپادىسى ۋە كاپالىتى . سوتسىيالىستىك قانۇن ـ تۈزۈم بولمىسا ، سوتسىيالىستىك دېموكراتىيىمۇ بولمايدۇ .

جۇڭگو كومموئنستىك پارتىيسى خەلقنى رەھبەرلىك قىلىپ جا-
ھانگىرلىككە ۋە فېئودالىزمغا قارشى دېموكراتىك ئىنقىلاب قىلغاندا ، پار-
تىيە ئىچىدە بىرقەدەر ياخشى دېموكراتىك ئەنئەنىنى يېتىلدۈردى ۋە تە-
رەققىي قىلدۇردى ھەمدە كەڭ ئارمىيە خەلقنى تەسىر كۆرسەتتى . بۇ دې-
موكراتىك ئەنئەنىنىڭ مۇقىم قانۇن ـ بەلگىلىمىسى ۋە تەرتىپى بولمـ
سىمۇ ، ئەمما ئەۋج ئېلىپ ئادەتكە ئايلىنىپ قالغاندى ، شۇڭا دۆلەت قۇ-
رۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە مەملىكىتىمىز سىياسىي تۇرمۇشىنىڭ دې-
موكراتىيىلىشىشىدە خېلى مۇھىم رول ئوينىغان ۋە ياخشى تەسىر پەيدا
قىلغانىدى . دۆلەت قۇرۇلغاندىن كېيىن جۇڭگو كومموئنستىك پارتىيە-
سىنىڭ رەھبەرلىكىدە ئاساسىي قانۇن ۋە بىر قاتار پەرمانلار تۇرغۇزۇلدى
ھەمدە دۆلەتنىڭ « بارلىق ھوقۇقى خەلقتە مەنسۇپ » دېگەن ماددا ئاسا-
سىي قانۇنغا كىرگۈزۈلدى . سوتسىيالىستىك دېموكراتىك سىياسىنىڭ
تۇرلۇك قۇرۇلۇشلىرى بىر مەزگىل پائال تۇردە مۇقىم ھالدا ئالغا سىل-
جىدى . ئەپسۇسكى ، دېموكراتىيىنىڭ بۇ ئالغا سىلجىش مۇساپىسى بار-
غانسېرى تەرەققىي قىلغان « سول » چىل ئىدىيۇى ئېقىم ۋە سىنىپىي
كۈرەشنى كېڭەيتۇېتىشتەك سىياسىي ھەرىكەتلەر تەرىپىدىن ئۇزۇپ
تاشلاندى . « سىنىپىي كۈرەشنى تۇتقا قىلىش » ، « شيۇجېڭجۇيىغا
قارشى تۇرۇش ۋە ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىش » قا ئوخشاش قارىماققا مۇقەد-
دەستەك كۆرۈنىدىغان شوئارلار ئاستىدا سوتسىيالىستىك دېموكراتىك
سىياسىي قۇرۇلۇش پەيدىنپەي ئېغىر بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى . « مەدە-
نىيەت زور ئىنقىلابى » مەزگىلىگە كەلگەندە بولسا « ئىسيان كۆتۈرۈش
يوللۇق » ، « قانۇنسىزلىق قىلىش » دېگەنلەر ئاشكارا ھالدا شەرەپلىك
ئىش دەپ قارىلىپ ، مەدھىيىلەندى ، دېموكراتىك قانۇن ـ تۈزۈم بولسا
پۈتۈنلەي ۋەيران بولدى .

ئاچچىق تارىخىي ساۋاق مەملىكەت خەلقىنىڭ سوتسىيالىستىك
دېموكراتىك سىياسىي قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىشكە بولغان تونۇشنى
غاتتى . دېموكراتىيە ۋە قانۇن ـ تۈزۈم قۇرۇلۇشى تېگىشلىك مۇھىم
رۇنىغا قويۇلدى . بۇ دەل تارىخىي ساۋاقتا بولغان ئىجابىي قايتا ئويلىنىـ

نىڭ ئىپادىسى . ئەلۋەتتە بىز سوتسىيالىستىك دېموكراتىك سىياسىي قۇ-رۇلۇشنىڭ ئۇزۇن مەزگىللىك ، مۇشكۈل ۋەزىپە ئىكەنلىكىنىمۇ چۈشىنە-شىمىز كېرەك . يۇكسەك ، مۇكەممەل بولغان دېموكراتىيە ۋە قانۇن ـ ئۈزۈم ئوخشاشلا ئىقتىساد ۋە مەدەنىيەتنىڭ مۇكەممەل تەرەققىيات ئاسا-سىغا قۇرۇلىدۇ . پۇقرالارنىڭ دېموكراتىيە ئېڭى ، دېموكراتىيە بىلىمى ۋە دېموكراتىيە تۇرمۇش ئادىتىنى يېتىلدۈرۈش ، سوتسىيالىستىك دېموكرا-تىك سىياسىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ زۆرۈر شەرتى . بۇلارنى تېزلا ۋۇجۇدقا چىقىرىش مۇمكىن ئەمەس . پەقەت مەملىكىتىمىزدىكى سوتسىيا-لىزمنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىنىڭ ئەمەلىيىتىنى چىقىش قىلىپ ، ھەرقايسى تەرەپلەردىكى ئىسلاھات ئارقىلىق ، ئىقتىسادىي ، مەدەنىيەت قۇرۇلۇشنىڭ تەرەققىياتى بىلەن ، بولۇپمۇ خەلق مائارىپىنىڭ ئومۇملىشىشى بىلەن بىرگە پەيدىنپەي ماسلاشتۇرۇپ ئىلگىرىلىتىش كېرەك .

ئەمما ، سوتسىيالىستىك دېموكراتىك سىياسىي قۇرۇلۇشىدا دۆ-لەتنىڭ ئاساسىي قانۇنى ۋە قانۇنلىرى ھەرقانداق ئادەم قاتتىق ئەمەل قە-لىدىغان ، دەخلى ـ تەرۇز قىلىشقا بولمايدىغان مۇقەددەس ئابرۇيىغا ئىگە قىلىنىشى ، ھەممە پۇقرانىڭ دېموكراتىك ھوقۇقى ھەقىقىي كاپالەتكە ئىگە قىلىنىشى ؛ پارتىيە چوقۇم ئاساسىي قانۇن ۋە قانۇن دائىرىسىدە ھەرىكەت قىلىشى ، ھەرقانداق دەرىجىدىكى پارتىيە تەشكىلاتى ۋە ئۇنىڭ رەھبىرىدە قانۇندىن يۇقىرى تۇرىدىغان ھوقۇق بولماسلىقى ؛ پارتىيە ئىنتىزامى ، دۆلەت قانۇنى ئالدىدا ھەممە ئادەم باراۋەر بولۇشى ، پارتىيە ئىنتىزامىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايدىغان ئالاھىدە پۇقرانىڭ بولۇشىمۇ يول قويۇل-ماسلىقى ؛ ھەرقانداق باھانە ـ سەۋەبلەر بىلەن ئاساسىي قانۇنغا ۋە قانۇنغا بۇزغۇنچىلىق قىلىشقا مۇتلەق يول قويۇلماسلىقى كېرەك ، ۋە ھاكازالار . بۇ خىل تۈپ خاراكتېرلىك دېموكراتىك پرىنسىپلار ھەرقانداق چاغدا ، ھەرقانداق ئەھۋالدا قەتئىي ئىجرا قىلىنىشى ، « دېموكراتىيە بولمسا سوتسىيالىزم بولمايدۇ ، سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش بولمايدۇ » ، « دېموكراتىيىنى تۈزۈمگە ، قانۇنغا ئايلاندۇرۇش كېرەك » ⑪ ، كىشىنى غەپلەتتىن ئويغىتىدىغان بۇ سىگنال « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ

ساۋىقىنى يەكۈنلەپ چىقىرىلغان ھۆكۈمدۇر .

(5) پۈتۈن پارتىيىنىڭ ماركسزملىق نەزەرىيە سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش كېرەك

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن ئىبارەت بۇ بالايىئاپەت بەزىلەر ئېيتقاندەك ، ماركسزم نەزەرىيىسىنىڭ « ۋاقتى ئۆتتى » ، « ئەھمىيىتى تۈگىدى » دېگەننى ئىسپاتلىماستىن ، ئۇنىڭ ئەكسىچە ، ئۇ بىزنى سەلبىي جەھەتتىن ماركسزمنىڭ تۈپ پرىنسىپلىرىغا خىلاپلىق قىلىشقا بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا تەربىيىگە ئىگە قىلدى . بىزنىڭ مۇشۇنداق بالايىئاپەتكە ئۇچرىشىمىز ، مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا ، جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ بىر مەزگىل نەزەرىيە ئۆگىنىش ۋە تەرەققىياتىغا تېگىشلىك ئەھمىيەت بەرمىگەنلىكى ۋە ئۇنى توغرا ئىگىلىمىگەنلىكىنىڭ ئاقىۋىتى ، شۇنداقلا ماركسزملىق سەۋىيىمىزنىڭ يۇقىرى بولمىغانلىقى ئۇچۇن بېرىلگەن جازا .

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى ماۋ زېدۇڭ ئۆزى قوزغىدى ۋە رەھبەرلىك قىلدى . بۇ ئومۇمىي ۋەزىيەت خاراكتېرلىك ، ئۇزۇن مۇددەتلىك « سول » چىل ئېغىر خاتالىقنىڭ ئاساسىي جاۋابكارى ماۋ زېدۇڭ . ئەمما ، ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان « سىنىپىي كۈرەشنى تۇتقا قىلىش » دېگەن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نى كەلتۈرۈپ چىقارغان ئاشۇ خاتا نەزەرىيىنى ئەينى چاغدا پۈتۈن پارتىيە ئومۇمىيۈزلۈك قوبۇل قىلغان . بەلكىم ئاز ساندىكى كىشىلەر گۇمانلانغاندۇ ، ئەمما پارتىيە ئىچىدە يۇقىرىدىن تۆۋەنگە قەدەر ئۆز گۇمانىنى ياكى سىستېمىلاشقان باشقىچە پىكرىنى ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويغانلار يوق بولۇپلا قالماي ، ئاشۇ خاتا نەزەرىيە يۈكسەك باھاغا ۋە كەڭ ـ كۆلەمدە مەدھىيىلەشكە سازاۋەر بولۇپ ، ماركسزمنى ئىجادىي ھالدا راۋاجلاندۇرۇدى دەپ ، ئۇنىڭغا ناھايىتى چوڭ ئىززەت ـ ئىكرام بىلدۇرۇلدى . ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان « شىيو جېڭجۇيىغا قارشى تۇرۇش ۋە ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىش » ، « ساپ » ، « مۇكەممەل » بولغان سوتسىيالىزم نىشانىنى قوغلىشىشنىڭ توغرىلىقى

دىنمۇ ناھايىتى ئاز ساندىكى كىشىلەر گۈمانلانغان . ماۋزېدۇڭ بىزگە رەھبەرلىك قىلىپ سوتسىيالىزم قۇرۇشنىڭ يېڭى يولىنى ئېچىپ بەردى ، شۇڭا ئۇنىڭ دېگەنلىرىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىپ ، چۈشەنچىمىزنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشىمىز ، ئۇنىڭغا يېقىندىن ئەگىشىشكە تىرىشىشىمىز كېرەك ، دېگەن قاراشلار ئەينى چاغدىكى ئومۇمىي قاراش ئىدى . بەزى « نەزەرىيىچى » لىرىمىز تېخى نۇرغۇن دەلىل ـ ئىسپاتلار ، شەرھلەر ، ئىزاھلاشلار ئارقىلىق ئاشۇ « سول » چىل نەزەرىيىنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلىدى . بۇنى پۈتۈن جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ نەزەرىيە سەۋىيىسىنى ئۆلچەيدىغان بىر قېتىملىق ئەڭ ئەملىي سىناق دېيىشكە بولاتتى . بۇ سىناقنىڭ نەتىجىسىنى ئەڭ ناچار دېيىش كېرەك ئىدى .

ماۋزېدۇڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزگەن چاغلىرىدىمۇ پۈتۈن پارتىيىدىن ماركس ، ئېنگېلىس ، لېنىن ئەسەرلىرىنى ئۆگىنىشنى كۆپ قېتىم تەلەپ قىلدى ، ئۇ يەنە ئىزچىل ھالدا ئۆز نەزەرىيىسى ۋە ئەملىيىتىنى ماركسزمدىن كەلگەن ، بۆلار پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى مۇستەھكەملەش ، سوتسىيالىزم قۇرۇش ئۈچۈن زۆرۈر نەرسە دەپ قارىدى . بۇمۇ ئۇنىڭ ماركسزم نەزەرىيىسى سەۋىيىسىنى ئۆلچەيدىغان بىر قېتىملىق ئۇنۇملۇك سىناق بولدى . ماۋزېدۇڭ خاتالىقنى ئالدى بىلەن نەزەرىيە ، تونۇش جەھەتتىكى خاتالىق دەپ بىشكە بولىدۇ . بۇ خاتالىق ئەملىيەتتىكى خاتالىقنى كەلتۈرۈپ چىقارغان . ئۇ ماركس ، لېنىنلارنىڭ بەزى تەسەۋۋۇرى ۋە ھۆكۈملىرىنى خاتا چۈشىنىۋالغان ياكى دوگمىلاشتۇرۇۋالغان ، بۇ ماركسزمغا تۇتقان پوزىتسىيىسىدە مەسىلە چىققانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ . بۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى ئاشۇ خاتا نەزەرىيىنىڭ شەكىللىنىشىدىكى مۇھىم بىر سەۋەب .

« نەزەرىيە ئامما تەرىپىدىن ئىگىلەنگەندىن كېيىن ، ماددىي كۈچكە ئايلىنىدۇ » ، ⑫ بۇ ماركسنىڭ مەشھۇر سۆزى . سوتسىيالىزمنىڭ بىر دۆلەتتىكى غەلبىسىدىن تەرەققىي قىلىپ كۆپ دۆلەتتە غەلبە قىلىشى ماركسزم نەزەرىيىسى ئامما تەرىپىدىن ئىگىلىگەندىن كېيىن ، قۇدرەتلىك

كۆچ هاسىل قىلىدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى . ئەمما ،« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بولسا ئامما خاتا نەزەرىيىنى ئىگىلىسە ، بۇ نەزەرىيىنىڭ پۈتكۈل ئىجتىمائىي تۈرمۇشقا نىسبەتەن غايەت زور ۋەيران قىلغۇچ كۆچ هاسىل قىلىدىغانلىقىنى سەلبىي جەهەتتىن ئىسپاتلىدى . ئون يىللىق بالايىئاپەت « پرولېتارىيات دىكتاتورىسى شارائىتىدا داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نەزەرىيىسى » ۋە ئۇنىڭدىن شاقلاپ چىققان نۇرغۇن خاتا نەزەرىيە ۋە كۆزقاراشلارنىڭ يېتەكچىلىكىدە ، ماركسزمنىڭ ساپلىقىنى قوغداش شوئارى ئاستىدا يۈز بەردى . ئامما خاتا نەزەرىيىنى ئىگىلىگەن شارائىتتا ئاز سانىدىكى كىشىلەر نەزەرىيىنىڭ يېتەكچىلىكىدىكى خاتالىقنى كۆرۈپ يەتسمۇ ، ئۇ مۇدهىش بوراننى توسۇشقا قۇربى يەتمەي ، ئۇنىڭ ئاستىدا قالاتتى . مانا بۇ يەنە بىر نۆقتىدىن پارتىيە ئەزالىرى ، كادىرلار ۋە ئاممىنىڭ ماركسزملىق نەزەرىيە سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈشنىڭ ئىنتايىن مۇهىملىقىنى ئىسپاتلىدى .

سوتسىيالىزمغا قەدەم قويغان مەزگىلدە جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ نەزەرىيە جەهەتتىكى تەييارلىقى هەقىقەتەن يېتەرسىز ، سوتسىيالىزم توغرىسىدىكى نەزەرىيە تەتقىقاتى ئاجىز ئىدى . جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ 8 ـ قۇرۇلتىيى ماركسزمنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈش پرىنسىپىدا قەتئىي چىڭ تۇرۇپ ، سوتسىيالىزم قۇرۇشنىڭ تۈپ فاكتورلىرىنى ، سىياسەت ، ئۇسۇل ۋە نۇرغۇن مۇهىم ئىدىيىلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئەمما ئاشۇ توغرا ياكى ئاساسەن توغرا نەرسىلەر يەنىمۇ شەرهلىنىشكە ، شۇنداقلا ئەمەلىيەت جەريانىدا سىناپ كۆرۈشكە ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشقا ئۇلگۈرمەيلا ، بارغانچە كۆچىۋاتقان « سول » چىل ئىدىيىۋى ئېقىم تەرىپىدىن ئۇزۇپ تاشلاندى ۋە تەدرىجىي ئىنكار قىلىندى . ماركسزم ئەمەلىيەت جەريانىدا ئۆزلۇكسز تەرەققىي قىلىدىغان پەن . ئىلمىي سوتسىيالىزم نەزەرىيىسىمۇ هەرقايسى دۆلەتلەرنىڭ ئەمەلىيىتى ۋە دەۋر تەرەققىياتى بىلەن بىرلەشتۈرگەندىلا ، ئاندىن مۇكەممەللىشىدۇ . « بۇ جەريانىدا ، ئاۋۋالقىلارنىڭ تارىخىي شارائىتىنىڭ چەكلىمىسى بىلەن يەنىلا خىيالىي پەرەسلىك ئامىللىرى ئارىلىشىپ قالغان ئايرىم هۆكۈملىرىنى

چۆرۈپ تاشلاپ ، مارکسزمنی دوگما هالەتتە چۈشىنىش ۋە مارکسزمـ نىڭ نامىغا قوشۇپ قويغان خاتا كۆزقاراشلارنى بۇزۇپ تاشلاپ ، يېڭى ئەمەلىيەتكە ئاساسەن ئىلمىي سوتسىيالىزم نەزەرىيىسىنى يېڭى تەرەققىياتقا ئېرىشتۈرۈشىمىز لازىم . مانا بۇ جۈڭگو كومپارتىيىسىنىڭ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن يەكۈنلىگەن ساۋاقتىن مارکسزم مەسىلىلىرىگە قانداق تـوغـرا پـوزىـتسىيە بىلەن مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدىكى يېڭى تونۇشى .

مارکسزم ئىلمىي بىلىش قورالى بولغاچقا ، ئۇ ئىنپادىلىگەن مـەيدان ، نۇقتىئىنەزەر ، ئۇسۇلىنىڭ مەڭگۈ ۋاقتى ئۆتۈپ كەتمەيدۇ . مارکسزمنىڭ تۈپ پرىنسىپىدا قەتئىي چىڭ تۇرۇش كېرەك ، ئەمما ئۇنى ئۆزگەرمەس نەرسە دەپ قاراشقا بولمايدۇ . ئەمەلىيەت ئۆزلۈكسىز ئالغا سىلجيدۇ ، دەۋر ئىلگىرىلەيدۇ ، دەۋر روھىنىڭ ئىلمىي جەۋھىرى بولغان مـارکسزممۇ ئۆزلۈكسىز تەرەققىي قىلىدۇ . مارکسزمدا چىڭ تۇرۇش مارکسزمنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ ئالدىنقى شەرتى . ئەگەر مارکسزمـ نـىڭ تۈپ پرىنسىپىدا قەتئىي چىڭ تۇرمای ، ئۇنى راۋاجلاندۇرىمىز دېـ يىش قۇرۇق گەپ بولماي نېمە ! قەتئىي چىڭ تۇرۇش داۋامىدا تەرەققىي قىلدۇرۇش ، تەرەققىي قىلىش داۋامىدا قەتئىي چىڭ تۇرۇشلا مارکسزمغا تۇتقان توغرا پوزىتسىيىدۇر .

جياڭ زېمىن پارتىيە قۇرۇلغانلىقىنىڭ يەتمىش يىللىقىنى خاتىرـ لەش يىغىنىدا سۆزلىگەن سۆزىدە مۇنداق دەپ كۆرسەتتى : « پارتىيىنىڭ مارکسزملىق نەزەرىيە سەۋىيىسىنى زور كۈچ بىلەن ئۆستۈرگەندىلا ، ئاندىن ناھايىتى مۇرەككەپ زىددىيەت ۋە كۈرەشلەردە پۈتۈن ۋەزىيەتنى تىزگىنلەپ ، تەشەببۇسكارلىققا ئىگە بولالايمىز ؛ ئاندىن ھەقىقەتنى ئەمەـ لىيەتتىن ئىزدەشتىن ئىبارەت ئىدىيىۋى لۇشىيەندە تېخىمۇ چىڭ تۇرۇپ ، « سول » چـىـل يـاكـى « ئـوڭ » چىل خاتالىق ئۆتكۈزۈشتىن ساقلـ نالايمىز ؛ ئاندىن ئامما يارىتقان يېڭى تەجرىبىلەرنى ئۆزلۈكسىز يەكۈنـ لەپ ، نەزەرىيىۋى ئومۇملاشتۇرۇشلارنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ، زامانىۋىلاشـ تۇرۇش قۇرۇلۇشى ۋە ئىسلاھات ـ ئېچىۋېتىشنى غەلىبىلىك ھالدا ئالغا

سلجىتەلەيمىز . » بۇ ئابزاس سۆز پۈتۈن پارتىيىنىڭ ماركسزملىق نە-زەرىيە سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈشنىڭ مۇھىملىقى توغرىسىدىكى چوڭقۇر با-يان ، شۇنداقلا تارىخىي تەجرىبە ـ ساۋاقنىڭ ئىلمىي يەكۈنى .

4 . تارىخنىڭ تۆلىمى

« مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ قىسقىچە تارىخى بولغان بۇ كىتابتا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ يۈز بېرىش سەۋەبى تەھلىل قىلىندى . ئون يىللىق پۈتۈن جەريان بايان قىلىندى ، بەزى مۇھىم تا-رىخىي ۋەقەلەر نۇقتىلىق تەتقىق قىلىندى ھەمدە ئۇنىڭغا بولغان باھا يەكۈنلەشكە تېگىشلىك تەجرىبە ـ ساۋاقلارمۇ بايان قىلىندى . قەلەمنى مۇشۇ يەردە توختاتماقچىمىز . لېكىن ، تەجرىبە ـ ساۋاقلارنى يېزىپ بول-غاندىن كېيىن بىزگە يەنە دەيدىغان گەپلەر تولۇق دېيىلمىگەندەك بىل-ىنىپ ، بەزى تەرەپلەر كەمدەك تويۇلدى . ئۇنداقتا نېمە كەمدۇ ؟ ئۇيان ئويلاپ ، بۇيان ئويلاپ ، يۇقىرىدا ئېيتىلغانلارنىڭ پەقەت « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ تارىخىلا ئىكەنلىكىنى ، ئۇنى تېخىمۇ كەڭ ، تېخىمۇ يىراق نۇقتىدىن كۆزىتىپ ، تەھلىل قىلمىغانلىقىمىزنى ھېس قىلدۇق . تۆۋەندە بىز مۇشۇ بىرنەچچە نۇقتىدىن ئۆز كۆزقاراشلىرىمىزنى ئوتتۇرىغا قويماقچىمىز :

(1) ئىنسانىيەت تارىخىدىكى ھەرقانداق بىر يېڭى ئىجتىمائىي تۈزۈم ئۆگۈنۈشسىزلىق ۋە مەغلۇبىيەتنى باشتىن كەچۈرمەي تۇرۇپ بەرپا بولغان ئەمەس

لېنىن مۇنۇ ئىككى جۈملە سۆزنى ناھايىتى جايىدا ئېيتقان : « تارىختىكى يېڭى بىر خىل ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى نۇرغۇنلىغان مەغ-لۇبىيەت ، خاتالىق ۋە چاتاقلارنى باشتىن كەچۈرمەي بىردىنلا بەرپا قى-لىنغانمۇ ؟ روسىيىدە يانچىلىق تۈزۈمى ئاغدۇرۇلغاندىن كېيىنمۇ يېرىم ئەسىر گىچە يېزىلاردا يەنىلا نۇرغۇنلىغان يانچىلىق تۈزۈمىنىڭ قالدۇقلىرى بار ئىدى . ئامېرىكا نېگىرلارنى قۇل قىلىش تۈزۈمىنى بىكار قىلغاندىن كېيىنكى يېرىم ئەسىر گىچە ئۇ يەردىكى نېگىرلار يەنىلا يېرىم قۇللۇق ھا-

لىتىده تۇرغاندى . » ⑬ « دۇنيا تارىخىنى ئوگۇشلۇق ئالغا قاراپ راۋاج-لىنىدۇ ، بەزىدە زادىلا ئارقىغا چېكىنمەيدۇ دەپ تەسەۋۋۇر قىلىش دىئا-لىكتىكا ئەمەس ، ئىلمىيلىكى يوق ، نەزەرىيە جەھەتتىنمۇ توغرا ئەمەس . » ⑭

دۇنيا تارىخىنىڭ تەرەققىياتى ھەقىقەتەن شۇنداق . بىز غەرب كاپىتالىزم تۈزۈمىنىڭ بەرپا قىلىنىش تارىخىغا قاراپ باقايلى ، ئەنگلىيە بۇرژۇئازىيە ئىنقىلابى نىسبەتەن بۇرۇن باشلانغان ، تەسىرى بىرقەدەر زور بولغان بىر قېتىملىق ئىنقىلاب . بۇ ئىنقىلاب 1640 ـ يىلى باشلانغان ، لېكىن پادىشاھنى ئاغدۇرغاندىن كېيىن ، كرومۋېلنىڭ مۇستەبىت ھۆ-كۈمرانلىقى مەيدانغا كەلدى ، 1660 ـ يىلىغا كەلگەندە كونا خاندانلىق قايتىدىن تىرىلدى ، 1688 ـ يىلىغا كەلگەندىلا بۇرژۇئا سىياسىي پارتى-يىسى سىياسىي ئۆزگىرىش قىلىش ئۇسۇلى بىلەن گوللاندىيەدىن كەل-گەن گوللاندىيە قۇرۇقلۇق ، دېڭىز ئارمىيىسىنى باشلاپ كەلگەن پادى-شاھنى كۈتۈۋالدى ، شۇنىڭدىن باشلاپ بۇگۈنگىچە داۋاملىشۋاتقان پا-دىشاھلىق سىياسىي تۈزۈلمىنى ئاساسىي جەھەتتىن بەرپا قىلىپ ، كاپىتا-لىزم تۈزۈمىنى مۇقىملاشتۇردى ، بۇنىڭغا ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ 48 يىل ۋاقىت كەتتى . يەنە فىرانسىيەنى مىسالغا ئالىدىغان بولساق ، تارىخ-تىكى « زور ئىنقىلاب » 1789 ـ يىلىدىكى بۇرژۇئازىيە ئىنقىلابىنى كۆرسە-تىدۇ ، بۇ ئىنقىلابنى غەرب ئەللىرىدىكى بۇرژۇئازىيە ئىنقىلابلىرى ئىچە-دىكى ئەڭ ئۆزۈل ـ كېسىل ئىنقىلاب دېيىشكە بولىدۇ . لېكىن ، بۇ ئىن-قىلاب كەلتۈرۈپ چىقارغان ئىجتىمائىي دۇالغۇشمۇ ئەڭ زور بولغان . ئىن-قىلابتىن كېيىن ئىلغارلىق بىلەن ئەكسىيەتچىلىك ، جۇمھۇرىيەتچىلەر بە-لەن پادىشاھلىق ، ئىچكى ئۇرۇش بىلەن تاشقى ئۇرۇش ، چەت ئەللەرنى بويسۇندۇرۇش بىلەن چەت ئەلگە تەسلىم بولۇش ، ئىنقىلابىي تېررورلۇق بىلەن ئەكسىلئىنقىلابىي تېررورلۇق ئۆزئارا گىرەلىشىپ كەتكەن . 1875 ـ يىلى فرانسىيە 3 ـ جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنلا كاپىتالىزم تۈزۈمى بىرقەدەر مۇقىم تەرەققىي قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئېرىشكەن . بۇنىڭغا ئىل-

گىرى ـ كېيىن بولۇپ 86 يىل ۋاقىت كەتكەن ، بۇنىڭدىن باشقا دۆلەت-لەرنى بىرمۇ بىر مىسالغا كەلتۈرمىسەكمۇ بولىدۇ .

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى 1949 ـ يىلى قۇرۇلۇپ ، 1966 ـ يىلى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بولغانغا قەدەر پەقەت 17 يىل ئۆتكەن ، پرولېتارىيات (ئۆزىنىڭ سىياسىي پارتىيىسى جۇڭگو كوممۇنىستىك پار-تىيىسى ئارقىلىق) دۆلەتنى ئىدارە قىلىشتەك ئېغىر ۋەزىپىنى ئۈستىگە ئالغان ۋاقتى ئىنتايىن قىسقا ، تەييارلىقمۇ يېتەرسىز ، تەجرىبىسى كەمچىل بولغاچقا ھېچقانداق خاتالىق ئۆتكۈزمەسلىكى ، ئوڭۇشسىزلىق ۋە مەغلۇ-بىيەتنى باشتىن كەچۈرمەسلىكى زادىلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى . بۇ ھەر-گىزمۇ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دەك ئىممۇمىي ۋەزىيەت خاراكتېرلىك « سوئال » چىل ئېغىر خاتالىقنى ئۆتكۈزۈش كېرەك دېگەنلىك ئەمەس . چۈنكى ، ئىنسانىيەت جەمئىيىتى تەرەققىياتى ئوبيېكتىپ قانۇنىيىتى نۇق-تىسىدىن قارىغاندا ، ھەرقانداق دۆلەت سوتسىيالىستىك تۈزۈمنى بەرپا قىلغاندىن كېيىن جۇڭگوغا ئوخشاش « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » ئېـ-لىپ بېرىشى ناتايىن ، ئۇ تارىخىي مۇقەررەرلىك ئەمەس . لېكىن ، بىر خىل يېڭى ئىجتىمائىي تۈزۈمنى بەرپا قىلىشنىڭ قىيىنلىق نۇقتىسىدىن قارىغاندا ، خاتالىق سادىر قىلىشتىن ساقلىنىشمۇ ھەقىقەتەن تەس . يەنە كېلىپ بىز كوممۇنىزم تۈزۈمنى بەرپا قىلىدىغان تۇرساق ، تارىختىكى نەچچە ئېتىملىق ئىنقىلابقا سېلىشتۇرغاندا بۇ ھەم تەس ، ھەم قىيىن . بۇرژۇئازىيە ئىنقىلابى بىر خىل يېڭى ئېكسپىلاتاتسىيە تۈزۈمى يەنە بىر خىل كونا ئېكسپىلاتاتسىيە تۈزۈمىنىڭ ئورنىنى بېسىشتىنلا ئىبارەت خالاس . شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇ يەنە نۇرغۇنلىغان مەغلۇبىيەت ۋە ئۇ-ڭۇشسىزلىققا ئۇچرايدۇ ، ئۇنىڭ ئەكسىچە بىزنىڭ ئىنقىلابىمىز ئېكسپىلا-تاتسىيە تۈزۈمنى تۈپ يىلتىزىدىن يوقىتىپ ، ئەزەلدىن كۆرۈلۈپ باقمـ-غان ، ئەڭ كەڭ خەلق ئاممىسى خوجا بولىدىغان ، ئەڭ ئاخىرىدا ئورتاق بېيىشنى ئەمەلگە ئاشۇرىدىغان ئىجتىمائىي تۈزۈمنى بەرپا قىلىدىغان تۇر-ساق ، قانداقمۇ ئەگرى ـ توقايلىقنى باشتىن كەچۈرمەي ، ئوڭۇشلۇق بولۇشنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولسۇن . بۇ ھەقتە يەنىلا لېنىن ياخشى

ئېيتقان : « ئىشچىلار ۋە دېھقانلار مۇشۇنداق بەزى خاتالىقلار ئارقىلىقلا يېڭى تۇرمۇش قۇرۇشنى ئۆگىنىۋالالايدۇ . كاپىتالىستلارنى ئىشلەتمەي ئۆزى باشقۇرۇشنى ئۆگىنىۋالالايدۇ ، مىڭلىغان مۇشەققەتلەرنى يېڭىپ غالىب سوتسىيالىزم يولىنى تاپالايدۇ . » ⑮

(2) تارىخىي بالايىئاپەت دائىم تارىخىي تەرەققىياتقا تۈرتكە بولىدۇ

ئېنگېلس بۇ ھەقتە مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن :« ھەرقانداق بىر زور تارىخىي بالايىئاپەتنىڭ تارىخىي تەرەققىياتقا تۈرتكە بولمىغىنى يوق . » ⑯بۇ دۇنيا تارىخىي تەرەققىياتىنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيىتى ، جۈملىگومۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس ، « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » بىر قېتىملىق غايەت زور تارىخىي ئاپەت . پارتىيە 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 ـ ئومۇمىي يىغىنى ئەمەلگە ئاشۇرغان ئۇلۇغ تارىخىي بۇرۇلۇش ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئون يىلدا قولغا كەلتۈرگەن پۈتۈن جاھان ئېتىراپ قىلغان شانلىق قۇرۇلۇش نەتىجىلىرى دەل ئاشۇ تۈرتكىدىن كېيىنكى تەرەققىياتنىى گەۋدىلەندۈرۈپ بېرىدۇ .

1976 ـ يىلى « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » تارمار قىلىنغاندىن كېيىنكى ئىككى يىلدا ئاساسلىق جەھەتلەردە يەنىلا « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » نىڭ خاتا نەزەرىيىسى ۋە شوئارىدا چىڭ تۇردۇق ، ھەرقايسى تەرەپلەردىكى خىزمەتلەر يەنىلا ئارىسالدا بولۇش ھالىتىدە تۇرىۋەردى . لېكىن ، تارىخىي تەرەققىياتنىڭ ئوبىيېكتىپ يۈزلىنىشىگە قارشى تۇرغىلى بولمايدۇ . يۈز مىليونلىغان خەلقنىڭ ئىرادىسى ۋە تەلىپى ئاخىرى ئەمەلگە ئاشىدۇ . 1978 ـ يىلى دېكابىردا چاقىرىلغان جۇڭگو كومپارتىيىسى 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئۇلۇغ تارىخىي تۆھپىسى شۇ يەردىكى بۇ قېتىمقى ئومۇمىي يىغىن ئۇزاقتىن بۇيان چۈشەپ تۇرۇۋاتقان ئېغىر « سول » چىل خاتالىقنىڭ ئاسارىتىنى بۇزۇپ تاشلاپ ، جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى توغرىلىدى ، ماركسىزملىق ئىدىيىۋى لۇشىەن ، سىياسىي لۇشىەن ۋە تەشكىلىي لۇشىەنىنى يېڭىۋاشتىن تىكلىدى . بۇ قېتىمقى ئومۇمىي يىغىندا قالايمىقانچى-

لىقلارنى ئوڭشاش ، ئىسلاهات ئېلىپ بېرىش ، يېڭا ئىسلاهاتنى ئىلگىرى سۈرۈش قاتارلىق جەھەتلەردە غايەت زور تارىخىي رول ئويناندى . ئۇ دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيان پارتىيە ئىشلىرى تەرەققىياتىدا چوڭقۇر ئەھمىيەتكە ئىگە ئۇلۇغ تارىخىي بۇرۇلۇش بولغانلىقىدىن دېرەك بەردى .

بۇ قېتىمقى ئومۇمىي يىغىن پارتىيىنىڭ رەھبەرلىك ئىدىيىسىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان دوگماتىزم ۋە شەخسكە چوقۇنۇشتەك كەشەننى قەتئىي بۇزۇپ تاشلاپ ، دىئالېكتىكىلىق ماتېرىيالىزملىق ئىدىيەۋى لۇشيەننى قايتىدىن تىكلىدى . ئومۇمىي يىغىن « ئىككى ئومۇمەن » (« ئومۇمەن ماۋجۇشى قارار قىلغانلىكى ئىشنى بىز قەتئىي ھىمايە قىلىشىمىز لازىم ، ئومۇمەن ماۋجۇشىنىڭ يولىورۇقى بولسىلا بىز تولۇق ئەمەل قىلىشىمىز لازىم ») دىن ئىبارەت خاتا فاكتىنى قاتتىق تەنقىد قىلىپ ، ھەقىقەتنىڭ ئۆلچىمى توغرىسىدىكى مۇزاكىرىگە يۈقىرى باھا بەردى . بىر پارتىيە ، بىر دۆلەت ، بىر مىللەت ، ئەگەر ھەممىدە كىتابنى ئاساس قىلىپ ، ئىدىيىدە قاتمالليشىپ قالسا ئۇ ئالغا باسالمايدۇ ، ھاياتىي كۈچىمۇ توختايدۇ ، پارتىيىمۇ ، دۆلەتمۇ ھالاك بولىدۇ ، دەپ ھېسابلىدۇ . مۇشۇنداق تونۇشلارنىڭ بولۇشى ئىدىيەۋى لۇشيەننىڭ توغرىلانغانلىقىنى ئىپادىلەپ بەردى ، بۇ ھەرقايسى تەرەپلەردىكى خىزمەتلەرنىڭ تەرەققىياتىغا چوڭقۇر ۋە ئۇزۇن مۇددەتلىك تەسىر كۆرسەتتى .

پارتىيە 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 ـ ئومۇمىي يىغىنى « سىنىپىي كۈرەشنى تۈتقا قىلىش » شوئارىنى ئىشلىتىشنى كەسكىن ھالدا توختاتتى ، خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا يۆتكەشتىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك قارارنى چىقاردى . شۇنىڭدىن باشلاپ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش پۈتۈن پارتىيە پۈتۈن مەملىكەتنىڭ تەۋرەنمەس مەركىزىي ۋەزىپىسىگە ئايلاندى . بۇ تارىخ تەرەققىياتىنىڭ قانۇنىيىتى بىلەن خەلقنىڭ ئارزۇسىنى ئەكس ئەتتۈردى . خەلقنىڭ تۈپ مەنپەئىتىگە ۋەكىللىك قىلدى . خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى يۆتكەشنىڭ تەلىپىگە ئۇيغۇنلىشىش ئۈچۈن بۇ قېتىمقى يىغىن پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ ھەرقايسى خىزمەتلىرىنى ئىسلاھ قىلىشتىن ئىبارەت تا-

ربخي ۋەزىپىنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئومۇمي يىغىن مۇنداق دەپ كۆر-سەتتى : « تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇشنى ئەملگە ئاشۇرۇش ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى زور دەرىجىدە ئۆستۈرۈشنى تەلەپ قىلىدۇ . شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ، نۇرغۇنلىغان جەھەتلەردە ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتى بىلەن ماسلىشالماي قالغان ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى ۋە ئۈستقۇرۇلمىنىمۇ ئۆزگەرتىشنى ، بارلىق نامۇۋاپىق باشقۇرۇش ئۇسۇلى ، پائالىيەت ئۇسۇلى ۋە ئىدىيىۋى ئۇسۇلنى ئۆزگەرتىشنى تەلەپ قىلىدۇ ، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ بىر كەڭ ، چوڭقۇر ئىنقىلاب . »

ئومۇمي يىغىن سوتسىيالىستىك دېموكراتىيىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ۋە سوتسىيالىستىك قانۇنچىلىقنى كۈچەيتىش ۋەزىپىسىنى مۇزاكىرە قىلدى ۋە نۇقتىلىق ئوتتۇرىغا قويدى . جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ تارىخي تەجرىبىلىرىگە ئاساسەن پارتىيىنىڭ دېموكراتىيە مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ، پارتىيىگە ئائىت قانۇن - نىزاملارنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ، پارتىيە ئىنتىزامىنى چىڭىتىش ، مەركەزي كومىتېتى ۋە ھەر دەرىجىلىك پارتكوملار كوللېكتىپ رەھبەرلىك قىلىش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش قارار قىلىندى . شۇنىڭدىن كېيىن ئۆزۈن ئۆتمەيلا « پارتىيە ئىچىدىكى سىياسىي تۇرمۇشقا دائىر بىر قانچە مىزان » نى ماقۇللاپ ، پارتىيە ئىچىدىكى تۇرمۇشتا ۋە بارلىق پارتىيە ئەزالىرى رىئايە قىلىدىغان نىزام قىلىندى .

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمي يىغىنىنىڭ مەزمۇنىدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى ، بۇ قېتىمقى ئومۇمي يىغىن « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىكى خاتالىقلارنى ئومۇمىيۈزلۈك ، ئەستايىدىل كۆزىتىشنىڭ باشلىنىشى ، قالايمىقانچىلىقلارنى ئوڭشاش خىزمىتىنىڭ قانات يېيىشى ۋە ئەملىيەت ھەققەتنى سىناشنىڭ بىردىنبىر ئۆلچىمى نۇقتىئىنەزىرىنىڭ كىشىلەر قەلبىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئېلىشىغا ئەگىشىپ ، جۇڭگو كوممۇنىستلىرى دۆلىتىمىز قۇرۇلغان 30 نەچچە يىلدىن بۇيانقى ئىجابىي ۋە سەلبىي جەھەتلەردىكى تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەش ، خەلقئارا تەجرىبە ۋە دۇنيا ۋەزىيىتىنى تەتقىق

قىلىش ئاساسىدا جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش يولىنى تېپىپ چىقىپ ، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشنىڭ يېڭى دەۋرىنى ئاچتى . بۇ ماركسىزمنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈشنىڭ يەنە بىر تارىخىي خاراكتېرلىك ئىلگىرىلىشى . بۇ تارىخ « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن بىر مەيدان بالايىئاپەت ئۇچۇن بەرگەن ئەڭ چوڭ تۆلەم .

دېڭ شياۋپىڭنىڭ مۇنۇ بىر جۈملە سۆزى بۇ خىل تارىخىي تەرەققىياتنىڭ ئىلگىرى - كېيىن باغلىنىشلىق مۇناسىۋىتىنى چۈشەندۈرۈپ بەردى . ئۇ مۇنداق دېگەنىدى : « بىز ھازىر ئىسلاھات ئېلىپ بېرىۋاتىمىز ، ئىسلاھاتىمىز نېمە ئۈچۇن شۇنچە كەڭ ۋە چوڭقۇر مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ ؟ شۇنىڭ ئۈچۇنكى ، بىز (مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى) نىڭ ساۋاقلىرىغا ئىگىمىز » ، « بىز ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش ، ئېچىۋېتىش سىياسىتىنى يولغا قويدۇق . بۇنىڭدا ھەممەيلەننىڭ پىكرى بىر يەردىن چىقتى . بۇ تۆھپە ئون يىللىق مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىغا مەنسۇپ . بۇ بالايىئاپەتنىڭ ساۋاقلىرى ناھايىتى چوڭقۇر . » ⑰

(3) تارىخىي تۆلەمنىڭ ئەڭ زور تۆھپىسى جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش يولىنى تېپىۋالغانلىقىمىز بولدى

« كوممۇنىستىك پارتىيە خىتابنامىسى » ئېلان قىلىنغاندىن بۇيانقى بىر يېرىم ئەسىرگە يېقىن تارىخ شۇنى تولۇق ئىسپاتلىدىكى پرولېتارىيات ۋە ئۇنىڭ سىياسىي پارتىيىسى خەلققە رەھبەرلىك قىلىپ ، كونا ھاكىمىيەتنى ئاغدۇرۇش ۋە يېڭى ھاكىمىيەتنى تىكلەش ئىقتىدارىغا ئىگە . لېكىن ، ھاكىمىيەتنى تارتىۋالغاندىن كېيىن ، سوتسىيالىزمنى قانداق قۇرۇش مەسىلىسىدە غايەت زور نەتىجە ۋە قىممەتلىك تەجرىبىلەر قولغا كەلتۈرۈلگەن بولسىمۇ ، لېكىن ئومۇمىي جەھەتتىن ئېيتقاندا ، بۇ مەسىلە ئۆزۈنغىچە تۈپتىن ھەل بولماي كەلگەنىدى . بۇ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ پارچىلىنىپ كېتىشى ۋە شەرقىي ياۋروپادىكى سوتسىيالىستىك دۆلەتلەردە ئۆزگىرىش بولۇشىدىكى تۈپ سەۋەبنىڭ بىرى . جۇڭگو كومپارتىيىسى 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگونىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈ-

تۇرۇش توغرا يۆلىنىشىدە چىك تۇرۇپ ، ئۆز دۆلىتىنىڭ ئەمەلىي تەجرى-بىلىرىنى ئۆزلۇكسىز يەكۈنلەپ ، خەلقئارادىكى تەجرىبە - ساۋاقلارنى ئەينەك قىلىپ ، تەدرىجىي ھالدا جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش نەزىر-يىسىنى شەكىللەندۇردى . بۇ نەزەرىيە تۇنجى بولۇپ جۇڭگوغا ئوخشاش ئىقتىساد ۋە مەدەنىيەت جەھەتتە ئارقىدا قالغان ئەلدە سوتسىيالىزمنى قانداق قۇرۇش ، ئۇنى قانداق مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇش قاتار-لىق بىر قاتار مەسىلىلەرگە بىر قەدەر سىستېمىلىق ھالدا دەسلەپكى قە-دەمدە جاۋاب بەردى . يېڭى ئىدىيە ۋە قاراش ئارقىلىق ماركسىزمغا ۋا-رىسلىق قىلدى ۋە ئۇنى راۋاجلاندۇردى .

جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش نەزەرىيىسى ماركسىزم - لېنىن-ىزمنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرى بىلەن ھازىرقى زامان جۇڭگو ئەمەلىيىتى ۋە دەۋر ئالاھىدىلىكىنىڭ ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈلگەنلىكىنىڭ مەھسۇلى بو-لۇپ ، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ۋارىسى ۋە راۋاجى ، پۈتۈن پارتىيە ، پۈ-تۈن مەملىكەت خەلقى كوللېكتىپ ئەقىل - پاراسىتىنىڭ جەۋھىرى ، جۇڭگو كومپارتىيىسى ۋە جۇڭگو خەلقى ئەڭ قەدىرلەيدىغان مەنىۋى بايـ-لىق . دېڭ شىياۋپىڭ ئەمەلىيەتكە ھۆرمەت قىلىپ ، دەۋرنىڭ تەرەققىيات پۇرسىتىنى سەزگۈرلۈك بىلەن ئىگىلىدى . ئۇ ئاممىنىڭ تەجرىبە ۋە ئى-جادچانلىقىنى يەكۈنلەشكە ماھىر بولدى . ئۇ ھەم ئالدىنقىلارغا ۋارىسلىق قىلىپ ، ھەم كونا ، قاتمال نەرسىلەرنى بۇزۇپ تاشلاپ ، جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇشنىڭ يېڭى يولىنى ئېچىشتا غايەت زور سىياسىي جا-سارىتىنى ۋە ماركسىزمنى يېڭى تەرەققىياتقا ئىگە قىلىشتىن ئىبارەت غايەت زور نەزەرىيىۋى جۈرئىتىنى نامايان قىلىپ ، جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش نەزەرىيىسىنىڭ بەرپا قىلىنىشىدا تارىخىي خاراكتېرلىك زور تۆھپە يارىتتى .

بۇ خىل يېڭى نەزەرىيە سىستېمىسى بىلەن توغرا يولنىڭ بەرپا قىلىنىشى ، ئىشلىرىمىزنىڭ تۈرلۈك خېيىمخەتەرلەرنىڭ سىنىقىغا بەرداش-لىق بېرىپ ، نىشانىمىزغا ئوگۇشلۇق يېتىشىمىزنىڭ ئىشەنچلىك كاپالىتى ، شۇنداقلا خەلقئارادا كوممۇنىزم ھەرىكىتىگە قوشۇلغان ئەڭ قىممەتلىك

تۆھپە . ئۇ ئېلىمىزنىڭ سىياسىي ، مەدەنىيەت تۇرمۇشى ۋە ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشىنىڭ ھەر قايسى ساھەلىرىگە ئۇزاق مۇددەتلىك كەڭ تەسىر كۆرسەتتىدۇ .

جۇڭگو خەلقى « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دىن ئىبارەت بۇ بىر مەيدان بالايىئاپەتتىن ۋە ئۇ ئېلىپ كەلگەن قاراڭغۇلۇقتىن قۇتۇلدى . 17 يىللىق ئەمەلىيەت جۇڭگو كومپارتىيىسى 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 ـ ئومۇمىي يىغىنى ئاچقان يولنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى . گەرچە ئىلگىرىلەش يولىمىزدا يەنە قىيىنچىلىق ۋە خەتەرلەر بولسىمۇ ، رېئال ئىجتىمائىي تۇرمۇش كۆڭۈلدىكىدەك بولۇپ كەتمىسىمۇ ، لېكىن پارلاق يول ئېچىلدى . 40 نەچچە يىللىق ئىجابىي ۋە سەلبىي جەھەتلەردىكى تەجرىبىلەر بايلىققا ئايلاندى ، جۇڭگونىڭ سوتسىيالىستىك ئىشلىرىنىڭ تەرەققىيات ئىستىقبالى چەكسىز پارلاق بولىدۇ .

ئىزاھاتلار

① « ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى » 4 ـ توم ، 735 ـ بەت .

② « جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قارارى » دىن .

③ « لېنىن تاللانما ئەسەرلىرى » 2 ـ توم ، 441 ـ بەت .

④ « تارىخنىڭ سورىقى » ئاممىا نەشرىياتى 1981 ـ يىل نەشرى ، خەنزۇچە ، 37 ـ بەت .

⑤ « سادىقلىق ئۇسسۇلى » ، « سادىقلىق ناخشىسى » ، « ئۇزۇندە گىمناستىكىسى » دېگەنلەر لىن بياۋ ، جياڭ چىڭ ، كاڭ شېڭ قاتارلىقلار « مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى » دا ماۋ زېدۇڭغا شەخسىكە چوقۇنۇشنى چېكىدىن ئاشۇرۇپ ، ئۆزلىرىنىڭ باشقىلارغا ئېيتقىلى بولمايدىغان مۇددىئاسىغا يېتىش ئۈچۈن قوزغىغان فېئودالىلىق تۈس ئالغان ئاممىۋى پائالىيەت . تۆۋەندە سۆزلىنىدىغان « ئەتىگەندە يولىورۇق سوراش » ، « كەچتە دوكلات قىلىش » دېگەنلەرمۇ مۇشۇنداق خاراكتېردىكى ئىشلار بولۇپ ، شۇ چاغدا ئومۇمىيۈزلۈك مەجبۇرلاش خاراكتېرىدە ئىدى .

⑥ « ماركس ـ ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى » ، 1 ـ توم ، خەنزۇچە نەشرى ، 501 ـ بەت .

⑦ « جۇڭگو كومپارتىيسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ دۆلىتىمىز قۇرۇلغانـ دىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قارارى »

⑧ « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 2 ـ توم ، 555 ـ بەت .

⑨ « ماركس ـ ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى » 4 ـ توم ، خەنزۇچە نەـ شىرى 285 ـ بەت .

⑩ « جۇڭگو كومپارتىيسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قارارى ».

⑪ « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » ، 2 ـ توم ، 362 ، 312 ـ بەتلەر .

⑫ « ماركس ـ ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى » 1 ـ توم ، خەنزۇچە نەشرى ، 9 ـ بەت .

⑬ لېنىن تاللانما ئەسەرلىرى » ، 4 ـ توم ، خەنزۇچە نەشرى ، 14 ـ بەت .

⑭ « لېنىن تاللانما ئەسەرلىرى » 2 ـ توم ، خەنزۇچە نەشرى 85 ـ بەت .

⑮ « لېنىن تاللانما ئەسەرلىرى » 3 ـ توم ، خەنزۇچە نەشرى ، 581 ـ بەت .

⑯ « لېنىن تاللانما ئەسەرلىرى » 30 ـ توم خەنزۇچە نەشرى 596 ـ بەت .

⑰ « ماركس ـ ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى » ، 39 ـ توم ، خەنزۇچە نەشرى ، 149 ـ بەت .

⑱ « دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما » 3 ـ توم ، 545 ـ ، 547 ـ بەتلەر .

بۇ كىتاب جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيسى پارتىيە تارىخى نەشـ
رىياتىنىڭ 1996 ـ يىل 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى ، 1996 ـ يىل 7 ـ ئاي بېيـ
جىڭ 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى .
本书根据中共党史出版社1996年7月第1版1996年7月北京第1次印刷本翻译出版。

مەسئۇل مۇھەررىرى : ئابلىمىت ئىمىن
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى : لىيۇ كەنخەي
مەسئۇل كوررېكتورى : ئۆمەرجان

« مەدەنىيەت ئىنقىلابى » دىكى سىرلار

ئاپتورى : شى شۈەن ، جىن چۈنمىڭ
تەرجىمە قىلغۇچى : دىلشات سۇلتان

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى № 348)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى كومپيۇتېر بۆلۈمىدە تىزىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا 3 ـ باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى : 850×1168 مىللىمېتر 1/32
باسما تاۋىقى : 18.625 قىستۇرما ۋاراقى : 2
2000 ـ يىل 8 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2000 ـ يىل 8 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 1 — 3,000
ISBN7—228—05810—0/D • 650
باھاسى : 22.00 يۈەن